

OYF TSARISHER KATORGE

H. Leivick

*Permanent preservation of this book was made possible by
Stephanie & Elliot Shapiro*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-00166-X

9780657001667T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT
(413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT
NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET,
AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional
symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our
colophon comes from a design by the noted artist
Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

אין פאַרלאַג י. ל. פרץ־ביליאַטעק
זענען ביז היינט דערשינען פאַלגנדע ביכער :

י. זרבל :	בלעטער פון אַ לעבן (2 בענדער)
מענדל מאַן :	נאַכט איבער גלושינאַ
אברהם סוצקעווער :	אין מדבר סיני
ישראל טאַבאַק מאַן :	מיינע איבערלעבונגען
ש. בערלינסקי :	בילדער און דערציילונגען
י. פאַפּיערניקאָוו :	היימישע און נאַענטע
מענדל מאַן :	ביי דער ווייסל
יוסף ראָזען :	געקליבענע שריפטן (העברעיִש)
ק. צעטניק :	דאָס הויז פון די ליאַלקעס
יוסף בירשטיין :	אויף שמאַלע טראַטואַרן (ראַמאַן פון קיבוץ לעבן)
אפרים שרייער :	קונסט און טעאַטער (העברעיִש)
מלך נוי — נייטאָדט :	דאָס ערשטע און דאָס צענטע יאַר מדינת־ישראל
יצחק לעוו :	אין געראַנגל — געקליבענע שריפטן
יצחק פאַנער :	שלום אַש אין זיין לעצטער היים
מרדכי יפה :	צען ישראל דיכטער
יחיאל האָפּער :	אַ הויף אויף פאַקאַרנע (צוויי טיילן)
נחמן דרוזדוב :	אחד העם
פרץ גראַנאַטשטיין :	מענטשן פון נעכטן
י. לשצ'ינסקי :	דאָס פנים פון גלות־ייִדנטום (העברעיִש)
יעקב פאַט :	שמועסן מיט ייִדישע שרייבער (העברעיִש)

*Publishing I. L. Peretz Library,
31 Allenby Str. Tel-Aviv, Israel.*

די שייך איז נישט אפגעטראָטן פון מיר אויך דעמאָלט, ווען כ'האָב
זיך אין אַ שעה אַרום אויפגעכאַפט פון שלאָף. איצט איז די שייך געווען
שוין גאָר אַ ריינע, אַ רויקע, אַן צומיש פון קיין נאַכט־שרעקן. איך בין
געלעגן מיטן פנים אַראָפּ און געהערט אַן איידעלע מוטער־שטימע, אַ נאַענטן
ווידערקלאַנג פון אַ געזאַנג.

אויגוסט 1912, חייטס, מזרח סיביר, אויף דער לענאַ

*

ס'איז געווען פינצטערלעך, ווען מיין באַגלייטער האָט מיך אַריינגע-
פירט אין אַ לידיקן צימער און געזאָגט:

— דאָ קאָנט איר זיך געפינען ביז וואָנען איר וועט געפינען אַ דירה.
ער האָט אַזוי געזאָגט און די מינוט פאַרשוונדן, געבנדיק מיר פאַרן
אָוועקגיין די האַנט. איך בין געבליבן אַליין. דאָס צימער איז געווען קליין,
פיר הוילע ווענט. אַלטע, אָפגעריבענע דריי פענצטערלעך. נעבן איין וואָנט
איז געשטאַנען אַ הילצערנע ברייטע באַנק, אויף וועלכער עס זענען געלעגן
אַנגעוואָרפן עמיצנס זאַכן. נעבן אַט דעם "בעט" איז געשטאַנען אַ קליין
טיש, אויפן טישל האָבן זיך אומגעוואָלגערט עטלעכע שטיקלעך ברויט, אַ
שטיקל קאַלבאַס, אַ הילצערנער לעפל און אַ מעסער. ווי עס ווייזט אויס
נעכטיקט דאָ עמיצער.

איך האָב זיך געזעצט אויפן בעט. געזעסן עטלעכע מינוט ווי אַ פאַר-
שטיינערטער, געקוקט אויף איין פינטל ערגעץ אויף דער וואָנט. כ'האַב
אַליין נישט געוואָסט אויף וואָס איך קוק, נישט באַגריפן וואָס אין מיין מוח
קומט פאַר. מיר האָט זיך געדוכט, אַז אַלע מיינע געדאַנקען זענען פאַרגלי-
ווערט געוואָרן אין עפעס אַ דערוואָרטונג, אין עפעס אַ נישט-פאַרשטענד-
לעכער ציטערניש. פון אונטערן האַרץ האָט זיך אויפגעהויבן אַ קלאַפּעריי.
ס'האַט זיך מיר שרעקלעך געוואָלט אָוועקלייגן זיך. אין די אויגן איז מיר
געוואָרן פינצטער — אַזוי פינצטער, גלייך ווי דאָס גאַנצע צימער וואָלט זיך
צונויפגערוקט און אַרויפגעלייגט זיך מיר אויפן קאַפּ. אין אַט דער פינצ-
טערניש האָבן, ווי אָפשיינען פון אַ ווייטן זון-אויפגאַנג, פּלוצים גענומען
טאַנצן און דרייען זיך אַרום מיט זעאונגען איינע טאַנצנדיקער פון דער
אַנדערער. איך האָב גאַרנישט, גאַרנישט געקאַנט פאַרשטיין. איך האָב פאַר-
לירן מיין ווילן, מיין פאַרלאַנג, מיין פעיקייט צו רעאַגירן אויף זיך אַליין.
מיר האָט זיך געדוכט, אַז איך האָב פאַרלירן מיין גאַנצע פיזישע שווער-
קייט, מיין גאַנצן באַגריף פון עקזיסטענץ. ס'איז מיר געוואָרן שטיל, איך
האַב זיך געלייגט אויפן בעט און דורך מיינע פאַרמאַכטע אויגן האָב איך
געזען ווי אַרום מיר, אַלץ ברייטער און ליכטיקער, צעשפרייט זיך אַ שיינ.

— נו, גוט — האָב איך געזאָגט און גענומען די מטבע.

— איר זענט אָנגעקומען אַקוראַט צו ווינטער, — האָט ער געזאָגט מיט אַ קול פון באַדייער.

— נו, וואָס איז דער חילוק? — האָב איך געענטפערט.

מיר איז געוואָרן הייס און ענג אונטערן כאַלאַט. אין די אויערן האָט מיר גענומען קלינגען. אַלץ אַרום האָט מיטאַמאַל אָנגעהויבן דרייען זיך, שפּרינגען.

— דו ביסט פון זינען אַראָפּ — האָב איך גענומען טענהן צו זיך אַליין. — האָסט דאָך גאָר פאַרגעסן ווי מען רעדט מיט מענטשן. און צי אַזוי גייט מען עס איבער אַ גאַס? צי אַזוי שפּאַנט מען עס אויף דער פּרייהייט?

אויף צו-להכעיס זיך אַליין און אַלעמען, האָב איך אַ זאָג געטאָן הויך, אַז אַלע זאָלן הערן:

— ביי אונדז אויף קאַטאַרגע — —

— וואָס אויף קאַטאַרגע? — האָט מיט חידוש געפּרעגט מײן באַ-גלייטער.

— גאַרנישט — האָב איך געענטפערט. — כ׳האָב גלאַט אַזוי גע-זאָגט. כ׳האָב זיך דערמאַנט אין עפעס.

די ערד, אויף וועלכער איך האָב געטראָטן, איז געווען ווייך און זאַמדיק. כ׳בין שוין לאַנג, לאַנג אויף אַזאַ ווייכער ערד נישט געאַנגען. אַלעמענס פּנימער, וואָס זענען מיר אַנטקעגנגעקומען, זענען מיטאַמאַל געוואָרן אַזוינע טיפע, אַזוינע זעלטענע; אַלע פּנימער אַט די, האָט זיך מיר געדוכט, האָב איך שוין אַמאַל געזען אַדער פאַרגעשטעלט זיך זיי אין חלום. די זון, וואָס האָט זיך צו פאַרנאַכט-צו באַוויזן אין איר פּולקייט, איז שוין אינגאַנצן אַראָפּגענידערט אין וואַלד, אין דער געדיכטעניש פון די ביימער. דער לענאַ-טייך איז זיך רויק, רויק געפלאָסן. איך האָב אויפּגעהויבן אַ שטיינדל און אַ וואַרף געטאָן עס אין וואַסער אַריין. אַ קרייז פון כוואַליעס האָט אַריינגעכאַפט דאָס שטיינדל און אַריינגעשלונגען עס אויף אַלעמאַל.

געזעסן אַרבעטער פון די דערבייאיקע גאַלד־גרוֹבן, אין ברייטע, שוואַרצע, גלאַנציקע הויזן און פּאַנאָדערגעלאָזטע העמדלעך איבער די הויזן. טייל פון זיי האָבן געטראָגן זייגערס אויף לאַנגע זילבערנע קייטלעך, אַריבערגע־וואַרפענע איבערן האַלדז.

מיינע אַרעסטאַנטן־קליידער, מיין כאַלאַט און קיילעכדיק היטל אויפן קאַפּ, האָבן געצויגן אַלעמענס אויפּמערקזאַמקייט. נישט געקוקט אויף דעם. וואָס דער אַרעסטאַנטן־מלבוש בכלל איז נישט געווען קיין חידוש פאַר אַט די מענטשן. זיי אליין האָבן אים אַמאָל אויף זיך געטראָגן. — אַלע באַ־געגנטע האָבן זיך אָפּגעשטעלט און מיך באַטראַכט ווי איך גיי נאָך מיין באַ־גלייטער. פון דער מחנה טייד־אַרבעטער האָט זיך אויסגעטיילט איינער, אַן עלטערער מאַן מיט דיקע שוואַרצע וואַנצעס, איז צוגעגאַנגען צו מיר, אַרויסגענומען אַ זילבערנע מטבע פון קעשענע און אַ זאָג געטאַן:

— נעמט, איך בעט אייך.

מיר איז געוואָרן זייער נישט אָנגענעם, מיין גאַנץ פנים, האָב איך דערפילט, ווערט רויט.

— מען דאַרף נישט — האָב איך געזאָגט. — איך גיי דאָך באַפרייט ווערן.

— אַ פּאָליטישער ?

— יאָ, אַ פּאָליטישער.

— איר זענט דען נאָך נישט פריי ?

— וואָס הייסט ?

— איר זאָגט, אַז איר גייט ערשט באַפרייט ווערן —

איך האָב, אין דער אמתן, טאַקע אליין נישט געוויסט וואָס איך רעד. איך גיי איבער דער גאַס אַ פרייער מענטש און דאָ זאָג איך, אַז איך גיי ערשט צו דער פרייהייט. אַזוי ווי די פרייהייט איז נאָך אַלץ נישט דאָ, נאָר ערגעץ אַנדערש.

— נעמט — האָט ער ווידער אויסגעשטרעקט זיין האַנט. —

אַנטזאָגט זיך נישט. — איך בין אליין געגאַנגען אַזוי אַמאָל. — איך ווייס.

צו מיר איז צוגעשפרונגען אַ הונט פון ערגעץ און גענומען בילן מיט
אַזאַ פאַרצויגענעם קול, אַזוי ווי ער וואָלט וויינען. מיר איז געוואָרן זייער
באַנג און רחמנותדיק אויפן הונט, צוקוקנדיק זיך ווי אַלץ אין אים וואַרפט
זיך. כ'האַב גענומען רעדן צו אים, באַרויקן אים. ער האָט מיך געפאַלגט.
ער האָט אַראַפּגעלאָזט דעם קאַפּ און אויך זיין עק, זיך אויסגעצויגן נעבן
מיר אויפן בויד, מיטן קאַפּ צוגעשאַרט צום גאַרטן-צאַם.
ס'איז שוין געווען סוף טאַג, די זון איז שוין געהאַנגען נידעריק
איבערן וואַלד.

*

דערנאָך איז געקומען איינער פון די תושבים פאַרשיקטע און מיך
געבעטן גיין מיט אים. ס'איז דאָ אין דאָרף, האָט ער געזאָגט. אַ קוואַרטיר
אַזאַ, וואָס די אַלטע איינוווינער סיבירער האָבן אַפּגעדונגען פאַר ניי-געקו-
מענע. איך בין אַוועק מיט אים מיט דער גאַס פאַזע-טייך. געגאַנגען און
ווייניק געשמועסט. מיין באַגלייטער, איך ווייס נישט פאַרוואָס, האָט זיך
עפעס נישט געלאָזט רעדן. ער האָט געשפּאַנט שנעלער פון מיר, און אַלע
וויילע איז אים אויסגעקומען אַפּצושטעלן זיך און וואַרטן. מיר האָט זיך
געדוכט, אַז ער איז אין גרויס איילעניש און אַז ער איז נישט צופרידן וואָס
איך גיי לאַנגזאַם. אָבער איך האָב זיך נישט געקאַנט העלפן: מיין אַרעס-
טאַנטן-כאַלאַט האָט זיך מיר געפלאַנטערט צווישן די פיס און מיך נישט
געלאָזט גיין שנעל.

— לויפט נישט אַזוי, — האָב איך געזאָגט מיט אַפענעם פאַרדרוס.
— איך קאַן איך נישט נאַכיאַגן.

איך האָב אין אַלגעמיין אַליין נישט באַמערקט ווי כ'האַב מיטאַמאַל
גענומען פאַרלירן מיין גלייכגעוויכט. דאָ, אויף אַט דער גאַס, איז שוין גע-
ווען אַ גאַנץ היפשע באַוועגונג פון מענטשן. פאַר אַזאַ ווייטן ווינקל אין מזרח-
סיביר האָט די באַוועגונג פון מענטשן אויסגעזען שוין גאַר גרויס אין מיינע
אויגן. דאָ זענען שוין געווען אַ פאַר קראַמען, אפילו אַ קאַנטאַר פון אַ פאַ-
ראַכאָדן-געזעלשאַפּט. עס זענען אַנגעקומען מיר אַנטקעגן גרופעס טייך-אַר-
בעטער אין הויכע שטייול. אויף קלעצער, מיט די פנימער צום טייך זענען

איך האָב זיך איינגעדרייט אין כאַלאַט, פאַרלייגט אַ פּוס אויף אַ פּוס און מיט אַ באַזונדער פאַרגעניגן צוגעשפּאַרט זיך צום גאַרטן-צאַם. דאָס איז שוין געווען אין אַ צווייט געסל, גאָר אַ שטילס. קיין פאַרבייגייערס. איז טאַקע גוט וואָס קיינער גייט נישט פאַרביי. יעדער וואָלט זיך מסתמא אַפּ-געשטעלט און וואָלט געהאַלטן פאַר זיין פליכט צו פרעגן: פון וואָנען? וואָס און ווען?

אויף דער נשמה ווערט מיר גרינג. פון דעם טיך, נישט ווייט, דער-טראַגן זיך צו מיר שטילע שטימען, גערוישן אַזוינע פאַרוויגנדיקע. אַ וויי-כע, אַ טרייסטנדיקע מוזיק. כאַטש נעם און שלאָף איין.

איך מאַך צו די אויגן און גיב זיך אינגאַנצן איבער צו דער אַנגענע-מער איינזאַמקייט. מיר דוכט זיך, אַז מיט דעם אַלעם, וואָס ליגט אויף מיר, — מיט אַט-דעם טורמע-כאַלאַט און אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט אים, — אַז כּהאַב טאַקע מער נישט קיין שייכות מיט דעם. דאָס אַלץ איז עפעס טאַקע נישט מער ווי אַן אויסטראַכטעניש. איך זיך און ווונדער זיך נאָר ווי אַזוי מיין מוח, נישט געקוקט אויף אַלץ, טוט זיך ווייטער זיין אַרבעט אַזוי ווי פון זיך אַליין, טראַגט מיר אונטער אַלע וויילע אַלץ נייע און נייע ברעקלעך, און שטיקלעך פון געדאַנקען, פון ווערטער, פון געבעטן, און איך קאָן שוין ווידער נישט וויסן ווי אַזוי אַפּצוטיילן מיין פרייד פון צער, ווי אַזוי זיי בכלל פאַנאָדערצוטיילן.

איך עפּן די אויגן און איך רעד צו זיך: אַלץ אין מיר איז צונויפגע-מישט און צונויפגעפלאַנטערט. ווען כּווייל וויינען קומט אַרויס גאָר אַ מין געלעכטער; און ווען כּווייל לאַכן און פרייען זיך, רוקט זיך מיר אונטער אַ טרויער. אַ, ווי ווייט איך בין פון ריינעם געלעכטער און פון ריינעם געוויין. לאַנגע צענדליקער יאָרן רופן אַרויס אַ נייע מינוט, און די נייע מינוט ווערט גלייך אַ קנעכט ביי זיי, ביי די יאָרן. זי קומט אַרויס פון אונטער זייער לאַסט אַ צוגעשמידטע, ווי אַ קאַטאַרוזשניק צו דער טאַטשקע. אַן איינ-געמאַטערטער פון דער אַנשטרענגונג אַפּצורייסן זיך, פאַלט זי אַוועק אַ באַ-זיגטע. אַ, ווער וועט קומען און אַוועקלייגן אַ גרענעץ דאָ, וווּ אַ גרענעץ דאַרף זיין? אַ, ווער וועט קומען און דאָס נייע, דאָס נייע-געבוירענע אינ-גאַנצן אַפּרייסן פון דער מוטער-צייט?

— שפילט אייך, קינדער, כ'וועל אייך נישט שטערן.

איך האָב נאָך נישט קיין צייט געהאַט אַרויסצורעדן מיינע עטלעכע ווערטער, ווי אַלע קינדער האָבן אויפגעהויבן אַ ניי געשריי, געמישט מיט געלעכטער, און ווי זיי וואָלטן זיך אַלע צונויפגערעדט — אַוועקגעיאַגט און פאַרשווונדן אין דערבייאַקן הויף.

איך האָב אַליין זיך צעלאַכט. אָבער אינעווייניק אין מיר האָב איך נישט געקאַנט איינשטילן אַן אויפגערודערטן שטראַם פון קלעמעניש. — ווי ווייט בין איך שוין אַליין פון מיין קינדערהייט? ווי ווייט? — אַלץ קאַן איך איצט טאָן, פון אַלץ בין איך איצט פריי, אָבער — נישט פון דער צייט.

עס כאַפן זיך אויף אין מיר בילדער, איינדרוקן, דערינערונגען פון אַמאָל — פון גאַר אַמאָל, פון טעג נאָך פאַר מיין אַוועקגיין אין טורמע אַריין. עס דערמאָנט זיך מיר די היים. דאָס שטעטל — ווייט, ווייט ערגעץ דאָרט אין ווייסרוסלאַנד, אין מינסקער געגנט. אוי, ווי ווייט! — טאַטע-מאַמע. קינדער פון אונדזער שטוב — דאָרט ערגעץ — ווייט, ווייט, ווייט. די זכור-נות הייבן זיך פון דעם דעק פון מיין נשמה אין זייער אַלטער פאַרטיפטער שיינקייט. איבער מיין לייב לויפט דורך אַ פראַסט. מיר נעמט זיך דוכטן, אַז אַט געשעט מיט מיר דאָס, אויף וואָס איך גאַר: אַ פייער וועט דורכלויפן דורך מיר און אויסברענען אין מיר די גאַנצע ירושה פון טורמע, אַז קיין זכר זאָל פון דעם נישט בלייבן אין מיר.

— פרייהייט, — האָב איך געזאַגט, — ווו ביסטו? אמתע פרייהייט ווער גיט מיר? פרייהייט פון זיך אַליין ווער גיט מיר?

*

איך בין צוגעגאַנגען צו אַ צאַם פון אַ גאַרטן, אַוועקגעלייגט דערביי מיין זעקל און אַליין אַראָפגעזעצט זיך צו דער ערד. אַז מיר ווילט זיך זיצן — פאַרוואָס זאָל איך עס נישט טאָן? אויב איך זאָל וועלן, קאַן איך זיך אַפילו אויסציען און לייגן זיך אויפן מיטן גאַס. איך וואָלט עס געוויס געטאָן, ווען עס האַלט מיר נישט אַפ דער געדאַנק, אַז אימצער אַ פאַרבייגייער קאַן מיר נאָך אַננעמען פאַר אַ שיכורן.

קאָן איך גאָר גיין און נעמען אַ שיפל ביי אימיצן, אַריבערפאַרן אויף יענער זייט טייך און דאָרט אַוועקשפאַצירן ערגעץ אין וואַלד אַריין. — וואָס האָב איך צו טאָן דאָ, אין דאָרף? וואָס? — אַז כּוועל וועלן קאָן איך זיך אַפילו אַפּשטעלן אויף עטלעכע טעג אין וואַלד. ברויט האָב איך אין מיין זעקל. איך וועל קריכן אויף די ביימער. ביז די סאַמע שפּיצן אַרויף. כּוועל דער־גרייכן דעם העכסטן שפּיץ פון אַ באַרג און כּוועל דאָרט איינער אַליין פייערן מיין פּרייהייטס יום־טוב. — און, צוריקרעדנדיק, געפעלט מיר אפילו דאָ אויפן מיטן פון דער גאַס אַוועקזעצן זיך און פּראַווען מיין יום־טוב: גוט־מאָרגן דיר, ערד, טייך און ווייטער וואַלד און ווייטער, ווייטער הימל. גוט־מאָרגן איך, קליינע, דערשלאַגענע סיבירער שטיבלעך. גוט־מאָרגן אייך — — —

איך דערזע מיטאַמאָל זיך שטיין אינמיטן פון אַ געסל, נעבן אַ גרוי־סער קאַלוזשע, וווּ, איינגעטונקט ביז איבער די רוקנס אין בלאַטע, זענען געשטאַנען אַ פיר־פינף חזירימלעך, געלעגן און הנאה געהאַט פון דער וויי־כער בלאַטיקער וואַרעמקייט. דער נחת איז ממש אַראַפּגערונען פון זייערע קיילעכדיקע צוקנדקע שנוקן. זיי זענען פאַר מיר נישט נתפעל געוואָרן. האָבן זיך קיין ריר נישט געטאָן. זייערע קליינע אייגעלעך האָבן מיך אָנגע־קוקט מיט גוטמוטיקייט, אַזוי ווי זיי וואַלטן געזאָגט: וואָס שטייסטו? נעם און צי זיך אויס ווי מיר, לייג זיך אַוועק ווי מיר — און רוי, און האָב הנאה. וואָס שטייסטו? כאַפּ, אַריין, ס'איז נאָך אַביסל זומערדיק, באַלד וועט אַנשטיין דער גרויסער ווינטער. כאַפּ אַריין.

פון ערגעץ, פון אַ זייטיקן הויף, איז אָנגעלאָפּן אַ מחנה קינדער מיט געשריי און מיט געפילדער. די קינדער האָבן מיך פון אָנפאַנג נישט באַ־מערקט. זיי האָבן געליאַרעמט און פּריינטלעך געשלאָגן זיך צווישן זיך. מיטאַמאָל זענען זיי שטום געוואָרן, געבליבן שטיין דערשראָקענע. — וואָס־זשע קוקט איר אויף מיר, קינדער, אַזוי? — האָב איך גע־פּרעגט. — איר זעט דען צום ערשטן מאָל אַן אַרעסטאַנטן־כאַלאַט? די קינדער האָבן נישט געענטפּערט. און איך אַליין האָב גלייך דערפילט ווי נאַריש מיין פּראַגע איז געווען. איך האָב געמאַכט עטלעכע טריט צו זיי און געזאָגט:

*

די זון האָט נישט געלויכטן אין הימל, אָבער אויך קיין גרויסע וואַלקנס זענען נישט געווען. קליינע צעריסענע וואַלקנדלעך זענען אַרומ־געשווימען, און פון צייט צו צייט האָבן זיך איינציקע שטראַלן דורכגעשלאָגן דורך זיי. די זון, ווייזט אויס, האָט גאָר ווייניק געוואָסט וועגן דעם גרויסן מאַמענט, וואָס קומט פֿאַר אין מיין לעבן, אָדער יאָ געוואָסט, נאָר — נישט געפונען פֿאַר גייטיק צו באַגיסן דעם אַ מאַמענט מיט איר ווייכן און וואַרע־מען גאָלד. איך בין געשטאַנען אויף אַ ראַג פון אַ געסל און געטראַכט: ווהיין גייט מען? — פון אַט דער איינער מעגלעכקייט צו פּרעגן: ווי־היין? איז מיין האַרץ שיער נישט צעשפרונגען געוואָרן פֿאַר פּרייד. נישטאַ מער נעבן מיר קיין וועכטער. קיינער קלאַפט נישט אַרום מיר מיט טורמע־שליסלען. קיינער שרייט נישט: מאַרש! אַוועק! — וואָס טוט זיך דאָ? צי איז ער פונעם זינען אַראַפּ, דער קאַנוואַי, וואָס ער גייט אַוועק און לאַזט מיך איבער אַן שמירה? אָדער אפשר איז עס אינגאַנצן נישט מער ווי אַ חלום? — אַט פֿאַרקערט ער זיך אין אַ זייט, דער קאַנוואַי. ער גייט אַוועק ווייטער, און זיינע אַקסלען גיסן זיך צוזאַמען מיט די ביקסן. וואָס פֿאַר אַ פעסטע טריט ער מאַכט עס! איינס, צוויי, איינס, צוויי.

— — — כאַ־כאַ־כאַ, הינט זענען אים באַפֿאַלן. אַדיע, אַדיע, אַדיע.

*

גיין רעכטס אָדער לינקס? — אַך ווי גוט עס איז צו שטיין אויף אַ פּרעמדער ערד, אונטער אַ גרויסן הימל און פּרעגן: רעכטס אָדער לינקס? — פון איין זייט ציט זיך אַ לענגערע גאַס, פון דער צווייטער זייט — אַ קלענער געסל, און אַנטקעגן — די גאַס מיטן ברעג פון טייך לענאַ. פונ־דערווייטנס, אַריבער צענדליקער הייזלעך, זעט זיך ווי עס פּלאַטערן פּאַנען אויף טייך־פֿאַראַכאַדן. אויף יענער זייט טייך הייבן זיך בערגלעך באַדעקט מיט געדיכטן וואַלד. און דער טייך אַליין, ברייט און צעשפּרייט, ליגט אויסגעצויגן רויק אויף זיין טיפּן און אייביקן געלעגער. דער טייך, די לענאַ, פליסט זאָגט מען, אַזוי־אַ צום סוף פון דער ערד. — אַז איך וויל.

אַבער מיינע באַגלייטערס גייען מיט די ביקסן אויף די אַקסלען, און
איך גיי זיי נאָך מיטן פאַרהאַסטן טורמע-זעקל מיינעם אויף דער פלייצע,
און מיין לאַנגער אַרעסטאַנטן-כאַלאַט פלאַנטערט זיך און דרייט מיר די פיס.
— אַ, מען קאָן טאַקע מיינען, אַז מען פירט מיך אויפסניי, נאָך זעקס יאָר
טורמעס, פאַרשמידט צו ווערן אין קייטן!...

*

דער שרייבער פון וואַלאַסט האָט געזאָגט: „שוין“. און דער קאַנוואַי
— נאָך אים: „איר זענט פריי“. איך האָב זיך אַ נויג געטאָן צו זיי אַלעמען
און געזאָגט — איך ווייס אַליין נישט פאַרוואָס: אַ דאַנק. איך האָב זיך גע-
לאָזט אַרויסגיין. באַדאַרפט זיך נעמען צו אַ טיר רעכטס און בין גאָר אַוועק
לינקס, זייענדיק זיכער, אַז דאַרט איז די טיר. נאָר קיין טיר האָט מען דאַרט
גאָר קיינמאַל נישט גערעכנט צו מאַכן. האָב איך זיך אומזיסט נאָר אַפּגע-
קלאַפט אין דער וואַנט מיט מיין שטערן, אַפּגעקערט זיך אין אַ זייט, אויפ-
געעפנט די טיר רעכטס און — מאַדנע: בין צוריק אַריינגעפאַלן אין דעם
ערשטן צימער, פון וואַנען איך בין נאָר-וואָס אַרויס. איך האָב זיך אינגאַנצן
פאַרפלאַנטערט, פאַרדרייט זיך צווישן צוויי קליינע צימערן.

— גייט! — האָט געזאָגט איינער פון קאַנוואַי. — איך וועל אייך
שוין מער נישט פירן.

ערשט איצט האָב איך באַמערקט, צו מיין איבעראַשונג, אַז דער
קאַנוואַי-זעלנער אירצט מיר מיטאַמאַל. דער זעלנער איז צוגעגאַנגען נעענ-
טער צו מיר און שטיל, נישט אַנטשלאָסן אַ זאַג געטאָן:

— איר האָט רויכער-פאַפיר?

איך האָב געהאַט אַ גאַנצן בויגן רויכער-פאַפיר אין מיין זעקל.

כ'האָב עס אַרויסגענומען, דערלאַנגט אים און געזאָגט:

— נעמט עס אינגאַנצן.

— אַ דאַנק — האָט געזאָגט דער סאָלדאַט און איז אַביסל רויט גע-
וואָרן. ער האָט צוגענומען דאָס פאַפיר און ווייטער געזאָגט.

— נו, אייך איז נישט אומעטיק אַן אונדזער ביקס?

— איר זעט דאָך — האָב איך געענטפערט — איך קאָן די טיר

נישט טרעפן. איך האָב אינגאַנצן פאַרגעסן ווי מען עפנט אַליין אַ טיר.

מיינע באגלייטערס שפאנען — די ביקסן אויף די אקסלען, ווי קיין זאך וואלט נישט געשען. מען וואלט געקאנט מיינען, אז מען פירט מיך צו א צווייטער טורמע ערגעץ, אויפדאסניי פארשמידט צו ווערן אין קייטן. פאר זיי איז גאר קיין חילוק נישט ווהיין זיי פירן מיך, האב איך געטראכט, שפאנענדיק צווישן זייערע ביידנס ביקסן. אויב איך זאל אפילו איצט פרובירן אנטלויפן פון זיי, וועלן זיי זיך נישט שעמען און שיסן אין מיר. אבער זאל זיין ווי עס איז. איך וועל גיין מיט זיי. צום וואלאסט-הויז זענען נאך דא א צוויי הונדערט טריט.

אינס, צוויי, דריי; ווייטער, ווייטער. דער טייך לענא באהאלט זיך צווישן זיינע ברעגן, אויך דער שפיץ פון מיין שיף גייט אַוועק פון מיינע אויגן יעדעס מאָל, ווען איך גיב אַ דריי דעם קאַפּ אויף הינטער. צום לעצטן מאָל.

אין מיין האַרץ וואַקסט אַ האַפענונג. איך גיי ווי אַ שיכור. מיר ווילט זיך אַבער פאַנאַנדעררייסן די אויגן. מיר ווילט זיך זען די וועלט אַרום מיר קלאַר און ניי, אויף אַט דעם זעלטענעם און טייערן מאַמענט האַב איך אַזויפיל יאָרן געוואַרט, אַזויפיל יאָרן אַפּגעגעבן. אַבער זע — עס קומט דאָך גאַרנישט פאַר אַרום מיר. עס געשעט נישט קיין זאָך, ווי כ'האַב גע- מיינט, אַז עס וועט געשען. די אויגן פאַרלויפן מיר מיט טרערן. איך דערזע אַרום זיך אַ משונהדיקן, נישט דערוואַרטן נעפל. עס קומט אַן אַנטקעגן אַ מענטש, אַ דאָרף-איינוווינער מסתמא. ער הייבט אַן עפעס צו רעדן, איך הער, דוכט זיך, זיין קול, און דוכט זיך, אַז איך ענטפער עפעס, אַבער אַלץ זעט מיר אויס ווי אין אַ שלאָף. מיט יעדער רגע וואַקסט אין מיר מיין האַרצקלאַפעניש. איך פיל, אַז מיינע פיס בייגן זיך. עס וואַלט געווען זייער ווילד, אַז איך זאָל גראָד איצט נעמען און אַ פאַל טאָן.

נישט אַזוי, נישט אַזוי וואַלט עס באַדאַרפט פאַרקומען. אַלץ אַרום מיר וואַלט איצט באַדאַרפט אויפשפּרינגען מיט נייע בליונגען; איצט האָט מיין האַרץ באַדאַרפט פאַנאַנדערעפענען זיך, אַריינרייסן זיך טיף אין הימל אַריבער די וואַלקנס און דאַרט אַ שטיק פּייער פון דער זון אַראַפּרייסן; איצט האָט מיין מויל באַדאַרפט צו דער ערד צופאַלן און אַ קוש טאָן זי. — און איך אַליין וואַלט איצט באַדאַרפט זיך פאַנאַנדערזינגען. —

האַט זיך געזעגנט מיט מיר זייער הייס, ממש פאַטערלעך און דערביי צווישן אַנדערן, געזאַגט :

— איר האָט צופיל געמאַכט אַ וועזן פון דעם לאַזעבניקס דרכים, צופיל גענומען זיך צום האַרצן זיינע האַנדלונגען און צופיל געטאַן פאַר אים. אָבער אַז איר האָט עס געטאַן איז — גוט 'אַזוי, האָט איר גוט געטאַן.

אויפן פערצנטן טאָג, אין מיטן אויגוסט, 1912 איז אונדזער שיף-באַראַק צוגעשווומען צום ברעג פון מיין גלות-דאָרף, וווּ איך, נאָר איינער, בין אַרונטערגעגאַנגען, און מיט אַ צוויי שעה שפעטער איז דער שיף-באַראַק אַוועקגעשווומען ווייטער.

(די נעמען פון אַלע פונקטן, וווּ דער שיף-באַראַק האָט, אין משך פון זיין שווימען איבער דער לענא, זיך אָפגעשטעלט כדי אַרונטערצולאָזן די גרופעס פאַרשיקטע, געדענק איך נישט היינט. אייניקע נעמען געדענק איך נאָך יא, אָבער נישט אין זייער אַרדענונג. איך געדענק : אוסט-קוט, אוסט-אודאַ, ווערכאַלענסק, קירענסק, נישנע-קאַלימסק, ווערכנע-קאַלימסק, באַדאַיבאַ ; מיין פונקט האָט געהייסן וויטיס).

פ ר י ה י ט

..איך בין אַוועק מיט די באַגלייטער-זעלנער פון אונדזער אַרעס-טאַנטן-שיף, וואָס איז אינדערפרי צוגעשווומען צום דערפל וויטיס, אויף דער רעכטער זייט פון לענאַ-טייך. כ'האַב אַראָפגענומען ס'היטל, זיך גע-זעגנט מיט די ווייטער-שווימענדיקע פאַרשיקטע און כ'האַב זיך געלאָזט, אין דער באַגלייטונג פון די צוויי קאַנוואַי-זעלנער, צום וואַלאַסט-הויז פונעם דערפל. דאָרט צוגעשריבן ווערן און באַפרייט ווערן. דאָס דערפל וויטיס וועט זיין מיין סיבירער היים. דאָ וועל איך דאַרפן וווינען אין אייביקער פאַליטישער פאַרשיקונג. ס'איז געווען סוף אויגוסט, אַ פאַר וואַכן פאַרן אַנקומען פון ווינטער.

פיבער אָפּגעפּאַלן און דער חולה האָט שנעל גענומען בעסערן זיך, קומען צו זיך און אָנגעהויבן גרייטן זיך צום מאַמענט פון זיין באַפּרייט ווערן אין אַ טאָג אַרום צוזאַמען מיט שאַפּיראַן און מיט נאָך אַ גרופּע פון אַכט מאַן. אַלע האָבן זיך געפּרייט. און מער פון אַלעמען שאַפּיראַ, פּאַרשטייט זיך. דעם גאַנצן טאָג האָט ער געהאַלטן אין איין טאַפּן לאַזעבניקס שטערן און איז יעדער מאָל געווען גליקלעך צו פּילן, אַז די היץ איז שוין טאַקע מער נישטאַ.

אויף מאַרגן, ווען דער שיף-באַראַק איז צוגעשווומען צום ברעג, איז לאַזעבניק, צוזאַמען מיט אַלע אַרונטערגייענדיקע, געווען פּאַרטיק אַנגעטאָן מיטן כּאַלאַט אויף זיך און מיט זיין טאַרבע-זאַק אין האַנט. ער איז נאָך געווען שוואַך. ער האָט אויסגעזען בלאַס, אַבער האַפּערדיק, ווען שאַפּיראַ האָט זיך געזעגנט מיט יעפּימאַוון און מיט מיר, איז ער, לאַזעבניק, געשטאַנען אַביסל אין דער זייט און צוגעקוקט זיך אַזוי ווי פּאַרשעמט, פּאַר דער הייסקייט מיט וועלכער מיר געזעגענען זיך מיט שאַפּיראַן. ווען לאַזעבניק ניק האָט זיך נאָכדעם גענומען זעגענען מיט יעפּימאַוון איז ער געווען מער ווייניקער רויק, אַבער ווען ער איז דערנאָך צוגעקומען צו מיר האָט ער זיין גאַנצע רויקייט פּאַרלאָרן. ער האָט נישט געוויסט וואָס צו זאָגן. מיר האָבן אַבער ביידע נישט געוויסט אין דעם מאַמענט וואָס צו זאָגן. ער האָט געהאַלטן מיין האַנט, שטאַרק זי געדריקט. זיינע אויגן האָבן עטלעכע רגעס אַריינגעקוקט אין מיינע און איך האָב קלאָר געזען צווישן זיינע ברעמען טרערן.

ווען די גאַנצע אַרונטערגייענדיקע גרופּע איז שוין געווען אויפן ברעג מיט די קאַנוואַיער פון ביידע זייטן, און גענומען שפּאַנען צום דערפּל, האָבן איך, נאַכקוקנדיק זיי, געזען ווי באַריס שאַפּיראַ נעמט אַרונטער פון לאַזעבניקס אַקסלען זיין טאַרבע-זאַק און טוט אים אָן אויך זיך און שפּאַנט מיט צוויי טאַרבע-זעק אויף דער פּלייצע.

דאָס מאָל האָט עס מיר אויסגעזען אין פּולער בעסטער אַרדענונג. מיט צוויי מעת לעת שפּעטער, נאָך לאַזעבניקס און באַריסעס באַפּרייט, איז באַפּרייט געוואָרן יעפּימאַוון און נאָך אַ צען מאָן מיט אים. ער

*

נישט איך און נישט באַריס לייגן זיך שלאָפן. מיר וואָכן איבערן חולה, הגם טאָן קאָנען מיר אויך איצט גאַרנישט; יעפּימאָוו האַלט אין איין טענהן, אַז ס'האָט נישט קיין זיין אונדזער גלאַט זיצן און ברעכן זיך. גערעכט איז ער. אָבער באַריס וויל בשום אופן נישט לייגן זיך, וויל איך אים נישט איבערלאָזן אַליין. די נאַכט ציט זיך. אונדזער שיף-באַראַק שווימט פאַמע-לעך, קוים וואָס מיר שפּירן, אַז ער באַוועגט זיך. דער גאַנצער עולם אונטער דזערער איז פאַרזונקען אין זיין שלאָף. דער חולה אָבער אין זיין פיבער שלאַפט נישט און זיין אומרו פיבערט זיך אַריבער אויך אין באַריסעס און אין מיינע אברים.

מיר זיצן ביידע אויפן ברעג נאָרע און שטופן פון זיך אָפּ דעם שלאָף.

באַריס זאָגט:

— איר האָט גוט געטאָן וואָס איר האָט צוגעטראַכט, אַז סלאָווע האָט אייך געבעטן נאַכאַמאָל זאָגן אים, אַז זי טראַגט נישט אויף אים קיין שום פאַרדראַס. אַ גוטער איינפאַל. ס'האָט אים שטאַרק דערפרייט. כ'האַב געזען. איך ווייס נישט, צי אַזאָ דערפרייונג ווירקט אויף היץ, אַז זי זאָל אַפּפאַלן. אפשר יאָ. איר ווייסט וואָס איך וועל אייך זאָגן? — ס'איז אַ גרויס רחמנות אויף דעם מענטש. אויף דעם מענטש בכלל. צי דער מענטש איז אַ פּאָליטישער, צי אַ קרימינעלער, צי ער איז אַ העלד, צי אַ שוואַכלינג. צי ער איז אַ פירער, צי אַ מאַסע-מענטש — ס'איז אַ גרויסער צער אויף אים. איך זאָג אייך, חבר האַלפּערן, איך זאָג אייך. ווען איך שעם זיך נישט, עפּן איך אויף אַלע קוואַלן פון טרערן, וואָס זענען נאָך פאַראַן אין מיר, און לאָז זיי שטראַמען איבער אַלע נאַרעס פון אונדזער שיף-באַראַק און פון אַלע טורמעס. און וויין אויס אַלעמענס געוויין. ווען איך שעם זיך נישט — — —

*

איבער צוויי מעת-לעת האָט אָנגעהאַלטן לאַזעבניקס פיבער, און דער גאַנצער עולם אין באַראַק האָט געלעבט אין זאָרג פאַר זיין גורל. באַריס איז נישט אַפּגעטראַטן אויף קיין רגע פון לאַזעבניקן און אַלע האָבן באַוונדערט זיין געטריישאַפט צום חולה. אויפן דריטן מעת לעת איז דער

אלץ אויף קאטארגע. אפילו ווען ביים שוועל פון דער פריי. דא איז אנדערש.
מאקסיים מוז געזונט ווערן. איר הערט וואס איך זאג איך? — רעדט
שאפירא, ווי ער וואלט אליין אריינגעפאלן אין א פיבער — ער מוז געזונט
ווערן!

ער שלעפט מיך צו צו לאזעבניקס געלעגער. לאזעבניק ליגט מיטן
פנים ארויף. זיינע אויגן זענען צוגעמאכט. זיינע באקן — פארפלאמט.
— דו שלאפט, מאקסיים? — זאגט באריס, נייגנדיק זיך איבער אים.
— ניין, איך שלאף נישט, — ענטפערט ער מיט א קראנקער שטימ.
ער עפנט די אויגן, דערזעט מיך און קוקט אויף מיר לאנג און אנגע-
שטרענגט.

— ווי שפעט איז? — פרעגט ער — ווייט אין דער נאכט?
— יא, — זאגט באריס.

— דו אליין נאר ענטפערסט? פארוואס נאר דו אליין?
— איך בין אויך דא נעבן איך — זאג איך — אויך איך ענטפער.
— איז גוט. טוט עס מיר הנאה.
פאלט מיר איין אין דער רגע צוצוגעבן:
— סלאווע האט מיך געבעטן: איך זאל איך נאכאמאל זאגן אין איר
נאמען, אז זי טראגט נישט קיין שום פארדראס אויף איך.
באריס, זע איך, דערפרייט זיך פון מיין איינפאל, אויך דעם חולהס
אויגן לייכטן אויף.

— און איר? — פרעגט ער.

— אויך איך זאג עס נאכאמאל.

— א גרויסן, גרויסן דאנק איך — זאגט לאזעבניק פארמאכנדיק
צוריק די אויגן — אבער. פארוואס נעמט עס אזוי לאנג? — פרעגט באריס
און זעט, און אויך איך זע, אז לאזעבניק פאלט אביסל אריין אין דעליריום.
— דאס אנקומען צום ברעג. צו דער פריי — פליסטערן לאזעבניקס
ליפן. — אויב עס נעמט אזוי לאנג, צי קומט מען דען אן?

באריס לייגט ארויף זיין האנט אויף לאזעבניקס שטערן, גלעט אים
איבער די האר:

— מען קומט אן, מאקסיים. מיר וועלן זיכער אנקומען.

אַליין. אַ שרעק, אַז ער וועט נישט דערגיין צו זיין פרייהייט. און די שרעק באַוועלטיקט אים. ער האָט עס מיר עטלעכע מאָל היינט געזאָגט.

— וואָס האָט ער אייך געזאָגט?

— טאַקע וועגן אייך האָט ער גערעדט. און וועגן סלאַווען. וועגן יענער נאַכט. זינט יענער נאַכט, זאָגט ער, פילט ער אַז אים קומט די שטראַף צו שטאַרבן איידער ער דערגרייכט זיין פרייהייט.

— איר ווייסט דאָך אַבער, באַריס, אַז ער האָט זיך אויפגעפירט נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין נאָך פאַר יענער נאַכט.

— אוודאי ווייס איך עס — זאָגט באַריס. — אַבער ער איז די גאַנצע צייט אויך פאַר דעם געווען אין קלעם פון אַזאַ שרעק. טרעפט מיט אַ מענטשן, אַפילו מיט אַ בעסטן, אַז ער ווערט באהערשט פון א נישט־געזונטער מורא און ער ווערט פון דער מורא גופא קראַנק. און מער נאָך: ער הייבט אַפילו אַן צו באַגערן אַז ער זאָל שטאַרבן; דערהויפּט — נאָך אַזאַ זינד, וואָס ער איז באַגאַנגען קעגן אייך און סלאַווען אין יענער נאַכט. — אַבער איר מאַכט דאָך מיך צו פילן, באַריס, ווי איך וואַלט גאָר געווען די סיבה פון לאַזעבניקס קראַנק ווערן — זאָג איך מיט ערגערניש. שאַפיראַ כאַפט מיך אָן מיט ביידע הענט.

— חלילה, חלילה — זאָגט ער און זיין שטייב איז ווי אַנגעזאַפט

מיט טרערן — ווי פאַלט אייך איין אַזאַ געדאַנק?

— אַבער איך פיל אין אייערע רייד, אַז איר ווילט עפעס פון מיר,

זאָגט קלאַר, באַריס.

— איך מיין — איר זאָלט נאַכאַמאָל צוגיין צו מאַקסימען און פאַר־זיכערן אים, אַז איר האָט אים אינגאַנצן פאַרגעבן. ער זאָל טאַקע דערפילן. — דאָס איז דאָך אַבער מאַדנע, באַריס. דאָס איז דאָך אַפילו נישט נאַטירלעך. מען קאָן דאָך אַ געשעעניש און אַ האַנדלונג נישט אַפּווישן. ס'איז גענוג, אַז כ'האַב אים איין מאָל געזאָגט, אַז איך פאַרגיב אים.

שאַפיראַ אַבער לאַזט נישט אַפּ, ער באַשטייט אויף זיינס:

— דאָס איז אַלץ גערעדט — זאָגט ער — ווען עס האַנדלט זיך וועגן

עפעס וואָס געשעט דאָרט, אויף דער פריי; אַבער אין טורמע, אויף קאָ־טאַרגע איז אַנדערש. איר ווייסט דאָך עס אַליין. און מיר זענען דאָך נאָך

*

אונדזער שיף-באראק שווימט ווייטער.

נאך א טאג אָוועק; נאכט קומט ווידער. און לאַזעבניק ליגט נאך אַלץ אין פיבער און קלאַגט זיך אויף קאַפּווייטאַק. דער פעלדשער קאַן גאַרנישט טאָן. דער חולה אַליין, זאָגט ער, דאַרף בייקומען זיין שלאַפּקייט. ער רעכנט, אַז ס'איז נאָר אַ פאַרקילונג. אָבער זיכער איז ער נישט. ווען ער וואַלט האָבן איין, זאָגט ער, וואַלט ער עס אים צוגעלייגט צום קאַפּ. אָבער וווּ זאַל ער נעמען איין דאָ אויפן שיף-באראַק? גיט ער אים ווידער אַמאַל כינין. „זאַל ער נאָר אָנהייבן שוויצן, וועט גוט זיין“.

יעפּימאַוו איז זיכער, אַז ס'איז נאָר אַ פאַרקילונג. אָבער באַריס, מיטן אַנקום פון דער צווייטער נאכט זיגט לאַזעבניקס קראַנק ווערן, ווערט אַלץ מער אַרומגעכאַפט מיט אַ פאַרצווייפלונג און שטעקט מיך אויך אָן מיט דעם.

איך טענה צו אים:

— איר זענט דאָך, דאכט זיך, אַ מענטש וואָס פאַלט נישט אַריין אין פּחד. ווי זשע קומט עס צו אייך? איר שטעקט דאָך אָן מיט דעם אַפילו דעם חולה אַליין.

— איר מיינט אַזוי? איז דאָך עס טאַקע נישט ריכטיק פון מיר. דעם חולה מוז מען מוטיקן. אָבער אייך אַליין זאָג איך דעם אמת אַז איך בין דורכגעדרונגען מיט מורא.

— איך פאַרשטיי וואָס איר מיינט — זאָג איך — אָבער מיט יעדן איינעם קאַן דאָך טרעפן ער זאַל זיך פאַרקילן און קריגן אַ ביסל היץ. — איך מיין אָבער עפעס אַנדערש — זאָגט שאַפּיראַ — איך מיין, אַז איצט קאַנען מיר פאַרשטיין די גאַנצע האַלטונג מאַקסימס, וואָס איז נישט נאָר אייך געווען קשה, נאָר אויך מיר.

— מיר איז עס געווען נישט נאָר קשה, באַריס, — זאָג איך — ס'האַט מיך ממש געפייניקט.

— אָבער איצט זעט איר שוין —

— וואָס זע איך?

— אַז זיין מורא איז געווען אַ באַרעכטיקטע. אַ מורא פאַר זיך

אינגאנצן איבעריק. די קאָנוואַיער דאַרפן פירן די גרופע צום סטאַרשינאַ פון דערפל.

דאָס דערפל איז היפש ווייט פונעם ברעג. ביים ערשטן בליק דערזען זיך נאָר עטלעכע שטיבלעך, שוילן זיך אַרויס אַ פאַר געסלעך אין דער לענג. דאָס אויג כאַפט אויף זון־באַגאַסענע דעכלעך נידעריק צוגעבוֹיגענע צו דער ערד. איינוואַינער פונעם דערפל, זעט מען, נעמען ציען זיך צום ברעג, אָבער בלייבן שטיין אין דערווייטנס. עטלעכע, אַ זיבן, אַכט, טיילן זיך אויס און קומען צו נעענטער. מיר קאַנען זיי גוט זען. לויט זייער הלבשה, — העמד־לעך איבער די הויזן מיט קוטאַסן אַרומגענומען, — דערפילן מיר גלייך, אַז דאָס זענען פאַרשיקטע פאַליטישע, תושבים שוין אינעם דאָזיקן ישובל; זיי זענען געקומען מקבל פנים זיין די ניי־געבראַכטע. זיי הייבן אפילו אויף זייערע הענט אין חברישן צייכן פון באַגריסינג.

הינטער דער גרופע אַרונטערגייענדיקע שפאַרט זיך אונדזער גאַנצער עולם. די קאָנוואַיער הייסן אונדז צוריקטרעטן. איך בין אַנגעשטרענגט מיט מיין גאַנג וועזן אַז סלאַווע, וועלכע שטייט איצט, ווי די גאַנצע גרופע, מיט דער פלייצע צו מיר און צו אַלעמען זאָל דערשפירן ווי איך קוק אויף איר און זי זאָל אַ קער טאָן איר פנים צו מיר. זי דערשפירט עס טאַקע. זי גיט זיך אַ דריי מיט אירע ביידע אַקסלען צו מיר. נעמט מיך דורך מיט אירע אויגן און מער נאָך — מיט אַ ווייכן העלן שמיכל. זי גלייכט זיך צוריק אויס אין איר ריי, אין איר קאַטאַרושנעם מונדיר מיט איר טאַרבע־זאַק אויף זיך. מיר דוכט זיך אין דעם מאַמענט אויס, אַז קיין שענערער מונדיר און קיין שענערער טאַרבע־זאַק איז אויף דער וועלט נישטאָ.

די גרופע נעמט אַרונטערגיין. דער אַלטער דאָבין, צום סאַמע לעצט, שאַרט קוים מיט די פיס. קאַרסאַקאָוו העלפט אים, האַלטנדיק אים אונטערן אַרעם. דער אַלטער נעמט זיך אָן מיט אַלע זיינע כוחות און הייבט אָן אַלייז שטעלן טריט.

איך באַווייז נאָך צו זאָגן צו אים :

— זייט געזונט, זיידע. און אַ דאַנק פאַרן העמד.

דער אַלטער, אין דער געאילעניש, ענטפערט עפעס מיט אַ געמורמל,

אָבער וואָס — דערהער איך שוין נישט.

און שטרעקט אויס זיין רעכטע האנט צו איר. ער קוקט אויף איר שטום און אויפגעטרייסלט.

סלאווע נעמט אן זיין האנט.

— פארגיט מיר מיין גרויסע זינד קעגן אייך — שעפטשעט לאזעבניק.

— כ'האב אייך פארגעבן, חבר לאזעבניק, ווערט געזונט. פארלירט נישט אייער מוט. כ'בין זיכער, אן איר וועט געזונט ווערן.

— איך דאנק אייך, סלאווע, איך דאנק אייך, — פליסטערט ער און פאלט צו מיט זיינע זייסע ליפן צו איר האנט.

סלאווע זאגט מער גארנישט. זי שטייט נאך אַ רגע און גייט אַרויס. לויפט כמעט אַרויס פון באַראַק.

לאזעבניק בלייבט זיצן אַ פיבערדיקער, אַ פאַרלוירענער. באַריס גייט צו צו אים און לייגט אים אַוועק. יעפּימאַוו און איך זעען עס צו פונדער-ווייטנס. מיר הערן ווי לאזעבניק פרעגט:

— האָט זי מיר טאַקע פאַרגעבן?

— אַן ספק, מאַקסים — באַרויקט אים שאַפּיראַ.

— און זיי — די חברים?

— געוויס.

— זיי וועל איך נאָך זען, אַבער סלאַווען וועל איך דאָך שוין מער

קיינמאַל נישט זען — זאָגט לאַזעבניק און פאַרגראַבט זיין פיבערדיק פנים אין געלעגער.

איך זאָג צו יעפּימאַוו:

— גייט איר צו און באַרויקט אים.

יעפּימאַוו טוט עס.

דערווייל איז דער שיף-באַראַק שוין צוגעשווומען צום ברעג. איך אייל אַרויס. איך וויל נאָך כאַפן אַ קוק אויף סלאַווען און אפשר נאָך זאָגן איר עפעס. אַבער רעדן מיט איר איז שוין גישט מעגלעך. זי און די גאַנצע

גרופע אַרונטערגייענדיקע שטייען שוין גרייט צו מאַכן דעם ערשטן שפּאַץ. זי און די אַנדערע צוויי פרויען זענען אין דער פּאָדערשטער ריי. פאַרויס —

צוויי קאַנוואַיער מיט די ביקסן אויף די אַקסלען; הגם די ביקסן זענען שוין

קוקט מיר שאַרף אַרײַן אין די אויגן — בענקט נאָך מיר. בענקט נאָך מיר
שטאַרק. זײער שטאַרק. און אַז עס וועט אײך ווערן שווער דאָס בענקען —
דעמאָלט פאַרגעסט מײך. פאַרגעסט מײך דעמאָלט אינגאַנצן.
מיטאַמאָל צעטראַגט זײך אַ קאַמאַנדע־שטים פונעם קאַנוואַי־עלטסטן:
— די וואָס דאַרפן אַרונטערגײן — גרײט זײן.
און ער רופט אויס די נעמען פון די וואָס דאַרפן אַרונטערגײן ווען
דער שײַף־באַראַק וועט צושווימען צום ברעג.

21

ביז דער שײַף־באַראַק ווערט צוגעפירט צום ברעג פון דערפּל, וווּ די
איצטיקע עלף פּערזאָן דאַרפן אַרונטערגײן. נעמט נאָך אַ ביסל צײַט. נישט
אַזוי לײכט קומט עס דעם לאַצמאַן אָן. אָבער ער קערעוועט דעם שײַף־
באַראַק מיט גרויס געניטשאַפט. צען פון די עלף שטייען שוין פאַרנט ביים
אַרויסגאַנג. אַביסל שווער נאָר קומט עס אָן דעם אַלטן דאָבין. ביז ער
קריכט אַראָפּ פון זײן געלעגער און נעמט צוזאַמען זײנע לעצטע כוחות. מיר
העלפן אים אַנטאָן אויף זײך דעם כאַלאַט און איבערלײגן איבערן אַקסל זײן
מאַגערן טאַרבע־זאַק. מיטן ביסל אַרעמען פאַרמעגן זײנעם. ער איז אויפ־
געלײגט, דער אַלטער, אָבער ער קאָן קוים שטעלן די ערשטע טריט זײנע
צום אַרויסגאַנג. מיר פירן אים אונטער די הענט. ער פּלאַנטערט מיט זײנע
שוואַכע פיס, דער קאַפּ אַראָפּגעבויגן. זײן גוטער שמײכל אָבער גײט נישט
אַרונטער פון זײנע ליפּן. מיר פירן אים צו צו דער גרופּע. זי נעמט אים
איבער און האַלט אים די גאַנצע צײַט אונטער די אַרעמס.
יעפּימאָו און באַריס קומען צו צו סלאָווען און זײ געזעגענען זײך
מיט איר. זײ זאָגן איר, אַז די וואָך וועט איר דערלויבן אַרײַנצוגײן אין דער
מענערשער אַפּטיילונג צו זעגענען זײך מיט לאַזעבניקן. מיר גײען אַלע
דריי מיט איר אַרײַן אַהין. לאַזעבניק דערזעט זי, זעצט זײך האַסטיק אויף.

איר זענט דען יאָ אַוועק אַ צופרידענער פון מיר? אגב, צי האָבן מיר דען געמאַכט אַ קאַנטראַקט מיט דער צופרידנקייט? נישט שייך איצט צו רעדן וועגן דעם. מיר צעשיידן זיך דאָך טאַקע אויף אַן אמת באַלד. נאָך אַ גליק וואָס מיר צעזעגענען זיך אונטער דער אָפענער זון און נישט אויפן דנאָ פון דער לענאָ.

- ווייסט איר שוין, הייסט עס, וואָס ס'איז געשען ביינאַכט?
- יאָ, איך ווייס — זאָגט סלאָווע — נישט שייך עפעס נאָך אַזאַ גע-
שעעניש צו שמייכלען. אָבער אַזוי איז עס.
- און אַז לאָזעבניק איז קראַנק ווייסט איר?
- ניין, איך ווייס נישט — זאָגט סלאָווע דערשראָקן, — זינט ווען?
— זינט נעכטן נאַכט.
- טאַקע קראַנק?
- יאָ, דאָס מאַל טאַקע קראַנק. ער האָט היץ.
- זעט איר, דאָס איז נישט גוט. דאָס טוט מיר וויי. ער האָט דאָך
טאַקע די גאַנצע צייט מורא געהאַט טאַמער ווערט ער קראַנק. איר רעכנט,
אַז איך וועל אים קאַנען זען?
- איך רעכן אַז יאָ. ער איז באַשטאַנען, אַז איך זאָל אָנהייבן רעדן
מיט אים און אים מוחל זיין.
- האָט איר דאָך עס געוויס געטאָן.
- ווי אַנדערש דען? צי איר רעכנט, אַז איך האָב עס נישט באַדאַרפן
טאָן?

- וואָס רעדט איר? ווי פאַלט אייך איין?
- סלאָווע כאַפט מיך אָן פאַר אַ האַנט:
- ווי האָט אייך געקאַנט איינפאַלן, אַז איך וועל נישט זיין צופרידן?
פאַרקערט, מיך פרייט עס. און נאָך מער פרייט מיך וואָס איר און איך דאַרפן
איינע ביי די אַנדערע, ביים זעגענען זיך, נישט בעטן קיין מחילה; מיר
קאַנען לויטער קוקן איינער דעם אַנדערן אין די אויגן.
- איר זענט אַ טייערע, סלאָווע. — — איך בעט אייך: געדענקט
מיך.
- און איר ווייסט וואָס איך וועל אייך בעטן? — זאָגט סלאָווע און

— אָבער זאָגט, אַז איר פאַרגיט מיר. איך בעט אייך: זאָגט עס.
— איך זאָג עס. איך פאַרגיב אייך. איך וועל אפשר באַלד זען
סלאָווען, וועל איך עס טאַקע אויך איר איבערגעבן.
— איך דאַנק אייך.
איך גיי אָפּ פון אים און גיי פאַרביי דעם אַלטן דאָבין. ער ליגט אויף
זיין געלעגער אַ בלייכער, אַ שטילער ווי אַ טויב.
— זייט איר שוין גרייט, זיידע דאָבין? מיר קומען דאָך באַלד אָן צו
אייער דערפל.
— וואָס האָב איך צו גרייטן, מיין זון? מיין טאַרבעלע איז שוין פון
לאַנג גרייט.
— איך מיין אייך אַליין, זיידע.
— איך אַליין בין שוין פון לאַנג גרייט, מיין זון. אַז איך בין איבער-
געקומען די נאַכט און איך בין שוין נאָענט צום ברעג, צו דער ערד, צו
גאַטס ערד, איז — ווער קאָן זיך גלייכן צו מיר? דער טייך איז טאַקע אויך
גאַטס טייך, אָבער דאָס וואָסער האָט מיך געשראַקן אַביסל.
איך שלייד זיך אַרויס פון באַראַק צום פאַרענטש צו. אַ סך פון
אונדזעריקע שטייען דאָ, מיט אַנגעשטרענגטע פנימער צום וואָסער. דער
טייך איז שוין דורכאויס רויק. דער הימל — לויטער, זוניק. דער שיף-
באַראַק טראָגט זיך מיט זיין געמאַסטענער גלייכקייט צווישן די וועלדער-
ברעגן. נאָך אַרום אַ שעה און דער לאַצמאַן וועט אָנהייבן קערעווען דעם
באַראַק צום ברעג פון אַנקומענדיקן דערפל.
איך שטיי ביים פאַרענטש און קוק אויס די אויגן, אַז סלאָווע זאָל
אַרויסקומען. אַט קומט זי טאַקע אַרויס, — צוזאַמען מיט די אַנדערע צוויי
חברטעס. זי טיילט זיך אָפּ פון זיי און לאָזט זיך גיין צו מיר מיט אַ שמייכל-
דיקן פנים. זי איז שוין אַנגעטאָן אין איר פולן קאַטאַרזשנעם טראַכט.
— אַ פרייד צו זען אייך, סלאָווע — זאָג איך.
— נו ווייסט איר דאָך, אַז אויך מיר איז אַ פרייד אייך צו זען.
— און איך האָב געמיינט, אַז איר זענט נעכטן אַוועק פון מיר אַן
אומצופרידענע מיט עפעס. —
— און אַז יאָ איז וואָס? — זאָגט סלאָווע האַלב שטיפּעריש, — און

צושטאנד. ער הערט אויס זיין האַרץ, צולייגנדיק זיין אויער צו זיין ברוסט, ער ציילט זיין פולס. ער באַרויקט לאַזעבניקן. ער גלייבט, זאָגט ער, אַז ס'איז נישט מער ווי אַ פאַרקילונג. דער עיקרשט — נישט אַריינפאַלן אין פחד.

לאַזעבניק איז אַבער יאָ אַריינגעפאַלן אין פחד, און שאַפיראַ טרעט שוין נישט אָפּ פון אים. ער וואַכט איבער אים. ער מוטיקט אים, כאַטש ער. שאַפיראַ אַליין, איז דורכגענומען מיטן זעלביקן פחד. און נישט נאָר ער. — אַלע.

שאַפיראַ קומט צו צו מיר און נעמט מיט מיר איינטענהן, אַז איך זאָל זיך איבערבעטן מיטן חולה. ער ווייס שוין, זאָגט ער, וואָס עס איז פאַרגע-קומען צווישן לאַזעבניקן און מיר און סלאָווען. ער, לאַזעבניק אַליין, זאָגט שאַפיראַ, האָט עס אים היינט דערציילט, און עס פייניקט אים אַ חרטה-געפיל.

— ער וויל איך בעטן איר זאָלט אים מוחל זיין — רעדט שאַפיראַ מיט האַרץ. — טוט עס. גייט צו צו אים. ס'איז נישט די צייט איצט פאַר אַנ-האַלטן כעס.

— נישט אין כעס גייט דאָ, באַריס. צי פאַרשטייט איר עס נישט? ס'איז מיר אַליין גענוג פיינלעך.

— איך פאַרשטיי אַלץ, אַלץ. אַבער איך בעט איך, טוט עס צוליב מיר. אויך סלאָווע, בין איך זיכער, וועט עס געוויס טאָן, אויב נאָר זי וועט אים קאָנען זען פאַרן אַרונטערגיין היינט.

שאַפיראַ נעמט אָן מיין האַנט און ציט מיך צו לאַזעבניקס נאָרע. איך גיי צו. לאַזעבניקן, זע איך, איז שווער אויפצוהייבן זיך. ער ליגט איינגעדעקט מיט צוויי כאַלאַטן איבער זיך. זיין פנים איז פאַרפלאַמט. זיינע אויגן זענען פול מיט אַנגסט און מיט שרעק. ער שטרעקט מיר אויס אַ האַנט.

— פאַרגיט מיר. טראָגט נישט קיין כעס אויף מיר — זאָגט ער מיט טרוקענע ליפן.

איך נעם אָן זיין האַנט. זי איז הייס.

— ווערט נאָר געזונט — זאָג איך — דאָס איז איצט דער עיקר.

ווי ס'איז געשטארבן דער קארטנשפילער. און אויך פאר לאזעבניקן בעט. צוליב באריסן בעט. וואָרעם — מער טאַקע וואָלט נישט געפעלט, אַז לאַזעבניק זאל נעמען און שטאַרבן דריי טעג פאַרן אַנקומען!"

אַ ציטער נעמט מיך דורך. איך הייב אויף דעם קאַפּ צו זען וואָס עס טוט זיך אַרום באַריסן און לאַזעבניקן, און אויך אַרום דעם אַלטן דאָבין. זיי אַלע, זע איך, ליגן אויף זייערע געלעגערס און ס'איז דוכט זיך, רויק אַרום זיי. אויך באַריס ליגט. און דער גאַנצער שיף-באַראַק שלאָפט. דער גאַנצער איז דאָך עס אַ גוטער סימן, איך מאַך צו די אויגן און מיר דוכט זיך, אַז איך הער ווי אַ שטימע זאָגט: „אויך דער קארטנשפילער אויפן דנאָ שלאָפט.“ — — —

* * *

אויף מאַרגן, נאָך דער דאָזיקער נאַכט, גייט אַרום אונדזער גאַנצער עולם דערשלאָגן און דערשיטערט. ער קאַן זיך קיין אַרט נישט געפונען. ער גייט אַרום, אַדער ליגט אויף די נאַרעס אין בייזער שוויגעוודיקייט. דער האַסטיקער ווינט איבער דער לענאָ איז שטילער געוואָרן, אָבער ער האַלט נאָך אַלץ אָן, מער ווי אין אַנדערע טעג, אַ געוויסן אימפעט צו טרייבן אונ-דזער שיף-באַראַק אַ ביסל שנעלער און ס'ווערט קלאַר, אַז היינט, נאָך האַלכן טאָג, וועלן מיר אַנקומען צום פונקט וווּ עס דאַרפן אַרונטערגיין קאַרסאַקאָו דער אַלטער דאָבין, סלאָווע מיט די אַנדערע צוויי פרויען און אַ גרופע פון נאָך זיבן.

יעדעס מאָל, דערוואַרטנדיק אַן אַנקום צו אַ דערפל, איז דער עולם טומלדיק געשפּאַנט, רעשט זיך און פלאַטערט. היינט אָבער — נישט. אַלע זענען צערודערט פון דער נאַכטיקער געשעעניש.

מער פון אַלעמען איז צערודערט שאַפיראַ. דעם גאַנצן פרימאַרגן היט ער, אַז קיינער זאל דעם קראַנק-געוואָרענעם לאַזעבניקן נישט דערציילן וועגן דער געשעעניש. אָבער זיין היטן גיט זיך אים נישט איין — עמיצער האַט עס פאַרט דערציילט לאַזעבניקן. די מעשה האַט לאַזעבניקן אויפגע-טרייסלט און זיין היץ איז געשטיגן. שאַפיראַ איז אויסער זיך. יעפּימאָוו, ווי אַ געוועזענער דאָקטער, באַטראַכט אויף זיין אייגענעם אופן לאַזעבניקס

זיך אליין א צי אויס מיט מיין גאנצער לענג איבער מיין געלעגער, צווישן קארסאקאוו און יעפֿימאָוו, שטייף איין אלע מיינע אברים זיי זאלן זיך נישט א ריר געבן. אבער צוריק איינשלאָפֿן קאָן איד שוין נישט אַזוי גיך ליג איד און עס מהומהוועט אַרום מיר:

„האַבן זיי שוין אַרונטערגעלאָזט דעם מת צום וואַסער־דנאָ, צי נאָך נישט? און ווי גרויס איז דער שטיין וואָס זיי דאַרפֿן אים אָנבינדן אויף די פּיס? וווּ נעמען זיי דעם שטיין? סײַדן זיי האָבן אָנגעגרייטע שטיינער פֿון פּריער? אָבער וואָס גייט דיך אָן דער שטיין? אַ מענטשנס טויטער קערפּער קאָן אַרונטערוינקן אָן אַ שטיין. די לענאָ איז טיף, איז — וויפל דאַרף עס נעמען ביז צו זינקען צום סאַמע דנאָ? אַפּריער, מסתּמא זינקט דער קאַפּ; יאָ, מסתּמא דער קאַפּ, אָבער זיכער בין איד נישט, אליין בין איד נאָך קיינ־מאַל נישט געזונקען צום דנאָ פֿון אַ טיך. כ׳האַב איין מאָל, אין מיינע יינגל־יאָרן, זיך געטרונקען, באַדנדיק זיך אין דער בערעזינאָ, האָט מען מיך אָבער גיך אַרויסגעראַטעוועט. געדענק איד כמעט גאַרנישט וואָס מיט מיר האָט זיך געטאָן דעמאָלט. — אַגב, וואָס פֿאַר אַ פֿאַרגלייך צווישן דער בערעזינאָ און דער לענאָ? — זע, אַט קוקן דאָך אויף דײַ צוויי גרויסע אויגן. אַזוי ווי דורכן וואַסער קוקן זיי. דורך אַ זילבער־לבנהדיקן וואַסער. אַט דערנענטערן זיי זיך אַקוראַט צו מיינע אייגענע אויגן. אַט קוקן זיי אַריין אין מיר. אַזויפיל טרויער יאָגט פֿון זיי. פֿון וואַנען קומען צו אויגן אַזויפיל טרויער? און וואָס זעען זיי אין מיר? נישט אַנדערש, אַז זען אויגן קוקן צום לעצטן מאָל האָבן זיי אין זיך אַזויפיל טרויער. און — אויך אַזוי־פיל וואַרעמקייט! און דו פּילסט די וואַרעמקייט אַזוי זיס ווי ביים אַרומ־נעמען סלאָווען. — זי איז אַ דינע — סלאָווע. אפשר מאַרגן וועלן מיר זיך נאָך זען. אָבער ווייטער פֿון מאַרגן — מסתּמא קיינמאַל נישט מער. פֿאַרוואָס קיינמאַל נישט מער? צי טרעפֿן דען נישט קיין ווונדער? דער אַלטער קראַנקער דאַבין באַשטייט דאָך, אַז אויב דיר האָט זיך אויסגעדוכט אַמאָל, אַז ס׳האַט מיט דיר אַ נס געטראָפֿן — פֿאַרלייקן נישט די אויסדוכטעניש, — דאַכט זיך אַ געוויינלעכער ייד, דער דאַבין, און אין דער זעלבער צייט אַזאַ אומגעוויינלעכער. ווער זאָל זיך ריכטן צו טרעפֿן אַזאַ ייד? — בעט גאָט אַז ער זאָל דערציען ביז צו דער באַפֿרייונג, ער זאָל נישט שטאַרבן פֿאַר דעם.

פאָרגעסט אַפנים ווער מיר זענען און וווּ מיר זענען. איר פאָרגעסט אַפנים. לייגט זיך אַוועק און לייגט. פראַוועט נישט קיין סענטימענטאַלקייטן. ער אַליין, אַן אויפגעטרייסלטער ביז גאַר, גיט זיך אַ צי אויס אויף זיין געלעגער.

מיטאַמאַל וואַקסט אויס נעבן אונדז שאַפיראַ. זיינע אויגן — אַנגע-שפיצט רויט פאַרלאַפן, ער פּרעגט אַ דערשראַקענער :

— וואָס איז דאָ פאַרגעקומען ? אין אומרויקן שלאָף האָב איך גע-שפירט, אַז עפעס איז דאָ פאַרגעקומען.

איך דערצייל אים די געשיכטע.

— זאַל מאַקסיב נישט דערוויסן זיך וועגן דעם — זאַגט שאַפיראַ — ס'וועט שרעקלעך ווירקן אויף אים.

— איך וועל אים אַוודאי נישט דערציילן — זאַג איך.

— איך אויך נישט — זאַגט יעפּימאַוו מיט אַנהאַלטנדיקן געבייזער,

ער וועט זיך דערוויסן דורך אַנדערע. און אַז ער וועט זיך דערוויסן איז אויך נישט געפערלעך. ווי פילט ער זיך, אגב ?

— ער איז גוט קראַנק — זאַגט שאַפיראַ — זיין היץ פאַלט נישט אַרונטער. אַז ער וועט זיך דערוויסן וועט עס אים גאַר אויפטרײסלען.

— גייט צו אייער פלאַץ, איך בעט אייך — באַשטייט יעפּימאַוו.

שאַפיראַ, אין פאַרלעגנהייט, גייט אַפ. איך זע ווי ער קריכט אַרויף

אויף זיין אַרט נעבן לאַזעבניקן, און זיין פנים איז אַזש צעקרימט פון זאַרג. לאַזעבניק, זע איך, זעצט זיך אַ רגע אויף, זוכט עפעס מבולבלערהייט אַרום

זיך. שאַפיראַ נעמט אים צערטלעך אַן פאַר די אַקסלען און לייגט אים צוריק אַוועק ; אַליין בלייבט ער זיצן מיטן קאַפּ אַנגעלענט אין דער וואַנט.

יעפּימאַוו זעט, אַז איך קאָן זיך נישט באַרויקן און לייגט זיך נישט

אַוועק, נעמט ער ווידער זיך ביזערן :

— צו אַלדי גוטע יאָר, לייגט זיך אַוועק און לייגט איינגעלייגט. צי

מיינע נערוון, מיינט איר, זענען פון שטריק וואָס מען קאָן מיט זיי אַרומ-בינדן אַ מת ?

איך זאַג מער גאַרנישט. ער איז דאָך גערעכט, טראַכט איך. ער וויל

אַ ביסל איינשטילן זיינע נערוון, און איך, הייסט עס, לאַז אים נישט. גיב איך

ארויס. זיי האָבן עפעס געטאָן אַרום אים צו מינטערן אים, האָבן זיי מיר געזאָגט, אָבער ס'האָט נישט געהאַלפן, דער טויט איז געווען אַ מאַמענט־טאַלער. און מיך האָבן זיי אויפגעוועקט אַז איך זאָל, ווי דער סטאַראַסטע, און אַגב אויך ווי אַ דאָקטער, — זיי ווייסן דאָך, אַז איך בין געווען אַ דאָקטער, — באַשטעטיקן דעם טויטפאַל.

— האָט איר אים געזען?

— וואָס פּרעגט איר אַזוינס? אַוודאי האָב איך אים געזען. דער טויט איז טאַקע געווען אַ מאַמענטאַלער.

— מאַדנע, דער גאַנצער באַראַק שלאָפט און ווייסט פון קיין זאך נישט. ווער זענען עס געווען די עטלעכע, וואָס זענען מיט איך אַרויסגע־קומען פון דער קאַנוואַיער־אַפטיילונג?

— דריי פון די שפּילערס. אויך זיי האָבן זיך באַדאַרפט אונטער־שרייבן ווי עדות. איר זעט — גיט יעפּימאָוו ביטער אַ לאַך — דער קאַנ־וואַיעלטסטער, ווען ער וויל וואַלט ער זיינע פּאַפּירן געקאַנט אויספילן אַן עדות. מען וואַלט אים אויך אַן עדות געגלויבט. געשטאַרבן אַ קאַטאַרוזשיק — אויך מיר אַ וועזן צו מאַכן דערפון. אַריינגעוואַרפן אין טייך און פּאַרטיק. אונדזער קאַנוואַיעלטסטער אָבער זעט אויס צו זיין לייטיש. איידער ער וואַרפט אַריין אַ טויטן אַרעסטאַנט אין דער לענאַ וויל ער עס ריכטיק פּאַר־פּראַטאַקאַלירן.

— איר מיינט צו זאָגן, אַז זיי וואַרפן אים טאַקע אַריין אין טייך?
— יא, אַזוי טוען זיי. דער געשטאַרבענער האָט נאָך געהאַט פולע דריי מעת לעת ביז צו זיין דאָרף. וועלן זיי דאָך אים נישט פירן מיט זיך.
— דאָס טוען זיי מסתמא איצט — זאָגט יעפּימאָוו, — ווען מיר זיצן און רעדן, האַלטן זיי אין אַרומוויקלען דעם מת אין זיינע קאַטאַרגע־בגדים, בינדן אים צו צו אַ ברעט און צום ברעט אַ שווערן שטיין, און אַזוי לאָזן זיי אים אַרונטער אין וואַסער אַריין, צום סאַמע דנאָ.

— הייסט עס, — אַט געווען אַ מענטש, געשפּילט קאַרטן, און אַט ליגט ער שוין אויפן דנאָ פון טייך — — —

— הערט אויף! — גיט זיך יעפּימאָוו אַ ביזער אויף מיר — איר

זיין געלעגער. אויך אזוי לאזעבניק און שאפיראָ. ווו זשע פאָרט איז יעפיי מאָוו ?

פון דער אַפטיילונג, ווו עס געפינען זיך די קאָנוואַיער, דערטראָג; זיך צו מיר שטימען, וואָס וואָלטן זיך נישט באַדאַרפט הערן אין אַזאַ שפּע־טער סופּנאַכטיקער, צי ערב־טאַגיקער שעה.

די ווינטן דרויסן האָלטן נאָך אַן זייער האַסטיקייט, שטאַרקער נאָך ווי אָנהייב נאַכט. אונדזער שיף־באַראַק טראַגט זיך, וויגט זיך. די ווינטן ברעכן זיך איבער אין זיינע ווינקלען מיט אַ געוואָיעניש.

אין עטלעכע מינוט אַרום זע איך יעפּימאָוו און נאָך עטלעכע אונדזעריקע שאַרן זיך אַרויס פון דער וועכטער־אַפטיילונג. יעפּימאָוו לאָזט זיך צווישן די נאַרעס צו זיין פּלאַץ און די אַנדערע גיבן זיך אַ וואַרף שווייגנדיקערהייט אויף זייערע געלעגערס נאָענט נעבן דער אַפטיילונג. אין דער טונקל־קייט זע איך נישט זייערע פּנימער. איך זע נאָר ווי זיי גיבן זיך אַ וואַליע אויף זייערע פּלעצער ווי אונטער־געהאַקטע. אויך יעפּימאָוו דער־שלעפט זיך קוים צו זיין אַרט לעבן מיר, און אויך ער גיט זיך אַ שליידער אַנדיער ווי איינער וואָס אַלע כוחות זענען אים אויסגערונען.

— וואָס איז געשען, חבר יעפּימאָוו ? — פּרעג איך אַ דערשראַקענער.

יעפּימאָוו קאָן קוים קומען צו זיך.

— לייגט זיך בעסער און שלאָפט, אויב איר קאָנט — זאָגט ער —

איר וועט נישט פאַרשפּעטיקן צו דערוויסן זיך אין דער פּרי. און ביז טאַג איז נאָך דאָ צייט.

— ווי קאָן איך שלאָפן — זאָג איך — אַז איך זע אייך אזוי צע־

טראַגן ? וואָס איז געשען ?

— ס'איז געשען — זאָגט יעפּימאָוו — אי דאָס פשוטסטע, אי דאָס

אומזיניקסטע. די גרופּע קאַרטנשפּילער האָט אַריינגעטריבן איר שפּילן ביז ווייט נאָך האַלבער נאַכט, און אין מיטן שפּילן האָט איינער פון זיי פּלוצלינג געקראַגן אַ האַרצשלאָג און איז אויפן אַרט געשטאַרבן. די שפּילער האָבן קוים דערוויזן צו לאָזן וויסן וועגן דעם דעם וועכטער און אַליין, טויט־דערשראַקענע, זיך צעלאָפּן אויף זייערע ערטער. גלייך איז געקומען דער קאָנוואַי־עלטסטער מיטן פּעלדשער און אַוועקגענומען דעם טויטן פון באַראַק

— מאַקסיב איז קראַנק געוואָרן — זאָגט שאַפיראַ מיט אַ געבראַ-
כענער שטים.

— וואָס איז מיט אים ?

— איך ווייס נישט. איצט איז ער אויף אַן אמת קראַנק. ער האָט
היץ. איך האָב געזאָגט דעם הויפט־קאָנוואַיער ער זאל צושיקן דעם
פעלדשער.

— האָט ער עס געטאָן ?

— יא, ער האָט אים געגעבן כינין.

— נו, דאָס איז דאָך די איינציקע רפואה וואָס ער האָט מיט זיך.
לאַמיר האַפן, אַז ס'וועט אים ווערן בעסער. איר קאָנט דאָך גאַרנישט טאָן.
באַריס, איך אויך נישט. גייט צו זיך און זייט נישט צעטראַגן.

שאַפיראַ שווייגט אַ רגע אין וואַקלעניש און זאָגט דערנאָך :

— אפשר וואָלט איר צוגעגאַנגען צו אים ?

איך זאָג אין זעלבן טאָן אַן וואַקלעניש :

— איצט ? שוין ?

שאַפיראַ דערפילט מיין פאַרלעגנהייט :

— נו גוט — זאָגט ער — לאַזט עס אויף מאַרגן ; לאַמיר האַפן, אַז
ס'איז נישט ערנסט.

היפש פאַרטאָג כאַפּ איך זיך אויף, דערפיל, אַז עפעס איז נישט
רויק אויף אונדזער שיף־באַראַק. יעפּימאָוו, זע איך, איז נישטאָ אויף זיין
געלעגער נעבן מיר. וואָס קאָן עס באַטייטן ?

איך נעם אַרום מיטן אויג די נאַרעס אַרום מיר. אַלע, דאַכט זיך,
ליגן אויף זייערע ערטער און שלאַפן. אויך דער אַלטער דאַבין ליגט אויף

— דאָס איז געוויס נישט מיין כוונה, מיין ליבע סלאָווע, — זאָג איך און נעם אַרום איר קאַפּ און גלעט אירע האַר, וואָס זענען דורכגענומען מיט פּרישקייט פון נאַכטיקן ווינט. — אייך איז נישט קאַלט, סלאָווע ?

סלאָווע, אַנשטאַט צו ענטפּערן אויף דעם, זאָגט :

— צי עמיצער וועט ווען עס איז זיין גליקלעך, אַדער נישט, — ווייס איך נישט, אָבער מיר פאַרזוכן שוין דעם טעם פון שוין נישט גליקלעך זיין.

מיר שטייען איינע אַנטקעגן די אַנדערע און שווייגן. סלאָווע גיט זיך אַ ריס פון אַרט :

— אַ גוטע נאַכט. אויב דער שיף-באַראַק וועט מאַרגן אַנקומען צו מיין דערפּל, וועלן מיר זיך מסתמא מאַרגן זען און געזעגענען זיך.

איך וויל זי נאָך פאַרהאַלטן, אָבער זי גייט שנעל אָפּ און פאַר-שווינדט. איך בלייב מיט זיך. דער ווינט נעמט אויך מיך דורך. איך לאָז זיך גיין צו מיין אַרט אין באַראַק. דורך די הימל-כמאַרעס באַווייזט זיך מיטאַמאַל אַ האַלבע פאַרשפיצטע לבנה. די שטיקער כמאַרעס שטעלן זיך איר קעגן, אָבער זי, די לבנה, נעמט האַסטיק יאָגן זיך, ווי אַנטלויפנדיק פון אַ גאַנצער סטאַיע משונהדיקע חיות. דער געיעג האַלט אָן. איך גיי פאַרביי מיין גוטן קאַנוואַיער. איך זאָג צו אים : „אַ דאַנק, ליבהאַרציקער מענטש.“ ער ענטפּערט מיר מיט אַ ברייטן פולן שמייכל. איך קום-צו צו מיין אַרט אויף דער נאַרע. סיי קאַרסאַקאָוו, סיי יעפּימאַוו, זע איך, שלאָפּן שוין. אויך די מערסטע אין שיף-באַראַק שלאָפּן. די גרופע קאַרטן-שפּילער אין ווינקל זיצט נאָך. זייער שפּילן גייט נאָך אָן, אָבער שטיל און איינגעהאַלטן. מיין אויג פאַלט אויפן אַלטן דאַבין. איך גיי צו צו אים און קוק זיך אַריין אין זיין פנים. ער שלאָפּט זע איך, רויק. זיינע ליפּן זענען אַביסל אָפּן און איך הער ווי ער אַטעמט נישט צו-אַנגעשטרענגט. טוט עס מיר הנאה. איך קער זיך צוריק צו מיין געלעגער, ערשט שאַפּיראַ איילט-צו צו מיר, נעמט מיך אָן פאַר אַ האַנט. איך דריי זיך אום און זע דערשראַקנקייט אויף זיין פנים.

— וואָס איז געשען, באַריס ?

— און מיך ציט די יידישע ליטעראַטור און דער יידישער גורל. איך
וויל זיין אַ יידישער דיכטער און אין שייכות מיטן יידישן גורל האָב איך
אַ שווער פאַרגעפיל ווען איך טראַכט היינט וועגן רוסלאַנד.

— אייך טוט באַנג וואָס איר זענט געווען אויף קאַטאַרגע?

— ניין, חלילה. ווען איך קאָן מיין לעבן אומקערן אויף צוריק וואַלט
איך אויסגעקליבן דעם זעלבן וועג. אָבער אין משך פון מיינע יאָרן אין
טורמע האָב איך עפעס געלערנט, סלאַווע. דערהויפּט — פון מיינע באַגע-
גענישן אין טורמע מיט רוסישע אַנפירנדיקע רעוואָלוציאַנערן. איך האָב
אויך עפעס גורלדיקס געלערנט פון דער רוסישער ליטעראַטור.

— וואָס זשע האָט איר פון זיי געלערנט? — פרעגט סלאַווע מיט
גרויס נייגער.

— איך האָב געלערנט — זאָג איך — אַז אין דער אמתער רעוואָלו-
ציע, ווען זי וועט קומען, און קומען וועט זי אַן שום ספק, וועלן יידן געוויס
געווינען זייערע רעכט, זיי וועלן ווערן פריי, אָבער גליקלעך וועלן זיי אין
רוסלאַנד נישט זיין.

— און אין אַמעריקע וועלן זיי עס זיין?

— אַמעריקע קען איך נישט, האָב איך נישט קיין רעכט צו זאָגן
עפעס וועגן איר. אגב, זאָג איך נישט, אַז כ'האָב שטאַרק חשק צו לויפן
אַהין. אָבער לויפן קיין רוסלאַנד צוריק און לעבן דאָרט נישט לעגאַל, דאָס
וויל איך געוויס נישט. אַמעריקע, סלאַווע, איז אַן אָנהייב פאַר יידן. לאַקט
זי מיט דעם. אָבער רוסלאַנד פאַר יידן איז שוין ווייט־ווייט פון צו זיין אַן
אָנהייב. יידן זענען אין רוסלאַנד שוין אַלטע תושבים, — פרעג איך אייך:
צי קען אפילו די גוטע רוסלאַנד די תושבים אירע? נעמט די רוסישע לי-
טעראַטור — אפשר די טראַגיש־מענטשלעכסטע, טיפּסטע ליטעראַטור וואָס
די וועלט האָט. אָבער ווען עס קומט צו שילדערן אַ ייד, זעט וואָס די
גרעסטע פון אירע שרייבער צעטוען מיט אים: נישט נאָר צעקרימען זיי
זיין מענטשלעכע געשטאַלט, נאָר זיי פאַראַטן אויך זיין גורל, זיין היסטאָרישן
און נאַציאָנאַלן גורל.

— איר טרייבט איבער, מיין פריינד — זאָגט סלאַווע — איר פילט

מיך אַן מיט טרויער.

— פאָרגיט מיר. איך האָב גאַרנישט געמיינט מיט דעם, סלאָווע.
— נו גוט — זאָגט זי — סיי ווי סיי איז טרויעריק. וואָס מאַכט
עפעס אונדזער ריטערלעכער קאָואַליער?
— איר מיינט לאַזעבניקן?
— וועמען דען אַנדערש?
— איך מייד אים אויס, זינט דעמאָלט — זאָג איך — מיר רעדן
נישט צווישן זיך. מיר איז נאָר אַ שאַד שאַפיראַ. ער ליידט צוליב דעם.
סלאָווע זאָגט:
— נו וואָס? נישט לאַנג צו ליידן. מיר צעשיידן זיך דאָך באַלד אַלע
איינע פון די אַנדערע. זאָגט מיר: וועט איר כאַטש לאַזן הערן פון זיך, אַנ-
שרייבן אַ פאַר ווערטער?
— צי איר דאַרפט עס נאָך פּרעגן, סלאָווע? אויך פון אייך וואַלט
איך זייער וועלן הערן. די פּראַגע איז נאָר: וווּ וועלן מיר ביידע מגולגל
ווערן? איך וועל זיין ווייטער פון אייך אויף אַ טויזנט וויאַרסט. און ווען
איך וועל ערשט אַנקומען אין מיין דערפל, קאָן זיין, אַז איר וועט שוין אין
איער פּלאַץ נישט זיין.
— יאַ, אַלץ קאָן טרעפן, — זאָגט סלאָווע. — גלייך ווי איך קום אָן
אין דערפל, נעם איך תּיכּף פּלאַנעווען מיין אַנטלויפן.
— הלוואי זאָלט איר מצליח זיין. אויך איך האָב בדעה דאָס צו טאָן.
אַבער נישט תּיכּף. אייך וועט זיין לייכטער, איר וועט זיין געענטער צו אָן
אייזנבאַן. איך אַבער וועל מוזן איבערוואַרטן דעם לאַנגן ווינטער. איך האָף
צו באַקומען הילף פון אַמעריקע.
— רעכנט איר טאַקע לויפן קיין אַמעריקע?
— יאַ, אַזוי פּלאַנעווע איך. טוט עס אויך, סלאָווע. לאַמיר זיך
טרעפן אין אַמעריקע.
— דאָס וואַלט אַוודאי גוט געווען, — זאָגט סלאָווע צונייגנדיק איר
קאָפּ צו מיר — אַבער איך וויל צוריק קיין רוסלאַנד.
— לעבן נישט לעגאַל.
— יאַ, מיך ציט צוריק די רעוואָלוציע צו זיך, און אויך די רוסישע
ליטעראַטור. איך וואַלט וועלן זיין אַ רוסישע שרייבערין.

עס שטייט אן דערנאך א שטילקייט צווישן אונדז. דורך די טיף פארוואַלקנטע הימלען גיט זיך א באַווייז אַ בלאַסער דורכשיין, נעמט זיך דורכציען דורך די פינצטערקייטן און פונאַנדערטיילן זיי. די ווינטן, וואָס שטופן און טרייבן אונדזער שיף-באַראַק, דערגרייכן, ווייזט אויס, ביז צו די ווייטע הייכן. די פונאַנדערגעטיילטע שטיקער פינצטערקייטן נעמען זיך אויך יאָגן פאַרויס אין דער זעלבער ריכטונג וואָס אונדזער שיף-באַראַק. אויך דער נאַכט-שפיגל פון דער לענאָ נעמט דאָ און דאָרט אויפשימערן. גלייכמאַסיקע קליינע כוואַליעס הוידען זיך אונדז אַנטקעגן, טאַנצן אונטער, אַט אויפגעשיינטע, אַט פאַרלאַשענע, סלאַוועס פנים, וואָס איך האָב אים כמעט ווי נישט אַרויסגעזען צוליב דער ביז איצטיקער געדיכטער פינצ-טערניש, אַנטפלעקט זיך מיטאַמאַל. אַבער אויך נישט גאַנץ. אַט זע איך קלאַר אירע אויגן און אַט — אירע ליפן, וואָס זענען איצט שטייף פאַר-מאַכט, אַנגעלאָדן מיט שווייגעניש. איך רייס איבער די שטילקייט און זאָג : — איך פיל נאָך אויף מיינע פינגער אייער וואַרעמקייט — — סלאַווע לייגט אַרויף אַ האַנט אויף מיינע ליפן.

— מען דאַרף נישט רעדן וועגן דעם — זאָגט זי. — מען דאַרף נישט.

ווידער אַ שטילקייט. כדי נישט אַנצוהאַלטן די שטילקייט זאָג איך : — די אַנדערע צוויי פרויען גייען דאָך אויך אַרונטער מיט אייך. און אַחוץ דעם אַלטן דאָבין גייען מיט אייך אַרונטער נאָך זיבן מאָן פאַלי-טישע. אַ גאַנצע גרופע. דאָס איז גוט. אין מיינ דאַרף גיי איך אַרונטער אַליין. קיינער נישט מיט מיר.

איך כאַפּ זיך, אַז סלאַווע קאָן נאָך מיינען, אַז איך קלאָג זיך, גיב איך גלייך צו :

— איך זאָג עס נישט, חלילה, ווייל איך קלאָג זיך. איך האָב נישט קיין מורא פאַר מיינ גורל.

סלאַווע לייגט אַרויף אירע הענט אויף מיינע אַקסלען :

— צוליב וואָס זאָגט איר עס ? איר דאַרפט עס מיר נישט זאָגן. אויב איר טראַכט, אַז איך צווייפל אין אייער אויפנעמען מוטיק אייער גורל, ווייזט איר מיט דעם אַרויס נישט גענוג צוטרוי צו מיר.

אויסזאָגן, אַז די סיבה פון מיין אַרײַנלעבן זיך אין אַ געמיט־צושטאַנד פון ווּנדער, זענט איר.

— איך ווייס עס — זאָגט סלאָווע — איך ווייס עס און כ'בין אייך מקנא. איך בין, ווייזט אויס, נישט אַזוי פעיק ווי איר צו קאַנען אינגאַנצן אויפלעזן זיך אין —

סלאָווע האַקט זיך אָפּ און בלייבט שווייגן.

— פאַרוואָס ענדיקט איר נישט וואָס איר האָט געוואַלט זאָגן ?

— מסתמא דאַרף מען אַזוי, — זאָגט סלאָווע. — אַגב שטייען דאָך הינטער אונדזערע ווערטער סיי ווי סיי אַ סך נישט דערזאָגטקייטן. בעסער אַזוי. לאַמיר נישט צווינגען די נישט דערזאָגטקייטן, אַז זיי זאלן דווקא גע־זאָגט ווערן. לאַמיר נישט צופיל וויי טאָן איינע די אַנדערע.

די דאָזיקע ווערטער זאָגט זי אַרויס מיט אַ סך שאַרפקייט.

— אַז אונדזער שיף־באַראַק — זאָגט זי מיט אַ בענקשאַפט — וועט שווימען אַזוי שנעל ווי איצט, קאָן זיין אַז שוין מאָרגן וועלן מיר זיך צעשיידן.

— כ'האָב דערוואַרט צו הערן פון אייך אַט די ווערטער פון בענק־שאַפט — זאָג איך.

— באַהאַלטן זיי פון אייך וויל איך נישט — זאָגט סלאָווע.

— מעג איר אייך אַרומנעמען, סלאָווע ?

— אַוודאי מעגט איר. אָבער נעמט מיך אַרום אויף אַן אמת. מיד, נישט דעם כאַלאַט.

איך דערפיל אין מיינע אַרעמס איר וואַרעמען דינעם קערפער. איך האַלט זי אַרומגענומען לאַנגע רגעס. זי באַפרייט זיך איידל אַרויס. איך כאַרבינד איר כאַלאַט אויף איר.

— ס'איז ווינטיק — זאָג איך —

— און די לענאָ אַטעמט אונדז גלייך אין פנים — זאָגט סלאָווע און

נעמט אַריין מיין האַנט אין אירער.

— מעג איך אייך אַ קוש טאָן, סלאָווע ?

— אַזוינס פרעגט מען נישט — זאָגט סלאָווע און טראָגט צו אַליין

אירע ליפן צו מיינע.

— איר הערט דאך, — ער אליין זאגט, אז מיר זענען אייגענע מענ-
טשן, און ער באטאנט עס נאך. איז דאך עס טאקע ווונדערלעך. און נאך
ווונדערלעכער איז, וואס איך שטיי איצט נעבן אייך און זע אייך.

— אין דער פינצטערניש —

— קיין חילוק נישט — זאג איך — אבי איך שטיי נעבן אייך און
זע אייך.

— איך קאן זאגן דאס זעלבע —

— איז דאס מיר אודאי גוט צו הערן. בפרט נאך ווען אין א פינצ-
טערניש, אפילו אין א בלינדקייט, קאנען אויגן זען מער, זען אפילו עפעס
אזוינס וואס קאן אנגערופן ווערן נס. און איך דערצייל סלאווען וועגן מיין
שמועס מיטן אלטן קראנקן דאבין, וועגן דעם איינדרוק, וואס ער האט גע-
מאכט אויף מיר. איך דערצייל איר אפילו וועגן מיין וועלן איינשמועסן זיך,
און אים, אז דאס וואס ער הייסט אליהו איז נישט קיין צופאל, און אז דאס,
וואס ער וויל בשום אופן נישט אויסזאגן, אז ער האט דאס מיר געגעבן
דאס העמד, איז אודאי נישט קיין צופאל.

— עס קאן דאך אבער זיין, אז דאס איז טאקע נישט ער, נאר אן
אנדערער עמיצער. איר וועט זיך דאך נישט נעמען איינרעדן, אז איר האט
טאקע געזען אליהו הנביא — עס קאן דאך נישט געמאלט זיין, אז איר
זאלט זיך אזוינס איינשמועסן.

— פארוואס קאן עס נישט געמאלט זיין, סלאווע? איך פרעג אייך.
פארוואס קאן יא געמאלט זיין, אז מיר שטייען איצט איינע נעבן די אנ-
דערע?

— אפשר זענט איר גערעכט. — זאגט סלאווע.

איך זאג ווייטער:

— גיט נאר א טראכט, סלאווע, ווו שטייען מיר? דא, אויף א שיף-
באראק, אויף א בריק פון לאנגע קלעצער. ווי קומען מיר אהער — אויף
די וואסערן פון דער לענא? די לענא טראגט אונדז צווישן ברעגן צוגע-
דעקטע מיט בראשיתדיקער נאכט, און אט נעם איך אן אייער האנט. —
פארוואס קאן דאס יא געמאלט זיין? און אז איר ווילט וועל איך אייך

קאַנוואַיער, וואָס שטייט איצט ביי די באַראַק-עפּענונגען אויף דער וואַך. איך גיי אים פאַרביי צום „דרויסן“ פונעם באַראַק — צום פאַרענטש. ער זאָגט מיר גאַרנישט. ער שטערט מיר נישט. אַ ברכה אויף אים!

איך שטיי ביים פאַרענטש, בייג אַריבער מיין קאַפּ צום אַפּענעם וואַסער. איך כאַפּ אויף אין דער פינצטערניש אַן אויסדוכט-שימער פון קליינע כוואַליעס. דער ווינט שטופט טאַקע דעם באַראַק שטורעמדיק. איז גוט אַזוי. איך אַטעם אַריין אין זיך די פרישקייט פון דער נאַכט און פון דעם ווינט. נישט ווייט פון מיר זע איך סיליעטן פון נאָך מענטשן. הייסט עס, אַז איך בין נישט דער איינציקער דאָ, און אַז ס'איז שוין נישט קיין פאַרבאָט צו שטיין ביים פאַרענטש אפילו ביינאַכט. איך קום צו צום קאַנ-וואַיער און זאָג אים, אַז איך וואַלט וועלן צוגיין צו דער פרויען-אַפּטיילונג און אַרויסרופן סלאָווען. איך זאָג אים אַפּנהאַרציק, אַז איך וויל זי זען, אַז איך וויל זיך מיוז איר געזעגענען, וויל עס קאָן דאָך זיין, אַז אונדזער שיה-באַראַק זאָל שוין מאַרגן אַנקומען צו איר דערפּל. דער קאַנוואַיער — נישט נאָר וואָס ער דערווידערט נישט, נאָר, צו מיין איבעראַשונג באַט ער זיך נאָך אַליין אַן גיין אַרויסרופן זי. און ער טוט עס טאַקע גלייך. עס נעמט נישט קיין רגע און ער קומט צוריק און זאָגט מיר, אַז סלאָווע שטייט ביים פאַרענטש אַ זען טריט פון מיר, און אַז איך קאָן צוגיין צו איר.

— מיר זענען אייגענע מענטשן — זאָגט דער קאַנוואַיער מיט אַ שצמעותדיק-ווייכער שטים.

— איך האָב נישט קיין ווערטער ווי צו דאַנקען אייך, — זאָג איך.
— איר דאַרפט נישט דאַנקען, זעמליאַק, איך זאָג דאָך אייך, מיר זענען אייגענע מענטשן. — ער רעדט עס איצט אַרויס מיט אַ קלאַרער באַטאָנונג.

דער קאַנוואַיער פאַרנעמט צוריק זיין פריערדיקן וואַך-פלאַץ און איך זוך אויס אין דער פינצטערניש דאָס אַרט וווּ סלאָווע שטייט.

— סלאָווע? — זאָג איך.

— יאָ. איך. דער קאַנוואַיער האָט מיר געזאָגט אַז איר קומט. אַ טיערער מענטש, באמת.

זיי, באַפּאַלן אין די מיליאָנען און דיך אויף טויט צעבייסן. איך ווייס וואָס
איך רעד. — טאַש, אין טאַטן אַרײַן!

19

ליגנדיק אויף מיין געלעגער דערפיל איך, אז אונדזער שיף־באַראַק
נעמט זיך מיטאַמאַל טראָגן אַ סך שנעלער, ווי געוויינלעך, אונטער דער
טרייב־קראַפט פון אַ פּלוצלינגן נאַכט־ווינט. דער ווינט שטופט דעם שיף־
באַראַק אין זיין גאַנג אַראַפֿ־וואַסער. דער באַראַק נעמט זיך טראָגן מיט אַ
פּריילעכקייט ווי ער וואַלט באַקומען פּליגל. דאָס הייטערט אונדז אַלעמען
אויף, ווייל יעדע אומגעריכטע שנעלקייט מאַכט נעענטער אונדזער אַנקומען
צו אונדזערע דערפלעך. מיר קוקן אויס אויף אַזוינע ווינטן. אַז זיי קומען
בייטאָג איז אַוודאי גוט. דעמאָלט קאַנען מיר באַשיינפּערלעך זען מיט די
אויגן דעם אויפֿציטער פון די וואַסערן און דאָס אַוועקרוקן זיך פון די
ברעגן. די ברעגן מיט זייערע באַוועלדערטע בערג און בערגלעך שווימען
פאַרביי, פאַרביי, און ס'ווערט דיר אויפֿן האַרצן טרויעריק־יומטובדיק. אז
די ווינטן קומען ביינאַכט איז אויך גוט, כאַטש דאָס בילד פון די אַוועק־
שווימענדיקע ברעגן קאַנסטו נישט זען, סיידן די נאַכט איז אַ העל־
לבנהדיקע.

„זע, טו איך זיך אַ כאַפּ, לויטן חשבון דאַרף סלאַווע אַנקומען צו איר
פּלאַץ אין צוויי טעג אַרום, אָבער אויב דער ווינט וועט לאַנג אָנהאַלטן קאָן
זי אַנקומען צו איר פּלאַץ אפילו מאַרגן. מוז איך דאָך זי באַצייטנס זען
און כ'מוז פּועלן ביי מיין גוטן קאַנוואַיער, אַז ער זאָל עס מיר דערלויבן.
איך מוז איר אויך דערציילן וועגן דעם אַלטינקן דאָבין. אויך ער גייט דאָך
אַרונטער צוזאַמען מיט איר אין זעלבן דערפל. ס'וועט זיין גוט, אַז זי זאָל
אַכטונג געבן אויף אים.“

איך גיי אַרונטער פון דער נאַרע און לאָז זיך פאַרבייגיין מיין גוטן

שווער אויפן האַרצן צוליב דער צעריסנקייט וואָס איז אַנטשטאַנען צווישן מיר און לאַזעבניקן, און וואָס ווירקט במילא אויך אויף אים. געפעלט מיר זיין אַרויסרופן זיך רעדן און זיין אַנצוהערעניש וועגן פאַרגעבונג. איך זאָג צו זיך: „זע, ווי יעדער מינדסטער צוזאַמענשטויס צווישן מענטש און מענטש קאָן ווערן אַ ווונד וואָס איז נוגע אַלעמען. נישטאָ אַזאַ זאַך וואָס איז נוגע נאָר דיר אַליין. און ער, שאַפיראַ, געפעלט מיר, אַלץ מער און מער.“ — וועקט זיך אויף אויך אין מיר אַ פאַרלאַנג עפעס צו זאָגן פאַרן גאַנצן עולם, אָבער מיר גראַד פעלט אויס דרייטקייט אין דעם מאַמענט. ביז וואַנען איך געפין אין זיך די דרייטקייט, רופט זיך אָפּ עמיצער אַנדערש פון צווישן עולם:

— וואָס האָט איר זיך אַלע אַריינגעלאָזט אין אַזוינע שווערע רייד? וואָס איז מיט אייך? אונדזער שיף־באַראַק גליטשט זיך איבער דער לענא — ממש אַ מחיה. וויל איך טראַכטן בלויז וועגן דעם וואָס אַט אַט ווער איך פריי. ווי וועט זי אויסזען. לאָזט אָפּ אַלע אייערע רייד. אַט, מאַלט אייך אויס, קום איך צו צו אַ טיר און די טיר איז נישט פאַרשלאָסן און נישט פאַרגראַ־טעוועט. איך ריר זי נאָר אָן און זי עפנט זיך. איר הערט. זי עפנט זיך, קאַנסט אַריין און אַרויס, אַריין און אַרויס, קאַנסט אַפילו טאַנצן אין דער אַפענער טיר און שפּרינגען דורך פענצטער. און אַז איך וויל קאָן איך גאָר שטיין אַ גאַנצע נאַכט דרויסן, איינער אַליין, אָן אַ וואַך. איר פאַרשטייט — איינער אַליין. איז עס נישט ווונדערלעך?

— גערעכט. גערעכט. — הערן זיך שטימען.

— און אַז איך וויל נעם איך און גיי מיר אַוועק צום וואַלד און דריי זיך אַריין צווישן זיינע ביימער. איך שטיי נעבן איין בוים. און אַז איך וויל נעם איך קריכן צום שפיץ פון אַ בוים, די צווייגן וויגן זיך און הוידען מיר, און אַקוראַט אויפן שפיץ בוים ליגט די לבנה און אויך זי הוידעט זיך. — האָט איר שוין ווען געזען אַזוינס?

פון ווינקל, ווו עס זיצט אַ גרופע קאַרטנשפילער, דערהערט זיך אַ בראַוואַדע־שטימע פון איינעם פון זיי:

— אָבער איידער, ברודערל, דו גייסט אַריין אין וואַלד, וויקל זיך אַרום דיין פנים, וואַרעם אויב נישט וועלן די די קאַמאַרן, „גנוס“ רופט מען

פון בלוט און פלייש איז צעוונדיקט. און ער יאָמערט אַרויס פון מיר. גראָד
איצט נאָך לאַנגע יאָרן אָפּזיין אויף קאַטאַרגע.

אַ שטימע פון שאַרפן פאַרדראָס :

— טאַקע די ריכטיקע „פריילעכע“ ווערטער פאַרן באַפרייט ווערן!
קאַרסאַקאָו לאַזט זיך אַרונטער, דרייט זיך צוזאַמען אַראָפּזינקענדיק
צום צוקאַפּנס פון זיין געלעגער.

— פאַרגיט מיר — זאָגט ער ווייטער מיט אַ שטיקעניש אין קול ווי
ס'וואַלט אים פאַרפעלט אַטעם — פאַרגיט מיר. וואָס איך וויל זאָגן איז :
מאַרגן, איבערמאַרגן קום איך אָן צו מיין גלות־פרייהייט. מיט מיר — נאָך
חברים, אויך די דריי חברטעס מיט אונדז. די ווייטערדיקע דערפלעך וועלן
קומען מיט טעג שפעטער. אַביסל ווייטער, אַביסל געענטער — קיין חילוק
נישט. איין זאָך געדענקט אומעטום : דער לעבעדיקער מענטש איז צעפּיי־
ניקט. איר הערט ? — דער מענטש. אומעטום. איר קוקט מיך אָן ? איך רעד
פון העלער הויט ? איר ווילט וויסן וואָס איך מיין מיט דעם אַלעם צו זאָגן ?
— איך מיין צו זאָגן נישט מער ווי דאָס וואָס איך האָב געזאָגט. נישט מער.
אַ שטילקייט שטייט אָן. אין דער שטילקייט דערהערט זיך שאַפּיראַס
קול ווייך און בעימותדיק :

— מיר געפעלן דעם חברים ווערטער, כאָטש זיי זענען ביטערלעך.
אַבער זיי זענען דאָך אמתדיק. צו וועמען זענען זיי געזאָגט געוואָרן ? אַט
דאָס טאַקע געפעלט מיר וואָס דער חבר אַליין ווייסט נישט צו וועמען. מער
ווי אַלץ — צו זיך אַליין מסתמא. זאָל דער חבר אויף מיר נישט פאַראיבל
האַבן אויב איך וויל זיינע ווערטער אַ ביסל ווייכער און מילדער מאַכן. אויך
דער טרויער איז גוט ווען ער איז מילד. דער מענטש איז צעפּייניקט.
אָודאַי. נאָך מער ווי צעפּייניקט ! יעדער פון אונדז איז עס. יעדער פון אונדז
דאַרף רו. זאָל קיינער אויף קיינעם נישט טראָגן קיין ביטערקייט. די גלות־
פרייהייט זאָל אונדז קידם כל געבן אַ ביסל אינערלעכע רו און פאַרגעבונג.
איך מיין אויך צו זאָגן נישט מער ווי דאָס וואָס איך האָב געזאָגט. נישט מער.
איך דערפיל די כּוונה פון שאַפּיראַס רייד. איך האָב נישט דערוואַרט.
אַז ער זאָל גאָר זיך אַרויסרופן רעדן אַזוי עפנטלעך. ער איז דאָך בטבע
איינגעהאַלטן און שעמעוודיק. פון דעם דרינג איך, אַז ס'איז אים זייער

איז פאָרוואָס ווילן מיר מיטאַמאַל אַלע שווייגן? איז פאָרוואָס האָט שוין פון לאַנג אויפגעיאַמערט אין אונדז די איינזאַמקייט? — טעמע, זאָגט איר? טעמע? וויפל מיר זאָלן נישט אָנוואַליען אויף אונדז קיין טעמעס, וועלן מיר נישט איינשטילן אין אונדז דעם אויפגעיאַמער פון דער איינזאַמקייט. עס דערהערן זיך קולות:

— צוליב וואָס רעדט ער עס? אין וועמען צילט ער?

— צוליב וואָס רעד איך עס? פרעגט איר — נאָר צוליב דעם אַליין כדי עמיצער זאָל הערן. נאָר צוליב דעם אַליין. איז דאָס נישט גענוג? און אויך צוליב דעם, כדי איך זאָל עס זאָגן. הויך זאָגן. כדי עס זאָל נישט בלייבן פאַרשטיקט אין מיר. איז דאָס נישט גענוג? — אין וועמען ציל איך? אין זיך אַליין — דורך איין אַלעמען. אַ ווידוי-וואָרט, וואָס גייט-דורך דורך הערצער און קומט צוריק בלוטיק וואָרעם. איך בין קראַנק פון קאַלטע ווערטער.

— ריכטיק ווי גאַלד — דערהערט זיך אַ שטימע פון אַ ווייטער

נאַרע.

— וואָס איז דאָ אַזוי ריכטיק? — דערהערט זיך אַ צווייטע שטימע.

קאַרסאַקאָו קוקט זיך אַרום צעטומלט:

— איך בין נישט אויסן צו פאַרפירן דאָ איצט קיין וויכוח. גלייבט

מיר. איך וויל נאָר איינס: פאַרנעמט מיין געמיט. אַז אַ מענטש רעדט אַרויס פון זיך זיין האַרץ, איז צוליב וואָס טוט ער עס? צוליב וויכוח? חבר סטאַ-ראַסטע האָט געזאָגט: רעפעראַט. צו האַלטן רעפעראַטן זענען פאַראַן דאָ צווישן אונדז באַרופענערע פון מיר, געלערנטערע. איך בין עס נישט. איך קאָן מיך נישט צוגלייכן צו זיי. אין איין זאך אָבער זענען מיר אַלע גלייך: מיר זענען אַלע קינדער פון אַ צעפייניקטער, צעווינדיקטער רעוואָלוציע.

עטלעכע שטימען מיט איין מאָל:

— וואָס מיינט איר מיט דעם?

קאַרסאַקאָוס ליפן נעמען שטאַרק נערוועז אונטערטאַנצן:

— איך מיין: רעוואָלוציע איז נישט קיין אַבסטראַקציע. איך מיין:

מענטש. צעפייניקטער מענטש. איך זאָג עס אַרויס אויפן קול: דער מענטש

איך זאג צו זיך: „ער איז דאך גערעכט“. איך דערמאן עס יעפֿימאָון. יע־
פימאָון זאָגט:

— אויב ער וויל טאָקע עפעס רעדן פֿאַר אונדז, איז מיטן שענסטן
כבוד. — און ער ווענדט זיך צום עולם אויף די נאַרעס — חברים, חבר
וויקטאָר קאַרסאַקאָוו וויל האַלטן אַ רעפּעראַט פֿאַר אונדז.

עס דערהערן זיך אַ סך שטימען:

— אַדרבה.

יעפֿימאָון גיט נאָך צו:

— איך וויל נאָר אויף אַ גוטמוטיקן חברישן אופן אייך זאָגן, אַז חבר
קאַרסאַקאָוו, ווי כ׳האַב אַליין פֿון אים געהערט, האָט געוואָרפֿן אַן אומחן
אויפֿן וואָרט חבר; פֿונדעסטוועגן שטעל איך פֿאַר אייך פֿאַר חבר וויקטאָר
קאַרסאַקאָוו. ער וועט אייך אַליין זאָגן אויף וואָס פֿאַר אַ טעמע ער וועט
רעדן.

קאַרסאַקאָוו שפּרינגט אויף פֿון זיין געלעגער, בלייבט שטיין אין
נערוועשיקייט אויף די קני. נעמט רעדן מיט אַ צעהיצט קול. זיין צעשפּרייטע
שוואַרצע באַרד איז נאָך צעהיצטער, דוכט זיך, פֿון זיין קול:

— וואָס טעמע? ווען טעמע, חברים? איך האָב נישט קיין טעמע.
און דער חבר סטאַראַסטע זאָגט מיר שפּאַסיק אַריין, אַז איך האָב געוואָרפֿן
אַן אומחן אויפֿן וואָרט חבר. יאַ. אמת. און אַט זאָג איך דאָך צו אייך אַלע־
מען: חברים, נאָך אַלעם דעם וואָס מיר האָבן איבערגעלעבט אין משך פֿון
יסורים־יאָרן, יאָרן פֿון אַריינקוקן איינער אין דעם אַנדערנס נשמה, האָבן
מיר גאָר פֿאַרלאָרן דעם שליסל פֿון איינעם צום אַנדערן. די גרעסטע אַנגסט
קומט אָן ווען ווערטער ווערן ליידיק. — טעמע! טעמע! מיטאַמאָל איז אַלץ
געוואָרן פֿאַרמאַכט אין אונדז. מיטאַמאָל ווילן מיר אַלע שווייגן, און מיר
זענען דאָ אַ צוזאַמען. וואָרעם אויב נישט אַ צוזאַמען, אַדער אַ צוזאַ־
מענשאַפט, איז ווי קומען מיר בכלל אויף קאַטאַרגע? און וואָס טוען מיר
דאָ? ווי אזוי קומען מיר אַהער אויף דעם שיף־באַראַק, אויף די לענא־
וואַסערן? און וואָס טוען וועכטער אַרום אונדז? וואָס היטן זיי, אויב נישט
אונדזער צוזאַמענזיין? וועמען פֿירן זיי אין גלות? מיך? דיך? צי אונדז?

טערונגס-נוסח, אָבער זיי פאַרכאַפּן קונציק דעם געליאַרעם-אויסברוך אויף צוריק, פאַרשלינגען אים דורכן האַלדז אין זיך אַרײַן, ביז אַן אַנקום פון אַ נייעם אויסברוך.

פון וואָנען נעמט אַן אַרעסטאַנט קאַרטן, ווען קאַרטן-שפּיל איז אויף קאַטאָרגע פאַרבאַטן? — אַזאַ פּראָגע איז נישט שייך צו פּרעגן. פון אונטער דער ערד און דורך די פאַרמויערטע ווענט קריגט ער זיי. און מאַרשירנדיק דורך די סטעפּעס האָט ער זיי מסתמא פון די הימלען אַליין אַרויסגעקראָגן! אויף וואָס שפּילט ער, ווען זיין גאַנץ פאַרמעגן באַשטייט פון צען קאַפּיקעס אַ טאַג שפּײַז-געלט און דורכן טאַג גיט ער זיין שפּײַז-געלט אויס? אויך אַזאַ פּראָגע איז נישט שייך צו פּרעגן. ער קאַן זיך לאָזן הונגערן און אָפּשפּאַרן עטלעכע קאַפּיקעס, און אויב נישט, קאַן ער שפּילן אויפן חשבון פון מאַרגנדיקן שפּײַז-געלט, אָדער אויפן חשבון פון עטלעכע שטיק-לעך צוקער, צי אַ פּעקל מאַכאַרקע-טאַבאַק, וואָס ער האָט נאָך אין זיין פאַרמעגן. אַ חוץ דעם שפּילט ער צוליבן אַזאַרט פון שפּיל אַליין. דערהויפּט איצט, אין די טעג פאַרן באַפּרייט ווערן, איז זיין אַזאַרט-לוסט און גע-שפּאַנטקייט געטאַפּלט.

אויך מיר, פּאָליטישע, זענען געשפּאַנט און דערגייען אַמאָל אפילו צו אַן איבערגעשפּאַנטקייט. די נערוון זענען אַנגעצויגן שיער נישט ביז צום פּלאַצן. וואָס ווייטער אונדזער שיף-באַראַק שווימט אָפּ זיינע וויאַרסטן אין די צענדליקער, און דורך די מעת-לעתן — אין די הונדערטער און לאָזט זיי הינטער זיך, אַלץ נעענטער קומען מיר צו די ברעגיקע דערפלעך, וווּ מיר לעבן איבער אויפּגערודערטע מאַמענטן פון געזעגענונגען, און אַלץ נעענטער צו דער פיבערדיקער שעה פון אייגענעם באַפּרייט-ווערן. אַז קיין קאַרטן שפּילן מיר נישט, זוכט אונדזער אינערלעכע געשפּאַנטקייט אויס-דרוק דורך שמועסן, דורך וואָרט, און די שמועסן באַגערסטו, זאָלן זיין נישט קיין קאַזיאַנע; אָבער גראַד דאָ, גראַד איצט, קומען נישט די שמועסן. און אַז זיי קומען — ווערן זיי ווי אין זיך אַליין אויפּגעריסן, איבערגעהאַקט. דאָס וואָרט ווערט שטום.

איך דערמאָן זיך אין די ווערטער, וואָס מיין שכן קאַרסאַקאָוו האָט מיר עטלעכע שעה פּריער אַרויסגעזעט מיט אַ מין אויפּגערייצטקייט, און

דעם קאפ. זיינע בליקן פילן מיך אן מיט טרויער, נישט אזוי צוליב אים, ווי צוליב שאפיראן, פון וועמענס אויסגעצויגנדיקייט עס גיט א ווי אויף מיר מיט אן אומבאגראענעצטן עלנד. מיין ווידערווילן צו לאזעבניקן אליין נעמט מיטאמאל א ביסל אפגיין אין מיר, ווי ס'נעמט אפגיין איז אונטער אן אג' פלייך פון ווארעמקייט. „ביסטו שוין אים מוחל צו זיין?" לויפט מיר דורך בליך־שנעל אין מוח. „ניין, נישט שוין. און אויב מוחל זיין דארף עס פריער סלאווע טאן. זי — פריער פון מיר". דער גאנצער עולם ליגט א שוויגעוודיקער ארומגעוויקלט מיט די שאטנס פונעם לאמטערנדל. צוליב נאכט האבן שוין אלע אויף זיך די כאלאטן. טייל מאכן פונעם כאלאט א צודעק, טייל טוען אן דעם גאנצן כאלאט אויף זיך.

די שוויגעוודיקייט פונעם עולם איז אן אנגעשטרענגטע. דער מאַ מענט פון ערב־פרייטיט און פון געזעגענונג, אנשטאט פונאנדערצו־בינדן די צינגער און אויפגעפענען די נשמות איינע פאר די אנדערע, קלעמט ער גאר צונויף די ליפן. ווערן פאר מיר דעם אלטנס השתפכות־ווערטער נאך טייערער.

„אויב דו בענקסט נאך השתפכות — פארוואס זשע ליגסטו אליין מיט פארקלעמטע ליפן?" נעם איך טאדלען זיך אליין און איך ענטפער גלייך זיך אליין: „איך בין נישט קיין רעדנער, אבער ווילן ווילט זיך מיר זייער, אט אזוי ווי איך ליג, נעמען און אנהייבן רעדן, רעדן, רעדן — און אויב איך טו עס נישט, זאל עס עמיצער אן אנדערער טאן".

אין איינעם פון די ווינקלען אינעם שוים־באראק, צונויפגעדריקט איינע צו די אנדערע, זיצט א גרופע קרימינעלע און שפילט קארטן. זיי זיצן אין א געשלאסענעם קרייז, די קעפ אריינגעטאן אינעם קרייז, און זייערע פנימער זעט מען כמעט נישט ארויס. אונטער די געבראכענע שאטנס פונעם לאמטערנדל זעט מען נאר זייערע נאקנס אין זייערע פיבערדיק־באוועגלעכע הענט ווי זיי טאשן און טיילן די קארטן. זיי סטארען זיך נישט צו רעדן הויך. זיי פארדעמפן זייערע קולות, כדי די וועכטערס זאלן זיי נישט דער־הערן. פון צייט צו צייט גיבן זיך זייערע קולות א ריס־ארויף, ברעכן אויס אפילו אין א געליארעם, מיטן שטענדיקן טראדיציאנעל־קרימינעלן לעס־

זאַמען אין וועג, און אפשר איז ער אויך געווען מיט מיר נאָך פריער, סיי אין אירקוטסקער טורמע, סיי אין אַלעקסאַנדראָווסקער, — און קיין מאָל איז מיין אויג נישט געפאלן אויף אים; און אַט מיטאַמאָל נעמט ער און טרייסלט מיך אויף. און ווען? ווען ער ליגט אַ קראַנקער, אַ צוזאַמענגעפאַ- לענער און שוועבט, ווי עס זעט טאַקע אויס, צווישן לעבן און טויט. ער שוועבט, און מיט אים שוועבן זיינע קינדישע בלויע אויגן, און אין זיינע אויגן — אַזוינע ליכטיקע רייצנדיקע פיערלעך.

און צוריקרעדנדיק — וואָס בין איך אַזוי צוגעשטאַנען צו אים מיט דער מעשה העמד? וואָס האָב איך געמאַכט דערפון אַזאַ וועזן? אַרויפגע- שרויפט מיין דמיון שיער נישט ביז צו אַן איינרעדעניש וועגן אליהו הנביא! און ווי? אין שמוציקע פאַרשטיקטע טורמע-באַראַקן. אָבער זע, ער הייסט דאָך, זאָגט ער אַליין, אליהו. אליהו! — נו איז וואָס דערפון? נישט מער ווי אַ צופאַל. נישט מער. אַן אומלעגאַלע דרוקעריי האָט ער געהאַלטן אין זיין שטוב. אַזוי פשוט. אַ פשוטער ייד חיים אליהו. פאַרן טויט אַליין האָט ער קיין מורא נישט, זאָגט ער. עס אַרט אים אין דער מינוט נאָר איין זאַך: נישט אַריינגעוואַרפן צו ווערן אין דער לענאַ אַריין; ער וויל נאָר דערשווימען צו דער ערד, צו דער יבשה. — קיין פיערדיקער רייטוואָגן וועט אים נישט אַ כאַפּ טאַן אוועקטראַגן אים אין הימל אַריין ווי אַמאָל אליהו — — —

אין שיף-באַראַק איז שוין נאַכט. אַ פאַררויכערט לאַמטערנדל הענגט אויף אַ קייטל, וויגט זיך אין אַלע זייטן און וואַרפט שאַטנס איבער אונדזערע קעפּ. איך זען זיך אויף. באַקוק אַלע פנימער אַרום און איך זע זיי נישט קלאַר. זיי שניידן זיך אַריין אין די שאַטנס, זיי ווערן אַ טייל פון זיי און זיי וויגן זיך צוזאַמען מיט זיי.

שאַפיראַ, זע איך ליגט אויסגעצויגן אויף זיין אַרט, ווי ער וואַלט שוין געשלאָפן, הגם ס'איז נאָך פרי אין דער נאַכט. לאַזעבניק, נעבן אים, זיצט מיט אויפגעשטעלטע קני, און זיין קאַפּ איז איינגעקלאַמערט צווישן די קני. עטלעכע מאָל זע איך ווי לאַזעבניק הייבט אַרויס זיין קאַפּ פון צווישן זיינע קני און שטעלט אַן זיין פנים איז מיין זייט. איך שפיר זיינע בליקן אויף מיר. ער קוקט אַפּ אַ פאַר רגעס און קלאַמערט ווידער אַריין

דריקן אויף אונזער אלעמענס געמיט מיר זאלן זיך אוועקלייגן און ליגן איינגעלייגט, פארטאיעט אין זיך אליין. די טומלדיקייט פון די מערסטע גיט מיט איין מאל א פאל ארונטער און זינקט אריין אין די ברייטע ברעטער-שפאלטן פונעם דיל און פון די שפאלטן — אין דער וואסער-טיפעניש אריין. א שווערע אטעמדיקייט נעמט אלעמען ארום, אזוי ווי די אונט-וואלקנס וואלטן אראפגעקראכן פון די בערג-הייכן, וואלטן זיך פונאנדער-געלייגט איבער די כמורנע געווארענע טיך-כוואליעס און איינער נאכן אנדערן אריינגעקראכן צו אונדז דורך די לעכערדיקע כמו-ווענט און וואלטן זיך ארויפגעוואליעט אויף אונדז.

די קאנוואַיוועכטער שלייכן זיך דורך פון צייט צו צייט צווישן אונדזערע נארעס, אייניקע פון זיי וואס דארפן שטיין אויף וואך, האלטן אויך נישט אן זייער שטענדיק שטיין אויף איין ארט. מיין גוטער קאנוואַ-יער, מיין „טאָפּלניק“, לאַזט זיך גאָר ווילגיין. ער האָט ליב צו שמועסן מיט יעדן איינעם פון אונדז. זיין פנים איז שוין אינגאנצן אָפּן-שמיילדיק. ער פאַרגעסט כמעט, אַז ער האַלט אַן אַנגעלאָדענע ביקס אין האַנט. צו מיר איז ער באַזונדערס צוגעלאָזט, ער דערלויבט מיר שטיין ביים פאַרענטש פון דעם שיף-באַראַק, קוקן אין וואַסער אַריין, אַדער אויף די ברעגיקע באַוועלדערטע בערג פאַרביי, וויפל איך וויל נאָר אליין.

ער וואַלט עס מיר דערלויבט אויך איצט נאָך מיין טשיקאָון שמועס מיטן אַלטינקן, און עס וואַלט מיר דערפון געוויס לייכטער געוואָרן אויפן געמיט. עס קאָן זיין, אַז ווען איך שטיי צו אים צו וואַלט ער מיר דערלויבט אַפילו צוצוגיין צו סלאָוועס אָפטיילונגען און זען זיך מיט איר דאָרט. אָבער גראָד איצט, אין דער רגע, וויל איך אויסמיידן צו זען סלאָווען. איך וויל עס אָפלייגן אויף שפּעטער. זי האָט צו זיין אויפן שיף-באַראַק מיט מיר נאָך צוויי טעג. איז גוט צו טראָגן אין זיך די שפּאַנונג, אַז איך וויל זי זען. איצט, אין דער רגע, וויל איך ליגן אויף דער נאַרע צווישן יעפּימאָון און קאַרסאַקאָון, און קוקן פונדערווייטנס אויפן אויסטערלישן אַלטן מאַן מיט וועמען איך האָב זיך אַט ערשט-אַ באַקענט, און וועלכער הייסט גאַר — חיים אליהו דאָבין !.

איז עס נישט מאָדנע ? שוין איבער צוויי וואָכן, אַז מיר זענען צו-

זיינע אויגן בליצן אַזש אויף — אַז מען זעט ווונדער שרייט מען נישט. און
— צווינגט נישט שטאַרבנדיקע מענטשן צו ווערן אין כעס.
דאָ גיט זיך דער אַלטער אַ כאַפּ ביים האַרץ און זיין פנים צעקרימט
זיך פון ווייטיק. אין מיר אַליין פאַלט איין דאָס האַרץ. איך כאַפּ אים אָן
פאַר ביידע הענט און נעם אים באַרויקן :
— איך האָב גאַרנישט געמיינט, זיידע. פאַרגיט מיר. געבן אייך
אַביסל וואַסער ?
דעם אַלטנס פנים גלייכט זיך צוריק אויס. זיינע אויגן באַקומען
צוריק זייער קינדישע בלויקייט. זיינע ליפן שעפטשען :
— איך וויל נישט קיין וואַסער. איך וויל רוען. גיי צו דיין נאַרע.
מיין זון, און פּרעג מיך נישט מער קיין קינדישע פּראַגן. איך וויל רוען.
איך קער זיך צוריק צו מיין פּלאַץ אויף דער נאַרע. איך צי זיך אויס
און ליג אַ מבולבלער. יעפּימאָו זעט עס צו — פּרעגט ער מיך גאַרנישט.
ביז איך אַליין רוף זיך נישט אָפּ צו אים :
— איך האָב אויסגעפונען איין זאַך נאַר: דער אַלטער איז אַ
ווונדערלעכער. מער האָב איך גאַר נישט אויסגעפונען. זאַל ער כאַטש דער-
לעבן אַנצוקומען בשלום צו זיין דערפּל. איך וואַלט באַדאַרפט רעדן מיט
די חברים, וואָס באַפּרייען זיך צוזאַמען מיט אים, אַז זיי זאָלן אַכטונג געבן
אויף אים.
— איך האָב עס שוין געטאַן; און די חברים ווייסן עס אַליין. אגב
וואָס איז דאָ שייך אַכטונג געבן ? — יעדערנס גורל ליגט באַהאַלטן און
פאַרבאַרגן.
— יאָ, איר זייט גערעכט. — זאָג איך, און זינק אַריין אין אַ
שווייגעניש.

דער אַוונט פאַלט צו היינט פּריער ווי אַלעמאַל, ווייל די כּמאַרעס
האַבן איינגעשלונגען די זון מיט שעהן פאַר דער צייט. די כּמאַרעס נעמען

אויף דעם אַלטנס ליפן גייט אויף אַ ליכטיק שמייכעלע :

— וואָס גייט עס דיר אַזוי אין לעבן צו וויסן, מיין זון? וואָס איז דיר דער חילוק ווער דאָס איז געווען?

— עס גייט מיר יאָ אין לעבן — זאָג איך. — איר זענט געווען דעמאָלט אינעם טורמע־באַראַק מיט אונדז אַלעמען? צי איר זענט נישט געווען?

— אַוודאַי בין איך געווען. ווי דען אַנדערש? אָבער איך פאַרשטיי דיר נישט, — כאַפּסט פּלוצלינג אַ מענטשן און פּרעגסט אים אַזאַ מאַדנע פּראַגע צי האָט דיר דער מענטש אַוועקגעגעבן זיין לעצט העמד.

— פאַרוואָס אָבער ענטפּערט איר מיר נישט אויף מיין פּראַגע?
דער אַלטער שטעלט אָן אויף מיר נאָך שאַרפּער זיינע אויגן:
— צי דו אַליין האָסט דעם מענטשן נישט געזען?

— איך בין דעמאָלט בלינד געווען. איך בין געשטאַנען און געפֿי־בערט אַ דורכגענעצטער, געהאַלטן ביים אַוועקפּאַלן. מיטאַמאָל דערהער איך אַ קול און אַ וואַרעמע האַנט רירט מיך אָן און גיט מיר אַ העמד און רופט מיך זון, אַט אַזוי ווי איר איצט; ס'איז מיר פאַרגעקומען ווי עס וואָלט גע־שען אַ נס מיט מיר, אַ גרויס ווונדער.

— פאַרוואָס זשע מיינסטו אַז דאָס בין איך געווען?

— איך האָב אַ חשד אַזאַ.

— אויב ס'איז דיר פאַרגעקומען ווי אַ נס, ווי אַ ווונדער, פאַרוואָס זשע ווילסטו דעם ווונדער צעשטערן?
— צעשטערן?

— אַוודאַי. און דו ווילסט נאָך אַז איך זאָל דיר אים צעשטערן!
וואַרים דאָס וואָס דו האָסט געזען דורך בלינדקייט איז מער ווי דאָס וואָס דו וואָלסט געזען מיט זעעוודיקע אויגן.

איך פאַרליר מיין געדולד און שריי אַזש אויס:

— אָבער פאַרוואָס ענטפּערט איר מיר נישט פּראַסט און פּשוט? איר זענט עס געווען, צי נישט איר?
— שריי נישט, מיין זון! — גיט דער אַלטער שטרענג אַ זאָג, און

— יאָ, זיידע, ס'איז דאָ אין אייך עפעס אנדערש. ווערט נישט ביז
וואָס איך זאָג עס.

— ניין, רעד נישט אזוי. מען טאָר אזוינס נישט זאָגן. און פאַר-
לאַנגען עפעס מער וויפיל עס קומט דיר טאָר מען אויך נישט. כאַטש אין
זאָך וואָלט איך יאָ וועלן פאַרלאַנגען.

— וואָס, זיידע ?

— אויב איך וועל שטאַרבן איידער איך קום אָן אין מיין גלות-
דערפּל, זאָל מען מיך נישט אַראַפּלאָזן צום דנאָ פּונעם טייך, נאָר ברענגען
מיך צו קבורה אויף דער ערד אין דערפּל.

אויך דאָס זאָגט ער רויק און שטיל. מיך אָבער נעמט דורך אַ ציטער
און איך זאָג :

— אַזוינס טאָרט איר אַוודאַי נישט טראַכטן. איר טאָרט נישט. מען
איך וויסן ווי איר הייסט, זיידע ?

דער אַלטער בלייבט עטלעכע רגעס פאַרזונקען אין אַ שטילקייט,
שטייף צומאַכנדיק זיינע ביידע אויגן. אזוי ליגנדיק גיט ער אַ זאָג :

— אַוודאַי מעגסטו וויסן. איך הייס איליאַ דאָבין ; בעסער רוף מיך
אליהו דאָבין. ווען איך בין געווען אַ קינד בין איך איינמאַל שטאַרק קראַנק
געוואָרן — האָט מען מיר צו מיין גאַמען אליהו נאָך צוגעגעבן אַ נאַמען
חיים. עס זאָל מיר זיין צום לעבן.

דער נאַמען אליהו גיט מיך אַ צופּ ביים האַרצן. איך נעם אָן דעם
אַלטן פאַר אַ האַנט :

— איך וויל די גאַנצע צייט אייך עפעס פּרעגן, זיידע. זאָגט מיר :
האַט איר מיר אַוועקגעגעבן אייער לעצט העמד אין דער נאַכט פּונעם גרויסן
שטורעמרעגן ?

דער אַלטער ציט אַרויס זיין האַנט פּון מיינער. ער עפּנט אויף אַ רגע
זיינע אויגן, קוקט מיך אָן אי מיט חידוש, אי מיט אַ מין שטיפּערישקייט,
פאַרמאַכט זיי צוריק און זאָגט :

— וואָס הייסט אַ לעצט העמד ? אַט טראַג איך דאָך נאָך אויף זיך
אַ העמד.

— אָבער זאָגט מיר — דאָס זענט איר געווען ?

שארפקייט. דער מענטש אליין ווי ער ליגט א שטילער, אן אויפגעלייזטער ווי א קינד ערב איינשלאָפן, פלעפט מיך יעדער פלאַטער פון זיינע ליפן.

— איר ווילט עפעס, זיידע? א ביסל וואַסער אפשר?

— ניין, מיין זון. איך וויל גאַרנישט.

— מיר האָבן דאָך דאָ מיט אונדז אַ דאָקטער, אַן אייגענעם חבר, —

זאָל איך אים צורופן צו אייך?

— ניין, מיין זון. מען דאַרף נישט קיין דאָקטער.

— פאַרוואָסזשע מאַכט איר מיטאַמאָל צו די אויגן? איר ווילט איך

זאָל אַוועקגיין? איר ווילט נישט רעדן מער?

— איך וויל יאָ רעדן, איך האָב גראַד ליב אַמאָל צו רעדן. און דאָס

וואָס איך מאַך צו די אויגן — דאָס איז מיין טבע אַזאָ. דורך צוגעמאַכטע

אויגן זעט מען אַמאָל בעסער, זעט מען אַמאָל אויך מערער, מיין זון.

— מעג איך אייך פּרעגן פאַרוואָס איר זענט פאַרמשפּט געוואָרן אויך

קאַטאַרגע?

— אַוודאי מעגסטו פּרעגן. פאַר האַלטן אַן אומלעגאַלע דרוקעריי אין

שטוב. אָבער וואָס איז דער חילוק פאַרוואָס? אַ פּאַליטישער, צי נישט קיין

פּאַליטישער — דאָס איז נישט דער עיקר. דער עיקר איז — אַז דער מענטש

מאַכט דורך אַלע יסורים ווערט ער געלייטערט, אפילו אַז ער איז געווען

אַ קרימינעלער ווערט ער אויס קרימינעלער. ער ווערט ריין. זוך, מיין זון,

ריינקייט אין דעם מענטשן.

— איר רעדט נאָר רוסיש, זיידע?

— פאַרוואָס עפעס נאָר רוסיש? קאַנסט אויך רעדן יידיש מיט מיר,

אויב דו ביסט אַ ייד און רעדסט יידיש.

מיין האַרץ ווערט אויפגעציטערט אין מיר:

— אַוודאי בין איך אַ ייד און ס'פרייט מיך צו טרעפן אַזאָ יידן ווי

איר, און גאָר אַזוי צופעליק, אַזוי אומגעריכט.

— וואָס עפעס אומגעריכט, מיין זון? — קיין זאָך איז נישט אומגע-

ריכט, קיין זאָך. אויף אַלץ איז דאָ השגחה. יאָ. און וואָס מיינסטו מיט דעם

וואָס דו זאָגסט: אַזאָ ייד ווי איך? וואָס איז דען דאָ אין מיר עפעס אַנדערש

ווי אין יעדן ייד?

און איר זענט אזוי שטיל. איר רעדט נישט צו קיינעם. איך האָב שוין עטלעכע מאָל געוואָלט צוגיין צו אייך.

— פאַרוואָסזשע ביסטו צוריק אוועקגעגאַנגען, זון? האָסט קיין פאַר־איבל נישט, אָז איך רוף דיך זון?

— אַדרבה, — זאָג איך — אַדרבה. און איר האָט דאָך אויך נישט קיין פאַראיבל וואָס איך רוף אייך זיידע.

— נו געוויס נישט. אַ מענטש פון אַ מענטשן איז קיינמאָל נישט אַפֿ־געזונדערט, זון. און נישט מחמת אַפגעזונדערטקייט רעדט נישט אַמאָל אַ מענטש צו אַ מענטשן. נאָר פאַרקערט גראָד — מחמת צוזאַמענקייט. מחמת צוטרוי. און דאָס וואָס איך בין שטיל — נעם נישט פאַר אומגוט. מיין טבע אַזאַ. אַזאַ בין איך אַלעמאָל און אַודאי היינט — אין מיינע לעצטע שעהן. זיינע ווערטער רעדט ער אַרויס קוים באַוועגנדיק מיט די ליפֿן, אָבער זיי קומען דאָך אַרויס קלאָר און באַטאָנענדיק; אין דער זעלבער צייט דוכט זיך מיר, אָז ער רעדט ווי פון היץ.

— פאַרוואָס רעדט איר אזוינס, זיידע? וואָס עפעס לעצטע שעהן? — אזוי איז עס, מיין זון, איך ווייס בעסער. מיין האַרץ איז קראַנק. קראַנק. און אויך מיינע לונגען. אָבער זיי נישט צעשראַקן. איך בין דאָך נישט צעשראַקן. זעסט דאָך, איך בין רויק.

— איר דאַרפט נישט טראַכטן וועגן לעצטע שעהן, זיידע. מאַרגן־איבערמאָרגן קומט איר דאָך אָן אין אייער דאַרף. איר וועט זיין געזונט — איר זענט נאָך נישט אזוי אַלט, זיידע. פאַרוואָס זאָלט איר רעדן וועגן לעצט־קייט אַקוראַט ביים אַנקומען צו דער פרייהייט?

— לעצטע שעהן זענען נישט לעצטקייט, מיין זון. איך זאָג נישט לעצטקייט, נאָר לעצטע שעהן. דו כאַפסט וואָס איך מיינ? די פרייהייט איז שוין אין מיר, מיין זון. אין מיר. וואָרים פאַרגיין פאַרגיין איך נישט. אזוי גלייבט מיין האַרץ. איך זאָג דיר.

איך הער זיך צו צו זיינע רייד און איך ווער אַלץ מער און מער צעטומלט. איך ווייס שוין גאַרנישט ווי אזוי צוצוקומען צו מיין פראַגע. וואָס איך האָב געוואָלט אים פּרעגן — וועגן דעם העמד. מיין פראַגע ווערט אי בטל אין מיינע אייגענע אויגן, אי אויסגעוואַקסן מיטאַמאָל מיט אַ נייער

ארויס א שארפן הילך-געקערעכץ אין דער טיף אריין פון די געדיכטע וואָ-
סערן.

דער עולם איז אויפגעלייגט, שפּאַרט זיך צו אַלע עפענונגען. די
פאַרשטיקטע היץ אין באַראַק ווערט אַפּגעפּרישט. עס ווערט אַפּילו קאַלט-
לעך און אייניקע כאַפּן אַרויף אויף זיך זייערע כאַלאַטן, אַבער זיי טוען זיי
אויס גלייך צוריק, ווייל די ווינט-שטראַמען האַלטן נישט אָן לאַנג. אין דעם
גרוי-לייונטענעם הילוך אונדזערן, מיט די לאַנגע העמדער אויף זיך, זעען
מיר אַלע איצט אויס ווי די שטיקער אויפּגעהייטערטע כמאַרעס, וואָס שפּרייטן
זיך איבער די שפיצן פון די בערג און ווערן איינס מיט זיי. די קאַנוואַי-
זעלנער ווערן פון שעה צו שעה מילדער. זיי נעמען כמעט אַראַפּ זייערע
אויגן פון איבער אונדז. זיי האַבן טאַקע נישט וואָס צו היטן. דער שיף-באַ-
ראַק שווימט זיך אין זיין זיכערקייט. שווימט פון זיך אַליין איבער דעם
סאַמע מיטן פון דער לענאַ.

איך היט אַפּ אַ פּאַסיקע מינוט, ווען אַרוב דעם ליגנדיקן אויסטער-
לישן אַלטינקען מיט די בלויע קינדישע אויגן איז קיינער נישט פאַראַן. איך
גיי צו צו זיין נאַרע, שטעל זיך נעבן אים. דאָס מאַל קערט ער נישט אַפּ
זיינע אויגן פון מיר און מאַכט זיי נישט צו. ער קוקט גראַד אויף מיר מיט
ליכטיק אויסגעשטרעקטע שוואַרצאַפלען. ער ליגט רויק מיט גלייך אויס-
געצויגענע דאַרע הענט. די פינגער — ווייסע, קליינע ווי ביי אַ קינד. דער
קוק פון זיינע אויגן נעמט מיך דורך. אויך אַזוי נעמט מיך דורך די ווייס-
קייט פון זיינע קליינע פינגער.

— צי מעג איך איך עפעס פרעגן, זיידע? — ווענד איך זיך צו אים
אויף רוסיש, נישט זייענדיק זיכער צי ער איז אַ ייד, אַדער נישט.

— אַוודאי מעגסטו, זון, — ענטפערט ער שטיל און ווייך. זיין רוסיש
איז אַ סך בולטער און עכטער פון מיינעם. לויט זיין אַקצענט קאָן איך אים
אַננעמען פאַר אַן אמתן רוס. — אַבער פאַרוואָס פרעגסטו צי דו מעגסט?
אַ מענטש ביי אַ מענטשן מעג אַלץ פרעגן. אַלץ, מיין זון. אַלץ.

ער חזרט איבער דאָס וואָרט „אַלץ“ עטלעכע מאַל.

— אַז איך זע איך די גאַנצע צייט ליגן אַפּגעזונדערט פון אַלעמען.

מיר זענען עס געווען אין סטעפ. אַ פּאָליטישער קאַלעקטיוו. נישט אמת? מיר האָבן צוזאַמען מאַרשירט. מיר האָבן איינער דעם אַנדערן נישט געקענט און דאָך זענען מיר געווען אַ צוזאַמענשאַפט. דאָ אויף דעם שיף-באַראַק זענען מיר דאָך עס אַוודאי. איז ווי זעט אויס אונדזער צוזאַמענשאַפט? צי זעט עס טאַקע נישט אויס ווי אַ תהום, אין וועלכן יעדער פון אונדז זינקט אַריין און זינקט, זינקט? איך וואָלט וועלן וועגן דעם רעדן צו אַלעמען.

— איר ווילט האַלטן אַ רעפּעראַט? — זאָגט יעפּימאָוו.

— רופט עס רעפּעראַט. רופט עס ווי איר ווילט. — אַט אַט און מיר וועלן זיך צעשיידן. אַלע וועלן מיר זיך צעשיידן. יעדער וועט געבראַכט ווערן אין זיין גלות-דערפּל אַריין, און ס'וועט בלייבן אין יעדן איינעם פון אונדז עפעס פון אַ צוזאַמענשאַפט, וואָס איז צעריסן און פּונאַנדערגעריסן. און ס'וועט אויפאַמערן אין אים אַן איינזאַמקייט. איך וואָלט וועלן רעדן וועגן דעם. איר זענט דאָך סטאַראַסטע, טאָ זאָגט דעם עולם, אַז איך וויל רעדן וועגן דעם.

— ווען? שוין? — פּרעגט יעפּימאָוו.

— נו, זאָל זיך שפּעטער, צו אַוונט-צו. מיך אַרט נישט אַז שפּעטער. קאַרסאַקאָוו גיט זיך אַ דריי אַוועק מיטן פנים צו דער צווייטער זייט און בלייבט ווידער ליגן אַ פאַרשלונגענער אין זיך.

פון די זייטיקע עפענונגען פונעם שיף-באַראַק נעמען מיטאַמאַל אַריינאַגן שטאַרקע שטראַמען ווינט. מיר שטעקן אַרויס די קעפּ צו דער פרייער לופט. איבער דעם שפּעטן נאַכמיטאַג-פנים פון דער זון פאַרציען זיך גרוי-בלוילעכע וואַלקנס. זיי שווימען האַסטיק סטאַדעסווייז, קריכן איי-נע אויף די אַנדערע, טורעמען, רייסן זיך איבער און גיסן זיך אויפּסניי צוזאַמען. קיין רעגן קומט נישט. אַבער די כמאַרעס לעזן זיך נישט אויף. אַט טיילן זיך שטיקער פון זיי אַפּ, פאַרטשעפען זיך אין שפיציקע בערג-קעפּ און וויקלען זיי אַרום ווי מיט שטייפּע קנופן. פון אונטן, פון דער לענאַס וואַסערן, קוקן אַרויף צו זיי און הייבן זיך צו זיי שווימיק-צעיאַגטע כוואַליעס. אונדזער שווימענדיקער שיף-באַראַק נעמט זיך אונטערוויגן, זיינע שווערע פונדאַמענט-קלעצער קלאַפן זיך און רייבן זיך איינס אין אַנדערן און לאַזן

קורץ: „א דאנק, איך דארף גארנישט“. אגב, האט ער נאך נישט מער ווי א צוויי מעת-לעת צו זיין דא מיט אונדז.

— איך בין מער ווי זיכער, אז ער איז א פאליטישער — זאג איך.
— איך רעכן אויך אזוי, — זאגט יעפימאָו, — אויגן האט ער אויסערגעוויינלעך מילדע און טיפע. זייער מאַדנע צו זען א מענטשן האַלטן זיך אזוי פאַר זיך אַליין, אזוי סודותדיק. איך פאַרשטיי עס נישט. אדרבה, פרובירט נאכאַמאָל צוגיין צו אים. אָבער נישט דווקא וועגן דעם העמד. אין דעם העמד פאַרגעסט.

— איך זע, אז די מעשה העמד איז ביי איך א קלייניקייט. און ביי מיר — נישט. אויב עס זאָל זיך אַרויסווייזן, אז דאָס איז טאַקע ער, וואָלט איך, זאָג איך איך, צוגעפאַלן צו אים. — וואַרים אַט ליגט נעבן מיר אַ מענטש — איך הייב מיט אַ כיוון אויף מיין קול אין דער זייט פון וויקטאָר קאַרסאַקאָוו — וואָס ווערט ביטער דענערווירט ווען מען רעדט בכלל אויס אַ וואָרט צו אים.

וויקטאָר קאַרסאַקאָוו כאַפט אויף מיין באַמערקונג, שפּרינגט אויף און זאָגט:

— ס'איז נישט אמת. איך ווער דענערווירט פון גלאַט פּוסטע רייד, אָבער נאָך אַן אמת וואָרט בענק איך, בענק איך.
— מיר האָבן דאָך צווישן זיך נאָך גאַרנישט גערעדט. — זאָג איך, — נישט געשמועסט. ערשט באַקענט זיך. טאָ וואָס זענט איר אזוי אויפֿ־ גערעגט?

אומדערוואָרט כאַפט מיר קאַרסאַקאָוו אַן ביי אַ האַנט:
— נעמט נישט פאַר אומגוט מיינע עטלעכע האַרטע ווערטער. יעדן איינעם פון אונדז דוכט זיך אַמאָל, אז ער זינקט אַריין אין אונדזער מחנה ווי אין אַ תּהוֹב.

סיי איך, סיי יעפימאָו שטעלן אַן אונדזערע אויגן אויף קאַרסאַקאָוו. קאַרסאַקאָוו באַמערקט אונדזער חידוש:
— איך דוכט זיך, אז איך רעד אויסערן וועג. אָבער איך רעד נישט אויסערן וועג. מיר זענען אויף דעם שיף-באַראַק אַ גאַנצער קאַלעקטיוו. ווי

מיר ליגן אויף די נאַרעס, אויפן שוויים-באַראַק איבער דער לענאַ.
 איך פאַרטרוי יעפּימאַוון מיין חשד וואָס איך האָב, אַז דער אַלטינ-
 קער, אין דער דריטער ריי פון די נאַרעס, איז דאָס דער, וואָס האָט מיר
 אין דער שטורעמנאַכט, בעת דעם מאַרש איבער די סטעפעס, אַוועקגעגעבן
 זיין לעצט העמד. יעפּימאַו קוקט מיך אָן :

— וואָס אייך קאָן איינפאַלן !

— פאַרוואָס קאָן עס נישט געמאַלט זיין ?

— און אַז יאָ, איז וואָס ? — שפּאַסט יעפּימאַו פון מיר.

— איר שפּאַסט, און איך מיין עס ערנסט.

— דיכטערישע איינבילדעניש, — שפּאַסט ווייטער גוטמוטיק יעפּי-

מאַו. — און אַז עס גייט אייך אַזוי אין לעבן, קאָנט איר דאָך טאָן דאָס
 פשוטסטע : צוגיין צו דעם אַלטן מאַן און פרעגן אים.

— איך האָב שוין אַ פאַר מאַל — זאָג איך — פּרוּבירט צוגיין צו

אים, געוואַלט נעמען רעדן צו אים, מאַכט ער גראַד דעמאַלט צו די אויגן
 און ליגט ווי אין אַ פאַרטראַגענער וועלט. אַ מאַדנער אַלטינקער. אַז ער איז
 אַ קראַנקער — דאָס איז קלאַר. ער איז בלאַס, הוסט אָפט, און כאַפט זיך
 אַלע וויילע ביים האַרץ. ווייסט איר ווער ער איז ?

— אין צופוס-מאַרש איבער די סטעפעס איז ער נישט געגאַנגען מיט

אונדז — זאָגט יעפּימאַו, — ער איז שטענדיק געזעסן אויף אַ פּור. איז
 דאָך קלאַר, אַז ער איז אַ קראַנקער. און אַז ער איז אַ טשודאַק. דאָס ווייס
 איך. חברט זיך מיט קיינעם נישט. נישט מיט די פּאַליטישע, נישט מיט די
 קרימינעלע.

— אַבער אַליין איז ער אַ פּאַליטישער ? איר דאַרפט דאָך וויסן.

— פאַרוואָס דאַרף איך וויסן ? אַז ער האַלט זיך אין אַ זייט פון אַלע-

מען, און איז אַ שווייגער. ווי אַ סטאַראַסטע, האָב איך אים שוין עטלעכע
 מאַל געפרעגט צי וויל ער, אַז איך זאָל עפעס פועלן פאַר אים ביים קאַנוואַי-
 עלטסטן און אויך ביים פעלדשער וואָס שווימט מיט אונדז, ענטפערט ער

צי שטיין אזוי אומבאוועגלעך מבולבלדיק, אָדער אַראָפּזעצן זיך צוריק
אויפן גראָז און זיצן אין דער זעלבער מבולבדיקייט.
— זינט ווען גייט עס אָן, באַריס ?
— זינט אַ האַלבער שעה. די וועכטער האָבן שוין געבראַכט דעם
פעלדשער. דאָס זענען ערשט מסתמא די ערשטע ווייען. אָבער ווונדערלעך
איז עס סייִוויִסיי. נישט אמת ?
אונדזער גוטער וועכטער, „מיין טאַפּלניק“, ווי איך רוף אים, וואָס
איז אויף דער וואַך אין פּרימאַרגן, גייט אונדז פאַרביי. ער שטעלט זיך אַ
וויילע אָפּ און זאָגט מיט זיין שטענדיקער גוטמוטיקייט :
— מאַרגן קומט זי אָן מיט איר מאַן אין זייער דערפל — איז וואָס
זשע איילט זי זיך מיט איר צו גיין צו־קינד ? געקאַנט וואַרטן נאָך אַ טאַג.
— וווּ איז דער מאַן ? ווייסט ער ? — פּרעג איך.
— אַוודאי ווייסט ער. אַ, דאָרט איז ער, — ווייזט דער וועכטער מיט
אַ פינגער צום פּונקט, וווּ עס שטייט די וואַך ביי דער פּרויען־אַפּטיילונג.
אָבער דאָרט ביים יענעם פּונקט איז שוין אויפגעזאַמלט אַ היפשער
עולם און די וואַך שטופט דעם עולם אויף צוריק.
אין דעם צעטראַגט זיך אַן אויסרוף פּונעם אויבער־קאַנוואַיער :
— אַלע וואָס דאַרפן גיין צו דער לענאַ — אויסשטעלן זיך צום
מאַרש. די פּאַיאַקן און פּרישטיק־קיפּיאַטאַק וועט איר שוין קריגן דאָרטן
אויפן שיף־באַראַק. שנעל, נישט געקראַכן זאָל זיין !
עס ווערט אַ געאַייל, אַ געיאַגעניש. די זון הייבט ערשט אָן ריכטיק
אויפגיין. אין מיטן פּון דער געיאַגעניש און פּון דעם אויפגערודערטן געטומל
שניידט זיך ווידער דורך אַן אויפגעשריי פּון דער צו־קינד גייענדיקער פּרוי.
באַריס זאָגט :
— נאָך אזוי פּיל אָנהערן זיך מיט גוואַלד־געשרייען פּון געשמיסענע,
פּון שטאַרבנדיקע, איז דאָך אַ מחיה צו הערן דאָס געשריי פּון געבורט־
ווייען. ס'איז אַ גוטער צייכן וואָס גראַד אונדז דאַרף עס טרעפן, און גראַד
היינט. ס'איז אַ גרויסע זאַך, זאָג איך איך, געבוירן צו ווערן אין אַ טורמע־
באַראַק ערב באַפרייט ווערן.
איך בין מסכים מיט אים.

— וואָס איז מיט אייך, באַריס? וואָס רעדט איר? איר טוט דאָך מיר וויי מיט אַזוינע רייד.

— פאַרגיט מיר. אויב וויי טאָן, טו איך וויי נאָר זיך אַליין. פאַרגיט מיר, איך בעט אייך.

— איר זענט אייפערזיכטיק? זאָגט מיר.

באַריס צעלאַכט זיך מיט אַ שטיל געלעכטער:

— וואָס פאַלט אייך איין? איר פאַרשטייט, מען קאָן אייער געדאַנק טייטשן ווי אַן אויסדרוק פון ביטול, פון פאַראַכטונג צו עמיצן, און מען קאָן עס אויך טייטשן ווי אַן אויסדרוק פון בענקשאַפט נאָך עמיצן.

— לאַזט עס אָפּ איצט, באַריס, לאַמיר פּרובירן שלאָפן.

— נו, גוט, — איז מסכים שאַפיראַ, איינוויקלענדיק זיך שטייפער אין זיין כאַלאַט, — שלאָפן קאָנען מיר רויק און זיכער. אויבן היטן אונדז די שטערן, און דאָ אונטן וואַכט איבער אונדז אונדזער געטרייער שומר. ממש קעניגלעך.

עס נעמט נישט לאַנג און איך שלאָף געשמאַק איין. איך כאַפּ זיך אויף מיטאַמאָל אונטער אַ גערויש פון מאַדנע קולות, פון מאַדנע אויסגעשרייען, אַזוינע דיין־אויסגעצויגענע, אַזוינע שניידנדיקע. עס איז שוין באַגינען. געמיש פון אויפגייענדיקע שטראַלן און אַפגייענדיקע נאַכט־בלויקייט. אַלע אונדזעריקע אויפן הויף, זע איך, זענען שוין אויף. אייניקע שטייען מיט זייערע פּנימער געווענדט צו דער זייט פון דער פּרויען־אַפטיילונג און אַלע, סיי די שטייענדיקע, סיי די זיצנדיקע, זענען דורכגענומען מיט עפעס אַן איבעראַשנדיקער דערוואַרטונג. אויך שאַפיראַ, זע איך, שטייט אַ פאַר טריט אַפגערוקט פון מיר און זיינע אויגן זענען פול מיט פחד.

— וואָס איז געשען, באַריס?

— ווונדער געשעט, — ענטפערט אַפ שאַפיראַ מיט אַ ציטערדיקער שטימע — די מעוברתע גייט צום קינד. איר הערט?

עס צעטראַגט זיך ווידער אַ שניידנדיק אויסגעשריי, שאַרפער נאָך פונעם פּריערדיקן.

איך שפּרינג אויף. ווי אַלע, ווייס איך נישט וואָס צו טאָן מיט זיך.

- אַ מענטש מוז גלייבן, אָז זיי זענען פאַראַן, — זאָגט שאַפּיראַ, אַזוי ווי ער גלייבט, אָז ער, דער מענטש אַליין, איז פאַראַן.
- דאָס איז ריכטיק, — זאָג איך. — אָבער ווי איז אָז ער דערזעט דעם מענטשן אַזוי, אָז אפילו ווען ער איז פאַראַן, איז ער נישט פאַראַן?
- שאַפּיראַ זעצט זיך אויף און בייגט זיך איין איבער מיר:
- וואָס מיינט איר מיט דעם?
- איך מעדיטיר, — זאָג איך. — די נאַכט, דער הימל, די אַרעס־טאַנטן אַרום, דער לבנהס ליכטיקייט, וואָס רייסט זיך אַהער פון ערגעץ, — זיי צעשרויפן מיך.
- אָבער איר האָט דאָך עפעס געמיינט מיטן וואָרט: נישט פאַראַן. איך בעט אייך, זאָגט מיר, וואָס אַזוינס איז פאַרגעקומען צווישן אייך און לאַזעבניקן?
- ווידער לאַזעבניקן? ווידער?
- אין כעס ווערן דאַרפט איר נישט. אָבער איר פאַרשטייט דאָך, אָז עס ערגערט מיך.
- איך בין נישט אין כעס אויף אייך, — זאָג איך. — און וואָס שייך ערגערן זיך, בעט איך אייך: לאַזט עס אָפּ איצט. מיר צעשיידן זיך דאָך נאָך נישט.
- אַ לאַנג שווייגן. אַ שטילקייט כאַפט אַרום דעם גאַנצן הויף. די שטיל־קייט פונעם הויף און די שטילקייט, וואָס ווייעט איבערן באַראַק, גיסן זיך צונויף. אויף יענער זייט צאָם אַטעמט דער סטעפּ מיט זיין באַזונדערן אַטעם, מיט אַזאַ דיין־דיין געגרילעריי. איך ליג און איך טראַכט: מאַרגן נאַכט וועלן מיר שוין שווימען אויף דער לענאַ. די לענאַ איז אַט נישט ווייט פון דאַנען. זי וואַרט אויף אונדז. „דאָרט וווּ עס קייקלט זיך די לענאַ“. אַזוי פיל מאַל עס געזונגען.
- באַריס גיט מיטאַמאַל אַ זאָג:
- איך וויל טייטשן, אָז דאָס וואָס איר האָט געזאָגט וועגן אַ מענטשן אָז אפילו ווען ער איז פאַראַן איז ער נישט פאַראַן, האָט איר געמיינט סלאַווען...

הויף. איך זע אפילו היפש ווייט פון מיר דעם טייל הויף, ווו ס'איז דער ארינגאנג צו דער פרויען־אפטיילונג. צוויי וועכטער שטייען דאָרט ביי אַ פונקט, וואָס איז אַ מין גרענעץ־ליניע. די פרויען זענען אַלע אינעווייניק. מיר, באַריס און איך, וויקלען זיך אַרום מיט אונדזערע כאַלאַטן און ציען זיך אויס אויפן גראָז. מיר שווייגן. קיין שמועס בינדט זיך עפעס נישט דערווייל צווישן אונדו. איך ליג מיטן פנים אַרויף און בין אָנגע־שטרענגט צו זען, צי עס זענען דאָ שטערן אויפן הימל. אַ העלקייט, וואָס נעמט זיך שטאַרקן אין איין זייט הימל, זאָגט אָן דאָס אָנקומען פון דער לבנה. וואָס פאַר אַ דאַטע ס'איז אין חודש היינט — געדענק איך נישט. קיינער פון אונדו געדענקט עס נישט. און אין אמתן — וואָס איז דער חילוק? איך ווייס נאָר יאָ, אַז ס'איז יולי. אַז די לבנה וועט אויפגיין איבער מיין קאַפּ — אַדער אַ פולע, אַ קיילעכדיקע, אַדער אַ האַלבע, אַדער גאַר אַ שפיציקע — וועל איך זיך שוין משער זיין וווּ איך האַלט מיטן חשבון פון די נעכט און טעג. וואָס מיר גייט יאָ אָן אין דער מינוט איז: צי עס זענען דאָ איצט אויפן הימל שטערן און איך זע זיי נישט, ווייל מיינע אויגן זענען נאָך בלינדלעך, אַדער איך זע זיי נישט, ווייל קיין שטערן זענען היינט אינגאַנצן נישטאָ אויפן הימל?

— וואָס שווייגט איר, באַריס?

— איך מיין דאָך, אַז איר ווילט שווייגן.

— פאַראַן שטערן אויפן הימל?

— יאָ, פאַראַן.

— אויב אַזוי, זענען מיינע אויגן נאָך נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין.

איך זע נישט די שטערן. ווי לאַנג שוין, אַז איר זענט נישט געלעגן אונטער אַן אָפענעם נאַכטיקן הימל?

— אַ, יאָרן, יאָרן.

— נו, אויך איך אַזוי. אַ שאַד, וואָס איך זע נישט די שטערן.

— זאָל דוכטן, אַז איר זעט זיי. וואַרים פאַראַן זענען זיי דאָך פאַראַן.

— זאָגט שאַפיראַ.

— אַז איך זע זיי נישט — זענען זיי אפשר נישט פאַראַן?

— איר דארפט נישט צוליב מיר צעשטערן אייערע באציאונגען צווישן זיך. איר וועט דאך דארפן זיין מיט אים אין איין דערפיל.

— איך באמערק, אז אויך סלאָווע מיידט אים אינגאנצן אויס, — זאָגט שאַפיראַ מיט ערגערניש.

— איך קאָן אייך גאַרנישט זאָגן, באַריס. איך בעט אייך, לאָמיר עס לאָזן. גייט איר, צי איר בלייבט אינעווייניק?

שאַפיראַ קווענקלט זיך נאָך אַביסל, אָבער באַשליסט דערנאָך צו גיין מיט מיר און מיט די אַלע, וואָס ווילן מאַכן זייער געלעגער דרויסן.

דער הויף איז אַ גרויסער, אַ לאַנגער, באַדעקט מיט גראַז האַלב גריין. האַלב געל-פאַרדאַרט. אַרום און אַרום — אַ הויכער צאַם פון מאַסיווע אַנגעשפּאַלטענע קלעצער. ביים צוגעשלאָסענעם טויער און אויך ביי די ווינקלעך פון צאַם שטייען קאַנוואַי-וועכטער מיט די ביקסן אויף זייערע אַקסלען, הגם די שמירה איז אינגאנצן איבעריק. די וועכטער ווייסן עס אַליין. אָבער אַזוי איז שוין די וואַך-רוטיין. צו אונדזער צופרידנקייט זעען מיר אויף דעם וואַך-פונקט, נישט ווייט פונעם אַרט, וואָס איך און שאַפיראַ קלייבן אויס, אונדזער גוטן זעמליאַק. ער שפּאַנט אַרום מיט געלאַסענע טריט ביים צאַם מיט זיין ביקס אויפן אַקסל. אַז ער דערזעט אונדז צע-שמייכלט ער זיך וואַריס-פריינטלעך און גיט אַפילו אַ מאַך צו אונדז גוט-ברודעריש מיט אַ האַנט.

דער גרעסטער טייל הויף איז שוין פאַרלייגט מיט מענטשן. אָבער ס'איז נישט ענג. דאָ גענוג ליידיק אַרט צווישן איינעם און אַ צווייטן. אַזוי לאַנג נישט געפילט קיין גערוימקייט אַרום זיך! דער געדאַנק, אַז דו וועסט ליגן אַ גאַנצע נאַכט אונטערן אַפענעם הימל נעמט דיך אַרום ווי מיט אַ קינדישער פרייד.

די נאַכט איז אַ וואַרעמע, אַ ליכטיקע. איך בין אַנגעשטרענגט צו זען צי אויך אונטערן אַפענעם הימל, אויף פרייער נאַכטיקער לופט, וועלן מיינע אויגן לייזן פון דער בלינדקייט-מחלה. איך בין צופרידן צו דערפילן, אַז מיינע אויגן זעען בעסער. אמת, נישט גאַר קלאַר, ווי עס דאַרף זיין, אָבער די בלינדקייט, וואָס איז מיך באַפאַלן די נעכט פרייער, הויבט אָן אוועקגיין פון מיר. איך זע גאַנץ גוט די אויסגעלייגטע מענטשן איבערן

— טאָ זאל אַ טייל שלאָפן אויפן הויף, אויפן גראָז, — זאָגט דער אָפיציר און לאָזט זיך אַוועקגיין צו זיין קאַרעטקע.
די מחנה יאָגט זיך אַריין אין טויער פון הויף צום באַראַק צו. סלאָווע פאַרשווינדט אין איר אָפטיילונג.

די ידיעה, אַז דער אָפיציר האָט דערלויבט צו שלאָפן אויך אויפן הויף, צעשפרייט זיך שנעל איבער דער גאַנצער מחנה, און דאָס יאָגן זיך צו פאַרכאַפן פלעצער אויף די נאַרעס אינעווייניק אין באַראַק איז שוין נישט אַזוי האַסטיק ווי אַלעמאַל. טייל באַשטימט גלייך ביי זיך אויסצופרוּבירן שלאָפן אויף דעם הויף אונטערן אָפענעם הימל, כאַטש די נאַכט קאָן אפשר זיין אַ קאַלטע. אויך איך און באַריס באַשליסן צו טאָן עס. מיר גייען אַריין אינעווייניק כדי צו נעמען קיפּיאַטאַק פאַר זיך. דאָס מאַל האָבן מיר דאָך שוין אונדזערע כאַלאַטן און אונדזערע אויסגעמאַגערטע טאַרבע-זעק מיט דער גאַרדעראַבע אונדזערער. צו שלאָפן אונטערן אָפענעם הימל, הגם אַרומגערינגלט מיט אַ הויכן הילצערנעם צאַם, לאַקט אונדז.

יעפּימאַוו איז נישט קיין בעלן אויף דעם. אים גייט זיך איין צו פאַרנעמען אַן אַרט אויף אַ נאַרע אין באַראַק, און ער וויל שלאָפן אינע-ווייניק. לאַזעבניקן גראַד גיט זיך עס דאָס מאַל נישט איין. מיר זעען ווי ער ציט זיך אויס אויפן דיל. ער מיידט אויס צו קוקן אין דער זייט וווּ איך און שאַפּיראַ שטייען גרייטע אַרויסצוגיין פון באַראַק אין הויף אַריין. שאַפּיראַ, זע איד, קווענקלט זיך. אים איז עפעס, פיל איך, נישט באַקוועם. ער זאָגט צו מיר :

— וואָס, איר האָט טאַקע איבערגעריסן איינער מיטן צווייטן, אַז איר רעדט אפילו נישט צווישן זיך ?

— איך בעט אייך, שאַפּיראַ, פאַרשט מיך נישט איצט וועגן דעם. אויב אייך איז נישט באַקוועם — בלייבט אינעווייניק און געפינט אַן אַרט נעבן לאַזעבניקן. ס'איז דאָ אַרט, זע איך. איך וועל אויף אייך קיין פאַריבל נישט האָבן.

— אַבער פאַרט, וואָס איז אַזוינס פאַרגעקומען צווישן אייך ?

— פּרעגט אים. זאל ער אייך דערציילן.

— כ'האַב אים טאַקע געפרעגט, שווייגט ער.

פון די, וואָס דאַרפן מאַרגן נישט גיין צום טייך, ד. ה. וואָס ווערן מאַרגן-איבערמאָרגן פאַקטיש שוין באַפרייט. כמעט אַלע וואָס ער רופט אויס זענען, ווי יעדער פון אונדז דערוואָרט פון זיך אַליין, פונעם טייל קרימינעלע. זיי און, פאַרשטייט זיך, זייערע פרויען וואָס פאַרן מיט זיי מיט. דער גרעסטער טייל פון דער מחנה — די מערסטע פאַליטישע און די דריי פאַליטישע פרויען, זיי ווערן נישט אויסגערופן. זיי הייסט עס, דאַרפן מאַרגן פרי גיין צום טייך אַנצוהייבן די נסיעה איבערן וואָסער.

אַז דער אַפיציר ענדיקט אויסרופן די נעמען מאַכט ער אַ באַזונדערע באַמערקונג ווערן יערעמין, אַז ער וואַלט אים פאַרשיקט גאַר גאַר ווייט, אָבער אַזוי ווי לויט דעם גובערנאַטאָרס פאַפירן איז ער צוגעשריבן צו אַ דאַרף דאָ דערביי, יועט ער, יערעמי, טאַקע אַוועקגעפירט ווערן אַהין, אָבער וויסן זאָל ער, אַז ער, דער אַפיציר, וועט דעם ענין איבערשיקן צום גובערנאַטאָר. יערעמי, ווי ער דערהערט עס, טרעט אַרויס פון דער ריי, פאַלט אויף די קני פאַרן אַפיציר און עס חזרט זיך איבער די סצענע פון יערעמיס בוקן זיך מיטן קאַפּ אַרויף און אַראָפּ:

— באַטיושקאַ, וואָשע בלאַגאַראַדיע, דערציילט נישט דעם גובער-נאַטאָר, דערציילט נישט.

— פאַרוואָס נישט דערציילן? האָסט דאָך געוואַלט באַגיין אַזאַ פאַר-

ברעכן — אַנטלויפן. צי האָסטו נישט געוואַלט אַנטלויפן?

— אָבער איך בין דאָך נישט אַנטלאָפן, וואָשע בלאַגאַראַדיע; מען

האַט דאָך מיך געכאַפט.

— אָבער ווען מען כאַפט דיך נישט?

— וואַלט איך דאָך סיי-ווי נישט געוואָסט ווהיין צו לויפן, וואָשע

בלאַגאַראַדיע.

אַלע צעלאַכן זיך. אויך דער אַפיציר.

— נו, גוט, גיי צו דיין פלאַץ — זאָגט דער אַפיציר, — מיר וועלן

זען.

יערעמי גייט אָפּ. דער קאַנוואַי-עלטסטער איילט צו צום אַפיציר

און גיט אים איבער, אַז דער באַראַק איז צו קליין אַריינצונעמען די גאַנצע

מחנה.

אויפטרייסלענדיקער, לאַזעבניקישער, מענטש-אַנטווישונג, נאָך אַזאָ „סוף צו אַלץ“ .

יאָ, די גאַנצע צוויי טעג האָבן מיר כמעט ווי געשוויגן. איך — נאָך מערער. זאָל עס מיינען, אָז איך בין צערודערט צוליב סלאָווען, מער ווי צוליב אַנדערע זאַכן? אָבער פאַרוואָס זאָל איך זיין צערודערט? מיר וועלן נאָך זיין צוזאַמען, אין דער פאַרטיע, אויף דעם שיף-באַראַק, נישט מער ווי אַ וואָך, אָן ערך. סלאָווע וועט אַרונטער אין איר דערפּל, מיט טויזנט וויאַרסט נעענטער פון מיר — וואָס-זשע וועט דעמאָלט זיין? — מיר וועלן זיך מער נישט זען. אפשר קיינמאָל נישט, קיינמאָל נישט מער. פאַרוואָס קיינמאָל נישט מער? פאַרוואָס?...

די פאַרטיע וואָרט אויפן אָפיציר. און אַט קומט ער. דער קאַנוואַי-עלטסטער רופט אויס: „סמירנאַ!“ דער אָפיציר שטרעקט זיך אויס און זאָגט:

— רעביאַטאַ. איך בין צופרידן מיט אייער מאַרש. איר האָט אים דורכגעמאַכט גוט. חוץ דעם איינציקן פאַל פון יערעמיס פאַרזוך צו אַנט-לויפן. מיר זענען שוין ביי דער לענאַ. היינטיקע נאַכט וועט איר נאָך איבערשלאָפן דאָ אין באַראַק. מאַרגן פרי וועלן די פון אייך, וואָס דאַרפן שווימען צו די ווייטע דערפער, אַרויפגיין אויף דעם שוויים-באַראַק, וואָס וואָרט גרייט ביים ברעג טייך, און די פון אייך, וואָס ווערן געשיקט אין די נאָענטע פונקטן דערביי, זאָלן איבערבלייבן דאָ אין באַראַק. אַ טייל פונעם קאַנוואַי וועט זיי, דורכן מאַרגנדיקן טאַג, ברענגען צו די פונקטן. זייער מאַרש וועט זיין אינגאַנצן פאַרענדיקט און זיי וועלן זיין פריי. דעריבער הערט זיך צו: איך וועל אויסרופן די נעמען פון די, וואָס דאַרפן מאַרגן פרי נישט גיין צום טייך, נאָר בלייבן דאָ. און די פון אייך, וואָס דאַרפן שווימען ווייטער, זאָלן אויספאַלגן אַלע אינסטרוקציעס פון דעם קאַנוואַי-עלטסטן. ער און אַ טייל פונעם קאַנוואַי וועלן שווימען מיט אייך. איך גיב אייך איבער אין זייער רשות. עס וועט זיין אין אייערע אינטערעסן אויפ-צופירן זיך רויק אויף דעם שוויים-באַראַק, ביז יעדער פון אייך וועט גע-בראַכט ווערן צו זיין באַשטימטן פונקט.

דער אָפיציר וויקלט פונאַנדער אַ פאַפיר און רופט אויס די נעמען

שטורעמרעגן, מיט לאזעבניקן, האָבן מיך און סלאָווען פיינלעך פאַרפאַלגט. אָבער מיר האָבן אויסגעמיטן צו רעדן וועגן דעם, כדי צופיל נישט מצער צו זיין שאַפיראַן. דורך אייניקע ווערטער מיינע צו סלאָווען האָט זיך שאַפיראַ אָנגעשטויסן, אַז עפעס איז פאַרגעקומען צווישן אונדז און לאַזעב-ניקן. אויך האָט שאַפיראַ באַמערקט, אַז איך מייד-אויס לאַזעבניקן, אפילו אין מינוטן פון באַגעגענישן; און דאָס זעלבע טוט לאַזעבניק. שאַפיראַ האָט עטלעכע מאָל פרובירט אויסצוגעפינען ביי מיר די סיבה דערפון, אָבער איך האָב באַשלאָסן: דערווייל נישט דערציילן אים. אויך סלאָווע אַזוי. נאָך אַ צאָל טעג און מיר וועלן זיך מיט לאַזעבניקן צעשיידן אויף שטענדיק, אָבער ער, באַריס, ווערט דאָך פאַרשיקט אין איין דאָרף מיט לאַזעבניקן אויף אַלעמאַל. זיי וועלן זיך אַזוי גיך נישט צעשיידן — איז צו וואָס שווער מאַכן באַריסעס האַרץ מיט דעם אמת, ווי אַזוי מיר האָבן דערקענט זיין חבר; דערקענט אַזוי גרויליק.

די צונג האָט מיר טאַקע געביסן. ס'איז מיר נישט לייכט געווען אוועק-צוטרייבן פון זיך דעם קאַשמאַר פון יענער העסלעכער רגע אינעם נאַכט-שטורעם. אָבער איך האָב אים מיט אַלע כוחות געטריבן פון זיך — מיט די כוחות פון דער צווייטער רגע אין יענער נאַכט, ווען איך האָב געהאַלטן איינגעקלעמט אין מיינע דורכגעווייקטע, פיבערנדיקע אַרעמס סלאָוועס איינגעבראַכענעם צום שליאַך-זינקענדיקן קערפער און געקושט איר פאַר-צווייפלטן פנים. יענע צווייטע רגע האַלט נאָך אַן פריש איר כישוף איבער מיר און זינגט אין מיין בלוט. — וואָס-זשע זאַל עס זיין? און צי ווייס סלאָווע, וואָס דאָס איז? צי געדענקט זי עס אַזוי שטאַרק, ווי זי געדענקט געוויס איר אויסגעשריי, אַז „אויב אַזוי — איז אַ סוף צו אַלץ?“

די גאַנצע צוויי לעצטע טעג פון אונדזער מאַרש האָבן מיר אויך וועגן דעם געשוויגן. די מעשה, וואָס איך האָב איר און באַריסן און יעפּימאָון דערציילט, וועגן דעם העמד, וואָס דער נישט-געזעענער אַלטער אַרעסטאַנט האָט מיר געגעבן און מיך פשוט געראַטעוועט, האָט געמאַכט אויף זיי אַ שטאַרקן איינדרוק, אָבער נישט אין אַזאַ מאָס, ווי איך האָב גערעכנט. אין מיר האָט דער עפיזאָד איבערגעלאָזט אַן איבערלעבונג פון אַן אמתן מענטש-וונדער. דערהויפּט טאַקע צוליב דעם, וואָס ער איז פאַרגעקומען נאָך אַזאַ

מיר זענען שוין אפילו דעם ווייטן אָפגלאַנג פון אירע וואַסערן. אַ פרייד צעגיסט זיך איבער אַלע אברים. דער קאַנוואַי פאַרהאַלט אונדז ביים באַראַק-אַריינגאַנג. ער הייסט אונדז אויסשטעלן זיך אין פולער פאַראַדנעקייט, ווייל דער אָפיציר דאַרף אונדז עפעס מיטטיילן. מיר שטעלן זיך אויס אין גלייכע רייען, איבער דער לענג פונעם וועג, אין פאַרנט פונעם הויכן צאַם, וואָס נעמט אַרום דעם באַראַק. אויך די הינטערשטע פורן זענען שוין דאָ.

איך רייס נישט אָפּ די אויגן פון דעם פאַרנאַכט-ליכט, וואָס גיסט זיך איבער דעם ווונדער־שיינעם טייך. די פאַרגייענדיקע זון שניידט זיך דורך די בערג־שפיצן, וואָס אויף יענעם זייט טייך. די בערג — נישט קיין הויכע, געקייטלטע איינע אין די אַנדערע, זעען־אויס, ווי שוועלן צו אַ פאַנטאַסטישער וועלט, וואָס קיינער פון אונדז ווייס נישט, וואָס אין דער דאָזיקער וועלט טוט זיך און צי עמיצער לעבט דאַרטן. אַריבער די בערג וועלן מיר נישט דאַרפן קריכן. מיר וועלן מיטן טייך, וואָס ציט זיך פאַזע די בערג, שווימען אויף אַן אימפּראַווירטער שיף אַזאַ, צו אונדזערע גלות־דערפלעך, צו וועלכע יעדער פון אונדז איז צוגעשריבן. ביי יעדן דערפל וועט אַרונטערגעלאָזט ווערן אַ באַשטימטע גרופע פון אונדזער מחנה. דער־ווייל שטרעקן זיך אַנטקעגן אונדז די בערג, וואָס געפינען זיך אויף דער אַנדערער זייט טייך. אויף דער זייט, וווּ מיר שטייען איצט, איז נאָך אַלץ פלאַכלאַנד. פונדערווייטנס זעט זיך אַ גרופע שטיבלעך. מסתמא איז דאַרט אַ ישובל, אַ דערפל. אַזוי מסתמא זעען־אויס אַלע לענאָ־דערפלעך, וואָס יעדער פון אונדז וועט דאַרפן מאַכן זיך פאַר זיין היים. אין אַזאַ דערפל פאַרבלייבן, ווי דער אורטייל זאָגט, אויף אייביק. איין קלייניקייט! — אויף אייביק!

אַבער זע — דיינע מחשבות זענען דאָך גאַר אינגאַנצן נאָך פריציי־טיק. כאָפּ נישט! דאָס דאָזיקע דערפל איז נאָך אַלץ צו־גאַענט פון זיין דיין גלות־דערפל. האָסט נאָך אַ לאַנגן, לאַנגן וועג, מיטן טייך, ביז צו נאָך ווייטערע פאַרוואַרפנקייטן.

די לעצטע צוויי טעג פון אונדזער מאַרש, נאָך דעם שטורעמרעגן, זענען אַדורך צווישן אונדזער גרופע אין אַ מאַדנער, אַנגעצויגענער איינגע־האַלטנקייט. מיר האָבן ווייניק גערעדט צווישן זיך. די סצענע אינעם

נייע, מיט פרישע פאָיאַקן. מיט מילך און מיט זויערמילך און מיט זויער-
זויער-מילך. ממש גן-עדן.
— איר זענט גוט אויפגעלייגט, שאַפיראַ — זאָג איך.
— ווי זאָל איך נישט זיין גוט אויפגעלייגט? איר האָט דאָך געזען,
זאָגט איר, אליהו הנביא אליין.
סלאָווע קוקט מיך אָן:
— וואָס רעדט ער אַזוינס?
— כ'וועל דערציילן שפעטער. נישט איצט. קוקט נישט אויף מיר
מיט אַזאַ פאַרחידושונג, סלאָווע, איך בין פון זינען נישט אַרונטער.
סלאָווע קוקט אויף מיר מיט אויפגעריסענע אויגן.
— וואָס קוקט איר אויף מיר אַזוי? — זאָג איך, — איך האָב אפשר
טאַקע באַדאַרפט אַרונטער פון זינען, אויך איר, סלאָווע. אָבער מיר זענען
נישט אַרונטער. אליהו הנביא האָב איך טאַקע געזען. אפשר האָט איר אים
אויך געזען. איינע פון אייערע פרויען האָט אייך נישט געגעבן קיין טרו-
קענע העמד?
— יאָ. יאָ. געגעבן, — זאָגט סלאָווע, — איר בלאָס פנים צוקט-אויף
און אירע אויגן צעלויכטן זיך.
— נו, זעט איר שוין, באַריס? נו, זעט איר שוין? נאָך סדום, ווען
אליהו הנביא, חלילה, באַווייזט זיך נישט —
— איר ציט מיך אָן — טענהט שאַפיראַ.
— ניין, איך צי אייך נישט אָן. כ'וועל אייך דערציילן, אָבער שפעטער
אַביסל. שאַ, אַט איז שוין אונדזער קאַנוואַיער, אונדזער זעמליאַק.
די מחנה שטייט שוין אויסגעשטעלט מיט אַלע אירע רייען, וואַרט
אויפן קאַמאַנדע-רוף.

אונדזער צופוס-מאַרש איז פאַרענדיקט. אויפן צענטן טאַג, פאַר-
נאַכטלעך, קומען מיר אָן צום לעצטן באַראַק, נישט ווייט פון דער לענאַ.

— ער איז אַוועקגערוּפֿן געוואָרן גאַנץ פֿרי איינצוקויפֿן שפּייז. דער נעכטיקער שטורעם-רעגן האָט אַוועקגעפֿטרט אַ סך פֿאַיאָקן. איר פֿילט זיך גוט ?

— איך וועל אייך אַלץ דערציילן שפּעטער. האָט איר שוין אפשר געזען סלאָווען ?

— ניין, כ'האַב זי נאָך נישט געזען. לאַזעבניקן האָב איך שוין יאָ געזען.

— איך פרעג אייך נישט אויף לאַזעבניקן. איך פרעג אייך אויף סלאָווען. איך האָף, אַז זי פֿילט זיך געזונט. און איר אַליין, באַריס ?

— דורכגעשלאָפֿן זיך, בין איך צוריק ווי אַלעמאַל. גרייט צוט מאַרש. שוין איינמאַל אַ רעגן געווען. שוין איינמאַל אַ בהלה.

— און איך האָב אין דער בהלה געזען אי סדום אי ווּנדער.

— ווּנדער ?

— יאָ. כ'האַב געזען אליהו הנביא. ווען נישט ער, וואָלט איך אומ-

געקומען. קומט שנעל צוריס, איך בין זייער אומרויק וועגן סלאָווען.

מיר פֿאַרלאָזן דעם באַראַק, פֿאַרנעמען אונדזער אַרט אין די אויס-שטעלנדיקע רייען. איך זע לאַזעבניקן פֿאַרבייאַילנדיק פֿאַרביי אונדז.

באַריס וויל צולויפֿן צו אים, אָבער לאַזעבניק מיט אַ דערשראָקן פֿנים מאַכט זיך, אַז ער זעט נישט באַריסן. ער שפּאַנט אַוועק צו דעם אַרט פֿון די פֿורן.

אין דעם קומט אָן סלאָווע. איך כאַפֿ זי אָן פֿאַר דער האַנט, קוק איר אַריין אין די אויגן. איך וויל אַליין טרעפֿן, צי זי פֿילט זיך געזונט.

— געשלאָפֿן ? — פרעג איך.

— יאָ, געשלאָפֿן, ווי אַ געהרגעטע.

— איך האָף, אַז איר האָט זיך נישט צוגעקילט.

— דוכט זיך אַז נישט. און טאַמער יאָ אַביסל, איז אויך נישט גע-

פֿערלעך. און איר ביידע ?

באַריס טאַנצט אונטער :

— ס'איז גאָר גוט וואָס דער רעגן האָט אָפֿגעפֿרישט דעם סטעפֿ.

ס'פֿילט זיך אַ מחיה. פֿון דאַנען צום קומענדיקן דאַרף איז נישט ווייט. און דאַרט וועט יעפּימאַוו מיט אַלע אונדזערע עלטסטע וואַרטן אויף אונדז מיט

קול איבער זיך, אדער נעבן מיר, א קול — היזערקלעך און גוטמוטיק.
און א האנט רירט מיך אן ביי די קדחתדיקע אַקסלען מיינע:

— סינאטשעק, טיעבע כאלאדנאָ? וואָט טיעבע סוכאָיאַ רוזבאָכאַ
(זונעלע, דיר איז קאלט? אַט האַסטו אַ טרוקן העמד).

איך שפיר ווי צוויי הענט נעמען אַראָפּציען פון מיר מיין דורכגע-
ווייקט העמד און טוען אַן אויף מיר אַ טרוקנס, און איך הער אויך דערביי ווי
דער זעלבער היזערקער קול טענהט צו וועמען:

— נעמט צונויף, קינדערלעך, אייערע פיס אביסל. לאַזט נאָך:
מענטשן אוועקזעצן זיך און צושפּאַרן זיך.

די צוויי הענט זעצן מיך אַרונטער. דאָס טרוקענע העמד נעמט מיר
ארום מיט אַ וואַרעמקייט און מער נאָך נעמט מיך אַרום די וואַרעמע שטימע
פונעם נישט געזעענעם ווונדער־מענטש. איך פינטל מיט די אויגן, איך וויל
דורכרייסן מיין בלינדקייט, אָבער די בלינדקייט ווערט נאָך שטאַרקער.

— ווער זענט איר? — רעד איך קוים אַרויס, ווען מיינע בלינדע
אויגן נעמען זיך צומאַכן.

— איך קאָן זיין דיין זיידע, זונעלע — זאָגט די שטימע.

איך וויל עפעס זאָגן ווייטער, אָבער מיינע ליפן פאַרשטאַמלען זיך,
מיינע ברעמען פאַלן אַרונטער און אויך אַזוי מיין קאַפּ. איך זינק אַריין אין
אַ טיפן שלאָף.

ווען איך כאָפּ זיך אויף, איז שוין גרויסער טאָג. די גאַנצע מחנה
איז שוין אויף די פיס, פאַרטאָן אין איר קיפּיאַטאַק־זופּעניש און אין גרייטן
זיך צו רעוויזיע. אַ גרויסער טייל פון דער מחנה איז שוין דרויסן, פאַרמירנ-
דיק די רייען. איך זע נעבן זיך באַריסן מיט אַ פולן טשייניק און ברויט
אין האַנט.

— דאָס האַלט איך טאַקע פאַר אייך.

— און איר? — פרעג איך, — און קוק זיך ארום און ווער אַנגע-

פילט מיט פרייד, וואָס מיינע אויגן זענען ווידער זעענדיק.

— איך האָב שוין אַפּגעגעסן. עסט. מאַכט עס שנעלער, ווייל דער

קאַנוואַי איילט אונדז.

— וווּ איז יעפּימאַוו?

א טראַט צו מאַכן. אַלע נאַרעס אין דער גאַנצער דיל ביו דער סאַמע שוועל זענען אויסגעלייגט און פאַרלייגט מיט אויסגעצויגענע, צוזאַמענגעקוועטש-טע, אויף דורך און דורך דורכגענעצטע לייבער.

איך שטיי ביי דער טיר, איך פרוביר שאַרן מיט די פיס, צו מאַכן אַ טראַט ווייטער און באַקום גלייך אַ זעץ אויף צוריק פון צענדליקער פיס אויפן דיל. זיי האַקן מיר איבער די קני און געוואַלדעווען דערביי, אַז איך טרעט אַרויף אויף זיי; צי בין איך בלינד? ליאַרעמען זיי, און באַגלייטן זייער געליאַרעם מיט זידלעריי. ערשט איצט כאַפּ איך זיך, אַז איך טרעט טאַקע איבער מענטשן, ווייל איך זע נישט וואָס עס טוט זיך אונטער מיינע פיס. מיינע אויגן זענען בלינד. מיינע אויגן זענען פאַרצויגן מיט אַ מוטנער געלקייט. אַט מישט זיך אַריין אין דער געלקייט אַ טונקעלע גרויקייט. וואָס האַט דעם אויסזען פון אַ געדיכטע כמאַרע, און אַט נעמט די כמאַרע און רייסט זיך פאַנאַנדער און הייבט זיך אָן דרייען אין משונהדיקע רעדער. איך שטרעק אויס מיינ פנים. איך ציל אָן ביידע אויגן אַרויסצופלאַנטערן זיך פון די ווירבלענדיקע רעדער. אַט דוכט זיך מיר, אַז איך דערזע פנימער און אומגעוואַלגערטע קערפערס אונטער כוואַליעס פון טאַנצנדיקע פייערלעך. אַבער דאָס געדויערט אַ רגע. אַלץ איז שוין ווידער אינגעשלונגען אין איין קאַלירלאַזער מוטנעקייט. איך זע ווידער נישט קיין זאָך, נאָר קולות הער איך. געמורמלעריי, געשימפעריי און אַפילו שוין געשנאַרכעריי. איך טאַפּ מיט ביידע הענט אין דער לופטן און פאַל צו צו דער וואַנט. איך שאַר זיך אויסגעשטרעקטערהייט ביי דער וואַנט, ביו איך דערשאַר זיך צו אַ ווינקל. איך שטיי, און אַלץ אין מיר פיבערט אין קאַלטער נאַסקייט. דאָס דורכגע-וויקטע העמד אויף מיר שטעכט ווי מיט געפרוירענע נאָדלען. די ציין קלאַפן מיר איינע אין די אַנדערע ווי גלעזערנע האַמערלעך. איך פרוביר ווידער אַראָפּזעצן זיך אויפן דיל, געפינען אַרט כאַטש כאַר מיינע פיס און באַקום ווידעראַמאַל אַ צוריקשטויס און אַ גוואַלד־געשריי. איך שטעל זיך אויף צוריק, וויל זיך שאַרן ווייטער ביי דער וואַנט און — איך קאָן נישט מער. איך פיל, אַז מיינע כוחות גייען אויס, אַז איך שטאַרב. אַלץ נעמט זיך וויגן אַרום מיר. אַט־אַט וועל איך אַ פאַל טאַן. מיטאַמאַל דערהער איך א

— שטייט מיר נישט אין וועג, זאג איך איך! — רעוועט לאַזעבניק.
ער גיט מיך אַ שטויס אָפּ פון זיך און נעמט אַוועקיאַגן, אַוועקיאַגן וואַרפֿן־
דיק מיט זיינע לאַנגע, גבורהדיקע פיס.
איך פאַל צו צו סלאָווען מיט אַ גוואַלד־געשריי:
— ער איז געמיין. ער איז אַ נידערטרעכטיקער מערזאָוועץ!
איך האַלט סלאָווען אין מיינע אַרעמס. זי איז אינגאַנצן צוזאַמען־
געפאַלן. איר קאַפּ הענגט אַרונטער ווי ביי אַ מענטשן אין הלשות. זי וויל
אַראָפּזינקען צו דער ערד.
— האַלט מיך נישט איין, — נעמט סלאָווע וויינען, — אויב דאָס
האַט געקאַנט געשען, וויל איך נישט גיין ווייטער. כּווייל נישט. לאַזט מי־
אַרונטער.
— רעדט נישט קיין אומזין, סלאָווע.
— ס'איז נישט קיין אומזין. עס איז ערגער ווי אומזין. אויב לאַזעב־
ניק האַט געקאַנט אַזוי האַנדלען, איז אַ סוף צו אַלץ. אַ סוף. איך וויל
שטאַרבן דאָ אונטערן רעגן. איך קאַן נישט גיין ווייטער.
— איר וועט יאָ גיין, — שריי איך איר אַנטקעגן, — איר מוזט גיין.
איך ווייס נישט פון וואַנען עס גיבן מיטאַמאַל אַ שטראַם אין מיר
נייע כוחות. איך כאַפּ אַרום איר קאַפּ און באַדעק איר מויל, אירע אויגן,
אירע באַקן מיט קושן. איך קלאַמער אַריין איר אַרעם אין מיינ האַנט און
לאַז זיך יאַגן, מיטרייסנדיק סלאָווען נאָך זיך.
— לאַמיר יאַגן, סלאָווע, אַלע מערזאָוועס אויף צו להכעיס.
סלאָווע לאַזט זיך מיטרייסן. אויך אין איר קומען־אויף לעצטע כוחות.
איך לויף מיט אַן אומגעוויינלעכער האַסטיקייט, נישט אַפּלאַזנדיק סלאָוועס
האַנט זי פאַלגט מיר נאָך. צום גליק ווערט דער רעגן אַ ביסל שטילער. אויך
אַזוי דער ווינט. מיר לויפן און דערלויפן צום באַראַק.
מיר יאַגן אַריין אין אַפענעם טויער, וווּ ס'איז שוין געשטאַנען די
וואַך. סלאָווען שטויסט די וואַך אַריין אין דער פּרויען־אַפּטיילונג און מיך
אין דעם גרויסן מענער־באַראַק אַריין.
עס רעדט זיך נאָר : אַריין. אין אמתן איז שוין נישט געווען ווזהיך,
סיידן נאָר אַריבער דער שוועל. ווייטער פון דער שוועל איז שוין נישטאָ ווּ

אלע זענען שוין מסתמא דערלאָפן צום באַראַק. לויפט, זאָג איך איך. לויפן און לאָזט מיך איבער.

סלאָווע גיט זיך אַ ריס פון מיר, טוט מיך אַ שטויס אָפּ פון זיך און אַליין בלייבט זי שטיין אויפן מיטן וועג. אַ נייער מבול־שטראָם גיט אַ פליין איבער מיר און שמייסט מיך אַוועק פון איר אויף צענדליקער טריט. אין בהלה נעם איך אַוועקיאָגן, אַבער איך גיב זיך גלייך אַ פאַרדריי אויף צוריק צו סלאָווען. סלאָווע, זע איך, נידערט אַרונטער צו דער ערד מיט אונטער־געבראַכענע קני. איך כאָפּ זי אַרום. איך וויל זי אויפשטעלן. סלאָווע ראַנגלט זיך מיט מיר, שרייט: „לאָזט מיך זיצן. לאָזט מיך!“

דאָ גיט זיך דער הימל אויפסניי אַ צעשפאַלט. אַ מוראדיקע ליכטי־קייט רייסט אויף דעם גאַנצן חושך, און אין דער אויפגעריסענער ליכטי־קייט, העלער נאָך ווי אין אַ מיטן טאָג, דערזע איך, צו מיין איבעראַשונג, ווי עס לויפט אָן אַהינטער אונדז נישט קיין אַנדערער ווי לאָזעבניק. ער לויפט זע איך, אין פולן אימפעטיקן גאַלאַפּ. ער איז הויך און זיינע יאָגנדיקע טריט זענען גרויס־גבורהדיק, די פאַלעס פון זיין כאַלאַט פלאַטערן אין ווינטיקן רעגן. ער וואַקסט אויס אַנטקעגן מיר און סלאָווען ווי אַן אמתער ריי. איך שפרייט אויס מיינע הענט צו אים. איך דערפריי מיך: ער וועט געוויס זיך אָפשטעלן צו העלפן אונדז.

— וווּ איז אייער פור, חבר לאָזעבניק?

לאָזעבניק מאַכט נישט קיין פאַרזוך צו בלייבן אויף אַ רגע שטיין.

ער ענטפערט אין געלויף אין זיינעם:

— אַ ראָד האָט זיך צעבראַכן. פאַרהאַלט מיך נישט.

איך פאַרלויף אים דעם וועג, אויסשפרייטנדיק אין דער ברייט מיינע

הענט. איך שריי אויס:

— בלייבט שטיין אויף אַ רגע. בלייבט שטיין. מיר דאַרפן הילף.

סלאָווע פאַלט איין.

— פאַרהאַלט מיך נישט. איר זעט דען נישט, אַו איך בין דורכגע־

וויקט? שטייט מיר נישט אין וועג!

— וואָס רעדט איר, לאָזעבניק? ווי קאַנט איר אַזוי רעדן? — שריי

איך ווי אַ באַנומענער, אַנכאַפנדיק לאָזעבניקן פאַר אַ פאַלע פון זיין כאַלאַט.

ווי אַ נאַכשלעפעניש אין די צונויפגעקנוילטע פויסטן. דער שטויב איבערן וועג איז שוין נישט קיין שטויב, נאָר אַ געדיכטע זומפעניש. די קאָטעס אויף די פיס זינקען אין שלומפעניש. די לייבער אונטער די לייזונטענע העמדער וואָרפן זיך ווי אין קדחת. דער רעגן בייטשט זיי מיט זיינע שניידנ־דיקע שטראַמען. אַלע רייען זענען שוין ווייט, ווייט פון מיר און פון סלאָווען. באַריס און יעפימאָוו האַלטן זיך מיט אונדז, אָבער סלאָווע נעמט באַשטיין, אַז זיי זאָלן זיך נישט אָפהאַלטן, אַז זיי זאָלן לויפן און נישט רעכענען זיך מיט איר. אויך צו מיר נעמט זי שרייען, אַז איך זאָל זי נישט האַלטן אונטערן אַרעם, אַז איך זאָל זי איבערלאָזן אויף אירע אייגענע כוחות. איך פאָלג זי אָבער נישט. איך זע דאָך, אַז אויב איך זאָל זי טאַקע אָפּלאָזן פון זיך, וועט זי אַליין צום באַראַק נישט דערלויפן. אין דעם זעלבן מצב איז אויך באַריס. די גאַנצע צייט איז ער געווען פלינקער און באַוועגלעכער פון אונדז אַלעמען, אָבער איצט, אין מוראדיקן שטורעם־רעגן וואַקלט ער זיך ווי ביים צוזאַמענפאַלן, און יעפימאָוו ווערט גראַד רער שטאַרקער און מונ־טערט אים, האַלטנדיק אים אונטערן אַרעם. צעטיילן מיר זיך: יעפימאָוו יאַגט מיט באַריסן פאַרויס, איך מיט סלאָווען — הינטער זיי. אַ נייער שטראָם רעגן שייטט אונדז פונאַנדער. מיינע אייגענע כוחות נעמען איינ־פאַלן. איך לאָז אָבער סלאָווען נישט אָפּ. מיר הערן ביידע אויף צו לויפן און פאַרלירן פון אויג אויך יעפימאָוו און באַריסן. מיר בלייבן כמעט די סאַמע לעצטע צוויי אויפן שלומפיקן וועג. מיר שטעלן טאַפּטשנדיקע טריט. סלאָווע איז דורכגעווייקט פון קאַפּ ביז די פיס. אויך איך אַזוי. נישט נאָר דורכגעווייקט בין איך, נאָר דורכגעטרייסלט. עס קלאַפט מיר צאָן אַן צאָן. איצט וואַלט אַוודאי גוט געווען צו האַבן אויף זיך אונדזערע כאַלאַטן. אָבער די כאַלאַטן ליגן אויף די פורן, וואָס זענען מסתמא ווייט אַהינטער אונדז. סלאָווע דערשפירט מיין שלאַפּקייט און מיין פיבערן, נעמט זי מיך בעטן אַז איך זאָל זי פאַרט אָפּלאָזן און פּרובירן אַליין לויפן מיט די לעצטע כוחות צום באַראַק.

— וואָס פאַר אַ זינען האָט עס אַזוי צו רעדן? — זאָג איך.

— אַזויפיל זינען ווי צו שלעפן זיך אינעם שטורעם־רעגן, — איר זעט,

פאַרנומען מיטן איינהערן זיך אין יעפּיכאַווס שאַרף־אַטעמדיקע רייז — האָבן מיר אַביסל פאַרגעסן אין אונדזערע מיזע, איינגעבראַכענע פּיס, וואָס האָבן זיך קוים־קוים געשלעפט איבערן טרוקענעם סטעפֿ־וועג. ערשט איצט דערפילן מיר עס. נישט נאָר מיר. די גאַנצע מחנה קריכט כמעט ווי אויף אַלע פּיר. ווי ווייט איז נאָך צום נאַכטיקן באַראַק? אַ פּיר וויאַרסט. נאָך זעה גיין אַוודאי. עס קאָן נישט זיין קיין רייז פון אַן אַפּרו איצט. מיר מוזן אַ שפּאַן טאָן שנעלער, זאָגט מיין קאַנוואַיער, כדי מיר זאָלן נישט אַריינציען צופיל אין נאַכט אַריין. וואַרים עס ווייזן זיך עפעס וואַלקנס מינאַמאַל איבערן הימל און די וואַלקנס, זאָגט ער, געפעלן אים נישט.

און באמת, פּלוצלינג, אינגאַנצן אומגעריכט, גיבן זיך פון אַהינטער אונדזערע רייען אַ טראַג אַן ווינטן. נעמען זיך דרייען איבערן סטעפּ אין געווירבל, שניידן זיך אַריין אין אונדזערע רייען און נעמען אונדז אַרומ־שלידערן ווי מיר וואַלטן געווען נישט מער ווי שטויבן און גראַזן. מיר כאַפּן אַן איינע די אַנדערע פאַר די הענט. איך דריק צו פעסטער צו זיך סלאָועס אַרעם. איך האַלט זי קוים איין, זי זאָל נישט אַנידערפאַלן. די קאַנוואַיער הערן נישט אויף צו וואַרענען: „שטעלן וואָס גיכערע טריט, וואַרים אַ שטורעם־רעגן קומט אָן.“ זייערע וואַרענונגען זענען שוין איבע־ריק. דער שטורעם־רעגן האַט שוין אויסגעבראַכן און די מחנה וואַרט שוין נישט אויף אונטעריאַגעניש. זי לויפט שוין אַליין אין בהלהדיקן אימפעט. זי לויפט, און אויך די קאַנוואַיער, פון ביידע זייטן, לויפן מיט דער זעלבער בהלהדיקייט. דער גאַנצער הימל ווערט פעכיק־שוואַרץ. די שוואַרצקייט רייסט זיך נאַכאַנאַנד, נאַכאַנאַנד פונאַנדער אין שטיקער פּיער. בלענדיק־בליציקע שלאַנגע שניידן אויף די הימלישע שוואַרצקייטן און גלייך נאָך זיי קיקלען זיך פונאַנדער פאַרטויבנדיקע דונערן. די שוואַרצקייטן צעעפענען זיך מיט אַ וואַסער־תּהום איבער אונדזערע קעפּ. קאַלטע שטראַמען קלאַפּן איבער אונדז. נישט קיין רעגן, נאָר ממש אַ מבול. די גאַנצע מחנה ווי אַ צעשמיסענע סטאַדע יאָגט צום געגאַרטן נאַכט־באַראַק. יעדער לויפט מיט אַלע זיינע לעצטע כוחות. איינער נאַכן אַנדערן. איינער איבערן אַנדערן. איינער פאַרויס פונעם אַנדערן. אַזוי דער אַרעסטאַנט, אַזוי די קאַנוואַיער. די ביקסן שוין נישט אויף זייערע אַקסלען, נאָר אונטער די אַרעמס, אַדער

א טויט, וואָס איז אים געוויס געקומען. און אָט וועלן צוליב אים נאָך דריי מענטשן גיין אויף דער תליה. גיין פרייוויליק. יא, מען וועט זיי געוויס פאַרמשפטן צום טויט. און מאַדנע. איך ליג אויף מיין בעטל און איך בין אויפגעשוידערט מער פון אַלץ פון דער אויסדוכטעניש, אַז איך הער ווידער פוס־טופעריי, אומטאַנצעניש פון שטרויכל־טריט, בהלה־קלעפּ און געיאָ־מער־געשריי פון אַ צעשטאַכן לייב; אַ לייב, וואָס פאַלט, גייט־אַפּ מיט בלוט און גייט־אויס. ווער איז ער — דער פּאַוועל? ווער איז ער? איך האָב אים קיינמאַל נישט געקענט. איך האָב אים קיינמאַל נישט געזען. איז מיט וואָס־זשע בין איך אַ מיטבאַטייליקטער אין זיין דערמאַרדונג? איך האָב אים געזען אָט נאָר־וואָס, מיט אַ צען מינוט צוריק, ווי ער איז געלעגן — אַ טויט בערגל אונטער אַ גרויען כאַלאַט. אָט־דאָס טויטע בערגל האָט געטויט אַ מענטשן און געשיקט צום טויט נאָך צוויי מענטשן, און אָט ליגט עס אַליין טויט און איז גורם, אַז נאָך דריי זאָלן גיין צום טויט. זיבן טויטן און מער ווי פּערציק אַרעסטן. און דאָס אַלץ קנוילט זיך אַרום אַ געטופּעריי פון פּיס, וואָס קלאַפּן איבערן דיל, דונערן אַריין צו מיר און פאַלן איבער מיין קאַפּ. איר פאַרשטייט? — זיי פאַלן איבער מיין קאַפּ.

— און וואָס איז געשען מיט די דריי מאַטראַסן? — פּרעגן מיר אַלע מיטאַמאַל.

— מען האָט זיי אויפגעהאַנגען אין אַ דריי וואַכן אַרום. מען האָט זיי געפירט, פאַרטאַג, צו דער תליה. אונטערן טורמע־טויער. זיי זענען געגאַנגען איבערן הויף צום טויער, געקלינגען מיט די קייטן אויף זייערע פּיס און געזונגען הויך אויפן קול אין פאַרטאַג אַריין: „מיר זאָגן זיך אַז פון דער וועלט, פון דער אַלטער; מיר טרייסלען אַראָפּ פון אונדזערע פּיס איר שטויב...“

ווען יעפימאָו ענדיקט זיין געשיכטע, מאַרשירן מיר שוין אַריין אין סוף־טאַג. די זון נעמט זיך אַרונטערזעצן, נאָך גוט וואָס מיר זענען געווען

זיך אַוועק אַ זעלנער מיט אַן אַרויסגעצויגענער שווערד אין האַנט. פיר וועכטער טראָגן אַרויס פון דער באַשניע-צעל פאַוועלן — אַ דערשטאַכענעם אויף טויט. זיי טראָגן אים, און איבערן צעמענט-דיל פונעם דיל רינען דינע שטראַמעלעך פון זיין בלוט. זיי לייגן אים אַוועק אויפן מיטן קאַרידאָר, דעקן אים איבער מיט אַ כאַלאַט. אַזוי אַז מען זעט נישט אַרויס קיין סימן פון אַ פנים. אַ טויט בערגל ליגט פאַר אונדזערע אויגן. דער טורמע-נאַטשאַל-ניק באַווייחט זיך, שטעלט זיך נעבן דעם טויטן בערגל און זאָגט: „דריי פון אייערע, פון דער גרויסער קאַמער נומער עלף, האַבן אַפגענאַרט דעם וועכטער, געבעטן זיך אין קלאַזעט אַריין. דער וועכטער האָט זיך געלאָזט אַפנאַרן. ער האָט זיי אַרויסגעלאָזט פון קאַמער, זענען זיי אים באַפאַלן. גע-בונדן אים, אַרויסגענומען ריי אים די קאַמער-שליסלעך, אַפגעשלאָסן די טירן פון דער באַשניע און באַגאַנגען דעם מאָרד. איך ווייס, אַז דער מאָרד איז געפלאַנט געוואָרן פון אייך אַלעמען, פון ביידע קאַרידאָרן. אויב עס וועלן זיך פרייוויליק נישט מעלדן די דירעקטע דורכפירער פונעם מאָרד. וועל איך קעגן אייך אַלעמען אַנווענדן די שטאַרקסטע רעפּרעסיעס.“ דער נאַטשאַלניק האָט קוים קוים צייט צו ענדיקן זיין וואַרענונג, ווי עס רוקן זיך אַרויס דריי פאַליטישע קאַטאָרושניקעס פון קאַמער עלף, דריי הויכע יונגען, לאַטישן, פאַרמשפטע אויף קאַטאָרגע פאַר אַנטיילנעמען אין סעוואַס-טאַפאַלער מאַטראַסן-אויפשטאַנד. זיי שפאַנען צו צום נאַטשאַלניק און זאָגן: „מיר האַבן עס געטאָן. אַפגעראַמט דעם פּראָוואַקאַטאָר. מיר דריי האַבן עס געטאָן אויף אונדזער אייגענער אחריות. קיינער פון ביידע קאַרידאָרן האָט אונדז אין דעם נישט געהאַלפן.“ זיי ווערן גלייך צוגענומען אין באַזונדערע צעלן, און אונדז אַלעמען טרייבן די וועכטער אַריין צוריק אין אונדזערע פריערדיקע קאַמערן. איך בין צוריק אין מיין באַשניע אויפן צווייטן שטאַק. איך גיב זיך אַ וואַרף אויפן בעטל און עס זיך אַריין מיט די אויגן אין דעם סופיט איבער מיר, דורך וועלכן איך האַב, אַט מיט אַן ערך אַ שעה צוריק געהערט דאָס געראַנגל-טופעריי פון בהלהדיקע פיס, שטורעם-קלעפּ און דונערדיקע טרייסלענישן. הייסט עס, דעמאָלט טאַקע איז דאָס פאַרגעקומען. וואָס איז פאַרגעקומען? דער אַקט פון דערמאַרדונג. און איך בין געווען כמעט ווי אַ מיטבאַטייליקטער אין דעם אַקט — דערמאַרדונג פון אַ מסור.

פארקומען. וואס? איך זאל שלאפן? איך זאל נישט מאכן קיין וועזן? איך זאל נישט שטערן, הייסט עס, מיט מיין דערשרעקן זיך. וואס אזוינס וועט פארקומען? אלע מיינע נערוון זענען אנגעשפיצט. איך לייג זיך אויף מיין בעטל, איך ווארף זיך ארום שעהן לאנג דורכן גאנצן האלבן טאג —

אזיגער צוויי בייטאג, דערהער איך א שטארקן גערויש אויבן, געשפאן. פלינקע טריט יאגן ארום און ליארמען אין א ווילדן געקלאנג פון קייטן. וואס קאן עס זיין? טראכט איך. וואס יאגט ער דארט ארום איבער זיין צעל? און איידער איך דערטראכט זיך צו עפעס, דערהער איך, א נישט איין פאר פיס יאגט זיך דארט ארום, נאר עטלעכע פאר. א טופעריי פון א גאנצער מחנה פיס און פון א גאנצן געקנויל פון קייטן. די סטעליע איבער מיין קאפ שטורעמט. אט פאלט עפעס דארט, און אט שפרינגט עס אויף, און אט — ממש א דונער-געבראנג. איך וואלט שווערן, אז איך הער אפילו גוואלד-געשרייען, — אט אויפרייסנדיק, און אט פארשטיקט-דער-ווארגן. א מינוט פינף האלט אן דאס שטורעמדיקע געטופעריי; אט — א קלאפ ווי מיט א האמער. עפעס, אדער עמעצער פאלט, און — ס'ווערז שטיל מיטאמאל. איך הער זיך צו, איך ווארט א רגע, צוויי א מינוט, און — קיין שארף מער פון דארטן. טויט און שטיל. שטיל און טויט. יא, נישט אנדערש ווי דער טויט אליין רינט דורך דער סטעליע צו מיר אין מיין צעל אריין. — — —

עס גייען דורך נאך עטלעכע מינוט און א טרעוואגע כאפט ארום די גאנצע טורמע. געפאר-גלעקער קלינגען. איבער אלע קארידארן יאגן אויס-געשרייען, אויסרופן. די טיר פון מיין צעל שליסט זיך האסטיק אויף, וועכ-טער רייסן זיך אריין צו מיר און שלעפן מיך ארויס אויפן לאנגן קארידאר, וואס איז שוין אנגעפילט מיט אלע פאליטישע ארעסטאנטן, ארויסגעיאגטע פון די קאמערן און ארומגערינגלטע מיט א מחנה באוואפנטע זעלנער. מען הייסט אונדז אלעמען ארויפגיין אויפן קארידאר פון דריטן שטאק. מיר גייען ארויף. א מאן הונדערט אין צאל. ביי די ווענט פון דעם קארידאר שטייען שוין די ארעסטאנטן פון דעם דריטן שטאק. מען הייסט אונדז זיך אויסשטעלן נעבן זיי. מיר שטעלן זיך אויס, און נעבן יעדן כמעט שטעלט

איז דאָך אויך אַ מענטש, בפרט נאָך אין פאַרגלייך מיט אַ פראַוואַקאָטאָר. קאָנט איר אייך איצט פאַרשטעלן וואָס פאַר אַ קאַשמאַר עס איז מיטאַמאַל געוואָרן פאַר מיר פאַוועלס טריט איבערן דיל פון זיין קעמערל אַקוראַט איבער מיין קאַפּ! ווידער הער איך ווען ער גייט אַרום און ווען ער לייגט זיך, ווען ער שלאָפט און ווען ער כאַפט זיך אויף. פריער זענען עס געווען פאַר מיר טריט פון פרייד, און איצט — טריט פון אומגליק. דעם מענטשן זע איך נישט. דעם מענטשן קען איך נישט. אַלץ וואָס איך האָב זיך דער-וויסט וועגן אים שפעטער קלאָר און דייטלעך, האָב איך דעמלט געוויסט נאָר מטושטש און נעפּלהאַפטיק. דורך אַ צעטעלע. וואָס איך דערהאַלט דורכן גוטן וועכטער, — אַ צעטעלע געשיקט פון אַן אַלגעמיינער קאַמער — ווערט מיר אַנגעזאָגט אין קורצע ווערטער: „היט זיך פון דעם וואָס איבער אייך. קלאַפט זיך נישט דורך מיט אים“. דורכקלאַפּן זיך מיט אים קאָן איך דאָך סיי-ווייסיי נישט, איז וואָס איז דאָ שייך היטן זיך פון אים? מער נישט — ס'איז, הייסט עס, אַ וואַרענונג וועגן אים. מען וויל מיך האַלטן אינפאַרמירט, ווייס איך שוין, אַז איבער מיר געפינט זיך אַ פראַוואַקאָטאָר. קיין אַרט קאָן איך זיך שוין נישט געפינען אין מיין צעל. יעדער טראַט פון אויבן דענערווירט מיך. איך ווער צעשרויפט. איך קאָן נישט שלאָפּן. אין אַ צווייטן צעטעלע לאָזט מען מיר וויסן: „נישטאָ מער קיין ספק. פאַר-אורטיילט“. איך האַלט דאָס צעטעלע פאַר די אויגן, און איבער מיר הער איך ווי ער שפּאַנט אַרום היין און צוריק. היין און צוריק. „פאַראורטיילט“. ער איז, הייסט עס, פאַראורטיילט — — איך צעפליק דאָס צעטעלע, און מיר דוכט זיך, אַז איך צעפליק עפעס פון זיך. — — איבער פּערציק מענטשן זענען אומגעבראַכט געוואָרן צוליב זיין מסירה. אומלעגאַלע דרו-קערייען האָט די פּאַליציי אויפגעדעקט דורך זיינע אַנווייזונגען. אַ סך פון די אַרעסטירטע וועלן פאַרמשפט ווערן אויף לאַנגע טערמינען קאַטאָרגע. זיינע צוויי נאָענטסטע האָט ער געלאָזט שיקן צו דער תּליה. נישטאָ מער קיין ספק. נישטאָ. פאַראורטיילט. איך שטיי פאַרגליווערט, און ער, דאָרט, אויבן, שפּאַנט אַרום, שפּאַנט אַרום. פאַראורטיילט. — — אויף מאַרגן פרי באַקום איך נאָך אַ צעטעלע: „אז איר וועט הערן דונערן, דערשרעקט איך נישט. מאַכט נישט קיין וועזן. שלאָפט“. וואָס מיינט עס? עפעס וועט

ווערט געפירט דורך די קאָרדאָרן אין הויף אַרײַן, און פון הויף אין קאַנטאָר פונעם הויפט־נאַטשאַלניק פון דער טורמע. אויך מיר ווערט אויפפאַלנדיק מיטאַמאָל וואָס אין די דאָזיקע שעהן, צווישן דריי און פינף נאַכמיטאַג, אַן ערך, הער איך נישט קיין קלאַנג פון אַ טראַט איבער מיר. נאָך די דאָזיקע ליידיקע שעהן דערהער איך אויפסניי זיינע טריט איבער מיין קאַפּ. וואַקסט אין מיר דער חידוש. דורך די ווענט פון מיינע שכנותדיקע קאַמערן דרינגט אַרײַן צו מיר אַ פאַרשטיקטער אומרו. די אומרו דערגייט צו איר העכסטן גראַד, ווען מיטאַמאָל הייבט מען אַן ברענגען אין טורמע צו אונדז צענדליקער פריש־אַרעסטירטע אַנאַרכיסטן. מען ברענגט זיי פון פאַרשידענע שטעט. מען ברענגט זיי כמעט אין איינע און די זעלבע טעג. און אַלע אַרעסטירטע זענען פון די אַנפירנדיקע שיכטן. עס ווערט קלאַר, אַז עמיצער פון זייערע אייגענע פירער גיט זיי אַרויס, מסורט זיי. איבער אַלע קאַמערן טראַגט זיך דער געשפּענסט פון אַ פּראָוואַקאַטאָר. ווער איז ער? וווּ איז ער? עס נעמט זיך קנוילן אַ חשד אויף פּאַוועלן. די אייגענע אַרעסטירטע חברים זיינע ברענגען אַרויס דעם חשד און האָבן אַליין מורא דעם חשד צו באַשטעטיקן. וואָרים עס קאָן נישט געמאַלט זיין: אַזאַ בראָווער, אַזאַ איבערגעגעבענער רעוואָלוציאָנער איז ער! עס קאָן נישט געמאַלט זיין! און אַט געשעט: עס קומט שנעל פאַר אין שטאָט דער משפּט איבער זיי. צוויי פון זיי ווערן פאַרמשפּט צו תּליה און פּאַוועל — נאָר צו אַ טערמין קאַטאַרגע. די צוויי ווערן אַוועקגעפירט אין אַן אַנדער טורמע און ווערן דאַרט אויפגעהאַנגען. און פּאַוועל בלייבט אין דער באַשניע איבער מיר; ער זעצט ווידער פאַר זיינע וויזיטן אין טורמע־קאַנטאָר און אַלץ נייע און נייע אַרעסטירטע אַנאַרכיסטן ווערן געבראַכט אין טורמע צו אונדז. דורך דעם און דורך נאָך באַווייזן, וואָס זיינע אייגענע חברים דעקן אויף, בלייבט נישט מער קיין ספק ביי זיי, אַז פּאַוועל איז דאָס דער, וואָס האָט זיי אַלעמען אַרויסגעגעבן אין וואָס האָט צוגעהאַלפּן אַז זיינע צוויי מיט־אַרעסטירטע זאָלן אויפגעהאַנגען ווערן. יאָ, דערשראַקן זיך פאַר דער תּליה, — האָט ער געשיקט אַנדערע צו דער תּליה. און ווער זענען די אַנדערע? — זיינע צוויי נאָענטסטע חברים. — דערשראַקן זיך פאַרן טויט, כאַטש אַליין האָט ער געשיקט צום טויט אַ מענטשן — דעם גראַדאַנאַטשאַלניק. און אַ גראַדאַנאַטשאַלניק

שטח ווי מיינער. אַמאַל זענען זיינע טריט הילכיק, אַמאַל אַ ביסל שטילער. ס'איז מיר געוואָרן פריילעכער אויפן האַרצן: טריט פון אַ לעבעדיקן מענטשן. טריט ווערן אַמאַל ווי ווערטער, ווי אַטעמס, ווי קלאַפּנדיקע דופּקס. — איר וויסט דאָך עס אַלע. ווער זשע איז דער, אַדער די. וועמענס טריט איך הער מיטאַמאַל איבער זיך? — דורכן טאָג אויף מאַרגן דערוויס איך זיך אַט וואָס: אין שטאַט האָט אַ גרופּע פון דריי אַנאַרכיסטן-אַקטיוויסטן דורכגע- פירט אַ טעראָריסטישן אַנפּאַל אויפן גראַדאַנאַטשאַלניק און זיין סוויטע; דעם גראַדאַנאַטשאַלניק דערשאַסן און אייניקע פון זיין סוויטע פאַרוונדעט. אַלע דריי טעראָריסטן זענען געכאַפט געוואָרן. מען האָט זיי געבראַכט אין טורמע צו אונדז און יעדן איינעם פון זיי אַריינגעזעצט אין אַ באַזונדערע איינצל- באַשניע איבער מיר. ער איז אַ רוקישער סטודענט, זיין נאָמען איז פּאַוועל און ער איז אַן אַנפירער פון איינער פון די פּילצאַליקע אַנאַרכיסטישע גרופּעס אין לאַנד. איבער אים און איבער זיינע צוויי חברים הענגט אַן ספּק דער גור פון תּליה. עס גייען דורך טעג און נעכט, און דורך די טעג און דורך די נעכט הער איך זיינע טריט איבער מיר. ווען זיינע טריט ווערן שטיל וואַרט איך, אַז איך זאָל זיי ווידער דערהערן. איך בין זיך משער, דורך דעם קלאַנג: פון זיינע טריט, ווען ער איז אויפגערעגט און ווען ער איז אין אַ רויקערן געמיט; ווען ער שפּאַנט אַרום און ווען ער לייגט זיך; ווען ער שלאַפט און ווען ער כאַפט זיך אויף און שטעלט אַרונטער אויפן צעמענטענעם דיל זיינע פּיס, וואָס זענען געשמידט. איך הער אפילו, דוכט זיך מיר, די קלאַנגניואַנסן פון זיינע קייטן, נאָך מער ווי איך הער דעם אַפּקלאַנג פון מיינע אייגענע קייטן אויף די פּיס. איך ווער כמעט ווי אַ זייגער פון זיינע באַוועגונגען. אַלע פאַרזוכן פון דער גאַנצער טורמע צו פאַרבינדן זיך מיט אים און מיט די אַנדערע צוויי האָבן זיך נישט איינגעגעבן, אפילו נישט דורך די פאַר גוטע וועכטער. זיי, די וועכטער, האָבן באַקומען ספּעציעלע באַכעלן צו אָפהיטן די פּולסטע איזאָלאַציע פון די טעראָריסטן און זיי האָבן עס אָפּגעהיט. עס גייען דורך אַ טאָג צען, און אַט געשעט: נישט געקוקט אויף דער אַבסאָלוטער אי- זאָלאַציע דערוויסט זיך דער גאַנצער פּאַליטישער קאַלעקטיוו איבער אַלע קאַמערן, אַז דער ניי-געבראַכטער פּאַוועל ווערט אין משך פון עטלעכע טעג נאָכאַנאַנד, אין געוויסע שעהן, אַרויסגעפירט פון זיין באַשניע-קעמערל און

טויט כאפן אונדז אלעמען ארום ווי שטעכיקע נעצן, כאפן אונדז ארום און
 כאפן אונדז אריין. וואס פאר א רחמנות עס איז דעמאלט אויף יעדן, וואס
 ווערט אריינגעכאפט אין די נעצן! וואס פאר א רחמנות און וואס פאר א
 ווידערווילן! אבער וואס זאל מען פארט טאן ווען א מענטש האנדלט טויט-
 פארעטעריש, אז מען מוז אים אומברענגען, אז מען מוז אים אפראמען? וואס
 זאל מען טאן ווען אן אייגענער חבר ווערט א מסור, גיט ארויס זיינע חברים
 צום טויט און צו קאטארגע, מיינענדיק מיט דעם איינצוקויפן זיך ביי דער
 מאכט כדי זיך אליין צו ראטעווען? וואס זאל מען טאן מיט אזא איינעם?
 איך פרעג אייך. די מעשה האט פאסירט, און ווער ווייסט ווי לאנג נאך זי
 וועט זיך איבערחזרן? ווי לאנג נאך וועט דער מענטש, אפילו דער וואס לאזט
 זיך ארויס ראטעווען די וועלט, שטיין פאר דעם נסיון צו פאראטן אלעמען,
 די גאנצע וועלט, זיינע נאענטסטע, אבי צו ראטעווען זיך אליין? דאס וואס
 איך דערצייל אייך איז געשען מיט דריי יאר צוריק אין מיין טורמע, ווו איך
 בין געזעסן אין אן איינצל-באשניע, א קעמערל, אין דער פארם פון א
 טורעמל, אויפן צווייטן שטאק פון טורמע. איבער מיר איז געווען א דריטער
 שטאק און נאך א באשניע. די באשניע איבער מיר איז געווען ליידיק. וואריס
 ווען עמיצער וואלט געזעסן דארט, וואלט איך געהערט אפהילכן זיינע טריט
 דורך דער סטעליע איבער מיר, אזוי ווי דער ארעסטאנט, וואס איז געזעסן
 אין דער באשניע אונטער מיר אויפן ערשטן שטאק, האט געהערט קלאר
 אלע מיינע טריט. איך בין געווען א געוויסע צייט איזאלירט, אט ווי איר חבר
 שאפירא, זענט געווען איזאלירט אין אייער איינצל-קאמער, ווי איר האט
 דערציילט. איך האב אבער יא געהאט פארבינדונגען מיט די אנדערע קאמערן,
 נישט דורך איבערקלאפן זיך מיט זיי דורך די ווענט, נאר פשוט דורך צעטע-
 לעך, דורך קורצע בריוולעך, וואס איינער פון די קארידאר-וועכטער האט
 איבערגעטראגן פון איין קאמער צו דער צווייטער. איר ווייסט דאך — עס
 זענען געווען אזוינע גוטע וועכטער פון צייט צו צייט. און אט איינמאל אין
 א נאכט דערפריי איך זיך: איך דעהער מיטאמאל טריט איבער מיר דורן
 דער סטעליע. הייסט עס — אין דער באשניע איבער מיר איז שוין דא
 עמיצער. א לעבעדיקער מענטש איז דא איבער מיר. איך הער גוט זיינע
 טריט. איך הער ווי ער שפאנט ארום איבערן שטח, וואס איז דער זעלבער

יעפּימאָוו רופט זיך אָפּ :

— אויב אַזוי וועל איך פּאַרטומלען אייער מידקייט מיט מיינער אַ געשיכטע : וואָס איז געווען מיין שטאַרקסטע איבערלעבונג אין טורמע.
 — יאָ, יאָ, דערציילט. — כאַפּט זיך אָן סלאָווע. — מיט אַלע מיינע כוחות וועל איך הערן, וויל איך הערן. און זאַרגט זיך נישט. איך פּאַל נאָך נישט אַוועק. און אַז איר ווילט וועל איך אייך זאָגן : דער מאַרש איבערן סטעפּ איז אונדז שוין דערעסן, דוכט זיך. יאָ ? נישט אמת ? מיר אַליין זענען זיך דערעסן. אַבער איר קאָנט נישט וויסן ווי שטאַרק אין אַ צייט אַרום מיר אַלע וועלן בענקען נאָך אַט דעם מאַרש אונדזערן, נאָך אַט דעם סטעפּ ! דערציילט, חבר יעפּימאָוו.

אין דעם מאַמענט גראַד גיט אונדז דער קאָנוואַי אָן אַפרו אויף אַ צוואַנציק מינוט. מיר צעזעצן זיך אויף די גראַזיקע ראַנדן, און יעפּימאָוו זאָגט :

— „די מעשה, וואָס איך וועל אייך דערציילן, איז אויך נישט פון די פריילעכע. גאַר נישט פון די פריילעכע. אפשר נאָך אַ שווערערע פון אַלע מעשיות. נישט וועגן אַנטוישונג, נאָר וועגן פּאַראַט. און וועגן טויט פאַר פּאַראַט. און דערביי מסירת נפש. פרייוויליק נעמען אויף זיך תליה און גיין זינגענדיק צו דער תליה. אַפּצאַל פאַר פּאַראַט. און די טריט פון די אַפּצאַלער הילכן מיר נאָך היינט אין די אויערן. דער גרויסער סטעפּ, וואָס שפּרייט זיך פאַר אונדזערע אויגן, איז צו קליין פאַר די טויט־הילכן, וואָס קלינגען מיר נאָך היינט אין די אויערן. מיין גאַנצע מידקייט גייט אַוועק ווען איך הער אַט דאָס הילכעניש. איך פרעג זיך אַליין : ווען וועל איך, ווען וועלן מיר אַלע אויסגעלייזט ווערן פון די פּאַראַטן און פון דעם מוז נקמה צו נעמען פאַר פּאַראַטן. הערט : ווי איר ווייסט שוין בין איך נישט קיין סענטימענטאַל לער און נישט קיין מיסטיקער. צו דעם בין איך קעגן טויט־שטראַף אפילו ווען עס האַנדלט זיך וועגן גערעכטער נקמה, און איך ווייס נישט וואָס צו טאָן מיט איינעם וואָס איז אַ מסור, אַ פּראַוואַקאַטאָר ; דערצו נאָך מיט איינעם וואָס ווערט אַ פּראַוואַקאַטאָר כדי צו ראַטעווען זיך פון תליה. ראַטעווען, ווי איר, באַריס, זאָגט, די שקורע. — יאָ, יאָ, אייביק, אייביק — די שקורע. אַבער אייביק איז זי אַרומגערינגלט מיט טויט־גרוילן. און די גרוילן פון

דער מענטש. מיר זעען דאך עס גאָכאָנאָנד, גאָכאָנאָנד. מיר שלעפן זיך איצט אין גלות אַרײַן — צוליב וואָס? כדי נאָך מער צו דערקענען דעם מענטש. רופט זיך אָפּ סלאָווע:

— מער וויפל מיר האָבן אים דערקענט אין די טורמעס וועלן מיר אים שוין נישט דערקענען.

— מער דאַרפן מיר אים נישט דערקענען — זאָגט באַריס — וויפל מיר האָבן אים דערקענט איז איבערגענוג פאַר אונדז. און זיך אַליין האָבן מיר דען דערקענט? יעדער פון אונדז איז גאָך אַליין פאַר זיך אַ סוד. איך זאָג אייך.

— צו וואָס פאַרפּולען זיך אַליין? — זאָג איך — צו וואָס נישט וועלן אַרײַנקוקן אין דער טיף פון תהום? פאַרוואָס מורא האָבן צו זאָגן אויף געמיינהייט, אַז ס'איז געמיינהייט?

— נאָר אַן אויפּרעגונג — זאָגט סלאָווע ווייך און מיד. — נישט קיין צייט איצט פאַר הייסע וויכוחים. איך וועל אייך זאָגן דעם אמת: קוים וואָס איך שפּאַן. אַזוי שווער קומט מיר היינט אַן דאָס מאַרשירן. איך פיל ווי צו דאַנקען דעם קאַנוואַי פאַר לאָזן אונדז גיין אַזוי פאַמעלעך ווי מיר גייען. סיי איך, סיי יעפּימאַוו כאַפּן אונטער סלאָווען אונטער אירע ביידע אַרעמס, מיינענדיק מיט דעם צו פאַרלייכטערן איר שפּאַנען, אָבער סלאָווע באַפּרייט זיך אַרויס פון אונדזערע הענט. זי זאָגט:

— דאָס וועט מיר נישט העלפן, מיינע פריינט.

— כ'וועל רעדן מיטן קאַנוואַיער ער זאָל אייך מאַרגן אַרויפּזעצן אויף אַ פּור אַנשטאַט לאַזעבניקן. — זאָג איך.

— בשום אופן נישט. איר זאָלט עס נישט וואַגן טאָן. — ווערט סלאָווע אויפּגערעגט. — יאָ לאַזעבניק, נישט לאַזעבניק, איך וויל עס נישט. — און אַז איך וועל אייך נישט פּאַלגן?

— איר וועט מיך שוין יאָ פּאַלגן! — זאָגט סלאָווע אַזש מיט צאָרן. — סידן איר ווילט איך זאָל מיך אַרײַנשטעלן אין אַן אַנדער ריי. ווייט פון אייך.

— ניין, דאָס וויל איך נישט.

— דאָס ווילן מיר קיינער נישט, — זאָגט באַריס.

היין־און־צוריק, ווי אַ גערירטער פון זינען. אַלעקסאַנדער גראַבט אַריין זיין פנים אין קישן, ליגט און רירט נישט מיט קיין אבר. קאַרלאָוו וואַרפט זיך אַרויף צוריק אויף זיין בעטל, בלייבט זיצן, די קני שפיציק אויפגעשטעלט, דעם קאַפּ אַריינגעשטעקט צווישן די קני, און פאַרקייכט זיך אין אַ גרימיקער קייכעניש... אַזוי איז אַדורך די נאַכט. אין אונדזער קעמערל איז אַנטשטאַנען אַ גיהנום. עס זענען אַדורך טעג און מיר האָבן נישט גערעדט איינער מיטן אַנדערן... נו, וואָס זאָל איך אייך נאָך דערציילן? און מיט וואָס פאַרענדיקן? סידן מיט אַזאַ אַך־און־וויי־איראַניע, וואָס ביז דעמאָלט איז אַלעקסאַנדער געווען שטאַרק פאַראינטערעסירט צו לערנען מיט מיר פראַנצויזיש (ער האָט גוט געקענט די שפראַך), אָבער זינט דער פאַסירונג האָבן מיר שוין מער קיין פראַנצויזיש נישט געלערנט...

מיט עטלעכע טעג שפעטער האָב איך געפועלט ביי דער אַדמיניס־טראַציע, אַז איך זאָל אַריבערגעפירט ווערן אין אַן אַנדער קאַמער. זי האָט מיר צוליב־געטאָן. זי האָט מיך אַריינגעפירט אין אַ קאַמער באַזעצט מער־סטנס, מיט קרימינעלע.

אַז איך ענדיק דערציילן זאָגט יעפּימאַוו :

— איצט פאַרשטיי איך בעסער פאַרוואָס לאַזעבניקס אויפפירונג רעגט אייך אַזוי אויף.

— און אייך רעגט עס נישט אויף? — פרעג איך.

— יאָ אָבער נישט אַזוי שטאַרק ווי אייך. איר דאַרפט זיך אויסלערנען צו קוקן אויף דעם מענטשנס טבע אביסל קאַלטבלוטיקער, אַביסל סקעפטי־שער. אוודאי איז אייער אַלעקסאַנדערס האַנדלונג געווען פאַר אייך אַ קלאַפּ. יעדער פון אונדז האָט איבערגעלעבט אַזוינע ענלעכע קלעפּ. אָבער די וועלט איז נישט אונטערגעגאַנגען צוליב דעם און וועט נישט אונטערגיין. דאָס איז

מאָגערער, אַבער חברישער סעודה. ערשט מיר זעען : אַלטמאַן רוקט זיך אָפּ אַביסל אין אַ זייט פון אונדז; ער נעמט אַרויס דאָס פעקל פון צווישן די קראַטעס, וויקלט עס פונאַנדער און וויקלט אַרויס פון פאַפיר אַ — געבראַטן גענדזל. ער רייסט פונעם גענדזל שטיקער ווי און הייבט אָן עסן, אַליין, פאַר זיך, מיטן פנים געווענדט צום פענצטער, נישט זאָגנדיק קיין וואָרט פון אַ פאַרבעטונג מיט צועסן מיט אים, נישט קיין וואָרט פון אַ וועל-כער-נישט-איז דערקלערונג. נישט קיין וואָרט פון אַ פאַרענטפערונג. ער עסט, אָפגעקערטערהייט פון אונדז. קאַרלאָו קוקט אים אָן מיט אויפגעריסענע אויגן. ער באַנעמט עס נישט; ער איז דערשטוינט. איך זע פחד אין זיינע אויגן. זיין גאַנץ פנים ווערט ממש איבערגעדרייט און געביטן אויף אַלע קאַלירן: אַט רויט, אַט פינצטער, און אַט בלאַס, ווי די וואַנט. ווי מיין פנים זעט אויס — ווייס איך נישט. מסתמא אויך אַזוי, און אפשר נאָך ערגער. איך פיל, ווי עס גייט מיר דורך אַ קעלט איבער אַלע אברים און ווי עס נעמט מיך ווערגן אין האַלדז. ווען עס עפנט זיך אַ גרוב אונטער מיר, וואַלט איך גערן אַריינגעשפרונגען אין אים. איך קוק און איך גלייב נישט מיינע אויגן — איז דאָס אַלעקסאַנדער? ניין, ס'איז נישט אַלעקסאַנדער! עס קאָן נישט זיין, עס קאָן נישט זיין! נישט אַנדערש, אַז אַ קאַשמאַר האָט זיך אַראָפגעלאָזט אויף מיר, אַ ווילדער חלום פון אַ גרויל-חרפה. יאָ, יאָ. מער ווי אַלץ! אַ חרפה! חרפה פאַר אַלעקסאַנדערן. אַ פּיין האָט מיך אַרומגעכאַפט. פּיין פון ירידה און פון בושה. אַ געוויין אויף אַלץ, אויף אַלץ... קאַרלאָו, נישט געגעסענערהייט, טוט זיך אַ וואָרף אויף זיין בעטל, מיטן פנים אַראָפ און, דעמאָנסטראַטיוו, מיטן הינטן אַרויף. ער ליגט אַזוי אָן באַוועגונג שעהן לאַנג. אויך איך לאַז-איבער מיין עסן און דריי זיך צונויף אויף מיין בעטל. ליג מיטן פנים צו דער וואַנט. פון צייט-צו-צייט קער איך אָפּ מיין פנים צו זען, וואָס אַלעקסאַנדער טוט. ער ליגט אויף זיין געלעגער און לייענט אַ בוך אונטערן טונקעלן ליכט פונעם קאַמער-לעמפל. שפעט אין דער נאַכט זע איך, ווי קאַרלאָו שפּרינגט אַראָפּ פון זיין געלעגער, נעמט טראַסקען מיט זיינע קייטן אויף די פּיס, ווי ער וואַלט זיי וועלן פונאַנדעררייסן; טראַסקעט מיט זיי, ווי אין אַ ווילדן צו-להכעיס. נעמט אַרומשפאַנען איבערן ענגן שטחל פון קאַמער היץ-און-צוריק.

אין יענעם כישוף און אין יענעם חלום, וואָס מער איך דערפיל די פּיין פונעם חלום איינבראָך. דאָס אַנקומען פון דער אומגעריכטער פאַרפּינצטערונג... יאָ, יאָ, יענע צייט, אין קאַמער, צוזאַמען מיט אַלטמאַנען און קאַרלאָון איז געווען פאַר מיר, קאָן איך זאָגן, די שענסטע צייט אין לעבן; די שענסטע — ווייל זיי נאַאיווסטע. ביז ס'איז אַנגעקומען די פאַרפּינצטערונג. אַנגעקומען אומגעריכט, ווי אומגעריכט עס קומט-אַן אַ שוואַרצער ווינט-שטורעם און ברענגט חורבן. און געשען איז עס אַזוי: די אַדמיניסטראַציע האָט גענומען איינפירן שטרענגקייט אינעם טורמע-רעזשים. אַפּגעשאַפט די צו-אַפּטע זע-אונגען מיט פּריינט פון דער פּריי און אַפּגעשאַפט אויך די פּריווילעגיע צו באַקומען צו-אַפּטע שפּייז-מתנות. מיר האָבן אַלע געמוזט אָנהויבן אויסצוקו-מען, מער-ווייניקער, נאָר מיט די מאַגערע טורמע-פּאַיאָקן. איז עס אַ צו-שטאַנד, צו וועלכן דער גאַנצער קאַלעקטיוו האָט זיך געמוזט צופאַסן. צו-פאַסן, אָבער נישט אויפגעבן, פאַרשטייט זיך, זיין קאַמונאַלן כאַראַקטער. פאַרקערט, זיין קאַמונאַלן נוסח האָט ער ערשט איצט דערפילט אין זיין פולער דערהויבנקייט און גייטיקייט. דאָס ביסל באַגרענעצטע שפּייז דורך מתנות פון דער פּריי, וואָס איז יאָ דערלויבט נאָך געווען אַריינצוקומען, איז ערשט איצט געוואָרן דער גוטער קנין פון אַלעמען, אויף וואָס אַלע האָבן אַרויסגעקוקט. און אַט, אין די טעג, רופט מען איינמאַל אַרויס אַלטמאַנען אויף אַ זעונג מיט עמעצן פון זיין משפּחה, און ער קומט צוריק אין קאַמער מיט אַ פעקל אין האַנט. קאַרלאָו און איך זעען, אז ער לייגט אַוועק דאָס פעקל צווישן די קראַטעס פון פענצטער, וואָס איז אויסגעקומען אַקוראַט נעבן זיין בעטל. אונדז חידושט, וואָס ער האָט דאָס פעקל נישט איבערגעגעבן גלייך, דורכן וועכטער, צום פּאַליטישן קאַרידאַר-סטאַראַסטע, ווי ס'איז געווען דער שטייגער. מיר זאָגן, פאַרשטייט זיך, גאַרנישט. מיר דערפילן אָבער אַ מאַדנע ענדערונג אין אַלטמאַנס געמיט און האַלטונג. ס'איז נישט דער אַלעקסאַנדער אַלטמאַן וואָס ביז אַהער. וואָס קאָן עס זיין? — טראַכט איך; וואָס האָט ער אַזוינס אין פעקל, וואָס מאַכט אים, דעם שטענדיק-רעדעוודיקן און איידל-גוטמוטיקן אַלטמאַנען, מיטאַמאַל אַזוי שווייגעוודיק און שטייף-אַנגעצויגן? און אַט קומט פאַרנאַכט, די צייט פון אַונט-ברויט. מען ברענגט אונדז אַריין אין קאַמער דעם קיפּיאַטאַק. מיר נעמען זיך גרייטן צו אונדזער

כמעט אין צווייען עלטער פון מיר. אלעקסאנדער אלטמאן האט פיגורירט אין טורמע ווי א גרויסער טעאָרעטיקער, ווי אַ פיינער רעדנער, אַ מענטש מיט אַ סך וויסן, אַ קענער פון שפראַכן און, דערהויפּט, מיט אַ בראַוון רעוואַלוציאָנערן סטאַזש. — האָבן אַלע אין טורמע זיך באַצויגן צו אים מיט גרויס חשיבות און פאַרערונג. אויך קאַרלאָו איז געווען פון די אַנגעזעענסטע פּאָליטישע אַרעסטאַנטן. צווישן זיי ביידן האָט געהערשט אַ טיפע חבּרשאַפּט נאָך פון דער פּריי אָן, אַ פּשיטא אין טורמע, נאָכדעם ווען זיי זענען ביידע פאַרמשפּט געוואָרן, יעדער צו זעקס יאָר קאַטאָרגע. איך, דער יינגסטער צווישן זיי, און מיט אַ סך אַ קלענערן רעוואַלוציאָנערן יחוס פון זיי, האָבן אַרױפּגעקוקט צו זיי. געפילט זיך דערהױבן, וואָס איך זיך מיט זיי צוזאַמען אין איין קאַמער. זיי — צוויי, און איך — דער דריטער, אין דער אַפּגעשלאָ-סענער צוזאַמענקײט. אַלטמאַן האָט געוואָסט, אַז איך מאַך פּרוּוון אין שרייבן, און ער האָט אַרױסגעוויזן אַ סך אינטערעס צו מיר. אויך אזוי קאַרלאָו. שוין אַדורך אַ חדשים פּינף זינט מיר זיצן צוזאַמען אין דער דאָזיקער קליינער קאַמער. ס'האָט זיך אײנגעשטעלט צווישן אונדז, — אַלע דריי, — אַ ווונדער-לעכע נאַענטקײט. קײן רײד נישט, אַז מיר האָבן זיך געטיילט מיטן לעצטן בײסן, אַפּגעהײט מיט אַ רײן האַרץ די לױטערע מצווה פון סאַציאַליסטיש-קאַמונאַלן לעבנס-נוסח. צווישן אונדז דרייען איז אַלטמאַן געווען דער מער-פאַרמעגלעכער. ער האָט אַפּטער פון קאַרלאָו, און נאָך אַפּטער פון מיר, באַקומען פון זײן משפּחה און פון פּרײנט אויף דער פּרײז-שפּײז-מתנות, טאַ-באַק און אויך געלט. פאַרשטייט זיך, אַז די מתנות און די אַנווייזונגען אויף געלט פּלעגן מיר גלייך אײבערגעבן אין רשות פונעם קאַרידאַר-סטאַראַסטע — ווי יעדער אײנער פון דעם פּאָליטישן קאַלעקטיוו האָט עס געטאַן. יעדער אײנער פונעם קאַלעקטיוו איז געווען שטאַלץ מיטן קאַמונאַלן שטייגער-לעבן; געפילט זיך דערהױבן און אַפילו אויסדערוויילט, וואָס אַט גראַד אין טורמע, הינטער קראַטעס און שלאַס, פאַרווירקלעכט ער דעם שײנעם חלום פון אמתער חבּרשאַפּט און ברידערלעכער גלייכהײט. נו, יא, וואָס דאַרף איך עס פאַר איך מאַרײך זײן? איר ווייסט דאָך עס אַליין; איר האָט עס דאָך אויך, ווי איך, דורכגעלעבט, טאַ וואָס-זשע דאַרף איך פאַר איך מאַרײך זײן? אַבער איך קאַן זיך נישט העלפן; איך בין מאַרײך. איך ווער צוריק אַרײנגעכאַפּט

און דו הערסט דערנאָך, ווי אַ גאַנצע חרובע וועלט וויינט אויף איר חורבן? כ'האָב געהערט דאָס געווייזן און איך הער עס נאָך אויך איצט, ווען מיר שלעפן זיך איבער אַט־די סטעפעס, כאַטש זינט איך האָב עס געהערט צום ערשטן מאל זענען שוין פאַרביי יאָרן, קאַטאָרגע־יאָרן. איך זאָג אייך, כ'האָב עס שוין עטלעכע מאל דערציילט און כ'וועל עס נישט אויפהערן צו דערציילן. און אַז איך דערצייל עס אויך איצט, ווייס איך, אַז איר ווייסט אַליין גענוי דאָס, וואָס איך ווייס. פונדעסטוועגן, הערט: עס איז אַזוי געווען: מיר זענען געזעסן זאַלבעדריט, אין אַ קליינער קאַטאָרגע־קאַמער. מיר האָבן נאָך גע־טראָגן די קייטן אויף די פיס. דאָס איז געווען אין אָנהויב 1908, אַ יאָר און אַ האַלב אַן ערד נאָך יעדן איינעם פאַרמשפט ווערן. איידער די אַדמיניס־טראַציע האָט אונדז אַריבערגעפירט אין דער קליינער קאַמער, זענען מיר געזעסן אין אַ גרויסער, צוזאַמען מיט נאָך אַ צוואַנציק פּאָליטישע פאַר־משפטע. אחוץ דעם זענען אויפן קאַרידאָר געווען נאָך אַ פינף גרויסע קאַ־מערן מיט פּאָליטישע, און אונדזער אַלעמענס צוזאַמענלעבן בנוגע געלט־אייגנטום און ספּעציעלע מאכלים, וואָס קרובים און פריינט פלעגן אונדז ברענגען פון דער פריי, איז געווען אַ הונדערט־פּראָצענט קאַמונאַלער. איך דאַרף אייך נישט דערציילן צופיל פרטים וועגן דעם; איר געדענקט דאָך אַלע אַליין, ווי יענע אידעאַלע יאָרן פון לויטערער חברשאַפט אין די טורמע־קאַמערן האָבן אויסגעזען. אַלץ וואָס יעדער איינער האָט אַריינבאַקומען פון דער פריי, איז גלייך איבערגעגעבן געוואָרן אין די הענט פונעם פּאָליטישן סטאַראַסטע, און ער, צוזאַמען מיטן פאַרשטייער פון יעדער קאַמער, האָט די זאַכן, אַדער שפייזן, פונאַנדערגעטיילט צווישן אַלעמען: גלייך אויף גלייך. דער אַדמיניסטראַטיווער רעזשים איז נאָך געווען אַ לייכטער. די קאַמערן זענען דורכן טאַג נישט געווען שטרענג פאַרשלאָסן, און מיר האָבן געקאָנט זיך קאַמוניקירן איינער מיטן אַנדערן. די צוויי, מיט וועמען איך האָב זיך געפונען אין דער קליינער קאַמער, זענען געווען חברים פון איין באַרימטן פּראָצעס, לאַמיר אים רופן, אַלעקסאַנדער אַלטמאַן, דער צווייטער — קיריל קאַרלאָוו, אַן אוקראַינער סטודענט. ביידע זענען געווען אַ סך עלטער פון מיר. קאַרלאָוו — אַ יאָר צוויי־און־דרייסיק, אַלטמאַן — שוין אַ יאָר־פּערציק,

גארנישט קיין געשיכטע אפילו. מען קאן עס אפשר אפילו נישט דערציילן, ווי מען קאן, למשל, גארנישט דערציילן וועגן לאזעבניקס שטיקל וורשט...

יעפימאוו זאגט :

— איר ציט אונדו אן.

באָריס שאַפּיראַ זאָגט :

— אז איר מישט אַריין לאַזעבניקס וורשט, האָט עס דאָך נוסתמא אַ שייכות.

איך זאָג :

— אוודאי האָט עס אַ שייכות ; ס'האָט אַ שייכות צום סאַמע עיקר וואָס מיר רופן : מענטש-צו-מענטש.

— מיט דעם סאַמע עיקר וועלן מיר קיינמאַל נישט פאַרטיק ווערן, — זאָגט שאַפּיראַ, — קיינמאַל נישט. מיר מעגן דורכמאַכן פּופּצן קאַטאַרגעס און גיין אין פּופּצן גלותן, אָבער די לעקציעס, וואָס מיר לערנען, זענען נוט צו געדענקען.

— לאַמיר-זשע הערן, — זאָגט יעפימאָוו.

— נו, גוט, — זאָג איך, — ס'מאַטערט מיך טאַקע נאַכאַנאַנד, נאַכאַ-נאַנד דער סאַמע עיקר, וואָס דער מענטש קאן דורכמאַכן אין אַ קורצער צייט אפילו פּופּצן רעוואָלוציעס, אַראַפּוואַרפּן צענדליקער טראַגען, ער קאן זיך מוסר נפש זיין און גיין אפילו אויף תליה ; ער קאן אָבער אין דער זעלבער רגע נישט גובר-זיין זיין יצר-הרע בנוגע אַ נישטיקער קלייניקייט. ווען עט קומט צו זיין אייגענעם פאַרטונקלטן עגאָ, איר, שאַפּיראַ, האָט עס אַנגערופן „שקורע“. איך האָט זיך געדוכט, אז צוליב אַ רגע פון פּערזענלעכן פּחד האָט איר, קאן זיין, פאַרשפּעטיקט אַפּצוראַטעווען פון זעלבסטמאַרד אייער אומבאַקאַנטע שכנטע אויף יענער זייט וואָנט פון אייער קאַמער. איז דאָך אָבער געבליבן אין איך די טרייסט פון ספק, יאָ, ספק האָט אין זיך טרייסטונג. ווי איז אָבער, ווען עס בלייבט אפילו קיין ספק נישט ? ווי איז אָבער, ווען דער יצר-הרע איז אַ נישטיק שטיקל פלייש פון אַ גענדזל, צי גאַר אַ ביינדל פון אַ גענדזל, וואָס איז נאָך ווייניקער פון אַ שטיקל קאַלבאַס ? און ווי איז, ווען צוליב אַ נישטיק שטיקל פלייש פון אַ גענדזל ווערט חרוב אַ גאַנצע אידעע, אַ גאַנצע אידעאַלע סיסטעם, אַ גאַנצע וועלט ווערט חרוב.

ענדיקן מיט די סטעפעס און אַנקומען צו דער לענאָ. אָבער דריי טעג איז נאָך אַלץ אַ לאַנגע צייט פאַר איינגעבראַכענע קני. דאַנקען מיר די קאַנוואָ-יער, וואָס אויך זיי ווייזן אַרויס מידקייט און לאָזן דער גאַנצער מחנה גיין ווי עס גייט זיך איר: מיט קליינע, פאַמעלעכע טריט, די רייען — נישט שטייף אַנגעצויגן, מאַמענטנווייז אפילו פונאַנדערגעשאַטן. פון צייט-צו-צייט גיט אונדז דער קאַנוואָי אַפטערע אַפרוען. צען און פופצן-מינוטיקע. אַלץ מער און מער הייבט אָן צו פאַרשווינדן דער חילוק צווישן דער מחנה און די קאַנוואָיער. ביידע, — דער אַרעסטאַנט און זיין היטער, — גיסן זיך צונויף אין איין מידקייט, אין איין באַגער נאָך רו. פון אַלעמענס מידקייט שרייט אַרויס איין בענקשאַפט: די לענאָ!

באַריס שאַפּיראַ, וואָס איז זשוואַוועדיקער פון אונדז אַלעמען, האַלט אין איין מאַנען פון יעפּימאָוו, און פון מיר, אַז מיר קומען אים און סלאַווען אונדזער דערציילונג וועגן אונדזערע שאַרפּסטע איבערלעבונגען אין טורמע. ער און סלאַווע, טענהט ער, האָבן שוין דערציילט, און מיר, — נאָך נישט. זענען מיר שולדיק אַ חוב.

— נו, טאַקע, — איז מסכים סלאַווע, און ווענדט זיך צו מיר: — אויף וואָס וואָרט איר? דערציילט.

— ווען, איצט? — זאָג איד, — איד בין נאָך אַלץ פאַרנומען מיטן שאַמאַן.

סלאַווע שטייט-צו:

— לאַזט-אַפּ דעם שאַמאַן.

— איד בין נאָך אַלץ אויך פאַרנומען, — זאָג איד, — מיטן פּלפּול

וועגן דער מענטשלעכער נאַטור, וועגן וועלן זיין גוט און זיין גוט.

— אַ צו שווערער ענין, מיין פריינט, — זאָגט סלאַווע, — צו זיין

מיט דעם פאַרנומען אינמיטן וועג און אונטער אַזאַ פּלאַקערדיקער זון ווי היינט.

— אַז איר זאָגט: מיין פריינט, ווערט מיר לייכטער מיין געמיט. נו,

גוט. כּוועל דערציילן, אָבער מיין געשיכטע איז אַ שווערע, נאָך אַ שווערערע פון אייער ביידנס דערציילטע געשיכטעס, הגם אַ פּשוטערע. אפשר איז עס

ווי פריער, דערפאר קומט-אויף אלץ אפטער א ווייטיק אין די קני — אמאל שטארקער, אמאל שוואכער, — אבער ער האלט אן. אמאל נעמט זיך אונדז דוכטן, אז נישט מיר גייען, נאר מיר קריכן. נישט נאר מיר, אויך די קאנוואיער אזוי; אויך זיי זעען אויס, ווי זיי וואלטן קוים-קוים געשלעפט די פיס. א סימן האבן מיר: קיינער פון זיי זאגט נישט מער ארויס קיין ווארט אונטערצוטרייבן אונדז, ווי א סך פון זיי האבן עס געטאן אין די ערשטע טעג פונעם מאַרש. גאַנץ קלאַר, אז אויך זיי זענען מיד און אויס-געשעפט. א פשיטא מיר, וואָס מיר ליידן נאָך פון נישט-דערעסן. מיר הונגען נישט, אָבער דאָס עסן וואָס מיר קריגן דורך דער אַרעמער אַרעס-טאַנטישער פאַרטיילונג איז נישט גענוג פאַר אַזאַ מאַרש-אַנשטרענגונג. מיר פילן זיך אויסגעצערט. דאָס ביסל געלט, דאָס צענערל מיינס, איז שוין אויסגעגעבן געוואָרן. איך זע די אויסגעצערטקייט זייער קענטיק אויף סלאָוען. מסתמא זעט זיך עס אָן שטאַרק קענטיק אויך אויף מיר. צו דעם איז מיר צוגעקומען אַ באַזונדערע צרה: איך ווער ביינאַכט באַפאַלן פון אַ כמעט-בלינדקייט — די אַזוי-גערופענע „הינער-בלינדקייט“. סימנים דער-פון האָבן זיך ביי מיר באַוווּזן נאָך אין אַלעקסאַנדראָוסקער טורמע. אָבער איצט, אין מאַרש, וואָס האַלט שוין אָן אַכט טעג, ווערן פאַר מיר די נעכט אין די עטאַפּ-באַראַקן אמתע אַפקומענישן. די דאָזיקע חולאת קומט נאָר פון אויסצערונג און פון מידקייט. אויב זי איז מיך באַפאַלן מער ווי מיינע חברים-מיטגייער, איז אַ סימן, אַז איך בין פיזיש הינטערשטעליקער פון זיי. טאָן דערצו קאָן איך גאַרנישט, אויסער איין זאַך: נישט דערשרעקן זיך און נישט מאַכן קיין וועזן דערפון. מיר איז נאָר אַ שאַד, וואָס איך קאָן מער דורך די נעכט אפילו קיין הנאה נישט האָבן פון שמועסן מיט מיינע מיט-גייער. די נאַרישע בלינדקייט וואַרפט מיך אַריין, ווי נאָר עס קומט נאַכט. אין אַ טעמפער צעטומלעניש אַזאַ, אין אַ מין הינ-הער-פלעט.

אויך איצט, אַפּמאַרשירנדיק פונעם דערפל, מיטן אויסטערלישן שאַ-מאָן, איז אונדזער גאַנג אַ מידער, אַ לאַנגזאַמער, קוים וואָס מיר שטעלן טריט. די ידיעה, אַז מיר האָבן פאַר דער צייט דערוויזן דורכצומאַרשירן שוין מער וויפּל ס'איז די אַנגענומענע נאַרמע, דערפרייט אונדז, ווייל דאָס מיינט, אַז נאָך אין אַ צוויי אָדער, העכסטנס דריי טעג אַרום וועלן מיר פאַר-

— ווער ווייס וואָס ער איז אין דער אמתן? — פרובירט נאָר אין שעה אַזוי זיצן, וועט איר זען ווי איר וועט אויפשפּרינגען און נעמען בעטן זיך צוריק אין מאַרש אַריין“.

סלאָווע זאָגט: „דאָס איז טאַקע דער אומגליק מיט אונדז, צערו- דערטע“.

„אויף איך איז מיר אַ חידוש“, זאָגט יעפימאָוו, „מילא, אַ דיכטער פאַרשטיי איך נאָך, ער ווערט שנעל באַווירקט, פאַלט אַריין אין החשלות“.

סלאָווע ענטפּערט מיט אויפהייטערונג: „און אויב אויך איך וויל זיין אַ דיכטערין, פאַרגינט איר מיר נישט?“

דאָ מישט זיך אַריין אונדזער קאַנוואַיער און בעט אונדז אַפּרוקן זיך פון דעם שאַמאַנס שוועל, וויל אַנדערע וועכטער דערביי קוקן קרום אויף אונדזער אַפּקערן זיך צופיל פון דער מחנהס ליניע. מיר פאַלגן, פאַרשטיי זיך, און דערווייטערן זיך פונעם אויסטערלישן מאַנגאַלישן זקן. יעפימאָוו ניכטערע רייד ווירקן נישט אויף מיר. איך בלייב ביי מיין באַווונדערן דעם זקנס נישט איבערגעריסענע רויקייט און ביי מיין קנאה צו אים. איך בין טיף איבערציגט, אַז מען דאַרף אויף דעם האַבן אַ באַזונדערן כוח. איך זאָג עס יעפימאָוו און יעפימאָוו גיט צו: „יא, מען דאַרף עס קאַנען, אַבער קיין גרויס גליק איז נישטאָ אין דעם“.

אין אַ שעה אַרום, ווען מיר שטעלן זיך אויף און נעמען ווידער מאַרשירן, טו איך נישט אַפּ מיינע אויגן פונעם מאַן, פון דעם מכשף. ער זיצט, ווי פריער, נישט ענדערנדיק אויף קיין האַר זיין אומבאַוועגלעכע פאַזע. מיר מאַרשירן אַוועק, אַוועק אין די ווייטערדיקע מרחקים פונעם סטעפּ, און ער — מיטן וועזן מיט זיינעם, וואָס איז אַליין סטעפּ, זיצט, זיצט, פאַרכישופט אין זיין אייגענעם כישוף.

דער אימפעט פון אונדזער גאַנג ווערט פון שעה-צו-שעה, אין משך פון די לעצטע טעג, אַפגעפאַלן. אמת, די פיאַטעס שטעכן שוין נישט אַזוי

איז פול מיט בענטשונג. די פעל איז די היים פון דעם גרויסן הירש. און דער הירש איז לויטער גוטסקייט".

„צי ווייס דער מנוחהדיקער מאן ווער מיר זענען?" טו איך אַ פרעג „אז דו וועסט מיר זאָגן, וועל איך וויסן", זאָגט דער שאַמאַן, נישט געבנדיק זיך קיין ריר פון זיין אומבאַזעגלעכער פאַזע.

„מיר זענען פּאַליטישע אַרעסטאַנטן, וואָס גייען אין גלות", זאָג איך. דער שאַמאַן זאָגט: „דאָס ווייס איך. איר זענט נישט די ערשטע, וואָס איך זע פאַרביימאַרשירן. יא, דאָס ווייס איך. אָבער ווער זענט איר?" יעפּימאַוו גיט אַ זאָג, כמעט ווי מיט אויפּרעגונג: „לאַזט אים אָפּ. ער דרייט אייך אַ היטל".

„איר זענט נישט גערעכט, יעפּימאַוו", זאָגט שאַפּיראַ. „איר זעט עס צו פשוט".

סלאָווע גיט צו: „און צו ניקטער".

איך בין צופרידן פון סלאָוועס צוגאַב. איך זאָג: „איך זע נישט. אַז דער מענטש זאָל זיין פאַראינטערעסירט אונדז צו נאַרן. איך זע אים אַנ-דערש: מיר אינטערעסירן אים אינגאַנצן נישט. ער ווערט פון אונדז אינ-גאַנצן נישט נתפעל. און גראַד דאָס פאַרכאַפט מיך".

„לאַזט אָפּ", איז מבטל יעפּימאַוו, „אפשר וועט איר נעמען נתפעל ווערן אויך פון דער געצנדינערשער פעל, צו וועלכער ער דינט? טאַקע געלוינט צו שלעפּן זיך אַהער, כדי נתפעל צו ווערן פון אַ נאַרישער פעל!" איך זאָג אויף יעפּימאַווס רייד: „איר זעט נאַר, חבר יעפּימאַוו, די פעל אויף דער שטאַנג און איך זע דעם מענטשנס זיצן ווי ער זיצט אין אַ צושטאַנד פון מנוחה, ווי ער באַהערשט זיין קערפּער, זיין קאַפּ, זיינע אויגן, זיינע אַלע אברים. ער איז דער האַר פונעם סטעפּ און איינס מיטן סטעפּ. איך בין אים מקנא".

„איך דוכט זיך עס נאַר", זאָגט יעפּימאַוו, „מיר זענען אַלע צופיל אַנגעפּילט מיט אומרו פון וואַגל, פון שלעפּן זיך איבער דעם טרוקענעם. אויסמאַטערנדיקן מאַרש. מיינען מיר, אַז מיר וואַלטן זיך אַנגעכאַפט אַן יעדער מינדסטער אויסדוכטעניש פון רו. אָבער, אַדרבה, פּרובירט נאַר אַוועקזעצן זיך אַזוי ווי אַט דער פאַרגליווערטער מכשף, אַדער געצנדינער,

פון ווער ווייס וויפל פעלקער. און אַט ליגט די גאַנצע מחנה צוזאַמען מיט די קאַנוואַיער ביי זיינע פיס. די גאַנצע מחנה באַטראַכט אים, ווייס נישט ווער ער איז און וואָס ער איז. זי ווייס נאָר: עס זיצט אַ מענטש אויף אַ בענקל פון מנוחה. ער זיצט און גיט זיך נישט קיין ריר אַ קוק צו טאָן ריכטיק אויף דער מחנה. אַזוי דאַרף זיצן אַ מענטש ביים אַריינגאַנג צום גן־עדן: אפשר איז דער סטעפּ דער גן־עדן און מיר ווייסן נישט דערפון? איך שטעל איין און איך זאָג: „מנוחהדיקער מאַן, איך מעג רעדן צו אייך?“

ער עפנט די ליפּן און זאָגט: „דו מעגסט, מיין זון.“
 „איר רופט מיך זון, מנוחהדיקער מאַן, דאַרף איך אייך רופן זיידע?“
 „אוודאי, איך בין שוין אַן אַלטער, אַלטער מאַן.“
 „און איר זענט טאַקע אַ מנוחהדיקער, מיט גרויסער רו אין האַרץ?“
 ער זאָגט: „רו איז נישט גרויס און נישט קליין.“
 באַריס זאָגט: „איז אמת, אַז איר זענט אַ מכשף, אַן אַפּשפּרעכער, אַ פּריסטער און געצנדינער?“

„איך בין אַלץ וואָס איך דאַרף זיין“, זאָגט דער אַלטער מאַן.
 „ער פּלודערט“, זאָגט דער קאַנוואַיער.
 דער שאַמאַן זאָגט: „איך צווינג קיינעם נישט צו רעדן מיט מיר.“
 „ער איז אַ גאַטלעסטערער“, זאָגט ווייטער דער קאַנוואַיער. „ער איז אי אַ פּראַוואַסלאָוונער, אי אַ געצנדינער. ער דינט צו אַ פעל פון אַ חיה.“
 דער שאַמאַן זאָגט: „די חיה איז נישטאָ מער אין דער פעל. די פעל איז אַ ריינע. די זון האָט זי אויסגעטריקנט. די פעל איז אַליין פול מיט זון, און די חיה וואָס איז געווען אין דער פעל איז שוין מער נישט קיין חיה.“
 „וואָס מיינט דער מנוחהדיקער מאַן מיט דעם צו זאָגן?“ פּרעג איך.
 דער שאַמאַן זאָגט: „אַ חיה איז אַ חיה ווען זי איז אין איר בלוטיקער פעל, ווען זי איז אין אירע ציין און אין אירע הערנער. אָבער ווען זי איז אַרויס פון איר פעל איז זי מער נישט קיין חיה. זי איז ריינע נשמה, וואָס שוועבט אַרום איבער אַלע סטעפּעס. און זי קומט אַריין אין איר אויסגע־טאַנענער און טרוקענער פעל ווען זי וויל רוען פון איר אַרומשוועבן, און זי

מיטן קאפ. זיין פנים מאנגאליש. שארפער ארויסשטרעק פון זיינע קינבאקן. א שיטער בערדל פון דינע הערעלעך, אַנגעטאָן איז ער אין אַן אַרומגעמענ-דיקן בגד, וואָס פאַרדעקט זיין קערפער ביו אַרונטער.

אונדזער מחנה, ווי זי איז אַנגעקומען און ווי זי האָט זיך אויסגע-לייגט אַקוראַט אַנטקעגן אים, האָט אויף אים, ווייזט אויס, נישט געמאַכט קיין שום איינדרוק און מאַכט אויך ווייטער אויף אים נישט קיין איינדרוק. ווי ער איז געזעסן, אַזוי זיצט ער ווייטער, און עס אַרט אים נישט וואָס מיר האַלטן אויסגעשטרעקט אונדזערע אויגן אויף אים. ער זיצט אין פולער רו און אין פולער גלייכגילטיקייט סיי צו אונדז, אַרעסטאַנטן, סיי צו די זעלנער מיט די ביקסן אויף זיך. איך פרעג ביים קאַנוואַיער, ביי מיין „טאַפּלניק“: וואָס איז עס פאַר אַ מענטש און וואָס באַטייט דער שטאַנג מיט דער פעל, צי ווייס ער ?

„יא, איך ווייס“, זאָגט דער קאַנוואַיער. „דאָס איז דאָך דער „שאַמאַן“ פון דאָרף. יא, אַזוי רופט מען אים: שאַמאַן. אי אַ גלח אַזאַ, אי אַ מכשף. אַ „ניעטשיסטאַיאַ סילאַ“. אַן אונדזעריקער און אַ געצנדינער. ער דינט צו דער פעל אויפן שטאַנג.“

איך זאָג צום קאַנוואַיער: „דערלויבט אונדז צורוקן זיך צו אים נעענטער און רעדן צו אים.“

דער קאַנוואַיער זאָגט: „איר קאַנט עס טאָן. אָבער איך ווייס נישט צי ער וועט וועלן רעדן מיט אייך. פרובירט.“

מיר שאַרן זיך צו גאָר נאָענט צו די טרעפּלעך. דער מאַן עפנט אַביסל ברייטער זיינע שמאַל-פאַרשניטענע אויגן, קוקט אונדז אָן מיט זיין געלאַ-סענער, נישט געמינערטער רויקייט. אין זיין קוק — אַזויפיל שטילע גוטס-קייט. איך ווייס נישט ווי אַזוי דאָס געשעט, נאָר איך דערפיל מיטאַמאַל אַ פולע שייכות צווישן אים און צווישן די רייד, וואָס מיר האָבן אַט נישט לאַנג גערעדט וועגן גוטסקייט, וועגן וועלן זיין גוט און וועגן זיין גוט. כאַטש איין גאָט ווייס ווי אַזוי עס קאָן דאָ זיין אַ שייכות? ער זיצט — דער שאַ-מאַן. זיצט ווי אַ מלך איבערן גאַנצן סטעפּ. און מיר — אַ מחנה פּלוּצלינג-אַנגעקומענע אַרעסטאַנטן, אַזוי פיל פּנימער, אַזוי פיל רייען, מיט דעם טרויער פון וואַגל, פון קייטן, פון קאַרצערס, פון ווער ווייס וויפיל רוסלאַנדס,

גוטס און שלעכטס! שאַט, חברה, אַט קומען מיר צו אַ דערפּל. אַז עס איז שוין האַלבער טאָג. צייט פאַר אַפּרו״.

און באמת, יעפּימאָוו טרעפט. מיר דערהערן דעם אויסרוף: „אַפּרו״! און מיר דערזעען זיך, איינס-צוויי, אויסגעלייגט ביים זוים פון שליאַך, עטלעכע צענדליק טריט פון אַ קליין בוריאַטיש דערפּל.

ווידער די באַקאַנטע סצענע: עטלעכע פּויערטעס מיט קינדער אַרום זיי. אַלע אַנגעלאַדענע מיט ברויטן און קרוגן מילך און זויערמילך. די סחורה ווערט גלייך צעכאַפט. דער מסחר דורכגעפירט. די פּויערטעס מיט די קינדער, אויף דעם באַפעל פון די קאַנוואַיער, דערווייטערן זיך. דאָס מאַל, אַבער, וויפל זיי זאָלן זיך נישט דערווייטערן. בלייבן זיי נאָך אַלץ היפש נאָענט צו אונדז, ווייל די שטיבלעך זענען דאָס מאַל כמעט ביים סאַמע זוים פון שליאַך. נאָך נעענטער רוקט זיך אַרויס פאַר אונדזערע אויגן דאָס סאַמע פּאָדערשטע שטיבל, וואָס טיילט זיך אויס פון אַלע איבעריקע מיט אַן אייגנאַרטיקן שפיציקן דעכל און מיט אַ פּאָדער-אַריינגאַנג, וואָס זעט אויס ווי אַ גאַניקל מיט אַ פאַר טרעפלעך. אין פאַרגלייך מיט אַלע פּרימייטיווע שטיבלעך אין הינטערגרונט, וואָס זעען אויס ווי קליינע שטעלכלעך, קוקט אויס דאָס פּאָדערשטע שטיבל ווי אַ בנינדל, און נאָך מער חידושידיק: ביים סאַמע גאַניקל שטייט אַ הויכער שטאַנג, און אויפן שטאַנג איז אַנגעהאַנגען אַן אויסגעטריקנטע פּונאַנדערועצויגענע פעל פון אַ ריזיקן סטעפּ-הירש. און הינטער דעם שטאַנג מיט דער פעל, אויפן גאַניקל, זיצט אַ פיגור.

גראַד קומט אויס מיין ריי אין דער מחנה אויסצוזעצן זיך כמעט אַקוראַט אַנטקעגן דעם גאַניקל מיט די טרעפלעך. מיר ווערן פאַרטיק מיט אונדזער עסן און נעמען זיך אויסלייגן אויף די סטעפּ-גראַזן. מיר קוקן מיט נייגער אויפן מאַדנעם שטיבל, אויפן שטאַנג מיט דער פעל און אויף דער פיגור אויפן גאַניקל. די פיגור זיצט אומבאַוועגלעך, ווי נישט קיין לעבע-דיקע. אַבער דאָס דוכט זיך נאָר אויס אַזוי אין די ערשטע פאַר רגעס. ביס-לעכווייז הייבן מיר אַן זען, אַז די פיגור איז אַ לעבעדיקער מענטש, וואָס זיצט פאַרטאָן אין זיך. אינגאַנצן פאַרטאָן אין זיך, ווי אין אַ טראַנס-צושטאַנד. קוים, קוים גיט ער ווען אַ פינטל מיט אַן אויג און אַמאָל אַ ריר

צוליב דער מעשה מיט יערעמין, אונדזער מאַרש פאַרוואַנדלט אין אַ גיהנום.
ס'האַט אונדז ממש אַפּגעגליקט.

„איך מין אויך אַזוי“, זאָגט שאַפּיראַ. „אַבער די זאַך איז פשוט:
ער ווייס אויף זיכער, אַז אַנטלויפן פון דער פאַרטייע איז נישטאָ ווהיין. סײַדן
אַ חסר דעה ווי יערעמין קאָן עס איינפאַלן. יעדער אַנטלויפער מוז גלייך
געכאַפט ווערן, קאָן אפילו אַן אַפיציר זיך פאַרגינען נישט צו זײַן קײן רשע.
וואָרים אין תוך וויל מסתמא יעדער מענטש בעסער זײַן גוט איידער
שלעכט.“

„אַ טייערע פּילאָזאָפּיע“, זאָגט סלאָווע. „אַ מחיה צו לעבן מיט אַזאַ
פּילאָזאָפּיע. וועמען קאָן נאָך אַזוי גוט זײַן ווי אייך, חבר שאַפּיראַ?“
זאָגט שאַפּיראַ: „איר מיינט עס איראַניש?“

ענטפערט סלאָווע: „חלילה. איך בין אייך די גאַנצע צייט מקנא. צו
האַבן אַזאַ צוגאַנג ווי איר איז ממש אַ ברכה. וואָס זאָגט איר אויף דעם?“
ווענדט זיך סלאָווע צו מיר.

„אַז דער מענטש“, זאָג איך, „וויל בעסער זײַן גוט איידער שלעכט
איז מסתמא ריכטיק; אַבער די פּראָגע איז דאָך נישט, צי וויל דער מענטש
זײַן גוט, נאָר צי איז ער גוט. און דאָ הייבט זיך אַן דער אומגליק.“

זאָגט שאַפּיראַ: „וועלן זײַן גוט איז אַליין אפשר די העכסטע מדרגה“
„ניין“, זאָג איך, „אַ מדרגה איז עס יא, אַבער נישט די העכסטע. די
העכסטע מדרגה איז: זײַן גוט. און דאָ קומט די פּראָגע: וואָס מיינט גוט?
אונדזער אַפיציר, למשל, קאָן נעמען און אַנטאָן קייטן אויף די הענט פון אַ
יערעמי און גלייך נאָכדעם אַוועקגיין צו זײַן ווייב אין זײַן קאַרעטקע און
אַ קוש טאָן זי מיט אַ גוטן קוש אין אירע הענט. איז זײַן קוש נישט קײן
גוטער? איך וואָלט אייך דערציילט אַ מעשה וועגן אַ גוטן מענטשן און אַ
גענדזל. נאָך אַ שענערע מעשה ווי וועגן אונדזער לאַזעבניקן און זײַן
וורשטל.“

„דערציילט טאַקע“, זאָגט סלאָווע.

זאָגט יעפימאָוו מיט אַ גוטמוטיקן שמייכל: „טאַקע דער ריכטיקער
שמועס אין מיטן מאַרשירן, ווען די זון פּייערט איבערן קאַפּ און די ביקסן
הוידען זיך אויף די אַקסלען פון די קאַנוואַיער. דער ריכטיקער וויכוח וועגן

זאָגט סלאָווע: "אפשר וועלן מיר נישט לאָזן פאָרגעסן איינער דעם אַנדערן. עס ווענדט זיך אָן אונדז. זאָגט מיר דעם אמת: איר וועט מיך געדענקען?"

„אווודאי וועל איך אייך געדענקען“, זאָג איך.
„וועט דאָס זיין גענוג?“, זאָגט סלאָווע.

„צי איז דען פאָראַן אויף דער וועלט עפעס בעסערס פון געדענקען אַ מענטשן“, זאָג איך.

„יא, ריכטיק, ריכטיק“, זאָגט סלאָווע, „מיר ווערט דערפון אי אַ מעטיק, אי פריילעך. צי זענט איר זיכער, אַז אפילו אין פופציק יאָר אַרום וועט איר מיך געדענקען?“

„ווער ווייסט וווּ מיר וועלן ביידע זיין אין פופציק יאָר אַרום“, זאָג איך. „צי ווייסן מיר דען וווּ מיר וועלן אפילו זיין אין פינף חדשים אַרום? איך גיי קיין וויטים, האַרט ביי דער גרענעץ פון יאַקוטסק, און איר — צו אַ פונקט מיט אַ טויזנט וויאַרסט, געענטער פון מיר. און צווישן אונדז — טייגעס און בערג און וועלדער.“

אויף דעם זאָגט סלאָווע: „איך רעכן, גלייך ביים אַנקומען צו מיין פונקט, אַנהייבן זוכן אַ וועג צו אַנטלויפן.“

„אויך איך רעכן אַזוי צו טאָן“, זאָג איך. „אַבער פאָרגעסט נישט, סלאָווע, אויב פאַליציי כאַפט, איז דער ענין ביטער: מען דאַרף צוריקגיין אויף קאַטאָרגע אויפן גאַנצן פריערדיקן טערמין.“

סלאָווע זאָגט: „צוריק אויף קאַטאָרגע? דער געדאַנק אַליין נעמט מיך דורך מיט ציטער. צוריק? ניין, דאָס נישט. איך וועל זיך נישט לאָזן.“
„וואָס מיינט איר: איר וועט זיך נישט לאָזן?“ פּרעג איך, הגם איך ווייס קלאַר וואָס זי מיינט.

סלאָווע זאָגט: „איר ווייסט וואָס איך מיין. איך וועל האַבן אַ רעוואַל-ווער ביי זיך.“

„יא“, זאָג איך, „אויך איך פלאַנעווע אַזוי.“

יעפּימאַוו גיט אַ זאָג מיטאַמאַל: „איר ווייסט גאָר נישט וואָס פאַר אַ מזל מיר האַבן מיטן קאַנוואַי און מיטן אַפיציר. אַן אַנדער אַפיציר וואַלט,

רעגנדיקע. ווערט אָבער אונדזער געבעט נישט דערהערט. דער הימל איז אָן אויפהער זוניק, ברענענדיק. קיין זכר פון אַ וואַלקן.

אדך פרעג זיך נאָך ביי מיין גוטן קאָנוואַיער צי רעגנט אַמאָל דאָ איבערן סטעפּ. ענטפערט ער מיר מיט לייכטן שפּאַס, אָן איד זאָל זיך נישט זאָרגן און אָן איד זאָל צופיל נישט בעטן אויף רעגן, וואָרים דאָ אין סטעפּ, זאָגט ער, אָן עס כאַפט אַ רעגן, איז סכנות נפשות. עס לאָזט זיך אַראָפּ נישט קיין רעגן, נאָר אַ מבול. דערביי זאָגט ער מיר, אָן דער אַפּיציר איז צופרידן ווי גוט די גאַנצע מחנה מאַרשירט. אָן מיר האָבן אין די זיבן טעג פון אונדזער גאַנג דורכגעמאַכט אַ שטח, וואָס ביי אַן אַנדערע מחנה וואַלט עס גענומען צען טעג. און אויב אונדזער גאַנג וועט אויך ווייטער אָנהאַלטן אַזוי, וועלן מיר העכסטנס אין אַ דריי טעג אַרום זיין שוין ביי דער לענאָ. און אפשר נאָך פריער.

איד גיב איבער די גוטע נייעס מינע מיטגייער. זיי זענען אַלע צו פרידן. שאַפיראַ טוט בריהדיק אַ טאַנץ אונטער און סלאָווע שטייט נישט אָפּ. טאַנצט אונטער נאָך פלינקער.

איד זאָג: „רייצט זיך נישט מיט אייערע פיס, סלאָווע“.

סלאָווע ענטפערט: „מיט די אייגענע פיס מעג זיך אַ מענטש רייצן“.

איד זאָג: ווען אפילו זיי טוען אים וויי?”

„יא, אפילו ווען זיי טוען אים וויי“, שפּאַסט סלאָווע.

איד זאָג: „אפילו ווען דאָס טוט אַן אַנדערן וויי?”

„דאָס נישט, דאָס נישט“, זאָגט סלאָווע. „אַן אַנדערן וויי טאָן וויל איד נישט. איד בין נישט אַזאַ שלעכטע. בפרט נאָך ווען דער אַנדערער זענט איר“.

„איד בין צופרידן, וואָס איר זענט גוט אויפגעלייגט, סלאָווע“.

„די ידיעה אָן מיר זענען שוין נישט ווייט פון דער לענאָ, דערמונ-“

טערט מיך“.

אַ ווילע שפעטער זאָג איד: „איז עס נישט מאַדנע? אַט וועלן מיר

אין עטלעכע טעג אַרום נעמען און פאַרשווינדן איינע פון די אַנדערע. איד

מיין: די גאַנצע מחנה. אַט זענען מיר עפעס אַ גאַנצעס, און אַט ווערן מיר

צעריסן און פאַרגעסן“.

אויף צארישער קאטאָרגע

וויי, וויי.

זיין ברוסט מיט די נעגל

צעפליקט ער אין צאָרג,

און ס'טרעפנט זיין בלוט רויט

אויף שטיין און אויף דאָרן.

אין דער הויך שווימען וואַלקנס פאַרביי

איבערן סטעפ — אַזוי פריי, אַזוי פריי.

אין דער רגע האָט דער זינגענדיקער אַרעסטאַנט אַקוראַט ריכטיק

צוגעטראָפן מיט זיין זינגען.

12

עס קומט אַוונט און ס'קומט פרימאַרגן, — און ווידער אַוונט, און ווידער פרימאַרגן. און אַט זענען מיר שוין אין אַכטן טאָג פון אונדזער מאַרש. אין די דורכגעאַנגענע טעג איז מער קיין אויסטערלישעס נישט געשען מיט אונדז. די אויפֿרעגנדיקע פּאַסירונג מיט יערעמין איז שוין כמעט ווי פאַרגעסן. דער אַפיציר האָט געהאַלטן וואָרט און אויפן צווייטן טאָג אַראָפּגענומען די קייטלעך פון יערעמיס הענט. די איינציקע זאָרג, מיט וועלכער יעדער איינציקער איז פאַרנומען, איז: ווי אַזוי איינצושטילן דעם ווייטיק פון די פיס. די דאָזיקע זאָרג האַלט אָן און וועט אָנהאַלטן ביזן סוף פונעם מאַרש.

יא, דער אַכטער טאָג. דער אַכטער פרימאַרגן. דער מאַרש גייט אָן. מיר זענען שוין אַזוי ווייט אַריינגעשלונגען אין די סטעפּעס, אַז דער סאַמע באַגריף פון שטח טוט זיך אָפּ פון דיר. און די טעג זענען הייסע, טרוקענע. קיין איין שפּראַך רעגן באַווייזט זיך נישט אין משך פון דער גאַנצער צייט. פון איין זייט זענען מיר צופרידן פון דער טרוקנקייט, פון דער אַנדערער זייט מאַטערט זי אונדז. מיר בעטן אויף וואַלקנדיקע טעג, אַבער נישט אויף

— מיר זענען אלע ערב.

דער אפיציר שווייגט א צייט, איז זיך מיט זיך און זאגט

דערנאך :

— אבער שטראפירן אים מוז איך. אויב נישט קייטן אויף די פיס,

איז קייטעלעך אויף די הענט. היינט און מאָרגן אַ גאַנצן טאָג. דאָס איז מיין

באַפעל. פאַרשמידט אים די הענט, ביז מאָרגן נאַכט, — זאָגט ער צום

הויפט־קאָנוואַיער.

דער קאָנוואַיער נעמט אַרויס פון קעסטל הענט־קייטעלעך, טוט זיי

אַן אויף יערעמיס ביידע הענט, שליסט זיי צו. דער אַפיציר לאָזט זיך גיין

צוריק צו זיין קאַרעטקע און דער קאָנוואַיער מיטן קעסטל קייטן נאָך אים.

אַלע זעלנער לאָזן אַרונטער די ביקסן. זייערע פנימער ווערן צוריק פויי פון

זייער אומגעריכטער אַנשטרענגונג. מיין קאָנוואַיער „מיין טאפּלניק“, ווי

איך רוף אים, קוקט אויף מיר מיט טרויעריק־שווייגנדיקע אויגן. מיר האָבן

נאָך ביי אַ האַלבער שעה צו רוען. דער געכאַפטער אַנטלויפער, יערעמי,

זיצט לעבן זיינע פריערדיקע מיטגייער, און מיט זיינע פאַרקייטלעכע הענט

פרובירט ער אַפצורייניקן די בלוט־פלעקן פון זיין פנים. אייניקע געבן אים,

העלפן אים. ווישן אים ס'פנים מיט אַ נאַסן טוך. ער לאָזט עס צו זיי און

אַליין נעמט ער ווידער זיך צלמען, צוקלינגענדיק מיט די דינע קייטלעך.

אַ שווערע שטילקייט באַפאַלט אַלעמען. אין מיטן פון דער שטילקייט דער־

הערט זיך אַ דין וויינענדיק געזאַנג פון איינעם פון דער מחנה. אַ טורמע־

לידל, פון רוסישן אַלש־אַרעסטאַנטישן פאַלקלאָר וואָס שטענדיק, ווען איך

הער עס, צעגייט מיר דאָס האַרץ :

אויף אַ בערגל אָן אַלטן,

אין סטעפּ גרויס און ברייט,

אָן עלנטער סאָקאַל

זיצט געשמידט אויף אַ קייט.

שוין טויזנטער יאָר

אַז ער קומט־אַפּ אַזוי,

און די פרייהייט — נישטאַ זי,

— פאַרוואָס-זשע האָסטו עס געטאָן? — דו זעסט דאָך, אַז ס'איז
סטעפ אַרום און נישטאָ ווהיין צו לויפן. דו הינטישער זון, דו!
— אַזוי איז ריכטיק, וואָשע בלאַגאַראַדיע. אַ הינטישער זון איז
ריכטיק, אַ משוגעת אַריין אין מיר. דער נישט-גוטער אַליין.
ער נעמט זיך ווידער צלמען.
— איך וועל דיך דערפאַר אַוועקפירן אין אַ ווייטערן פונקט אויף
דער לענאָ, ווייטער פינעם פונקט ווהיין דו דאַרפסט איצט גיין. און איך
וועל דיר אַנטאָן קייטן אויף די פיס.
יערעמי לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני און פאַלט צו מיט זיין פנים
צום אַפיצירס גלאַנציקע שטיוועלעך. דערווייל האָט דער עלטסטער קאַנ-
וואַיער געבראַכט דאָס קעסטל מיט די קייטן. דער אַפיציר הייסט עפענען
דאָס קעסטל. דער קאַנוואַיער טוט עס און נעמט אַרויס פון דאַרטן אַ בינטל
קייטן. די רינגען צעקלינגען זיך מיט דעם אונדז-זייער-גוט-באַקאַנטן קלונג.
אין מיטן סטעפ אַבער זעען אויס די רינגען מיט זייער קלונג מאַדנע פאַנ-
טאַסטיש, דערהויפט אונטער דעם שאַרפן ליכט פון דער זון וואָס פאַלט
אויף זיי. יערעמי הויבט אויף דעם קאַפּ פון דער ערד, אַבער בלייבט שטיין
אויף די קני. יעפימאָוו זאָגט:
— ער איז שוין געשטראַפט, ער איז צעשלאָגן און צעבלוטיקט, און
אַ געשמידטער — ווי וועט ער קאַנען מאַרשירן?
— פון מיינעטוועגן זאָל מען אים אַרויפזעצן אויף אַ פור, אַבער קייטן
אויף די פיס זאָל ער טראָגן.
יערעמי נעמט ווידער נייגן זיך מיטן קאַפּ צו דער ערד:
— האָט רחמנות, פאַטערל, בלאַגאַראַדיע. נאָר נישט קיין קייטן אויף
די פיס, ווען איך גיי צו דער פרייהייט. און מיינע פיס זענען קראַנק.
— פאַרוואָס זענען זיי נישט געווען קראַנק צו וועלן אַנטלויפן? און
אַז דו גייסט צו דער פרייהייט פאַרוואָס ווילסטו אַנטלויפן, אידיאָט איינער?
וועט איר זיין ערב פאַר אים? — גיט זיך דער אַפיציר אַ ווענד צו יעפי-
מאָוו.
אַנשטאַט יעפימאָוו זאָל גלייך ענטפערן, דערהערן זיך אַ סך קולות
פון די, וואָס שטייען נאָענט נעבן דעם אַפיציר:

ווי איין מענטש, גיט אַ רעווע אַרויס: „נישט שלאָגן! נישט שלאָגן!“ דאָס ווירקט. די קאָנוואַיער שלאָגן אים נישט מער. זיי שטויסן אים צו דער מחנה. און אַט איז שוין דער אַפיציר דאָ צוזאַמען מיטן דאָקטאָר. דער אַפיציר טוט אַ געשריי: „סטאַרַסטע אַהער!“ יעפּימאַוו לאָזט זיך צו אים. דער אַפיציר גיט אַ צווייטן געשריי: „אַלע — אַרונטערזעצן זיך צו דער ערד!“ מיר זעצן זיך אַרונטער. שטיין בלייבן נאָר, אַנטקעגן דעם אַפיציר, דער געכאַפּטער אַנטלויפער און יעפּימאַוו, וואָס קומט צו צו אים.

אַ טויטע שטילקייט נעמט אַרום די גאַנצע מחנה. דער אַפיציר גיט אַ באַפעל איינעם פון די עלטסטע קאָנוואַיער:

— ברענגען אַהער דעם קאַסטן מיט די קייטן!

דער קאָנוואַיער לאָזט זיך אַוועק צום אַפיציר־וועגל. דער אַפיציר

ווענדט זיך צום געכאַפּטן:

— פאַרוואָס האָסטו עס געטאַן, הינטישער זון דו? דאַרפסט דאַנקען

גאָט וואָס קיין קויל האָט דיך נישט געטראָפּן.

דער געכאַפּטער ענטפערט נישט תיכף. ער האַלט זיך קוים אויף די פיס. ער ווישט אָפּ מיט אַן אַרבל פון העמד דאָס בלוט פון זיין פנים. איינמאַל און נאָכאַמאַל, ביז עס נעמען זיך אַרויסזען זיין מויל און אַ טייל פון זיינע באַקן. אַנשטאַט זאָגן עפעס, נעמט ער זיך צלמען מיט האַסטיקע באַוועגונגן גען פון זיין האַנט.

דער אַפיציר ווענדט זיך צו יעפּימאַוו:

— איך האַלט אייך פאַראַנטוואָרטלעך.

— איך נעם נישט אויף זיך אַזאַ פאַראַנטוואָרטלעכקייט. — זאָגט

יעפּימאַוו.

— פאַרוואָס האָט ער עס געטאַן?

— איך ווייס נישט. ער האָט מיך נישט געפרעגט. איך ווייס אפילו

נישט ווי ער הייסט.

— איך הייס יערעמי, וואָשע בלאַגאַראַדיע. יערעמי. און מענטשן

רופן מיך יערעמושקאַ.

ער זאָגט עס אַזוי, אַז אַלע אַרום צעלאַכן זיך. אויך אויף דעם אַפי-

צירס ליפן באַווייזט זיך אַ שמייכל.

די אויפגעלאָפּענע געשווירלעך זענען אומעטום די זעלבע, פון אייביק די זעלבע...

מיטאַמאַל, ווי מיר ליגן אזוי און רעדן, ערשט די גאַנצע מחנה גיט זיך אַ כאַפּ אויף, אַ שפּרינג־אויף אונטער אַן אויסברוך פון געשרייען פון די קאַנוואַיער און גלייך מיט דעם זאַלפּ פון ביקסן. עטלעכע קאַנוואַיער מיט אַנגעשטעלטע ביקסן לאָזן זיך לויפן צווישן די בערגלעך אין די גראָזן, האַלטן אין איין שיסן און שרייען: שטיי! שטיי! קאַנאַליע! וואַרים מירן זיך דערשיסן!

וואָס איז געשען? איינער פון אונדזער מחנה, פון די קרימינעלע האַט אַ שפּרונג־אַרויס געטאַן פון די ליגנדיקע רייען, אַריינגעשפּרונגען אין די גראָזן צווישן די בערגלעך און געלאָזט זיך אַוועקלויפן. קיינער האַט זיך נישט געריכט אויף דעם און קיינער האַט עס, אין דער ערשטער רגע, נישט אַנגענומען ווי אַן אַנטלויפן. אַלע האָבן געמיינט, אַז דער מענטש לאָזט זיך אין דער זייט פון וועג אויף זיינע נאַטירלעכע באַדערפענישן, אַ באַשלוס צו אַנטלויפן — דאָ, אין מיטן פון סטעפּ — וואַלט יעדן פון אונדז אויסגע־זען פשוט משוגע. עס ווייזט אָבער אויס, אַז איינעם פון דער גאַנצער מחנה האַט זיך יאָ פאַרגלוסט דורכצומאַכן די משוגעת. ווער ער איז? וויסן מיר נאָך נישט. מיר זענען אַלע געפלעפט און פול מיט אַנגסט פאַרן גורל פונעם אַנטלויפנדיקן. מיר הערן די געשרייען פון די נאַכיאַגער, די קנאַלן פון זייערע ביקסן. דער גאַנצער סטעפּ איז אויפגעשטורעמט. די קאַנוואַיער אַרום אונדז אַלעמען שטייען כמורנע אַנגעצאַרנטע מיט די אויסגעשטרעקטע ביקסן אין זייערע הענט. די שטיקעס אַנגעשטעלט אויף אונדז, כדי קיינער פון אונדז זאָל נישט וואַגן אַ ריר צו טאָן זיך פון אַרט.

עס גייען דורך עטלעכע מינוט. די נאַכיאַגער קומען צוריק און טרייבן פאַרויס פון זיך דעם אַנטלויפער. ער איז צעבלוטיקט פון קלעפּ, אָבער נישט געטראָפּן פון קיין קויל. אַן עלטערער קרימינעלער, אַ נידע־ריקער, מיט אַ רויטן קאַפּ און קליין שפיציק בערדל, דאָס פנים איז אים פאַרגאַסן מיט בלוט און עס דוכט זיך, אַז אויך זיין קאַפּ, צוליב דער רויט־קיט פון זיינע האַר, איז איינגעטונקט אין בלוט. די קאַנוואַי־נאַכיאַגער שטופן אים און האַלטן נאָך אין שלאַגן אים. מיר אַלע — די גאַנצע מחנה,

— איר וויסט, אזוי ווי מיר ליגן איצט, קאן אויסקומען, אז מיר וואקסן צו צו דער ערד אט אזוי ווי די קליינע בערגלעך זענען צוגעוואקסן צום סטעפ. די בערגלעך זענען דא נישט געווען, נאר אימיצער האט זיי אנגעטראגן אהער, ווער? אפשר טאקע גאט אליין. און פון וואנען וויסן מיר, אז אונדז האט אנגעטראגן אהער נישט גאט? אז איך בין נישט פרום, קאן איך דען נישט טראכטן, אז גאט האט אונדז אנגעטראגן אהער? דער צאר און די רעוואלוציע און די קאטארגע האבן אונדז טאקע פארשיקט אהער, אבער מאכן אונדז צו ליגן ווי בערגלעך — דאס איז נישט אין זייער שליטה. איר פארשטייט — ווערן אויף עטלעכע מינוט, אדער אפילו אויף א שעה, אויף אן אמת צוגעוואקסן צום סטעפ, ווערן א טייל פון אים, ווערן בערגלעך. אזוי, אז אפילו גראז זאל נעמען וואקסן אויף אונדז. איר פארשטייט — גראז. גראז אין סטעפ. אין סטעפיקן מדבר. מדבר מוז נישט זיין לידיק, וויסט. מדבר האט דאך אויך אאזיסן. אפשר זענען מיר טיילן פון אאזיס? איר האט דאך ליב יידישע ווונדער־לעגענדעס. איר שרייבט דאך וועגן זיי און איר חלומט צו שרייבן וועגן זיי נאך מער. איר האט דאך מיר דערציילט וועגן אייער פאעמע „די קייטן פון משיח“, וואס שפילט זיך אַ אין מדבר. פארוואס זאל זיך אונדז נישט דוכטן, אז דא איז דער דאזיקער מדבר?

— דא, אין סטעפ?

— יא, דא, — גייט שאפירא אריין אין עקסטאז. — איר האט מיר דערציילט, אז איך גייט נאך די מעשה ווי אזוי משיח זיצט ביי די טויערן פון רוים און בינדט אפ און פארבינדט צוריק זיינע ווונדן אויף די פיס. — נו, אט האבן מיר עס דאך דא. איר האט אפגעבונדן די ווונדן אויף סלאוועס פיס, אויף אייערע אייגענע פיס און איך — דאס זעלבע. און יעפומאוו — אזוי. און אלע — אזוי. איז דאך עס ווונדערלעך, נישט אמת? אויך משיח האט לאנג, לאנג מארשירט ביז עס האבן זיך אים אויסגעשלאגן בלעזלעך־ווונדן אויף די פיס.

— צופיל צו טראכטן אזוי וועגן זיך, — זאג איך, — צופיל.

— אוודאי, אוודאי צופיל, — זאגט שאפירא. — פארשטייט מיך נישט בוכשטעבלעך. ווי מיר זאלן נישט טראכטן, די ווונדן אבער אויף די פיס,

אויפן גראָז און זוכן ווידער אַלע מיטלען ווי אַזוי צו פאַרשטעלן די אָפגע-
ברענטע פנימער פון דער סמאליענדיקער זון. די ערשטע זאך, ווידעראַמאַל,
נעמען מיר באַפרייען אונדזערע פיס פון זייער קאַטעס־קלעם. איידער איך
טו אויס מיינע אייגענע קאַטעס, באַט איך זיך אָן סלאָוען אַראָפצונעמען די
קאַטעס פון אירע פיס, וואָרים איך זע, אַז זי אַליין טוט עס נישט. אין
איר גרויסער מידקייט גיט זי זיך אַ צי אויס אויף דער ערד און בלייבט
ליגן אין פולער אויסגעשעפטקייט. סלאָוע דערווידערט נישט, זי נעמט אָן
מיין אַנבאַט. איך צי אַראָפ פון אירע פיס די קאַטעס. מיט איין האַנט האַלט
איך זי פאַר די פיס נידעריקער פון קנעכל, און מיט דער צווייטער וויקל
איך אָפ די הייסע אַנגעפאַרעטע טיכער פון אירע פינגער און פיאַטעס. איך
ריר אָן איר הויט און איבער מיינע פינגער גייט דורך אַ פיבער־שטראָם.
איך באַקוק אירע פיאַטעס און איך זע אויפגעלאָפענע ווייסע בלעזלעך אויף
זיי. אַלץ אין מיר ווערט צוגויפגעקלעמט. איך נעם גלעטן די בלעזלעך מיט
מיינע פינגער. איך נעם בלאָזן אויף זיי מיט מיינע ליפן צו אָפקילן די היץ
פון זיי און — איך ווייס אַליין נישט ווי אַזוי דאָס געשעט, און געשען געשעט
עס פלוצים — איך פאַל צו מיט די ליפן צו די בלעזלעך און צום גאַנצן
אויסשפרייט פון אירע פיאַטעס, ביז צו די שפיץ פינגער. אויך אויף די
פינגער באַמערק איך סימנים פון בלעזלעך. איך נעם קושן אירע פיס.
סלאָוע דערשפירט דעם צוריר פון מיינע ליפן. זי זעצט זיך האַסטיק אויף,
כאַפט אַרום מיין קאַפ :

— טוט עס נישט. איך בעט אייך. איך בעט אייך.

— פאַרגיט מיר, — שטאַמל איך. איך רוק זיך אָפ אַביסל און נעם
אויסטאָן מיינע אייגענע קאַטעס, וויקל אָפ מיינע אייגענע טיכער און דערזע
ווי אויך מיינע פיאַטעס זענען אויפגעלאָפן מיט נאָך גרעסערע בלעזלעך. די
פרייע לופט גיט אַ בלאָז אויף זיי מיט אַ מחיהדיקער קילקייט. איך צי זיך
אויס. אויך אַזוי, זע איך, ליגן שוין אי באַריס, אי יעפּימאָוו, אי אַלע, אַלע
אַרום מיר און נעבן מיר, אַלע מיט נאַקעטע, אַנגעווייטיקטע פיס.
באַריס, ליגנדיק נעבן מיר קאַפ צו קאַפ, נעמט רעדן צו מיר מיט
זיין כאַראַקטעריסטישן פליסטער־טאָן ווען אים באַפאַלן רגעס פון פּילאָזאָ-
פישע מעדיטאַציעס. ביי אים קומען זיי אויס ווי רגעס פון תפילה :

זיכער, און קיין שום שלעכטס קאן טאקע נישט געשען מיט איר? יא אודאי, די מערסטע פון דער מחנה זענען פאליטישע, אבער צי איז עס א פולע גאראנטיע?... נו, אודאי, דער קאנוואי איז דא. ער היט. די ביקסן זענען דא. די ביקסן היטן. און די מחנה, אויף צוריק, היט די קאנוואיער פון צו טאן שלעכטס די פרויען. אבער אט האט איינער זיך דאך יא דורכ-געריסן ביינאכט און איז אריין אינעם פרויען-באראק. זע, ווי אזוי איך האב עס ביז איצט נישט געטראכט וועגן די סכנות, וואס לוייערן איבער סלאווען? איינע צווישן דריי הונדערט לייב-אויסגעהונגערטע מענער-ארעסטאנטן. און פארוואס עפעס מיטאמאל אזא אויפציטער אין מיר? בין איך פארליבט געווארן אין סלאווען? פארליבט? ניין, איך קאן עס נישט זאגן. וואס דען? האסט זי ליב? — יא, אודאי. ליב האב איך זי. ווי דען אנדערש? ווער קאן זי נישט ליב האבן? יעדער איינער פון אונדז האט זי ליב. ווען איך בין פרום ווי אמאל, וואלט איך תפילה געטאן: גאט דערבארעמדיקער, היט און גיב אכטונג אויף סלאווען. פארהיט זי פון אלדאס ביים...

...און אט ליגן מיר ווידער ביים ראנד פון שליאך אויף מיטאג-אפרו. דאס מאל איז אונדזער אפרו ווייט פון א דערפל. אין מיטן פון סטעפ. די בערגלעך ווערן צוריק אויסגעגלייכט. אבער נאר ביסלעכווייט. פון ביידע זייטן שליאך הייבן זיך נאך צענדליקער פארוואקסענע ערד-קרייזלעך אזוינע, וואס זעען אויס ווי איבערגעקערטע קוגלעך. צווישן זיי וויגן זיך ארום ווילדע פעלדזאנגען, וואס קיינער האט זיי נישט געזייט און קיינער שניידט זיי נישט. סידן סטאדעס שאף קומען און עסן זיי אפ. ווייט, ווייט ביים עק פון האריזאנט זעען זיך באוועגלעכע פונקטן, וואס מיר זענען זיכער און דאס זענען סטאדעס. זיי זענען פאר אונדז א צייכן, אז ערגעץ דארט געפינט זיך א ישובל. דער קאנוואי אבער זאגט אונדז אן, אז מיר וועלן אנקומען צו אונדזער צווייטן נאכט-באראק, נעבן א דערפל, ערשט היפט אין אונט אריין, און דארט וועלן מיר גלייך קאנען קויפן מער עסנווארג.

מיר ווערן שנעל פארטיק מיט אונדזער גאר מאגערן מיטאג: טרוקן ברויט און וואסער, אין דער האפענונג, אז אין קומענדיקן דערפל וועלן מיר קאנען פארבעסערן אונדזער מאלצייט. דאס מאל פארט נישט אונדזער סטאראסטע באצייטנס צו באזארגן שפייז פאר אונדז. מיר לייגן זיך אויס

— אויך נישט אין אַרדענונג, — ענטפער איך אין פולער סאַלידאַ-
רישקייט.

— איך האָף נאָר, אַז עס זאָלן נישט אויפלויפן קיין גרויסע פּוּזירעס
אויף זיי. אָבער — מיר איז אַלץ איינס, אַלץ איינס.

איך זע, אַז זי איז נישט אויפגעלייגט צו רעדן, לאַז איך אָפּ אונדזער
געשפרעך. ביי אַן אויסבויג פון שליאַך, ווען די גאַנצע מחנה גיט זיך אַ
פאַרדריי, דערזע איך זי, די מחנה, מיטאַמאָל באמת ווי אין אַ געשטאַלט
פון אַ גאַנצער קריכנדיקער באַשעפעניש. דאָס דאָזיקע בילד איז שוין נישט
איינמאָל אויפגעקומען פאַר מייע אױגן. אָבער איצט — נאָך קענטיקער.
אַ זיך־דרייענדיקער שלאַנג, וואָס שאַרט זיך אויף איר בויך צווישן פאַנגאַ-
דערגעשאַטענע בערגלעך, צווישן כישופדיקע הויכע גראָזן. איך וויל צווישן
די קעפּ פון דער שלאַנג דערקענען דעם קאַפּ פון דעם קרימינעלן אַרעס-
טאַנט מיט דער געדיכטער באַרד, וואָס האָט זיך אַריינגעריסן ביינאַכט אינעם
פרויען־באַראַק, אָבער אַרעסטאַנטן מיט געדיכטע בערד זענען דאָ אַ סך
צווישן אונדזער מחנה. אַט מיט אַ דריי רייען פאַרויס פון מיין ריי זע איך
אַזאַ איינעם, אָבער גיי ווייס צי איז דאָס ער. און אַט מיט אַ פאַר רייען
הינטער מיר שפאַנען אויך עטלעכע מיט געדיכטע בערד. פרעגן ווידער
סלאָווען, צי דערקענט זי אימיצן פון צווישן זיי, וויל איך נישט. עס גייט
דאָך איר נישט אין דערקענען וועמען פון זיי; אין באַראַק איז דאָך געווען
אַ מהומה און נאַכטיק־טונקל. אַדער אפשר וויל זי גאָר נישט דערקענען!
אָבער מיך לאַזט עס נישט אָפּ.

מיטאַמאָל גיט אַ ברען מיר אין מוח אַ געדאַנק: זע, סלאָווע איז דאָך
די איינציקע פרוי צווישן אונדזער שפאַנענדיקער דריי הונדערט־מענער-
דיקער מחנה. איינע צווישן דריי הונדערט מענער. די פרויען אויף די פּורן
געהערן כמעט נישט צו אונדזער מחנה. זע, ווי אַזוי האָב איך עס ביז איצט
גאָר נישט געטראַכט וועגן דעם? איך גיב אַזש אַ ציטער: פאַרוואָס מיטאַ-
מאָל אַזאַ געדאַנק? איז זי, סלאָווע, אין סכנה? וואָס אַזוינס קאָן געשען מיט
איר? צי טראַכט זי, אַז עפעס קאָן געשען מיט איר און זי האָט מורא?
איך ווייס דאָך שוין, אַז זי איז נישט פון די שרעקעוודיקע און אַז זי איז
באַווסטזיניק וועגן איר נישט שרעקעוודיקייט, אָבער צי איז זי אויך אַזוי

קוק כמעט נישט אין די זייטן פונעם וועג און באַמערק נישט ווי ער נעמט זיך שלענגלעך צווישן קליינינקע נידעריקע בערגלעך, מיט וועלכע דער אומענדלעכער סטעפ ווערט מיטאַמאַל ווי באַשאַטן פון אימיצן פון דער הייך, אָדער ווי אַרויסגערוקט פון אימיצן פון אונטן.

ווען דאָס אַנטפלעקט זיך פאַר מיר, ווערט מיר אַביסל לייכטער. די מאַנאַטאַנקייט פון דער סטעפישער גלאַטקייט פאַרשווינדט, די אויגן האַבן אויף וואָס אַפצורוען. דערצו נאָך דערזעען מיר ווי גראַד די בערגלעך זענען אַרומגעוואַקסן מיט הויכע גראַזן און, ערטערווייז, מיט געדיכטע קוסטעס. איך עס זיך איין מיט די אויגן אין דער געענדערטער לאַנדשאַפט. איך טו עס באַווסטזיניק, כדי אַפּטאָן פון זיך אַביסל די אַנגסט פון סלאַוועך פאַרזונקענער שטומקייט. די פּיס נעמען זיך פּלאַנטערן. זיי הייבן זיך אָן אונטערברעכן. זיי מאַנען זייערס : רן. נאָך מער מאַנט עס די הויט אויף די פּיאַטעס. ווער ווייס וואָס דאָרט אויף דער הויט קומט פאַר. איך הייב אָן עטוואָס אונטערצוהינקען, אַבער איך כאַפּ זיך גלייך, אַז איך טאָר עס נישט אַרויסווייזן, איך טאָר זיך נישט נאַכגעבן. וואַרים איך באַמערק, אַז אויך סלאַוועס פּיס נעמען אונטערשפּרינגען נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין, מוּו איך דאָך אוּדאָי פאַרבאַרגן מיין אונטערהינקען, כדי נישט אַנצושטעקן סלאַווען מיט נאָך מער מידקייט. סלאַווע האַט נישט ליב אַז ווער פון אונדז גיט איר אַנצוהערעניש וועגן איר פּרויאַשער פיזישער שוואַכקייט. זי וויל נישט אַנדערש ווי נאָר אַרויסווייזן, אַז זי שטייט פיזיש נישט אָפּ פון אונדז : איך אַבער זע דאָך, אַז זי איז יאָ שוואַכער.

איך האַלט סוף כל סוף נישט אויס דאָס שווערע שווייגן און גיב אַ זאָג צו סלאַווען :

— אַט באַלד וועלן מיר מסתמא האַבן אונדזער מיטאַג־רו.
— מיך אַרט נישט, אַז נישט, — ענטפּערט אַפּ סלאַווע מיט אַן אַפּ־האַקנדיקער, כמעט כעסדיקער שטימע.

איך רעאַגיר נישט אויף איר כעס. איך זאָג נאָך ווייכער :
— איך האָף, אַז די הויט אויף אייערע פּיאַטעס איז אין אַרדענונג.
— ניין. נישט אין אַרדענונג, — ענדערט סלאַווע איר כעסדיקן טאָן.
איר קול ווערט שיער נישט ווי געבראַכן. — און ווי זענען אייערע פּיאַטעס ?

כליפּעט. מיר אַלע זאָגן גאַרנישט, מיר שווייגן, מיר ליגן ווי פאַרגרױלטע. איך נייג צו מיין פנים צו דער כליפּענדיקער מאַרושקאַ. איך קוק זיך גוט איין אין אירע אויגן, פון וועלכע עס פלייצן שטראַמען טרערן. זי ווערט ענדלעך איינגעשטילט, און מיר דוכט זיך, אַז איך הער ווידער, און אפשר קלאַרער נאָך, ווי איר קינד וואַרפט זיך אַרום אין אירע געדערם. איר פאַרשטייט. צי נישט? צי ווילט איר עפעס נאָך שאַרפּערס? ...

— אָבער ווי אַזוי איז ער פאַרט אַריין אין באַראַק צו אייך?

— אויפן זעלבן אופן, מסתמא, ווי אונדזער לאַזעבניק אזי אַרויפגענו-

מען געוואָרן אויף דער פּור, — זאָגט סלאָווע.

יא, טראַכט איד, זי איז גערעכט.

— איר וואַלט אים דערקענט, דעם מיקאַלאַ? — פּרעגט שאַפּיראַ.

— צו וואָס דאַרף איר אים דערקענען? וואָס גייט ער מיך אָן? —

זאָגט סלאָווע, — ס'איז גענוג וואָס איך ווייס, אַז ער איז דאָ צווישן אונדז.

און ס'איז גענוג וואָס איך ווייס, אַז הינטער אונדז, אויף אַ פּור, זיצט איינע

און אַ קינד וואַרפט זיך אַרום אין איר אינגעווייד.

די גאַנצע צייט פון אונדזער ווייטערדיקן מאַרשירן, ביז מיר קומען ווידער אָן צו אונדזער מיטנטאַג-אַפּרו, שפּאַנען מיר און שווייגן צווישן זיך. מיר רעדן כמעט נישט אַרויס קיין וואַרט איינער צום אַנדערן, אַזוי שווער האָט זיך געלייגט אויף אונדזער געמיט סלאָוועס איבערלעבונג אין דער פאַרגאַנג-גענער נאַכט. יעפּימאַוו פּרובירט יאָ אַמאַל אַ זאָג צו טאָן אַ לייכט וואַרט אָבער דערביי בלייבט עס. מיר רופן זיך נישט אָפּ. מער נאָך פון אונדז שווייגט סלאָווע אַליין אין פּולער שטומקייט. איך טו זיך אַריין מיט אַלע אברים אינעם אימפעט פון דעם מאַרש, אינעם קלאַפּן פון די קאַטעס, אין די דינע שטיינדלעך און אין די האַרטע קנייטשן פון דעם סטעפּ-וועג. איד

רייסן פון איר. איך הער ווי זי רעדט; און זי ווערט אויף א ווילע שטיל דוכט זיך מיר, און איך הער ווי איר קינד רייסט זיך פון אינגעווייד. זי ווערט אינגאנצן שטיל. זי הייבט אן איינשלאָפן. אויך אלע איבעריקע פרויען נעמען איינשלאָפן. אויך איך. מיינע אויגן בלאַנדזשען אַרום צווישן די דיקע שאַטנס פון אונדזער באַראַקל, וואָס איז דורכגעשטאַכן מיט אַ קליין, קליין פלעמל פון אַ פאַררויכערטן לאַמטערנדל. מיטאַמאַל נעמט זיך מיר דוכטן, און איך זע, ווי עמיצער שאַרט זיך אַריין אין אונדזער באַראַק. איך הייב אויף דעם קאַפּ, ערשט — אַ מאַן, איינער פון אונדזער מחנה, אַנגעטאַן אין לייונטענעם הילוך; אַ הויכער, מיט אַ געדיכטער באַרד. איך גלייב נישט מיינע אויגן: ווי אַזוי קומט ער אַריין אַהער? נישט אַנדערש, און דער וועכטער האָט אים אַריינגעלאָזט. אָבער ווי אַזוי? דער מאַן קוקט זיך אַרום. ער זוכט עמיצן צווישן די פרויען. ער שפאַנט האַסטיק־צו צו מיין שוואַגן־גערער שכנטע, פאַלט־צו איר צו, מיט אַ פאַרשטיקט קול: „מאַרושקאַ, דאַס בין איך, דיין מיקאַלאַ.“ מיין שכנטע כאַפט זיך אויף אין גרויס בהלה, און איידער נאָך זי האָט צייט עפעס צו זאָגן, גיט זיך דער מאַן אירער אַ וואַרף אויף איר, קלאַמערט זי אַריין אין זיינע גרויסע אַרעמס און נעמט אַרויפ־קריכן אויף דער נאַרע, אַוועקשטופנדיק מיך מיט זיינע לאַנגע הענט. די פרוי וויל עפעס אַרויסשרייען, אי פון פרייד, אי פון פחד, אָבער ער, ווי אַן אַרויפגעפאַלענער וואַלף, האַקט־אַפּ איר קול. ער עסט זיך איין אין איר לייב און פון זיין האַלדז רייסט זיך זיין אַטעם מיט אַ ווילדן געפייף און כאַרכל. די פרוי ראַנגלט זיך, בעט זיך: „מיקאַלושקאַ, מיקאַלושקאַ.“ מיר אלע שפּרינגען אויף און נעמען שרייען. אייניקע פון די פרויען וואַרפן זיך אַרויף אויף אים, שלעפן אים אַראָפּ פון דער נאַרע. ער לאָזט זיך נישט און נעמט זיך שלאָגן מיט זיי. זיי שלאָגן אים צוריק, רייסן אים פאַר דער באַרד, און ער, ווי אַ גערירטער פון זינען, פאַכעט מיט די הענט אין אלע זייטן, אַ שוים נעמט אים שפאַרן פון מויל. אויף אונדזערע געשרייען לויפט אַריין דער וועכטער. ער כאַפט אים פאַרן קאַרק און שלעפט אים אַרויס. וואָס ער טוט מיט אים — ווייסן מיר נישט און עס גייט אונדז נישט אָן. דער וועכטער פאַרהאַקט די טיר פון אונדזער באַראַק, מיר לייגן זיך אלע אויס צוריק אויף אונדזערע ערטער. מאַרושקאַ, מיט איר אויפגעשוואַלענעם בויך, ליגט און

גערט איז, ווייזט אויס, אויך נישט מער ווי פראַסט לייב צו באַגערן, אפילו פאַרן אייגענעם מאַן — צו וועלן עס שיער נישט ווי אויפּעסן, צו זעטיקן זיך מיט דעם אין גרויס אַנפאַל, ווי אַ הונגעריקער וואַלף פאַלט אָן אויף אַ שעפּס. גאַט מיינער! וואָס פאַר אַ נאַכט מיר האָבן עס אַלע געהאַט היינט אין אונדזער פרויען־באַראַק! באַראַק. וואָס איז באַראַק? די זעלבע טורמע. דער זעלבער תהום פון מענטשלעכן געיאַמער און פון פאַרציקונג. הערט נאָר, הערט. עלף פרויען זענען מיר אין דער נאַכט אין באַראַק. מיר ליגן אויף איין נאַרע, איינע לעבן די אַנדערע. די צוויי קראַנק־געוואַרענע פאַר ליטישע פרויען ליגן נעבן מיר צו דער לינקער האַנט, און רעכטס, נעבן מיר — די שוואַנגערע פרוי. זי פאַרט מיט אונדזער פאַרטיע צוזאַמען מיט נאָך אַכט פרויען, וויבער פון קרימינעלע. זיי פאַרן פרויוויליק מיטן עטאַפּ, כדי אַנצוקומען גלייך מיט זייערע מענער אין זייער פאַרשיקונגס־אַרט. איר האָט דאָך אַלע נישט געגלייבט, אַז עס איז טאַקע דאָ צווישן זי פרויען איינע אַ שוואַנגערע. אַבער איר זעט דאָך — זי איז דאָ. זי ליגט נעבן מיר און זי דערציילט מיר פויעריש־פראַסט, ווי אַזוי זי האָט פאַר שוואַנגערט, און ווי אַזוי איר מאַן איז גלייך נאַכדעם אַרעסטירט געוואָרן זאָר אונטערצינדן אַ שכנס שטוב אין דאָרף, און איז שנעל פאַרמשפּט געוואָרן פאַרשיקט צו ווערן קיין סיביר. איז אַט פאַרט זי מיט אונדזער עטאַפּ, ווו עס מאַרשירט אויך איר מאַן. דער קאַנוואַי לאָזט דעם מאַן אירן נישט צו צו איר. און אוודאי נישט ביינאַכט. ער קאַן אין אונדזער פרויען־באַראַק נישט אַריינקומען. די וואַך ביי דער טיר פון דעם מענער־באַראַק וועט אים נישט אַרויסלאָזן און דער וועכטער ביי אונדזער טיר וועט אים נישט אַריינלאָזן. — ליגן מיר אַלע איינע נעבן די אַנדערע און מיר שמועסן. די צוויי פאַליטישע הברטעס, מיט וועמען איך באַקען זיך נענטער, הויבן אָן איינצושלאָפן. זיי שלאָפן טאַקע שנעל איין. האַלט איך אָן מיין שמועסן מיין מיין שוואַנגערדיקער שכנטע. איך קוק איר נאָך ווי שווער ס'איז איר איינצולייגן איר שווערן גוף אויף דער האַרטער נאַרע. זי דרייט זיך, נעבעך, אין אַלע זייטן, ביז זי געפינט די באַקוועמע פאַזיציע פאַר זיך און פאַר איר קינד אין אירע געדערעם. זי זאָגט מיר, אַז זי פילט איר קינד אין זיך שוין זייער לעבעדיק. עס וואַרפט זיך אום אין איר און עס וויל זיך שוין אַרויס

עס ווערט שטארקער אין מיר דאָס געפיל, אַז איך ווער מיט יעדן ווייטערדיקן שפּאַן אַלץ מער אַריינגעשלונגען אין אַן אַכזריותדיקער ליידיק־פּרייער אויסגעשפּרייטקייט, אין אַ וועלט פון ווילדע, אומהיימלעכע מרחקים, איבער וועלכע עס טראָגט זיך אַרום, ווי אין די טעג פון בראשית, גאַט אַטעם אַליין נאָר. אַט אַזוי ווי מיר שפּאַנען וועלן מיר קיינמאַל אין ערגעץ נישט אַנקומען. די אויסגעשפּרייטע מרחקים וועלן זיך קיינמאַל נישט ענדיקן, סיידן זיי זאָלן אונדז ווען עס איז ברענגען צום סאַמע סוף פון דער וועלט. אונדז, און די פּלאַקערנדיקע זון, וואָס קומט צו אונדז צו אַלץ נעענ־טער. זי רוקט זיך איבערן הימל און ווייסט אויך נישט, ווי מיר, ווען זי וועט צוקומען צו איר אמתן ציל, ווייל דער מערב־ברעג איז אויך פאַר איר נישט מער ווי אַזאַ מין נאַכט־באַראַק, וווּ איבערצונעכטיקן אין אַ געדיכטער כלומרשטיקער רו.

כדי מיט עפעס אויפצומנטערן סלאָווען, זאָג איך איר, אַז מיר האָבן נעכטן ביינאַכט, ליגנדיק אויף דער נאַרע אין באַראַק, אַפּגעמאַכט צווישן זיך, אַז יעדער איינער פון אונדז זאָל דערציילן וואָס עס איז געווען זיין שאַרפ־סטע איבערלעבונג אין די יאָרן פון זיין זיין אין טורמע. וואָלט געווען אין דרך, אַז אויך זי זאָל אונדז עפעס דערציילן פון אירע שאַרפּסטע איבערלע־בונגען. און אַזוי ווי ביינאַכט איז זי נישט מיט אונדז צוזאַמען, זאָל זי עס אונדז דערציילן דורכן טאָג, אין דער צייט פון מאַרש.

סלאָווע גיט, מיט אַ פּלוצימדיקער ענערגיע, אַ זאָג :

— צו וואָס זאָל איך אייך דערציילן וועגן עפעס פון אַמאַל, איך וועל אייך דערציילן עפעס וואָס איך האָב איבערגעלעבט היינטיקע נאַכט.
— היינטיקע נאַכט ?
— יאָ, און אפשר דאָס שאַרפּסטע וואָס איך האָב ווען איבערגעלעבט אין טורמע.

— דערפאַר זענט איר אַזוי געדריקט היינט ? — פרעג איך.

— מסתמא דערפאַר — זאָגט סלאָווע. — איך וועל עס אייך דער־ציילן וועט מיר לייכטער ווערן. איר פאַרשטייט ? די מענטשלעכע נאַטור. מיר קענען זי ? וויפיל מיר קענען זי — קענען מיר זי נאָך אַלץ נישט. איר פאַרשטייט ? מאַן, ווייב, תאוה. הונגער נאָך לייב. און אַ ווייב וואָס שוואַנג־

צעבייט עס פאַר אונדז סיי-ווי-סיי אויף קלענער געלט, מיר זאלן עס קאַנען
נוצן ביים קויפן עסנוואַרג.
דער קאַנוואַיער רוקט אַריין דאָס צענערל צו זיך אין קעשענע און
זאָגט :

— גוט. כ'וועל עס צעבייטן.

עס דערהערט זיך די קאַמאַנדע : מאַרש ! און מיר רירן זיך פון אַרט.
אַן די קאַלאַטן און אַן די טאַרבעס אויף זיך איז טאַקע לייכטער צו
שפאַנען. אַן אַן ערך לייכטער. מער נישט, איצט זעען מיר אַלע אויס אין
אונדזער לייזונטענעם הילוך גאַר משונהדיק קאַמיש. אַ מחנה אַנגעטאַן
דורכאויס אין גראַבן ווייס. מיר זעען אויס ווי מענטשן, וואָס אַ שרפה האָט
זיי אַרויסגעיאָגט פון זייערע געלעגערס אין הוילער אונטערוועש, אַדער
גאַר ווי באַשעפענשן פון יענער וועלט. דערוואַקסענע מענטשן, אַ סך פון
זיי מיט בערד, און — זייער אַנטוועכץ איז אַ לייזונט-העמד וואָס פלאַטערט
אין פרימאַרגן-ווינטל הקדשדיק-אַפגעלאָזן. אין פאַרגלייך מיט אונדזער איצ-
טיקן אויסזען, קוקט שוין אויס סלאַווע אין איר גרויען זשאַקעט און קליידל
ממש עלעגאַנט.

מיר מאַכן איר אַלע קאַמפלימענטן, אָבער די קאַמפלימענטן נעמען
זי נישט היינט. זי שפאַנט צווישן יעפּימאַוון און מיר און שווייגט. רעדט
נישט אַרויס קיין וואַרט.

— וואָס איז מיט אייך, סלאַווע ?

סלאַווע טוט אַ מאַך מיט אַ האַנט און ענטפערט נישט.

דאָס שפאַנען וויגט זיך פונאַנדער. דער ווייטיק אין מיינע פיאַטעס
האַלט אַן, אָבער זיין שאַרפּקייט ווערט קלענער דורכן אַנהאַלטנדיקן אימפעט.
די זון הייבט ווידער אָן, ווי נעכטן, צו פלאַקערן איבערן פנים, זי באַוועגט
זיך אַקוראַט אונדז אַנטקעגן איבערן ווייס-לויטערן הימל. עס צעקרייזן זיין
איבער אונדז אין דער אַנסופיקער הויכקייט גרויס-פליגלדיקע פייגל, שווע-
צו דערקענען צי דאָס זענען אַדלערס אַדער סאַקאַלן. די פון דער מחנה,
וואָס זענען שוין פון פריער באַקאַנט מיט דער דאָזיקער סיבירישער לאַנד-
שאַפט, זאָגן, אַז דאָס זענען סאַקאַלן. צופיל נאַכקוקן זיי אין גאַנג פון אונ-
דזער מאַרש קאַנען מיר נישט. זיי שוועבן אַוועק אין פאַרשידענע זייטן.

ווייס נישט פארוואס — איז געוואָרן אי עפעס שווערער, אי, פון דער צווייטער זייט, לייכטער. קיינער קאָן זיך נישט אָפגעבן אין דער מינוט קיין קלאָרן חשבון אין זיינע באַציונגען צו לאַזעבניקן. אפילו נישט שאַפיראַ. אמת, מיר ווייסן, אַז סלאָווע וואָלט בשום אופן נישט איינגעשטימט צו נעמען פאַר זיך, אין דעם מאַמענט, די פּריווילעגיע, און ס'וואָלט געווען אומזיסט אונדזער צושטיין צו איר, אַז נישט לאַזעבניק, נאָר זי זאָל גיין זעצן זיך אויף דער פּור. אָבער פאַרט, האָב איך געפילט, אַז עפעס איז נישט אין אַרדענונג. און שווער איז מיר געווען שלום צו מאַכן מיט דעם אופן ווי לאַזעבניק האָט, אַן דער מינדסטער באַמערקונג, אַנגענומען די פּריווילעגיע. וואָלט ער כאַטש אַליין, פון איידלקייט וועגן, אַנגעבאָטן סלאָווען — האָט ער עס נישט געטאַן. ער האָט עס אַנגענומען, גלייך ווי אים וואָלט עס גע-קומען! ער, דער הויכער, ברייטפלייציקער, און סלאָווע — מיט אַ קאַש נידעריקער פון אים, אַ דינע, מיט שמאַלע, שוואַכע אַקסלען, און איצט, אין פּרימאַרגן, אַזאַ בלאַסע, און אַזאַ מידיקייט ווייעט פון איר, אַזאַ אָפגעצערט-קייט. איז ווידעראַמאַל, צום הונדערטסטן מאַל, לאַזט מיך נישט אָפ די פּראַגע: איז ער, לאַזעבניק, טאַקע באמת אַ קראַנקער, אַ פאַרצווייפלטער אין זיך, אַדער אַ פשוטער עגאָיסט, אַ גראַבער אויסנוצער? אַדער אפשר גאָר אַזאַ מין סימולאַנט, וואָס סימולירט קראַנקייט, ביז ער ווערט טאַקע קראַנק? אַט אַזוי, ווי ס'איז מיר נישט איין מאַל אויסגעקומען צו זען אין טורמע, ווי געוויסע אַרעסטאַנטן סימולירן משוגעת ביז זיי גייען אויף אַן אמת אַרונטער פון זינען... אין דער זעלבער צייט בין איך דורכגענומען מיט התפעלות פון דעם קאַנוואַיערס האַנדלונג. אַזאַ מוטיקייט. נישט אַנדערש. נאָר ער מוז זיין אַליין אפשר אַ רעוואָלוציאַנער. און אַזאַ רויקע פשוטקייט. די פשוטקייט און תמימות פונעם דאַרפסמענטש, פונעם פאַלקסמענטש. אַט קומט ער צוריק, דער קאַנוואַיער. ער שטעלט זיך אַוועק נעבן מיר אין ריי, ווי נעכטן. די גאַנצע מחנה איז שוין אויסגעסטראַיעט. די רעוויזיע גייט אַדורך. אַלע זענען אויף זייערע ערטער. קיינער פעלט נישט. איידער מיר הייבן אַן דעם ווייטערדיקן מאַרש, פאַרכאַפ איך נאָך אַריינצו-לייגן אין קאַנוואַיערס האַנט דאָס פאַפירענע צענערל און כ'זאַג: — נעמט עס, זעמליאַק. אויב איר ווילט גאַרנישט נעמען פאַר זיך.

באַקאַנטן קאַנוואַיערס קול. ער גיט מיך אַ צי פאַרן אַקסל און שעפּטשעט מיר אַרײַן אין אויער, ווינקנדיק מיט אַן אויג אין לאַזעבניקס זייט :

— זאַגט אייער חבר, ער זאַל גיין מיט מיר. איך וועל אים אַרויפּזעצן אויף אַ פּור. און זאַל ער מיטנעמען אויך אייערע כאַלאַטן און טאַרבעס. אויב איר ווילט זיי נישט טראָגן אויף זיך. ס'וועט היינט זיין אַ הייסער טאַג. איך גיב גלייך איבער די נייעס לאַזעבניקן. ער גלייבט נישט זיינע אויערן. אויך מיר אַלע זענען געפלעפט פון דער אומגעריכטער, געוואַגטער גוטסקייט פונעם קאַנוואַיער. איך האָב עס דערוואַרט, אָבער נישט פאַר געשטעלט זיך, אַז ער, דער זעלנער, וועט עס טאַן שוין, אין פּרימאַרגן. דער קאַנוואַיער ווענדט זיך דירעקט צו לאַזעבניקן :

— מאַכט עס שנעל, זעמליאַק. פאַר דער רעוויזיע. בשעת דער רעוויזיע זאַלט איר שוין זיצן אויף דער פּור.

און צו מיר גיט ער אַ זאַג, דערשפּירנדיק מיין געפלעפטקייט :

— איר האָט דאָך מיך אַזוי געבעטן, זעמליאַק.

— אוודאי, אוודאי, — זאַג איך. — איר זענט אַ טייערער מענטש.

— אפשר ווילט איר איך זאַל עמיצן אַנדערש פון אייך נעמען צו דער פּור, נישט יענעם? מער ווי איינעם קאַן איך נישט נעמען.

— ניין, ניין, — זאַג איך, — נעמט דעם, וועגן וועמען איך האָב גערעדט מיט אייך. און וואָס זאַגט איר, באַריס? און איר, סלאָווע? — נישטאָ וואָס צו פרעגן — זאַגן אי באַריס, אי סלאָווע. יעפּימאַז הערט זיך צו און שמייכלט.

— גיי, מאַקסיס, און האָב הנאה. — זאַגט שאַפּיראַ צו לאַזעבניקן, האָב הנאה און גיב אַכטונג אויף אונדזערע זאַכן.

מיר לאָדן אַן אויף לאַזעבניקס אַקסלען אונדזערע כאַלאַטן און טאַרבעס. די אַנלאַדונג פאַרשטעלט כמעט אינגאַנצן זיין פנים. ס'איז נישט צו באַמערקן ווי זיין פנים זעט איצט אויס און וואָס פאַר אַ מינע עס האָבן איצט זיינע ליפּן. כ'בין זיך מודה, אַז איך בין צופרידן וואָס איך זע עס נישט. לאַזעבניק לאָזט זיך גיין, אַ ביסל געבויגן אונטער דער אַנלאַדונג. דער קאַנוואַיער נאַך אים.

זענען מיר איצט זאַלבעפערט אין דער ריי. אונדזער געמיט — איך

דער פרימאָרגן זאָגט אונדז אָן, אַז דער טאָג וועט זיין אַ הייסער. ער, דער פרימאָרגן אַליין, איז שוין דורכגענומען מיט די שאַרפֿקייטן פֿון דער זון, וואָס איז אַקאַרשט אויפגעגאַנגען און איז שוין אין איר פֿולן ברען. דער סטעפֿ אָבער אַטעמט נאָך מיט נאַכנישט אויסגעוועפֿטער נאַכט־קילקייט און פֿילט דערווייל אָן מיט דער פֿרישער קילקייט אונדזערע לונגען. נאָך דער שווערער לופֿט אין באַראַק, זאַפֿסטו אין זיך אַריין דעם סטעפֿ־אַטעם ווי אַ גוטן, שטאַרקן וויין. די אַביסל אויסגערוטע פֿיס שאַרן זיך איבער די גראַזן ביים זויס פֿון שליאַך און דערפֿילן מאַמענטאַל אַזאָ דינעם שטאַך־ווייטיק אויף דער הויט פֿון די פֿיאַטעס. אַ סימן — אַז אויף די פֿיאַטעס נעמען זיך באַווייזן אָנהייבן פֿון הויט־בלעזלעך. קאַנסט פֿון דעם נישט מאַכן קיין וועזן, ווייל — גיין מוזסטו גיין. די בלעזלעך — אַדער זיי וועלן דורכן ווייטערדיקן מאַרש פֿונאַנדערשפֿרייטן זיך אונטער דער הויט, אַדער זיי וועלן ווערן נאָך גרעסער און שטעטיקער. וואָס דעמאַלט? — אויך דעמאַלט וועסטו נישט דאַרפֿן מאַכן קיין וועזן דערפֿון, ווייל, ווידער־אַמאַל, גיין מוזסטו גיין, סיידן זאָלסט נעמען פֿראַווען קרעכצעניש און איינ־בראַך און דערגיין די יאַרן זיך אַליין און אַלעמען, ווי לאַזעבניק.

שאַ, וווּ איז לאַזעבניק? — אַט איז ער. און אַט איז אויך יעפֿימאָוו און שאַפֿיראַ. מיר זענען שוין אין אונדזער ריי. און אַט איז שוין אויך נעבן אונדז סלאַווע. זי זעט אויס בלאַס, נישט אויסגעשלאַפֿן. אונטער אירע אויגן — אַ קענטיקע, מידע בלויקייט. עס ווילט זיך מיר זי פֿרעגן פֿאַרוואָס זי זעט אויס נישט גוט היינט, אָבער איך האַלט זיך איין. איך גיב אַ זאָג גאַר פֿאַרקערט :

— איר פֿילט זיך גוט, סלאַווע? איר זעט אויס אויסגערוט.

סלאַווע טוט כמורנע אַ קוק אויף מיר :

— אויסגערוט? שוין איינמאַל אויסגערוט. אַ ביטערע נאַכט געהאַט.

— וואָס איז געשען?

— כוועל דערציילן שפּעטער, נישט איצט. און וואָס מאַכט איר, חבר

לאַזעבניק?

איידער לאַזעבניק האָט צייט צו ענטפֿערן, דערהערן מיר אונדזער

אויף צו פרעגן: ווען וועסטו אויפהערן צו ציטערן איבער דיין אייגענער שקורע?

זיינע לעצטע ווערטער, האָט זיך מיר געדוכט, שטרייכט ער באַזונדערס אונטער. ער צילט זיי, האָט זיך מיר געדוכט, אין עמיצן — אין וועמען? — טאַקע זייער אַ מערקווירדיקער פּאַל, — זאָגט יעפּימאַוו, — איך האָב אויך עפעס ענלעכס צו דערציילן, אָבער פאַר היינט איז גענוג, גענוג. שלאָפן! מיר דאַרפן מאַרגן אויפשטיין מיט טאָג גלייך.

10

גלייך מיטן זון-אויפגאַנג איז אונדזער מחנה ווידער שוין אויף. זי פּאַרטיקט זיך אָפּ מיט די פּריערדיקע הצטרכותן און מיטן ברויט און קיפּיאַטאַק-פּרישטיק און נעמט זיך אויסשטעלן צו רעוויזיע, פּאַרמירנדיק די רייען צום ווייטערדיקן מאַרש איבער די סטעפעס. די מחנה שטעלט זיך אויס אין איר גאַנצער לענג ביים זויס-שליאַך, אָנהאַלטנדיק די זעלבע גרופּירונגען וואָס נעכטן.

היינט מאַכן מיר שוין נישט דעם נעכטיקן טעות צו טראַגן אויף זיך די כּאַלאַטן און די טאַרבע-זעק. מיר האַלטן זיי גרייט איבערצוגעבן זיי צו די פּורן. אויף די טאַרבעס איז אויפגעשריבן יעדנס נאַמען, און די כּאַלאַטן זענען סיי-ווי ענלעך איינע צו די אַנדערע אין זייער אומגעלומ-פּערטקייט, אַז עס מאַכט נישט אויס אויב מיר וועלן צו אַוונט-צו נעמען יעדער פאַר זיך אַ פּאַרביטענעם כּאַלאַט. אַנטקעגן קליידער-מאָדע וועלן מיר שוין סיי-ווי נישט זינדיקן. יעדער כּאַלאַט פּאַסט פאַר יעדן איינעם. מיר לאָזן נאָר איבער פאַר זיך דעם טשייניק און דעם שארית פון דעם ברויט-פּאַיאַק, עטלעכע שטיקלעך צוקער און מאַכאַרקע-טאַבאַק. מיר קניפן זיי צונויף אין אַן אויסגערייניקטן טיכל און הענגען עס אָן צוזאַמען מיטן טשייניק וואָסער אויפן בויך-גאַרטל.

עס תיכף וואָלטן די וועכטער אפשר פאַרכאַפט און אָפּגעהאַלטן זי, אָפּגע־
ראַטעוועט זי...

סיי יעפּימאַוו, סיי איך, ביידע גיבן מיר אַ פּרעג:

— פון וואָנען זייט איר זיכער, אַז די וועכטער האָבן עס נישט פאַר־
כאַפט? פון וואָנען זייט איר זיכער, אַז זי האָט איר זעלבסטמאָרד טאַקע
דורכגעפירט?

— זיכער בין איך נישט, — זאָגט באַריס, מיט אויפגעציטערטקייט.
ביון היינטיקן טאָג נאָך בין איך נישט זיכער. און ערשט די נישט־זיכער־
קייט פאַרפאַלגט מיך. און מער פון אַלץ פאַרפאַלגט מיך, וואָס איך האָב
תיכף, אין דער ערשטער רגע, נישט רעאַגירט מיט אַן אויפשטורעם. דאָס
הייסט, אַז כ'האַב נאָכגעגעבן מיין פחדנות; כ'האַב געציטערט איבער מיין
שקורע, ווען דאָרט, אַהינטערן וואַנט, איז אַ מענטש געלעגן אין די אַרעמס
פון טויט. און ווער? וואָלט איך כאַטש וויסן ווי זי הייסט!
— אָבער איר זענט דאָך פאַרט נישט זיכער; איז דאָך עס פאַרט
אַ טרייסט.

— ניין, נישט קיין טרייסט פאַר מיר. לויט מיין אינטואַטיוו געפיל
האַט זי איר זעלבסטמאָרד יאָ דורכגעפירט. און דורכגעפירט האָט זי עס
בשעת דעם צווייטן וואַנט־געשפּרעך מיט מיר. איך האָב פּרובירט דורך
דער גאַנצער נאַכט דערנאָך, פון צייט־צו־צייט, אַ קלאַפּ צו־טאָן אין וואַנט.
אָבער אומזיסט; קיין ענטפער איז נישט געקומען.

— אפשר האָט מען זי גאָר צוגענומען אין קאַרצער, ווייל מען האָט
זי געכאַפט ביים דורכקלאַפּן זיך מיט אייך, און זי איז ביז היינט צווישן די
לעבעדיקע?...

— וואָלט מען דאָך אויך מיך צוגענומען אין קאַרצער! איר פאַר־
שטייט, חברים, אויף איין קליינער רגע איז געהאַנגען איר לעבן, און איך
בין געלעגן אַהינטער דער וואַנט, און מער קיינמאָל פון איר און וועגן איר
נישט געהערט. און, ווידער, וואָלט איך כאַטש געוואוסט איר נאָמען! איז עס
נישט מאָדנע, וואָס איך האָב גלייך פון אַנהייב נישט געפרעגט, ווי זי
הייסט? איר פאַרשטייט? די פאַסירונג האָט זיך באַזונדערס מיר אַריינגע־
שניטן אין מיין לעבן... שוין פינף יאָר זינט דעמאָלט, און איך הער נישט

טאָרגע, און וויל באַגיין זעלבסטמאָרד. איך מוז זי אַפּרעדן דערפּון. אַבער ווי אַזוי? זאָל איך זאָגן דעם וועכטער וועגן דעם, וועט ער מיך באַפּאַלן און שלעפּן מיך אין קאַרצער. די רגעס ווערן אומענדלעך. דער מוח הייבט זיך מיר. איך שטעל-אַן מיינע בליקן צום טיר-אויגל און שפּיץ-אַן די אויערן. דער וועכטער, מיין איך, איז אַפּגעגאַנגען. איך נעם ווידער אויס-קלאַפּן ווערטער צו מיין שכנטע :

— כ'בעט אייך, טוט עס נישט!

— איך מוז!

— פאַרוואָס?

— קאָן נישט לעבן מער.

— וואָס טוט איר?

— שנייד אַדערן.

— טוט נישט!

— כ'מוז! בעט אייך, איבערגעבן עפעס מיינע פריינט.

— ווי הייסט איר?

נישטאָ קיין ענטפער. איך שפּרינג אַראָפּ פון בעטל. איך לויף-צו צום טיר. כ'הער פאַרשטיקטע טריט, פאַרשטיקטע שאַרכן. שליסל-געקריץ אין טיר פון מיין שכנטע. ווידער טריט, ווידער פאַרשטיקטע שאַרכן. מיין אויג שלאָגט זיך אָפּ אין דעם וועכטערס אויג אין מיין טיר. ער רעוועט: „לייג זיך!“ און אַז איך טו עס נישט אַזוי שנעל ווי ער וויל, וויל מיינע קני ברעכן זיך מיר אונטער, שליסט ער אויף די טיר, יאָגט אַריין, גיט מיר אַ זעץ מיטן הענטל פון זיין רעוואָלווער אין אַ זייט און שליידערט מיך צו צו מיין בעטל: „לייג, נישט וואָגן אויפהייבן זיך!“ „וואָס איז געשען?“ קרעכץ איך אַרויס. „נישט דיין עסק, שלאָף.“ וועכטער אָפּ. די טיר פאַר-האַקט זיך צוריק. דער ווייטיק פונעם רעוואָלווער-זעץ שפיר איך נישט אויף דער מינוט. איך שפיר מער פון אַלץ דעם ווייטיק פון מיין ערשטן גרויל: פאַרוואָס האָב איך תיכף נישט געמאַכט קיין טרעוואָגע, צו נעמען תיכף קלאַפּן אין טיר און דערציילן דעם וועכטער, אַז מיין שכנטע וויל באַגיין זעלבסטמאָרד? דערציילן, אַז איך האָב זיך דורכגעקלאַפּט מיט איר דורך דער וואַנט. ווען איך דערשרעק זיך נישט פאַר קאַרצער און דערצייל

און ער כאפט דין, באפאלט ער דין גלייך, שלאגט דין און נעמט דין אַוועק אין קאַרצער. דין און אויך אַזוי דעם שכן אויף יענער זייט וואַנט, מיט וועמען דו קלאַפסט זיך דורך. נו, ווייסט איר דאָך, ס'איז אַן איינשטעלעניש : שטעלסט איין אי זיך, אי דעם שכן. דאָס סיסטעם פון דורכקלאַפן זיך האָב איך שוין, מער-ווייניקער, געקענט, אָבער נישט פערפעקט. איך וואַרט-אַפּ ביז נאַכט. איך לייג זיך אויפן בעטל גרייט, הייסט עס, צו שלאָפן. איך ליג האַרט צו דער וואַנט און הייב-אַן מיט פינגער, איבערגעדעקט מיטן צודעק, שטיל, שטיל דאָס דורכקלאַפן זיך. קודם-כל, גיב איך מיין ערשטן קלאַפ- צייכן, אויסצוגעפינען, צי עמיצער איז דאָ אין שכנות מיט מיר. איך דערהער- תיכף אַ צוריק-קלאַפּ. ווערט מיר גוט אויפן האַרצן : יאָ, ס'איז דאָ אַ לעבע- דיקער שכן אויף יענער זייט וואַנט. איך דאַרף אייך נישט זאָגן, וואָס עס מיינט אַזאַ אויסגעפינס. דאָס מיינט : אַ גרויסע פרייד. נעם איך אויסקלאַפן ווערטער, אין וואָס קירצערער פאַרם, און עס קומען ענטפערס :

— פאַליטיש ?

— יאָ.

— מאַן ?

— פרוי.

— אַלט ?

— יונג.

— פאַרמשפט ?

— אייביק. איר : פאַליטישער ?

— יאָ.

— פרוי ?

— מאַן. זעלבסטגעפיל גוט ?

— באַגיי זעלבסטמאָרד...

איך ווער אויפגעציטערט, וויל נעמען צוריקקלאַפן. ערשט איך דערהער דעם וועכטערס שאַרד הינטערן טיר. ער קוקט אַריין דורכן אייגל. איך פאַרטאַיע זיך אונטערן צודעק. צי-אויס די הענט, כ'מאָך זיך, אַז איך שלאָף שטאַרק. אָבער אַלץ אין מיר גרוילט. וואָס טוט מען ? איך ווייס נאָך אַפילו נישט איר נאָמען, זי איז אַ יונגע, פאַרמשפט אויף אייביקער קאַ-

— ווייסט איר וואָס? לאָמיר גאָר דערציילן מעשיות. אַ שטייגער: וואָס איז געווען די שאַרפסטע איבערלעבונג פון יעדן איינעם פון אונדז אין משך פון זיין קאַטאַרגע־טערמין? יא, די שאַרפסטע, די גורלדיקסטע. — וואָס עפעס אינמיטן דערינען? — זאָג איך. און איך דערפיל אין דער זעלבער צייט, אַז ס'איז אַ קלוגער איינפאַל פון שאַפיראַן, און אַז עפעס איז ער אויך אויסן מיט דעם.

— נו, אַדרבה, — זאָגט יעפּימאַוו, — חבר שאַפיראַ, לאָמיר הערן. — איר זאָלט אָבער נישט איינשלאָפן, — צעשמייכלט זיך שאַפיראַ, און ווערט גלייך צוריק ערנסט. ער נעמט דערציילן, מיט אַ סודותדיק־פליסטערדיק קול:

— דאָס איז געווען אין ערשטן יאָר נאָך מיין און מאַקסימס פאַרמשפט ווערן אויף קאַטאַרגע. איך האָב זיך מיט עפעס פאַרזינדיקט ביי דער אַד־מיניסטראַציע, און כ'בין, אַלס שטראַף, איבערגעפירט געוואָרן אויף אַ קאַרידאַר פון איינצל־קאַמערן. דער קאַרידאַר־וועכטער האָט מיך אַריינגעפירט אין איינער פון די קאַמערן, פאַרהאַקט די מאַסיווע טיר און, פאַרטיק. וואָס איינצל־קאַמערן זענען, דאַרף איך אייך נישט דערציילן; זיי זענען די זעלביקע אין אַלע טורמעס. אַנדערש זענען זיי מסתמא אין אַ פעטראַפּאַוו־לאַזוסק, אַדער אין אַ שליסלבורגער פעסטונג, אָבער נישט קיין סך אַנדערש. ווי עס זאָל נישט זיין, די איינצל־קאַמער, ווו מען האָט מיך איינגע־שלאָסן, איז נישט געווען אַנדערש: אַ בעטל, צוגעשמידט צו דער וואַנט; אויך אַ טישל צוגעשמידט און — פאַראַשע. אין דער הייך, איבערן קאַפּ אַ קליין פענצטערל, געדיכט פאַרקאַטעוועט. גלייך נעמט דיך אַרום די שווערע שטילקייט. אַ נס, וואָס די קייטן אויף די פיס צעליאַרמען זיך; אָבער דעם קייטן־געליאַרעם קאַנסטו נישט אָנהאַלטן לאַנג; מוזט זיך פאַרט איבערגעבן דער שטילקייט. די ערשטע מחשבה, ווי איר ווייסט, איז: באַהאַלטענערהייט געוואָרן ווערן, ווער עס געפינט זיך אין דער שכנותדיקער איינצל־קאַמער, אויף יענער זייט וואַנט. און אויסגעפינען, ווייסט איר דאָך, קאָן מען נאָר דורך דורכקלאָפן זיך אין דער וואַנט, און מען מוז עס טאָן אַזוי, אַז דער וועכטער, וואָס קוקט אַלע וויילע אַריין אין דיין קאַמער דורכן טיר־איגל, זאָל נישט דערהערן דאָס דורכקלאָפן זיך. טאַמער דערהערט ער,

— פאַרוואָס נישט כדאי? ס'איז נישט שיין, נישט שיין.

שאַפיראַ אָבער באַשטייט:

— מיר האָבן דען נישט אַנדערש וועגן וואָס צו רעדן, ווי נאָר וועגן

לאַזעבניקן? אַן אומזיניקע טעמע, איך זאָג אייך, אַן אומזיניקע.

— יאָ, אמת, אַן אומזיניקע, גיב איך אויך צו; עס קריכט שוין פֿון

האַלדז.

— נו, גוט, זאָל זיין אַזוי, — איז מסכים יעפּימאָוו.

שטיל. די שטילקייט נעמט זיך אָנפילן מיט שווער נאַכטיקן בליי

און דער שלאָף נידערט נישט אַזוי לייכט אויף מיינע ברעמען. אויך באַריס

און אויך יעפּימאָוו שלאָפן נישט איין. וואָס עס טוט זיך מיט לאַזעבניקן, זי

איך נישט קלאַר, ער ליגט נעבן מיר, לינקס.

די שטימונג צווישן אונדז אַלעמען, צוליב לאַזעבניקס משונהדיקער

האַנדלונג, איז נישט קיין גוטע. יעפּימאָוו מאַכט שפּאַס דערפֿון. און מיט

רעכט. אָבער איך קאָן פֿון דעם נישט מאַכן קיין שפּאַס. איז עס מיר דער-

ווידער. וויפיל איך טענה נישט צו זיך: וואָס גייט עס דיר אַן אַזוי? וואָס

נעמסטו זיך אַזוי צום האַרצן אַ צופעליקן מענטשנס אומזיניקע האַנדלונג?

ליגסט אין אַ טורמע-באַראַק, אינמיטן פֿון אַ סטעפּ, עק וועלט ערגיק, צו-

זאַמענגעדריקט צווישן הונדערטער אַרעסטאַנטישע, מידע, שווער-אַטעמענ-

דיקע לייבער — טאָ ליג, רעזיגניר. און אויב דו ווילסט טראַכטן וועגן

עפעס — טראַכט וועגן מאַרגן. טראַכט וועגן דיין דערפֿל, ווהיין דו דאַרפסט

געבראַכט ווערן; טראַכט וועגן דיין פרייהייט. פרייהייט? — וואָס איז עס

אַזוינס? לאַז אַפֿ לאַזעבניקן. בינד זיך אינערלעך אַפֿ פֿון אים. אויב נישט

— קאָן ער דאָך נאָך טאַקע ווערן אַ נייער קאַשמאַר פאַר דיר, אַן אייביקער

סימבאָל פֿון אומזין פאַר דיר. און אויב דו קאַנסט נישט טראַכטן וועגן

מאַרגן, טראַכט וועגן נעכטן, — אָבער נישט וועגן איצט. פאַרמאַך דייע

אויגן און זע נישט דעם איצט; קוק נישט אויף אים אפילו מיט האַלב-

בלינדע אויגן.

באַריס, ווייזט אויס, איז נאָך מער אומרויק פֿון מיר. ער טוט זיך

אַ צאַפֿל. זעצט זיך האַלב אויף און גלייך אַ וואַרף-זיך צוריק. ער גיט

אַ זאָג:

אַלע זענען שוין פאַרטאָן אין דער נאַכט־סעודה: אין די ברויט־פּאַיאָקן און, דערהויפּט, אינעם קיפּיאָטאַק, דאָס הייסע וואַסער שטילט דעם שאַרפּן דאָרשט. צעגייט זיך איבער אַלע אברים, צעהיצט דעם גוף אין דעם אַזוי אויך שוין צעהיצטן באַראַק, וווּ מען זעט כמעט נישט אַן קיין סימן פון אַ פענצטער. צוויי טונקל־געלע לאַמטערנעס הענגען איבער די צוויי אַריינ־גענג. דער הויפּט־אַריינגאַנג — צום באַראַק, דער צווייטער — צו דער אַפטיילונג, וווּ עס וואַכט דער נאַכט־קאַנוואַי. די לופט איז שוין, איידער נאָך מען שלאָפט איין, שווער און שטיקעדיק־הייס.

די מידקייט נעמט ערשט איצט אַרומקלאַמערן אַלע אברים. אין דער מידקייט און אין דער טונקלקייט ווילט זיך אפילו נישט נאַכקוקן, וואָס עס טוט זיך אַרום דיר. פון פנים שפאַרט אַ היץ, וואָס די באַקן און דער שטערן האָבן דורכן טאַג אַריינגעזאַפט אין זיך פון דער זון. פאַר די אויגן נעמט אַרומשוועבן עפעס אַזאַ מין מאַדנע מיתה־משונהדיקע פאַרביקייט: אַט — רויטלעך, אַט — געלבלעך, און אַט — גאַר אַ מוטנע גרוילעכקייט. שיער נישט ווי אַ בלינדקייט. אין אַזאַ צושטאַנד רעאַגירן מיר נישט — נישט אין און שאַפיראַ אַוודאי נישט, — אויף דעם וואָס לאַזעבניק, בשעתן עסן, רוקט זיך אַביסל אַוועק פון אונדז, אַזוי ווי ער וואַלט וועלן מיר זאָלן נישט זען ווי ער נעמט אַרויס פון זיין טאַרבע זיין וורשט און נעמט בייסן פון אים שטיקלעכווייז. דער אמת איז, אַז מיר זעען עס טאַקע נישט קלאַר צוליבן מוטנעם ליכט, וואָס פאַרטונקלט אונדז די אויגן; נאָך אמתער איז: מיר ווילן עס נישט זען. מיר ווילן עס פאַרגעסן. זאָל עס נישט עקזיסטירן פאַר אונדז. נישט איך זאָג אַ וואַרט וועגן דעם, נישט שאַפיראַ. מאַכט זיך אַבער גראַד, אַז אונדזער סטאַראַסטע יעפּימאָו באַמערקט עס, ער נעמט, אויף אַ שטילן אופן, איראַניזירן איבער דעם. ער האַט לאַזעבניקס דרכים, — זאָגט ער, שוין באַמערקט אין אַלעקסאַנדראַווסק נאָך, אַבער דאָ, אין באַראַק און אין מאַרש, איז עס באַזונדערס פּריקרע צוצוזען. און ער וויל דאָך נאָך, אַז מיר זאָלן זיך איינשטעלן פאַר אים; אַז מיר זאָלן פּועלן ביים קאַנוואַי אַרויפצונעמען אים אויף אַ פּור!

שאַפיראַ נעמט זיך בעטן ביי יעפּימאָו, מיט אַ פּליסטער־קול:

— לאַזט עס אַפּ, חבר יעפּימאָו. נישט כדאי צו רעדן וועגן דעם.

— נו, בעט דעם קאָנוואַיאַפֿיציר, ער זאל איך מאַכן פאַר אַ פרוי,
— לאַכט סלאָווע זיך פונאַנדער. אויך מיר צעלאַכן זיך. לאַזעבניק וויל וועזן
נאָך ערנסטער, אַבער ער האָט חרטה און צעשמייכלט זיך אליין.
— וואָס קומט אַרויס פון דעם אַלעם? — זאָגט ער, — איר מאַכט
מיך צום נאַר, אַבער פון דעם ווערן מיר מיינע כוחות נישט שטאַרקער
מיינע פיס, זאָג איך איך, ברעכן זיך מיר אונטער. איך שטיי קוים איין.
— צי מיינט איר, אַז מיינע פיס זענען פון האַלץ? — זאָגט סלאָווע
און לאַזט זיך, דורכן טויערל, אין באַראַק־הויף אַרײַן. מיר — נאָך איר. אַ
זעלנער ווייזט סלאָווען דעם אַרײַנגאַנג צו דער פרויען־אַפטיילונג פון
באַראַק. זי צעזעגנט זיך מיט אונדז ביז מאַרגן און פאַרשווינדט.
מיר קומען אַרײַן אין אונדזער מענער־ישן באַראַק. ער איז שוין פול
אַנגעפילט, פון די נאַרעס ביז אַרונטער. צו אונדזער מזל איז דער באַראַק
אַ גרויסער, אַ לאַנגער. ס'איז דאָ פלאַץ כמעט פאַר אַלעמען. און נאָך מער
מזל האָבן מיר דאָס מאָל: דער סטאַראַסטע יעפּימאָוו, וואָס איז געפאַרן מיט
די צענדליקס־פאַרשטייער איינקויפן שפּיז פאַר דער מחנה, איז שוין געהאַט
אַנגעקומען אין באַראַק אַ סך פריער פון אונדז, האָט ער באַצײטנס, צוזאַמען
מיט די אַנדערע פאַרשטייער, פאַרנומען פלאַץ אויף די נאַרעס און געהאַט
אויך אונדז אין זײַנען: אַוועקגעלייגט טאַרבעס און טשייניקעס אויף עטלעכע
ערטער נעבן זיך, און אַזוי אַרום געהאַלטן זיי רעזערווירט פאַר אונדז,
על־פי מנהג אַרעסטאַנטישער חזקה. נישט אַלעמאָל גיט זיך עס איין, דער־
הויפט ווען די ענגשאַפט איז גרויס, דעמאָלט, אין גרויסער ענגשאַפט.
גילטן נישט קיין מנהגים און קיין הסכמות. דאָס מאָל אַבער האָט זיך עס יאָ
איינגעגעבן.
און מער נאָך: מיר טרעפן, צו אונדזער גרויסן חידוש, אַפילו
טשייניקעס, אַנגעפילטע מיט הייס וואַסער. דער חידוש ווערט אונדז גלייך
אויפגעקלערט, ווען מיר דערזעען אַנטקעגן די הויפט־נאַרעס אַ באַזונדער
צימערל, וווּ עס קנאַקן פייער־פלאַקערס און איבער זיי — קעסלען מיט
קאַכעדיק וואַסער. עמיצער, הייסט עס, האָט עס שוין באַצײטנס צוגעגרייט,
אַז די מחנה, ווען זי וועט אַנקומען, זאל גלייך האָבן קיפּיאַטאַק.
אַ דאַנק, אַ דאַנק דעם, וואָס האָט עס געהאַט אין זײַנען!

שליטה פון גורל. ווי ער, דער שטילער און שטומער גורל, באַשטימט פאַר דיר אַ מצב, אַזוי זאָלסטו אים אָננעמען.

אין מערסטע פאלן גיט זיך מיר אין אויסצופאלגן דעם גורלס געבאָט. איך מאַך אָפּ ביי זיך: נישט צו רייסן זיך צופיל צום באַראַק-אַריינגאַנג, אויב דאָס שטופעניש פון די ערשטע פּאַדערשטע רייען נעמט-אַן גרויליקע פאַרמען. איך רעזיגניר און נעם-אַן באהבה יעדן פּלאַץ, וואָס וועט איבער-בלייבן פאַר מיר. אויך שאַפיראַ פירט זיך אַזוי. לאַזעבניק אָבער, נישט געקוקט אויף זיין פּרעטענדירנדיקער שוואַכקייט און קראַנקייט, וויל בשום אופן נישט זיין פון די לעצטע ביים אַנקומען צום נאַכט-באַראַק. ער איז גרייט צו נעמען שפּאַרן זיך צו די פּאַדערשטע רייען און צו נעמען שטופן זיך מיט די עלנבויגנס. שאַפיראַ האַלט אים אָפּ און האַלט אים אין:

— אויב דער באַראַק איז נישט גענוג גרויס צו האָבן נאַרעס פאַר אַלעמען, וועט דיר שוין סיי-ווי נישט העלפן דאָס שפּאַרן זיך. מיר זענען אין די לעצטע רייען.

— וויל איך נישט זיין פון די לעצטע. כ'וועל דאַרפן שלאָפן אויף דער ערד און כ'בין קראַנק, זאָג איך דיר.

— נו, שטופ זיך, שטופ זיך, — גיט אַ מאַך שאַפיראַ מיט דער האַנט, — איך וועל זיך נישט שטופן.

לאַזעבניק דערפילט זיך אָפהענטיק. ער וויל זיך נישט צעשיידן מיט שאַפיראַ און אויך נישט מיט מיר. ער דערשפירט מיין אומצופרידענעם קוק אויף אים. ער דערשפירט, אַז אויך סלאָווע נעמט אים שאַרף דורך מיט אירע אויגן. כאַטש דער אָוונט איז שוין צוגעפאלן, איז אָבער די טאָג-ליכטיקייט נאָך נישט פאַרגאַנגען אינגאַנצן. אין דער אויסטערלישער ליכ-טיקייט האָבן סלאָוועס אויגן געשיינט אַרויסרופעריש דורך אַן אייגענער מידיקייט. אויך זי וואַרט מיט אונדז ביים אַריינגאַנג; וואַרט אַ געדולדיקע, אַ שטילע. לאַזעבניק קאָן איר שאַרף קוקן אויף אים נישט פאַרליידן דאָס מאַל. ער בייזערט זיך:

— וואָס קוקט איר אויף מיר אַזוי אַנגעצויגן? אייך איז גוט; אין אייער פּרויען-באַראַק וועלן קוים זיין אַ צען-צוועלף פּערזאָן; איר וועט אַלע האָבן אַרט וווּ צו רוען.

און די זיילן מינען זיך פון רגע-צורגע, אָט אין שטאַרקע, אָט אין שוואַכערע ניוואַנסן, ביז זיי נעמען זיך לעשן אין אַ בלויקייט.

דאָס אויג ווערט פאַרכאַפט. אָבער ווער האָט עס צייט נאָכצוגעבן דעם אויג, ווען דו דאַרפסט מיט דער גאַנצער מחנה נעמען בהלהדיק (שטענדיק, שטענדיק בהלהדיק!) אַריינשפאַרן זיך אינעם באַראַק און וואָס בריהדיקער זען צו פאַרנעמען, — ניין, נישט פאַרנעמען, נאָר פאַרכאַפן! — אַ פּלאַץ אויף די נאַרעס. טאַמער ביסטו נישט גענוג בריה, אָדער דיין ריי ביים מאַרשירן איז געווען אין דעם הינטערשטן טייל פון דער מחנה. קומסטו אַריין אין באַראַק, ווען אַלע נאַרעס זענען שוין, אין איינע פּאַר מינוט, אויסגעלייגט מיט איינע צו די אַנדערע געדיכט צוגעדריקטע קעפּ, הענט און פיס, דאַרפסטו מוחל זיין און לייגן זיך אויפן דיל. אָבער אויך דערביי דאַרפסטו נישט זיין קיין שלימעזאַלניק; דאַרפסט נישט וואַרטן אויף דרך-אַרץ און איידלקייט, וואַרים אויך דער דיל ווערט שנעל פאַרלייגט מיט מענטשן פון ווינקל צו ווינקל, ביז דער סאַמע טיר, און קאַנסט אַמאָל אינגאַנצן בלייבן אָן אַן אַרט צום אויסציען זיך. וועסט דעמאָלט דאַנקן גאָט, אויב דו וועסט קריגן אַן אַרט ערגעץ ביי אַ וואַנט צו ליגן האַלב-צונויפֿ-געקאַרטשעט.

נישטאַ דערביי קיין תרעומות און קיין אויסרעכענונגען. ביסט אונ־טערגעוואַרפן דעם גורל, דעם מזל, צי דעם צופאַל, און מער פון אַלץ, — ווי אייביק אין קאַלעקטיווער ענגשאַפט־מהומה, — דעם דזשונגל-כלל פון כל דאליים גבר: ווער ס'איז שטאַרקער, דער פאַרכאַפט. עס נעמט זיך אַרום צומאָל אַ ווייטיק, ווען דו זעסט, אַז אויך פּאַליטישע מיידן נישט אויס אין בהלה־מאַמענטן די דזשונגל־טבע און האַנדלען ווי אַ המון; און אַז אויך זיך אַליין כאַפסטו נישט איין מאָל ביי דער האַנט, אַז דו פירסט זיך אויף ווי אַ המון־מענטש. ווען דו כאַפסט זיך — פאַרשעמסטו זיך פאַר זיך אַליין. דו פאַרשווערסט זיך צו זיין אָפּגעהיט, אַכטונג צו געבן אויף זיך. צו האַלטן אַן אויג אויף זיך. וואַרים נאָך יעדער שטופעניש און אַרט־כאַפעניש, צי עס געלינגט דיר צו קריגן אַן אַרט אויף די נאַרעס צי נישט. בלייבט אין דיר איבער אַ ווידערווילן סיי־ווי־סיי. איז שוין גלייכער צו רעזיגנירן פון יעדן סאַרט כאַפעניש און איבערגעבן זיך אינגאַנצן אין דער

צעטוט עס מיטן לעבעדיקן קערפער! אייך קלינגען מאַדנע מיינע רייד,
רייד וואָס איר דאַרפט זיי זאָגן. דער מאַן דאַרף זיי זאָגן, נישט די פרוי.

איך כאָפּ אַן סלאָווען פאַר אַ האַנט:

— לאַמיר עס ביידע נישט זאָגן.

— פאַרוואָס נישט?

— ווייל אויך אין מיר גייען אויף די גרוילן וואָס דעם מענטשנס גוף
לעבט דורך. אָבער פאַרוואָס מיינט איר, אַז דער מאַן דאַרף עס זאָגן און
נישט די פרוי? דער גוף איז אַלעמענס גלייך. אַלע פייניקן אים, און ער
אַליין פייניקט זיך אויך. איר זעט — דעם סאַלדאַטס ביקס קאַן אונדז ביידע
נעמען און דורכשטעכן מיטן שפּיז. פאַר איינמאַל נעמען און דורכשטעכן.

— יאָ, יאָ. דורכשטעכן — מורמלט סלאָווע, — דורכשטעכן. אָבער

ווידעראַמאַל, מיר מאַשירן דאָך נישט. מיר שפּאַצירן. טאָ זאָגט מיר: וואָס
ליבע איז ווייסט איר? צי ווייסט איר וואָס ליבע איז?

— און איר ווייסט?

סלאָווע לאַכט זיך הילכיק פונאַנדער.

— וואָס לאַכט איר? איר לאַכט פון מיר?

— חלילה, איך לאַך פון מיינע קאַטעס. איר זעט ווי זיי באַמבלען

זיך? די קאַטעס קלאַפּן מוזיק. מוזיק. און די פּיס טוען וויי. ווי ווייט נאָך
צום אָונט, צום נאַכט-באַראַק? דער קאַנוואַיער מוז וויסן, גיט אים אַ פּרעג.

איך פּרעג און דער קאַנוואַיער ענטפּערט:

— נאָך אַ צען וויאַרסט, זעמליאַק.

9

מיר קומען אַן צום ערשטן נאַכט-באַראַק. די זון זעצט זיך אַראָפּ און
נעמט אינגאַנצן פאַרגיין. דער הימל איבער איר איז אַנגעצונדן אין אַ פּלאַץ-
קערדיק רויט. פונעם רויט ציען זיך ראָזעווע זיילן, ווי הערנער. דאָס רויט

— זאָגט, אַז איך וועל אָפהילכן אין אייך. איך, זאָגט נישט סתם
„עס וועט“. אייך פעלט נאָך אַלץ דרייסקייט, איר האָט שוין געהאַט אַ
פּרוי ווען?

— ניין. און איר — אַ מאַן?

— ניין. נישט געהאַט. איך בין אַרעסטירט געוואָרן צו ניינצן יאָר.

— זענט איר פאַר דער צייט אין טורמע אויסגעוואַקסן, שייך געוואָרן.

מעג איך עס זאָגן?

— יאָ, איר מעגט, אָבער קאָן מען טאַקע אין טורמע שייך ווערן?

— נישט נאָר שייך, נאָר אפילו שענער.

— שענער? — אין טורמע? טרייבט נישט איבער.

— צוליב וואָס זאָל איך איבערטרייבן? איך זאָג דעם אמת. מען קאָן

אויך מיאוסער ווערן. אָבער וועגן דעם לאַמיר נישט רעדן איצט. וועגן אייך,
סלאָווע, איז גוט צו זאָגן „שענער“.

— איר קענט דאָך מיד נישט.

— אָבער איר ווילט דאָך איך זאָל טראַכטן וועגן אייך, אַז איך קען

אייך, און אַז מיר גייען נישט מיטן עטאַפּ, נאָר מיר שפּאַצירן.

— יאָ, יאָ. ריכטיק. איר קענט מיד. פאַרוואָס זשע זאָגט איר „שע-
נער“, ווען איך זע אויס בלאַס?

— עס פּאַסט אייך די בלאַסקייט.

מיר שווייגן. די קאַטעס קלאַפּן. די סטעפּ-גראַזן הילכן. די ביקסן

הוידען זיך אויף די אַקסלען פון די זעלנער. די מחנה שפּאַנט, שפּאַנט. און

די זון שפּאַנט-מיט אויף די ביקסן.

סלאָווע גיט אַ זאָג מיטאַמאָל:

— צי ווייסט איר וואָס אַ מענטש צעטוט מיט אַ מענטשנס קערפּער?

און צי ווייסט איר וואָס אַ מענטש צעטוט מיט זיין אייגענעם קערפּער?

אירע ווערטער איבעראַשן מיד, הגם איך פאַרשטיי זיי.

— פאַרוואָס פּרעגט איר מיד אַזוינס? — זאָג איך.

— איך ווייס אַליין נישט. — זאָגט סלאָווע, — איך ווייס אַליין נישט.

אָבער איר וועט דאָך צוגעבן, אַז דעם מענטשנס קערפּער איז אין אייביקער

סכנה, אין אייביקן הונגער און אין אייביקן געשריי. יאָ, יאָ, וואָס אַ מענטש

א פאָעט, ווייס איך, אַ מענטש פון דמיון, דאַרפט איר דאָך קאַנען חלומען
אויף דער וואָר.

— נו גוט, סלאָווע. איך שטעל זיך טאַקע פאַר אין דמיון.

— וואָס שטעלט איר אייך פאַר? זאָגט מיר.

— דאָס וואָס איר אַליין ווילט, אַז איך זאָל זיך פאַרשטעלן.

— דאָס איז נישט קלאָר געזאָגט, זאָגט קלאָרער.

— קלאָרער טאָר מען נישט, איר פאַרשטייט? דער כאַלאַט פאַרעט

אויפן אַקסל, די קאָטעס אויף די פיס קלאַפן.

— זענט איר דאָך שוין אויס פאַעט. אַזוי שנעל?

— ניין. נישט אויס פאַעט, פאַרקערט, עס זינגט אין מיר דאָס קלאַפן

פון אייערע קאָטעס, סלאָווע.

— קאָטעס קאַנען זינגען?

— אַלץ קאָן זינגען.

— אַלעמאַל?

— ניין, נישט אַלעמאַל, נאָר איצט.

— דאָס געפעלט מיר, — טאַנצט סלאָווע אַזש אונטער, — גוט גע

זאָגט. איך בין נישט קיין דיכטערין, אָבער מוזיק פון ווערטער דערהער

איך. „עס זינגט אין מיר דאָס קלאַפן פון אייערע קאָטעס“. די קאָטעס

קלאַפן — מוזיק. די סטעפעס הילכן — מוזיק. איר הערט ווי דער סטעפ

הילכט דורך אַלע זיינע באַשעפענישן אין די גראָזן?

— כ'לעבן, איר זענט דער דיכטער. נישט איך.

— גיט איר מיר דאָך קאַמפּלימענטן, ווי אַן אמתער קאָוואַליער. נו,

נו, שפּאַס אין אַ זייט. איר ווייסט — איצט הילכט דער סטעפ. צו אַוונט-צו

נעמט ער הילכן. אָבער פריער, ביים אַפרו, ווען מיר זענען געלעגן אויס-

געצויגן, איז דער סטעפ געווען שטיל, אָבער זיין שטילקייט האָט נאָך מער

געזונגען, ווי דאָס הילכן זיינס. איך בין געלעגן און געשעפטשעט: שטיל

אויף די סטעפעס בוראַטישע... שטיל, שטיל, אויך אין מיר איז געווען שטיל,

אַז איר וועט ווען עס איז דערמאָנען זיך אין מיר, זאָלט איר געדענקען:

— שטיל אויף די סטעפעס בוראַטישע...

— גוט, סלאָווע, ס'וועט שטענדיק אָפהילכן אין מיר.

— ניין, נישט קיין סך. אלע צוזאמען דאָ צווישן זיך האָבן מיר טאָקע
אינגאַנצן נאָר צען רובל. איך זאָג אייך דעם אמת. איך האָב דאָס צענערל
ביי זיך, און כ'ווייס אויך, אז מיר טאָרן נישט האָבן קיין אייגן געלט ביי זיך.
— איר האָט נישט מער ווי צען רובל, איז ווי אַזוי ווילט איר, אַז
איך זאָל ביי אייך צונעמען דאָס גאַנצע געלט. — זאָגט דער קאָנוואַיער נאָך
תמימותדיקער.

— נו, נעמט וויפל איר ווילט — זאָג איר, און אַן אַמתע פרייד צע-
גיט זיך אין מיר. אַ פרייד פון אַזאַ נישט געריכטער מענטשלעכער גוטס-
קייט. אַ פרייד און אויך אַ שולד־געפיל פאַר וועלן אַ מענטשן, אַ פריינטלעכן
זעלנער, אונטערקויפן. דער זעלנער איבעראַשט מיך נאָך מער ווען ער טוט
אַ זאָג :

— און אַז איך וועל גאַרנישט נעמען, זעמליאַק ?

— וועט עס זיין ווונדערלעך, — רוף איך אויס.

— מירן זען מאָרגן, זעמליאַק — זאָגט דער זעלנער און טרעט אַס
מיט אַ שפּאַן פאַרויס פון מיר. ער וויל, ווייזט אויס, נישט אָנהאַלטן מער
דעם געשפרעך מיט מיר. איך טו דאָס זעלבע, איך טשעפע אים נישט מער.
אין האַרצן פיל איך, אַז ער וועט מאָרגן טאָן וואָס איך פאַרלאַנג פון איב.
איך באַשליס אפילו צו געבן אים דאָס צענערל ער זאָל עס צעבייטן. איך
פיל, אַז אויך דאָס וועט ער טאָן.

איך גיב עס איבער שאַפיראַן און לאַזעבניקן. זיי דערפרייען זיך.
לאַזעבניק ווערט מונטערער ביי זיך. אויך סלאַווע דערפרייט זיך ווען איך
דערצייל עס איר. זי כאַפט אַן מיין האַנט און דריקט זי.

— ווען איך קאָן אייך נעמען אונטערן אַרעם און אַזוי שפּאַנען מיט
אייך, זאָל דוכטן, אַז מיר גייען אויף אַ שפּאַציר, וואַלט איך עס געטאָן, —
זאָגט סלאַווע.

— אונטער אַרעם וואַלט איך אייך באַדאַרפט נעמען, אַזוי פירט זיך
אַ קאוואַליער, — זאָג איך אין איר טאָן.

— טאָ לאַמיר טאָקע מיינען, אַז מיר מאַרשירן נישט ווי אַרעסטאַנטן,
נאָר מיר שפּאַצירן, און איר האַלט מיך אונטערן אַרעם. איר ווילט דאָך זיין

- אויך דער אָפיציר אייערער זעט אויס צו זיין נישט שלעכטער מענטש.
- וואָס שייד נישט קיין שלעכטער? אַן אָפיציר דאַרף זיין שטרענג.
- נו יאָ, — זאָג איך, — אָבער מורא האָבן דאַרף ער נישט. אַנט-
לויפן אַנטלויפט דאָך סיי ווי סיי קיינער נישט.
- ווױהין קאָן איינער לויפן פון דאַנען, זעמליאַק? נישטאַ ווױהין.
- נו, אוודאי, נישטאַ ווױהין, — גיב איך צו.
- מיר שווייגן אַ ווײלע, דערנאָך זאָג אין:
- אָבער וואָס זאָל איינער טאָן ווען ער איז צו שוואַך צו מאַרשירן?
איר זעט, זעמליאַק, — הינטער מיר, דער הויכער, אַ פריינט מיינער. קוים
וואָס ער שפּאַנט.
- דער קאַנוואַיער טוט אַ קוק אין לאַזעבניקס זייט:
- ער שפּאַנט טאַקע מיד. אָבער ער זעט נישט אויס קראַנק.
- ער זעט נישט אויס, אָבער ער איז קראַנק, אינעווייניק איז ער
קראַנק, איר וואָלט אים באַדאַרפט אַרויפנעמען אויף אַ פּור.
- זאָל דער דאַקטאָר הייסן.
- טוט עס אַליין אָן דעם דאַקטאָר.
- אַליין?
- יאָ, פאַרוואָס נישט? און אויב נישט אויף אַ גאַנצן טאַג, איז אויף
אַ האַלבן, אינעם נאַכמיטאַגדיקן מאַרש, פאַרוואָס נישט? איר האָט אַ רעכט
צו באַקומען דערפאַר אַ מתנה. לאַמיר זאָגן אַ פינף רובל, ס'וועט אייך
צונויף קומען. און אויב פינף איז ווייניק קאָן זיין זיבן און אפילו צען, איר
וועט טאָן אַ טובה אָן אַרעסטאַנט.
- מיין קאַנוואַיער, נאָך אַ לאַנג טראַכטן, זאָגט:
- מירן זען מאַרגן, זעמליאַק.
- איך וויל נישט, — זאָג איך — איר זאָלט מיינען, אַז איך וויל
אייך אונטערקויפן, הלילה. אין טורמע האָבן אַ סך וועכטערס אונדז געטאָן
טובות, און מיר האָבן זיי דערפאַר אויך געגעבן מתנות.
- איר האָט אַ סך געלט? — פרעגט תמימותדיק דער זעלנער —
איר וויסט דאָך, אַז איר טאַרט נישט האָבן קיין געלט ביי זיך.

— דאָס געפעלט מיר אוודאי. און אַז איך וועל זאָגן, אַז איר געפעלט

מיר אויך?

— איז אוודאי גוט — זאָג איך, — און דערפאַר טאַקע האָב איך מיך געשטעלט אין אייער ריי, כדי צו שפּאַנען מיט אייך פּוס אין פּוס. איך בין זיך מודה פאַר אייך. נעמט מיר נישט פאַר אומגוט מיין אָפּנקייט.

— פאַרקערט. מיר געפעלט אָפּנקייט. כאַטש איר מאַכט נישט קיין איינדרוק פון אַן אָפּנעם. דערפאַר געפעלט עס מיר נאָך מער. און איך בין, לויט מיין כאַראַקטער, אינגאַנצן נישט קיין פאַרבאַרגענע. אינגאַנצן נישט. — נו יאָ, יאָ. פרובירט אַ רעד טאָן מיטן קאַנוואַיער, און, געדענקט, — זאָל אייך נישט איינפאַלן פּראַווען קאַוואַלערסטווע צו רעדן מיטן קאַנוואַיער יער וועגן מיר, אַרויפצונעמען מיך אויף אַ פּור. — אַזאַ קאַוואַלערסטווע האָב איך נישט ליב. איך בין נישט קיין קראַנקע דאַמע.

איך דערהייט אַ געלעגנהייט צו פאַרפירן אַ שמועס מיטן קאַנוואַיער. מיט מיין „טאַפּלניק“ ווי איך רוף אים אין זיך. איך דערכאַפּ אַזאַ געלעגנהייט, ווען דער קאַנוואַיער שפּאַנט אַקוראַט נעבן מיר טראַט אין טראַט. איך זאָג:

— פאַרוואָס רעדט איר נישט קיין וואָרט?

— וואָס איז צו רעדן, זעמליאַק? — זאָגט דער זעלנער.

— איר רופט מיך זעמליאַק. מעג איך אייך אויך רופן אזוי?

— איר מעגט, פאַרוואָס נישט?

— דאָס ערשטע מאָל, אַז איר פירט אַ פאַרטיע צו דער לענאַ?

— שוין עטלעכע מאָל, זעמליאַק.

— פאַלט אייך שווער דאָס שפּאַנען צופּוס?

— אוודאי נישט לייכט, די ביקס איז אַ שווערע.

— איר ווייסט ווער מיר זענען, זעמליאַק?

— אוודאי ווייס איך, די מערסטע זענען פאַליטישעסקיע. איך האָב

הנאה צו זען ווי מיר ברענגען אייך אין דערפער אויף דער לענאַ און מיר לאָזן אייך אָפּ פריי.

— זייט איר דאָך אַ גוטער מענטש, זעמליאַק.

— וואָס שייך — אַ גוטער? אזוי איז עס און פאַרטיק.

דעקט מיט אַ טיכל. די קאָטעס אויף אירע פיס זעען איצט אויס, אָן דער פאַרשטעלעניש פונעם כאַלאַטס פּאַלעס, גאַר משונהדיק האַמעטנע. זיי קלאַפן מיט די גראַבע פּאַדעשוועס אין דער ערד פונעם שליאַך, ווי ס'קלאַפן גרויסע ברייטע שיד אויף פיסלעך פון אַ קינד. איר געמיט אָבער איז אויס-געצייכנט מונטער און בראַוו. ביי איין מאַמענט נאָר האָב איך באַמערקט אַן אויפציטער אין איר. דאָס איז געווען ווען מען האָט פאַרבייגעפירט די צוויי קראַנק-געוואָרענע פּאַליטישע פרויען צו די פורן. אירע אויגן האָבן אויפגעבליצט מיט פחד. אָבער דאָס האָט געדויערט נישט לאַנג, זי האָט נישט אַרויסגערעדט קיין וואָרט און אין איר שווייגן איז זי געשטאַרקט געוואָרן — אַקוראַט פאַרקערט פון לאַזעבניקן. לאַזעבניק איז אין יענער רגע אינגאַנצן איינגעפאַלן, ער האָט זיך, אַ צונויפגעקאַרטשעטער, צוגעבוּיגן מיטן קאַפּ צו די אייגענע קני און אַזוי געזעסן ביז ער האָט זיך געמוזט אויפהייבן צום ווייטערדיקן מאַרש. ער האָט זיך אויפגעהויבן און גענומען שפּאַנען אַזוי ווי אין אַ שלאָף. באַריס האָט אים באַדאַרפט אונטערהאַלטן ביים אַרעם, ביז זיינע פיס זענען ביסלעכווייז אַריין אינעם ריטם פונעם גאַנג. און אַט זע איך אים, אַ טראַט הינטער מיר, שפּאַנען מיט אַ טרויער-פלעגמאַטישער רעזיגנאַציע אויף זיין פנים. דער מענטש ווערט פאַר מיר אַלץ מער און מער רעטעניש.

באַריס הינטער מיר גיט מיר אַ קלאַפּ איבער דער פלייצע און זאָגט שנעל פליסטערנדיק:

— פרובירט אַ רעד טאָן מיטן זעלנער נעבן אייך.

אין אמתן טראַכט איך שוין אַליין וועגן דעם. איך זאָג צו סלאַווען:

— וואָס דענקט איר? עס לוינט זיך רעדן מיט אונדזער זעלנער וועגן

לאַזעבניקן?

— איך מיין, אַז יאָ — זאָגט סלאַווע — אָבער פאַרוואָס פרעגט איר

מיד?

— איך וויל הערן אייער עצה און אויך אייער הסכמה.

— פאַרוואָס עפעס מיין הסכמה?

— וויל איר געפעלט מיר — זאָג איך מיט אַ פלוצלינג-אַנגענו-

מענער דרייסקייט.

ריקער, ער פלאַנטערט מיט די פיס. דער קאַנוואַיער דאַרף אים יעדע רגע אונטערהייבן ער זאל נישט פאַלן. זיי דערווייטערן זיך צו די פורן. יעפּימאַוו קערט זיך צוריק. ער באַרויקט אונדז, אַז די קראַנק־געוואָרענע וועלן אויף די פורן אינגאַנצן קומען צו זיך. ער זאָגט אויך, אַז דאָס דערפֿל, ביי וועלכן מיר רוען איצט, דאַרף צושטעלן נייע פורן, און אַז ער און נאָך אַ צאָל פאַרשטייער פון צענדליקס דאַרפן, אין באַגלייטונג פון ספּעציעלע קאַנ־וואַיער, באַלד אַוועקפאַרן אויף אַ פור צום קומענדיקן דאַרף, נעבן וועלכן מיר וועלן נעכטיקן, און דאַרט איינקויפן פראַוויאַנט פאַר דער פאַרטייע. מיר זעען טאַקע ווי פונעם דערפֿל נעמט זיך ציען אַ קאַראַוואַן צוויי רעדערדיקע פורלעך.

יעפּימאַוו מיט די אַנדערע פאַרשטייער און אַ פאַר זעלנער מיט זיי לאָזן זיך אַהין. גלייך נאַכדעם צעטראַגט זיך דער באַקאַנטער באַפעל־אויסרוף: פאַרטיאַ מאַרש!

מיר שטעלן זיך אויפסניי אויס און מיר הייבן אַן דאָס ווייטערדיקע מאַרשירן. ס'איז אַזייער דריי. די זון נעמט זיך פאַמעלעך ניגן צו איר מערב און טאַנצט אונטער אויף די ביקסן.

די רייען נעבן מיר ווערן, צוליב יעפּימאַווס אַפּוועזנהייט, עטוואָס געענדערט. אַחוץ דעם ענדערן מיר סיי ווי סיי אַליין דעם צונויפֿשטעל פון די רייען. מיר בייטן אַמאָל איבער אונדזערע שכנהשאַפטן. די סאַלדאַטן רעאַגירן נישט אויף דעם. עס אַרט זיי נישט ווער מיט וועמען עס שפּאַנט, אַבי די רייען זאָלן אַנגעהאַלטן ווערן. איך שטעל זיך איבער נעבן סלאַווען, איין שפּאַן פאַרויס פון שאַפּיראַן און לאַזעבניקן. די כאַלאַטן טוען מיר נישט אַן אויף זיך, מיר ראָלן זיי צונויף און פאַרוואַרפן זיי אויפן אַקסל צוזאַמען מיט די טאַרבעס. די טשייניקעס, צוגעבונדן צו די גאַרטלעך, האָבן מיר אַנגעפילט מיט פּריש וואַסער. זענען מיר איצט אַנגעטאַן אין ווייסע לייִוונ־טענע אונטערהויזן און ווייסע לייִוונטענע העמדער.

סלאַווע — אין אַ גרוי קליידל און אין אַ קורץ גרוי כאַלאַטל. אפשר רופן עס זשאַקעטל. הגם ס'איז נישט גענייט לויט איר פיגור און לויט איר מאַס, זעט עס נישט אויס שלעכט אויף איר. אַן דעם גרויסן אויבער־כאַלאַט אויף זיך קוקט זי איצט אויס דיין און בויגעוודיק. איר קאַפּ איז איבערגע־

ווי מיר ליגן אזוי אויסגעצויגן אויפן סטעפיקן גראָז, צעטראַגט זיך מיטאַמאָל איבער אונדז אַ וויי־רוף פון די ערשטע רייען: „דאָקטאָר! דאָקטאָר!“ און גלייך נאָכדעם „סטאַראַסטע!“

יעפּימאָוו נעבן אונדז שפּרינגט־אויף און לאָזט זיך לויפן צווישן די קאַנוואַיער צו די פּאָדערשטע רייען. אים איז עס דערלויבט. מיר אַלע אָבער טאַרן אונדזערע ערטער נישט פּאַרלאָזן. מיר זיצן, אָדער שטעלן זיך אויך, קוקן מיט אַנגעשטרענגטע אויגן אַהין פון וואַנען דער רוף קומט.

אינס און צוויי דערגרייכט צו אונדז די ידיעה, אַז די צוויי פּאַליטישע פּרויען, וואָס שפּאַנען אין די פּאָדערשטע רייען, און נאָך איינער, אַן עלטער־רער קרימינעלער, זענען אַוועקגעפּאַלן קראַנק, און אַז איינע פון די פּרויען חלשט. מיר זעען ווי דער דאָקטאָר שפּרינגט אַראָפּ פונעם אַפיצירס קאַרעט־קע, וואָס שטייט אַ הונדערט פוס פאַרויס פון דער מחנה. ער איילט צו די רייען און אַט איז ער שוין נעבן די אַוועקגעפּאַלענע. אויך דער אַפיציר קומט אַראָפּ פון דער קאַרעטקע און שפּאַנט מיט געמאַסטענע טריט צו דער מחנה. ער קומט צו צום דאָקטאָר. מיר אַלע וואַרטן מיט פּאַרכאַפטן אַטעם. עס נעמט אַ פאַר מינוט און מיר אַטעמען לייכטער אָפּ: די אַוועקגע־פּאַלענע זענען טאַקע קראַנק געוואָרן, איינע פון זיי — פון אַ לייכטן זונ־שלאַג, אָבער זיי זענען אויסער סכּנה. מאַרשירן נאָר צופוס וועלן זיי נישט קאַנען. דער דאָקטאָר, מיט דער הסכּמה פונעם אַפיציר, הייסט זיי אַרויפּזעצן אויף די פּורן. איינער פון די פּאָדערשטע קאַנוואַיער פירט זיי אין דער זייט פון דער מחנה צו די פּורן. יעפּימאָוו גייט זיי נאָך. די צוויי פּרויען האַלטן זיך ביי די הענט. קוים וואָס זיי גייען. דעם מאַן האַלט דער קאַנוואַיער אונ־טערן אַרעם. יעפּימאָוו טראַגט די כּאַלאַטן און די טאַרבע־זעקלעך פון די צוויי קאַטאָרושאַנקעס. מיר באַגלייטן זיי מיט די אויגן. אַנדערע פּאַכען צו: זיי מיט די הענט. איך וויל כּאַפּן דעם אויסזען פון די פּרויען און איך כּאַפּ נישט, זייערע פּנימער זענען איבערגעדעקט צו שיצן זיך פון דער שאַרפּער זון. דער מאַן — אַ זקן מיט אַ העל ווייסער באַרד. אַ קליינינקער, אַ נידע־

איז טאקע נישט כנען. אבער דאס גיין איז דאס זעלבע ווי דאס גיין פון מצרים. און אז משה האט זיך אוועקגעשטעלט בעטן ביי גאט, אז ער זאל אים נישט לאזן שטארבן ביי דער גרענעץ, אז משהן האט געקאנט באפאלן א פחד, מעג דאך אן אונדזעריקן, מאקסימען, אודאי באפאלן אזא פחד.

— אבער משהן האט דאך גאט בפירוש אנגעזאגט, אז ער וועט נישט אריינגיין.

— נישט קיין חילוק, זאג איך אייך. איינער קאן פארכאפט ווערן פון אזא פחד אפילו ווען נישט געווארנטערהייט. אמאל ווערט אזא נישט גענוי ווארנטער פחד נאך פיינלעכער. און טראכט זיך נאר גוט אריין אין משהס בעטן זיך. א בעטן זיך, וואס איז זיכער פול געווען מיט הייסע טרערן און מיט גרויל. איר פארשטייט? נישט אריינגיין אקוראט ווען דו שטייסט ביי סאמע אריינגאנג; טראכט זיך נאר גוט אריין.

— וואס טוט זיך מיט אייך? נישט אנדערש סיידן איר אליין הייבט אן פארכאפט ווערן פון אזא פחד.

— ניין, ניין, — בעט זיך שאפירא — גלייבט מיר, אז ניין.

— פארוואס ווילט איר צושרייבן אזא פחד לאזעבניקן? איר ווילט אים אנבינדן א צו הויכע טראגיק, זאג איך אייך.

— רעדט שטילער, ער קאן נאך דערהערן, — בעט זיך שאפירא.

— נו, גוט. גלייבט מיר, אז אויך איך וויל נישט פארלירן מיין צוטרוי און מיין גלויבן אין מענטשן. איך פארזיכער אייך.

— טא פארלירט טאקע נישט, — בעט זיך שאפירא. — זאל אונדז דזערס איבערגיין. פון צו ווייניק גלייבן ווערט דער הימל נישט ליכטיקער, איר פארשטייט? און פון צופיל — ווערט דער הימל נישט טונקעלער. אט זעט ווי ליכטיק לויטער דער הימל שפרייט זיך איבער אונדז, ארעסטאנטן, אט דא אויף די אומבאקאנטע סטעפעס. איר פארשטייט? — איבער אונדז, ארעסטאנטן.

מיר ביידע ציטערן נישט טאָמער טרעפט זיך עפעס מיט אונדז אונטעררוועגס.
אַבער ער ציטערט יאָ. פון דעם אַליין איז ער קראַנק; איך ווער אַלץ מער
און מער זיכער אין דעם.

איך גיב אַ הייב דעם קאַפּ און קוק אין לאַזעבניקס זייט. ער ליגט
אויסגעצויגן אין זיין גאַנצער גרויס מיטן פנים אַריינגעטאַן אינעם גראָז
און זיינע ברייטע אַקסלען, זע איד, צוקן, אויך שאַפיראַ קוקט אויף אים. ער
זאָגט צו מיר:

— איר זעט, ער ליגט נישט רויק. אַזוי ווי ער וואַלט געפיבערט.

— פרעגט אים וואָס איז מיט אים.

— בעסער נישט פרעגן. ער ווערט נאָך מער אויפגערעגט.

איינגעדערעמלט, ליגנדיק מיט די פנימער אַראָפּ. שאַפיראַ רעדט שעפּ-
שטיל. די גאַנצע מחנה ליגט ווי פאַרזונקען. אַלע, ווייזט אויס, האָבן
טשענדיק:

— זאָל זיך אייך אויסמאַלן, אָ מיר זענען אַ מחנה וואָס גייט פון
מצרים. מיר שלעפּן זיך נישט דורך סטעפעס, נאָר דורכן מדבר. וואָס איז
דער חילוק? סטעפּ, צי מדבר — מיר שלעפּן זיך. און אַט דאַרפן מיר
אַנקומען צום גרענעץ פון כנען, צום צוגעזאַגטן לאַנד — איר געדענקט
דאָך מסתמא חומש.

— אוודאי געדענק איך. אַבער וואָס פאַר אַ שייכות האָט עס אַהער?

— ס'האָט אַ שייכות. ס'האָט, — רעדט שאַפיראַ מיט אַ פאַרכאַפּט

קול. — אַלץ וואָס האָט צו טאָן מיט וואַגלונג און מיט אויסקוק אויף ערגעץ-
אַנקום האָט אַ שייכות מיט אונדז. איר פאַרשטייט? ערגעץ-אַנקום. מיר מוזן
דאָך אַנקומען. מיר מוזן. און אַט איז די שוועל, די גרענעץ. נאָך אַ טראַט
און נאָך אַ טראַט און מיטאַמאַל — האַלט! טאַרסט נישט אַריינגיין אין כנען.
איינער נעמט און שטאַרבט ביי דער גרענעץ. איר געדענקט ווי אפילו משה
אַליין האָט זיך געבעטן ביי גאָט? איר געדענקט?

— וואָס רעדט איר, שאַפיראַ? איר פאַרגלייכט לאַזעבניקן צו משהן?

— וואָס הייסט איר פאַרגלייך? ווער פאַרגלייכט? איך זאָג נאָר,

אַז מענטשלעכע וואַגלונג איז אייביק די זעלבע; און די שרעק טאָמער איז
נישט באַשערט וועמען אַריינצוגיין אין כנען איז אויך די זעלבע. סיביר

בילכער, — זאג איך. — א פרוי איז בילכער. זי בריהט זיך, זי האלט זיך
בראוו, אבער מיר זעען דאך ווי אַנגעשטרענגט זי איז ביים מאַרשירן, ווי
אירע אַקסלען זינקען אַפט אַרונטער.

— סלאָווע וועט פאַר זיך בשום אופן נישט דערלויבן. זי איז אַן
אַנדער סאַרט מענטש. מיר האָבן דאָך שוין וועגן דעם גערעדט צווישן זיך.
— וואָס־זשע פאַרט, מיינט איר, זאָלן מיר טאָן פאַר לאַזעבניקן ?
— אויך וועגן דעם האָב איך דאָך שוין גערעדט מיט אייך. איך מיין
— פרובירן דורכן קאַנוואַיִזעלנער וואָס שפּאַנט לעבן אייך. ער זעט אויס
צו זיין אַ צוגעלאַזטער. ער איז פּריינדלעך צו אייך ווען איר רעדט צו אים.
איך מיין, אַז ער וואַלט געקאַנט נעמען לאַזעבניקן און אַרױפּזעצן אים אויף
איינער פון די פּורן.

— אַן דעם דאַקטאָרס וויסן ?

— יאָ, איך מיין אַזוי. מע דאַרף אים, פאַרשטייט זיך, אַנבאַטן אַ
גוטע פאַרגיטיקונג. ווען איך האָב געלט ביי זיך וואַלט איך פרובירט.
— איר שטעלט מיך ווידער אין אַ פאַרלעגנהייט, באַריס. פאַרוואָס
רעדט איר נישט אָפּן ? איך האָב אייך, דוכט זיך, שוין געזאָגט, אז די צען
רובל וואָס איך האָב, האַלט איך נישט פאַר מיין אייגנטום. ס'איז אייערס
און לאַזעבניקס און סלאָוועס און יעפּימאָוס, ווי מיינס. איר מיינט, אַז
מען קאָן פאַר דעם געלט פּוועלן ?

— פרובירן שאַדט נישט. דעם אַפיצירס קאַנטראָל איבער די פּורן
איז נישט קיין גרויסער. ער פאַרלאַזט זיך אויף די קאַנוואַיער, זעט אויס.
פאַרשטייט זיך, אויב איר וואַלט געקאַנט פּוועלן פאַר זיך, זענט איר בילכער.
— וואָס מיינט איר „פאַר זיך“ ?

— איך מיין, אַז דער קאַנוואַיער זאָל פאַר אַ סומע אַרױפּנעמען אייך
אויף אַ פּורל —

— אויך די חכמה האָט איר שוין איינמאַל געזאָגט, באַריס. נו, אויב
אַזוי וועל איך פרובירן רעדן מיטן קאַנוואַיער וועגן אייך. אייך אַרױפּנעמען
אויף אַ פּורל פאַרן ביסל געלט.

— חלילה. חלילה. — שאַפיראַ כאַפט אַן מיין האַנט און דריקט זי —
נישט דאָס האָב איך געמיינט. פאַרגיט מיר. איך מיין דורכױס לאַזעבניקן.

טאָג, אונטער דער פלאַקערדיקער זון, אַזאַ שטילקייט, וואָס פאַסט גאָר פאַר דער נאַכט. די מחנה רוט; און דער סטעפּ? אויך דער סטעפּ ליגט אונטער דער זון מיט אַ פאַרהאַלטענעם אַטעם. קיין שאַרף פון אַ גראַז, קיין פלאַטער פון אַ פליגל. איך גיב אַ הייב־אויף דעם קאַפּ. די אויגן מיינע שלאָגן זיך אָן אין דעם פייער פון דער זון. זיי ווערן דורכגענומען מיט בלענדעניש. רויטע און געלע רעדער נעמען זיך דרייען אַרום מיינע אויגן און אַרום מיינ גאַנצן קאַפּ. די רעדער שטעלן זיך ביסלעכווייז איין. מיינע אויגן ווערן אַריינגעכאַפט אין דער אומענדלעכער ווייטקייט וואָס שפּרייט זיך איבער דעם שטיל־שטילן ים פון גראַז און פעלד־בלום. אויך דאָס דערפּל ליגט ווי אַריינגעטונקט אין די גראַזן און זעט אויס ווי איינגעשלאָפּן. מען זעט נישט מער קיין נפש אַרום אונדזער מחנה. און די מחנה — ווער איז זי? וואָס איז זי? זי ליגט אויסגעצויגן עטוואָס זיגזאַגיש ביים זוים פון וועג ווי אַ לאַנגע ריזיקע באַשעפעניש מיט דריי הונדערט קעפּ. אַלע קעפּ צוגעפּאַלענע צום גראַז צוזאַמען מיט דעם בויך פון דער באַשעפעניש. און איך — וואָס בין איך? כ'בין נישט קיין באַזונדערער. קיינער לעבן מיר איז נישט קיין באַ־זונדערער. איך בין איינער פון די דריי הונדערט קעפּ פון דער אויפן־בויך־אויסגעצויגענער באַשעפעניש? פון וואַנען דערקראַכן אַהער, דערשלענגלט זיך אַהער? — דו טוסט אַ ריר מיט אַ פּוס, איז עס נישט דיין פּוס, ער געהערט צו דער באַשעפעניש. טויזנט פּיס האָט זי, און יעדער פּוס טוט וויי.

— שאַפּיראַ רעדט צו מיר שטיל אויפן אויער:

— אפשר וואָלטן מיר פאַרט עפעס געטאָן —

— איר מיינט פאַר לאַזעבניקן?

— יאָ, איך מיין —

— נו, נעמט אים אויף די פלייצעס און טראַגט אים. ער וועט זיך

לאַזן.

— שפּאַס אָן אַ זייט.

— וואָס אַ שטייגער, מיינט איר, זאָלן מיר טאָן?

— אפילו סלאַזע האַלט, אַז מיר דאַרפן פרובירן.

— אויב עפעס טאָן און עפעס פועלן ביים קאַנוואַי איז שוין סלאַזע

אויסהאלטן ווי מיר אלע האלטן אויס. אַ חרפה צו הערן אַזוינס. נאָך קיין איין טאָג נישט אַפּגעמאַרשירט און אַ מענטש רעדט שוין וועגן נישט אויסהאלטן.

— טאַקע ווייל דער ערשטער טאָג און שוין פיל איך אַזוי, איז אַ סימן, אַז אַלץ איז קעגן מיר.

— וואָס הייסט קעגן איך? — שטייט סלאָווע נישט אָפּ.

— דאָס הייסט, אַז איך וועל נישט אַנקומען אַהין וווּ איך דאַרף אַנקומען. איך וועל פאַלן אין מיטן וועג.

— אַזוי רעדט אַ רעוואָלוציאַנער? — זאָגט סלאָווע מיט דערשטוינונג.

— רעדט צו מיר נישט איצט מיט קיין פראַזן, לאָזט מיך צורו, — ביטערט אַרויס לאַזעבניק און זינקט אַריין מיטן פנים אין סטעפּישן גראַז. מיר לאָזן אים צורו, ווי ער פאַרלאַנגט עס אין זיין צעכעסטן געמיט. אין דער אמתן, וואָס קאַנען מיר טאָן? אין מיטן פון אַלעמענס מידקייט און אַלעמענס הילפלאַזיקייט נעמט אַ מענטש גוואַלדעווען נאָר וועגן זיך אַליין און פייניקן אונדזערע נערוון. אַז דער סטאַראַסטע יעפּימאָוו באַט זיך אָן צו גיין מיט אים צום אַפיציר, עקשנט ער זיך נאָך און וויל נישט גיין. ליגן מיר אלע שווער שווייגנדיקע און פייניקן זיך אַליין אומזיסט און אומנישט. שאַפּיראַ שאַרט צו זיין פנים צו מיינעם און זאָגט מיט זיין כאַ-ראַקטעריסטישער שטילער טרויעריקייט:

— איר זעט, אַז ס'איז ריכטיק וואָס איך האָב איך געזאָגט. איצט זאָגט ער עס אַליין. ער האָט מורא, אַז ער וועט נישט אויסהאלטן, אַז ער וועט פאַלן אין מיטן וועג. וואָס זאָלן מיר טאָן מיט אים?

— איך ווייס נישט, — זאָג איך, — איך ווייס נישט. צי איך און איר האָבן דען מער כוח פון אים? מיר שווייגן, מיר האָבן נישט קיין טענות. און זעט — סלאָווע, ווי גוט זי האַלט זיך. זאָל ער זיך לערנען פון איר ווי אַזוי אַ מענטש דאַרף נישט איינברעכן. און ס'איז דאָך דער ערשטער טאָג. מיר וועלן האָבן פון אים צו זינגען און צו זאָגן.

— גערעכט זענט איר, — זאָגט שאַפּיראַ און שאַרט זיך אַוועק פון מיר.

די גאַנצע מחנה רוט. אַ שטילקייט איבער אַלעמען. אינמיטן האַלבן

וואָלדעוועט לאַזעבניק און גיט זיך אַ דריי אַוועק פון אונדז אינגראַבנדיק זיין פנים אין גראַז.

סלאָווע זאָגט צו יעפּימאַוון :

— אפשר וואָלט איר געקאָנט פועלן ביים אָפיציר ער זאל אים דערלויבן זיצן אויף אַ פּור ?

— דאָס ווענדט זיך אין דעם דאָקטאָר מער ווי אין דעם אָפיציר.

— אויב אַזוי פרובירט אים פירן צום דאָקטאָר. איר, ווי אַ סטאַ-

ראַסטע, קאָנט אים פירן צום דאָקטאָר.

יעפּימאַוון נויגט זיך צו לאַזעבניקן :

— איר ווילט — וועל איך זען, אַז די וועכטער זאָלן מיר דערלויבן

פירן איך צום אָפיצירס קאַרעטע. דאָרט מיט אים איז דער דאָקטאָר.

— איך וויל נישט — האַקט אָפּ לאַזעבניק.

— פאַרוואָס ווילט איר נישט ? לאַמיר פרובירן.

— איך וויל נישט בעטן קיין חסד ביים אָפיציר. עס שטייט מיר

נישט אָן. איך וואָלט שוין בעסער געבעטן ביים פראַסטן קאַנוואַי-זעלנער

ער זאל מיר געבן אַן אָרט אויף אַ פּור.

— דער זעלנער וועט דאָך אוודאי מורא האָבן צו שטעלן אויף זיך

אַזאַ זאַך.

— מען קאָן נישט וויסן. דער אָפיציר גייט דאָך נישט קאַנטראַלירן

ווער עס זיצט אויף די פּורלעך. איר זעט דאָך — קיינער גייט נישט

קאַנטראַלירן.

— איך פאַרשטיי נישט וואָס איר מיינט, — זאָגט יעפּימאַוון פאַר-

חידושט.

— נישטאַ וואָס צו פאַרשטיין, חבר סטאַראַסטע, — זאָגט לאַזעבניק

מיט אַ האַרט קול, — ווען כ'האַב נאָר געלט ביי זיך — —

— איר מיינט געלט דעם קאַנוואַי-זעלנער ?

— יאָ, הלוואי האָב איך נאָר געלט ביי זיך. — זאָגט לאַזעבניק —

אַבער וואָס קומט אַרויס ? דערווייל נאָר ווייס איך, אַז כ'וועל אַזאַ מאַרש

נישט אויסהאַלטן.

— רעדט איך נישט איין קיין אומזין — זאָגט סלאָווע. — איר וועט

אזוי אויך ביים אפרו האלטן מיר זיך איינע נעבן די אנדערע אין די זעלבע גרופירונגען און אין די זעלבע שייכותן. און די געמיטער אונדזערע? — נישט לייכט צו דערגרונטעווען זיך צו זיי, ווי נישט לייכט עס איז צו דער- גרונטעווען זיך צו זיך אליין. איך ווייס איין זאך: איך ליג אויסגעצויגן אויף דער גראזיקער ערד און מיין גאנצער גוף איז שווער ווי בליי. די אברים נעמען זיך צענויפקלאמערן ווי זיי וואלטן אראפגעזונקען ערגעץ; און אט מיטאמאל וואלסטו גאר וועלן א הייב טאן זיך ווי אויף פליגל. וואס פאר א פליגל זענען עס? — פליגל פון ווייטיק? יא, ווייטיק איז פליגלדיק. דער שטערן און די באקן ברענען ווי מיט פייער. און די קני? — גראד די קני ווילן זיך נישט א בייג טאן. — — —

— וואס מאכט איר, שאפירא? — גיב איך א זאג. — גוט צו ליגן, צו רוען. נישט אמת?

— א מחיה, א מחיה, — זאגט שאפירא. — אלע אברים גייען אפ. און דער הימל, זעט סארא הימל. ווינדער.

— און איר, חבר לאזעבניק, וואס מאכט איר?

— לאזט מיך צורו, איך בעט אייך. — ברומט ארויס לאזעבניק מיט

כעס.

— פארוואס אזא כעס?

— דולט מיר נישט קיין קאפ, איך פאך מיט דער נשמה און איר —

— וואס איך?

— איר זעט דען נישט, אז איך ברעך איין? — לאזעבניקס קול

הילכט אפ ווי מיט א יאמער.

אלע דערביי הייבן אויף די קעפ. און איך — איך פארשטיי נישט

זיין געוואלד. כ'האב בפירוש גארנישט געמיינט. — סלאווע קוקט אויף מיר

און אויף שאפיראן:

— וואס איז מיט אים? — פרעגט זי.

— עס פאלט אים שווער דער צופוס-מארש. — זאגט שאפירא ווי

א שולדיקער פאר זיינע פריער ארויסגערעדטע התפעלות-ווערטער.

— עס פאלט מיר נישט שווער. נישט שווער. נישט שווער. — גע-

פון דער זון. אָבער זיי היצן נאָך מער אָן די פנימער. דעקן מיר זיי אָפּ צוריק. מיר טוליען צו די שטערנס און די באַקן צו די גראָזן. מיר וואָלטן אַזוי ליגן און ליגן ווען נישט דער הונגער אין אונדז. מער ווי אַ צען מינוט לאַזט אונדז דער הונגער נישט רוען. מיר טוען זיך אַ ריס פונעם גראָז. אונדזערע צענד-ליקערס האַלטן שוין אין איינקויפן עסן ביי די פויערטעס וואָס באַגעגענען אונדז, ווי ביים ערשטן דערפּל, מיט ברויטן, מיט קרוגן מילך און זויערמילך, מיט קעזן און אַפילו מיט גרינסן. דאָס איינקויפן געדויערט נישט לאַנג. איינס און צוויי ווערן אַלע פּראָדוקטן פאַרצוקערט. די קאַנוואַיער באַפעלן דעמאָלט די פויערטעס, און די קינדער מיט זיי, אַוועקצורוקן זיך פון דער פאַרטיע. זיי פאַלגן. זיי לאָזן זיך מיט שטילע טריט צוריק צו זייערע כאַטעס נישט ווייט פון שלאַך-זוים. אייניקע קינדער פרובירן מזל, ווילן נישט אַוועקגיין. עס ווילט זיך זיי שטיין און קוקן אויף אונדז, אָבער די זעלנער באַפעלן אַ צווייט מאל, גיבן אין שפּאַס אַ שטעל-אָן די ביקסן. די קינדער נעמען בהלהדיק אַנטלויפן.

די מחנה זיצט אויפן סטעפּ-גראָז און שטילט איר הונגער. אויך אַזוי — די זעלנער. אַפּגערוקט פון אונדז, בילדנדיק אַ וואַך-קייט אַרום דער מחנה, זיצן זיי און עסן. אַ סך פון זיי האַלטן שטיקער חזיר-פעטס אין די הענט, שניידן מיט מעסערלעך דינע רעפטלעך און שליינגען מיט שאַרפּן אַפעטיט. די ביקסן ליגן נעבן זיי אויפן גראָז. אינגאַנצן אָבער געטרויען דער מחנה געטרויען זיי נישט. אייניקע פון זיי שטייען אויף דער וואַך אין פולער זעלנערשקייט מיט די ביקסן אויף די אַקסלען. הינטער דער מחנה, אַפּגערוקט פון איר אויף צוויי הונדערט טריט, בלייבן שטיין די פּורלעך מיט די פּרויען-פּאַסאַזשירקעס אויף זיי. די מענער זייערע הייבן אָן פרובירן צו פּועלן ביי אונדזערע וועכטער, אַז זיי זאָלן זיי דערלויבן צו שפּאַנען, אונטער אַ וואַך, פאַרשטייט זיך, צו זייערע ווייבער. אָבער אָן דערפּאַלג. אַזאָ דערלויבעניש מוז קומען פונעם הויפט-אַפיציר. און ער, דער אַפיציר, איז ווייט פאַרויס, מיט זיין פרוי און מיטן פעלדשער, אין זיין קאַרעטקע. די וועכטער אַליין האַקן גלייך אָפּ און זאַגן : מ'טאַר נישט. מ'טאַר נישט צו פּלאַנטערן די רייען, אפילו בשעת אַפרו. מ'טאַר נישט !

זיצן מיר, אַדער ליגן יעדער אויף זיין אַרט. אַזוי ווי ביים מאַרשירן

וואָס זי האָט מיר געגעבן? פינף קאָפּיקעס. איר האָט אַ חלק אין דעם.
נישט אמת? עס קומט אייך אַ חלק.

דער קאָנוואַיער קוקט מיך אָן. זיין פנים — צעשמייכלט:

— ס'איז אייערס, זעמליאַק, ס'געהערט אייך. פינף קאָפּיקעס איז אַ
גרויסע מטבע. אָבער מיר קומט גאָרנישט.

— פאָרוואָס קומט אייך נישט? — זאָג איך און בין צופרידן וואָס
דאָס שווייגעניש צווישן מיר און דעם קאָנוואַיער איז געבראַכן. — איר
זענט דאָך אונדזער היטער און איר שפּאַנט מיט אונדז גלייך אויף גלייך.
— נו, אַוודאי. גלייך אויף גלייך, — זאָגט דער קאָנוואַיער. — אָבער
גענוג צו ריידן.

— פאָרוואָס גענוג? פאָרוואָס נישט רעדן איינער צום צווייטן?

דער קאָנוואַיער טוט אַ קוק אויף מיר צוטרוילעך אָבער שוין אָן
אַ שמייכל:

— דערווייל, זעמליאַק, גענוג. האַלט אָן דעם שפּאַן.

7

אַט קומען מיר אָן צום צווייטן דערפל, וווּ עס ווערט אונדז געגעבן
אַפרו. מיר וועלן קאָנען רוען אַ שעה און אַ האַלב. די גאַנצע מחנה לאָזט
זיך אַראָפּ צו דער ערד, ביי די ראַנדן פון שליאַך. מיר פּאַלן צו צום סטעפּיקן
גראָז. אַ זיסער אַטעם טרייסלט אויף אונדזערע לונגען. מיר וואַרפן אַראָפּ
פון זיך די טאַרבעס, די כאַלאַטן און אויך די קאָטעס פון די פּיס. די פּיס
גיבן אַזש אַ ציטער באַפרייענדיק זיך פון דעם האַרטן לעדער. מיר בלייבן
אַנגעטאָן נאָר אין לייוונטענע הויזן און העמד; אויך די פּיס-טיכע
(פּאַרטיאַנקעס בלע"ז) וויקלען מיר אַראָפּ. די פּנימער, זון-אַפּגעברענגטע
פּלאַקערן אויף אונדז. מיר דעקן זיי איבער מיט די קיילעכדיקע אַרעסטאַנ-
טישע הוטן אונדזערע, וועלנדיק כאַטש אויף רגעס פאַרשטעלן זיך מיט זיי

שפּאַרן אַרײַן אין האַנט, וועמען עס מאַכט זיך, זייערע ברויטן. מיר שטרעקן אויס די הענט צו זיי מיט דאַנק און מיט גערירטקייט. די פּויערטעס זענען גליקלעך. זייערע פּנימער ליבטן פון גוטסקייט און פון רחמים. נאָר אויף פּנימער פון מאַמעס קאָן מען זען אַזאַ אויפּלויכט. און דאָ געשעט מיט מיר אַליין עפעס, וואָס טרייסלט מיך אויף דורך אַלע אברים. קיין ברויט האָב איך נישט אויפּגעכאַפּט, נאָר — אַ האַנט פון אַ זקנה. די זקנה לויפט נאָך מיט קליינע טריטעלעך, זי כאַפּט אָן מיין האַנט און רוקט מיר עפעס אַרײַן — עפעס האַרטס, עפעס אַ מטבע, און רעדט צו מיר ווי זי וואַלט תּפילה געטאָן:

— נעם עס, ליבינקער, נעם עס, אַרימינקער מיינער. אַ פּיאַטאַטשאַק, וועט דיר צונאָך קומען, ליבינקער. גאָט זאָל אייך אַלעמען שיצן.

און אַט — נישטאָ זי מער. איך בין שוין ווייט פון איר. מיין האַנט פּיבערט, האַלטנדיק פּאַרקוועטשט די מטבע. אַ גרויסע קופּערנע מטבע. אין מיין האַרץ — אַ געמיש פון באַווונדערונג און פאַרשעמונג. די אַלטע פּויערטע האָט מיר געגעבן, הייסט עס, אַ נדבה. איך האָב, הייסט עס, אויפֿ-געוועקט אין איר רחמנות צו מיר. מוטערלעכע רחמנות. ווען איך שעם זיך נישט און ווען איך בין נישט צופיל שוין פאַרהאַרטעוועט, וואַלט איך נישט איינגעהאַלטן דעם הייסן זודיקן שטראָם, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט מיין האַרץ און אַ ריס געטאָן זיך צו מיין האַלדז. איך וואַלט געלאָזט דעם שטראָם אויפלייזן זיך אין טרערן. ס'וואַלט געווען גוט ווען איך טו עס. ס'וואַלט געווען גוט.

איך זאָג מיט אַ פאַרשטיקט קול צו שאַפּיראַן:

— איר זעט, וואָס די פּויערטע האָט מיר געגעבן? אַ גאַנצן פּיאַטאַק. פינף קאַפּיקעס. ביי איר איז עס דאָך געוויס אַ גרויס פאַרמעגן. איז עס נישט ווונדערלעך?

איך קאָן נישט קומען צו זיך פון געפלעפטקייט. איך וויל נישט אַנדערש, אַז אויך דער קאַנוואַיִזעלנער, וואָס שפּאַנט לעבן מיר זאָל עט וויסן. איך זאָג צו אים:

— איך וויל אייך דאַנקען פאַר צולאָזן די זקנה צו מיר. איר זעט

לעך. דאָס וואָרט האָט אין זיך אַ סך „מענטש“־ניואַנסן, גאַרנישט קיין „אַרעסטאַנטישקייט“ אין זיך.

— ס'איז דאָך שוין אַבער האַלבער טאַג, טענהט יעפּימאַוו. די פּאַרטיע מוז אַפּרוען.

— אוודאי דאָרף זי אַפּרוען — ענטפּערט דער זעלנער, נישט אַפּ־שטעלנדיק דעם אימפּעט פּון זיין שפּאַן, — אַבער מיר האָבן אַנגעהויבן אונדזער מאַרש מיט אַ שעה צו שפּעט, מוזן מיר אַניאַגן די שעה. אַזוי איז דער באַפעל, זעמליאַק, נישט צו מאַכן. באַפעל.

— דעם אַפיציר אַרט עס נישט, — טענהט יעפּימאַוו, — ער זיצט זיך אין זיין קאַרעטקע.

— יאַ, אַזוי איז עס, זעמליאַק.

סלאָווע טוט אַ צי יעפּימאַוו פּאַרן אַרעם :

— וואָס איז צו טענהן? וואָס קאָן ער העלפּן? גלאַט אַרויסוואַרפּן רייד.

סלאָוועס קול שטילט איין די טענה, ווירקט ווי אַ באַרויקונג. איך און שאַפּיראַ קלייבן נחת פון איר בראַוון שפּאַנען. סלאָווע גיט פון צייט צו צייט אַ דריי איר פנים צו אונדז און טוט שמייכלענדיק אַ זאַג :

— נו, ווי גייט זיך, חברים?

מיר ענטפּערן איר מיטן זעלבן שמייכל :

— מיר לערנען זיך פון אייך.

מיר האַלטן שוין ביים פּאַרבייגיין דאָס דערפּל. די פּויערטעס מיט די קרוגן און ברויטן אויף זייערע הענט זעען שוין, אַז מיר שטעלן זיך נישט אַפּ, הייבן זיי אָן צוריקצוטערעטן צו זייערע שטיבלעך. אייניקע פון זיי שטעלן אַוועק די קרוגן אויף דער ערד, אַבער די ברויטן שטרעקן זיי אויס צו אונדז, רעדנדיק צו די זעלנער :

— לאַזט אונדז געבן זיי אונדזער ברויט, האַרציקע, נישט פאַר געלט, נאָר אַזוי. דערלויבט אונדז, טיערינקע, גיט זיי די אַרימענקע, אונדזער מתנה.

די זעלנער שטערן נישט. זיי מאַכן זיך נישט זעענדיק. די פּויערטעס

אָפּהילך פון אונדזערע טריט איז אַ פּרעמדער אָפּהילך. ער טראָגט פּחד אין זיך. די ליכטיקע זון בלאַנקט אָפּ אין די שפּיציקע שטיקעס פון די זעלנער-שע ביקסן. די שטיקעס ברענען. די סטאַדעס רוקן זיך אַוועק. אָבער ס'איז סיי ווי גוט, וואָס מיר דערזעען זיי. אַ סימן, אַז אַ ישובל קומט אונדז אַנט-קעגן. אַ דערפּל ביי דער זייט פון שליאַך. אַ דערפּל! אַ דערפּל! אַט דער-נענטערן מיר זיך טאַקע צו דעם. קליינע פּויערישע כאַטקעס. נישט אַנדערש פון די דאַרפּישע כאַטקעס אין היימישן אייראָפּעישן רוסלאַנד. די זעלבע ווענט. די זעלבע דעכלעך. דאָס ערשטע דערפּעלע אויפן שויס פונעם סטעפּ. די כאַטקעס זענען היפש אָפּגערוקט פונעם שליאַך. אַ פאַר טריט פונעם שליאַך-זוים זעען מיר אַ מחנה פּויערטעס אויסגעשטעלט מיט קרוגן מילך און לאַבנס ברויט אין די הענט. אַרום זיי אויך קינדער, שמאַטעדיק אַנגע-טאָן, אָבער מיט געזונט-פאַרברוינטע פּנימער. זייערע קינדערשע אויגן זענען אַנגעפילט מיט נייגער. זיי שטייען שטום און גיבן זיך נישט קיין ריר. אַז מיר קומען נעענטער צו זיי און נעמען זיי פאַרביגיין, הייבן זיי זיך אַן אַפּרוקן אַהינטער אַזוי ווי די סטאַדע שאַף, וואָס מיר האָבן אַט נישט לאַנג אַנגע-טראָפּן און איבערגעשראַקן. די פּויערטעס אָבער, מערסטנס עלטערע (די יינגערע און די מענער זענען אין פעלד, אין סטעפּ), טרעטן נישט צוריק. זיי מיינען געוויס, אַז מיר וועלן זיך אָפּשטעלן אויף אַ קורצן אַפּרו און וועלן, ווי ס'איז דער שטייגער, אויסקויפּן ביי זיי די קרוגן מילך און די ברויטן. אויך מיר מיינען אַזוי. מיר זענען דאָך שוין באַלד דריי שעה אין מאַרש און קיין איין מאָל נאָך נישט אָפּגערוט. ס'מוז שוין זיין אַזייגער צוועלף, וואָרים די זון איז שוין אַקוראַט איבער אונדזערע קעפּ, און אונדזערע שאַטנס זענען שוין אינגאַנצן איינגעשרומפּן אונטער אונדזערע שווער-קלאַפּנדיקע טריט. לויט אַלע געזעצן פון עטאַפּן-מאַרשן קומט אונדז אַן אַפּרו. אונדזער סטאַ-ראַסטע אַבראַם יעפּימאָוו פּרעגט ביי מיין בלאַנד-האַריקן זעלנער: פאַרוואָס שטעלט זיך די פאַרטייע נישט אָפּ דאָ ביים דערפּל? — דער זעלנער ענט-פערט רויק און געלאַסן (דאָס ערשטע מאָל וואָס ער עפנט זיינע ליפּן): דער אַפּרו וועט זיין ביים צווייטן דאַרף נישט ווייט פון דאַנען; נאָך אַ גאַנצע שעה, זעמליאַק.

דאָס וואָרט „זעמליאַק“ קומט אַרויס פון זיין מויל וואָרעם, פּריינט-

מיר ווערן אַנטשוויגן. אָבער שאַפיראַ איז גערעכט. די סטעפֿ-שיינקייט פֿאַרכאַפט.

איך טו אַלץ מיט זיך, כדי צו באַפֿרייען זיך פֿונעם שווערן געמיט, וואָס דער נאַר-וואָס פֿאַרגעקומענער שמועס האָט אָנגעווייט אויף מיר. עס נעמט נישט לאַנג און איך באַפֿריי זיך פֿון אים.

איך מאַך שלום מיט דער שווערקייט פֿון שפּאַנען און מיט דער לאַסט פֿונעם כּאַלאַט און פֿון דער טאַרבע אויף דער פֿלייצע. איך קאָן נישט פֿאַרלייקענען, אַז זייער לאַסט הויבט מיך אָן דריקן. איך קאָן אויך נישט פֿאַרלייקענען, אַז אַזאַ מענטש ווי לאַזעבניק האָט שוין טאַקע אפּשר באַדאַרפט אָנהייבן קרעכצן. אָבער שאַפיראַ איז פֿאַרט גערעכט, טראַכט איך. די שיינקייט פֿונעם סטעפֿ באַוועלטיקט. צופֿיל רעדן וועגן איר דאַרף מען טאַקע נישט. נעם זי אויף. זאַפּ זי אַרײַן אין זיך ווי זי אַנטפּלעקט זיך מיט איר אָפּנקייט, מיט איר רחבות. דיין פּוס, שפּאַנענדיק אַקוראַט ביים זויס פֿון וועג, טרעט איבער גרעזלעך וואָס נויגן זיך אַריבער און לייגן זיך אונטער דיין טראַט. אַזויפֿיל גוטסקייט אין זיי. — אין די גרעזלעך. זיי לייגן זיך סיי אונטערן פּוס פֿונעם קאַנוואַי-זעלנער, סיי אונטער דיין פּוס. און דער פֿאַרביקער אויסשפּרייט פֿון די פעלד-בלימלעך — אין וואָס דער מאַנט עס דיך? צי דערמאַנט עס דיך נישט אין דעם גראַז-פעלד פֿון דיין ווייטער היים? דאַרט — אַ קליין פעלד, דאָ אַ פעלד אומענדלעך. דער האַריזאָנט אָבער — דער זעלביקער. אַט וועסטו אַריינשפּאַנען אין אים מיט דער מחנה צוזאַמען. די מחנה ציט זיך פּונאַנדער נאָך לענגער. זי וויגט זיך. זי נייגט זיך. אַט גיט זי זיך אַ שלענגל און ציט זיך ווידער אויס אין אַ גלייכער ליניע. דעם אָפּיצירס קאַרעטע זעט זיך קוים-קוים אַרויס פֿון דעם צעשטראַלטן האַריזאָנט. ווייט, אַהינטער די רייען פֿאַרן די פּורלעך, די צוויי רעדערדיקע טרייסלקעס מיט די פּרייוויליקע פּרויען אויף זיי. די גאַנצע מחנה איז אויסגעצויגן אין אַ לענג כמעט פֿון אַ האַלב וויאַרסט. — אַט באַווייזן זיך פּונדערווייטנס קי און פּערה, וואָס פּאַשען זיך אין סטעפֿ, און אַט גיט זיך מיטאַמאַל אַ וויג פֿאַר די אויגן אַ סטאַדע שאַף און אַ פּאַסטעך מיט אַ שטעקן אין האַנט וויגט זיך אינאיינעם מיט דער סטאַדע... אַלץ נעמט זיך אַפּרוקן, אַוועקרוקן זיך, ווי נאַר עס דערזעט אונדזער אַנקומען... דער

האַט ער אָנגעהאַלטן דעם אימפעט גלייך מיט אונדז אַלעמען. ביסלעכווייז
אַבער הייבט זיין אימפעט אָן אָפּצופאַלן. אין זיין שטימע נעמט זיך הערן
די באַקאַנטע נאַטע פון אַן אונטערקערעכץ און נאַכדעם — פון אַ פולן
קרעכץ.

איך גיב אַ זאַג אין דער לופטן אַזוי :

— צו וואָס פּרעגט איר אים אַלע וויילע, צו וואָס ?

— איך הער דאָך אַבער ווי ער קרעכצט, — ענטפערט מיר שאַפּיראַ.

— צו־פּרי — זאַג איך. נאָך קיין האַלבן וועג פון אַן ערשטן טאַג־

מארשרוט נישט אָפּגעאַנגען, און — שוין — —

לאַזעבניק דערהערט וואָס איך זאַג. ער ענטפערט :

— איך האָב נישט קיין פאַראיבל אויף אייערע רייד, אַבער וואָס

זאַל איך פאַרט טאַן, אַז מיינע פּיס און מיינ האַרץ — —

באַריס ווענדט זיין פנים צו מיר און זאַגט :

— וואָס זאַלן מיר טאַן מיט אים ?

— איך ווייס נישט, — זאַג איך, — זאַל ער נעמען אַ ביישפּיל פון

סלאַווען. זעט ווי בראַוו און געדולדיק זי שפּאַנט.

לאַזעבניק רופט זיך אָפּ מיט כּעס :

— זאַלסט מיד, ברוך, מער נישט פּרעגן ווי איך פּיל זיך.

שאַפּיראַ זאַגט ווייך און קלעמענדיק :

— נו, גוט, כּוועל נישט פּרעגן. אַבער דיין טאַרבע־זאַק, אויב דו

וויילסט, קאָן איך נעמען אויף אַביסל צייט. גיב אים מיר.

לאַזעבניק זאַגט מיט נאָך מער כּעס :

— כּ'בין מוחל די טובה. איך קאָן מיינ טאַרבע־זאַק אינגאַנצן אַוועק־

וואַרפּן אין סטעפּ אַריין. און כּ'קאָן אַליין אַוועקפאַלן. אין דר'ערד אַריין.

— אַן פאַרצווייפלונג, מאַקסיים, נאָר אַן פאַרצווייפלונג, — זאַגט

שאַפּיראַ, און קלאַפט זיין האַנט גוטמוטיק און ברודערלעך לאַזעבניקן איבער

דער פּלייצע, — קוק בעסער ווי שיין דער סטעפּ איז. האָב הנאה פון דער

שיינקייט.

— לאַז צורו מיט דיין שיינקייט.

מיר רעדן נישט מער. לאַזעבניק שווייגט אין שווערן רוגז. אויך

איך האָב נישט קיין מוט גלייך אין די ערשטע פּאַר שעה פון אונדזער מאַרש פרובירן צו רעדן צו אים, הגם דער נסיון איז גרויס אין מיר. איך ווייס פון דערפּאַרונגען, אַז אַ קאַנוואָי-זעלנער, אין מורא פאַרן צווייטן וואָס שפּאַנט נאָך אים, און אויב ער איז נאָך דערצו אַ טעמפלעכער יונג, קאָן אַמאָל דיר דערלאַנגען מיטן פּריקלאַד פון זיין ביקס פאַר וועלן אים אַריינציען אין אַ געשפּרעך אינמיטן פון מאַרש. אמת, מיין קאַנוואָי-זעלנער, מיין טאַפּלניק (אַזוי באַצייכן איך אים אין מיין געדאַנק, גלייך ווי זיין פנים ווערט קאַנטיק פאַר מיר), ער זעט נישט אויס צו זיין קיין ביזער און אויך נישט קיין טעמפּער. מיר דוכט זיך אַפּילו, אַז ווען ער טוט אַמאָל אַ קוק אויף מיר אַזוי פון דער זייט, גיט זיך פון אונטער זיינע דיקע וואַנצעס אַ באַווייזן אַרויס אַן אַנווונק אויף אַ שמייכל. אויך די אַנדערע זעלנער נאָך אים און הינטער אים ווייזן נישט אַרויס קיין בייזקייט; פונדעסטוועגן מאַך איך אַפּ ביי זיך איינצוהאלטן דערווייל מיין נסיון. נישט איינשטעלן, נאָר וואַרטן אויף שפּעטער, אַדער אפשר גאָר אויף מאַרגן. דערווייל איז גוט צו באַנוגענען זיך וואָס די זעלנער שטערן אונדז נישט איבערצופאַרמירן פון מאָל צו מאָל די צאָל פּערזאָנען אין די רייען, אַבי די רייען גיבן נישט אויף זייער גלייכקייט, זייער פּעסטיקייט אין טראַט.

אויך צווישן זיך האַלטן מיר זיך אַפּ פון צו פירן לענגערע געשפּרעכן. פון צייט צו צייט גיבן מיר אַ פּרעג איינער ביים צווייטן ווי ער פילט זיך און ווי עס גייט זיך אים; אַבער אויך דאָס טוען מיר נישט צו אַפּט. די ערשטע שעה אין אַ מאַרש זענען אַלעמאָל שטרענגע. יעדעס מאָל ווען מיר הייבן אַן עפּעס זאָגן איינער דעם אַנדערן און קערן אַפּ די פּנימער פון זייער ליניע-גלייכקייט, דערהערט זיך אַ שטילע וואַרענונג פון די זעלנער ביי דער זייט. אַ סימן, אַז זיי ווילן עס נישט ליידן. גיבן מיר אַ זאָג אונדזער וואַרט אין דער לופטן, און יעדער ענטפּערט, וואָס ער ענטפּערט, אויך אין דער לופטן. שאַפּיראַ, וואָס שפּאַנט ביי מיין רעכטער האַנט, טוט, מער ווי אַפּט, אַזוי אַ פּרעג:

— פילסט זיך גוט, מאַקסימ?

לאַזעבניק ענטפּערט, און זיין קול איז שוין שוואַך, וואָס טיפּער מיר גייען אַריין אין סטעפּ, אַלץ שוואַכער ווערט זיין קול. די ערשטע צוויי שעה

אלעמענס טריט. אונדזערע טריט האַלטן אָן דעם ריטם ווי ער האָט זיך איינגעשטעלט גלייך ביים אָנהייב פונעם מאַרש. מיר גייען פּוס אין פּוס. די קאָנוואָי-זעלנער פון ביידע זייטן מחנה טוען דאָס זעלבע. זיי שפּאַנען ענער-גיש און שווינגנדיק. אויך מיר שפּאַנען אַזוי — שווינגנדיק און אַריינגעטאַן אין זיך. די פּנימער — פּאַרויס. אויף די פּלייצעס אונדזערע טאַרבעס. די קאַטעס אויף אונדזערע פּיס קלאַפּן שווער אויף דער ערד פונעם וועג. די ערד איז שטויביק, אָבער דער שטויב איז נישט גענוג צו מאַכן ווייכער אונדזערע טריט. די קאַטעס זענען דאָך נישט געמאַכט צו דער ריכטיקער מאָס פון אונדזערע פּיס, הייבן זיי אָן ביסלעכווייז איבערצוקלאַפּן זיך אַליין, אַרויפצורוקן זיך פון אונטער די פּיאַטעס און לויז מאַכן די טיכער אַרום דער הויט. די ערשטע פּאַר שעה אָבער פּילן נאָך נישט די פּיס זייער ווייטיק. און אויב זיי פּילן עס, האַלטן זיי עס נאָך פּאַרבאַרגן אין זיך. די קני זענען נאָך לייכט, בויגעוודיק.

אַריינקומענדיק טיפּפּער אין סטעפּ ווערט דער וועג שמעלער, שטעלן מיר איבער די רייען אין קלענערע פּאַרמאַציעס. די קאָנוואָי-זעלנער אַרט עס נישט. זיי ווייזן נישט אַרויס קיין שטרענגקייט. אַמאָל גאַר פּאַרגעסטו כמעט, אַז זיי זענען מיט עפּעס אַנדערש פון אונדז. זיי שפּאַנען נעבן אונדז, ווי זיי וואַלטן געווען איינס מיט אונדזערע רייען. דאָס איינציקע, וואָס טיילט זיי אויס, זענען די ביקסן אויף די אַקסלען און די לאַנגע שטיוול אויף זייערע פּיס. אָבער די פּנימער זייערע — כמעט די זעלבע אַרעסטאַנטישע. אַמאָל זעסטו אויף זייערע פּנימער נאָך שווערערע אויסדרוקן ווי אויף אונדזערע. טראָגן די לאַנגע ביקסן אויפן אַקסל — און טראָגן זיי אין אַנגעשטרענגטער אויסגעצויגנקייט, מיט די שפּיזן אַרויפצו — איז שווערער, קאָן זיין, פון די טאַרבעס וואָס מיר טראָגן.

מיר קומט אויס צו שפּאַנען האַרט נעבן דעם זעלנער, וואָס גייט אין טראַט פון מיין ריי. ער איז, בין איך זיך משער, נישט עלטער פון מיר, און צום צופאַל, אויך אַזאַ בלאַנדער ווי איך. אויך זיין קאַפּ איז געשוירן כמעט צו דער הויט. און אויך זיינע וואַנצעס זענען בלאַנד, פּאַלן אַריין אין אַ רויטקייט ווי מיינע. מער נישט — זיינע וואַנצעס זענען לאַנגע, דיקע, ציען זיך אויך אין דער זייט פון זיינע באַקן, און מיינע — שמאַלע, קורצע.

— נו, אז איר ווילט נישט קיין אַנדערן סטאַראַסטע, איז עס אייער זאך.
און צו יעפּימאַוון זאָגט ער, העפלעך און אירצענדיק :
— גייט צו אייער ריי.
יעפּימאַוו וויל באַוואַרענען זיין באַדינג. ער זאָגט :
— איך וועל זיין סטאַראַסטע, אָבער אַן ערבּות.
— איך הער, איך הער ! גייט צו אייער ריי ! — זאָגט דער אָפיציר
באַפעלעריש. ער לאָזט זיך מיט שנעלע טריט צום פּאַרויס פּון דער מחנה,
ווי עס וואַרט אויף אים זיין פּרוי אין דער קאַרעטקע. צוקומענדיק צום
שפיץ פּון דער מחנה, טוט ער אַ שאַל-אויס מיט אַ קאַמאַנדע-שטים צו די
זעלנער און איבער די קעפּ פּון דער מחנה :
— שאַגאַם מאַרש !

— — — מיר זענען שוין ווייט אין די בוראַטישע סטעפּעס. מיר
שפּאַנען איבערן וועג, וואָס איז שמאַל אויסגעשניטן דורך דאַרפּישע צוויי-
רעדערדיקע פּורלעך. דער וועג צייט זיך מערסטנס אין אַ גלייכער ליניע,
אויסגעלייגט ווי אַ שנור איבער אַן אומענדלעכער פּלאַך. פּון ביידע זייטן —
שפּע פּון גראָזן און שפּע פּון פעלד-בלימלעך. אַ לייכט ווינטל וויגט די
גראָזן. די בלימלעך פּלאַטערן מיט זייערע אַלערליי קאַלירטע קעפלעך. עס
דאַמינירט געל און בלוי. אויך ווייס אַ סך. אַ יום-טובדיקער אויסשפּרייט
איבער גאַטס ערד. די זון שטייגט הויך איבער אונדזערע קעפּ.
די ערשטע פּאַר שעה שפּאַנען מיר ענערגיש און אימפּעטיק. די מו-
טיקע ווירדיקייט פּון דער מחנהס סטאַראַסטע, אונדזער אַבראַם יעפּימאַוו,
און דעם קאַנוואַי-אַפיצירס שנעל אַננעמען, אַן איבעריקער רוגז, יעפּי-
מאַווס ענטפּערס, ווירקן שעהן-לאַנג צו שטאַרקן אַלעמענס געמיט און

זאָך, נעם איך עס נישט אָן. איך בין קעגן דעם טורמע-איינפיר צו האַלטן
איינעם ערוב פאַרן צווייטן.

— אַזוי? קעגן? — פּרעגט איבער דער אָפיציר מיט אַ טרוקן קול.
— יאָ, קעגן, — זאָגט יעפּימאָוו מיט נאָך מער פּעסטקייט. — מיר
האַבן אויך אין די טורמעס נישט שלום-געמאַכט מיט דעם, בפרט דאָ, ווען
מיר זענען שוין נישט אין טורמע מער.

— איר זענט נישט אין טורמע, אָבער איר זענט נאָך אַלץ אַרעס-
טאַנטן, פאַר מיר און פאַרן קאַנוואַי.

— פאַר זיך אָבער זענען מיר נישט קיין אַרעסטאַנטן, און אויב
ערבות, נעם איך נישט אָן צו זיין סטאַראַסטע.

— וועט די פאַרטיע מוזן אויסקלייבן אָן אַנדערן סטאַראַסטע, און
טאַקע באלד, — גיט דער אָפיציר אַ שטעל-אָן זיינע אויגן צו דער גאַנצער
מחנה.

— אויף דעם באַדינג פון ערבות וועט די פאַרטיע קיין אַנדערן
סטאַראַסטע נישט אויסקלייבן, — זאָגט יעפּימאָוו מיט זיכערקייט.

דער אָפיציר באַוועגט מיט זיין קאַפּ אין אַלע זייטן, שפּיצט-אָן
נאָך שאַרפּער זיינע אויגן. ער גיט אַ זאָג צו דער מחנה:

— דער סטאַראַסטע, וואָס איר האָט אויסגעקליבן, וויל נישט זיין
קיין ריכטיקער פאַרטרעטער אייערער; קלייבט-אויס אָן אַנדערן.

די מחנה שטייט און שווייגט.

— וואָס שווייגט איר? צי קיין איינער פון אייך וויל זיך נישט
אַפרופן?

די מחנה שטייט און שווייגט.

— אויך די קרימינעלע שווייגן? — פרובירט דער אָפיציר אַ רייך-
טאָן דעם אַנטאַגאַניזם צווישן די קרימינעלע און פּאַליטישע.

צום קרעדיט פון די קרימינעלע — אויך פון זיי רופט זיך קיינער
נישט אָפּ. די גאַנצע מחנה שטייט און שווייגט.

דער אָפיציר, צו אַלעמענס ווונדערונג, גיט שנעל אויף זיין עקשנות
און זאָגט:

פורן, אָבער נעמען זיי צוריק וועט איר קאָנען נאָר ביים סוף פון יעדן טאָג-
מאַרש, ביים אָנקומען צו די נאַכט-באַראַקן. אינמיטן מאַרש וועט איר זיי
נישט קאָנען נעמען, וואָרים די פורן וועלן שטענדיק זיין ווייט אַהינטער
איך. יעדער אַרויסטריט פון ריי, יעדער פרוו צו שטערן די דיסציפלין
אין צייט פון מאַרש, וועט שטרענג באַשטראַפט ווערן. זאָלט איר עס גע-
דענקען. ביי אַ מינדסטן פאַרזוך פון עמיצן פון איך צו וועלן אַנטלויפן,
האַט יעדער קאָנוואַיער מיין באַפעל תיכף צו שיסן אינעם אַנטלויפער.
און אז ער וועט געכאַפט ווערן אַ לעבעדיקער, וועל איך אים שמידן אין
קייטן. איך פיר מיט זיך אַ קאַסטן מיט קייטן. זאָלט איר וויסן. איך פיר
איך טאַקע צו אייערע באַפריינגס-ערטער, אָבער כל-זמן איר זענט אין
וועג און אונטער דער רשות פון מיר און פונעם קאָנוואַי, זענט איר נאָך
אַלץ אַרעסטאַנטן און קאַטאַרוזשניקעס. זאָלט איר עס וויסן. איר האָט אַ
סטאַראַסטע, זאָג איך איך, אז איך וועל איך דורך אים געבן אַלע אַנדערע
אינסטרוקציעס, און דורך אים אויפנעמען בקשות אייערע, אויב איר וועט
זיי האָבן. אָבער זאָל קיינער פון איך נישט מיינען, אז ער וועט קאָנען מיך
באַאומרויקן מיט גלאַט קלאַגעס און טענות. עס פאַרט מיט מיר אויך אַ
פעלדשער, אָבער קיינער פון איך זאָל נישט מיינען, אז ער וועט קאָנען זיך
מאַכן גלאַט אזוי קראַנק. נאַכאַמאָל : געדענקט, אז איר זענט אַרעסטאַנטן
און שלאַגט איך אַרויס פון קאַפּ אומזיסטע טענות. יאָ, יעדער פון איך זאָל
עס געדענקען. און איצט, זאָל אייער סטאַראַסטע צוקומען צו מיר.

אַבראַם יעפימאָוו טרעט אַרויס פון זיין ריי און לאָזט זיך גיין צום
אַפיציר. ער גייט מיט פעסטע טריט. די פאַלעס פון זיין כאַלאַט שפרייטן זיך
פונאַנדער. ער קומט צו צום אַפיציר. בלייבט שטיין קעגן אים און וואַרט :
אויך מיר אַלע קוקן-צו און וואַרטן. דער אַפיציר מעסט-אַפּ יעפימאָוו מיט
די אויגן און זאָגט אי צו אים, אי צו דער מחנה :

— נו, גוט, דאָס איז אייער סטאַראַסטע. איך נעם אים אָן. זאָלט איר
וויסן, אז אויב ווער פון איך וועט באַגיין אַ דיסציפלין-ברוך, וועט אייער
סטאַראַסטע מוזן אָפגעבן מיר חשבון דערויף.

יעפימאָוו ענטפערט אָפּ אויף דעם מיט איינגעהאַלטענער רויקייט :
— אויב דאָס מיינט, אז איך זאָל זיין פאַראַנטוואַרטלעך פאַר יעדער

גראַד מאַכט ער אויף אונדז נישט אַזאַ איינדרוק. אפשר דערפאַר, ווייל מיר אַלע זענען אין דער ערשטער מינוט, דערשמעקנדיק דעם ריח פון פרייען סטעפּ, געשטימט נישט צו זען קיין שטרענגקייט און קיין זאַך און אין קיינעם, אפילו נישט אין דער שווער, וואָס הענגט אַרונטער פונעם אַפּיצירס אַקסל און אויך נישט אין די אַנגעלאַדענע ביקסן פון די קאַנוואַ-יער. אין די פנימער פון די קאַנוואַיער דערשפּירן מיר גלייך, אַז זיי זענען אַנדערש פון קאַנוואַיפּנימער, וואָס מיר זענען צוגעוואוינט צו זען אין עטאַפּ-מאַרשן איבער גאַסן פון שטעט. אויך די קאַנוואַיער ווייסן, אַז די טורמעס זענען שוין אַהינטער אונדז, אַז זיי פירן אונדז צו באַפריינג; דערהויפּט ווייסן זיי, אַז זיי דאַרפן צופיל נישט מורא האַבן, טאַמער וועט עמיצער פון אונדז אַרויסלויפן פון די רייען, כדי צו וועלן אַנטלויפן: וואָרים צו וואָס זאַל ווער פון אונדז ריזיקירן, איינשטעלן דאָס לעבן, כאַפן אַ קויל אין טעג פאַרן באַפרייט ווערן? און צווייטנס, וויהיין זאַל אַן אַנטלויפער לויפן אין צייט פון מאַרש, ווען אַרום-און-אַרום איז גלאַט-אויסגעשפּרייטער, אַפּענער סטעפּ, אַן וואַל, אַן אַ מינדסטן בערגל וווּ צו קאַנען שיצן זיך, אַדער באַהאַלטן זיך?

דער אַפּיציר ווייס עס אויך געוויס. נישט דאָס ערשטע מאַל, אַז ער פירט אַזאַ מחנה צו איר גלות-פרייהייט. פונדעסטוועגן, טוט ער זיינס. איידער ער גיט אַ קאַמאַנדע „מאַרש“, האַלט ער פאַר אונדז אַ וואַרענונג-רעדע:

— רעביאַטאַ, איר הייבט-אַן איצט דעם מאַרש צו דער לענאַ. היינט איז שוין שפּעט אין פּרימאַרגן, אַבער אין די ווייטערדיקע טעג וועט דער מאַרש זיך שטענדיק אַנהייבן גלייך נאָך זון-אויפגאַנג. יעדן טאַג וועט איר מוזן דורכשפּאַנען די שטרעקעס צווישן איין נאַכט-עטאַפּקע און אַ צווייטער. אַמאַל אַרום פּערציק וויאַרסט אַ טאַג, און אַמאַל אַרום פּופציק, און אַמאַל אפילו מער. אַפּרוען אינמיטן שפּאַנען וועט איר קאַנען נאָר מיט דער דערלויבעניש וואָס איך וועל געבן דורך דעם קאַנוואַי-עלטסטן. עסן וועלן איינקויפן פאַר אייך אייערע צענדליק-פאַרשטייער בראש מיט אייער סטאַ-ראַסטע. שפּאַנען זאַלט איר שפּאַנען אין ריכטיקן סדר, אַנהאַלטנדיק שטענדיק אייערע רייען. אייערע טאַרבעס און כאַלאַטן קאַנט איר אַוועקלייגן אויף די

שוין נישט ווי טורמעס, אפילו ווען זיי זענען אַרומגעצאַמט און פאַרקראַטע-
וועט, נאָר ווי אַפּרוּ-לאַגערן.

אַזוי שטייען מיר און וואַרטן. מיר האָבן די בוראַטישע סטעפעס
קיינמאַל נישט געזען. אַטאַט באַלד וועלן מיר שפּאַנען איבער זיי.

דער אַפּיציר-קאַמאַנדיר גייט דורך פאַרביי דער גאַנצער לענג פון
דער מחנה. מיט אים גייט-מיט זיין פרוי, אויסגעפּוצט זומערדיק, אין אַ
העלן קלייד, מיט אַ בלווי-ווייסן ברייט-ראַנדיקן הוט אויפן קאַפּ. די בלווי-
וויסקייט פון איר הוט גיט אונדז אַלעמען אַ בלענד פאַר די אויגן. עס
דערמאַנט אונדז קלאַר, אַז עס זענען נאָך פאַראַן אויף דער וועלט נישט קיין
אַרעסטאַנטישע קליידער, און אַז מענטשן, דערהויפּט פרויען, פּוצן זיך נאָך.
אונטערן בלענד פון דער אַפּיצירשעס הוט גיט מיר מיטאַמאַל אַ באַזונדער
שניט איבערן האַרץ דער גרוי-אַרעסטאַנטישער כאַלאַט, וואָס הענגט אַראָפּ
אומגעלומפּערט פון סלאָוועס דינע אַקסלען, ביז אַרונטער צו איר טראַט.
עס נעמט מיך אַן שיער נישט אַ רחמנות. איך פאַרגעס אויף אַ רגע די גאַנצע
סיבה פון אונדזער אַלעמענס אַרעסטאַנטישקייט און איך שטיי אַ מבולבלער,
קוקנדיק אויף סלאָווען, אין איר ווילדן, נישט-פרוילעכן מלבוש. אַבער מער
ווי אַ רגע געדויערט נישט מיין מבולבלקייט. איך קום שנעל צוריק צו
אונדזער ווירקלעכקייט.

דער אַפּיציר פירט זיין פרוי צו דער קאַרעטקע, וואָס וואַרט אויף
אים פאַרויס פון דער מחנה. זי וועט מיט אים, הייסט עס, מיטפאַרן די
גאַנצע צייט פונעם מאַרש.

ער זעצט זי אַריין אין דער קאַרעטקע, און אַליין קערט ער זיך
אום צוריק, דורכשפּאַנענדיק נאָכאַמאַל די לענג פון דער מחנה, דורכקאַנ-
טראַלירנדיק נאָכאַמאַל אַלע קאַנוואַי-זעלנער, צי זיי זענען ריכטיק אייס-
געשטעלט מיט די ביקסן אויף זייערע אַקסלען. ער שטעלט זיך אָפּ אינ-
דערמיט פון זיין דורכשפּאַן, אַזוי, אַז די מחנה זאָל אים זען פון ביידע זייטן.
ער שטרעקט זיך אויס, באַקוקט אַלעמען.

ער איז שלאַנק. זיינע באַקן — האַלב-אויסגעראַזירט, עס זאָלן זיך
אויף זיי אַנזען לאַנגע, דינע באַקנבאַרדן. לויט זיין אויסשטרעקן זיך קומט
אויס, אַז ער וויל מאַכן אַן איינדרוק פון אַ בייזן און אַ שטרענגן; אַבער

האַפּערדיקייט און שמייכל. זי איז שייך. איר פנים, אָפּגעצערט, פאַלט אַרײַן אין אַ בלאַסקײט, אָבער אין אַ ליכטיקער, נישט קרענקלעכער בלאַסקײט. זי מוז זײַן נישט מער ווי אַ יאָר פינף-און צוואַנציק. אירע שוואַרצע האָר — קורץ געשוירן. זי שטייט און טופּעט אונטער, שטיל, ריטמיש, מיט די שווערע קאַטעס אויף אירע פיס. דער כאַלאַט נעמט אַרום און פאַרדעקט איר גאַנצן גוף, ביזן האַלדז. איר טאַרבע אויפן פלייצע וויגט זיך לייכט צו איר שטילן אונטערטופּען. איר האַנט, וואָס זי דערלאַנגט ביים באַגריסן זיך, איז קינדיש קליין, אָבער די פינגער, דינע, לאַנגע, זענען ווייט פון קינדישקײט. זיי זענען קרעפטיק און זיכער אין זייער קרעפטיקײט. זי האָט דורכגעמאַכט אַ פיר-יאָריקן קאַטאַרגע-טערמין פאַר געהערן צו דער סאַ-ציאַל-דעמאָקראַטישער פאַרטיי. איר יידיש — הגם זי איז אַן אַדעסערין און אין טורמע גערעדט מערסטנס רוסיש, — איז, צו מיין חידוש, רײַן און פליסיק. דער סטאַראַסטע יעפימאָוו האָט איר שוין באַצײטנס דערצײלט וועגן מיר, אַז איך האָב אַ שייכות צו יידיש און צום שרייבן אויף יידיש, — גיט זי עס מיר גלייך איבער און זאָגט, אַז עס טוט איר הנאה, כּאַטש זי אַליין, זאָגט זי, מאַכט פרווון צו שרייבן רוסיש. זי וויל זײַן אַ רוסישע שרייבערין. איך וויל איר עפעס ענטפּערן אויף דעם, אָבער דער קאַנוואַי-זעלנער בײַ דער זײַט פון אונדזער רײַ גיט אַ צײַכן, אַז מיר זאָלן זיך אויס-שטעלן שטייף, אויסגלייכן די רײַען. עס צעטראַגט זיך אַ קאַמאַנדע: „סמירנאַ“.

מיר שטייען, מיר וואַרטן. די זון איז שוין היפש אָפּגערוקט פון איר מזרח-אויפגאַנג. דער הימל איז לויטער, פרימאַרגנדיק, ווייס-גאַלדיק. עס פלאַטערט אַ שטיל, ווייך ווינטל. די טורמע איז הינטער אונדז. מיר שטייען צו איר מיט דער פלייצע. די פנימער — אַרײַנגעטיפט אין דער ליכטקער סטעפּ-צעפּנטקײט, וואָס אַט-אַט וועט די צעעפּנטקײט ווערן נאָך גרעסער, נאָך רחבותדיקער. לאַמיר נאָר אַ גײ-טאַן עטלעכע וויאַרסט און דער סטעפּ וועט אונדז אַרײַנעמען אין זיך, אינגאַנצן אַראַפּשליידערן פון אונדז די קאַטאַרגע-שווערקיט, אַרומנעמען אונדזערע פיס מיט גראַז און מיט פעלד-בלימען, און די נאַכט-באַראַקן, וואָס וועלן אונדז קומען אַנט-קעגן, נאָכן אָפּמאַרשירן דורך די שעהן פון טאָג, וועלן אונדז אויפּנעמען

איך שטיי מיט אים אין ריי. — איך ביים ברעג, באַריס שאַפיראַ — נעבן מיר, און ער — נעבן באַריסן. צוויי אַנדערע אין אונדזער ריי זענען קריי-מינעלע; זיי געהערן צום צענדליק וואָס הינטער אונדז. איינער — אַ יאַר פופציק אַלט, מיט אַ שאַרפער, לאַנגער נאַז און קאַלטע, שטרענגע אויגן. זיינע באַקן און קיין — פאַרוואַקסן מיט אַ געדיכטער, האַלב-גרוילעכער באַרד. ער איז אַ נידעריקער, אַ דאַרער, ווי שאַפיראַ, און אויך ווי שאַפיראַ, גרייכט אים דער כאַלאַט כמעט ווי ביז די פּיאַטעס. דער צווייטער — אַן עלטערער, אַ יאַר זעכציק, מיט אַ שיטער, ווייס בערדל, צעטיילט אויף צוויי העלפטן. ער שטייט די גאַנצע צייט און זופט דאָס וואַסער פון זיין טשייניק. דער, וואָס שטייט לעבן אים, האַלט אים אין איין דערמאַנען, אַז ער זאָל לאַזן אַביסל וואַסער אויף שפעטער, וואַרים אין וועג וועט אים דורשטן. דער אַלטער ענטפערט האַפערדיק, וויל-יונגעריש כמעט: „כ'האַב עס אין דר'ערד, ברודערל. וועט נישט זיין, וועל איך נישט טרינקען". און ער לאַכט מיט אַ יינגלש געלעכטערל, אויפדעקנדיק זיין מויל, אַן אַלע פאַדערשטע ציין. זיינע ווערטער, צוליב דער נאַקעטייט פון זיינע יאַסלעס, קומען אַרויס ווינטיק-אונטערפייפנדיק.

— נעם זיך נישט אַזוי איבער, פאַטערל, — זאַגט כמורנע דער צווייטער, — אַז עס דאַרשט אין וועג, איז ביטער. זיי נישט, פאַטערל, אַזאַ אויסברענגער.

— שוין געוויינט דערצו, ברודערל. און אַז דו וועסט נישט פאַרנוצן דיין גאַנצן טשייניק, וועסטו מיר דען זשאַלעווען אַ טראַפן?
— אפשר יאָ. אפשר וועל איך זשאַלעווען. פאַרלאָז זיך נישט. פאַטערל, אויף גוטסקייט. פאַרלאָז זיך נישט.

אין דער ריי, פאַרויס פון אונז, שטייען אַבראַם יעפּימאַוו און איינע פון די דריי פאַליטישע אַרעסטאַנטינס, סלאָווע, וועגן וועלכער יעפּימאַוו האָט אונדז באַצייטנס דערציילט. ער איז טאַקע אויסגעקליבן געוואָרן צו זיין דער סטאַראַסטע פון דער גאַנצער מחנה, און ער האָט באַוואָרנט, אַי סלאָווע זאָל גיין לעבן אונדז אין ריי. מיר זעען זי צום ערשטן מאל. יעפּי-מאַוו באַקענט אונדז מיט איר. זי ענטפערט אויף אונדזער באַגריסונג מיט אַ וואַרעמען האַנט-דרוק און מיט נאָך אַ וואַרעמען קול, אַנגעגאַסן מיט

— די קאָנוואָיזעלנער, מיט די ביקסן אויף די אַקסלען. צווישן איין זעלנער און אַ צווייטן — אַ צען טריט, אַן ערד.

אין דער זייט פון דער מחנה — אַ זיבן־אַכט פורן. אויף זיי זענען אויסגעזעצט די פרויען פון אַ צאל קרימינעלע אַרעסטאַנטן, וואָס האָבן זיך פרייוויליק איבערגעגעבן דעם עטאַפּ צו גיין, צוזאַמען מיט זייערע מענער, אין גלות אַרײַן. זייער צאל, רעדט מען צווישן עולם, דערגרייכט ביז אַ צענדליק. אויף די פורן וועט יעדער פון אונדז, אויב ער וועט וועלן, קאָנען; דורך דער פאַרמיטלונג פון זיין פאַרשטייער, אַרױפלייגן זיין „פאַרמעגן“: זיין טאַרבע־זעקל און אויך זיין כאַלאַט, אויב, צוליב דער היץ פון טאָג, וועט ווערן צו־שווער צו טראָגן דעם כאַלאַט אויף זיך.

דערווייל שטייען מיר אַלע אָנגעטאָן אין אונדזערע פולע קאטאָרגע־מונדירן, מיט די לאַנגע כאַלאַטן אויף זיך, מיט די טאַרבעס אויף די פליי־צעס, און מיט די בלעכענע טשייניקעס צוגעהעפטע צו די הויזן־גאַרטלען. יעדער האָט זיין טשייניק אָנגעפילט מיט וואַסער, וואַרים אין מאַרש, ווייסן מיר שוין פון דערפאַרונג, איז דער דאַרשט גרויס, און נישט ביי יעדן פונקט קאָן זיך די מחנה אָפּשטעלן אָנצונעמען פריש וואַסער.

מיר וואַלטן געקאָנט אונדזערע טאַרבעס און אונדזערע כאַלאַטן איבערגעבן שוין, דורכן קאָנוואָי, אַרױפצולייגן זיי אויף די פורן. אָבער מיר טוען עס נישט קיין איינער נישט דערווייל. מיר האָבן נאָך נישט קיין שום באַגריף, ווי שווער דער מאַרש וועט זיין דאָס מאַל, איבער דער לענג פון די סטעפּעס, אונטער דער ברענענדיקער יולי־זון. יעדער מיינט, אַז זיינע פיס וועלן אים לייכט זיין; אַז זיינע קני וועלן אים ממש אונטער־טאַנצן. יעדער מיינט: ער גייט דאָך צו באַפריינג, וועט אים זיין גאַנצער גוף ווערן מיטאַמאָל פליגלדיק, איז וואָס פאַר אַ באַטייט האָט די שוועריקייט פון אַן אויבער־כאַלאַט און אַ טאַרבע פון אַ 6—7 פונט אויף דער פלייצע? און קיינער וויל נישט, בכלל, שוין אויף דער ערשטער מינוט אַרויסווייזן מידקייט און אָפּגעלאָזנקייט. אפילו לאַזעבניק האָט, זינט פאַריקער, לעצטער, נאָכט, אָפּגעשוואַכט זיינע קרעכצן, און איצט, אין פרימאַרגן, איז, דוכט זיך, קיין שפור פון אַ קרעכץ נישטאָ אין זיין גאַנצער האַלטונג. ער שטייט אָנגע־כאַלאַטעוועט, מיט דער טאַרבע אויף זיך, און זיין פנים איז אויפגעהייטערט.

— אויב ער האָט געלט און זאָגט אפילו אייך נישט אויס, דאַרפט איר דאָך, לויט אייערע פריערדיקע רייד, אויך דאָס פאַרשטיין און מוחל זיין. איר ווילט דאָך זיין אַ דן לכּף זכות.

— איך בין! און איך בין זייער גערירט פון אייער אָנבאַט.

— נישט נייטיק צו זיין גערירט דערפון. איך פראַווע נישט קיין צדקות; איך באַפריי זיך נאָר פון אַ קאַשמאַר. דאָס אַלץ. פון זינקען אין תהום, ווי איר זאָגט. דאָס בעסטע איז: נישט פאַרמאַגן קיין זאך. נישט קיין קאַלבאַס און נישט קיין צענערל.

— מעג איך זאָגן וועגן דעם לאַזעבניקן?

— פאַרוואָס נישט? אוודאי מעגט איר זאָגן.

— אָבער אפשר וועט איר קאַנען פאַרן געלט אויספועלן ביים קאַנוואַי פאַר זיך אַליין אָן אַרט אויף אַ וועגל?

— פאַר זיך אַליין? אומזין וואָס איר רעדט! אַלע וועלן גיין צופוס, און איך וועל זיצן אויף אַ פור, מעשה פריץ?

שאַפיראַ גיט הילכיק אַ לאַך. נעמט אָן מיין האַנט און דריקט זי. ער גייט־אַפּ און ציט זיך אויס אויף דער נאַרע.

געקומען דער גוטער פרימאַרגן צו פאַרלאָזן אַלעקסאַנדראַווסקער עטאַפּן־טורמע, — אונדזער לעצטע טורמע.

אָנהייבן אונדזער צופוס־מאַרש צו דער לענאַ. גאַנג דורך ברייטע סטעפעס; גאַנג צו באַפריינג.

מיר זענען שוין אויף יענער זייט פונעם טורמע־הויף. מיר שטייען. אַרום דריי הונדערט אין צאָל, אויסגעשטעלט אין שמאַלע רייען, און וואַרטן אויפן באַפעל פונעם קאַנוואַי־אַפיציר אָנצוהויבן גיין. פון ביידע זייטן מחנה

איך שטעל זיך אויף, נעם דורך שאַפיראַן מיט די אויגן. שאַפיראַ
נעמט־אויף מיין קוק און זאָגט ווייטער :

— איר מיינט, אַז איך שפּאַס? ניין, איך מײַן דאָס מאָל ערנסט. איך
קען לאַזעבניקן פון אַמאָל. איך בין מיט אים יאָרן צוזאַמען אין טורמע.
ער איז נישט געווען אַזוי. עפעס איז אין אים מיטאַמאָל איינגעבראַכן. גראַד
איצט, ערב באַפרייען זיך. איך בין שטאַרק אומרויק וועגן אים. ער
איז געווען אַן אמתער רעוואָלוציאַנער און אַן אמתער סאַציאַליסט, איך
זאָג אייך.

— איר רירט מיך מיט אייער געטריישאַפט, — זאָג איך, — מיט
אייער וועלן אַרײַנטאָן זיך טיפּער, ווי געוויינלעך, אין אַ מענטשנס נשמה.
איך בין נישט זיכער, צי אייער צוגאַנג צו אַזאַ מענטשן ווי לאַזעבניק, איז
אַ ריכטיקער. איך מײַן: צי איר נאָרט זיך נישט אַליין. אָבער אייער געדאַנק
צו קריגן פאַר אים, אויב מעגלעך, דורכן קאַנוואַי, אַן אַרט אויף אַ פּור,
געפעלט מיר גראַד. עס קאָן טאַקע זײַן, אַז לאַזעבניק איז פאַרכאַפט פון
אַ שרעק אַזאַ. נעמט אויף זיך, אין צײַט פון מאַרש, צו פּועלן עס בײַם
קאַנוואַי־זעלנער, וואָס וועט שפּאַנען נעבן אונדז. פאַר געלט וועט מען
עס אפשר קאַנען פּועלן. איך האָב בײַ זיך צען רובל.

שאַפיראַ קוקט מיך אַן געפלעפט :

— זענט איר שוין דער גביר?

— קײַן גבירשאַפט איז עס נישט, אָבער צען רובל האָב איך. פאַר־

מאַלינעוועט אין אַ שטיקל צוקער, קאַנט איר רעכענען אויף דעם.

— איר דאַרפט דאָך עס אָבער האָבן פאַר זיך! איר ווילט דאָך עס

מסתמא האָבן צום אַנקומען אין אייער דאָרף!

— יאָ, אמת. אָבער מיט וואָס זענען זיי כשרער פונעם קאַלבאַס,

איך זאָל זיי מעגן האַלטן נאָר פאַר זיך? און מיט וואָס זענען זיי בילכער
פון אונדזערע כאַלאַטן? איך האָב סײַ־ווי־סײַ גערעכנט אַנבאַטן אויף בײַדן
דאָס ביסל געלט, מיר זאָלן עס אויסגעבן אין וועג אויף עסנוואַרג.

— עס קאָן גאָר זײַן, — זאָגט שאַפיראַ, — אַז לאַזעבניק האָט אַליין

אַ ביסל געלט באַהאַלטן בײַ זיך. זיכער בין איך נישט, אָבער מעגלעך איז
עס. אַט, אַשטייגער, האָט ער מיר נישט אויסגעזאָגט וועגן דעם ווורשט.

וואַרים ווי נאָר איר וועט זי נעמען אַנטפלעקן, וועט זי אייך איינשלינגען
דורך אַ מויל, וואָס איז גרויס, ווי גאַט אַליין, מיט זיין גן־עדן און גיהנום
צוזאַמען.

— ווי גאַט, זאָגט איר ?

— יאָ, יאָ. און וואָס שייך קאַלבאַס, איז אויך די אייגענע מעשה.
פילאָזאָפישער זאַלץ העלפט אַ סך אַרויס אין דעם. איר פאַרשטייט ? קאַלבאַס
איז דאָך נישט מער ווי אַ משל אויף דער וועלט, אויפן לעבן : עס באַשטייט
פון אַנפילעכץ, פון אינהאַלט, הייסט עס, און פון אַ הייטל, פון פאַרם, הייסט
עס. איין פילאָזאָף זאָגט, אַז אינהאַלט און פאַרם זענען צוויי באַזונדערע
זאַכן ; אַ צווייטער פילאָזאָף זאָגט, אַז אינהאַלט און פאַרם זענען איינס. איך
האַלט מיטן צווייטן. אַז מיין חבר לאַזעבניק וועט האָבן אויפגעגעסן דעם
גאַנצן ווורשט, וועט ער האָבן אויפגעגעסן אי דעם אינהאַלט, אי די פאַרם,
און דעמאָלט ערשט וועט ער דערפילן דעם גרויסן טרויער פון בלייבן
דער אויף אַן אמת־הונגעריקער.

— איך ווייס נישט, צי אייער חברס מאַדנע האַנדלונגען פאַרדינען
אַזא פילאָזאָפישן פלפול.

— זיי פאַרדינען, — רעדט שאַפיראַ מיט איינגעשפאַרטקייט, — זיי
פאַרדינען. איך בין אַ דן לכף זכות. אגב, איז עס נישט קיין פלפול. אויף
דער שוועל פון פרייהייט ענדערן מיר זיך אַלע. אונדזער גאַנצע געשטאַלט
בייט זיך. לאַזעבניק, טראַכט איך, מאַכט דורך זייער שווער אַט־דאָס בייטע־
ניש. איך האָב אַ חשד, אַז ער איז באַהערשט פון אַ פחד, טאַמער, חלילה,
שטאַרבט ער, איידער ער קומט אַן צו זיין פאַרשיקונגס־דערפיל. איז ער
אַריינגעפאַלן אין אַ פאַניק, נישט אַנצושטרענגען צופיל זיין גאַנצן קערפער.

— ער זעט דאָך אַבער אויס געזונט.

— האָט ער טאַקע מורא, אַז אַט דאָס געזונט זיינס זאָל נישט איינ־
ברעכן גראַד איצט. איר פאַרשטייט ? ווען איך האָב געלט ביי זיך, וואָלט
איך עס אים אַוועקגעגעבן, אַז ער זאָל אין די טעג פון מאַרש קאַנען קויפן
פאַר זיך בעסערע עסנס און, אויב מעגלעך, אפילו פועלן פאַר אים ביים
קאַנוואַי צו געבן אים אַ פלאַץ אויף אַ פור, ער זאָל נישט דאַרפן גיין צופוס.

— ניין, נישט אויפגעטרייסלט, — זאָג איך, — נאָר איבעראַשט מיט איר אַפּטקייט. נישט דאָס ערשטע מאָל, אַז מיר קומט אויס צו זיין אַן עדות פון אַזוינע סצענעס...

— מיך אַרט טאַקע, וואָס איר נעמט עס אויף אַזוי שווער. צי האָט איר אַלץ נאָך נישט שלום געמאַכט מיט דעם מענטשנס סתירות, מיט זיינע שוואַכקייטן?

— און איר האָט דען שלום געמאַכט?

— אָבער איך נעם עס, אַזוי-צו-זאָגן, מיט אַביסל פּילאָזאָפּישן זאַלץ. אַז מען באַזאָלצט עס, קריגט עס אַ בעסערן טעם, איך זאָג אייך. פון אונט-דזערן אַ שמועס נעכטן שטויס איך זיך אָן, אַז איר פאַרנעמט זיך מיט פּאַעזיע.

— אַנטקעגן וואָס זאָגט איר עס?

— מיט דיכטונג איז אַ צרה: דיכטעריש אויפנעמען די קאטאָרגע. דעם קאטאָרזשניק און, דערהויפּט נאָך, דעם פּאָליטישן קאטאָרזשניק, מיינט: שלאָגן זיך קאַפּ אין וואַנט, אַרײַנזינקען אין אַ תּהום און נישט קאַנען קיינמאַל אַרויסבאַפּרייען זיך. איך זאָג אייך: רירט זיך דיכטעריש נישט-צו צו קאטאָרגע. אויך צו לאַזעבניקס שטיקל קאַלבאַס רירט זיך דיכטעריש נישט צו. לאַזט עס צורו, וועט אייך ווערן לייכטער אייער געמיט. — דיכטעריש, צי נישט דיכטעריש, — זאָג איך, — אָבער אינעם נייעם סדר פון דער וועלט קאָן דאָך נאָך דאָס שטיקל קאַלבאַס ווערן דער גאַנצער דעה-זאָגער, דער פּולער האַר איבער דער פּלייצע, וואָס טראָגט אים אויף זיך.

שאַפּיראַ בייגט זיך אַרונטער צו מיר און זאָגט מיט אַ לייכטן שמיכל:

— איך פאַרשטיי וואָס איר מיינט. איר רעדט האַלב-כעסדיק, אָבער אייער פּלייצע איז נישט אין כעס. איר זיצט איינגעבויגן און שיערט טורמע-קעסעלעך. אין עטלעכע וואַכן אַרום וועט איר עס שוין מער נישט טאָן. מיר וועלן זיין אין גלות. אָבער קיין טאַרבעס וועלן מיר נישט טראָגן אויף דער פּלייצע. די פּלייצע איז פול מיט האַפּענונג. טאָ געדענקט, חבר, נאַכאַמאַל: רירט זיך דיכטעריש נישט צו צו דער קאטאָרגע. אַנטפּלעקט זי נישט.

— כ'וואלט עפעס געזאגט דערויף, אבער כ'האב קיין צייט נישט, כ'בין פארנומען. כ'העלף דאך א חולה. איר פארשטייט, שאפירא, א חולה!
 — אלע זענען מיר חולאים, אלע — שטופט מיך שאפירא פריינטלעך אוועק פון דער נארע. — איר האט דאך ארבעט. מיר וועלן שפעטער וועגן דעם רעדן, — זאגט ער נאך שטילער, כדי לאזעבניק זאל נישט הערן.
 איך פאלג אים. איך נעם זיך צו מיין קאמער-ארבעט. כ'וואש דעם דיל, איך ארבעט, אבער איך קאן נישט קומען צו זיך פון דער דורכגעלעב-טער נארישער סצענע. איך כאפ אלע וויילע א קוק אין לאזעבניקס זייט. ער ליגט זיך רויק אויף אונדזערע כאלאטן און — גארנישט. וואס איז עס פאר א מענטש? עס קאן דאך נישט זיין, אז ער זאל זיין אזא די גאנצע יארן. עס קאן דאך נישט זיין. אויב ער איז אלעמאל אזוי איז ווי קומט ער אויף קאטארגע? ווי קומט ער צווישן סאציאליסטן, צווישן רעוואלוציאנערן? און געווען נאך, הייסט עס, א פירער! אפשר מאכט אים קראנק די שפאנונג פון ערב-פרייהייט? עס קאן דאך נישט זיין, אז ער זאל זיין גלאט א ווילגא-רער אויסנוצער, וואס נעמט אונדז אויף זיכער. עס קאן דאך נישט זיין! ווארים אט באציט זיך דאך צו אים שאפירא מיט געדולד. שאפירא — אקוראט דער היפוך פון אים. א ווונדער פון א היפוך.

נאכמיטאג צעלייגן זיך אלע אויף זייערע ערטער, אויף די נארעס און אויפן דיל, וואס איך מיטן צווייטן וואך-חבר האבן אויסגערייניקט און אפגעוואשן. איך, אבער, לייג זיך נישט ביז איך פארענדיק נישט צו שייערן די מיטאג-קעסלען. שאפירא, זע איך, ליגט אויך נישט איין אויף זיין פלאץ. ער גייט ארונטער פון דער נארע און שפאנט שטיל ארום היין-און-צוריק איבערן קליינעם שטח פון דיל, וואס איז נאך נישט פארלייגט מיט מענטשן. ער שטעלט זיך נעבן מיר ביי דער טיר, ווו איך, שטייענדיק אויף די קני, שייער די קעסלען. איך פארשטיי, אז ער וויל עפעס זאגן. איך טו א הייב מיין קאפ. איך פרעג אים:

— פארוואס ליגט איר נישט אויף אייער ארט? פארוואס רוט איר

נישט?

— מיך רופעט, וואס די קאמישע סצענע מיטן וורשט. האט איר

שטארק אויפגעטרייסלט. כ'האב עס געזען.

— אַ, זיי רויק, רויק. שטער זיך נישט, — זאָגט שאַפיראַ, און
שמייכלט־צו. — ס'איז אַלץ ווי עס באַדאַרף צו זיין, ס'איז אַלץ אין דרך־
הטבע. גיי־אַן מיטן עסן.
— נעמסט שוין פּילאַזאַפּירן, — זאָגט לאַזעבניק מיט פאַרווורף, —
פּילאַזאַף מיינער מיטן „דרך הטבע“.
— עס, ברודער, און מאַך זיך נישט נאַריש. קאַלבאַס, פאַרשטייסטו
מיך, איז אַזאַ זאַך, וואָס האָט נישט ליב קיין צופּיל מיילער. קאַלבאַס איז,
אַזוי צו זאָגן, מאַנסיטיש.
לאַזעבניק ווענדט זיך צו מיר :
— אַן אמתער לץ, ווי איר קוקט אים אָן ; אַבער אַ גוטער חבר, איר
זאָג אייך.
— יאָ, — זאָג איר, — זייער אַ גוטער. עסט, זייט נישט מפּסיק.
לאַזעבניק שטעלט־אַן זיינע אויגן אויף מיר. כאַפּ איר אויף זיין קוק
און פאַרכאַפּ :
— צוליב מיר דאַרפט איר אוודאי נישט זיין געשטערט.
— איר מיינט אַזוי ?
— געוויס, געוויס. איר טראַכט אויך, ווי שאַפיראַ, אַז קאַלבאַס האָט
נישט ליב קיין צופּיל מיילער.
לאַזעבניק ענדיקט עסן, וויקלט צוריק איין דעם ווורשט אין פאַפּיר,
לייגט עס צוריק אַריין אין זיין טאַרבע־זאַק. ער זאָגט :
— ביסט טאַקע גערעכט, ברוך, באַדאַרפט דיר דערציילן וועגן דעם
באַצייטנס.
— וואָלט ער דעמאָלט כאַטש געוויסט, — זאָג איר, — וואָס ער
טראַגט אויף זיין פלייצע.
— וואָס מיינט איר ?
— קיין וואָרט נישט מער איצט וועגן דעם, — באַשטייט שאַפיראַ.
און צו מיר זאָגט ער מיט געפליסטער :
— פאַרגעסט דערווייל אין דעם, איר בעט אייך. מיר דאַרפן גיין צו
דער לענאַ מיט אַ לייכטן געמיט. אַז דער געמיט וועט זיין לייכט, וועלן
אויך די פּיס זיין לייכט.

— געהאט אביסל, טאקע אביסל נאָר. מער האָב איך טאקע נישט.
— וואָס־זשע האָסטו עס באַדאַרפט האַלטן בסוד פון מיר? שוין
געגעסן. הייסט עס, בסוד פון מיר. צי איך וואָלט דיר דען געשטערט אין
דעם? אויב דו ווילסט האָבן פאַר זיך עפעס בעסערס צום עסן, איז, אדרבה,
איך שטער דיר נישט. מיך אַרט עס נישט. און אויב דו האָסט נאָך געלט
ביי זיך, קאָנסטו אויסשרייבן פאַר זיך נאָך זאַכן צום עסן.
— ניין, כ'האָב נישט מער קיין געלט, — שטאַמלט לאַזעבניק.
— מעגסט האָבן, דאַרפסט מיר נישט אָפגעבן קיין חשבון. ס'איז דיין
זאַך. מעגסט האָבן צוויי קאַלבאַסן אפילו, נישט איינעם. וואָס־זשע
וואַרטסטו? דאַרפסט נישט זיין געשטערט. פילסט זיך דאָך נישט געזונט,
דאַרפסטו אַוודאי האָבן בעסער עפעס צום עסן.
— דו רעדסט מיט כעס, — קלאַגט זיך לאַזעבניק.
— עס הייבט זיך נישט אָן, — זאָגט שאַפיראַ, מיט אַ קול, וואָס
זינקט אַראָפּ טיף אַרונטער, און הייבט זיך גלייך אויף כמעט נאָך ווי מיט
אַ פריילעכקייט, — עס און ווער געקרעפטיקט. יאָ, יאָ, ווורשט קרעפטיקט.
לאַזעבניק קוקט אַ פאַר רגעס אויף שאַפיראַן, וויל כאַפן צי שאַפיראַ
מיינט עס טאקע אויף אַן אמת:
— דו לצ'עוועסט ברוך?
— ניין ניין, עס און מאַך זיך נישט נאַריש.
— אפשר, טאקע, יאָ אביסל נאַריש, — מורמלט לאַזעבניק, ווי צו
זיך אַליין. ער טוט אַ מאַך מיט אַ האַנט, ווי ער וואָלט אָפגעטרייסלט פון
זיך די ערשטע רגע פון מניעה. ער הויבט אַן עסן זיין ווורשט און פאַרזופן
מיט טיי. ער עסט געשמאַק, מיט גרויס אָפעטיט. מיר זיצן דערביי און עסן
אונדזער ברויט. לאַזעבניק שיילט דאָס שאַלעכץ־הייטל פונעם ווורשט מיט
די נעגל פון די פינגער. דאָס שיילן גיט אַרויס אַ געשאַרך, און אין דער
שטילקייט, וואָס שטייט אַן צווישן אונדז, מישט זיך אַריין דאָס געשאַרך
און מאַכט די שטילקייט נאָך פאַרטאַיעטער. לאַזעבניק אַבער, זעט אויס.
פילט עס נישט. ער ווערט גאַר האַפערדיק מיטאַמאַל. ער גיט אַ זאָג:
— אַנטשולדיק, אַ צעטומלעניש אַזאַ. גאַר פאַרגעסן דיך מכבד צו
זיין. מעג איך איצט?

קיין פראַבלעם איז נישטאָ דערביי. יעדער קריגט דאָך דאָס זעלבע וואָס דער צווייטער: דעם זעלבן „פּאַיאַק“ און דאָס זעלבע הייסע וואַסער. אויך צוקער און טיי האָבן מיר אייגנס אין אונדזערע טאַרבעס, קאַנען מיר גלייך אויף גלייך מכבד זיין איינער דעם צווייטן; גייט נאָר אין דעם אַנצור-האַלטן כאַטש פאַרמעל אַ משפּחה-חברשאַפט. זאָל זיין כאַטש אַ פּיקציע פון אַ צוזאַמענשאַפט, אַ זכר פון יענע טעג, ווען צווישן פּאַליטישע אין די טורמעס האָט אַנגעהאַלטן אַן אמתער קאַמונאַלער סדר. דאָס איינציקע, וואָס האָט מיך גענומען רופּען, איז — דאָס דערמאָנטע צענערל, וואָס איך האָב געפירט מיט זיך לעתיד לבוא, — פאַר די קומענדיקע הונגער-טעג אין פאַרשיקונג.

אויך דאָס מאָל טוען מיר אַזוי. שאַפּיראַ און איך פאַרבריען טיי אין אונדזערע טשייניקעס, און מיר זעצן זיך נעבן לאַזעבניקן פּרישטיקן צוואַ-מען. מיר באַדינען אים. מיר צעשניידן זיין פּאַיאַק מיט אַן אימפּראָוויזירט מעסערל; מיר גיסן אים אָן טיי אין זיין בלעכן קריגעלע; מיר נעמען אַראָפּ פון די וואַנט-נעגל אונדזערע טאַרבעס, אויך לאַזעבניקס טאַרבע; מיר נעמען אַרויס צוקער; מיר הייבן אָן עסן; אויך לאַזעבניק טרינקט זיין טיי און בייסט פון זיין ברויט; מיטאַמאָל געשעט עפעס אַזוינס, וואָס דערשטוינט אונדז; און נישט אַזוי מיך, ווי שאַפּיראַן: צוזאַמען מיט די שטיקלעך צוקער, וואָס לאַזעבניק נעמט אַרויס פון זיין טאַרבע, ציט ער אַרויס עפעס. וואָס איז איינגעוויקלט אין אַ געלן פּאַפּיר; ער וויקלט עס אָפּ און — מיר דערזען אַ היפש-לאַנגן ווורשט! באַריס רייסט פונאַנדער זיינע אויגן פון פאַרחידושונג. ער האָט, הייסט עס, נישט געריכט זיך, אַז זיין חבר זאָל פאַרמאָגן אַזוינס אין זיין טאַרבע, און ער, באַריס, זאָל נישט וויסן דערפון די גאַנצע צייט.

— ווי קומט צו דיר דער קאַלבאַס? — זאָגט שאַפּיראַ מיט אַ קול פון פאַרשעמונג.

— איך האָב עס מיט זיך נאָך פון אירקוטסק, — זאָגט לאַזעבניק, גאַנץ רויק און געלאַסן, — דורך אַ וועכטער געקראָגן עס; ער האָט עס פאַר מיר געקויפט.

— האַסט דאָך, אַזוי ווי איך, נישט געהאַט קיין געלט מיט זיך.

— אויב איך איז שווער אויפצושטיין צו דער רעוויזיע, בלייבט ליגן. דערקלערט, אז איר זענט קראנק און פארשרייבט זיך צום דאקטאר.
— כוועל פרובירן אויפשטיין צו דער רעוויזיע, — זאגט לאזעבניק.
— אז כוועל נישט אויפשטיין, קאנען זיי מיר נאך פארהאלטן צו ווארטן ביו א שפעטערדיקן מארש צו דער לענא.
— אבער צום דאקטאר פארשרייב זיך, — עצהט שאפירא, זאל ער זיך אויסהערן.
— אויך פאר דעם האב איך מורא, — קרעכצט לאזעבניק, — אויב ער קאן נאך מיר פארהאלטן דא.
— נו, טו ווי דו פארשטייסט, — זאגט שאפירא, מיט א שטיל גערמורמל — טו ווי ס'איז בעסער פאר דיר. און פאר מיר איז אוודאי בעסער מיר זאלן צוזאמען גיין, מען זאל אונדז נישט פאנאנדערטיילן.
— איך שעץ דיין גוטסקייט צו מיר, — זאגט לאזעבניק. — אויך אייער גוטסקייט שעץ איך, — ווענדט ער זיך צו מיר. — אגב, נעמט פאר זיך אייערע כאלאטן. איך וועל פרובירן אויסקומען מיט מיין כאלאט אליין.
— אויב דו דארפסט ליגן, טא ליג נאך אויף זיי, — זאגט שאפירא.
— איך מיין אויך אזוי, — זאג איך. — בייטאג דארף איך אוודאי נישט דעם כאלאט אויף זיך; גענוג הייס אן אים.
לאזעבניק לאזט זיך צופיל נישט בעטן. די רעוויזיע גייט דורך. לאזעבניק לייגט זיך צוריק אוועק אויף די דריי כאלאטן.
איך טו מיין וואך-ארבעט. איך טראג אריין, מיטן צווייטן וואך-מאן. די קעסלען מיט „קיפיאטאק“ אלע פילן-אן זייערע טשייניקעס און נעמען עסן זייער פרישטיק: שווארץ ברויט מיט הייס וואסער. ווער עס האט אייגענעם טיי, פארברייט ער עס אין זיין טשייניק, און אויב ער האט צוקער. טרינקט ער מיט דעם זיין טיי. צו דער ארעסטאנטישער פריוואטקייט און צום נישט טיילן זיך מיט דעם ביסל ארעמקייט, זענען שוין אלע צוגעוויינט. דאך שאפן זיך קליינע גרופקעס, וואס עסן און טרינקען צוזאמען. צווישן מיר און שאפיראן און לאזעבניקן האט זיך, פארשטייט זיך, אויך איינגעשטעלט א צוזאמען-עסן, נישט געקוקט אויף דעם, וואס קיין פולע פריינטשאפט איז נישט דערגרייכט געווארן.

נאַרישע באַהאַלטענע צענערל דער סימבאָל, דער קאַשמאַר פון דין איי-
גענעם שולד־געפיל? — נעם עס אַרויס! וואָרף עס אַרויס! באַפריי זיך
פון דעם!

— איר זענט גערעכט, חבר לאַזעבניק, אפשר טאַקע אויפן וועג וועט
זיין מעגלעך עפעס צו טאָן דורך די קאַנוואַיִזעלנער.

איך זאָג עס און מיינ אַז לאַזעבניק הערט מיך, אָבער לאַזעבניק,
זע איך גאַר, איז שוין איינגעשלאָפן. ער האַלט דעם קאַפּ אַראָפּגעבויגן און
ער אַטעמט רויק און שטיל. גאַרנישט ווי קיין קראַנקער. אויך שאַפיראַ, זע
איך, שלאָפט שוין אויף דער האַרטער ברעט פון דער נאַרע.

4

אין פרימאַרגן נעם איך איבער, צוזאַמען מיט אַ מיט־קאַמערניק פון
דער צווייטער נאַרע, די טאַג־אַרבעט איבער דער קאַמער: אַרויסטראַגן די
אַנגעפילטע צעבערס מיט נאַכט־אומריינקייט, וואָשן דעם דיל צוויי מאַל
אַ טאַג, העלפן די שפייז־ברענגער פונאַנדערצוטיילן די פאַיאָק, דעם
„קיפּיאַטאַק“, די בייטאַגיקע זופן, און שייערן די גרויסע קעסלען.

איך כאָפּ זיך אויף פריער פון אַלע, נעם זיך גלייך צו דער אַרבעט.
באַריס שאַפיראַ איילט זיך אויך אויפצושטיין. ער באַט זיך מיר אַרויס־
צוהעלפן. אין עטלעכע מינוט אַרום איז שוין די גאַנצע קאַמער אויף, מיט
דער גאַנצער מהומה און שפּאַנונג: איבערמאַרגן לאַזן מיר זיך אין מאַרש!...
איין־אינציקער, וואָס לאַנגזאַמט מיט זיין אויפשטיין, איז — לאַזעב־
ניק. כאָטש ער זעט אויס אויסגעשלאָפן, ציט ער זיך מיט אַלע זיינע אברים
און זיין פנים איז שווער פאַרוואַלקנט.

באַלד דאַרף דורכגיין די רעוויזיע.

איך זאָג צו אים:

אויסגעשפרייט צווישן מענטש און מענטש; איך טראכט שלעכטס אויף א פאליטישן חבר וואס ליגט נעבן מיר, כ'בין אים חושד אין גראב אויסנוצן אזא פיינעם שטילן פריינט זיינעם, ווי ס'איז שאפיראָ. און אָט ביסטו גאָר אליין, אין פאָרגלייך מיט לאַזעבניקן, ממש אַ געזונקענער עגאָיסט: האָסט פאָרגראָבן אין אַ שטיקל צוקער אַ גאַנץ צענערל! האַלטסטו עס בסוד, ווי אַ גנב האַלט פאָרגראָבן אַ גנבה און זאָגסט נישט אויס. צעטיילסט זיך נישט מיט קיינעם, דו נעמסט זיך דאָס רעכט חושד צו זיין לאַזעבניקן אין אומעטישער באַציונג דערפאַר, וואָס ער האָט אַרױפגעוואָרפן אויף אַ חבר זיין טאַרבע, און אָט דוכט זיך דיר, אַז ער וויל זיך אַרױסדרייען פון זיין פליכט צו זיין מאָרגן דער קאַמער-אויפפאַסער און וויל עס אַרױפּוואָרפן אויף שאַפיראַן, אַדער אויף דיר. און אליין — ווי האַנדלסטו ?

מיין פאָרגראָבן צענערל אינעם שטיקל צוקער, וואָס ליגט אין מיין טאַרבע-זאַק, ווערט מיין קאַשמאַר.

גיי, ריכט זיך אויף אַזוינס! די גאַנצע צייט אין וועג וואַרעמט מיך דער געדאַנק, אַז ווען כ'וועל, נאָך אַלע עטאַפן און וואַגלונגען, אַנקומען אין מיין כף הקלע — אין מיין פאַרשיקונגס-דאַרף, וועל איך האָבן די ערשטע נייטיקע פאַר רובל אויף דער ערשטער אויסקומעניש. גיי ריכט זיך, אַז די עטלעכע רובל וועלן ווערן מיין געוויסנס-קאַשמאַר!

אמת, די גאַנצע הנהגה פון די פאָליטישע קאַטאַרוזשיקעס צווישן זיך איז שוין, זינט עטלעכע יאָר, ווייט, זייער ווייט פון קאַלעקטיווער ברו-דערשאַפט. יעדער איז אַריינגעטאַן אין זיך, אין זיין אינדיווידועלן לייב און לעבן, ער טיילט זיך נישט מער מיט געלט און מיט עסן. דער מער פילבאַרער טראָגט אָבער אין זיך אַ שולד-געפיל פאַר דער צעשטערונג פון דעם שיינעם חלום, וואָס יעדער האָט געהאַט אין זיך. דער שיינער חלום פון מענטש-ליבשאַפט, פון מענטש-גלייכהייט, פון פולער מענטש-משפחה-דיקייט און פון פולער גרייטקייט מקריב צו זיין זיך איינער פאַרן צווייטן אין פולער שותפות פון צער און פריידן צו טיילן זיך מיטן לעצטן ביסן. דער שיינער חלום — די שיינע אילוזיע איז אין משך פון יאָרן אין טורמע אויסגערונען אונטער דיינע אויגן. אויסגערונען. אָבער אַ שולד-געפיל איז דאָ אין דיר שטענדיק. איז דאָס שולד-געפיל דיין קאַשמאַר? איז דאָס

— אַנגעשטויסן צי נישט אַנגעשטויסן, אָבער אַז איר זאָגט, אַז איר זענט קראַנק, וועל איך איבערנעמען אייער ריי, פאַרבייטן אייך.
 — איר גיט מיר ווידער אַ שטאַך. וואָס הייסט „אַז איך זאָג“ ?
 — נו, גענוג זענען דעם — זאָג איך, — לאַזט עס. מאַרגן וועט זיין מיין ריי. איר וועט זיין פריי פון דער קאַמער-פליכט. אָבער אין צוויי טעג אַרום הייבט זיך דאָך אָן אונדזער לאַנגער עטאַפּ-מאַרש, טאָ פאַר-שרייבט זיך צום דאָקטאָר מאַרגן. פועלט ביי אים איר זאָלט נישט דאַרפן גיין צו-פּוס אינעם מאַרש. ער זאָל אייך פאַרשרייבן אַן אַרט אויף אַ פּור ווי עס קומט אַן ערנסט-קראַנקן.
 — דעם קאַטאָרגע-דאָקטאָר גייט טאַקע אַ סך אָן צי אַן אַרעסטאַנט איז יאָ ערנסט קראַנק צי נישט! — טענהט לאַזעבניק.
 — אוודאי ווייס איך, אַז ס'גייט אים נישט אָן שטאַרק. פּונדעסטוועגן פאַרשרייבט זיך.
 — אויב ס'איז מעגלעך עפעס צו טאָן, איז נאָר אין וועג, אין צייט פון מאַרש. דורך די באַגלייט-זעלנער אַליין. דורך עטלעכע רובל, אויב מען האָט זיי נאָר, — זאָגט לאַזעבניק און ציט אויס יעדעס וואָרט זיינס.
 — וויל איך האַפן, אַז איר האָט מיט זיך געלט.
 — גראַד נישט. ווען כּוועל שוין זיין אין מיין פאַרשיקונגס-דאָרף, וועל איך דערהאַלטן געלט פון משפּחה און פריינט. אָבער מיט זיך האָב איך נישט קיין געלט. נישט געווען קיין בריה צו אַריינגייען אין די קליידער-וווּ כאַטש אַ צענערל. איך ווייס אַז אַנדערע זענען גרעסערע בריהס פאַר מיר אין אַזוינע זאַכן.
 דאָ דערפיל איך, ווי ס'בלוט גיט מיר אַ שלאָג פון האַרץ צום קאַפּ. ס'קומט מיר אויס ווי ער, לאַזעבניק, וואָלט טעלעפּאַטיש דערפילט, אַז איך פיר מיט זיך אַ פאַרבאַהאַלטן צענערל. איך דערשפיר זיך ווי איינער, וועמען מען כאַפט ביי דער האַנט אויפן אַרט פון אַ פאַרברעכן, און ווי ער, לאַ-זעבניק, וואָלט מיך אויסגעטאַן נאַקעט און מיך אַוועקגעשטעלט פאַר אַ שפיגל איך זאָל זיך אַנקוקן, ווי איך זע אויס אין דער אמתן: איך זוך אויסגלייכונג צווישן מענטש און מענטש; איך האַלט זיך פאַר אַ גאַנצן עטיקער; איך האַלט אין איין טרויערן איבער דעם תּהום, וואָס איך זע

לאַזעבניק, איז אַן אויסנוצער. דער תהום וואַקסט אויס פאַר מיר אין אַ מוראדיקן פאַרנעם. איך קאַן נישט איינליגן. איך קאַן זיך קיין אַרט נישט געפינען. ביז איך נעם זיך חושד זיין, אַז אפשר בין איך גאַר אַליין קראַנק אויף אַ נערוון־צערודערונג.

פון קאַרידאָר דערהערט זיך דעם נאַכט־וועכטערס אויסרוף: שלאָפן! שטיל זאָל ווערן!

אַלע לייגן זיך אויס אויף זייערע נאַקעטע ערטער. ווער עס לייגט זיין כאַלאַט אונטער זיך, ווי אַן אויסשפרייט, ווער עס טוט אים אַן אויף זיך, וויקלט זיך אַרום מיט אים און ציט זיך אַזוי אויס אַן אַרומגעוויקלטער. די יולי־נאַכט אַטעמט איבער אונדזערע קעפּ הייס און בלייאַיק שווער. דאָס לעמפל איבערן טיר שטעכט ווי אַ צעוונדיקט בלינד אויג.

דער מאַן, וואָס ליגט צו דער לינקער האַנט פון לאַזעבניק, הער איך ווי ער זאָגט צו אים:

— מאַרגן, חבר, איז אייער ריי צו זיין דער קאַמער־אויפפאַסער צוזאַמען מיט אַ חבר פון דער צווייטער נאַרע.

— איך ווייס, — זאָגט לאַזעבניק מיט אַ געמאַטערט קול, — איך ווייס; אָבער איך פיל מיך נישט געזונט.

— נו, דאַרפט איר בעטן דעם חבר, וואָס נעבן אייך, אַז ער זאָל אייך פאַרטרעטן.

אַפּוואַרטנדיק אַ פאַר רגעס גיט לאַזעבניק אַ זאָג צו שאַפיראַן, איבערוואַרפנדיק זיין קול אַריבער מיר:

— ברוך, וועסט מוזן, ברודער, איבערנעמען מאַרגן פרי מיין ריי צו זיין דער קאַמער־אויפּזעער. איך פיל מיך ערגער און ערגער.

— וואָס איז דיר פאַרט? ווידער האַרץ?

— יאָ, איך קאַן קוים אַטעמען. איך...

איך האַק אים איבער און זאָג:

— אויב איר קאַנט נישט, וועט עס זיין מיין ריי. פאַרוואָס עפעס בעט איר חבר שאַפיראַן, ווען נאָך אייך איז דאָך מיין ריי?

— אַז איר זענט, זע איך, אַנגעשטויסן אויף מיר, — זאָגט לאַזעבניק און לייגט ווידער אַרויף זיינע הענט איבער די אויגן.

— און מיך אַרט נישט, אַז זי וועט נישט זיין אין אונדזער צענדליק, וואָס איז אַזוינס די מציאה? — זאָגט לאַזעבניק, און זיין פנים ווערט פאַר-גליווערט.

— אין אונדזער כּף הקלע, ווהיזן מיר גייען, שיקט מען נישט אַפט קיין פרויען, אפילו נישט קיין פּאַליטישע. און אויב עס גייען יאָ עטלעכע פרויען מיט אונדז, דריי אויף דריי הונדערט, מוזן זיי מסתמא זיין וויכטיקע פּאַליטישע קאטאָרושאַנקעס. און זינט ווען ביסטו עס אַ קעגנער פון פרויען? — ווענדט זיך שאַפיראַ צו לאַזעבניקן.

— כּיבין נישט קיין קעגנער. אָבער איך קאָן אויסקומען אָן זיי. איך בין נישט צו גליקלעך צו שלעפּן זיך מיט פרויען איבער די בוריאַטישע סטעפּעס.

— אויף אַ פרויס פלייצע קאָן מען נישט אַרויפלייגן קיין צווייטע טאַרבע — זאָג איך.

— וואָס מיינט איר? — גיט אַ שפרונג־אויף לאַזעבניק און שטעלט אויף מיר אָן צוויי אויפגעפלאַמטע אויגן.

— וואָס טוט זיך מיט איך ביידן? — זעצט זיך שאַפיראַ אַוועק צווישן מיר און לאַזעבניקן. — איר האָט שוין מער נישט וואָס צו טאָן, ווי נאָר צו קריגן זיך? לאַזט עס אָפּ. ס'איז נישט אַזוי וויכטיק.

לאַזעבניק גיט אַ פּאַל צוריק אויפן געלעגער. פאַרוואַרפט זיינע ביידע הענט איבער די אויגן, זיינע אַקסלען נעמען צוקן ווי אין פיבער. מיך כאַפט ארום אַ פיינלעך געפיל פון חרטה.

— פאַרגיט מיר, חבר לאַזעבניק, — נעם איך שטאַמלען. איך האָק זיך מיטאַמאָל אָפּ, צי זיך אויס אויף מיין נאַרע־ברעט, אַקסל צו אַקסל נעבן לאַזעבניקן, און ליג אין אַנגסטיקן קלעם.

כּידערפיל אויפסניי, אַז צווישן מיר און לאַזעבניקן פאַרפלאַנטערט זיך אַזאַ מאַדנער קנויל פון אַן אינערלעכן שווערן סכסוך. דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבן, אַז איך דערפיל צו אַ מענטשן, וואָס ליגט נעבן מיר, אַזאַ פאַרטאַיעטע קעגנערשאַפט. עפעס אַזוי ווי דורך אים, דורך לאַזעבניקן. וואָלט זיך אַנטפלעקט פאַר מיר, ווי קיינמאָל נישט ביז אַהער, דער דזשונגל פון צווישן־באַציאונגען, — דער תהום פון מענטש־מענטש־אויסנוצונג. ער,

מיינט איר? איר זעט דען נישט אז איך בין נישט געזונט? מיר דוכט אפילו, אז איך האב היץ. אדרבה, טוט אַ טאָפּ מיין שטערן. לאַזעבניק נעמט מיין האַנט און לייגט זי צו צו זיין שטערן.

איך בין געפלעפט פון דעם אומגעריכטן אופן פון זיין רעדן. וואָס גייט אים אזוי אין לעבן צו איבערצייגן מיך, אז ער איז קראַנק? שוין דאָס צווייטע מאָל. סיידן ער פילט טאַקע אז איך בין אין כעס אויף אים פאַר אויסנוצן שאַפיראַן צו טראַגן אין וועג זיין טאַדבע. איך ריר אָן זיין שטערן און — איך שפיר נישט קיין היץ אין אים. אָבער איך פאַרליר מיין דרייסט־קייט צו זאָגן עס אים מיט זיכערקייט.

— איך בין נישט זיכער, צי איר האָט היץ, — זאָג איך, — אָבער אז איר מיינט אז יאָ, גלייב איך אייך. אויך אזוי חבר שאַפיראַ. אַ סימן — מיר האָבן אייך אונטערגעלייגט אונטערן זייט אונדזערע כאַלאַטן.
— אַט טאַקע דערפאַר וויל איך, אז איר זאָלט נישט האָבן קיין ספקות אין מיין צושטאַנד.

— לאַזט עס אָפּ, — זאָג איך. נישט אַנגענעם פאַר דערוואַקסענע מענטשן צו פאַרנעמען זיך מיט אזוינע קלייניקייטן.

— שוין איינמאָל אַ וויכוח! — טוט גוטמוטיק אַ לאַך שאַפיראַ. — איר האָט שוין טאַקע נישט איבער וואָס אַנדערש צו רעדן? הערט זיך בעסער צו וואָס דער חבר פאַרשטייער אונדזערער זאָגט. ער זאָגט, אז אונדזער צענדליק וועט האָבן צווישן זיך אויך אַ פרוי. איינע פון די דריי פּאָליטישע קאַטאַרוזשאַנקעס, וואָס וועלן גיין מיט אונדזער פאַרטיע, איז זיינע אַ באַקאַנטע. געקומען אַהער מיטן זעלבן עטאַפּ וואָס ער.
— פון וואַנען איז די ראיה, אז זי וועט זיין אין אונדזער צענדליק? — פרעג איך.

— דאָס ווענדט זיך אין אונדז, — זאָגט שאַפיראַ, — מיר וועלן זי אַרייננעמען אין אונדזער צענדליק.

— און פון וואַנען איז די ראיה, אז זי וועט וועלן זיין אין אונדזער צענדליק? — פרעג איך.

— נו, דאָס געהערט שוין צו איר — זאָגט שאַפיראַ. — אָבער לאַמיר אַפריער זען ווי זי זעט אויס.

יידיש מיט אייניקע, וואָס ליגן נעבן אים. איך קאָן נישט פאַרלייקענען פון זיך דאָס שטאַלץ־געפיל, וואָס דער פּראָצענט פון יידישע פּאָליטישע קאָטאָריזשניקעס און פּאַרשיקטע איז זייער אַ גרויסער. און ווען איך הער דאָס יידישע לשון אין די מיילער פון וויכטיקע רעוואָלוציאָנערן אויף די קאטאָריזשניקעס, דערפיל איך אין זיך — איך ווייס אַליין נישט פאַרוואָס — אַ פּרישע דערמוטיקונג: אַן אַנזאָג, אַז די פּרווון מיינע, וואָס איך מאַך מיט מיינע יידישע לידער און פּאַעמעס האָבן אַ זין אפילו דאָ אין ווייטסטער וואָגלונג, און וועלן אפשר אויך האָבן אַ זין אין ווייטסטן גלותדיקן כּף־הקלע.

אַז דער פּאַר מיר נאָך־אומבאַקאַנטער אַבראַם יעפּימאָוו דערווייט זיך, דורך אונדזער צופעליקן שמועס וועגן דער ראַליע פון אַ צענדליק, אַז איך האָב דורכגעמאַכט קאטאָריזשניקעס פאַר געהערן צום „בונד“, ווערט ער מלא שמחה. אַז איך דערצייל אים נאָך, אַז קליינערהייט בין איך געווען אין זיין שטאַט אַדעס, כאַפט ער מיך אַרום אַזוי ווי איך וואַלט מיט דעם אַליין אויפגעטאָן אַ גרויס ווונדער. ער לייגט פאַר פאַרן צענדליק, אַז אַנשטאַט אים, יעפּימאָוו, זאָל מען מיך באַשטימען פאַרן פאַרשטייער פונעם צענדליק. איך באַדאַנק אים, אַבער אַננעמען עס, זאָג איך, קאָן איך נישט. איך בין נישט געשטימט און נישט פעיק דערויף.

לאַזעבניק גיט מיך אַ צי פאַר אַן אַקסל און שעפטשעט מיר אַריין

אין אויער :

— נעמט עס אָן. פאַרוואָס זאָלט איר נישט וועלן ?

— מען דאַרף דערצו האָבן מער כוח ווי איך האָב, — זאָג איך, אַפֿ־רוקנדיק זיך נישט ווילנדיק פון לאַזעבניקס האַנט־באַריר. ס'איז מסתמא אַן ענין פאַר באַראַטונגען צווישן די צענדליק־פאַרשטייער און אויך צו דאַרפן פאַרן אַמאָל מיט זעלנער איבער די דערפער איינקויפן ברויט.

— איז דאָך גוט — וועט איר אין געוויסע שעהן פאַרן, פטור זיין

פון גיין אין מאַרש.

— אויב צוליב דעם, — זאָג איך, — וועל איך אייך פאַרשלאָגן.

דערצו, דוכט זיך מיר, אַז איר וועט האָבן, פאַר דעם מער כוח ווי איך, אַדער ווי שאַפּיראַ.

— וואָס מיינט איר ? דערפילט לאַזעבניק מייך שטאַך, — וואָס

דערגרייכן אזוינע ידיעות? קיינער ווייסט נישט באשטימט, אבער יעדער רעדט שוין וועגן דעם מיט דער פולסטער זיכערקייט. דורך דער שטרענג-סטרע אינזאלאציע דרינגען דורך און ווערן אנטפלעקט די פארבארגנסטע זאכן. די טויבע און פארשטיקטע קאטארגע האט אויערן וואס הערן דורך שלעסער און דורך ווענט.

שאפראָ, לאַזעבניק און איד לאָזן זיך מצרף זיין צו די זיבן, וואָס ליגן נעבן אונדז אויף דער נארע. מיר ווערן אויטאָמאָטיש אַ צענדליק און עס ווערט אזוי אַרום אַ דערנענטערונג צווישן אונדז. דערווייל, פאַרשטייט זיך, נאָר אַן אַפיציעלע דערנענטערונג. מיר קענען נאָך דערווייל אַפילו נישט איינע די אַנדערע. איינעס פון אונדזער צענדליק קענען שוין גראַד כמעט אַלע אין קאַמער. בעטן מיר, אַז ער זאָל נעמען אויף זיך צו זיין דער פאַרשטייער. ער איז אַ מאַן פון אַ יאָר פערציק מיט אַ שוואַרצער באַרד און דינע וואַנצעס איבער וואַרעמע, האַרציקע ליפן. אַבראַם יעפּימאָוו איז זיין נאָמען. אַן אַדעסער ייד, א מיטגליד פון „בונד“. דורכגעמאַכט אַ פיר-יאָריקן קאַטאָרגע-טערמין, אַ מענטש, ווי איד דערווייס זיך, פון גרויסן רעוואָלוציאָנערן סטאַזש. די מערסטע אין קאַמער, נישט געקוקט אויף דער צופעליקייט פון צונויפטרעף, ווייסן שוין ווער ער איז און באַציען זיך צו אים מיט אַ סך חשיבות. אויך ווייסן שוין כמעט אַלע, אַז ער איז אויף דער פריי געווען אַ דאָקטאָר מעדיצין; פרייען זיך אַלע, וואָס אין דער צייט פון מאַרש וועלן מיר האָבן אַן „אייגענעם“ דאָקטאָר. דער „אייגענער“ דאָקטאָר וועט טאַקע גאַרנישט קאַנען טאָן, ער איז אַליין נישט מער ווי אַן אַרעסטאַנט, און טאַמער עפעס וואָס — וועט ער, ווי מיר אַלע, דאַרפן אַנקומען צום דאָקטאָר, וואָס ווערט באַשטימט אַפיציעל פון דער אַדמיניסטראַציע צו באַגלייטן די מחנה אין דער צייט פון מאַרש. פונדעסטוועגן טוט אַלעמען הנאה וואָס צווישן די מאַרשירער וועט זיין אַן אייגענער חבר אַ דאָקטאָר. עס גייט גלייך אויף אין אַלעמען אַ מחשבה, אַז ער זאָל אפשר זיין דער הויפט-פאַרשטייער פון דער גאַנצער מחנה.

מיר איז ביז איצט זיין נאָמען נישט געווען באַקאַנט. איך הער וועגן אים צום ערשטן מאָל. אַבער ס'טוט מיר הנאה דאָס געפיל פון חשיבות, וואָס אַלע ווייזן אַרויס צו אים. עס טוט מיר הנאה, וואָס איך הער אים רעדן

דאָס מינימאַלע עסן פאַרן יעדן איינעם, אין סכּום פון צען קאָפּיקעס אַ טאָג, דאַרף געקויפט ווערן אין די דערפער דורך וועלכע מיר וועלן דורכמאַר- שירן, — דעריבער דאַרף די גאַנצע מחנה פאַרמעל צעטיילט זיין אויף צענדלינקס; יעדער צענדליק דאַרף אויסקלויבן פון זיך אַ פאַרשטייער און די פאַרשטייער פון די צענדליקס וועלן אויסקלויבן אַן אַלגעמיינעם סטאַ- ראָסטע, וואָס זאָל זיי צוזאַמען מיט אַ צאָל פאַרשטייער יעדן טאָג באַצייטנס איינקויפן עסן פאַר אַלעמען און דורך די פאַרשטייער פונאַנדערטיילן דאָס עסן צו יעדן איינעם. דער סטאַראָסטע וועט אויך זיין דער, וואָס וועט שטיין אין פאַרבינדונג מיטן הויפט־אַפיציר פון דעם סאַלדאַטן־קאַנוואַי די גאַנצע צייט פונעם מאַרש. דער סטאַראָסטע וועט זיין פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער גאַנצער מחנה אין מאַמענטן פון סכּסוכים און באַדערפענישן פון הילף.

דער באַאַמטער זאָגט אָפּ זיינס און גייט אַרויס. אונדזער קאַמער, אויך אַזוי געוויס די אַנדערע קאַמערן, ווערט אַרומגעכאַפט מיט אַ פיבער. עצות, שפּעקולאַציעס, פאַרשלאָגן. די פאַרשטייער פון די צענדליקס ווערן אויסגעקליבן אַן שוועריקייטן. ווי מיר ליגן אין רייען איינע לעבן די אַנדערע — אַזוי ציילן זיך אַן די צענדליקס, און עמיצער נעמט אויף זיך צו זיין דעם צענדליקס פאַרשטייער. דורך דעם ווערט שוין יעדער צענדליק במילא פאַרבונדן צווישן זיך צו האַלטן זיך מער־ווייניקער צוזאַמען אין דער צייט פון מאַרש, צו שפּאַנען אין ריי איינער נעבן צווייטן.

נישט אַזוי לייכט אָבער קומט אַן אויסצוקלייבן דעם הויפט־פאַר- שטייער — דעם סטאַראָסטע פון דער גאַנצער מחנה. וועגן דעם דאַרף שוין זיין אַ פאַרשטענדיקונג צווישן אַלע קאַמערן און אויך צווישן אַלע שיכטן פון דער מחנה. די פּאָליטישע זענען אין צאָל צוויי מאָל און אפשר דריי מאָל מער פון די קרימינעלע, — לייגט זיך אויפן שכל אַז דער סטאַראָסטע דאַרף אויסגעקליבן ווערן פון די פּאָליטישע. אָבער געטאָן דאַרף עס זיין מיט טאַקט און אין פולער הסכמה פון דעם טייל קרימינעלע.

איבער דער קאַמער ווערט גלייך פונאַנדערגעטראָגן אַ ידיעה, אַז עס וועלן גיין מיט אונדזער מחנה אויך אַ פאַר פּאָליטישע פרויען־קאַטאָרושאַנ- קעס און אַרום צען פרייוויליקע פרויען פון קרימינעלע, און אַז איינע פון די צען פרייוויליקע פרויען איז אפילו שוואַנגער. ווי אַזוי און פון וואַנען

מיטאמאל הער איך ווי שאפיראָ לאַכט זיך פונאנדער.

— וואָס לאַכט איר ?

— אָט גאַרנישט. אַזוי זיך. נעמט עס נישט אַזוי ערנסט, — זאָגט

אין אַ גוטן געמיט שאפיראָ. — ס'איז טאַקע קאַמיש : איין פלייצע און צוויי

טאַרבעס אויף איר. טאַקע קאַמיש. נעמט עס אַבער נישט אַזוי ערנסט.

3

אין אַוונט, נאָך דער רעוויזיע, ווערט אין אונדזער גרויסער עטאַפּן־
קאַמער אין אַלעקסאַנדראָוסק אַריינגעבראַכט אַ נייע־אַנגעקומענע גרופּע פון
אַ מאַן דרייסיק. ווערט שוין אויך דער דיל פול פאַרלייגט מיט מענטשן ביז
דער סאַמע טיר, און אויך דערביי שפילן זיך אָפּ בהלהדיקע סצענעס ביים
פאַרכאַפּן בעסערע ערטער, מישטיינס געזאָגט, און ווי שטענדיק זענען אויך
דערביי די שטאַרקערע און די פלינקערע די מער מזלדיקע. מזלדיק — אין
וואָס ? אין פאַרנעמען אַ פּלאַץ וואָס ווייטער פון דער טיר.

דאָס זעלבע שפילט זיך געוויס אָפּ אויך אין די אַנדערע קאַמערן
פונעם עטאַפּן־קאַרידאָר. ס'איז הייסט עס, אַ נייע גרויסע מחנה סיביר־
קאַנדידאַטן, און יעדער פון אונדז דערפילט, אַז די שעה פון אונדזער מאַרש
צו דער לענאַ דערנענטערט זיך.

און אַזוי איז עס טאַקע : אין זעלבן אַוונט נאָך — אַ שעה פאַר דער
וואַך־קאַמאַנדע : „שלאַפּן ! עפנט זיך די טיר פון אונדזער פול געפאַקטער
קאַמער, עס קומט אַריין אַ געהילף פונעם קאַטאַרגע־נאַטשאַליק און זאָגט
אונדז אַן אַז אין צוויי טעג אַרום פאַרלאָזן מיר די טורמע און מיר הייבן
אָן אונדזער צו־פּוס־מאַרש צו דער לענאַ, און פון דער לענאַ — צו אונדזערע
באַשטימטע פאַרשיקונגס־דערפער. מיר זאָלן זיין, הייסט עס, גרייט. אין
וואָס באַשטייט אונדזער גרייט זיין ? אַזוי ווי די פאַרטייע וועט זיין אַ גרויסע :
אַריבער דריי הונדערט מאַן ; דער מאַרש וועט נעמען אַרום צוויי וואַכן, און

ער קוקט מיט שאַרפע אויגן אויף מיר ווי איך שפּרייט אויף די צוויי
 כאַלאַטן אונטער אים. אויך מיינעם, ווי איך גלייך אויס די ברעגן און לייג
 גוט אויס די אַרבל, עס זאל אים זיין באַקוועם צו לייגן אויף זיי. לאַזעבניק
 גיט זיך דערנאָך אַ וואָרף אויפן געלעגער מיטן פנים אַראָפּ.

איך צי זיך אויס אויף מיין נאַקעטן נאַרע-ברעט. שאַפיראַ לעבן
 מיר, אויף זיין נאַקעטן נאַרע-ברעט. מיר לייגן און שווייגן. ס'איז אונדז
 ביידן, זעט אויס, שווער געוואָרן אונדזער געמיט. און איבער אונדז און
 אַרום אונדז רעשט די גאַנצע קאַמער-מחנה. דער עולם וויל נאָך נישט
 איינשלאָפן. די מערסטע שפּאַנען אַרום איבערן קאַמער היין און צוריק, היין
 און צוריק, רעדן הויך, שפּעקולירן וועגן דעם פאַרשטייענדיקן מאַרש
 אונדזערן צו דער לענאַ. די יולי-נאַכט איז אַ הייסע. איבער דער פאַרקראַ-
 טעוועטער טיר בלינצלט אַ רויט ליכט. פונעם טורמע-הויף פון ערגעץ
 שלאַגט אַפּ אַ ליכט אויך אויף די געדיכט-פאַרקראַטעוועטע שוויבן פון דער
 קאַמער.

איך לייג און עס זיך און טאָדל זיך :

„אַזוי ווי דו פירסט זיך אויף קומט דאָך אויס, אַז דו פאַרלירסט
 יעדן צוטרוי צו מענטש. — איז דאָס דער סך-הכל צו וועלכן דו קומסט
 נאָך זעקס יאָר פיין און ליידן און מענטשן-דערקענטעניש? איז דאָס דער-
 קענטעניש? מיט דעם גייסטו צו דיין פרייהייט אין דערפל, וווּ דו דאַרפסט
 אין אַ חודש אַדער צוויי אַנקומען? דיינע ספקות, וואָס דו האָסט וועגן אַזאַ
 נישט לאַנג-באַגעגנטן מענטשן ווי לאַזעבניק, — צי זיי זענען דיין לעצטע
 אַנטפּלעקונג? מאַקסים איסאַקאוויטש לאַזעבניק? — וואָס פאַר אַ גרילצע-
 נישט פון אַ נאַמען! וואָס פאַר אַ גרילצעניש פון אַ טרויער! יאַ, יאַ, ס'איז
 דאָ אַזאַ טרויער, וווּ איך אליין ווער צעבראַכן אין אים. — וואָס באַטייט
 עס? — פאַרוואָס קומט עס מיר? — און צי בין איך נישט געוואָרן
 נאָך אַלע ליידן און פיינען אַ שלעכטער? טאַקע פאַרלוירן צוטרוי צום
 מענטש? — אַ חבר לייגט לעבן דיר, ער זאָגט, אַז ער איז קראַנק, און דו
 צווייפּלסט אין דעם, — איז דאָך עס אמתע שלעכטס פון דיין זייט. שלעכטס
 און זינד און דער ביטערסטער נסיון, וואָס דו האָסט ווען געהאַט. דער
 ביטערסטער נסיון. — —

— איך פיל מיך טאקע קראַנק. ס'איז אמת. היינט עפעס ערגער ווי
אַלעמאַל. און מאַרגן נאָך איז מיין ריי צו זיין קאַמער-אויפפאַסער. נאָך
נישט אָנגעוואַרעמט די קאַמער און שוין מיין ריי —

— נו, ביז מאַרגן איז נאָך גאַט גוט, — זאָגט שאַפיראַ און טראַגט
דערווייל צו זיין כאַלאַט און לייגט אים אונטער אונטער לאַזעבניקן. לאַזעב-
ניק לאַזט זיך באַדינען, ציט זיך אויס און מאַכט צו די אויגן.

איך לייג זיך אַוועק אויף מיין אַרט צווישן לאַזעבניקן און שאַפיראַן.
אונטער מיר ליגט אויסגעשפּרייט מיין כאַלאַט. איך דערפיל מיך נישט
באַקוועם און פאַרלוירן. לאַזעבניק ליגט אויף צוויי אויסשפּרייטן, איך —
אויף איינעם, און שאַפיראַ — אויף גאַרנישט. ווידעראַמאַל די זעלבע
סצענע ווי ביים צופוס-מאַרש מיט די טאַרבעס. און ווידעראַמאַל איז דער
גוטער שאַפיראַ דער קרבן. מיך פאַרדריסט עס. אָבער איך האָב שוין נישט
קיין מוט צו זיין אין כעס אויף לאַזעבניקן, כאַטש איך האָב נאָך אַלץ נישט
קיין זיכערקייט אין זיך, אַז ער איז טאקע אַזוי קראַנק ווי ער זאָגט. איך
זאָג צו שאַפיראַן :

— אויב אַזוי נעמט מיין כאַלאַט פאַר אַן אויסשפּרייט, און איך וועל
ליגן אויף נאַקעטן.

— ניין, דאָס נישט — זאָגט שאַפיראַ קאַטעגאָריש.

— אויב אַזוי, — ווענד איך זיך צו לאַזעבניקן, — וועל איך אונטער-
לייגן אייך אויך מיין כאַלאַט —

— וועל איך דאָך שוין ליגן אויף דריי אויסשפּרייטן, — זאָגט
לאַזעבניק, און קוקט מיך אָן מיט נישט גלויבלעכע אויגן.

— אויב איר זענט קראַנק קומט אייך אַ ווייך געלעגער.

— אוודאי בין איך קראַנק, — זאָגט לאַזעבניק, מיט צוקנדיקע
ליפן, — אָבער פאַרוואָס זאָגט איר „אויב“? איר גלויבט מיר נישט?

— חלילה, — זאָג איך, — חלילה. נעמט אויך מיין כאַלאַט און לייגט
אים אונטערן זייט. נאַט, נעמט אים. זאָל אייך זיין באַקוועם.

לאַזעבניק קוקט מיך אָן. ער איז נישט זיכער, אַז איך מיין עס ערנסט.
ער דערפילט אָבער, אַז איך מיין עס יאָ ערנסט — האָט ער קיין ברירה
נישט און לאַזט זיך איך זאָל אונטערלייגן אונטער אים אויך מיין כאַלאַט.

נישט געזען דאָס טשיקאָווע בילד ווי מיין קליינע פלייצע זעט אויס אונטער צוויי גרויסע טאַרבעס.

שאַפיראַ לאַכט זיך שטיל פונאַנדער. זיינע וואַרעמע, גוטע און פאַרטראַכטע אויגן קוקן אויף מיר ווי זיי וואַלטן זיך בעטן, אַז איך זאַל אים גענוי אויסמאַלן ווי עס זעט אויס איין קליינע פלייצע אונטער דער משא פון צוויי אַרעסטאַנטישע טאַרבעס.

— נו, טאַקע, זאַגט ער, — עס מוז זיין זייער אַ קאַמיש בילד. אַבער פילאַזאָפיש גענומען איז עס גאַר נישט אַזוי קאַמיש. ס'איז אין דרך פון מענטשלעכן גורל. איך זאַג אייך, און חבר לאַזעבניקן זייט נישט דן לכף חוב. ער האָט אַ סך איבערגעלעבט.

— מער פון אייך ?

— איך מיין, אַז מער. טאַ פאַרגינט אפילו דאָס פיעשטשען זיך, מישטיינסגעזאַגט.

ער נעמט מיך אונטערן אַרעם און מיר גייען ביידע צו צו לאַזעבניקן, שטעלן זיך צופוסנס אים ווי ער ליגט אויף דער נאַרע. לאַזעבניק זעצט זיך אויף, זיין פנים איז פאַרקרימט.

— וואָס איז מיט דיר, מאַקסיס איסאַקאָוויטש ? — פרעגט שאַפיראַ.

— יאַ, טאַקע, וואָס איז מיט אייך, חבר לאַזעבניק ? — פרעג איך. לאַזעבניק זאַגט מיט אַ געבראַכן קול :

— אַלע ביינער טוען מיר וויי פון דער האַרטער נאַרע.

— נו, אויף דער האַרטער נאַרע ליגן מיר דאָך אַלע — זאַג איך, נישט אַן פאַרווורף.

— אַבער איך פיל מיך קראַנק, חבר. דאָס האַרץ.

— נו, דאָס איז טאַקע נישט גוט, — זאַג איך און דערפיל זיך מיט אַמאָל שולדיק פאַר מיינע שלעכטע מחשבות וועגן אים.

— איך וועל דיר אונטערלייגן אויך מיין כאַלאַט, — זאַגט שאַפיראַ, — וועט דיר זיין ווייכער.

— נו, און דו זאַלסט ליגן אינגאַנצן אויף אַ נאַקעטער נאַרע ?

— נישקשה, ס'מאַכט נישט. אַז דו פילסט זיך דאָך היינט קראַנק, זאַגסטו —

צוגעזען. און איר האָט עס געטאָן. געטראָגן אויף זיך אי אײער טאַרבע־זאַק
אי זײנעם.

— אַז ער האָט גענומען טענהן, אַז דאָס האַרץ שפּרינגט אים אַרויס,
אַז זײן האַרץ איז קראַנק. כ׳האַב שוין עטלעכע מאָל געהערט אים קלאַנג
זיך אויפן האַרץ. צי דאַרף מען אין אַזאַ פּאַל נישט אַפּרופּן זיך? און איר
וואָלט עס דען נישט געטאָן, ווען ער ווענדעט זיך צו אײך נאָך הילף?
— אוודאי וואָלט אײך עס געטאָן. אַבער ס׳האַט פּאַרט אויסגעקוקט
משונהדיק, ממש ווילד. ער — אַ הויכער, אַ ברייטפלייציקער, אַנטקעגן
אײך אַ רײז, שפּאַנט ער אַן זײן טאַרבע־אויף זיך, און איר, מיט אַ קאַפּ
נידעריקער פּון אים, אַ דאַרער, אַן אַפּגעצערטער, שלעפט זיך מיט צוויי
טאַרבע־זעק אויף זיך. שלעפט זיך אײנגעבויגן, אַט־אַט פּאַלט איר.
— ווילט איר טראַכטן, אַז ער האָט זיך געמאַכט? אַז ער האָט מיר
געזאַגט ליגן?

— ניין. זאָגן עס אַזוי קלאַר, האָב אײך נישט קײן רעכט. אײך קען
אײך בײדן נאָך נישט אַזוי גוט אײך זאָל האָבן רעכט חושד צו זײן אים אין
אַזאַ, פּראַסט־פּשוט, געמײנהייט. וואַרים ווי לייגט זיך עס בכלל אויפן
שכל? אַבער פּאַרט פּאַרפּאַלגט מיך דאָס מאַרשירן אונדזערס פּון איר־
קוטסק, דאָס בילד ווי אַזוי איר שלעפט לאַזעבניקס טאַרבע־זאַק אויף זײ,
און ער, לאַזעבניק, שפּאַנט מיט לײדיקן.
— פּונדעסטוועגן וואָלט אײך געוואָלט, אַז איר זאָלט עס זען אַנדערש.
— בעט זיך שאַפּיראַ.

— טאָ זאָגט מיר קלאַר: איר זענט זיכער, אַז ער איז קראַנק אויפן
האַרץ?

— וואָס הייסט זיכער? פּונדעסטוועגן קאַן אײך עס וויסן? אײך בין דאָך
נישט קײן דאָקטאָר. אַבער אַז אַ חבר, מיט וועמען אײך האָב דורכגעמאַכט
צוזאַמען זעקס יאָר קאַטאַרגע, און מיט וועמען אײך גײ איצט קײן סיביר
באַפּרייט צו ווערן דאָרט — אַז אַ חבר זאָגט מיר, אַז ער איז קראַנק אויפן
האַרץ — ווי זאָל אײך אים נישט גלויבן? און וואָס שײך מײן פּלייצע, וואָס
האַט אײך אויסגעזען משונהדיק אונטער דער משא פּון צוויי טאַרבע־זעק,
זענט איר אפשר גערעכט. אַבער אַ טרייסט דערצו האָב אײך: אײך האָב דאָן

ער קרעכצט, אָבער ער זעט דאָך אויס געזונט. איז ער אַלעמאַל געווען אַזאַ ? —

— ניין. נישט אַלעמאַל. לעצטנס נאָר אַזוי. פאַראַן מענטשן, וואָס ווי העלדיש זיי זאָלן נישט זיין, ווערן זיי מיטאַמאַל ווי אונטערגעפאַלן אונטער זייער אייגענעם אַרונטערפאַל, — זאָגט שאַפיראַ און טוט קינדיש אַ שמיכל, — אויך אַזוי איז אונדזער חבר : ער לאָזט זיך אַרונטער אונטער זיך אַליין.

— אַ טישעקאַזער געדאַנק, — זאָג איך, — איר האָט געזאָגט „העלדיש“ — איז ער, לאַזעבניק, געווען ווען אויך העלדיש ? — יאָ. נישט איינמאַל. און אויף דער פריי, אין דער פאַרטיי, איז ער אפילו געווען אַ גרויסער אָנהענגער פון טעראָר. אפילו אָנגעפירט מיט טעראָריסטישע אַקטן. איך בין געווען קעגן טעראָר. און ער — נישט. — איז ער אַליין ווען געגאַנגען אויף אַ טעראָר־אַקט ? — דאָס נישט. אָבער נישט צוליב פחדנות, געוויס. ס'איז נישט אויסגעקומען.

— פאַרוואָס מאַכט ער אָן איינדרוק ווי ער וואַלט זיך געפיעשטשעט פאַר אייך, און איצט אויך פאַר מיר ?

— עס רופט זיך אין אים אַפּ, קאָן זיין, זיין אַפּשטאַם. זיין צעבאַלע־וועט לעבן אין שטוב פון טאַטע־מאַמע. ער שטאַמט פון זייער אַ רייך הויז. זיין טאַטע איז געווען אַ גביר. דאָס, ווייזט אויס, פאַרגעסט זיך נישט. און אַ מענטש האָט בכלל ליב אַמאַל אַ צערטל צו טאָן זיך אין די אויגן פון אַנדערע.

— אויפן חשבון פון אַנדערע ? זאָג איך, איך וועל אייך זאָגן דעם אמת, איך האָב אויף אים פאַרדרוס צוליב אייך. — צוליב מיר ?

— יאָ, צוליב אייך. ווען מיר זענען צוזאַמען געגאַנגען אַהער פון אירקוטסק, געשפאַנט מיטן עטאַפּ מיט די טאַרבעס אונדזערע אויף די פלייצעס, האָט ער געהאַט מוט צו נעמען קלאָגן זיך פאַר אייך, אַז אים איז שווער צו טראָגן זיין טאַרבע אויף זיך, און איז, כמעט, ווי באַשטאַנען, אַז איר זאָלט איבערנעמען אויף אייער פלייצע אויך זיין טאַרבע. איך האָב עס

חברים פון איין פארטיי, געמשפטע אין א שותפותדיקן פראצעס און טראגן א גלייך־שותפותדיקן גורל.

ס'נעמט מיר עטלעכע טעג ביז איך ברעך איין לאזעבניקן ער זאל נישט פראווען קיין קאפריזן, צו פארלאנגען, אז איך זאל אים רופן נישט אנדערש ווי נאך מאקסיס איסאקאוויטש. ס'איז נישט קיין יידישער דרך, האב איך געטענהט. אדער מאקסיס, אדער לאזעבניק. אבער נישט איסאקאוויטש. און איך האב אויסגעפירט. ער איז איינגעגאנגען. שאפירא האט זיך צוגעקוקט צום דאזיקן קאמף מיינעם און קלוג אונטערגעשמיכלט.

איך ווייס אליין נישט פארוואס איך האב זיך איינגעשפארט וועגן אזא נישט־וויכטיקן ענין. וואס איז מיר אזוי געגאנגען אין לעבן נישט נאך צוגעבן אים זיין „איסאקאוויטש“. דער אמת איז, אז זיין נאמען, דער קלאנג לאזעבניק אליין, איז מיר נאך ווייניקער געפעלן געווען. דערפאר אפשר האב איך אים מערסטנס גערופן טאקע מיטן נאמען לאזעבניק, אריינגעלייגט אין דעם מיין אומפארשטענדלעכע, גלייך אין דער ערשטער רגע דערפילטע אומסימפאטיע צו דעם דאזיקן מענטשן, מיט וועמען דער קאטארגע־גורל האט מיך אויף א קורצער צייט צונויפגעפירט אויף די וועגן סיבירער.

אין אונט, נאך דער רעוויזיע, פארפיר איך א שטילן שמועס מיט שאפיראן וועגן לאזעבניקן. לאזעבניק איז געלעגן אויף זיין ארט אויף דער הארטער נארע. אונטערן זייט האט ער אויסגעשפרייט זיין כאלאט און צוקאפנס אים — זיין וועג־טארבע מיט די פאר זאכן אין איר. ער איז געלעגן און צוגעקרקצט צו זיך אליין. איך און שאפירא גייען ארום איבערן קאמער.

— וואס איז מיט אים? — פרעג איך שאפיראן. — פארוואס קרעכצט ער? ער זעט נישט אויס קראנק.

— וואס מיינט איר? איר זענט אים חושד, אז ער מאכט זיך? — שאפירא קוקט מיך אן מיט חידוש.

— איך האב נישט קיין רעכט אים חושד צו זיין אין אזא זאך, — זאג איך, — איר קענט דאך אים בעסער. איר זענט דאך מיט אים צוזאמען דורכגעגאנגען זעקס יאר. ער מאכט אן איינדרוק פון אן אייגענבראכענעם.

מעגלעך, אַז אַ מיט־קאָמערניק זאָל אין אַ געוויסן מאָמענט פון רעוואָלוציאַ־
נערער העראַישקייט פעיק זיין איינצושטעלן צוליב דיר זיין לעבן און אין
דער זעלבער צייט נישט זיין בכוח אַמאָל צו טיילן זיך מיט דיר זיין ביסן
ברויט. די גאַנצע טראַגיק און ירידה פון געזעלשאַפטלעכע און אַפיציעל־
סאַציאַליסטישע שייכותן אַנטפלעקט זיך ערשט אין דעם קליינינקן נסיון
ביים נישט קאַנען טיילן זיך מיטן ביסן ברויט, און נאָך מער: ביים נישט
קאַנען גובר זיין אין זיך דעם יצר הרע אויסצונוצן דעם צווייטן פאַר
עגאָיסטישע, אַפט זייער קליינלעכע חומר־אינטערעסן.

מאַקסיס איסאַקאוויטש לאַזעבניק איז אַ הויכער, אַ ברייט־פלייציקער,
מאַכט דעם ערשטן איינדרוק פון אַ זייער געזונטן קאַטאָרושניק; תיכף,
אַבער, ווי דו באַקענסט זיך מיט אים, נעמט ער טאָן אַלץ, כדי אַפצוויישן
דיין איינדרוק פון זיין געזונטקייט. עס גייט אים אין לעבן פאַרצושטעלן זיך
פאַר דיר ווי אַ שוואַכער, ווי אַביסל אַן איינגעבויעגענער, ווי אַ קראַנקער. ער
לאַזט אַרונטער זיינע ברעמען, פאַרטאַיעט זיינע שאַרף, און כמעט ביי־
קוקנדיקע שוואַרצאַפּלען. אַמאָל פאַרושמורעט ער זיי, און עס דוכט זיך,
אַז ער איז אַ קאַסאַקער; קוקט אויף דיר ווי פון דער זייט. זיינע פולע ליפן
פאַרשליסן זיך, אַבער אין די ווינקלען פון זיין מויל בלייבט הויערן אַ
מאַדנער ווונק פון עפעס אַ שפּאַטיש־שמיכל, וואָס איז אין דער זעלבער
צייט אויך אַן אויסדרוק פון ליידין. איך דערפיל צו אים, גלייך ביים באַקענען
זיך מיט אים, אי אַ מיטלייד, אי שיער נישט אַ ווידערווילן. איך קאָן אַפילו
זאָגן, אַז ער איז אַ שיינער, מיט אַ הויך־פאַרנומענעם גרויסן שטערן. אין
זיין פנים איז דאָ עפעס וואָס באַצווינגט דיך. און ער ווייס וועגן זיין כוח
צו באַצווינגען.

איך וואַלט זיך אינגאַנצן נישט צוגעלאָזט צו אים, אפילו אין וועג
פון אירקוטסק אַהער, ווען נישט דער חבר זיינער שאַפיראַ, וואָס איז מיר
גלייך און פשוט געפעלן געוואָרן. שאַפיראַ איז דין, מיטלוויקסיק. כמעט
דאָר. אַ שטילער, אַ גוטמוטיקער. זיין פנים אַנגעלאָדן מיט אַ קלוגן
תמימותדיקן טרויער. אַ מענטש אַ פילאַזאָפירנדיקער. ס'האַט מיר אויס־
געזען משונה, וואָס די צוויי, אַזוי אַנדערשדיק איינע פון די אַנדערע, זענען

איך צווישן זיי ביידן. אונדזער גאַנצער אינטערעס, אין די ערשטע טעג, איז צו דערגיין וואָס מער פרטים וועגן אונדזערע גלות-ערטער, ווהיין מיר ווערן פאַרשיקט. זיי, די נייע צוויי פריינט מיינע, ווערן פאַרשיקט אין איינעם און דעם זעלבן דאָרף אויף דער לענאָ, נישט ווייט פון אירקוטסק. איך ווער פאַרשיקט אין אַ סך ווייטערן פונקט.

די צוויי נייע פריינט מיינע זענען קאַלעגן פון איין פראַצעס. זיי זענען צוזאַמען געמשפּט געוואָרן פאַר געהערן צו דער פאַרטיי סאַציאַליסטן-רעוואָלוציאַנערן. און זיי האָבן ביידע דורכגעמאַכט אַ זעקס-יאָריקן טערמין אין דער ביטערסטער קאַטאָרגע-טורמע אין דער שטאָט אַריאַל.

דער עלטערער, אַ יאָר דרייסיק אַלט, הייסט מאַקסיס איסאַקאוויטש לאַזעבניק; אַזוי און נישט אַנדערש וויל ער מען זאָל אים רופן: מאַקסיס איסאַקאוויטש. נישט אַנדערש. דער צווייטער, דער יינגערער, אַ יאָר פיר-אונ-צוואַנציק, אין מיין עלטער, הייסט פשוט: ברוך שאַפיראַ. אין די טורמע-פאַפירן הייסט ער באַריס, אָבער ער באַשטייט דווקא, אַז כּוֹזאַל אים רופן ברוך און נישט באַריס. דורך דעם אַליין דערפיל איך גלייך, אַז די צוויי חברים קומען נישט אין אַלץ דורך צווישן זיך. זיי זענען פאַרשידן אין זייער כאַראַקטער און אין זייער האַלטן זיך. נאָך פאַרשידענער איז זייער אויסזען. זיי זענען פאַר מיר — אין אונדזער אַט ערשט אויפגעקומע-נער עטאַפּ-פריינטשאַפט, נישט נאָר ניי; זיי זענען פאַר מיר אַ רעטעניש. דערהויפּט איז פאַר מיר אַ רעטעניש מאַקסיס לאַזעבניק.

אין משך פון די כמעט זעקס יאָר פון מיין זיין אין טורמע, איז מיר אויסגעקומען צו באַקענען זיך מיט הונדערטער, הונדערטער/ טורמע-שכנים, און מיט אַ סך פון זיי ווערן נאָענטע פריינט, ווי, למשל, מיט די, וועגן וועלכע איך האָב דערציילט אין ערשטן טייל זכרונות. אָבער טורמע-פריינטשאַפט זעט אויס צו זיין אי טיפער פון פריינטשאַפט אויף דער פריי-הייט, אי פאַרגענגלעכער, אי אפילו פאַרגעסלעכער — אומפאַרשטענדלעכער. אפשר דערפאַר, ווייל די פריינטשאַפט און די חברשאַפט איז אַ געצווונגענע, דורך אַ געצווונגענעם צוזאַמען-זיין, און אפשר גאָר דערפאַר, ווייל זי איז מערסטנס אַן אומפערזענלעכע, אַ רעזולטאַט נאָר פון רעוואָלוציאַנערער פאַליטישקייט און נישט פון נאַטירלעכן אינטימען אַפּקלייב. דערפאַר איז

נעמען מיר זיך גרייטן צום דערוואַרטן לאַנגן צופוס-מאַרש דורך די
בוראַטישע סטעפּעס צו דער לענאַ.
די שפּאַנונג וואַקסט אין מיר.

2

— — — ווי אַזוי ווערט געשאַפן פּריינטשאַפּט? ווי אַזוי ווערט
זי אַנגעהאַלטן און ווי אַזוי ווערט זי צעשטערט? אין וואָס באַשטייט איר
זין, דערהויפּט נאָך אין נישט-געוויינלעכע אויסטערלישע סיטואַציעס —
ווי אַ שטייגער, אין אַ שקלאַפּן-לאַגער, אָדער אין אַן אַרעסטאַנטישער
דורכגאַנג-טורמע? — אַט טאַקע אין דער עטאַפּן-קאַמער פון דער סיבירער
אַלעקסאַנדראַווסקער טורמע, ווהין איך ווער אַריינגעפירט מיט אַ גאַנצער
פּאַליטישער מחנה צו וואַרטן אויף דעם טאַג, ווען מיר וועלן אָנהייבן דעם
לאַנגן צו-פוס-מאַרש צו דעם טייך לענאַ.

פון דער גאַנצער מחנה האָבן זיך אויסגעטיילט פאַר מיר צוויי יידישע
יונגעלייט — איינער אין מיינע יאָרן, דער צווייטער — עלטער פון מיר,
מיט אַ יאָר פינף, — מיט וועלכע איך האָב געשלאָסן פּריינטשאַפּט צו
האַלטן זיך צוזאַמען אין דער צייט פון אונדזער מאַרש. אויך זיי נעמען אַן
מיין פּריינטשאַפּט, הגם ביז אונדזער צופעליקן באַגעגענען זיך אַט ערשט
מיט אַ וואָך צוריק אין דער אירקוטסקער טורמע האָבן מיר זיך נישט
געקענט, קיינמאַל נישט געזען זיך, און מיר האָבן אויך געוווּסט, אַז נאָכן
דורכמאַכן דעם לאַנגן מאַרש צו דער לענאַ, וועלן מיר פונאַנדערגעטיילט
ווערן אין באַזונדערע גלות-ערטער און מיר וועלן זיך מסתמא מער קיינמאַל
שוין נישט טרעפן.

אין קאַמער פון אַלעקסאַנדראַווסקער עטאַפּן-טורמע, ווען מיר זענען
אַריינגעבראַכט געוואָרן, זענען נאָך אויף די נאַקעטע נאַרעס געווען עטלעכע
ליידיקע פּלעצער; פאַרנעמען מיר דריי פּלעצער — איינע נעבן די אַנדערע,

קיין מינדסטן פריוואטן, אייגענעם מלבוש, חוץ די אפיציעלע טורמע־קליידער פון גרויען געוואנט, און חוץ די באשטימטע צען קאָפּיקעס אַ טאָג אויף שפּייז־הוצאות אין משך פון גאַנצן מאָרשרוט ביז צום באַשטימטן פאַרשיקונגס־אַרט.

איך האָב מיינע צוויי נייע פריינט דערווייל נישט דערציילט וועגן מיין פאַרמעגן, וואָס איך האָב אינעם שטיקל צוקער. עס קאָן מעגלעך זיין, אַז אויך זיי האָבן אין זייערע זאַכן עפעס וואָס באַהאַלטנס, און דערציילן מיר נישט, און ס'קאָן אויך זיין, אַז זיי האָבן נישט. אינגאַנצן רויק אין מיין געוויסן בין איך דעריבער נישט. איך בין אָבער מיט זיי נאָך נישט אַזוי אינטים־נאָענט, אַז איך זאָל זיי שוין, גלייך פאַרטרויען מיין „גרויסן“ סוד, און איך זאָל זיך מיט זיי שוין צעטיילן מיטן „פאַרמעגן“. חוץ דעם זעט מיר אויס איינער פון מיינע צוויי נייע פריינט נישט גאַר אינגאַנצן נאָענט צום האַרצן. איך קאָן נישט זאָגן קלאַר זיך אַליין, פאַרוואָס איז ער מיר נישט גאַר סימפּאַטיש. איך פיל אָבער, אַז מיין האַרץ איז עפעס נישט גאַר אין פולן שלום מיט אים, אַז מיט עפעס דריקט ער אויף מיין געמיט, אַנשטאַט עס צו דערלייכטערן, ווי ס'איז דער פאַל מיטן צווייטן נייעם פריינט. איך טאָדל זיך אַליין פאַר אַט דער געדריקטקייט פון מיין געמיט און איך מאַך אָפּ ביי זיך דעריבער נישט נאָר נישט צו דערווייטערן זיך פון מיין שכן רעכטס, נאָר אַרויסצווייזן אים נאָך מער פריינטשאַפט. קודם־כל דערפאַר, וואָס ער האַלט אין איין טענה, אַז ער פילט זיך קראַנק, הגם טיף אין מיר עגבערט אַ געדאַנק, אַז ער מאַכט זיך קראַנק.

איך טרייב פון זיך דעם דאָזיקן שלעכטן געדאַנק מיינעם. איך מאַך ביי זיך אָפּ, ביי דער ערשטער נייטיקייט צו צעטיילן זיך מיט זיי מיט מיין „אוצר“.

און אַט קומט אַן די ידיעה ווהיין מיר זענען באַשטימט פונעם גענעראַל־גובערנאַטאָר פאַרשיקט צו ווערן. זיי ביידע ווערן פאַרשיקט אין אַ נאָענטן דאָרף אויף דער לענאַ, און איך — אין איינעם פון די ווייטסטע דערפער אויף דער לענאַ מיטן נאָמען וויטיים, האַרט כמעט ביי דער גרענעץ פון דער טרויעריק־באַווסטער יאַקוטסק.

א העלפט פון די באַראַקניקעס מוזן שלאָפן אויף דער ערד. דאָס מאָל בין איך און מיינע צוויי נייע פריינט פון די מזלדיקע: מיר האָבן אַרט איינע נעבן די אַנדערע אויף אַ נאַרע. קיין גרויסער חילוק, אגב, פון אַן אַרט אויף אַ נאַרע ביז אַן אַרט אויפן דיל איז נישט פאַראַן. אויך אויף דער נאַרע ליגן מיר אַן מאַטראַצן, אויף האַרטע ברעטער. אָבער ס'איז דאָך אַ סימז פון עפעס אַ געלעגער, וואָס געהערט דיר, און קיין צווייטער קאָן עס נישט פאַרנעמען.

אויף דער וואַנט איבער אונדזערע קעפּ הענגען אויף לאַנגע נעגל אונדזערע וועג־טאַרבעס אַנגעפאַקט מיט דער גלות־גאַרדעראַבע, וואָס איז אונדז געגעבן געוואָרן נאָך אין אירקוטסקער טורמע. חוץ דער גאַרדעראַבע האָט יעדער פון אונדז אין טאַרבע זיין אייגן ביסל פאַרמעגן: עטלעכע פונט שטיקלעך צוקער, עטלעכע פעקלעך מאַכאַרקע־טאַבאַק און אַ בינטעלע סוכאַרעס — אויסגעטריקנטע רעפטלעך שוואַרץ ברויט, וואָס קאַנען ליגן אַ היפשע צייט און נישט פאַרשימלט ווערן. צו דעם טעגלעכן ברויט־פאַיאַק, וואָס דו באַקומסט, זענען די סוכאַרעס אַ לוקסוס־פאַרמעגן — אַ צדה לדרך צום לאַנגן דערוואַרטעטן מאַרשרוט. דעם זעלביקן לוקסוס־פאַרמעגן האָבן אויך מיינע שכנים־חברים. און דער קאַטאַרזשנער גלות־אויסשטייער איז אוודאי דער זעלבער ביי אונדז אַלעמען. די זעלבע צוויי פאַר לייזונט־וועש, די זעלבע הויזן און רעק און אויבער־כאַלאַטן פון גרויען געוואַנט מיט אַ רויטער טויז אַריינגענייט אין דער פלייצע פון די כאַלאַטן, און די זעלבע קאַטעס מיט די פיס־טיכער.

מיט איין זאָך נאָר איז מיין טאַרבע־פאַרמעגן אַנדערש פונעם פאַר־מעגן פון מיינע צוויי נייע פריינט: אין איינעם פון די שטיקלעך צוקער האָב איך אויף אַ זייער קונציקן אופן אַריינגעדערעלעוועט אַ צען־רובלדיקע אַסיגנאַציע, וואָס איך האָב זי מיטגעפירט נאָך פון מאַסקווער בוטירקי, צונויפגעקנייטשט זי אין אַריינגעקוועטשט אין אַן אויסגעדערעלעוועט לעכל אינעם שטיקל צוקער, פאַרגאַסן מיט סטעאַרין־חלב און באַשאַטן מיט זאַמד־צוקער, אויסגעשלייפט און פאַרגלעט און אויסגעמישט עס צווישן די אַנדערע פאַר־הונדערט שטיקלעך צוקער. — קיינער פון אונדז טאַר נישט ביי זיך האָבן קיין אייגענעם מינדסטן געלט־פאַרמעגן, אויך נישט

דו טראגסט דורך די אלע שווערע אומבאקוועמלעכקייטן מיט א מער-
ווייניקער לייכטערן געמיט, ווייל דו ווייסט: דו גייסט מיט די עטאפן קיין
סיביר דארטן באפרייט צו ווערן. דו האסט נישט קיין באגריף ווי דיין סי-
בירער פרייהייט אין א פארווארפענעם העק ערגעץ וועט אויסזען; האסט
נישט קיין באגריף צווישן וועמען דיר וועט אויסקומען צו לעבן דארט, צו
פארברענגען דייע ווייטערדיקע יארן דארט. פארשיקט ווערסטו אהין
צו זיין דארט אייביק, אבער אין זיך אליין טראגסטו א האפענונג און
א באהאלטענעם געדאנק צו אנטלויפן פון דארט. די דאזיקע האפענונג פילט
דיך אן מיט פרישע כוחות דו זאלסט קאנען פארקוקן אלע וועג- און וואגל-
מאטערנישן. פארקוקן און זיי מבטל זיין. דו זוכסט גראד אין אלע פון
טורמע-צו-טורמע וואגלענישן מיט עמיצן פון די מיט-וואגלער צו באקענען
זיך נאענט, פריינד ווערן מיט זיי, אבער עס געלינגט דיר נישט. אלנפאלס
— מיר האט זיך עס שווער איינגעגעבן.

ערשט אין דער עטאפן-טורמע אין אירקוטסק, ווו איך האב פאר-
בראכט ארום א גאנצן חודש, האב איך זיך געענטער באקאנט און געווארן
פריינט מיט מיינע צוויי שכנים, וואס זענען געלעגן נעבן מיר רעכטס און
לינקס, און, צו מזל, ביידע פאליטישע (אבער אויך די פריינטשאפט האט
מיר קיין צופיל נחת שפעטער נישט געבראכט).

מיר זענען געווארן פריינט און אפגעמאכט צווישן זיך, און מיר
זאלען זיך האלטן נאענט איינער צום אנדערן אויף אונדזערע מארשרוטן
פון אירקוטסק קיין אלעקסאנדראווסק און פון דארט — אויפן צו-פוס
מארש צו דער לענא. אויך זיי האבן נאך נישט געוויסט זייער באשטימונגס-
ארט, ווהין זיי וועלן געשיקט ווערן, און האבן, ווי איך, מיט אומגעדולד,
אין אונדזער לעצטן טורמע-פונקט אין אלעקסאנדראווסק, געווארט אויף
דעם גורל-פאפיר פונעם אירקוטסקער גענעראל-גובערנאטאר.

דער אלעקסאנדראווסקער טורמע-באראק, איינער פון א גאנצער צאל
באראקן, איז פול ווי א בינשאטאק. אנגעפאקט מיט, כמעט, א הונדערט
ארעסטאנטן. גראד זענען אין דעם באראק פאראן נארעס פון ביידע זייטן
לענג פונעם באראק. אבער נישט אלע קאנען זיך אויסלייגן אויף די נארעס.

ווערן. אַז איך גיי צו דער לענאָ, דאָס איז שוין קלאָר, אָבער איך קאָן פאַר-
שיקט ווערן אין אַ פונקט פון אירקוטסקער גובערניע, און אויך אין אַ פונקט
פונעם נאָך ווייטערן, יאַקוטסקער קאַנט. און דער אירקוטסקער קאַנט אַליין
איז אויך גרויס אין לשער. ער באַשטייט פון צענדליקער ראַיאָנען און
קרייזן, צעוואָרפענע איבער די אומענדלעכע סיבירער שטחים. ביי די ברעגן
פון דער לענאָ ליגן צוגעטוליעט צום וואַסער ביז אַ פופצן „וואַלאַסטן“
פון איין קירענסקער אויעזד נאָר אַליין. קאָן איך, אויב דאָס מזל זאָל מיר
צושפילן, פאַרשיקט ווערן אין איינעם פון די ערשטע ישובימלעך אויף
דער לענאָ, נישט צו ווייט פון דער שטאָט אירקוטסק גופא און פון אַן
איינבאַן. אָדער, אויב דאָס מזל וועט זיין האַרט צו מיר, קאָן איך פאַרשיקט
ווען אין איינעם פון די סאַמע לעצטע פונקטן פון קירענסקער אויעזד.
דאָס מיינט — אַ צוויי, אָדער צוויי און אַ האַלב טויזנט וויאַרסט ווייט פון
אַ וועלכן נישט איז גרעסערן ישוב און אויך אַזוי ווייט פון אַ וועלכער
נישט איז באַן-סטאַציע, — אין סאַמע עק וועלט אַליין.

זינט איך האָב פאַרלאָזט מאַסקווער בוטירקי, האָב איך, דורכגייענדיק
אַלע וועגן און טורמעס-עטאַפן, ביז אירקוטסק, נישט פאַרבינדן זיך אין
אַ פריינטשאַפט מיט קיין איינעם פון די מיט-עטאַפניקעס. דער טעם איז
אַ פשוטער: דו ביסט, כמעט, שטענדיק אין וועג. די אַרעסטאַנטן, מיט
וועמען דו שפּאַנסט פון וואַקזאַל צו וואַקזאַל, פון טורמע צו טורמע, ווערן,
איידער נאָך דו האַסט צייט צו באַקענען זיך מיט זיי אַביסל געענטער פונאַן-
דערגעשאַטן איבער פאַרשידענע קאַמערן און פונאַנדערגעטיילט אויפסניי
אין געענדערטע גרויפירונגען און דערנאָך פונאַנדערגעשיקט אין ניי-
פאַרמירטע פאַרטיעס צו די צענטראַלע סיבירער זאַמלפונקטן. אַחוץ דעם
ביסטו אין אַ שטענדיקער שפּאַנונג אין זיך אַליין, אין אַ שטענדיקער
צעטומלעניש צוליב די אַדמיניסטראַטיווע רעגולאַציעס, וואָס זענען אין
יעדער נייער טורמע אַנדערע ווי אין די פריערדיקע. איין זאָך איז גלייך
אין אַלע עטאַפן-קאַמערן פון די טורמעס: זיי זענען אַלע שמוציק, זיי זענען
אַלע נאַקעט-הויל; אין די מערסטע זענען אפילו נישטאַ קיין נאַרעס צום
שלאָפן. אפילו קיין שטרוי-מאַטראַצן ליגן נישט אויף די דילן. דו מוזט
ליגן און שלאָפן אויפן נאַקעטן צעמענט.

אז די מחנה מאַכט דורך דעם לאַנגן צוויי-וואַכיקן צופוס-מאַרש דורך די סטעפּעס, קומט זי אָן צו דעם טייך לענאַ, וווּ עס וואַרט שוין אויף דער מחנה אָן אימפּראַוויזירטער, שווימענדיקער שיף-באַראַק. די מחנה, צוזאַמען מיט די זעלנער-באַגלייטער, ווערט אַריינגעזעצט אינעם באַראַק, וואָס איז געבויט ווי אַ טורמע מיט נאַרעס, און דער באַראַק, אונטער דער אַנפירונג פון אַ געניטן לאַצמאַן, קאַפיטאַן בלעז, לאָזט זיך שווימען מיטן פלוס פונעם טייך אַראָפּ-וואַסער. שווימט אַזוי טעג און נעכט, טעג און נעכט איבער דער גאַנצער לענג פונעם טייך, שווימט-צו צו יעדן דערפל ביים ברעג, און לאַדט אויס פון זיך, אונטער דער וואַך פון זעלנער, אַ צאַל אַרעס-טאַנטן, וואָס זענען צוגעשריבן געוואָרן צום דאָזיקן דאָרף. די צוגעשריבענע ווערן געבראַכט צום סטאַראַסטע פונעם ישובל און ווערן אַזוי-אַרום אַפיציעל גלייך אויפן אָרט באַפרייט. די צוגעשריבענע בלייבן איבער אין דאָרף, אין אַפענעם דרויסן, און די וואַך קערט זיך צוריק צו דעם שווימענ-דיקן טורמע-באַראַק. דער באַראַק מיט די איבעריקע אַרעסטאַנטן לאָזט זיך שווימען ווייטער צו די ווייטערדיקע ישובלעך ביי די ברעגן פון דער לענאַ, ביז ער מאַכט דורך דעם גאַנצן טויזנט-וואַרטטיקן טייך-מאַרש און טיילט פונאַנדער איבער אַלע דערפלעך זיין אַרעסטאַנטישן אַנלאַד ביזן לעצטן מאַן. דאָס שווימען מיטן פלוס אַראָפּ-וואַסער קאָן, אַזוי אַרום, נעמען לאַנגע וואַכן.

* * *

איז אַט, הייסט עס, בין איך שוין אין לעצטן טורמע-פונקט — אין די עטאַפּן-קאַמערן פון אַלעקסאַנדראַווסקן קאַטאַרוזשנעם צענטראַל. שוין דורכגעמאַכט דעם צוויי-טאַגיקן צופוס-מאַרש פון דער אירקוטסקער טורמע, דורכגעמאַכט אים צוזאַמען מיט אַ מחנה פון אַ צוויי הונדערט מאַן. איך וואַלגער זיך אויף אַ נאַקעטער נאַרע און וואַרט נאָך אַלץ, ווי אַ סך אַנדערע, אויף דעם אַפיציעלן פאַפיר פונעם אירקוטסקער גענעראַל-גובערנאַטאָר — ווהיין, צו וועלכן פונקט איך ווער פאַרשיקט. איך ליג אויף דער נאַרע און שפּעקוליר איבער מיין מזל. איך וויל טרעפן ווהיין וועל איך פאַרשיקט

וואָס פאַרט־מיט מיטן אָפיציר, גיט די הסכמה, אַז זיי זענען טאַקע קראַנק און קאַנען נישט גיין צופוס. אויף די דאָזיקע פּורלעך פאַרן אויך די פּרייע פּרויען פון אַ צאָל פאַרשיקטע, וואָס נעמען פּרייוויליק אָן דעם אַרעסטאַנ־טישן עטאַפּ־רעזשים, אַבי צוזאַמען זיין מיט זייערע מענער. מערסטנס טוען דאָס אַרעמע פּרויען, וואָס ווילן איינשפּאַרן גרויסע וועג־הוצאות, וואָס זיי וואַלטן געמוזט אויסגעבן ווען זיי לאָזן זיך פאַרן צו זייערע מענערס פאַרשיקונגס־ערטער אויף אייגענעם חשבון. די צאָרישע טורמע־אַדמיני־סטראַציע האָט עס זיי דערלויבט. דערלויבט האָט זי עס אָבער נאָר פּרויען פון קרימינעלע. פּרויען פון פּאַליטישע וואַלטן בכלל, אפילו ווען עס וואַלט זיי געווען דערלויבט, נישט אָנגענומען אַזאַ וועג פון פּרייוויליקער אַרעסט־טאַנטישקייט. אויך נישט אַלע פּרויען פון קרימינעלע האָבן עס אָנגענומען. מערסטנס האָבן עס געטאָן דאַרפּס־פּרויען פון אַרעמע פּויערים. דערהויפּט, פּרויען פון אַזוינע אַרעסטאַנטן, וואָס האָבן נישט דורכגעמאַכט קיין קאַטאָרגע־טערמין, נאָר זענען גלייך נאָך זייער אַרעסט, פאַרמשפּט געוואָרן אויף פּרייער פאַרשיקונג קיין סיביר. עס האָט געטראָפּן אפילו, אַז עס זענען מיטגעפאַרן מיטן עטאַפּ, איבער די סיבירער ענדלאָזע סטעפעס, פּרויען. וואָס זענען געווען אין אַ צושטאַנד פון שוואַנגערשאַפט. זייערע אַרעסטאַנטן־מענער זענען, הייסט עס, אַט נישט לאַנג אַוועקגענומען געוואָרן פון זייערע דאַרפישע שטיבער, און עס האָט זיי אָפּגעגליקט, גאַרנישט ווי ס'איז דער שטייגער, נישט צו וואַלגערן זיך צופיל אין די טורמעס ביז זייער משפּט, נאָר זיי זענען שנעל געמשפּט געוואָרן און שנעל אַוועקגעשיקט געוואָרן. זייערע ווייבער, עלנט איבערגעבליבענע, האָבן זיך גאָר געשעצט גליקלעך, וואָס מען דערלויבט זיי איבערצוגעבן זיך אין רשות פונעם עטאַ־קאַנוואַי און גיין מיט זייערע מענער צוגלייך אין ווייטן גלות.

זיי ווערן פאַרעכנט פאַר אמתע אַרעסטאַנטקעס; זיי באַקומען אַרעסט־טאַנטישן פּאַיאָק און אויך אַרעסטאַנטישע הלבשה: צוויי פאַר לייוונטענע וועש, אַ טורמענעם פּרויען־גאַרניטור און אַ לאַנגן כאַלאַט־שינעל פון גרויען געוואַנט, אַ פאַר קאַטעס — שיד אַזוינע פון גראַבער לעדער מיט פּאַדעשוועס, וואָס זענען אָנגעזעצט מיט דיקע, בולטע נעגל — און צוויי פאַר פוס־טיכער, אַרומצווילקלען די פיס, אָנשטאַט זאַקן.

נאָענט אין אַ סיבירער פונקט יעדער איינער זאל אויף אייביק פאַרשיקט ווערן.

די ווייטסטע פונקטן זענען געווען די דערפלעך ביי די ברעגן פון דעם לענגסטן סיבירער טייך לענא, וואָס ציט זיך אויף אַ מהלך פון איבער דריי טויזנט וויאַרסט פון ערגעץ אַ פונקט אַרום אירקוטסק, שניידט דורך די גאַנצע לענג פון דער אירקוטסקער גרויס-גובערניע, דורך ווילדע בערג, זומפיקע טייגעס, אוראַלטע ריזיקע וועלדער, ביז אין יאַקוטסק אַריין, און פון דאָרט ביז אין אימיקן צפון־ים אַריין.

די פאַרשיקטע, וואָס ווערן פונעם גענעראַל־גובערנאַטאָר באַשטימט, לויט זיין חשבון און קאַפּריז, געבראַכט צו ווערן דורך די טורמע־קאַנוואַיען אין די דאָזיקע דערפער, קאַנען נישט געפירט ווערן אַהין איינציקווייז אַדעו אין קליינע גרופעס. זיי מוזן פריער אויפגעזאַמלט ווערן אין אירקוטסקער טורמע אין גרויסע מחנות, און יעדע מחנה קאַן אַוועקגעפירט ווערן צו די באַשטימטע גלות־פונקטן נאָר אין פאַרלויף פון די עטלעכע זומער־חדשים, כדי צו גרייכן די ערטער נישט שפעטער פון אויגוסט, ווען די מערסטע ראַיאָנען ווערן שוין באַפאַלן פונעם פריקומענדיקן אַכוריותדיקן ווינטער. די אַרבעט פונאַנדערצושיקן און צו ברענגען מיטן קאַנוואַי די מחנות צו די פונקטן מוז דורכגעפירט ווערן אין משך פון די חדשים יוני, יולי, אויגוסט.

די, וואָס ווערן פאַרשיקט אין די דערפער אויף די ברעגן פון דעם טייך לענא, מאַכן דורך אַ 2־טאַגיקן צופוס־מאַרש פון אירקוטסק צו דער אַלעקסאַנדראָווסקער קאַטאַרוזשנער טורמע, און פון אַלעקסאַנדראָווסק הייבט זיך אַן דער לאַנגער צופוס־מאַרש דורך די גרויסע בוראַטישע סטעפעס צו דעם טייך. דער דאָזיקער מאַרש געדויערט אַרום צוועלף־פופצן מעת־לעת. עס שפּאַנט אַ מחנה פון הונדערטער אַרעסטאַנטן אַרומגערינגלט אַרום און אַרום פון באַוואָפנטע קאַנוואַי־זעלנער, וואָס גייען אויך צופוס, בראש פון אַן אַפיציר־קאַמאַנדיר, וואָס פאַרט פאַרויס אין אַ ספעציעלער קאַרעטקע. הינטער דער מחנה גייט אַן „אַבאַז“ פון אַ פאַר צענדליק צוויי־רעדערדיקע פּורלעך. זיי פירן דעם „באַגאַז“, מישטיינס געזאַגט, פון די שפּאַנער און אויך די קראַנקע אַרעסטאַנטן, וועגן וועלכע דער דאַקטאָר.

סוף חודש מערץ, אין 1912, האָב איך, אין מאַסקווער בוטירקיי־קאַטאַרגע, פאַרענדיקט מיין אָפיציעלן קאַטאַרגע־טערמין, נאָכן אָפּזיצן אין טורמע בכלל קאַרגע זעקס יאָר, און בין מיט אַ מחנה פון נאָך טערמין־פאַרענדיקטע אַוועקגעפירט געוואָרן מיטן עטאַפּ, דורך אַ היפשער צאָל דורכגאַנגס־טורמעס, קיין סיביר, אין אירקוטסקער טורמע. די אירקוטסקער טורמע האָט באַדאַרפט זיין דער צענטראַלער זאַמלפונקט, וווּ עס ווערן פון פאַרשידענע טורמעס פון אייראָפעישער רוסלאַנד קאַנצענטרירט אַלע מחנות אַרעסטאַנטן, וואָס דאַרפן פונאַנדערגעשיקט ווערן אויף אייביקן גלות אין די נאַענטסטע און ווייטסטע דערפער פון אירקוטסקער און יאַקוטסקער, מוראדיק איזאַלירטע אויף טויזנטער מיילן פונאַנדערגעוואַרפענע, ראַיאָנען.

פון מאַסקווער טורמע ביז דער אירקוטסקער האָט אונדז גענומען איבער פיר חדשים געפירט צו ווערן מיטן עטאַפּ, וואַכנווייז פאַרברענגענדיק אין די טורמעס פון טולע, סאַמאַרע, טשעליאַבינסק, נאַוואַראַסיסק, קראַס־נאַיאַרסק און נאָך אייניקע פונקטן. פון טורמע צו טורמע, ביז אירקוטסק, ווערן די עטאַפּ־מחנות גרעסער און גרעסער, ביז אין די צענדליקער הונד־דערטער. אַחוץ אונדזערע מחנות האָבן אין אירקוטסקער טורמע שוין געוואַרט אויף זייער באַשטימונגס־גורל אַ סך פון פריער נאָך אַנגעקומענע מחנות.

דער גענעראַל־גובערנאַטאָר פון אירקוטסק איז עס געווען דער, אין וועמענס הענט עס איז געלעגן דער גורל פון יעדן איינעם פון די געבראַכטע אין אירקוטסקער טורמע. ער האָט געדאַרפט באַשטימען ווי ווייט אָדער ווי

אויף סיבירער וועגן

צווייטער טייל

נישט זאָרגן וועגן מיר. אויך איר זאָרגט זיך נישט וועגן מיר. איך בין
זייער רויק. זאָגט רודינען, אַז מיר געפעלט די רייזע אין פיבער־לאַנד.
איך צעזעגן זיך מיט אַרקען און לאַז זיך גיין נאָכן וועכטער.
דרויסן, אויף די קאַטאַרגע־הייפן, איז זוניק־ליכטיק. איך גיי מיטן
וועכטער הויף־אייך, הויף־אויס. אויך די ריזיקע מויער־ווענט פון די
קאַטאַרגע־צאמען זענען באַגאַסן מיט זון. ס'איז ערב פּרילינג. פון די ערד־
שפעלטלעך ביי די ווענט זעען זיך אַרויסשפּראַצונגען — דיניקע גראַז־
צינגעלעך.

צוריק אין קאַמער אַ געזונט-געוואָרענער. ער פירט מיך אַריין צו עליקן, שטייט אין דער זייט און קוקט-צו, ווי איד זעגן זיך מיט עליקן, וואָס איז נאָך אַלץ שטאַרק קראַנק. איד גיי מיט אים דערנאָך צוריק אין מיין פּאַלאַטע, צונויפצונעמען מיינע פּאַר זאַכן, מ'שטיינס געזאַגט. מיר קומען אַריין. ערשט צו אונדזער דערשטוינונג דערזעען מיר, ווי מען האָט נאָר- וואָס אַריינגעבראַכט קראַנק אויף טיפּוס — יעדניצקין. אוועקגעלייגט אים אויפן בעט, וווּ עס איז געלעגן דער אַלטינקער. איד בלייב שטיין אַ דער- שיטערטער.

יעדניצקי דערזעט מיך. רופט מיך. איד פּאַל-צו צו אים, נעם

אַרום :

— איר אויך ? — זאָג איד.

— פּאַרוואָס זאָל איד זיין אַן אויסנאַם ? אויב איך און שטיינען האָט

געקומט טיפּוס, קומט עס מיר אוודאי.

— פּאַרוואָס : אוודאי ?

— פאַר וועלן זיך אַרויסדרייען. איצט איז עס מיר פאַרשפּאַרט.

איצט קאָן איד אַביסל אַפרוען פון זיך אַליין...

— צו וואָס די רייד איצט ? די הויפט-זאַך : ווערט געזונט. איר

האַט הויכע טעמפּעראַטור ?

— מסתמא. וואָס איז מיט שטיינען ?

ער איז נאָך קראַנק. אָבער ער וועט עס אַריבערקומען.

— כ'בין צופרידן, וואָס איד זע איד צוריק געזונט.

— דאָס פּאַרלאַז איד שוין דעם שפיטאַל. כ'גיי אין קאַמער צוריק.

טאַקע באלד. אונדזער גוטער אַרקע וועט אויף איד אַכטונג געבן, ווי ער

האַט אַכטונג געגעבן אויף מיר. יא, אַרקע ?

— אוודאי וועל איד אַכטונג געבן, אוודאי, — זאָגט אַרקע.

— איד גיב איד מיין דאַנק פּאַראויס. — זאָגט פיבערדיק יעדניצקי.

איד נעם אים נאַכאַמאַל אַרום. איד פיל זיין הויכע היץ. דער

וועכטער קומט אַריין און רופט מיך.

— גריסט רודינען פון מיר, — זאָגט יעדניצקי, — זאָל ער זיך

— איך נעם עס יאָ ערנסט, מיין הער. איר טאַרט נישט טראַכטן וועגן מיר, אַז איך בין אַ צוגעוואַקסענער צו מיין טורמע. איר טאַרט נישט אַנשרייבן וועגן מיר אַזאַ וואָרט. צערייסט עס, און זייט נישט ממשיך די האַעמע כל־זמן איך לעב. טוט מיר אַ חסד און צערייסט עס. איך גלייב אינעם כוח פון ווערטער. טוט מיר אַ חסד.

— אַז איר פילט עס אַזוי, וועל איך טאָן אייער פאַרלאַנג. איר זעט? אַט צערייס איך עס.

איך צערייס דאָס פאַפיר פאַר זיינע אויגן.

— איך דאַנק אייך זייער, זייער. איצט קאָן איך זיין רויק, — זאָגט ער מילד און ווייך און בלייבט ליגן אין אַ נייעם אָנפאַל פון אָנמאַכט און דרימל.

אויף מאַרגן אינדערפרי כאַפּ איך זיך אויף פריער, ווי אַלעמאַל. איך שפיר, אַז עפעס איז געשען נעבן מיר. איך אייל־צו צו מיין שכן. איך נעם אים אָן פאַר אַ האַנט און — די האַנט פאַלט אַוועק אויף צוריק. איך קוק זיך איין אין זיין פנים, און — נישטאָ קיין פנים. איך הער זיך־צו צו זיין אַטעם, און — נישטאָ קיין אַטעם.

איך מאַך אַ טרעוואַגע. דער דאָקטאָר קומט און — ער האַט נישט וואָס צו טאָן אַרום מיין שכן. ער באַשטעטיקט נאָר, אַז מיין שכן איז גערעכט געווען, ווען ער האַט געזאָגט, אַז ער איז מער נישטאָ אין זיין טורמע־צעל...

אין דעם זעלבן טאָג בין איך באַשטאַנען, אַז דער דאָקטאָר זאָל מיך אויסשרייבן פונעם שפיטאַל און שיקן מיך צוריק צו מיין טורמע־קאַמער. דער דאָקטאָר האַט נישט פרובירט מער מיך צורעדן, אַז איך זאָל נאָך בלייבן אויף עטלעכע טעג. ער האַט פאַרשטאַנען מיין געמיט. ער האַט מיר געדריקט די האַנט און געוונטשן מיר אַלדאָס גוטס. איך האָב אים געדאַנקט פאַר זיין גרויס מענטשלעכקייט, וואָס איז אַ ברכה פון גאָט אומעטום, בפרט נאָך אין אַזאַ אָרט, ווי קאַטאַרגע. איך האָב אים געזאָגט, אַז יעדעס מאָל ווען איך וועל זען אַן אַפעלסין, וועל איך זיך דערמאנען אין אים. אויך אַרקען האָב איך עס געזאָגט.

אַרקע גייט מיר נאָך. ער איז סוף־כל־סוף צופרידן, וואָס איך גיי

דערצו איז עס נאָר אַן אַנווורף, און א סך ווערטער זענען געמעקט. ווען נישט דאָס געמעקטע, וואָלט איך אייך געגעבן דאָס פּאַפּיר, איר זאָלט עס אַליין איבערלייענען.

— ניין, ניין, לייענט איר און איך וועל הערן. און האָט נישט קיין מורא טאַמער וועט עס מיר נישט געפעלן..

איך קאָן אים נישט אַפּזאָגן. איך לייען :

אין שפּיטאַל, נעבן מיר אין שכנות, ליגט אַ מענטש מיט דער פּלייצע צו מיר, אַ קאַטאַרזשניק, זיין קאַפּ — פּול גאונות, און זיין גוף גיט זיך קוים, קוים אַ ריר, ער ליגט נעבן מיר אַ פאַרשטעלטער, אַבער לויטער אַנטפלעקט איז זיין קול, זיין אַטעם, אַ האַסטיק-פאַרשנעלטער, ער באַפּרייט זיך פּון קייטן, פּון שלעסער, פּראַלט פּונאַנדער די ווענט פּון שפּיטאַל, און — שפּאַנט נישט אַריבער די שאוועל; וואָס טיפּער זיין שטאַלץ און וואָס גרעסער — אַלץ מער וואַקסט ער צו צו זיין צעל.

מיין קראַנקער שכן גיט אַ זאָג שאַרף :

— מיט דער לעצטער שורה האָט איר אַלץ קאַליע געמאַכט. צי מעגט איר זאָגן וועגן מיר, אַז איך האָב אין זיך גאונות, איז אַ גרויסער הפּק. ס'איז אַבער, אַן שום ספק, אַז די לעצטע שורה איז נישט ריכטיק. זי קומט מיר נישט. ס'איז נישט אמת, אַז איך וואַקס-צו צו מיין צעל. — ער גיט אַזש אַ געשריי: — ס'איז נישט אמת! איך וואַקס נישט-צו צו מיין צעל, נאָר איך באַפּרייט זיך פּון איר. איך בין מער נישטאַ אין מיין טורמע-צעל. איך בין מער נישטאַ! צערייסט אייערע סטראַפּעס! צערייסט! ער גיט זיך אַ צי-אויס אויף זיין געלעגער, און בלייבט ליגן ווי אַ פאַרגליווערטער.

— איר דאַרפט עס נישט נעמען אַזוי ערנסט, — טענה איך צו אים.

איך בין צעווייטיקט פון שטיינס צושטאנד, פונעם בלוט, וואָס האָט זיך ביי אים באַוויזן, און נאָך מער פון זיינע ווערטער וועגן בלוט. איך דאַרף צופיל נישט זוכן די סיבה פון די דאָזיקע ווערטער זיינע.
איך לייג זיך אויף מיין בעט און איך שעם זיך נישט פאַר זיך אַליין, ווען איך דערפיל טרערן איבער די באַקן.

צו מיין איבעראַשונג דערהער איך מיטאַמאַל מיין קראַנקן שכנס קול. איך גיב אַ קוק, ערשט ער זיצט אויף זיין געלעגער גאַנץ אויפגעהויבן. ער קוקט אויף מיר מיט מידע, אָבער גאַר־גאַר מילדע אויגן.
— איך וואָלט געזאָגט, מיין הער, אַז איר וויינט, צי מיר דוכט זיך עס?

— אַ, עס מאַכט נישט, — זאָג איך, — מאַלע וואָס עס דוכט זיך אַמאַל. איך בין צופרידן, וואָס איר האָט זיך אויפגעזעצט. אפשר ווילט איר עפעס?

— ניין, איך וויל גאַרנישט, מיין הער. איר האָט נעכטן, דוכט זיך, געזאָגט, אַז ס'איז אויפגעקומען אין אייך אַ פאַרלאַנג צו שרייבן אַ ליד וועגן מיר.

— יאָ, אמת. איך האָב אפילו אַ פאַר סטראָפּעס שוין אָנגעשריבן. אָבער איר האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין שום אינטערעס צו דעם.
— מיין אינטערעס צו אַ זאָך דאַרף מען מעסטן מיט אַן אַנדער מאָס, מיין הער.

— אינטערעסירט עס אייך יאָ?

— יאָ, מיין הער. איך וואָלט אפילו עס וועלן הערן.
— נישט קיין פאַרטיקע זאָך ווילט זיך נישט ווייזן. איך האָב בדעה אָנצושרייבן אַ לענגערע באַלאַדע, דערווייל אָנגעוואָרפן נאָר אַ צוועלף שורות, נישט מער.

— לייענט פאַר מיר די עטלעכע סטראָפּעס.

— איך האָב בכלל מורא, אַז עס וועט אייך נישט געפעלן. איר וועט אפשר גאַרנישט זיין צופרידן. אפשר צו פּערזענלעך. כאַטש שרייבן־דיק האָב איך אינזינען נישט נאָר אייך פּערזענלעך, נאָר מסתמא אויך זיך אַליין, דערהויפּט אין די שפּעטערדיקע טיילן, וואָס דאַרפן ערשט קומען.

אַרויסגיין פון דאַנען. עס פרייט מיך, וואָס איר קאָנט זיך שוין אויסשרייבן.
ביי מיר אָבער, זעט אויס, גייט עס נישט ווי ס'באָדאַרף צו זיין.
— איר וועט געוויס געזונט ווערן, עליק. ביי איינעם נעמט עס
אַביסל לענגער.
— ביי מיר זענען די לונגען אָנגעגריפן געוואָרן, זאָגט דער
דאָקטאָר.
— ער זאָגט עס מיר אויך וועגן מיינע לונגען, — האַלט איך אים
אין מוטיקן.
— ביי מיר, אָבער, האָט זיך באַוויזן אַביסל בלוט דורכן האַלדז, —
זאָגט עליק, און זיין קאַפּ, וואָס ער האָט געהאַלטן אויפגעהויבן, אָנגע-
שפּאַרט, גיט אַ פּאַל אַרונטער.
דאָס דערשרעקט מיך. איך האַלט אָבער אָן מיין טרייסטונג-טאַן :
— פון וואָנען ווייסט איר, אַז דאָס קומט פון די לונגען ? האָט איר
דערציילט דעם דאָקטאָר ?
— יא, דערציילט. ער זאָגט, אַז איך זאל זיך נישט שרעקן.
— נו, זעט איר ? אוודאי דאַרפט איר זיך נישט שרעקן.
שטיין שווייגט אַ היפשע וויילע, דערנאָך זאָגט ער, מער צו זיך.
ווי צו מיר :
— בלוט איז אַ צייכן.
— אַ צייכן פון וואָס ? — פרעג איך מיט אַן אומרויקער אנונג.
— בלוט איז אַן אָנזאָג. בלוט רופט זיך אַפּ, מאַנט. בלוט האָט דעם
זעלבן קאַליר. בלוט פאַרלעשט זיך נישט.
איך געם-אַן עליקן פאַר ביידע הענט.
— איך בעט אייך : האַלט זיך רויק. איר דאַרפט געזונט ווערן. איר
וועט געזונט ווערן. טראַכט נאָר וועגן איין זאַך : געזונט ווערן. מען זעט
איך דאָ גוט צו ?
— כ'קאָן זיך נישט קלאָגן. אייער בן-עיר אַרקע איז אַ טייערער
מענטש.
— זייט געזונט. עליק. מירן זיך נאָך זען, — זאָג איך, און קער זיך
אום צו מיין פּאַלאַטע.

- איר פארדינט א סך מצוות, אַרקע. נעמט מיך אויף עטלעכע מינוט צו שטיינען. איך וויל אים זען.
- איך גיי אַריין מיט אַרקען אין דער פּאַלאַטע, וווּ שטיין ליגט צווישן נאָך פיר חולאים. איך קום-צו צו זיין בעט. עליק שטיין ליגט, זיין קאַפּ עטוואָס אויפגעהויבן, אַנגעשפּאַרט אין קישן. דאָס אַליין נעם איך אָן פאַר אַ גוטן סימן.
- איר זיצט שוין אַביסל, — זאָג איך, — דאָס איז גוט.
- אַבער איך בין נאָך זייער קראַנק, — זאָגט שטיין, און זיין קול איז שוואַך, קוים וואָס איך הער.
- דער דאָקטאָר זאָגט מיר, אַז עס גייט אייך צום בעסערן. דעם טיפּוס זענט איר איבערגעקומען. דאָס איז דאָס וויכטיקסטע.
- איך האָב נאָך אַבער אַלץ היץ, און די כוחות גייען מיר אויס. איך קוק אים אין פנים. איך דערקען אים קוים. אַזוי איינגעדאַרט איז ער. די האָר פון זיין קאַפּ זענען אַלע אַרויסגעפאַלן. אויך מיינע האָר זענען שטאַרק שיטער געוואָרן, אַבער ביי אים איז דער קאַפּ געוואָרן אינגאַנצן נאַקעט. זיינע אויגן זענען אַריינגעזונקען ווי אין צוויי גריבלעך אַריין, נישט צו כאַפּן זייער בליק. איך נעם-אָן זיין האַנט, דריק זי. ער גיט אַ שמייכל, אין דער זעלבער צייט גיבן זיך זיינע ליפּן אַ פאַרקלעם. ווי צום וויינען.
- נו, נו, עליק, וויינען דאַרף מען נישט, — זאָג איך.
- ס'איז פון שוואַכקייט, — זאָגט שטיין. — אוודאי דאַרף איך נישט וויינען. כ'דאַרף דאַנקען, וואָס איך בין נישט געשטאַרבן. דאָ, אין מיין פּאַלאַטע, זענען צוויי געשטאַרבן, פונעם טיפּוס. כאַטש אין דער אמתן האָט מיר געקומט צו שטאַרבן.
- רעדט נישט אַזוי, עליק.
- איך רעד נישט גלאַט אין דער וועלט אַריין, איך מיינ עס.
- איר האָט גענוג אַדורכגעליטן. טראַכט איצט וועגן איין זאַך נאָר : געזונט ווערן.
- נו, זעט איר דאָך, אַז איך ווער נישט געזונט. איך בין פריער פון אייך קראַנק געוואָרן אויפן טיפּוס, און איר, הער איך, ווילט שוין

נאָך נישט פאַרנומען, מעג מען דרינגען, אָז די טיפּוס־עפּידעמיע איז קלענער געוואָרן?

— לאַמיר האַפּן אַזוי, — זאָגט דער דאָקטאָר, און גייט אַרויס צו די אַנדערע פּאַלאַטעס.

איך זען זיך אויף מיין בעט און היט די באַוועגונגען פון מיין טובער־קולאַזן שכן. ער ליגט אין אַ האַלב־דרימל. מיר ווילט זיך אַרויסווייזן אים עפעס נאָענטקייט, עפעס טאָן אַרום אים, עפעס דערלאַנגען אים — אָבער איך ווייס נישט וואָס. ער פאַרלאַנגט גאַרנישט. ער בעט גאַרנישט. ער וויינט אפילו נישט אַרויס קיין מינדסטן סימן, אָז עפעס טוט אים וויי. ער ליגט צוויי טרייט פון מיר, אָבער עס דוכט זיך מיר, אָז דאָס בעט זיינס שטייט ערגיין אין אַן אַנדער וועלט, צו וועלכער איך קאָן מיט קיין מיטלען נישט צוקומען. נישט נאָר איך, קיינער נישט.

עס קומט אַריין אַרקע. איך ווינק צו אים וועגן מיין שכן :

— דער דאָקטאָר זאָגט, אָז ס'איז אַ פּראַגע פון טעג.

— איך ווייס, — זאָגט אַרקע, — פונדעסטוועגן פּרובירט צוגיין צו

אים, פּרעגט אים, צי וויל ער עפעס. איך וועט ער אפשר ענטפערן.

איך טו עס. איך גיי צו. איך שטיי און קוק אים אין פנים אַריין. איך

וואַרט, אפשר וועט ער עפענען די אויגן. זיין אַטעם איז גראַד רויק. אויך

אַזוי זיין פנים. אַרקע ציט מיך פאַר אַ האַנט :

— ער שלאַפּט, לאַמיר אים נישט שטערן.

מיר גייען אָפּ פון זיין בעט. איך זאָג :

— כ'האָב געבעטן דעם דאָקטאָר ער זאָל מיך אויסשרייבן פון שפּי-

טאַל. ס'איז מיר שווער צו זיין דאָ. וויל ער גראַד, אָז איך זאָל נאָך דאָ זיין

אַרום אַ וואַך.

— אודאי, אודאי, — זאָגט אַרקע, — וואָס האָט איר זיך צו

אייילן? אַזאַ עסן ווי דאָ וועט איר דאָך אין קאַמער נישט האַבן.

— דאָס זאָגט טאַקע דער דאָקטאָר. און איר, אַרקע, ווילט נאָך זיין

לאַנג דאָ?

— דער דאָקטאָר און אויך דער הויפּט־אויפּזעער ווילן עס. איך

געפעל זיי, ווי איך גיב אַכטונג אויף די חולאים.

- מעג איך אייד פרעגן, דאָקטאָר, ווי איז די אמתע לאַגע פון מיין טובערקולאָזן שכן?
- זיין לאַגע איז זייער שלעכט, מיין פריינט, — זאָגט שטיל דער דאָקטאָר און קוקט מיט טרויער אין דער זייט פון מיין שכן. — ס'איז אַ פראַגע פון געציילטע טעג, און אפשר אפילו נאָך ווייניקער.
- נישטאָ קיין שום הילף פאַר אים?
- נישטאָ.
- ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער האָט אייד איבערגעגעבן אַ העפט מיט פאַרשריבענע געדאנקען.
- דאָס דאַרף בלייבן צווישן אונדז, פאַרשטייט זיך.
- אַ, געוויס, איר מעגט רויק זיין, — זאָג איך, — האָט איר אַריינגעקוקט אינעם העפט?
- ווי קאָן איך? — זאָגט דער דאָקטאָר, — ס'איז דאָך געשריבן אין יידיש, כ'זעל עס געבן איינעם פון מיינע יידישע פריינט איבערצורלייענען. דער מענטש זעט אויס צו זיין גאַר-גאַר נישט קיין געוויינלעכער.
- איר וויסט עפעס פרטים וועגן אים, דאָקטאָר?
- ניין, זייער ווייניק, ער לאָזט זיך נישט רעדן וועגן זיך. אַ מענטש צו סודותדיקער, פון זיין משפחה, ווייזט אויס, אַ פאַרלאָזענער, און אפשר זאָגט ער אינגאַנצן נישט קיין משפחה? אַזוי זעט עס אויס, ער איז שוין זינט זעקס יאָר אַ פאַרמשפטער, אַבער דאָ, אין בוטירקיי-קאַטאָרגע, איז ער נישט מער ווי עטלעכע חדשים, די גאַנצע צייט אין שפיטאַל דאָ, פרובירט איר דערגיין עפעס פון אים.
- כפרוביר, אַבער ער לאָזט זיך נישט, דערהויפּט יוען איך פרעג אים עפעס וועגן זיין פערזענלעכן לעבן, ווי איז דער צושטאַנד פון מיין פריינט שטיין, דאָקטאָר?
- ער איז נאָך זייער קראַנק, אַבער פון געפאַר איז ער אַרויס.
- איך מעג אַריינגיין אין זיין פאַלאַטע זען אים אָפט?
- נישט צו-אָפט, מיין פריינט, ער דאַרף אַ סך רו.
- פון דעם וואָס דאָס בעט, ווו דער אַלטינקער איז געלעגן, שטייט

אין אַ וואָך אַרום דערפיל איך זיך אַלץ מער און מער שטאַרקער. דער דאָקטאָר היט־אַפּ זיין מתן בסתר — דעם אַפעלסין, וואָס ער ברענגט מיר אַלע אינדערפרי, ווען ער מאַכט זיין אַלגעמיינעם באַזוך אין אונדזער שפּיטאַל. ער דערלויבט מיר שוין אַרומגיין, זיצן ביים טישל לעבן פענצ־טער. ער האָט שוין אפילו מיר פאַרשריבן אַ וואַנע. אַרקע האָט מיך אַריינגעפירט אינעם ספּעציעלן באַד־צימער, וווּ עס זענען געשטאַנען עטלעכע הילצערנע וואַנעס, וואָס האָבן אויסגעזען ווי ברייט־פונאַנדערגע־שפּרייטע פעסער. אַרקע האָט אַנגעפילט אַ וואַנע מיט וואַרעם וואַסער, און ער האָט אַכטונג געגעבן ביז איך האָב מיך אַריינגעזעצט אינעם פעסל. ער איז אויך דערנאָך געקומען מיר העלפן אַנטאָן זיך און ברענגען מיך צוריק אין מיין פּאַלאַטע. ערשט איצט דערפיל איך, אַז איך האָב אַראָפּ־געשווענקט פון זיך דעם טיפּוס. מיין אַפעטיט וואַקסט און דאָס איז דער בעסטער סימן, אַז איך קער זיך אום צו מיינע פּריערדיקע כּיחות. עס געמט שוין אפילו אויפקומען אין מיר אַ פּאַרלאַנג וואָס שנעלער פּאַרטיק ווערן מיטן שפּיטאַל און אומקערן זיך צוריק אין טורמע־קאַמער. איך רעד וועגן דעם מיטן דאָקטאָר. איך פרעג אים: ווען וועט ער מיך אויסשרייבן פונעם שפּיטאַל?

— וואָס איילט איר זיך? — שמיכלט דער דאָקטאָר.

— איילן אייל איך זיך טאַקע נישט, — זאָג איך, — נאָר עס ווילט זיך אַרונטערגיין פון דער ליסטע פון חולאים.

— איר וועט אַרונטערגיין. זאָרגט זיך נישט. וואָס אַרט אייך, אַז איר וועט זיין דאָ נאָך אַ וואָך, צי וויפיל, אויף אַ חולה־פּאַיאַק? דעם קאַטאָרגע־פּאַיאַק אין אייער שטענדיקער קאַמער וועט איר נישט פאַר־שפּעטיקן, — טענהט אַריין אין מיר דער ליבהאַרציקער דאָקטאָר. — אַחוץ דעם זענען אייערע לונגען אביסל אַפגעשוואַכט, וועט אייך נישט שאַטן צו זיין דאָ אין שפּיטאַל נאָך אַביסל צייט. אַריינכאַפן נאָך אַ וואָך טרינקען מילך.

— זייט מיר מוחל, מיין הער, וואָס כ׳האַב עס געזאָגט. זייט מיר מוחל. ס׳איז טאַקע געמיין פון מיר. אָט זאָג איך, אַז איך בין באַפרייט פון מיין גוף, און אָט כאַפּ איך זיך אַרויס מיט אַ נאַריש וואָרט פון קנאה.

— ליגט נישט מיט דער פלייצע צו מיר.

— אַזוי וויל איך, מיין הער.

— עס קומט אויף אין מיר אַ פאַרלאַנג אַנצושרייבן אַ ליד וועגן אייך, — זאָג איך און מיין, אַז מיט דעם וועל איך אים אַ רודער טאָן, ער זאָל זיך צוריק אַ דריי געבן צו מיר מיטן פנים. אָבער, ניין. ער ענטפערט קאַלט:

— שרייבט, מיין הער, מיך אַרט נישט.

— מען האָט מיר געזאָגט, אַז איר שטאַמט פון אַ רבנישער משפּחה.

— אמת, מיין הער.

אויף מיינע ווייטערדיקע רייד צו אים ענטפערט ער שוין אינגאַנצן נישט. לאַז איך אים אָפּ.

עס גייט דורך די שפיטאַליקע פריע שעה פון אַוונט־עסן. אַרקע העלפט מיר, זעט מיך צו, ער שטעלט עסן אויך נעבן דעם בעט פון מיין פאַרפאַלן־קראַנקן שכן. אָבער יענער רירט זיך נישט צו צו דעם. וויפיל אַרקע און איך ווענדן זיך נישט צו אים, ער זאָל זיך איבערקערן מיטן פנים צו אונדז און פאַרזוכן עפעס פונעם עסן, העלפט עס נישט. אַרקע לאַזט דאָס עסן (גרויפן־זופּ, אַ גלאַז מילך און ווייס ברויט) שטיין נעבן דעם חולהס בעט. ערשט אין אַ שעה צוויי אַרום, קערט ער זיך איבער און נעמט טרינקען מיט לאַנגע הפסקות דאָס גלאַז מילך. טרינקט אויס און זינקט ווייטער אַריין אין אַ שווייגעניש.

צו נאַכט צו ברענגט מיר אַרקע אַ גרוס פון שטיינען, אַז ער איז נאָך אַלץ אין היץ. איך בעט אים, אַרקען, ער זאָל די נאַכט און ווייטער זיין מער אַרום שטיינען ווי אַרום מיר. אַרקע זאָגט עס מיר צו, און מיין האַרץ איז פול מיט דאַנק צו אָט דעם פשוטן גוטן יונג. כ׳האַב געמיינט, אַז עס וועט בלייבן אין אים אַ פאַרדרוס אויף מיר צוליבן זעקעלע צוקער. ערשט — ניין.

אַריינגעקליבן אין מיר מיט זיין פולער קראפט. פון די פיס אָן און אַרויפצו, ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, מיין הער.

— וואָס שרייבט איר איצט ?

—איצט שרייבט איך נישט קיין ווערטער מער, נאָר ציפערן. איך השבון דעם גאַנג פון גאַט אין מיר. איך חשבון וויפיל צאָל גאַנג ער מאַכט אין מיר פון אונטן אַרויף יעדע שעה, יעדן טאָג; איך חשבון אויס וויפיל טעג ער וועט נאָך דאַרפן האָבן און וויפיל שעה, ביז ער וועט צוקומען צום האַרץ. עס קאָן טאַקע זיין, אָז ער דאַרף נישט מער ווי שעה. דאָס האַרץ איז, אין מיין פאַל, דער העכסטער פונקט. נישט דער מאַרץ. דער העכסטער פונקט פון שטייגונג.

מיין אויסטערלישער שכן קערט אַוועק זיין פנים פון מיר, דרייט זיך איבער צו מיר מיט דער פלייצע. ער וויל מער נישט רעדן, זע איך. אָבער מיר ווילט זיך אים נישט אָפלאָזן. ער האָט אויפגעוועקט אין מיר אַ געוואָלדיקן אינטערעס. ס'איז קלאָר פאַר מיר, אָז ער גייט צו זיין סוף. יעדער אבר זיינער איז אויסגעדארט. ער איז כלו הויט און ביינער. — און אַט ליגט ער מיטן פנים אָפגעקערט פון מיר. אַ שטאַרבנדיקער סוד.

ליגנדיק אַזוי מיט דער פלייצע צו מיר, גיט ער אין עטלעכע מינוט

אַרום אַ פּרעג :

— מעג איך וויסן צי איר שרייבט עפעס איצט, מיין הער ?

איך דערפריי זיך וואָס ער נעמט ווידער רעדן.

— אָז איך בין קראַנק געווען די וואַכן, האָב איך נישט געשריבן,

-- זאָג איך.

— און איצט, אָז איר פילט זיך בעסער ?

— ס'איז דאָך דער ערשטער טאָג, אָז איך פיל זיך בעסער.

— אייער ערשטער טאָג איז מיין לעצטער טאָג, מיין הער.

— זאָגט עס נישט אַזוי. איר טוט מיר וויי. אַזאָ געדאַנק איז מיר

אַליין דורכגעגאַנגען אין דער פרי, ווען מען האָט צוגענומען דעם אלטינקן.

— פאַרוואָס זשע קומט מיר, אָז אויך איר זאָלט מיר וויי טאָן ? צי האָב

איך דען אַ דעה איבער טויט און לעבן ? איבער קראַנק זיין און געוונט

ווערן ?

ה. לייוויק

- באגנוגנט זיך, מיין הער, מיט דעם וואָס איך ענטפער. נישט אַלעמען ענטפער איך בכלל.
- מעג איך אייך פרעגן פאַרוואָס איר זענט פאַרמשפט?
- נישט פאַר פאַליטיק, מיין הער.
- מעג איך אייך פרעגן ווי לאַנג איר זענט שוין קראַנק?
- שוין עטלעכע יאָר.
- טובערקולאָז?
- טובערקולאָז, מיין הער.
- איך זע, אַז איר שרייבט אין העפטן. איר שרייבט, זע איך, אַ סך. מעג איך אייך פרעגן, וואָס איר שרייבט?
- איך האָב אייך, דוכט זיך, שוין געזאָגט, איך שרייב מחשבה.
- איר שרייבט אויף יידיש, זע איך.
- נאָר אויף יידיש, מיין הער.
- און וואָס טוט איר מיט אייערע פאַרשריבענע פאַפירן?
- איך גיב זיי אַוועק דעם דאָקטאָר און ער גיט זיי איבער אין קאַנטאָר דער אדמיניסטראַציע. אָבער איין העפט, וואָס איך האָב פאַר-שריבן לעצטע וואָך, האָב איך געבעטן דעם דאָקטאָר, אַז ער זאָל עס מיט-נעמען מיט זיך, דורכטראַגן עס און באַהאַלטן עס ביי זיך אין שטוב. ער האָט ריזיקירט און געטאָן מיין פאַרלאַנג. ער איז אַ טייערער הער. אין יענעם העפט האָב איך זיך געזעגנט מיט זיך אליין. דאָרט האָט דער, וואָס רופט זיך אײך, געפרעגט ביי זיך אליין אַ פשוטע פראַגע: „צי ווייסטו וואָס עס מיינט אויסשפּייען לונגען? און צי ווייסטו דעם שכל דערפון?“ — און אַז דער, וואָס רופט זיך אײך, האָט נישט געוויסט וואָס צו ענטפערן, האָב איך פאַרענדיקט מיט אים.
- וואָס מיינט איר : פאַרענדיקט?
- דאָס מיינט : איך האָב זיך צעזעגנט מיט דעם וואָס רופט זיך אײך. געזאָגט אים אַדיע. אויף אַלעמאַל אַדיע. בין פאַרטיק געוואָרן מיט אים. און אַז איך בין פאַרטיק געוואָרן מיט אים, האָט ער זיך אַרויסגע-קליבן פון מיר. און אַז ער האָט זיך אַרויסגעקליבן פון מיר האָט גאָט זיך

ער קריכט אין מיר, ווי ער באַוועגט זיך צו פאַרנעמען אַלע מיינע רמ"ח אברים און שס"ה גידים. איך פראָטעסטיר נישט. איך ווער זיך נישט קעגן זיין כוונה צו פאַרנעמען אַלע מיינע אברים און גידים. פאַרקערט, איך האָב הנאה וואָס ער איז אַריין אין מיר און ער נעמט מיך אַין אַן באַלאַגע־רונג און אַן קריג. ער איז אין שלום מיט מיר און איך בין אין פולן שלום מיט אים. פאַרשטייט איר עס, מיין הער?

— אַז איר טוט אַ זאַג „מיין הער“ דוכט זיך מיר נאָך אַלץ, אַז איר גיט איראַניש אַ לאַך. קוק איך אויף אייך און באַגרייף אייך נישט.

— אייך איז נישט צום האַרצן, וואָס איך רוף אייך „מיין הער“? איך רוף אייך אַזוי, ווייל איך האָב ליב דיסטאַנץ. איך גיי קיינמאַל נישט אַרויס פון מיינע גרענעצן. און איך לאָז קיינעם נישט אַריבערגיין איבער מיין גרענעץ. איך בין אַ קאָטאַרושניק, וואָס איז דער פּולער האַר איבער זיין טערמין. איך בין שוין לאַנג נישט אונטערן רשות פון נאַטשאַלסטוו. איך בין אַליין נאַטשאַלסטוו. איך בין אַליין דער האַר איבער מיין טער־מינס ענדע.

— מעג איך אייך פּרעגן עפעס פּערזענלעכעס?

— איר מעגט, מיין הער.

— איר האָט אויף דער פּריי משפּחה?

מיין שכן ענטפּערט נישט גלייך. ער טראַכט אַ וויילע און זאָגט:

— וואָס וועט עס אייך געבן, אויב איך וועל אייך זאָגן? וואָס איז

דער חילוק צווישן אַ שטאַרבער וואָס האָט אַ משפּחה, און צווישן אַ שטאַרבער, וואָס האָט נישט קיין משפּחה? דאָס טובערקולאָזע געשווילעכקייט, וואָס שטייגט פון די פּיאַטעס אַרויפצו, רעכנט זיך נישט מיט דעם.

— איך האָב עס אייך געפּרעגט, — זאָג איך, — ווייל מיר ווילט

זיך פשוט וויסן עפעס מער וועגן אייך.

ער זעצט זיך אויף אויף זיין געלעגער:

— צו וואָס דארף עס איינער וויסן וועגן אַ צווייטן מער וויפּיל

דער צווייטער דערציילט וועגן זיך?

— איך פּרעג אייך פשוטע פּראַגעס און איר ענטפּערט טשיקאָווע.

שרייבט אַ ליד, און איך שרייב אַ מחשבה. עס שטייט געשריבן: אַלע מיינע ביינער רעדן, אָדער זינגען. און ביי מיר — אַלע מיינע ביינער דענקען. מיינע ביינער הייבן אָן געשוואַלן צו ווערן אין מיין לעצטער שטופע פון טובערקולאָז. דאָס געשווילעכץ הייבט זיך אָן פון די פיס. זענען זיי די ערשטע צו אויפגיין אין מחשבה. איך דאַרף נישט אַריינגיין אין גאַט, — גאַט גייט אַריין אין מיר. אין מיינע פיס איז ער שוין אַריין. און איך שפיר זיין מחשבה אין זיי. אויך אין מיין בוך האָב איך שוין פאַרשריבן דעם שטראָם פון גאַטס מחשבה אין מיינע פיס.

— כ'וועל אייך זאָגן דעם אמת: איך האָב זיך נישט געריכט צו הערן אַזוינע רייד.

— געפעלן אייך נישט מיינע רייד, מיין הער?

— פאַרקערט.

— איר האָט זיך נישט געריכט, ווייל איר זענט קיינמאַל אויף אַן אמת נישט קראַנק געווען און קיינמאַל אויף אַן אמת נישט געליטן.

— דאָס זאָגט איר נישט ריכטיק. כ'בין נישט איינמאַל קראַנק געווען.

— אָבער גאַטס מחשבה אין גוף האָט איר נאָך קיינמאַל נישט געפילט. נישט געקאַנט פילן. אפשר האָט איר געזאָגט אַמאַל דעם סוד פון טויט, אָבער דעם סוד פון שטאַרבן, און ווער רעדט פון לאַנגן שטאַרבן, האָט איר נישט געקאַנט פילן. איך, מיין הער, טאַפ אָן דעם שטאַרבן מיט די הענט. מיינע טעג זענען געציילטע, און אויך זיי טאַפ איך אָן מיט די הענט. איך שפיר ווי גאַט צאַפלט זיך אין זיי.

— איר זענט אַ גלייביקער ייד, פאַרשטיי איך.

— וואָס הייסט אַ גלייביקער ייד, מיין הער? — איר רעדט אַלץ

אַזוינע באַקאַנטקייטן. אַז איך זאָג דאָך אייך: גאַט צאַפלט זיך אין מיינע געשוואַלענע פיס און ער שטייגט דורך זיי אַלץ העכער. מאַרגן וועט ער שוין אפשר אַרויפשטייגן ביז צו מיינע קני, און דערנאָך העכער און העכער און העכער — ווי עס פאַסט פאַר גאַט. איך פאַרצייכן אין מיין מחשבה-בוך יעדן ריר זיינעם, יעדן הויב וואָס ער גיט זיך דורך מיין בלוט, יעדן ציטער וואָס ער גיט אונטער מיין הויט. ס'איז מיר זייער טשיקאַווע צו פילן ווי

- איר גלייבט אין גאָט ?
- גאָט גלייבט אין מיר.
- טשיקאָווע צו הערן אַזוינע רייד — זאָג איך, און ס'וואַקסט אין מיר די רעטענישקייט פון דעם דאָזיקן קראַנקן קאַטאָרוזשניק.
- וואָס איז דאָ אַזוי טשיקאָווע ? — רעדט ער אַזוי ווי צו זיך אַליין מיט אַ נאָטע פון פאַראַכטונג. — איך בין נישט קיין טשיקאָווער. איך בין איך, מיין הער.
- אויב מיר רעדן שוין אַזוי, — זאָג איך, — וועל איך זיך דער-לויבן איך נאָך עפעס צו פרעגן.
- פרעגט, מיין הער.
- ווי קומט עס, וואָס ווען די וועכטער האָבן אַרויסגעטראָגן פון דאָנען דעם שטאַרבנדיקן אַלטינקן, האָט איר אפילו מיטן קאַפּ נישט אַ דריי געטאָן צו זען, וואָס דאָ טוט זיך אָפּ. אַ מענטש שטאַרבט און איר האָט אַפילו נישט געוואָלט אַ קוק טאָן.
- מיין שכן גיט זיך אַ צאַפּל מיט אַלע זיינע אברים :
- וואָס ווייסט איר וועגן שטאַרבנדיקן ? וואָס ווייסט איר וואָס עס מיינט „אַ מענטש שטאַרבט“ ? און וואָס ווייסט איר וואָס עס מיינט „קוקן“ ווי מען שטאַרבט ? — איך דאַרף נישט „קוקן“, מיין הער. איך בין נישט קיין „קוקער“. איך בין אַליין אַ שטאַרבער, מיין הער. איך שטרייך אונטער, וואָס איך זאָג : אַ שטאַרבער, פאַרשטייט איר, וואָס איך זאָג, מיין הער ?
- יאָ. איך פאַרשטיי.
- טאָ פאַרשטייט, אויב אַזוי, נאָך מער, מיין הער. מער ווי מיינע אויגן זעען ווי אַ מענטש שטאַרבט, זעען עס מיינע פיס. יאָ, מיין הער. איך זע מיט מיינע פיס מער ווי מיט מיינע אויגן. די פינגער פון מיינע פיס זענען שוין געשוואָלן, און איך האָב עס שוין פאַרשריבן אין בוך פון מחשבה.
- מאַכט מיר קלאָר וואָס איר מיינט.
- ס'איז איך נישט קלאָר, מיין הער ? — אייער פריינט, דער וואָס גיט אַכטונג אויף איך, האָט דאָך מיר געזאָגט, אַז איר זענט אַ שרייבער, אַ פאַעט. און אַ פאַעט דאַרף גלייך אויפכאַפן די כוונה פון אַ וואָרט. אַ פאַעט

— איר מעגט, מיין הער, — זאָגט מיין שכן מיט אַזאַ מין טאָן פון
וואַזשנעקייט און שטייפער אַנגעצויגנקייט. דער מענטש ווערט מיר נאָך
אויסטערלישער.

— פאַרוואָס רופט איר מיך „הער“ — פרעג איך.

— מיט דעם וואָס איז נישט קיין הער, רעד איך נישט.

— פאַרוואָס ?

— נישטאָ קיין פאַרוואָס. איך גיב קיינעם נישט קיין דערקלערונג-
גען. מיין וואָרט איז אַבסאָלוט.

— וואָס מיינט איר — אַבסאָלוט ?

— אַז איך זאָג איינעם הער, איז עס אַ כבוד פאַר אים.

— איך בין צופרידן צו זאָגן אייך אַ דאַנק פאַרן כבוד, — ענטפער
איך, אַריינציענדיק זיך אינעם טאָן פון זיין רעדן.

ער גיט אויף מיר אַ קוק, אַנציענדיק די ברעמען זיינע, און שווייגט.

איך זאָג ווייטער :

— מעג איך אייך נאָך עפעס פרעגן ?

— איר מעגט, מיין הער.

— איך בין שוין דאָ אין פאַלאַטע עטלעכע וואָכן, — זאָג איך, —

געווען שטאַרק קראַנק, און איר, ליגנדיק נעבן מיר די גאַנצע צייט, האָט

נישט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט צו מיר. ווי איז דאָס מעגלעך ?

מיין שכן ענטפערט, — קוקט נישט אויף מיר, נאָר אויף דער

כטעליע :

— שטאַרק קראַנק, זאָגט איר, מיין הער ? דאָס הייסט ביי אייך

שטאַרק קראַנק ? וואָס ווייסט איר פון זיין שטאַרק קראַנק ? זייט אָפגעהיט,

מיין הער, מיט אייער וואָרט. מאַכט נישט קיין חוזק פון דעם גרויסן גורל,

וואָס רופט זיך : קראַנק זיין ! ווי קומט איר מיט אייער טיפוסל אין גרויסן

יחוסדיקן גורל אַריין ?

— איר רעדט ווי אַ פילאָזאָף — זאָג איך.

— חלילה, מיין הער. איך האַלט נישט פון פילאָזאָפן, און אוודאי

נישט פון איבערגעניצעוועטע ווערטער. צו וואָס דאַרף איך זיין אַ פילאָ-

זאָף ? איז גאָט אַ פילאָזאָף ?

אײם. איך מאַך אָפּ בײַ זיך, אַז איך מוז נישט אַנדערש ווי צווינגען אים צו זאָגן אַ וואָרט! איך מוז ברעכן זײַן עקשנות! אָבער ווי אַזוי? דער נײַנטש מוז זײַן אָדער אַן אײנגעשפּאַרטער טשודאק, אָדער טאַקע אַ צעדרייטער. ער האַלט אין אײַן שרײַבן. טשיקאָווע צו וויסן: וואָס שרײַבט ער?

דורך די גראַטע־שוײַבן שטראַמען אַרײַן ברייטע פּאַסן נאַכמיטיק־ליכטיקייט. העלע זוניקייט. די גראַטע פון אַ שפיטאַל־פענצטער דריקט נישט אויף דיין געמיט אַזוי שטאַרק ווי אין דער געוויינלעכער קאַטאָרגע־קאַמער. סײַ־ווי־סײַ האַסטו נישט קײן כּוח צו באַוועגן זיך, — אַרט דיך נישט צופיל די פּאַרשפּאַרטקייט, די פּאַרגראַטעוועטקייט. און היינט, זעט אויס, איז דער טאַג אויף „יענער זײַט“ זײער אַ זוניקער: די גראַטעס אַלײַן זענען באַגאַסן מיט גאַלד־ליכט.

איך דרעמל אײַן. איך כאַפּ זיך אויף נאָך מער געקרעפטקייט. איך זע, צו מײַן פּאַרחידושונג: מײַן טשיקאָווער שכן־חולה זיצט אויף זײַן בעט מײַטן פּולן פּנים צו מיר. זײַנע פּיס — אַרונטערגעהאַנגען, איבערגעדעקט מיט זײַן קאַלדרע, זײַן נאַקעטע ברוסט נאָך מער צעעפנט ווי שטענדיק, איצט זע איך ווי דאָר זי איז.

איך נעם זיך אָן מיט מוט און מיט אַביסל איראַניע, און איך זאָג: — מעג איך אײַנשטעלן און רעדן אַ וואָרט צו אײך, חבר שכן? איר זענט אַ ייד, פּאַרשטיי איר. רעד איך צו אײך יידיש.

דער שכן מײַנער גיט זיך אַ טרייסל מיטן גאַנצן גוף זײַנעם. ער ציט אַרויף זײַנע אַראַפהענגענדיקע פּיס צוריק אויפן געלעגער, דעקט זיך איבער מיט דער קאַלדרע ביז צום האַלדז, בלייבט זיצן אַנגעשפּאַרט אַן זײַן אויפגעשטעלטן קישן מיטן פּנים געווענדט צו מיר. ער עפנט זײַנע ליפּן און זאָגט אויף יידיש טאַקע:

— איר האַט מײַך עפּעס געפּרעגט, מײַן הער?

זײַן זאָג „מײַן הער“ מאַכט מײַך נאָך מער נײַגעריק. איך כאַפּ נישט, צי ס'איז פון זײַן זײַט אויך אַביסל איראַניע, אָדער אַזאַ דרך פון רעדן.

— יאָ. איך האָב אײך געפּרעגט צי כ'מעג רעדן צו אײך.

— נו, גוט, — זאגט אַרקע. — רוט. שלאָפּט אביסל. כּוועל איך
ברענגען מיטיק שפּעטער.
ער גייט אַרויס.

30

אַז איך בלייב איבער אַליין מיט מיין מאַדנעם שכן־חולה און מיט
דעם ליידיקן בעט, וווּ ס'איז נישט לאַנג צוריק געלעגן דער שטאַרבנדיקער
אַלטינקער, דערפיל איך ערשט די אימהדיקייט פון אַ ליידיק בעט. עס
נעמט זיך מיר דוכטן, אַז עמיצער, אַ נישט געזעענער, ליגט נאָך אַלץ
אויפן נאַקעטן מאַטראַץ, זעצט פאַר די גסיסה, און אַ טאדלונג טראַגט זיך
פונעם נישט געזעענעם צו מיר „דו ווערסט געזונט אַקוראט ווען איך
גוסס. נישט אַנדערש ווי מיר אויף להכעיס ווערסטו געזונט אין דער
זעלבער שעה ווען איך שטאַרב.“ — איך טענה אויף צוריק צום ליידיקן
בעט: וואָס בין איך שולדיק? צי ליגט עס דען אין מיינע הענט? צי איך
האַב אַ דעה איבער טויט און לעבן? ענטפערט דאָס ליידיקע בעט: „פאַר-
וואָס האָסטו טאַקע נישט קיין דעה? „פאַרוואָס ליגסטו און קוקסט מיט
צוויי כלומרשט אומשולדיקע אויגן? פאַרוואָס מישסטו זיך טאַקע נישט
אַריין?“ — אין וואָס זאָל איך זיך אַריינמישן? — פרעג איך. — „אין דער
ליידיקייט זאָלסטו זיך אַריינמישן. יא, אין מיין געפאַנגענער ליידיקייט
זאָלסטו זיך אַריינמישן.“ — טענהט אַלץ דער נאַקעטער מאַטראַץ. אָבער
איך בין דאָך אַליין אַ געפאַנגענער, זאָג איך. „רעד נישט קיין נאַרישקייטן
און דריי זיך נישט אַרויס מיט פאַלשע תירוצים.“

אַזוי טראַגט זיך די טאדלונג איבער מיר.

און מיין אויסטערלישער שכן־חולה, דער „צעדרייטער“, זיצט נאָך
אַלץ מיט אַ האַלבן פנים צו מיר. איך באַנעם נאָך אַלץ נישט וואָס פאַר
אַ מין פאַרשוין ער איז און פאַרוואָס איך הער נישט קיין איין וואָרט פון

וועל עס איבערגעבן אין קאָנטאָר דער אדמיניסטראציע זי זאל עס אַוועק-
שיקן דעם אַלטינקנס אייניקל.

אַרקע לאַכט זיך שטאַרק פונאַנדער.

— די אדמיניסטראציע וועט לאַכן פון אייך. איר גייט טאַקע זייער

אַן אַ זעקעלע מיט עטלעכע פונט צוקער!

— וועל איך עס אַוועקגעבן צו איינעם פון די ערנסטע חולאים וואָס

פאַרמאָגט נישט קיין אייגענעם צוקער.

— זיי זענען נישט בילכער פון מיר און אויך נישט פון אייך. איך

האַב דאָך אויך נישט קיין אייגענעם צוקער. און אויך איר האָט נישט.

אויב איר וועט מיר זאָגן, אַז איר וועט עס פאַרנוצן פאַר זיך, וועל איך עס

אייך געבן.

— ניין, חלילה. איך וועל עס נישט פאַרנוצן פאַר זיך. איך וועל עס

אַוועקגעבן עמיצן פון די חולאים. איר זענט נישט קיין חולה. אייך קומט

עס נישט.

— פאַרוואָס קומט עס מיר נישט?

— דערפאַר, ווייל איר האָט עס אויף אַ נישט שיינעם אופן צוגע-

כאַפט. איך האָב עס געזען און עס פאַרדריסט מיך. גיט אַהער דאָס זעקעלע.

אַרקעס אויגן גיבן שטאַליק אַ קוק אויף מיר:

— און אַז איך וועל אייך נישט פאַלגן?

— ס'איז אייער רעכט מיך נישט צו פאַלגן. אַבער דעמאָלט זאַלט

איר מער אין מיין פאַלאַטע נישט אַריינקומען.

— איר זאָגט עס אַזוי שאַרף.

— יאָ. שאַרף.

אַרקע לאַזט אַרונטער דעם קאַפּ. ער קערט זיך אָפּ אין אַ זייט,

שטייט שטום אַ פאַר רגעס. גיט אַ שפרונג צו זיין טישל און קומט גלייך

צוריק צו מיין בעט מיטן זעקעלע צוקער אין האַנט. ער לייגט עס אַוועק

נעבן מיר און וויל אַרויסאיינן פון דער פאַלאַטע.

— איילט זיך נישט, — זאָג איך, — לויפט נישט. איך דאַנק אייך

זייער, זייער.

- יא, איך האָב אייך גערופן. איך בין דערשטוינט פון דעם, וואָס איר האָט נאָר-וואָס אָפגעטאָן.
- וואָס אַזוינס האָב איך געטאָן? — פרעגט אַרקע מיט אַן אומ-שולדיקער מינע.
- איר וויסט אַליין, אַרקע. איר האָט געטאָן אַ שלעכטע זאַך.
- וואָס אַ שטייגער?
- איר מאַכט זיך נישט וויסנדיק. נו, זאָג איך אייך, אַז איך האָב געזען וואָס איר האָט געטאָן. איך פאַרלאַנג פון אייך איר זאַלט צוריקקערן דאָס זעקל צוקער.
- אַ, דאָס מיינט איר?
- אַרקע וויל אַ לאַך טאָן, אָבער זיין לאַך גיט זיך אים נישט איין. זיין פנים ווערט אַנגעצויגן. זיינע אויגן ווערן אַנגעפילט מיט ביזקייט.
- יא, דאָס מיין איר. דעם זיידנס בעט איז נאָך נישט אָפגעקילט. זיין אַטעם איז נאָך נישט אָפגעשטעלט און איר האָט אים שוין אַוועק-געירשנט. שוין אַוועקגעכאַפט.
- אויב איך וואָלט עס נישט געטאָן, וואָלט עס צוגעכאַפט עמיצער אַנדערש.
- פון וואָנען וויסט איר?
- וויל אַזוי איז עס. אַזוי גייט עס.
- אָבער איר וויסט דאָך ווי טייער דאָס זעקעלע צוקער איז געווען ביים אלטינקן. איר וויסט דאָך ווי ער האָט געציטערט איבער דעם.
- נו, איז וואָס? איך זאָג דאָך אייך, אַז סיי-וויסיי וואָלט עס עמיצער צוגענומען.
- זאָל עס נעמען ווער עס וויל, אָבער נישט איר.
- פאַרוואָס נישט איר? איך פאַרשטיי נישט.
- אויב איר פאַרשטייט עס נישט, פאַרדריסט עס מיך זייער שטאַרק. גיט מיר דאָס זעקעלע צוקער. איך פאַרלאַנג עס.
- וואָס וועט איר טאָן מיט דעם?
- איך פאַרזיכער אייך, אַז איך וועל עס נישט נוצן פאַר זיך. איך

— ער וועט האָבן דעם גלח, ער וועט האָבן, — זאָגט דער הויפט.
— מיר נעמען אים אין קירכע־קאָמער. אגב, איז עס שוין, דאָכט זיך,
טיי־ווי נאָך אַלעמען.

— אָבער זאָל דער דאָקטאָר אים זען, הער עלטסטער.

— אוודאי וועט דער דאָקטאָר אים זען דאָרט, אוודאי.

אַלע דריי וויקלען איין דעם אלטיטשקן אינעם בעט־צודעק, הייבן
אים אויף, לייגן אים אַרויף אויפן טראַג־בעטל און טראַגן אים אַרויס.
און דאָ גלייך געשעט עפעס אַזוינס, וואָס טרייסלט מיך אויף: די
אַרויסטרעגער האָבן נאָך נישט קיין צייט אַריבערצוטערעטן די שוועל פון
מיין פּאַלאַטע, ערשט אַרקע, זע איך, גיט פלינק ווי אַ טיגער אין רגע פון
פאַרצוקונג, אַ כאַפּ דעם זיידנס זעקעלע צוקער. ער גיט מיט דעם אַ לויף
צו צום טישל ביים פענצטער, וווּ ער, אַרקע האָט זיינע פאַר טורמע־
מטלטלין, און פאַרשטעקט עס דאָרטן. ער בלייבט זיצן ביים טישל,
כלומרשט אַזוי זיך, ווי ס'וואַלט גאַרנישט געשען, זייענדיק זיכער ביי זיך,
אַז קיינער האָט נישט באַמערקט וואָס ער האָט אָפּגעטאַן. איך גיב אים
אַ רוף:

— אַרקע, איך בעט איך, קומט צו צו מיר.

אַרקע קומט צו. איך קוק אים אָן. איידער איך וויל עפעס זאָגן, גיב
איך אַ קוק אין דער זייט פון צווייטן חולה, פון דעם „צעדרייטן“, ווי
אַרקע רופט אים, צי יענער האָט עס אויך באַמערקט און צי ער רעאַגירט
בכלל אויף דעם זיידנס אַוועקגענומען ווערן. איך בין דערשטוינט צו זען,
אַז מיין שכן, מיין מיט־חולה, זיצט אין דער זעלבער פּראָפּיל־פּאַזיציע ווי
ער איז געזעסן פריער און איז אַריינגעטאַן אין זיין העפט מאַפּיר, וואָס ער
האַלט אויף זיינע אויפגעשטאַרטע שפיציקע קני. אים איז, זעט אויס, אינ־
גאַנצן נישט אַנגעגאַנגען וואָס אין קאָמער איז נאָר־וואָס פאַרגעקומען.
נישט אַנגעגאַנגען, נישט געזען, נישט רעאַגירט. און ער וועט אויך נישט
רעאַגירן אויף דעם, וואָס איך וועל זאָגן אַרקען. ער וועט עס אַפּילו
נישט הערן.

— איר האָט מיך גערופן, — זאָגט אַרקע, שטייענדיק נעבן

מיין בעט.

ער טוט אַ לייכטן צוק מיט זיינע אַקסלען. די אויגן עפנט ער נישט. אויף זיינע ליפן באַווייזט זיך אַ סימן פון אַ שמייכל. ער פליסטערט אַרויס:
— נאַטאַשענאַ... —

קיין ספק ביי מיר, אַז דאָס זאָגט ער אַרויס דעם נאַמען פון זיין אייניקל. איך וואָרט אַ רגע און זאָג דערנאָך:
— עפנט די אויגן, זיידע.

צו מיין פאַרווונדערונג עפנט ער טאַקע די אויגן.

זיי קוקן אויף מיר לויטערדיק.

— איר ווילט עפעס זיידע? אפשר אביסל מילך אָדער וואַסער?

— גאַרנישט. וווּ בין איך?

זאָל איך אים זאָגן, אַז ער איז אין טורמע? איך זאָג:

— איר זענט אויף דער פריי, זיידע.

— וווּ?

— צווישן אייגענע — זאָג איך.

ער מאַכט צוריק צו די אויגן. די בלאַסקייט אויף זיין פנים ווערט נאָך ווייסער. ער מורמלט אַרויס:

— מתוודה זיין זיך... —

ער נעמט רירן מיט דער רעכטער האַנט. נעמט ציען זיינע פינגער צו איין זייט ברוסט, דערנאָך צו דער צווייטער זייט ברוסט. דערציט נישט. די האַנט פאַלט אַוועק צוריק. איך כאַפּ זיך, אַז דאָס וויל ער זיך איבער-צלמען. עס קומט אַריין אַרקע. איך זאָג צו אים:

— דער אַלטער גוססט. ער וויל דעם גלח. גייט זאָגט עס דעם הויפט־אויפזעער.

— צום ערשטן וויל איך אייך צוריקרוקן צום פריערדיקן פלאַץ — זאָגט אַרקע.

ער שטופט אַוועק מיין בעט מיט מיר צוזאַמען צום פריערדיקן אָרט און איילט אַרויס.

עס קומט אַריין דער הויפט־אויפזעער און גלייך נאָך אים צוויי וועכטער. זיי ברענגען מיט זיך אַ טראַג־בעטל.

— דער גוסס וויל דאָך דעם גלח — זאָג איך.

שטופט מיך צו מיטן בעט צוזאמען צום זיידנס בעט. אינגאנצן א צוויי שפאן. איך בעט אייך. דערנאך וועט איר מיין בעט צוריקשטופן. זייט א גוטער, אַרקע.

— אַז איר בעט אזוי שטאַרק, וועל איך עס טאָן, — זאָגט אַרקע. — דער אַלטער וועט איך סיי־ווי־סיי נישט זען.

ער רוקט צו מיין בעט צום זיידנס און גייט אַרויס. דער זיידע ליגט אויסגעצויגן מיטן פנים אַרויף און אַטעמט קוים. די אויגן זענען אים צוגעמאַכט. די ליפן עטוואַס אָפן. די הענט אָפגעוואַרפן אין דערווייט. זיי באַוועגן זיך נישט. אזוי ווי זיי וואַלטן געווען פרעמדע הענט, נישט זיינע.

„יאָ“, זאָג איך צו זיך. „אזוי זעט אויס אַ שטאַרבנדיקער.“ איך דערלאַנג מיט מיין רעכטער האַנט זיין לינקע. איך נעם אָן זיינע קליינע פינגער. זיי זענען וואַרעם און אביסל פייכטלעך. איך זע אויפן טישל ביי דער צווייטער זייט פון זיין בעט ליגן דאָס זעקעלע צוקער זיינס. עס נעמט מיך אַרום אַ פיינלעך רחמנות. איך ווייס אַליין נישט פאַר־וואַס אָבער אינעם עלנדן זעקעלע צוקער דערזע איך דאָס גאַנצע לעבן כּוּן אַט דעם אַלטינקן. און נישט נאָר זיין לעבן — אַלעמענס לעבן. ס'ליגט דאָס זעקעלע צוקער און וואַרט און בענקט און האַפט. אויך דאָס זעקעלע צוקער שטאַרבט. מיין געזונט־ווערן ווערט אזוי מאַדנע סתירותדיק אין אַנגעזיכט פונעם זיידן מיטן אַרעמען זעקעלע. אזוי נישט פאַרשטענדלעך, אזוי אומבאַהאַלפן. אין דער זעלביקער צייט קאָן איך נישט פאַרטושן אין זיך די פרייד וואַס איך בין נישט געשטאַרבן.

„מען דאַרף נעמען דאָס זעקעלע צוקער און אַוועקשיקן עס צוריק צום זיידנס אייניקל. זאָל עס בלייבן ביים אייניקל ווי אַן אַנדענק פון זיידן.“ אַזאַ געדאַנק פאַלט מיר אין.

איך האַלט זיין האַנט און וואַרט אויף אַ צאַפל פון דער האַנט. דער צאַפל קומט נישט.

„דער אונטערצינדער!“ גיב איך אַ טראַכט. „שוין איינמאַל אַן אונטערצינדער!“

איך גיב פאַמעלעך אַ דריק זיין האַנט. דער זיידע דערפילט עס.

ער שטאַמט פון אַ רבנישער משפּחה. ער איז פאַרמשפּט אויף גאַנצע פּופּצן יאָר. אַז ער שרייבט, איז ער מסתמא אַ שרייבער.

— ער ענטפערט נישט אַז מען רעדט צו אים?

— ווי עס פאַלט אים איין אַמאַל — זאָגט אַרקע מיט ביטול. —

ער קאָן אַמאַל אָפּזיצן גאַנצע טעג און שטומען ווי די וואַנט, און אַמאַל צערעדט ער זיך, קאָן מען אים דאָס מויל נישט צומאַכן. אפשר מיט איך וועט ער זיין אַנדערש. איך האָב אים געזאָגט, אַז איר זענט אַ שרייבער.

עס ווילט זיך מיר אַ לאַך טאָן איבער אַרקעס מיינונג וועגן שרייבער־ריי, אָבער איך האַלט זיך איין. איך זאָג :

— ער גייט קיינמאַל נישט אַרונטער פון בעט?

— נאָר אויף זיינע באַדערפענישן גייט ער אַרונטער. נישט מער.

ער איז שוואַך ווי אַ פּליג. ער ווייס, אַז ער וועט לאַנג נישט לעבן.

— ער האָט עס איך געזאָגט?

— יאָ. ער רעדט וועגן דעם. זיינע פּיס הייבן שוין אָן געשוואַלן

צו ווערן. געבן איך מילך? ס'איז דאָ מילך פאַר איך.

— יאָ, גיט מיר. אפשר וואַלט איך אַרונטער אַביסל פון בעט?

— וואָס רעדט איר?

— כ'וואַלט זייער וועלן צוגיין צו שטיינען זען וואָס ער מאַכט.

— נישט היינט. אפשר מאַרגן. איר וועט פּרעגן ביים דאָקטאָר צו

איר מעגט.

— טאָ גייט אַליין צו צו שטיינען און גיט אים אַפּ אַ גרוס פון מיר

און ברענגט מיר אַ גרוס פון אים.

אַרקע גיט מיר אַ גלאַז מילך און וויל אַרויסגיין. איך פאַרהאַלט אים :

— אפשר וואַלט איר מיך צוגעפירט צום זיידנס בעט. איך וויל

פּרובירן רעדן צו אים.

— איר טאַרט נאָך היינט נישט אַרונטערגיין פון בעט. און רעדן

מיטן זיידן קאָנט איר סיי־ווייסיי נישט. ער איז באַווסטלאַז. איך האָב

איך געזאָגט.

— איך וויל פּרובירן רעדן צו אים. וואָס הייסט : אַ מענטש

שטאַרבט און גאַרנישט? אויב איך טאַר נישט אַרונטער פון בעט, טאָ

זיינע שעהן זענען געציילטע, האָט געזאָגט דער דאָקטאָר. מען קאָן מער גאַרנישט טאָן פאַר אים.

— און וואָס איז מיט דעם אַנדערן חולה נעבן מיר ?

— אָט זיצט ער דאָך אויף זיין בעט, — זאָגט אַרקע, — גיט אַ קוק. און טאַקע. ער זיצט האַלב־אויפגעהויבן, אַנגעשפּאַרט מיט דעם קאַפּ אויפן בעט־ווענטל און קוקט פאַראויס פון זיך. אויף מיר קוקט ער נישט. ער שענקט נישט קיין אינטערעס נישט מיר און נישט אַרקען. איך זע נאָר זיין פּראָפּיל. אַ לאַנג, אויסגעצויגן, אויסגעדאַרט פּנים. אַ שאַרף־פאַרשפיצטע נאָז. אַ שוואַרץ, צעשוּיבערט בערדל רייסט זיך פאַראויס. דאָס העמד איז אים פונאַנדערגעשפּיליעט, פּאַלט כמעט אַרונטער פון זיינע שמאַלע אַקסלען. זיינע אַקסלען זענען שפיציק ביינערדיק. זיין גאַנצער גוף זעט אויס ווי איין שטיק הויט און ביינער. אויף זיין קאַפּ — קיין סימן פון האָר, נישט דערפאַר ווייל דער קאַפּ איז אַפּגעגאַלט, נאָר זיינע האָר, ווייזט אויס, זענען אינגאַנצן אַרויסגעפּאַלן. זיין שאַרבן זעט אויס פאַרריסן, אויפ־געבערגלט און גלאַנציק געל. זיין הויכער שטערן גיסט זיך צוואַמען אָן קיין שום מחיצה מיט דער געלקייט פון זיין שאַרבן. פון זיין ברוסט, ווען ער אַטעמט, און ער אַטעמט האַסטיק, הערט זיך אַ שטיל געכאַרכל. פון צייט־צו־צייט פאַרהוסט ער זיך און ברענגט אַרויס אַ געשפּייעכץ, וואָס ער טוט אַריין אין אַ שטיק טוך. איך דערזע מיטאַמאָל ווי ער נעמט אַרויס פון אונטער זיין קישן אַ העפט פּאַפּיר, קוקט אַריין אין דעם, דערנאָך נעמט ער מיט אַ בלייפּעדער שרייבן אין דעם.

— ער שרייבט פון רעכטס אויף לינקס, זאָג איך צו אַרקען. — ער

איז אַ ייד.

— אוודאי אַ ייד, — זאָגט אַרקע. — שטענדיק, ווי ער זעצט זיך

נאָר אויף, שרייבט ער. ער פאַרשרייבט גאַנצע פּאַפּירן און גיט זיי אַוועק צום דאָקטאָר. אָן אמתער צעדרייטער.

— פאַרוואָס איז ער פאַרמשפּט ? ער איז נישט קיין פּאַליטישער ?

— ניין, נישט קיין פּאַליטישער. ער איז געווען אין דער אַרמיי.

צעשלאָגן זיך מיט זיין אַפּיצער פאַר אַ פּרוי עפעס. געשאַסן אויף אים. אַזוי זאָגט מען. פון אים אַליין קאָן מען קיין טאַלק נישט דערגיין. מען זאָגט, אַז

וואָס אַרקעס באַמערקונג וועגן דעם זיידנס פאַרפאַלענעם צושטאַנד האָט אַנגעווייעט אויף מיר. איך בין פול מיט באַווונדערונג פון דעם דאַקטאָרס זשעסט אונטערצולייגן אונטער מיין קישן אַן אַפעלסין פאַר מיר. איך כאַפּ אַן אַרקען פאַר אַ האַנט און דריק זי.

— איר באַנעמט כאַטש, ליבער אַרקע, וואָס דער דאַקטאָר האָט דרשט אַפגעטאָן? ס'איז דאָך אַ ווונדער.

— ער איז טאַקע אַ טייערער מענטש — זאָגט אַרקע.

— וואָס רעדט איר, אַ טייערער? ס'איז מער. ער טאָר דאָך עס נישט טאָן. ער ריזיקירט דאָך: ער ברענגט עס דאָך פון שטאַט באַהאַלטע-נערהייט. ווי איז, אַז עמיצן פון די וועכטער פאַלט איין צו באַזוכן אונדזער רע קישנס?

— יאָ, ריכטיק. ס'איז טאַקע אַ ריזיקע פון זיין זייט.

— מסתמא טוט ער עס דאָך נישט נאָר פאַר מיר אַליין.

— אַלע חולאים קאַנען זיך טאַקע נישט אַפלויבן ווי גוט ער איז. אויך מיך האָט ער זייער פאַטערלעך צוגעזען, כאַטש איך בין נישט געווען קיין שטאַרקער חולה.

— עס גייט נישט אַזוי אינעם אַפעלסין, — זאָג איך, — ווי אין דער פרייד וואָס ס'איז נאָך דאָ גוטסקייט אויף דער וועלט. גוטסקייט וואָס שטעלט איין, וואָס ריזיקירט.

איך נעם אַרויס דעם אַפעלסין פון אונטער מיין קישן און גיב אים איבער צו אַרקען:

— זייט אַזוי גוט און שיילט אים אָפּ, וועלן מיר ביידע זיך קוויקן מיט אים.

— ניין, — זאָגט אַרקע, — דער אַפעלסין איז פאַר אייך אַליין.

ער שיילט אָפּ דעם אַפעלסין, טיילט אים פונאַנדער אויף קליינע טיילן און דערלאַנגט זיי מיר. איך עס און קוויק זיך מיט יעדן טיילכל. איך באַשטיי אַבער, אַז אויך אַרקע זאָל נעמען אַ טייל. ער טוט מיר צוליב און נעמט איין קליין טיילכל.

— טאָ גיט אויך דעם זיידן טועם זיין.

— וואָס רעדט איר? דער זיידע איז פאַרביי. ער אַטעמט קוים.

כ'וועל אוועקגיין. דאָס וועט איך גוטס טאָן. און איר, גוטער פריינט, — זאָגט ער צו אַרקען: — איר וועט דאָס שאַלעכץ פונעם אַפעלסין אַרויס-וואַרפן אַזוי, אַז קיינער פון דער נאַטשאַלסטוואָ זאָל עס נישט באַמערקן. מעג איך זיך פאַרלאָזן אויף איך?

— אַ, געוויס, הער דאָקטאָר, — זאָגט אַרקע מיט אַן אויפגעפלאַמט פנים.

— האָט נישט פאַראיבל, מיין פריינט, — זאָגט ווייטער דער דאָקטאָר צו אַרקען, — וואָס איך האָב נאָר איין אַפעלסין. און געדענקט: האַלט סוד. — פאַרלאָזט זיך אויף מיר, הער דאָקטאָר, — זאָגט אַרקע.

— איך בין אַזוי גערירט פון אייער גוטסקייט, הער דאָקטאָר, אַז איך האָב ממש נישט קיין ווערטער ווי צו דאַנקען איך, זאָג איך.

— איר דאַרפט מיר נישט דאַנקען, — זאָגט דער דאָקטאָר, — איר דאַרפט נאָר העלפן האַלטן סוד — גיט ער צו מיט אַ שמיכל און פאַר-לאָזט מיך.

איך מיט אַרקען קוקן זיך איבער. איך זע אין זיינע אויגן אַזאַ טיפע פרייד. אויך איך בין אָנגעפילט מיט פרייד, ביז מיינע אויגן פאַלן מיט-אַמאָל אויף די צוויי בעטן, רעכטס און לינקס, וווּ עס ליגט דער אַלטינקער און דער טובערקולאָזער.

— וואָס איז מיט זיי? — פּרעג איך. — וואָס איז מיטן אַלטינקען?

— זיין לאַגע איז פאַרפאַלן.

— און וואָס איז מיט שטיינען?

— ער איז נאָך שטאַרק קראַנק, — זאָגט אַרקע און בעט מיך

רויק זיין.

איך ליג אויף מיין שפיטאַל-געלעגער און גיב זיך אינגאַנצן איבער צו דער פרייד פון מיין געזונט ווערן. איך שטויס אָפּ פון זיך דעם צער,

איך שפרינג אַראָפּ פון בעט. — — — איך הער קולות איבער זיך. ווייטע
עכאַס אַזוינע. מיטאַמאַל ווערט אַלץ שטיל אַרום מיר.

*
* *

נאָך לאַנגע טעג און נעכט, אַז איך עפן די אויגן, דערזע איך נעבן
זיך שטיין דעם דאַקטאָר, און נעבן אים — אויך אַרקען. אַרקע קוקט אויף
מיר מיט פריידיקע אויגן. אויך אַזוי דער דאַקטאָר. דער דאַקטאָר האַלט
מיין האַנט אין זיינער און זאַגט:

— נו, מיין גוטער פריינט. — איר קומט צו זיך. דאָס שווערסטע
איז אַריבער. אפילו אייער טעמפעראַטור האַלט שוין באַלד ביי נאָרמאַל.

— איך ליג שוין, הייסט עס, לאַנג דאָ, הער דאַקטאָר?
— וואָס איז דער חילוק ווי לאַנג? אבי איר זענט עס אַריבערגע-
קומען. זייט צופרידן.

— אוודאי בין איך צופרידן. כּוועל שוין קאַנען אַרונטער פון בעט?
— נאָר געדולד, מיין פריינט. ביסלעכווייז וועט אַלץ צוריקקומען.
איצט דאַרפט איר אָנהייבן עסן. די שפיטאַל־פאַרציעס דאָ זענען נישט
גאָר פון די געהויבענע, אָבער דאָך בעסער ווי אין די קאַמערן.

דער דאַקטאָר ווענדט זיך צו אַרקען:
— איר זענט דאָך אַ גוטער פריינט, נישט אמת?
— געוויס, הער דאַקטאָר — זאַגט אַרקע און קוקט אויפן דאַקטאָר
מיט אַ פאַרחידושונג.

— וועט איר דאָך געוויס גוט אַכטונג געבן אויף אייער פריינט.
— איך וועל אַלץ טאָן וואָס איך קאָן נאָר.
און דאָ געשעט עפעס אַזוינס, וואָס רופט אַרויס אין מיר ממש
טרערן. דער דאַקטאָר נעמט אַרויס פון זיין הויזן־קעשענע, וואָס איז
איבערגעדעקט מיט זיין אויבער־כאַלאַט, אָן אפּעלסין און רוקט אים אונ-
טער אונטער מיין קישן.

— דאָס ברענג איך פון שטאָט. איך טאָר עס נישט טאָן. ס'איז
פאַרבאָטן. אָבער כּיהאַב עס געבראַכט פאַר אייך. איר וועט עס עסן ווען

נון זיך צוליב דעם צוריקשפרונג מיינעם. די גאנצע צייט זינט דעמאלט, ווען איך דערמאן זיך אין יענער געשעעניש, פלאגט מיך א געדאנק: דו האסט דאך מיט דיין צוריקשפרונג צוגערוקט דיינע צוויי ערשטע חברים מיט א טראט נעענטער צו די ביקס־שפיון. איז עס נישט געווען מיאוס פון מיין זייט? זאגט אליין, ראיע. — — — ראיע, זע איך, שטייט איינגע־הילט אין פארטאגיקער בלויקייט, שטעלט אן אויף מיר אירע דורכדרינג־גענדיקע אויגן און טוט א לאך גוט און ווארעט: „וואס א מענטש קאן זיך אויסטראכטן אויף זיך אליין אזוינע בלבולים!“ — ניין, ס'איז נישט קיין בלבול אויף זיך, זאג איך. ס'איז א חשובן. יענער מאמענט האט געמאכט אין מיר א גאנצע איבערקערעניש אין מיין צוגאנג צו בראזוקייט און אומ־בראווקייט, צום אזוי־גערופענעם פירער־מענטש און אזוי־גערופענעם מאסן־מענטש, צו העלדישקייט און פחדנות. איך האב דערזען אן אנדער אמת איבער אונדז אלעמען: אן אנדער אמת אויך איבער זיך אליין. — „ווען אלע וואלטן געווען אזוינע שטרענגע שופטים איבער זיך“, זאגט ראיע, „וואלט שוין לאנג משיח געקומען“. — איר שפאסט פון מיר, ראיע, — זאג איך. און איך שטרעק אויס די הענט צו איר, זעענדיק מיטאמאל ווי איר געשטאלט נעמט בלאס ווערן. „ניין“, הער איך איר קול, „ניין, איך שפאסט נישט. אז איר האט מיר דערציילט אין וואס ס'איז באשטאנען די זינד, אין וועלכער איר באשולדיקט זיך, איז מיר לייכטער געווארן. כ'האב געמיינט: מי יודע וואס פאר א פארברעכן איר וועט דערציילן וועגן זיך. אבער איצט בין איך בארויקט. איצט קאן איך זיך זעגענען מיט איך אין א גוט געמיט, און אפילו נישט באהאלטן פון איך אז איך האב איך ליב.“ אז איר האט מיך ליב, — נעם איך טענהן, — איז פארוואס זעגנט איר זיך מיט מיר? פארוואס גייט איר נישט צו נעענטער צו מיר? — „איך קאן נישט“, ענטפערט ראיע, „איך מוז איך פארלאזן. איך מוז“. אזא מוז פארשטיי איך שוין גארנישט. זאג איך. סייך ס'איז אמת אז איך שטארב און אז איך האב גערעדט ווידוי־רייד. אבער ווי אזוי קאנט איר פארלאזן א שטארבנדיקן? ווי אזוי? ווו איז דער זין דערפון? ווו? ווו? — — — איך שטרעק אויס מיינע הענט און איך נעם זי נאכיאגן.

ראיע. — „אבער וואָס ווילט איר פון דעם אַרויסברענגען? ווו קומט דאָ אַריין אייער שלעכטער האַנדלונג? צי האָט איר זיך נישט באַטייליקט אין ברעכן די טיר פון אייער קאַמער מיט דעם ברעט?“ — אוודאי האָב איך זיך באַטייליקט. ווי דען אַנדערש? איך בין אפילו געווען איינער פון די סאַמע ערשטע ביי דער טיר, כאָטש איך בין בטבע ווייט פון צו זיין אַ העלד, און נאָך ווייטער פון צו דעמאָנסטרירן און פאַזירן מיט העלדישקייט. איך האָב געטאַן מיין אוממיטל באַרן חוב. אַבער פּלוצלינג איז געשען עפעס וואָס איך באַטראַכט עס פאַר מיין גרעסטער זינד: פון מיין ערשטן אַרט ביי דער טיר האָב איך מיטאַמאַל זיך אַ צי געטאַן אויף צוריק און בין געוואָרן דער דריטער הינטער די ערשטע צוויי. — וואָס איז געווען די סיבה? אין די גראַטעס פון דער טיר האָבן זיך פון יענער זייט קאַרידאָר אַריינגערוקט שפּיזן פון סאַלדאַטישע ביקסן. בין איך אינסטינקטיוו אָפּגע- שפרונגען אַהינטער אויף איין טראַט. און ס'איז אויסגעקומען ווי איך וואָלט זיך ראַטעווען פון די שפּיזן אויפן חשבון פון די אַנדערע ערשטע צוויי, הגם הינטער מיר זענען נאָך געווען פּולע זיבעצן קאַמערניקעס, וואָס זענען נאָך ווייניקער פון מיר געווען אין סכנה געטראַפן צו ווערן פון די שפּיזן: די מערסטע פון די זיבעצן הינטער מיר האָבן גאַנץ אָפּן מאַנעוור רירט, אַז זיי זאָלן זיין די סאַמע לעצטע אין דער אויסגעשטעלטער ריי, און זיי זאָלן אינגאַנצן אויסמיידן די שפּיזן. און אייניקע פון זיי זענען גראַד געווען גאַנצע פירער. מויל-העלדן. היפשע מאַנער צו אָנהויבן דעם בונט צוליב דעם וואָס די אַדמיניסטראַציע האָט גענומען נוצן קאַרצער-שטראַף קעגן פּאַליטישע. אמת, מיין אָפּשפּרינגען צום דריטן פּלאַץ אין דער ריי וואָלט מיך נישט געראַטעוועט פון די שפּיזן, אויב די זעלנער וואָלטן געהאַט דעם באַפעל אונדז צו אַטאַקירן דורך דער טיר. די שפּיזן וואָלטן סיי ווי סיי מיך דערגרייכט. די שפּיזן פון זיי זענען אַריבער איבער מינע אַקסלען. זייער גלאַנציקער שטאַל האָט מיר אַ בלענד געטאַן דירעקט אין די אויגן. קיינער פון די ערשטע צוויי ביים טיר האָט, אין אונדזער אייגענער מהומה, גאָר אפילו נישט באַמערקט מיין אינסטינקטיוון צוריקשפרונג. עס איז ביי מיר אַליין נישט געבליבן קיין מינדסטער חשד וועגן זיך, אַז איך בין עפעס אויסן געווען. אַבער דאָך איז געבליבן אין מיר אַ שלעכט געפיל

אויפברעכן זיי און דערנאָך, אַלע צוזאַמען, לאָזן זיך שטורעמען די אריינ-
 גאַנג־טויערן פון די קאַרידאָרן. דער אויפשטאַנד־טומל צעטראַגט זיך
 איבער די פרייע גאַסן פון דער שטאָט. די גאַנצע שטאָט ווערט אויפגע-
 רודערט. און די אדמיניסטראציע ווערט געצווונגען נאָכצוגעבן. איר האָט
 דאָך געוויס דורכגעמאַכט אַזוינס, ראַיע, אין דער טורמע, וווּ איר זענט
 געזעסן, איידער מען האָט אייך געבראַכט אין אונדזער טורמע. — „יא, אַ
 אוודאי האָב איך עס דורכגעמאַכט“, זאָגט ראַיע. — נו, וויסט איר דאָך,
 ראַיע, אַז אויסברעכן שוין איז לייכט, אָבער אויפברעכן קאַמער־טירן מיט
 שטויסן פון אַ ברעט, אָדער פון אַ לאַנגן טיש, איז נישט נאָר שווער, נאָר
 איז פול מיט לעבן־געפאַר, ווייל ווי נאָר מיר הייבן אַן דעם טירן־שטורעם,
 נעמען זעצן אין דער פאַרריגלטער טיר מיט דער לאַנגער שווערער ברעט,
 באַווייזן זיך גלייך אויף יענער זייט טיר באַוואַפנטע וועכטער און אַמאָל
 ספעציעל־געבראַכטע סאַלדאַטן. די סאַלדאַטן רוקן אַריין די שפּיזן פון
 זייערע ביקסן אין די גראטעס פון דער טיר. די ברעט, אָדער דער טיש,
 מיט וועלכע עס ווערט געשטורעמט די טיר פון אינעווייניק, ווערט
 אַרומגעכאַפט מיט די הענט פון אַלע קאַמערניקעס און מיט דער קראַפט
 פון אַלעמענס הענט ווערט פונאַנדערגעוויגט דער שטורעם. אַלע שטייען
 איינע הינטער די אַנדערע אין אַ לאַנגער ריי און לייגן צו זייער חלק
 קראַפט. אויב איר, ראַיע, האָט עס דורכגעמאַכט, וויסט איר דאָך. „אוודאי
 ווייס איך“ — זאָגט ראַיע. — נו, וויסט איר דאָך געוויס אויך, אַז די וואָס
 האַלטן זיך ביי דעם ברעט די סאַמע ערשטע צו דער טיר זענען די ערשטע
 אין געפאַר געטראָפן צו ווערן פון אַ ביקסן־שפּיז, אָדער פון אַ קויל, אויב
 עס קומט אַ באַפעל צו שיסן אין די קאַמערן אַריין. נו, וויסט איר דאָך,
 אַז עס גייט אין דעם ווער עס זאָלן זיין די סאַמע ערשטע דריי־פּיר, וואָס
 זאָלן זיין די נאָענטסטע צו דער טיר. קיין אַפּמאָך צווישן זיך וועגן דעם,
 וויסט איר דאָך, קאָן נישט זיין. ס'איז נישט קיין ענין פון אַפּמאָך, אָדער
 באַשלוס. דאָס ווערט געטאָן פון זיך אַליין. ספּאַנטאַן. דאָ איז קיינער נישט
 קיין קאַמאַנדיר און נישט קיין פּראָסטער סאַלדאַט. דאָ איז נישט שייך
 קאַמאַנדע, ווי אויף אַ שלאַכט־פעלד. ס'איז אַן ענין פון מסירת נפש, וואָס
 איז חל אויף אַלעמען גלייך. דאָס וויסט איר דאָך אוודאי און אוודאי, ליבע

שנעל. עס ווערט ווידער קלאר די פארטאָגיקע דינע גרויקייט. ראיעס געשטאַלט טיילט זיך נאָך קענטיקער אויס. אין איר אָנגעזיכט ווערט מין זכרון דורכגענומען מיט אַ בליציקער ליכטיקייט און אַלץ ווערט אַנטפלעקט פאַר איר. יאָ, אַלץ. אויך פאַר מיר אַנטפלעקט זיך אַלץ אויפסניי. אַלע פרטים גייען אויף פאַר מיר אין זייער גאַנצער פינקטלעכקייט :

„די קאַמער, אין וועלכער איך בין דעמאָלט געזעסן, איז געווען אַ גרויסע. אַרום צוואַנציק מאָן, פּאַליטישע אַרעסטירטע, זענען מיר אין יענער קאַמער. ס'איז דאָס צווייטע יאָר נאָך מין אַריינקומען אין טורמע. נאָך פאַר מין פאַרמשפט ווערן. איר, ראיע, זענט נאָך דעמאָלט נישט געווען אין יענער טורמע. ס'איז דאָס יאָר 1907, נאָך פאַר די סטאַליפּינישע איינגעפירטע פּיין־רעזשימען אין די טורמעס, וווּ די צאָל פּאַליטישע גייט אין די צענדליקער טויזנטער. די פּאַליטישע זענען פּריווייליגירטע. זייער פּערזענלעכע אומבאַרירלעכקייט איז אָפּגעהיט דורך דער טורמע־אַדמיניסטראַציע. מיר זענען אין דער טורמע אַרום הונדערט און פּופּציק פּאַליטישע. מיר זענען אָפּגעטיילט פון די קרימינעלע אויף באַזונדערע קאַרידאָרן. די רעוואָלוציאָנערע התלהבות, וואָס האָט גענומען פאַרלירן איר קראַפט אויף זייער פּרייהייט, האָט זיך איבערגעטראָגן אין די טורמעס. יעדער אַרעסטירטער, אפילו ווען זיין באַטייליקונג אין דער רעוואָלוציע איז געווען אַ קליינע, האָט זיך אין טורמע, צווישן די פּאַליטישע אַרעסטירטע, דערפילט חשוב ווי אַ מיטגליד פון אַ גרויסן חברשן קאַלעקטיוו, וואָס איז זיך מוסר נפש פאַר אַ ווונדערלעכן אידעאַל. דער פּאַליטישער קאַלעקטיוו קעמפט קעגן יעדער פּערזענלעכער שטראַף, וואָס די אדמיניסטראַציע פרובירט אַמאָל אַנווענדן לגבי וועמען נישט איז פונעם קאַלעקטיוו. נעמען עמיצן אין קאַרצער — ווער רעדט קערפּערלעכע שטראַף — רופט אַרויס אַקטיווע פּראָטעסטן פונעם גאַנצן קאַלעקטיוו און אָפט ווערן די פּראָטעסטן פאַרוואַנדלט אין בונטן, אין אמתע טורמע־אויפשטאַנדן, און אָפטמאָל אין הונגער־שטרייקן, און די אדמיניסטראַציעס מוזן דאָס רוב נאָכגעבן די פּאָדערונגען פון די אַרעסטירטע. די טורמע בונטן דריקן זיך אויס אין ברעכן די שויבן פון די קאַמערן, אַרויסרייסן לאַנגע ברעטער פון די נאַרעס און מיט זיי זעצן אין די פאַרריגלטע טירן.

אַרעסטאַנטן-וואַגאַן בשעת מען האָט אונדז געפירט קיין מאַסקווע. יא, אַט שטייט זי נעבן מיין בעט און קוקט אויף מיר און וואָרט אויף עפעס. קיין ספק נישט, אַז ס'איז זי. אויף וואָס וואָרט זי? איך קלייב זיך צו פרעגן זי אויף וואָס זי וואָרט. אָבער זי אַליין פאַרכאַפט און רעדט שטיל אַרויס:

— איר געדענקט ווען מיר זענען געזעסן צוזאַמען אין וואַגאַן און גערעדט וועגן מעגלעכע אייגענע רעוואָלוציאַנער-מאַראַלישע דירכפאַלן. האָט איר אַ זאַג געטאַן, אַז אויך איר האָט אויף אייער געוויסן אַ שלעכטע האַנדלונג אין שייכות מיט אייער אויפפירן זיך אין טורמע. איר האָט אפילו אייער האַנדלונג באַצייכנט מיטן וואָרט נידערטרעכטיק. איך האָב דעמאָלט אַ לאַך געטאַן; איך האָב זיך נישט געקאַנט פאַרשטעלן, אַז איר זאָלט האַנדלען נידערטרעכטיק. איך קאַן זיך עס אויך איצט נישט פאַר-שטעלן. איך האָב אייך געבעטן דערציילן מיר אין וואָס איז באַשטאַנען אייער שלעכטע האַנדלונג, האָט איר נישט געוואָלט. איר האָט געזאָגט, אַז ווען איר וואָלט געהאַט אַ האַפענונג מיט מיר זיך נאַכאַמאָל צו טרעפן, וואָלט איר יאָ דערציילט. נו, בין איך געקומען ווידער טרעפן זיך מיט אייך. איך וויל וויסן. איך וויל הערן.

— איז עס טאַקע אמת, אַז איך זע אייך? צי איז עס ווידער נישט אַ זעאונג פון היץ? צי ווייסט איר נישט, אַז איך ליג קראַנק און עס קאַן זיין, אַז איך זאָל שטאַרבן?

— וואָס רעדט איר זיך איין, אַז איר קאַנט שטאַרבן? — זאַגט ראַיע.
— איך רעד זיך נישט איין. עס איז אַזוי. און וויל איך ריכט זיך אויף דעם, וויל איך אייך טאַקע דערציילן וועגן יענער האַנדלונג מיינער. אַז איך וועל עס דערציילן פאַר אייך, וועט מיר זיין גרינגער צו שטאַרבן ווי נאָך אַ ווידוי. כ'וועל זיך פילן ריינער. די האַנדלונג פאַרפאַלגט מיך. איר וועט לאַכן פון מיר. איר וועט זאָגן, אַז איך מאַך אַ וועזן פון אַ קלייני-קייט. אָבער כ'זאָג אייך, אַז ס'איז נישט קיין קלייניקייט. אַז מינעמט אַרויס פונעם פונדאַמענט וואָס אונטער אַ געביידע איין שטיין, שיט זיך דער פונדאַמענט פונאַנדער און די געביידע פאַלט איין. צו דעם איז געגליכן מיין האַנדלונג. איר הערט מיך, ראַיע?

איבער מיינע אויגן פאַרציט זיך אַ טומאַן. אָבער ער צעשפרייט זיך

געמיינט, אז עס טאגט שוין. איר זענט אליין? ווו איז אייער מיט-זיצער מיט זיין האַרמאַשקע?

— כּהאַב אים געשיקט שלאָפן. יאָ, עס וועט מסתמא באַלד נעמען טאָגן. אפשר דארפט איר עפעס? שעמט זיך נישט פאַר מיר.

— איך דאַנק אייך זייער, זייער.

— איך קאָן אייך געבן טיי. טרינקט. לאַזט זיך נישט אָפּ.

— גוט. גיט מיר.

אַרקע ברענגט אַ קריגעלע וואַרעמען טיי און דערלאַנגט עס מיר מיט אַ ליבער צערטלעכקייט.

— איך וויל וויסן צי האָב איך אַ סך היץ.

אַרקע לייגט אַרויף זיין האַנט אויף מיין שטערן.

— שווער צו זאָגן. דאַכט זיך, אז נישט מער ווי אַנהייב נאַכט. איך וועל אַריינלייגן נאָך אייז אין פענכער, — זאָגט אַרקע. ער נעמט דעם פענכער, גייט אַרויס אויף אַ פאַר רגעס און קומט אַריין צוריק מיט אַ פולן פענכער אייז. ער לייגט אים אַרויף אויף מיין שטערן, אונטערשפרייטנדיק אַ האַנטוד.

איך דערפיל מיך פרישער. איך מאַך האַלב צו די אויגן און גיב זיך איבער אין דער שליטה פון דער סופנאַכטיקער דינער גרוילעכקייט. וואָס נעמט אַריינריגען אין פאלאטע דורך דעם פאַרגראטעוועטן פענצטער. עס גיט זיך אַ צינד אָן אין מיר אַ געדאַנק:

— האַלט וואַך דיין זכרון. דערמאַן זיך אין עפעס נאָך. וואַרום — טאַמער פאַרשפעטיקסטו — קאַנסטו נאָך שטאַרבן! גיב זיך נישט אונטער! איך הער, ווי אַ קול אין מיר ענטפערט:

— אוודאי גיב איך זיך נישט אונטער, אוודאי. איך האַלט וואַך מיין געדאַנק און מיין זכרון. איך האַלט אָן דעם חשבון פון מיין לעבן און פון מיינע מעשים. ס'איז טאַקע אמת: אַ מלאך קאָן נישט פאַרשפעטיקן. אַבער אַ מענטש — יאָ, דעריבער דאַרף איך זיין זייער וואַכיק. און איך בין. אַט זע איך קלאַר ווי פון דער סוף-נאַכטיקער גרוילעכקייט טיילט זיך אַרויס אַ געשטאַלט. איך דערקען גלייך, צו מיין גרויסער פרייה, אז ס'איז ראַיע. די ראַיע, מיט וועלכער כּבין אַקסל צו אַקסל געזעסן אין

מיין צונג נעמט בלוטיקן און דאָס בלוט נעמט פלייצן אין מויל מיר און איבער די ליפן. דער מאַן הינטער די גראטעס גיט זיך אַלץ נישט קיין ריר.

אין בהלה לאָז איך זיך אַנטלויפן פונעם הויף. יאָג זיך מיט מיין בלוטנדיקער צונג איבערן מאַרק און פאַל אַריין אין שטוב, נישט טויט, נישט לעבעדיק, מיט אַ בלוט פאַרגאַסן מויל. אויך דער אייבערשטער טייל פון מיין מאַנטל איז פול מיט בלוט־פלעקן.

טאַטע־מאַמע דערזעען מיך און שרייען אויס: „וואָס איז געשען?“ איך זאָג אַ תירוץ. אַז איך בין געפאַלן און אַ ביס געטאַן די צונג. — דער טאַטע בייזערט זיך: „אַז מען פאַלט — וואָס פאַר אַ שייכות האָט עס מיט דער צונג? נאָר ביי אַזאַ נאַר ווי דו קאָן אַזוינס טרעפן.“

קיין זאַך טוט מיר נישט אַזוי וויי, ווי ווען דער טאַטע רופט מיך נאר. און אַלעמאַל טוט ער עס גראַד דעמאַלט, ווען מיט מיר טרעפט זיך עפעס. איך גיב זיך אַ וואַרף אויפן בעט פאַרכאַפט אין אַ געוויין. די מאַמע איילט צו צו מיר, לייגט אַרויף איר האַנט אויף מיין שטערן און שרייט אויס: „שויעל, אַ בראַך איז צו מיר — דאָס קינד ברענט ווי אַ פייער. גיי נאָך אַ דאָקטאָר.“ איך שריי אויס נאָך העכער: „רופט נישט קיין דאָקטאָר, רופט בעסער דעם מלאך ער זאָל פאַרהאַלטן אברהם האַנט מיטן שעכט־מעסער.“ די מאַמע פאַרברעכט מיט די הענט און וויינט: „שויעל, דאָס קינד רעדט פון היץ. לויף שנעל נאָכן דאָקטאָר.“ וואָס נאָכדעם געשעט. ווייס איך נישט. איך פיל נאַר, אז מיינע ליפן שרייען — — — — וואָס איז מיט אייך? — דערהער איך אַרקעס קול, און איך שפיר אויך זיין האַנט איבער זיך. איך עפן די אויגן.

— דאָס זענט איר, אַרקע?

— אייך האָט זיך ווידער, זעט אויס, עפעס געחלימט. איר האָט

גערעדט פון שלאָף.

— פון שלאָף, צי פון היץ?

— זאָל זיין פון שלאָף, — זאָגט אַרקע.

— איך בין אַבער נישט געשלאָפן. געזען זיך אין די ווייטע קינד־

דער־יאָרן. מאַדנע, אלעמאַל ענדיקט זיך עס מיט פיבער־היץ. איך האָב

איך שלייד זיך אריין אין הויף. קריך שטיל צו צום פאָרגראַטע-
וועטן פענצטער, און — כ'זע: דער ווילדער מאַן שטייט האַרט ביים
פענצטער מיט זיין פנים צוגעשפאַרט צו אַ שויב און קוקט מיט גרויסע
פונאַנדערגעריסענע אויגן. ער דערזעט מיך, איך וויל אַנטלויפן און —
ריר מיט קיין אבר. אַ גרויל באַפאַלט מיך, איך וויל אַנטלויפן און —
כ'ריר זיך נישט פון אַרט. איך ווער ווי צוגעשמידט צוב אַרט וווּ איך
שטיי. אונדזערע ביידנס אויגן באַגעגענען זיך. איצט זע איך קלאַר זיין
פנים. עס איז גרויס און צעפלאַמט, ווילד אַרומגעוואַקסן מיט קנוילן האַר.
זיינע ליפן זענען שטייף צונויפגעשלאָסן. זיינע הענט פאַרלייגט איבער זיין
ברוסט. ער איז אַנגעטאַן אין כלו־שוואַרצן. ער קוקט אויף מיר שאַרף און
שפיזיק און גיט נישט קיין באַוועג מיט קיין אבר. נישט מיט קיין ברעם,
נישט מיט קיין שוואַרצאַפל. מיינע קני נעמען מיר זיך אונטערבויגן. אַט
וועל איך זיך אַרונטערלאָזן צו דער ערד פון גרויס פחד. שטאַרק איך זיך
און וויל טאַן וואָס עס זאָל נישט זיין, אַבי צו צווינגען אים אַ באַוועג צו
טאַן זיך. נעם איך ווינקען צו אים מיט מיינע פינגער. העלפט עס נישט.
ער רעאגירט נישט. דערזע איך איבערן פענצטער הענגען אַ לאַנגן אייזער-
נעם פרענט, וואָס מיט דעם פאַרלייגט מען ביינאַכט די לאַדנס פונעם
פענצטער. נעם איך קלאַפן מיט מיינע פינגער אין דעם אייזן, דערנאָך נעץ
איך איין אַ פינגער מיט מיינ שפייכעך און לייג צו צום אייזן. דער אייזן
איז געפרוירן, ווערט מיין פינגער-שפיץ צוגעכאַפט צום אייזן. רייס איך
אַפּ דעם פינגער פונעם אייזן. טו עס איין מאָל און נאָך אַמאָל. איד מיין,
אַז מיט דעם פאַרווייל איך דעם שטייענדיקן הינטער די גראַטעס, און
מיט דעם וועל איך אים צווינגען צו באַוועגן זיך. אַבער אויך דאָס העלפט
נישט.

איך בין פול מיט רחמנות צו אים, אַבער אויך מיט כעס פאַר זיין
שטיין פאַרגליווערט. פאַלט מיר איין גאַר אַ משונהדיק-קינדישער איינפאַל:
איך שטעל אים אויס אַ צונג, און גלייך נאַכדעם לייג איך צו מיין שפיץ
צונג צום געפרוירענעם אייזן. אַבער אַ שפיץ צונג איז נישט ווי אַ שפיץ
פינגער, עס כאַפט זיך צו צום אייזן, און אַז איך רייס עס אַפּ, בלייבט
אַ שטיק הויט פון מייין צונג אויפן אייזן.

ציען זיך לאַנגע שאַטנס. איך גיי פאַרביי דאָס גרויסע הויז פונעם פוילישן פריץ יאסעוויטש. דאָס הויז איז אַרומגעצאמט מיט אַ הויכן צאם און אין צאם איז דאָ אַ טויער, דורך וואָנען מען קאָן זיך אַריינגענען אין גרויסן הויף אַריין און צוקומען צו אַ פענצטער פון אַן אַפגעזונדערטן צימער, ווו עס זיצט פאַרשפאַרט הינטער גראטעס איינער פון דער יאסע־וויטש־משפחה, אַ גערירטער פון זינען.

איך האָב זיך שוין איין מאָל געהאַט אַריינגעגעבעט אינעם הויף און אַריינגעקוקט אין די פאַרגראטעוועטע שוויבן. איך האָב געזען דעם מאָן, וואָס זיצט פאַרשפאַרט דאָרטן. אַבער איך האָב אים גוט נישט געקענט זען. ער איז געשטאַנען אינעווייניק ווייט פונעם פענצטער און איז נישט צוגעגאַנגען צו די שוויבן. איך האָב געזען, אַז ער איז אַ הויכער, מיט ברייטע פלייצעס, אַ פאַרוואקסענער מיט לאַנגע האַר איבערן קאָפּ און איבער זיין גאַנצן פנים. ער האָט מיך דערזען ווי איך שטיי נעבן זיין פענצטער, האָט ער אַנגעהויבן וואַרפן מיט זיינע לאַנגע הענט און אַנטשעלן פויסטן צו די שוויבן, איז מיך באַפאַלן אַן אימה און איך בין אַנטלאָפן. דאָס בילד האָט אַבער מיך נישט אַפגעלאָזט, געצויגן מיך, איך זאָל קומען נאָכאַמאָל אַריינקוקן און גוט זען וואָס טוט דער דאָזיקער פאַרוואקסענער מענטש הינטער די גראטעס.

איך האָב קיינעם וועגן דעם נישט אויסגעזאָגט. אין שטוב פאַר טאַטע־מאַמע — אוודאי נישט.

יעדעס מאָל, ווען איך גיי פון חדר, ציט עס מיך איך זאָל זיך צושאַרן צו דעם פענצטער מיט די גראטעס. איך האָב אבער מורא און לויף גיך פאַרביי דעם טויער. אויך איצט, גיענדיק פון חדר נאָך אַזאַ מאַדנעם טאַג, וואָס איך האָב געהאַט, ציט עס מיך ווי אַ כישוף אין דעם פאַרבאַטענעם הויף אַריין. דאָס מאָל קאָן איך זיך נישט גובר זיין. מיין גאַנצע יינגלשע איינשטעלונג פאַרכאַפט מיך.

איך מוז נאָכאַמאָל זען דעם פאַרשפאַרטן מענטשן הינטער זיינע גראטעס.

איך מוז אים זען. שוין. היינט. סיי־ווי־סיי איז מיר נישט גוט און טרויעריק אויפן האַרצן.

געענטפערט, אַז דער נסיון איבער אברהם אבינו מוז אויסגעפירט ווערן. אברהם מוז אויסגעפרובירט ווערן, ער מוז דעם נסיון ביישטיין. און יצחק, דערציילט וויטער דער רבי, האָט אין זיין שטילקייט, אביסל שפעטער, ליגנדיק אויפן מזבח, גענומען בעטן זיך ביי זיין פאָטער, אַז ער זאָל אים דערלויבן האַלטן די אויגן צוגעמאַכט, כדי ער זאָל נישט זען ווי דאָס מעסער הייבט זיך אויף און לאָזט זיך אַראָפּ אויף זיין האַלדז און ער זאָל זיך נישט טרייסלען פאַר שרעק. ער בעט אויך דעם פאָטער נישט צו דער־ ציילן דער מאַמען, שרה, וועגן זיין טויט ווען זי וועט שטיין אויפן דאך. אָדער ביי אַ גרוב, כדי זי זאָל פאַר שרעק נישט אַרונטערפאַלן.

אברהם שטרעקט אויס זיין האַנט מיטן שלאַכט־מעסער. מיין האַרץ נעמט נאָך שטאַרקער וויינען אין מיר. קוים וואָס איך דערלעב צוצוקומען צום פסוק וווּ אַ מלאך פון גאָט רופט אויס פון הימל צו אברהמען, אַז ער זאָל אים גאַרנישט טאָן.

אַ פרייד כאַפט מיך אַרום. אָבער גראַד די פרייד פאַרטרייבט נישט דאָס אַנגעזאַמלטע געוויין פון מיין האַרץ, נאָר, פאַרקערט, זי רופט עס נאָך מער אַרויס. איך ברעך אויס אין אַ געוויין. „וואָס־זשע ווינסטו איצט?“ פּרעגט דער רבי, „יצחק איז דאָך געראַטעוועט, נישט געשאַכטן געוואָרן.“ „אָבער ווי וואָלט געווען“, זאָג איך אין מיין געוויין, „ווען דער מלאך פאַרשפעטיקט אויף איין רגע? ווי וואָלט געווען?“ דער רבי קוקט מיך אָן כמעט ווי מיט אַ שרעק: „וואָס הייסט פאַרשפעטיקן? דער מלאך האָט דאָך אָבער נישט פאַרשפעטיקט.“ „אָבער ער האָט דאָך געקאַנט פאַר־ שפעטיקן, רבי“, טענה איך, „איז ווי וואָלט געווען ווען ער פאַרשפעטיקט?“ „דו רעדסט שוין נאָך ערגער פון אַ קינד“, זאָגט דער רבי מיט נצחון, „ווי קאָן אַ מלאך פאַרשפעטיקן? אַ מענטש קאָן פאַרשפעטיקן, אָבער אַ מלאך פאַרשפעטיקט קיינמאַל נישט.“

דעם רבינס ווערטער דערמוטיקן מיך. איך הער אויף צו וויינען. אָבער טיף אין מיר בלייבט נאָך אַליץ אַזאַ מאַדנער געמיש פון יצחקס ליגן אויף דער עקידה און פונעם זעץ איבער מיין קאָפּ, וואָס איך האָב נישט לאַנג געכאַפט אָן אַ פאַרוואָס און אָן אַ פאַרווען. און אַט גיי איך אַהיים פון חדר. סוף טאָג שוין. איבערן ווייסן שניי

ביי די טויערן שפּרינגט אַראָפּ אַ מאַן, יאָגט האַסטיק צו צו מיר און גיט מיר אַ זעץ איבערן קאָפּ מיט אַ צונויפגעקנוילטער פּויסט, אַזוי ווי מיט אַ שטיין. רייסט אַראָפּ מיין היטל און וואַרפט עס צו דער ערד. איך אַליין פאַל אויך צו צום פּראַסטיקן טראַטואַר. דער מאַן שרייט: „זשיד דו איינער, פאַרביי אַ קאַשטשאַל דאַרף מען אַראַפּנעמען דאָס היטל“. איך הייב זיך קוים אויף, כאָפּ מיין היטל און נעם אין גרויל-פּחד מיט אַלע כּוחות יאָגן צום חדר. אַ געווייך רייסט זיך מיר פּון האַלדז. דער זעץ איבערן קאָפּ טוט מיר שטאַרק וויי.

אַט בין איך שוין ביים חדר. איך שטעל זיך אָפּ איינצושטילן מיין אַטעם און מיין געוויין. איך באַגרייף נישט וואָס דאָ איז פאַרגעקומען מיט מיר. „פאַרוואָס האָט מיר דער מאַן געשלאָגן? פאַרוואָס דאַרף איך עפעס אַראַפּנעמען מיין היטל ווען איך גיי פאַרביי זיין קאַשטשאַל? צי צווינגט אים עמיצער אַנצוטאָן אַ היטל ווען ער גייט פאַרביי אַ שול? ער איז אַ גרויסער, הויכער מאַן און איך בין דאָך נאָך אַ יינגל, קוים זיבן יאָר אַלט, — איז פאַרוואָס האָט ער מיר געשלאָגן?“

מיט אַן איינגעהאַלטענעם ווייטיק קום איך אַריין אין חדר. אַלע יינגלעך זענען שוין דאָ, זיצן שוין ביים טיש און לערנען שוין. דער רבי פּרעגט מיר פאַרוואָס איך בין היינט געקומען שפעט. איך געפין אַ תּירוץ און זעץ זיך צום טיש.

מיר לערנען חומש. די סדרה „וירא“, די פּרשה פּון יצחק עקידה. איך זאָג די פּסוקים און אינעווייניק אין מיר קאָן זיך מיין קלעמונג נישט איינשטילן. מיין האַרץ וויינט אין מיר. אַט-אַט וועט עס אַרויסשפּרינגען. איך האַלט זיך איין מיט אַלע כּוחות נישט אַרויסצופּלאַצן אין געוויין. איך גיי איבער פּון מיין קלעמונג צו דער קלעמונג פּון יצחק, און די אַנגסט ווערט נאָך גרעסער אין מיר: יצחק לייגט זיך אויפן מזבח שטיל, פאַלגנדיק דעם טאַטן. ער זאָגט נישט קיין הויך וואָרט. ער וויינט נישט. ער לאָזט זיך בינדן הענט און פּיס.

דער רבי באַנוגט זיך נישט נאָר מיט די פּסוקים פּון חומש. ער גיט נאָך צו צו זיי מעשיות וועגן אַ גערודער, וואָס האָט זיך אויפּגעהויבן אין הימל צווישן אַלע מלאכים, און ווי דער רבּונו של עולם האָט זיי

מאָן צעלאַכט זיך און זאָגט : „וועסט נאָך צייט האָבן צו שטאַרבן, מײן זון. ביסט ערשט אַלט זיבן יאָר. נישט מער, דערווייל גיי אין חדר. וועגן שטאַרבן וועלן מיר רעדן שפעטער.“

..איך באַפריי זיך פון דער האַנט, וואָס פירט מיך, און איך לאָז זיך גיין אין חדר. ס'איז פרימאַרגן. איך דאַרף גיין פון דער בערעזיגער גאַס צום מאַרק־צו, דורכשניידן דעם מאַרק און פון דאָרט אין שול־גאַס צו ר' מאַטקעס חדר. דער טאָג איז אַ ווינטערדיק־ליכטיקער, אַ זוניק־פראַסטי־קער. די גאַסן זענען ווייס. דער שניי אונטער די פיס סקריפעט אַזוי אַנגע־נעם, אַזוי פריילעך. פון מויל און פון די נאָז־לעכער גייט אַרויך אַזאָ וואַרעמע פאַרע. איך בין אַנגעטאָן אין אַ שוואַרצן קאַרטענעם מאַנטל. לאַנג ביז צו די פיאַטעס כמעט. אויפן קאַפּ אַ היטל מיט אַ טיכענעם דאַשעק. איך וויל גיין שנעל, אָבער דער לאַנגער מאַנטל פאַרהאַלט מיינע טריט. אַרט עס מיך נישט. ס'איז טאַקע אַ פראַסט, אָבער אַ שטילער פראַסט. כ'בין געוויינט צו אַזאָ קעלט. איך שטעל זיך מיטאַמאַל אָפּ און גיב אַ פּרעג : וואָס מיינט עס „וועגן שטאַרבן וועלן מיר רעדן שפעטער“ ? ווען — שפעטער ? איך שטיי אָבער נישט לאַנג. כ'וויל צופיל נישט טראַכטן וועגן דעם. איך פאַרשטיי עס נישט. איך לאָז זיך שפּאַנען ווייטער. אַט בין איך שוין ביים מאַרק. איך דאַרף דעם מאַרק דורכשניידן, ווי איך טו עס יעדן טאָג. גיב איך מיטאַמאַל זיך אַ קער אין אַ זייט און לאָז זיך אין אַן אַרומקרייז — צום געסל, וווּ עס שטייט דער פּוילישער קאַשטשאַל. איך האָב שוין עטלעכע מאַל געטאָן אַזוינס. ס'געפעלט מיר דער אַרומ־קרייז. דאָס פאַרבייגיין, דאָס פאַרביילויפן די מאַסיווע טויערן פּון דעם קאַשטשאַל.

אַט בין איך ביי די טויערן. נעם פאַרביילויפן. ערשט פון די טרעפּ

אַ פייפל, צי אויף עפעס אַנדערש. איך וואָלט שווערן, אַז איך הער אַ האַר-מאַניקע. איך כאָפּ זיך נישט לכתחילה, אַז דאָס שפּילט עמיצער טאַקע דאָ אין מיין פּאַלאַטע.

אין רגעס אַרום דערזע איך ווי אַרקע זיצט ביים טישל מיטן קאַפּ אַרונטער, צוגעשפּאַרט צום טישל און שלאָפט, און זיין חבר-מיטהיטער זיצט ביי דער צווייטער זייט טישל און שילט אויף אַ ליפּן-האַרמאַניקע. ער שפּילט שטיל, האַלב-טענערדיק.

פון אַנפּאַנג געפעלט עס מיר. עס זעט אויס נאַכטיק-מעשהדיק. איך זע איצט גוט דעם שפּילערס פנים. זיינע אויגן זענען האַלב צוגעמאַכט. מיט ביידע הענט האַלט ער די האַרמאַניקע ביי זיינע ליפּן, באַוועגט זי אונטער דיקלעכע וואַנצעס און ציט אַרויס פון איר פּאַרזיכטיקע איינטאַניקע שטיל-צעצויגענע, פּאַרוויגנדיקע מעלאָדיעס.

איך מאַך זיך נישט וויסנדיק, איך וויל אים נישט שטערן. איך פּאַרשליס די אויגן און לאָז זיך איינוויגן.

„אַזאַ איינפּאַל“, טראכט איך מיטאַמאַל, „זיצן אין אַ קאַטאָרגע-פּאַלאַטע פון חולאים, שפעט אין דער נאַכט, און שפּילן אויף אַ האַרמאַניק-קע“. קאַטאָרגע און — האַרמאַניקע! און דער זיידע, דער אַלטינקער, קאָן זיין, גוססט, און דער, וואָס צו מיין לינקער האַנט, דער שווינדזיכטיקער — ווער וויכט וואָס מיט אים טוט זיך דאַרט אויף זיין בעט, וווּ ער ליגט נאָך אַלץ מיט דער פלייצע צו מיר!

עס ווילט זיך מיר אַ זאָג טאָן צום שפּילער, אַז ער זאָל אויפהערן, אַז ער שטערט די רו פון די קראַנקע. אָבער איך האַלט זיך אָפּ. „אפשר שטערט ער גאַרנישט“, טראכט איך אויף צוריק. אפשר איז זיי גאָר גוט דערפון? אפשר פּאַרוויגט ער זיי מיט דעם? אפשר פּאַרוויגט ער אויך מיך? „... ניין. מיך פּאַרוויגט ער נישט. איך בין שוין ווייט, ווייט אויף יענער זייט פון שלאָף. ווייט, ווייט אין אַן אַנדער לאַנד בין איך. נישט אינעם לאַנד פון שלאָף. עמיצער נעמט מיך און איך גיי אים נאָך. דער מאַן, וואָס פירט מיך פּאַר אַ האַנט, זעט אויס ווי מיין טאַטע. אָבער איך בין נישט זיכער, אַז עס איז מיין טאַטע. איך שטעל זיך מיטאַמאַל אָפּ און איך פרעג: „ווהיין פירסטו מיך? איך דאַרף דאָך היינט שטאַרבן.“ דער

אין חצותיקער טונקלקייט. עס וואלט געווען אינגאנצן פינצטער ווען נישט די צוויי ליכט.

א צאל ישיבה-בחורים, וואס האלטן זיך אויף אין שול, ליגן אויף זייערע געלעגערט איבער לאנגע טישן און שלאפן געשמאק. איינער ליגט מיטן פנים צו דער וואנט, מיט דער פלייצע צו מיר. א צווייטער ליגט צונויפגעדרייט ווי א בייגל און זיין פנים לויכט ארויס פון דער טונקלקייט. איך לאז איבער מיין שטענדער מיט די צוויי ליכט און נעם ארומשפאנען איבערן גרויסן חלל פון דער שול. היין און צוריק, היין און צוריק. ביי דער מזרח-וואנט שלאפט דער ארון-קודש. מען זעט אים קוים ארויס. איך שפאן ארום. מיינע טריט זענען פעסטע, זיכערע. נישטא קיין קייטן אויף זיי. ממש א ווונדער פון טריט. ממש א גליק. ווי זענען אהינגעקומען די קייטן? איך בין דורכגענומען מיט התרוממות. איך שפאן נישט, נאר איך טראג זיך. אזוי שוועבנדיק ווי אויף פליגל. — — איך בלייב מיטאמאל עטיין אין דער טונקלקייט אנטקעגן ארון קודש און איך פרעג: „רבנו דעלמא, ווען קומט משיח?“ — איך שטיי און איך ווארט אויף אן ענטפער. איך מוז גלייך האבן אן ענטפער! די ווענט פון דער גרויסער שול נעמען זיך מיטאמאל צונויפרוקן. אן ענגשאפט כאפט מיך ארום. איך אבער טרעט נישט אפ פון מיין פלאץ אנטקעגן ארון קודש און האלט אין איין פרעגן, און מיין פרעגן גייט איבער אין א געשריי: „רבנו דעלמא, ווען קומט משיח?“ — — מיינע ליפן פון נאכאנאנדיקן פרעגן הייבן אן צו קלעמען. די ציין קלאפן. איך בייג זיך אראפ צום דיל, קריד צו צו מיין געלעגער אויף א טיש, איך צי זיך אויס אויף אים. עס ווארפט מיך אין היין און אין קעלט. מיינע ליפן פיבערן און שרייען דאס זעלבע געשריי: ווען קומט משיח?! אלע כאפן זיך אויף, שפרינגען אראפ פון זייערע געלעגערט, נעמען מיך איינשטילן. אבער איך שטיל זיך נישט אין. איך בין אריינגע-כאפט ווי אין א פייער, אין א גוואלד-געשריי. — —

איך וועק זיך אויף. איך זע, אן דער פענכער מיט אים האט זיך ארונטערגעגליטשט פון מיין שטערן. איך לייג אים צוריק ארויף און זיין קאלטקייט פרישט מיך אפ.

איך וואלט שווערן, אן איך הער עמיצן אויסשפילן א ניגון אויף

— איך ווייס אליין נישט. צי דאָס איז שלאָף צי עפעס אַנדערש.
זכרונות טראָגן זיך אַרום איבער מיר. — האָב איך נישט גערעדט פון היץ?
— ניין, מיר האָבן נישט געהערט. — זאָגט אַרקע. — סטאַרעט זיך
צו שלאָפן.

— ווער קריכט עס אַרום איבער דער סטעליע?

— אייך חלומט זיך מסתמא עפעס.

— ניין. מיר חלומט זיך נישט. איך זע דער צלם קריכט אַרום. —

נו, גוט, כ'וועל פרוּבירן שלאָפן.

אַרקע גייט צוריק צו זיין טישל. איך באַשליס אומבאַדינגט איינצור-
שלאָפן, אָבער כ'האָב גלייך חרטה. עס געפעלן מיר די זכרונות ווי זיי
קומען איבער מיר, אַט אין אַ סדר און אַט אין צעפלאַנטערניש.

די צעפלאַנטערנישן געפעלן מיר נאָך בעסער, ס'איז מיר גוט וואָס
איך דאַרף זיי נישט האַלטן אין קיין צאם און וואָס זיי קענען אַרומפלאַ-
טערן איבער מיר אין אַ פולער פרייהייט.

„טאַמער טאַקע שטאַרב איך היינט.“ — לאַמיך פאַרן טויט דער-

מאנען זיך — אין וואָס, אין וועמען דערמאנען זיך? — טאַטע-מאַמע?

זע, ווי זיי בעטן זיך ממש: „דערמאן זיך אין אונדז שפעטער. וואָס
שפעטער דו וועסט זיך דערמאנען אין אונדז, אַלץ לענגער וועסטו לעבן“
— „אָבער טאַמער שטאַרב איך פאַרט היינט?“ „מיר וועלן נישט לאַזן. מיר
וועלן קומען שפעטער. וואָרט אויף אונדז.“

„אָבער טאַמער שטאַרב איך אין טורמע?“

„וואָס פאַר אַ טורמע? דו ביסט נישט אין טורמע. ביסט דאָך אין

שול, אין גרויסן מויער, וווּ דו לערנסט דאָך אַ משמור-נאַכט.“

יא, ריכטיק, ריכטיק. אַלע דאַנערשטיק נאַכט בין איך וואָר בין
גרויסן טאַג. זיך איבער דער גמרא אין דער מויער-שול. איבער מיין
שטענדער ברענען צוויי ליכט. אויף די גרויסע בלעטער פון דער גמרא
האַלט איך אַ קליין ספרל, אַ צעפליקטס. אַ קבלה-ספרל, וואָס איך האָב
געפונען אין הויכן אלמער. דאָס ספרל איז פול מיט גמטריות וועגן ביאת
המשיח. די שול איז גרויס. אַלע לידיקע שטענדערס שטייען איינגעהילט

יינגסטן זון פון דער טשארני-פאמיליע, מיט ארע-איטשען. ער דארף שטיין צום פרייזיוו. מאַרעט ער זיך. דאַרף זיין וואָך אין די נעכט. נישט שלאָפן, כדי צו ווערן מאַגער. האַלט איך אים אַביסל אונטער אין דער וואַכיקייט מיט שפילן דאמקעס מיט אים. ער שפילט — און זיינע אויגן חלשן שלאָפן. ער מאַכט אַ גאַנג און דרעמלט איין און גיט זיך אַ כאַפּ-אויף. פונדעסטוועגן געווינט ער. — נעבן דעם דאמקע-טאָול אויפן טיש ליגט „דער יוד“. דאָס ערשטע מאַל, אַז איך זע עס. אַ גאַנצן טאָג לערן איך אין דער ישיבה. אביי, רבא, הלל, שמאי. נעמען פון גמרא. און ביינאַכט הער איך אַזאַ נאַמען ווי שלום עליכם. מענדעלע מוכר ספרים. איך לייען אין דער הויך בריוו פון מנחם מענדל צו שיינע שיינדל. — אַלע לאַכן. אַלע קוועלן אָן און אויפן גאַס גייט אַ שניי. און שנייעלעך פאַלן אויף די שויבן. ביימ ברעג טיש שטייט דער סאַמאָואַר און זידט נישט מער. אַבער עפעס זינגט אַרויס פון אים. ער קילט זיך אָפּ. אַזאַ ווייט דין געזאַנג. פון וואַנען קומט דאָס ווייטע געזאַנג? — פאַרוואָס שטייען אַלע בני-בית פון דער טשאַרני-שטוב איבערן בעט אין שלאַף-קאַמער, וווּ איך ליג אונטער אַ באַרג מיט קאַל-דרעס? פאַרוואָס שטייען זיי איבער מיר? אַט לייגן זיי אַרויף אויף מיר נאָך אַ קאַלדרע און איך קאָן זיך נאָך אַלץ נישט דערוואַרעמען. מיין גאַב-צער גוף טרייסלט זיך, די ציין קלאַפן און מען קאָן זיי נישט איינשטילן. איך הער ווי מען זאָגט: גיט אים נאָך כינין. גיט אים נאָך.“ — — —

איך עפן אויף די אויגן. איך הייב אַ ביסל אויף דעם קאַפּ. אַרקע און זיין חבר שפילן און זענען טיף פאַרטאָן. עמיצער פון זיי פייפט אונטער מיט די ליפן. איך כאַפּ נישט ווער פון זיי פייפט עס. איך זאָג מיט אַ פאַר-דראַסיק געבעט:

- אוי, ווער פייפט עס?
- אַרקע איילט צו צו מיר:
- זייט מוחל. געבן אייך עפעס?
- גיט מיר וואַסער, זאָג איך.
- אַרקע גיט מיר וואַסער.
- איר שלאַפט נישט? — פרעגט אַרקע.

און יום־טובדיקע טעג. יא, אָט דאָס איז טאַקע זיין טאַרבעלע צוקער. —
 איך קער זיך איבער מיטן פנים צו דער צווייטער זייט, ווו עס ליגט
 מיין צווייטער שכן, דער „צעדרייטער“, ווי אַרקע האָט אים אָנגערופן.
 ער ליגט אָבער נאָך אַלץ מיט דער פלייצע צו מיין זייט און איך קאָן נאָך
 אַלץ נישט כאַפֿן זיין געשטאַלט. דענערווירט מיך זיין פלייצע נאָך מער ווי
 די פלייצע פון אַרקעס נאַכטיקן קאַרטן־חבר. גלייך איך זיך אויס און
 שטעל אָן מיינע אויגן צו דער סטעליע. זע איך אין דער סטעליע איבער
 מיר פיר טיפע שפּאַלטן, קרייצן זיך איינע איבער די אַנדערע.

איך וואָלט שווערן, אַז איך זע די שפּאַלטן באַוועגן זיך. זיי קריכן
 צוועק פון זייער אָרט און נעמען אַרומפּויען איבער דער גאַנצער כּטעליע.
 זיי זעען אויס ווי לאַנגע דינע שפינען־פּיס.

נישט קיין נאָווינע צו זען אַ שפּין זיך הוידען אין אַ ווינקל פון
 אַ טורמע־קאַמער. אָבער אַזוינע לאַנגע פּיס איבערגעקרייצטע איינע איבער
 די אַנדערע ווי אַ צלם האָב איך נישט געזען. איך וויל נישט קוקן אויף
 זיי. צלם, צלם. אומעטום צלם.

מאָך איך צו די אויגן און הער זיך צו ווי מיינע ציין נעמען לייכט
 קלאַפֿן איינע אין די אַנדערע. „אַז די ציין קלאַפֿן איז עס אַ סימן פון קדחת“
 גייט מיר דורך אַ געדאַנק, און דער געדאַנק דערמאנט מיך אין מיינע
 יינגלשע יאָרן, ווען איך האָב געלערנט אין דער ישיבה אין בערעזין, און
 האָב געהאַט עטלעכע מאָל אַנפּאַלן פון קדחת.

יא, איך דערמאן מיך. עטלעכע מאָל. ווען כ׳בין געווען אויף
 קוואַרטיר ביי דער משפּחה פון ר׳ יודל טשאַרני. און עטלעכע מאָל נאָכ־
 דעם ווען איך האָב געמאַכט מיין קוואַרטיר אין דער שול פון דער ישיבה
 גופּא. געשלאָפֿן אויף אַ לאַנגן טיש, אויף אַ שטרוי־מאַטראַץ. — אָט אַזוי
 ווי אויף דעם מאַטראַץ ווו איך ליג איצט.

„ווו ליג איך איצט?“ — צי ליג איך נישט איצט אין דעם זעלבן
 בעט אינעם הויז פון ר׳ יודל טשאַרני? — ווער איז ר׳ יודל? איך קען
 אים נישט. ער איז שוין לאַנג נישטאַ. זיינע קינדער זענען דאָ. ביי זיי
 ווין איך. אַ וויל הויז, אַ ווונדערלעך הויז, פון שטעפּער און פון נייטאַ־
 רינס. עלף יאָר בין איך אַלט, און איך שפּיל אין די נעכט דאַמקעט מיטן

לאזט ער איבער פאר אַרקען. ער איז נאָר צו האַלטן קאָמפּאַניע מיט אים. זיין פנים זע איך נישט גוט, ווייל ער זיצט אויף אַ טאַבורעטקע האַלב מיט דער פלייצע צו מיין בעט. איך זע אָבער, אַז ער איז אַ מענטש מיט אַ היפשער ברייטער באַרד, וואָס פאַרכאַפט די ביידע באַקן זיינע. דאָס לעמפל איבערן טישל וואַרפט אַ מאַגערע שייַן אויף די אויסגעשפּרייטע זייטן פון זיין באַרד. סיי זיין פלייצע, סיי די ברעגן פון זיין באַרד פאַסן זיך אַרײַן אין דער קראַנקער חצותקייט פון דער קאַטאַרזשנער שפּיטאַל-נאַכט. אַ פלייצע וואָס איר גייט לחלוטין נישט אָן וואָס הינטער איר ליגן דריי מענטשן און פאַכען מיט דער נשמה.

אַרקע מיט זיין חבר הייבן אָן שפּילן קאַרטן. זיי שפּילן שטיל. מיך נעמט עס ביסלעכווייז דענערווירן, אָבער זאָגן זיי, אַז זיי זאָלן עס נישט טאָן וויל איך נישט. פון דעם וואָס איך בין דענערווירט דרינג איך, אַז מיין היץ שטייגט.

איך קער אַזעק מיין קאַפּ צו דער זייט פונעם זיידנס בעטל. איך וואַלט וועלן זען דעם זיידנס פנים. איך זע טאַקע, אָבער דאָס וואָס איך דערזע דערשיטערט מיך. הויט און ביין און טויט־בלאַסקייט. דאָס ביסל ליכט, וואָס פאַלט אויפן חולה, מאַכט די טויט־בלאַסקייט נאָך עאַרפער. דער גאַנצער קערפער זיינער זעט אויס דריי מאָל קלענער ווי פריער. עס דוכט זיך, אַז אַ קליין צונויפגעקאַרטשעט קינד ליגט עס איינגעדרייט אונטערן גרויסן צודעק.

איך קוק און וויל דערקאַפן אַ רגע פון עפעס אַ צוק אויפן אַלטינגנס פנים. אָבער איך דערקאַפּ נישט. זיינע ליפן זענען האַלב אָפן. נאַכאַנאָד. גיבן זיך נישט קיין ריר. די אויגן צוגעמאַכט. נישט קיין אויגן וואָס שלאָפן, נאָר וואָס גרייטן זיך צו זיין פאַרמאַכט אויף אַלעמאַל.

„שטאַרבט ער“? לויפט מיר דורך אין געדאַנק. „שטאַרבט ער, נאָך איידער ער האָט פאַרברויכט די דריי פונטיקלעך צוקער, וואָס זיין אייניקל האָט אים געשיקט?“

איך זע, אַז אויפן טישל נעבן זיין בעט, ליגט טאַקע אַ פאַרבונדן טאַרבעלע. אינעם טאַרבעלע ליגן, הייסט עס, די דריי פונטיקלעך צוקער. ער האָט זיי נישט פאַרברויכט. ער האַלט זיי נאָך אַלץ אויף זונטיקדיקע

אַבער עס זענען צוגעפאלן אַנדערע חולאתן. זיין לאַגע איז שלעכט. האָט מיר געזאָגט דער דאָקטאָר.

— און ווער איז דער חולה לינקס פון מיר?

אַרקע בייגט זיך איין איבער מיר און זאָגט שטיל:

— אַ צעדרייטער. ער איז שוין אין שפיטאַל דאָ זייער לאַנג. קראַנק

אויף טשאַכאַטקע. שוין אינגאַנצן אויסגעשפיגן זיינע לונגען.

— און וווּ ליגט שטיין?

— אין אַן אַנדער פּאַלאַטע.

— איר קאַנט אים זען און רעדן מיט אים? זאָגט אים, אַז איך

בין דאָ.

— איך קאַן אים זען. אַבער רעדן מיט אים קאַן איך נישט דער-

ווייל. ער האָט אַ שווערן טיפּוס.

— ווער גיט אַכטונג אויף אים?

— אַן אַנדערער. נישט איך.

— אויך ביי אייך האָט מען אַראַפּגענומען די קייטן?

— יאָ. ביי יעדן חולה. אַזוי באַשטייט דער הויפּט-דאָקטאָר. דער

וואָס איז געווען נעבן אייך. אַ מענטש אַ מלאַך. אַן אַ גאַל. האָט ליב די

אַרעסטאַנטן. אַ גליק, איך זאָג אייך. איר האָט גענוג איז אויפן קאַפּ?

— כּימיין אַז גענוג.

— טוט אייך דער קאַפּ שטאַרק וויי?

— איך ווייס אַליין נישט. מיר דוכט זיך, אַז ס'איז מיר אביסל

לייכטער. עס מוז שוין זיין שפעט.

— ערשט געביטן זיך די מיטן-נאַכט-וואָך. נאָך 13, הייסט עס. אַז

איך מיט מיין קאַמפּאַניאָן וועל שפּילן אין קאַרטן — וועט עס אייך שטערן?

— שפּילט שטיל.

— פּרובירט איינשלאָפּן, זאָגט אַרקע און לאַזט זיך גיין צום קליי-

נעם טישל, וואָס שטייט ביים פענצטער.

ביים טישל זיצט אַ צווייטער אַרעסטאַנט-אַכטונג-געבער און וואָרט.

אַז אויך אַרקע זאָל זיך שוין אַוועקזעצן און נעמען אַנגיין מיט קאַרטן-

שפּיל, צו די חולאים ווייזט ער נישט אַרויס קיין שום אינטערעס. דאָס

אביסל צוריק צו זיך ווען איך דערשפיר ווי עמיצער רירט אן מיינע פיס און קלינגט מיט די קייטן וואָס אויף זיי. עמיצער שלעפט מיינע פיס פון אינטער דעם צודעק. איך עפן די אויגן און זע אַ פאַר געשטאַלטן גייגן זיך איבער מיר צופוסנס. איך זע נישט קלאַר קיין פנימער, פאַר די אויגן שוועבט מיר אַזאַ מאַדנע רויטקייט, און דורך דער רויטקייט שניידן זיך אַרויס די געשטאַלטן. איך שפיר ווי מיינע ברענענדיקע פיס רירן אַן אַ קאַלטן אייזן און די קעלט איז אַזאַ אַנגענעמע. איך הער האַמער־קלעפּ איבער די רינגען וואָס אויף מיינע פיס. איינע נאָך די אַנדערע. ריטמיש, הילכיק. די קלעפּ רייסן־אויף די הייסע שטילקייט אַרום, הילכן־אַפּ ווי אין אַ חלל פון אַ ווייטער לאַנגער הייל. דער, וואָס קלאַפט מיטן האַמער, רעדט נישט אַרויס קיין וואָרט. עפעס טוט מען, פיל איך, מיט מיינע פיס. עפעס אַזוינס וואָס צעטראַגט זיך ווי אַ נחת איבער מיין גאַנצן אַוועקגעפאַלענעם קערפער. מיטאַמאָל הערן אויף די האַמער־קלעפּ. אַ געבראַזג פון פונאַנדער־געשאַטענע רינגען. עס ווערט שטיל אַרום מיר. איך דערשפיר ווי מיינע פיס ווערן פלוצלינג לייכט, פריי און גרינג ווי פעדער. זיי נעמען אַרומ־יאַגן אונטערן צודעק ווילד־צעטאַנצטע ווי גאַרנישט מיינע פיס.

— נעמט אַ ביסל וואָסער, — הער איך אַ שטימע איבער זיך. — דאָס בין איך, אַרקע. זיי האָבן אַרונטערגענומען די קייטן פון אייערע פיס. און אַט לייג איך אייך צו פריש איז צום קאַפּ. פרובירט איינשלאָפן.

— איך דאַנק אייך, ליבער אַרקע, — זאָג איך, קומענדיק צו זיך און דערפילנדיק די פרייקייט פון מיינע פיס. — כ'האַב גענוג געשלאָפן. איצט וועל איך זיין וואָך אַביסל.

— אויב איר וועט עפעס וועלן, רופט מיך, — זאָגט אַרקע. איך בין דאָ ביים טישל מיט נאָך אַ פריינט, אַ נאַכט־שומר.

— גוט, זאָג איך, כ'וועל אייך רופן, אויב כ'וועל עפעס דאַרפן. איך דאַנק אייך, אַרקע. איך בין צופרידן, וואָס איר האָט אייער קראַנק זיין שנעל דורכגעמאַכט — וואָס איז מיט אונדזער אַלטינקן, מיטן זיידן? ער ליגט, זע איך, אַזאַ צוזאַמענגעפאַלענער.

— דעם טיפּוס איז ער גראַד גוט איבערגעקומען, זאָגט אַרקע.

— אפשר וואָרטן ביז מאַרגן פריי?
— ניין. דאָס מוז געטאָן ווערן שוין. ס'איז מיין באַפעל!
— לאַדנאָ, — זאָגט דער אויפזעער און גייט אַרויס.
איך הער און איך באַווונדער דעם דאָקטאָרס קוראַזש. עפעס גאָר־
נישט קיין קאָטאָרגע־טאָן. מיין האַרץ פרייט זיך אין מיר. דער דאָקטאָר,
זע איך, גייט צו צום בעטל, וואָס שטייט ביי דער וואַנט רעכטס און איך
הער ווי ער זאָגט:

— וואָס מאַכט איר, זיידעניו?
דער חולה הייבט אויף דעם קאָפּ און זאָגט עפעס מיט שטאַמלענדי־
קע ליפּן. איך דערקען, צו מיין איבערראַשונג, אונדזער אַלטינקן אונטער־
צינדער. איך וויל עפעס אויסרופן צו אים, אָבער די כוחות פאַרלאָזן מיך
ווידער. איך פרעג נאָר ביים דאָקטאָר, ווען ער גייט ווידער צו צו מיר:
— דער אַלטינקער ווערט נישט בעסער, הער דאָקטאָר?
— אַלע ווערן בעסער. אַלע, — זאָגט דער דאָקטאָר מיט גוט־
שמייכלענדיקע ליפּן. ער גייט צו צום חולה ביי דער וואַנט לינקס. יענער
ליגט איינגעטוליעט אין קישן. איך זע נישט קיין פנים. דער דאָקטאָר
נויגט זיך איבער אים און זאָגט:

— אייער טעמפּעראַטור איז כמעט נאָרמאַל. עס דאַרף איך זיין
בעסער. ליגט נישט אַזוי פאַרזונקען.
איך הער אַ קול ווי פון אַ טיפעניש אַרויס:
— מיין טעמפּעראַטור איז נאָרמאַל, אָבער איך שטאַרב.
— רעדט זיך נישט איין, מיין פריינט. מען דאַרף זיך אַזוינט נישט
איינרעדן.

דער דאָקטאָר לאָזט זיך אַרויסגיין און זאָגט צו אַרקען:
— נעמט עמיצן נאָך צו זיך פון די געזונט־ווערנדיקע חולאים צו
העלפן אייך האַלטן וואָך אין די נעכט. איר זאָלט די חולאים נישט איבער־
לאָזן אָן וואָך. איך וועל זאָגן וועגן דעם דעם הויפט־אויפזעער.
דער דאָקטאָר גייט אַרויס.
איך פאַל אַריין אין אַ האַלב דעליריום־צושטאַנד. איך ווייס אוודאי
נישט ווי לאַנג דאָס האַלט אָן נאָך דעם דאָקטאָרס אַוועקגיין. איד קום

— ער וועט אַכטונג געבן אויף דער פּאַלאַטע, — זאָגט דער אויפֿ־
זעער. — ער איז שוין געזונט און טויג זיך אויס.

— יאָ, איך ווייס. איך קען אים, — זאָגט דער דאָקטאָר.

— איך בין זייער, זייער צופרידן, הער דאָקטאָר, זאָג איך. — און
צו אַרקען אַליין שטרעק איך אויס מיין האַנט, — איר זענט שוין געזונט.
אַרקע? איר האָט נישט געהאַט קיין טיפּוס?

— ניין, כ'האַב געהאַט אַזוי אַ שטאַרקע פּאַרקילונג. נישט קיין
טיפּוס. און איר וועט אויך געוויס געזונט ווערן. איך וועל אַכטונג געבן
אויף אייך.

— זייער פיין, — זאָגט דער דאָקטאָר, — איר וועט אַכטונג געבן
אויף אַלע דריי חולאים דאָ אין פּאַלאַטע. ווי אַזוי אַרומצוגיין מיט די
פענכערס איז ווייסט איר דאָך שוין.

— איך ווייס, הער דאָקטאָר, — זאָגט אַרקע, און ער, ווייזט אַרקע
אויף מיר, איז מיינער אַ נאָענטער פריינט. מיר זענען פון איין שטעטל. ער
איז אפילו געווען מיין לערער. ער איז פון די פּאַליטישע.

— פיין, אויסגעצייכנט, — זאָגט דער דאָקטאָר, עסן פּאַרשרייב איך
אים : ווייס־ברויט, מילך, לייכט אויפגעזאָדן, און בוליאָן. אויך טיי מיט
צוקער וויפיל ער וועט וועלן. און כינין וועט איר אים געבן. לאַזט אים
נישט אַפּלאַזן זיך. ווען ער וועט האָבן שטאַרקן קאַפֿ־ווייטיק לייגט אים
צו אייז. איר וועט מיר, יעדעס מאָל ווען איך קום, אַלע אינדערפרי. איבער־
געבן ווי די חולאים פילן זיך.

דער דאָקטאָר ווענדט זיך דערנאָך צום הויפּט־אויפזעער :

— איר מוזט גלייך ברענגען דעם שמיד ער זאָל אַראָפּקלאַפּן די
קייטן פונעם יונגעמאַנס פיס.

— איצט ביינאַכט? — זאָגט דער אויפזעער מיט אומצופרידנקייט.

— יאָ. איצט. מען קאָן נישט האַלטן קיין חולהס פיס אין קייטן.

איר ווייסט דאָך, אַז דאָס איז מיין ערשטער פּאַרלאַנג.

— אַבער וווּ זאָל איך איצט קריגן דעם עמיד?

— וווּ איר קריגט אים שטענדיק, — זאָגט דער דאָקטאָר מיט פעסט־

ק'ט אַן שום מורא.

קאלירן, און אַט ווערט עס, דוכט זיך מיר, אינגאַנצן אויסגעלאָשן. עס בלייבט נאָר אַזאַ גרויליקער טומאַן, וואָס שלינגט מיך אַריין אין זיך. איך פיל זיך ווי שנעל איך ווער אַריינגעשלונגען. איך זינק ממש אַריין אין אים, און דאָס זינקעניש געפעלט מיר. ענדלעך צוגעפאַלן צו אַ דעק.

ווי לאַנג איך ליג אַ פאַרשלונגענער אינעם טומאַן ווייס איך נישט. ווען איך קום אביסל צו זיך און כ'עפן די אויגן, דערזע איך זיך ליגן אויפן בעט און איבער מיר שטייט אַ הויכער מאַן אַנגעטאַן ציוויל, און האַלט מיין דופק. דער מאַן קוקט אויף מיר מיט גוטע, מילדע אויגן. זיינע ליפן, איבערגעדעקטע מיט ברייטע וואַנצעס, וואָס גיסן זיך צונויף מיט אַ שיינער, גרוילעכער באַרד, באַוועגן זיך שטיל. ער ציילט מיין דופק. ווען ער נעמט צו זיין האַנט פון מיינער, זאָג איך :

— בין איך שטאַרק קראַנק, הער דאָקטאָר ?

— איר וועט זיין געזונט, מיין פריינט — זאָגט דער מאַן, וועמענס ווייכע פאַטערלעכע שטימע, און דערהויפט זיין ציווילקייט, ציט גלייך צו און באַרויקט.

— האָב איך טיפּוס ?

— נישט קיין חילוק, מיין פריינט. שטאַרקט זיך. פאַרלירט נישט דעם מוט, וועט אַלץ זיין גוט. — ער ווענדט זיך צו דעם נאַכט־אויפזעער, וואָס באַגלייט אים, — דער זעלבער, וואָס האָט מיך אויפגענומען אין פאַדער־צימער ביי מיין אַנקומען אין שפיטאַל — ווער איז דער אויפ־פאַסער איבער דער פאַלאַטע ?

דער נאַכט־אויפזעער זאָגט :

— קיין סך אויפפאַסערס האָבן מיר נישט ; איר וויסט דאָך, דאָך־טאָר. די מערסטע זענען אונדזערע אייגענע אַרעסטאַנטן, געוועזענע קראַנק־קע. די וואָס זענען פעיק, לאָזן מיר איבער דאָ אין שפיטאַל צו זיין אַכטונג־געבער. דערהויפט אין די נעכט.

— ווער איז דער נאַכטיקער אַכטונג־געבער אויף אַט דער פאַלאַ־

טע ? — רופט אים אַריין.

דער אויפזעער גייט אַרויס און קומט גלייך אַריין צוריק מיט — אַרקען. איך גלייב נישט מיינע אויגן. איך ווער דורכגענומען מיט שמחה.

איך זאג אלעמען א גוטע נאכט און לאז זיך גיין נאך די וועכטער. איך פלאנטער מיט די פיס, די קני וואקלען זיך, אבער איך מאך זיך הארץ און גיי. איך צי אן מיט די הענט די קייטן. איך האב נאר מורא טאמער פאר- ליר איך קאנטראל איבער זיי און וועל אויסזען לעכערלעך אין די אויגן פון מיינע באגלייטער.

ווען מיר קומען ארויס פון דער קאמער-געביידע אויף א גרויסן, מיט ווענט-ארומגעמויערטן הויף, וואס פירט צו דעם שפיטאל, כאפט מיך ארום א נאכטיקער לייכטער ווינט און א שיטער פאלנדיקער שניי. מיינע לונגען נעמען האסטיק איינזאפן אין זיך די קעלט און איך נעם זיך וואקלען. די וועכטער כאפן מיך אונטער די הענט. איך, אבער, באפריי זיך פון זיי און לאז זיך האסטיק יאגן צו דעם שפיטאל-אריינגאנג. איך פאר- ליר די קאנטראל איבער די קייטן. זיי לאזן זיך ארונטער און פארפלעכטן מיר די פיס. איך פארפלאנטער זיך און בלייב שטיין א הילפלאזער, א דורכגע- נומענער מיט קעלט-ציטערניש. ס'איז מיר אבער אין דער זעלבער צייט אויך אנגענעם דאס שטיין אונטערן נאכטיקן הימל און פילן ווי די שנייע- לעך פאלן אויף מיר. אזוי לאנג נישט געזען דעם הימל ביינאכט, אזוי לאנג נישט געשפירט אים הענגען איבער מיר. א שאד נאר, וואס ער איז פאר- וואלקנס און איך זע נישט קיין איין שטערן. עס וואלט געווען גוט, אן צוזאמען מיטן שניי זאלן זיין אויך שטערן.

די וועכטער גיבן מיך א נעם מיט זייערע שטארקע הענט, יאגן כמעט ווי אריין מיט מיר אינעם פאדער-צימער פון שפיטאל און גיבן מיך איבער אין די הענט פונעם נאכט-אויפזעער, מסתמא א דאקטאר. ער מאכט מיט מיר נישט קיין לאנגע שהיות. ער לייגט מיר אונטער אונטער דער פאכווע א גראדוסניק. ער ווארט נישט קיין סך. ער זעט, אן איך פיבער, אן די ציין קלאפן מיר. ער נעמט ארויס דעם גראדוסניק און הייסט גלייך א צווייטן אויפזעער מיך ארייננעמען אין שפיטאל און אוועק- לייגן מיך אויף א בעט. דער צווייטער אויפזעער פירט מיך אריין אין א קליינער קאמער פון דריי בעטן. ווער עס ליגט אויף די פארנומענע בעטן זע איך נישט, ווייל די גאנצע קאמער דרייט זיך ווי א ראד ארום מיר. דאס פייער, וואס באלייכט די קאמער, מינעט זיך אין פארשידענע

— אָבער מיר גייט עס נישט אַרויס פון זינען — זאָג איך.
 — פאַרגעסט אין דעם.
 — ניין, איך פאַרגעס עס נישט.
 — קודם כל ווערט געזונט.
 — דאָס ליגט נישט אין מיינע הענט. אָבער יענער ענין ליגט דורכ־
 אויס אין אייערע הענט. גיט מיר אַ צוזאָג.
 — וואָס מיינט איר אַ צוזאָג? איך האָב דאָך אייך שוין כמעט ווי
 צוגעזאָגט.
 — איר זאָגט דאָך אַליין כמעט, און כמעט איז נישט גענוג, נעמט
 נישט פאַר אומגוט וואָס איך שטיי אַזוי צו צו איך.
 — וואָס־זשע ווילט איר?
 — איך וויל איר זאָלט מיר צוזאָגן אויף זיכער. וועט מיר זיין
 לייכטער צו גיין אין שפיטאַל. מיך פאַרפאַלגט עס.
 — נו, גוט, איך זאָג אייך צו.
 — איר גיט מיר אייער ערן־וואָרט?
 — דאָס איז שוין קינדיש, — זאָגט יעדניצקי מיט אַ פאַרבאַרגענעם
 פאַרדרוס.

איך דערפיל אַליין, אַז כּדאַרף נישט זיין אַזוי צודרינגלעך. בפרט
 נאָך ווען ער איז אַ סך עלטער פון מיר. אַנטשולדיק איך זיך פאַר מיין
 צושטיין און רעד נישט מער וועגן דעם. עס בלייבט אָבער אין מיר אַ ספק
 וועגן יעדניצקין. איך זיך אויף מיין בעטל, וואָרט אויפן וועכטער און מיט
 אַ מאַדנער בלענדיקייט אין די אויגן און מיט אַ נאָגנדיקער בענקשאַפט
 קוק איך אויף אַלע מיט־קאַמערניקעס, אויף די ווענט, אויף דעם פענצטער
 מיט די מאַסיווע גראַטעס. שיער נישט אַ היימלעכע בענקשאַפט. אַ נאָגנ־
 דיקע יום־טובדיקייט אַזאַ. מיין אויג פאַלט אויך אויף דעם ניינטן. איך
 דערמאן זיך אין דעם קאַשמאַר פון פאַריקער נאַכט. טוט מיר הנאה, וואָס
 ער וועט אין משך פון אַ געוויסער צייט נישט הענגען אַקוראַט אַנטקעגן
 מיינע אויגן. לאַמיר האַפן, אַז אין שפיטאַל־קאַמער וועל איך אים נישט
 טרעפן אויף דער וואַנט אַנטקעגן מיר.
 די טיר עפנט זיך. עס קומען אַריין צוויי וועכטער און רופן מיך.

כ'גיי אַרונטער פון בעטל. מיט שוועריקייטן טו איך אָן אויף זיך די הויזן מיט די שורות קנעפ אויף ביידע זייטן, רעכטס און לינקס, וואָס ווערן ספעציעל אַזוי גענייט, כדי מען זאָל זיי קאָנען אָנטאָן אונטער די קייטן־רינגען אויף די פיס. רודין און יעדניצקי העלפן מיר אין דעם. זיי זעען, אַז מייך גאַנצער גוף וואקלט זיך.

— איר רעכנט, אַז איר וועט קאָנען גיין, — פרעגט יעדניצקי, צי אפשר זאָלן מיר פאַרלאַנגען, אַז מען זאָל אייך טראָגן?
— חלילה, — זאָג איך מיט אויפֿרעגונג, — כ'זועל גיין.
— ס'זועלן זיכער קומען צוויי וועכטער און אייך פירן אונטער די אַרעמס — זאָגט רודין.

— אויך דאָס וויל איך נישט, זאָג איך. — כ'זועל זיך אַנשטרענגען און כ'זועל דורכגיין דעם הויף צו דער שפיטאַל־געביידע. דערהויפּט איז: גוט אַרומבינדן דעם קייטן־גאַרטל אַז די קייטן זאָלן מיר נישט פּלאַנטערן די פיס.

רודין און יעדניצקי בינדן גוט אַרום מייך גאַרטל, פאַרשטייפן די העקלעך, וויקלען אויך אַרום מייך האַלדז מיט אַ לייזונט־טוך, וואָרום דרויסן איז פּראַסטיק־קאַלט און איך דאַרף איצט באַזונדערס היטן זיך נישט צו פארקילן. איך לאָז זיי טאָן מיט מיר וואָס נאָר זיי ווילן, און ס'איז מיר אַנגענעם ווי זיי עסקן זיך אַרום מיר. דער קאַפּ שווינדלט מיר, אָבער איך בין ביי מייך פולן באַוווסטזיין. אין דער אמתן שרעק איך מיך פאַר דעם היפשן הויף־גאַנג צום שפיטאַל. אָבער איך באַשליס ביי זיך בשום אופן נישט צו לאָזן זיך פירן אונטער די הענט, און אודאי נישט — צו ווערן געטראָגן.

איך כאַפּ נאָך אַריין צו זאָגן יעדניצקין — עפעס, וואָס איך גרייט זיך צו זאָגן אים דעם גאַנצן מעת־לעת, זינט איך בין קראַנק געוואָרן.
— איך דאַרף באַלד גיין, — זאָג איך צו יעדניצקין, — וויל איך, פאַרן אַרויסגיין פון קאַמער, איך בעטן איר זאָלט אינגאַנצן אויפגעבן יענעס געדאַנק אייערן.

— נישט איצט צו רעדן וועגן דעם, — זאָגט יעדניצקי מיט אַ שטאַמלעניש. — איך זאָרג מיך איצט וועגן אייך און נישט וועגן זיך.

אפילו נישט פירן אונטער די הענט. איך זאל קאָנען גיין אליין און קאָנען גיט אַנציען די קייטן אויף די פיס, זיי זאלן זיך מיר נישט פלאַנטערן אין די טריט.

27

אויף מאָרגן נאַכט, מער ווי אַ מעת לעת נאָך מיין קראַנק ווערן, קומט אַריין אין קאַמער צו אונדז דער נאַכטיקער קאַרידאָר-וועכטער און הייסט מיך צוזאַמענעמען מיינע זאַכן, גרייט זיין צו גיין אין שפיטאַל. „צוזאַמענעמען די זאַכן“ איז נישט מער ווי אַ נוסח, ווייל קיינער פון אונדז האָט נישט קיין זאַכן און האָט נישט וואָס צוזאַמענצונעמען. אביסל צוקער, אביסל מאַכאַרקע. אָבער זיי ליגן מיר נישט אין זיגען. אין דעם מאַמענט באַדאַרף איך נישט קיין צוקער, און וועגן רויכערן טראַכט איך אוודאי נישט. און איך גלוסט נישט, כאַטש איך בין, ווען כ'בין געזונט, אַ גרויסער רויכערער. איך געדענק אָבער יאָ, אַז איך האָב אונטערן מאַטראַץ עטלעכע פאַרשריבענע פאַפירן, נאַטיצן און אַניוורפן פון לידער; האָב איך עס באַצייטנס, ריכטנדיק זיך, אַז מען וועט מיך נעמען אין שפיטאַל, איבערגעגעבן רודינען, געבעטן אים האַלטן די פאַפירן ביז איך וועל צוריקקומען. טאַמער מאַכט זיך עפעס זאַל ער טאָן מיט זיי ווי ער וועט געפינען פאַר נויטיק; וועט ער האָבן אַ נישט-לעגאַלע מעגלעכקייט איבער צושיקן זיי צו מיינע עלטערן, זאַל ער עס טאָן, אויב נישט זאַל ער זיי צערייסן. רודין איז ביז געוואָרן פאַר מיינע לעצטע ווערטער:

— וואָס עפעס צערייסן? כ'וועל זיי אָפּהיטן, ווי כ'היט אָפּ מיינע אייגענע זאַכן, — האָט ער געזאָגט מיט וואַרעמען פריינטלעכן כעס, — און וואָס עפעס זאַלט איר טראַכטן, אַז איר וועט נישט צוריקקומען? איר וועט געוויס געזונט ווערן און געוויס צוריקקומען.

— נו, כ'וועל זיך מיט אייך נישט שפּאַרן — האָב איך געזאָגט.

— וואָס פֿאַלט אייך איין? איר האָט נישט קיין סך היץ. אַ שאַד
נאַר, וואָס אין דעם פענכער, זע איך, איז שוין נישטאַ מער קיין אייז.
— אָבער ער איז נאָך קאַלט, — זאָג איך. כּוועל אים נאָך האַלטן
אויפן קאַפּ. ווי שפּעט איז?

— שוין פֿאַרטאַג באַלד. עס וואַלט געווען גוט ווען איר שלאַפּט איין.
— כּוועל פרובירן.

— פֿאַרוואָס ליגט איר אָפּגעדעקט? זאַל איך אייך צודעקן?
— יאָ, ס'איז מיר הייס, אָבער דעקט מיך צו. אַ דאַנק. אַ גרויסן
דאַנק. אפשר וואַלט איר צוגענומען די יעזוס־איקאָנע פון אַנטקעגן
מיינע אויגן?

יעדניצקי קוקט מיך אָן:

— וואָס מיינט איר? זי שטערט אייך?
— יאָ, אַ גאַנצע נאַכט האַלט זי מיר אין איין שטערן.
— דאָס דוכט זיך אייך, מסתמא. זי הענגט דאָך דאָ די גאַנצע
צייט, נישט נאָר היינט.

— איר זענט גערעכט. זי הענגט דאָ די גאַנצע צייט.

— זאָגן אייך דעם אמת? איך באַמערק זי אפילו נישט.

יעדניצקי לייגט זיך צוריק אַוועק אויף זיין אַרט, און איך גיי
ווייטער אָן מיט מיין נישט קאַנען אינשלאָפן. מיין היץ, פיל איך, ווערט
קלענער. אויך דער קאַפּ־ווייטיק — קלענער. אָבער אינשלאָפן שלאָף איך
נישט איין. מיינע אויגן זענען אָנגעשטעלט צו די פֿאַרגראַטעוועטע שויבן
דורך וועלכע עס הייבט זיך אָן אַריינזעבן דין־דינע גרוילעכע פֿאַר־
טאַגיקייט.

די פֿאַרטאַגיקייט זאָגט מיר בשורהדיק אָן, אַז אויף יענער זייט
פענצטער־גראַטעס איז דאָ אַ וועלט, וואָס שטייט־אויף צום באַגינען; אַז
עס קומט־אויף אַ נייער טאַג און אַז איך האָב נאָך צו אים אַ שייכות. אַז
מען וועט מיך אַוועקנעמען אין שפיטאַל, וועט סיי די פֿאַרטאַגיקייט און
כיי דער פֿרימאַרגן מיטגיין מיט מיר אהין. איך טראַכט נאָר, אַז ווען מען
וועט מיך נעמען אין שפיטאַל, זאָלן מיך וועכטער נישט דארפן טראַגן און

און דער חשבון וועט בלייבן נישט אָפּגעחשבונט, — וואָס־זשע וועט דעמאָלט זיין?

— איך בין נישט דער איינציקער, מיט וועמען דו האָסט זיך פאַר זיין אַוועקגיין פון דער וועלט נישט אָפּגעחשבונט. נישט דער איינציקער. עס זענען דאָ מיליאָנען, מיליאָנען אַוועקגעגאַנגענע, דערמאַרדעטע, געשאַכטענע, פאַרברענטע אויף שייטער־הויפּן, פאַרפייניקטע אין אינקווי־זייע־קעלערן, צעפלינדערטע אין פאַגראַמען, מיט וועמען דו האָסט זיך פאַרן אומקום זייערן נישט אָפּגעחשבונט. דאַרפסטו זיך נעבן מיר נישט לייגן. לייג זיך נעבן באַסאַנאָון.

— כּהאַב נישט דערוואַרט אַזאַ שאַרפּקייט פון דיר —

— כ'בין נישט שאַרף. כ'וויל אָבער נישט דעם פּלאַנטער וואָס האָט זיך אָנגעפּלאַנטערט אַרום דיר. כ'האַב עס שוין געזאָגט און איך זאָג עס נאָכאַמאָל; איך וויל נישט אַריין אין אים. איך וויל נישט. פּלאַנטער פון גאַט־מענטש און מענטש־גאַט; פּלאַנטער פון גאַט־מענטש־גאַט און מענטש־גאַט־מענטש; פּלאַנטער פון פּאַטער־גאַט־זון און זון־גאַט־פּאַטער. — פון דעם גאַנצן פּלאַנטער וויקלט זיך אַרויס נישט מער ווי אַ פאַרבלוטיקטע האַק, וואָס שניידט זיך אַריין אין אַ שבתדיקן קוגל. גיי נישט צו צו מיר!

— וואָס פאַר אַ קוגל? וואָס רעדסטו? רעדסט פון היץ.

— איך רעד נישט פון היץ. לייג זיך נעבן באַסאַנאָון, וועסטו נאָך איצט דערהערן דעם ריח פון אַ שבתדיקן קוגל, וואָס ער האָט מיט פאַר־בלוטיקטע הענט געטראָגן צום מויל און אויפגעגעסן. אַ געשימאקער, מחיהדיקער קוגל געווען. לייג זיך נעבן באַסאַנאָון. דיין פּלאַץ איז נעבן אים. און מיך לאַז צוררו, צוררו!

וויזט אויס, אַז די לעצטע ווערטער האָב איך אויסגערעדט מיט אַ געשריי. ווייל איך דערנע מיטאַמאָל שטיין איבער מיר יעדניצקין. ער שטייט איבערגעבויגן, האַלט מיך פאַר אַ האַנט און באַרויקט מיך:

— אייך האָט זיך עפעס געחלומט, מסתמא, — זאָגט יעדניצקי.

— מסתמא, — זאָג איך, — איך האָב דען גערעדט עפעס? קאָן

זיין פון היץ...

ווען זיי זעען מיין דאָרן־צעשטאַכענעם שטערן. ווערט פאַר זיי דער אַקט פון מאָרד און איבערלעבונג פון געטלעכער מצווה. אַזוי מענער. אַזוי פרויען. פרויען — נאָך מער. זיי פיבערן אויס אויף מיין אויסגעשטרעקטן, פונאַנדערגעשפרייטן גוף זייערע הייסע גלוסטונגען. איך ווער פאַר זיי זייער חתן דורך וועמען זיי פאַרפייניקן זייערע גלוסטונגען. און איך בין צוגענעגלט און מוז שווייגן.

— וואָס זשע ווילסטו פון מיר ?

— איך זאָג דאָך דיר : איך בין מיד פון הענגען אויף דער וואַנט. עס דאַרף דאָך זיין אַ שיעור אפילו צום הענגען. ס'איז נאָך נישט געווען אַזאַ אכזריות אויף דער וועלט, אַז מען זאל אַ געהאַנגענעם, אָדער אַ געקרייציקטן לאָזן הענגען הונדערטער יאָרן נאַכאַנאַנד, און קיין איין מאָל אים נישט אַרונטערנעמען פון זיין תליה. קיין איין מאָל נישט. אַזאַ אכזריות איז נאָך נישט געווען.

— איז וואָס זשע ווילסטו פון מיר ?

— איך זע נעבן דיר אַ ליידיק בעטל, וויל איך זיך לייגן נעבן דיר. — אַז זיי, דיינע קניער, וועלן דיר דערזען לייגן נעבן מיר. וועלן זיי, קודם־כל, דערלאָנגען מיר מיט אַ האַק איבערן קאַפּ, און דיר וועלן זיי צוריקהענגען אויף דער וואַנט. אַחוץ דעם, האָב איך מיינע חשבונות מיט דיר נאָך נישט אַפּגעחשבונט.

— חשבון זיי אַפּ איצט.

— כ'קאַן איצט נישט חשבונען — זאָג איך. — צי זעסטו נישט, אַז איך בין קראַנק, אַז איך האָב, קאַן זיין, טיפּוס. פאַר מיינע אויגן שווינדלט מיר און דער קאַפּ טוט מיר שטאַרק וויי. דו ביסט מיד. אָבער איך בין נאָך מידער. און דער אמת איז, אַז אפילו ווען כ'בין געזונט, פיל איך מיד מיד פון דעם גאַנצן פּלאַנטער, וואָס איז אַנגעפּלאַנטערט געוואָרן אַרום דיר. מיד און דענערווירט. לאַז מיד צורו. לייג זיך נישט נעבן מיר. וועסט מיט דיין אַוועקלייגן זיך נעבן מיר נישט אַפּשאַפן דעם תהום, וואָס איז דאָ צווישן אונדז.

— אָבער טאַמער, חלילה, טרעפט עפעס מיט דיר צוליב טיפּוס,

— זיי ווילן עס נישט הערן פון מיר. זיי וועט זיך קיינמאל נישט אויסדוכטן, אז איך קאָן זיך נעמען באַוועגן, אז איך קאָן רירן מיינע הענט, מיינע פיס. זיי ווילן מיך זען שטענדיק אַ צוגענאַגלטן, אַ נישט־באַוועגלעכן, אַן אייביק־דערמאָרדעטן. זיי האָבן ליב מיין דערמאָרדעטקייט. זיי האָבן ליב מאָרד. זיי זענען אַליין מאָרד.

— זיי זאָגן דאָך, אַז איך האָב דיך דערמאָרדעט. און ווען? נאָך

מיט צוויי טויזנט יאָר צוריק —

— זיי זאָגן עס, כדי עס זאָל זיי לייכטער זיין אויסצופירן איבער

מיר זייער אייגענע דערמאָרדונג. זיי דערמאָרדן מיך יעדן טאָג, קומט זיי אַן לייכט די אַנדערע מענטש־מאָרדן. יא, עס קומט זיי אַן לייכט. יעדן טאָג הענגען זיי מיך אויפסניי. זיי ווילן מיך זען נאָר אַ געהאַנגענעם, נאָר אַ געקרייציקטן. מיין מויל זאָל זיין פארקרימט און מיינע פיס זאָלן זיין פאַרדרייט. און זאָלן זיי מיך דערזען, אז איך גיי אויף אַן אמת אַרונטער פון קרייץ און וויל זיין נישט מער ווי אַ פשוטער אַרעסטאַנט. — וועלן זיי מאַכן אַ גוואַלד. איך בין פאַר זיי געוואָרן דער תירוץ זייערער — דער הכשר אויף מאָרד. זיי נעמען זיך כלומרשט אַן מיין קרייוודע, אַבער אין דער אמתן בין איך געוואָרן פאַר זיי דער יסוד און סוד פון רצח. געטלעך כער יסוד פון רצח. אַבער איך וויל נישט זיין גאַט. איך בין נישט. איך בין גאָר קיינמאל נישט אויפגעהאַנגען געוואָרן, ווען נישט זיי. זיי האָבן מיך אויפגעהאַנגען. און באַלד שוין צוויי טויזנט יאָר, אז זיי הענגען מיך אויף יעדן טאָג אויפסניי. יעדן טאָג. זיי האָבן אַ באַזונדערע הנאה צו אויפהענגען מיך יעדן טאָג ווי אַ גאַט. יא, אַ הנאה, זיי ווילן נישט אַנדערש ווי נאָר איך זאָל זיין אי אַ גאַט, אי אַ געקרייציקטער אויף אייביק.

— צוליב וואָס טוען זיי עס?

— ווי קאָן איך עס גאָר דערקלערן? אז איך אַליין קאָן עס נישט

פאַרשטיין, קאָן עס נישט באַנעמען. זיי קניען פאַר מיר און איך שפיר, אז מיט יעדער קניונג לעבן זיי דורך אַ מאָרד־תאוה. זיי באַפרידיקן די תאוה. זיי צעפייניקן מיך ביי יעדער קניונג. זיי עסן מיך ממש אויף אויפ־סניי. דערנאָך שטעלן זיי מיך ווידער אויף. ביי יעדער קניונג נעגלען זיי מיר צו אויפסניי די הענט און די פיס. עס נעמט זיי דורך אַ גליקזעליקייט

ערשט באסאנאווס פארנאכטיקע רויקע רייד האבן מיך אנגעפילט מיט גרויל פאר דעם מין מענטש. איבער דעם מין מענטש שפרייט זיך אזא פארדרייט פייער, וואס רופט זיך גאטס זון. און אט בין איך אליין ארומ- גערינגלט מיט פארקרימעניש און איך זינק אין דער פארזינקעניש פון פייער. אט כאפט מיך דאס פייער-פארקרימעניש און וויל מיך פארניכטן. וויל מיך ארומדרייען מיט א פלאם-פלאקערניש. וויל מיך פריער צעהאקן מיט א האק, דערנאך פארברענען — ניין. ניין. פריער וויל מיך די האק צעשפאלטן און זען צי איך האב נישט אראפגעשלונגען אין מייע געדערים קיין גאלדשטיקער. דערנאך ערשט זאל מיך דאס פייער פאר- ברענען. — אי, וואס וועט זיין מיטן געשמאקן שבתדיקן קוגל? — פלוצלינג דערזע איך ווי דער געקרייציקטער, אין ווינקל, אויף דער אנטקעגנדיקער וואנט, נעמט זיך רירן, באוועגן זיך אויף זיין קרייץ. זיינע הענט און זיינע פיס גיבן זיך א ריס אפ פון זייער צוגעגעלטקייט. זיין קאפ גיט זיך א הייב אויף. ער גיט זיך א רוק ארונטער און זיינע פיס רירן כמעט אן דעם שטיינערנעם דיל פון קאמער. ער מאכט א שפאן צו מיר. איך זע א פולע געשטאלט. איך שטרעק אויס מיין האנט אין פחד און כ'רייד ארויס:

- גיי נישט צו צו מיר. איך האב מורא פאר דיר.
- ער בלייבט שטיין אין מיטן קאמער גלייך אנטקעגן מיר און זאגט:
- האב קיין מורא נישט. און אויב פחד, בין איך אזוי פול מיט פחד ווי דו. אפשר נאך מער.
- פארוואס ביסטו ארונטער פון דער וואנט, פונעם קרייץ?
- איך קאן מער נישט הענגען. איך קאן מער נישט פארליידן דעם קרייץ מיינעם. איך בין מיד פון זיי.
- פון וועמען ביסטו מיד?
- פון זיי. פון מיינע קרייציקער.
- ווער זענען דייע קרייציקער?
- זיי — די באסאנאווס פון אלע דורות. זיי האלטן מיך אויפן קרייץ. אבער איך בין שוין לאנג מיד פון הענגען. מיד פון צו זיין גאט.
- זאג עס זיי, נישט מיר.

מיינע רייד וועגן היטן זיך פון אַנשטעקונג קלינגען געוויס קאַמיש, ווייל קיינער קאָן נישט פאַרהיט ווערן. אַט בין איך שוין דער פּערטער פון אַכט קראַנק צו ווערן אין משך פון עטלעכע וואָכן.

עס בלייבט איינגעקריצט מיר אין מוח דעם פעלדשערט זאָג, אַז מאַרגן אפשר וועט אָפּגעליידיקט ווערן אַ בעט אין טורמע־שפיטאַל. וואָס מיינט „אָפּגעליידיקט“? עמיצער, הייסט עס, וועט שטאַרבן. וועל איך פאַר־נעמען זיין בעט. דערווייל, הייסט עס, דאַרף איך וואַרטן — — שוין איינמאַל אַ וואַרטן.

שפעט אין דער נאַכט שלאָפן אַלע איין און איך בלייב ליגן וואָך מיטן פענכער איז אויפן קאַפּ. נעבן מיר, אויף שטיינס בעטל, האָבן רודין און יעדניצקי צוגעגרייט וואַסער פאַר מיר — איך זאָל קאַנען לעשן מיין נאַכאַנדיקן דורשט.

אין ווינקל איבער דער טיר ברענט דאָס נאַכט־לעמפל און שפּרייט היינט גאַר אַן אנדער מין אָפּלייכטונג. אַזוי זעען מיינע פיבער־קוקנדיקע אויגן. אַט איז אינגאַנצן טונקל. איין כמאַרע שאַטנדיקייט, וואָס ווערט ממש רויט גליענדיק ווי אַ פּלאַקער. אַ פּלאַקער, וואָס קומט פון אַן אַנדער וועלט. יא, איך בין איבערצייגט, אַז פון אַן אַנדער וועלט. איך זע ווי אַלץ עפנט זיך פּונאַנדער, צעשפּרייט זיך. לויטער פייער. דאָס פייער כאַפט אַרום אַלע ווענט און לייזט זיי אויף אין זיך. ס'איז מיר אָנגענעם צו זען ווי אַלץ אַרום איז פּלאַמיק און — אָפּ־צעעפנט. איך דאַרף נאָר וועלן, קאָן איך זיך אויפהויבן און אַוועקלאָזן זיך אינעם פייער אַריין. איך דאַרף נאָר וועלן.

מיטאַמאַל דערזע איך ווי דאָס פייער שלאַגט זיך אָפּ אין ווינקל פון דער אַנטקעגנדיקער וואַנט, וווּ עס הענגט דער ניינטער. דאָס פייער פּאַלט אויף זיינע פאַרדרייטע קנעכלדיקע צוגענאַגלטע פיס. פון די פיס גיט זיך דאָס פייער אַ צי און נעמט אַרום זיין אָפּגעדרייטן קאַפּ. זיינע ווייטיקדיק־פאַרקרומטע ליפּן. זיינע דורכגעשטאַכענע הענט. אַ גרויל באַפּאַלט מיך. איך דערמאן זיך אין מיין שמועס מיט באַסאַנאָון. האָט מיר באַסאַנאָוס דערציילן עפעס קלאַר געמאַכט פאַרוואָס איז ער אַ רוצח? פאַרוואָס האָט ער דערמאַרדעט פיר מענטשן? ניין. מיין אַנגסט איז נאָך גרעסער געוואָרן.

נען. בין איך אוועק אהיים צו זיך. אן מיין ווייב דערזעט ווי איך בין פארגאסן מיט בלוט, מאכט זי גוואלדן, און מענטשן לויפן זיך צונויף. אזוי איז עס, אזוי איז עס. דעם טעם פונעם קוגל פיל איך נאך ביז איצט, הברל. נאך יידן קאנען מאכן אזא געשמאקן קוגל... יא, הברל, אזוי איז עס... מיין קאפ ווערט ארומגעכאפט מיט פייער. באסאנאווס ווערטער פלאקערן איבער מיר. איך פאל אוועק אויף מיין געלעגער.

אין אונט, ווען אלע קומען אין קאמער פון דער ארבעט, און עס גייט דורך די רעוויזיע, און איך קאן זיך נישט אויפשטעלן, ווערט פאר מיר און אויך פאר אלע מיינע מיט-קאמערניקעס קלאר, אן איך בין גוט קראנק, און קיין ספק שוין נישט, אן ס'איז טיפוס. רודין און יעדניצקי שטייען איבער מיר טרויעריק-פארזארגטע, ווילן עפעס טאן מיר צו העלפן און — ס'איז נישטא וואס צו טאן. דער נאכט-וועכטער פון קארידאר ברענגט דעם פעלדשער. דער פעלדשער באטראכט מיך און זאגט צום וועכטער:

—מען דארף אים נעמען אין שפיטאל, אבער ער מוז ווארטן ביז מארגן-איבערמארגן. דער שפיטאל איז איבערגעפולט מיט קראנקע. אפשר וועט אפגעליידיקט ווערן א בעט. דערוויל וועל איך פאר אים שיקן א פענכער מיט אייז, ער זאל עס האלטן איבערן קאפ. דאס איז אלץ, וואס איך קאן טאן.

דער וועכטער ברענגט טאקע נאכדעם אריין א פענכער אנגעפילט מיט שטיקלעך אייז. רודין און יעדניצקי לייגן עס גוט אוועק הויך איבער מיין שטערן. איך בעט זיי ביידן זיי זאלן זיך לייגן אויף זייערע פלעצער, וויבאלד העלפן מיר — מיט גלאט וואך זיין — קאנען זיי נישט, און זיי זאלן זיך טאקע היטן נישט צו אנשטעקן זיך.

— אודאי אמת.

באסאנאוו, נישט ענדערנדיק אויף א האָר זיין טאָן און זיין רזיקייט,

דערציילט:

— מען האָט גענומען רעדן ביי אונדז אין דאָרף, אז אין ווילנע וועט זיין אַ פּאָגראַם. מען וועט הרגענען יידן, ראַבירן קראַמען. בין איך אַוועק מיט אַ חברה אין שטאָט אַריין. לאַמיר אויך זיין דאָרטן. יאָ, הברל. פאַרוואָס זאָל איך אויך נישט זיין דאָרטן? ס'וועט זיין פּריילעך. האָט זיך געמאַכט אַזוי, אַז ס'איז נישט געווען קיין פּאָגראַם. יאָ, הברל, נישט געווען. פאַרוואָס? ווייס איך נישט. האָבן מיר אַ גאַנצע נאַכט געהוליעט אין אַ שענק. אין דער פּרי בין איך אַוועק אַהיים. געגאַנגען מיטן שליאַך צו מיין דאָרף צו. געגאַנגען אַליין. מיין חברה האָב איך פאַרלוירן. געגאַנגען מיטן שליאַך און געזונגען. דערנאָך האָב איך אויפגעהערט זינגען. אַ פאַר־דרוס האָט מיר אַרומגעכאַפט. יאָ, הברל, אַ גרויס פאַרדרוס. ביז צו קראַפּירן. אַ גאַנצן טאָג מיט אַ גאַנצער נאַכט געפּטרט אומזיסט. בין אַריינגע־קומען אין דאָרף אין פּרימאָרגן. שטיל אַרום. גיי איך פאַרביי יאַנקל דעם קרעמערס שטוב. קלאַפּ איך אָן אין טיר. קומט אַרויס יאַנקל. זאָג איך: „איך וויל בראַנפן.“ זאָגט יאַנקל: „היינט איז שבת“, און וויל פאַרמאַכן די טיר. גיב איך אַ שטויס און שפּרינג אַריין מיט כּעס אין שטוב צו אים. לויפט מיר נאָך יאַנקל און וויל מיר אַרויסיאָגן פון שטוב. דוכט זיך אַ קלוגער ייד און אַזוי באַנאַרישט זיך. נעמען מיר זיך ראַנגלען. אַ שטאַרקער ייד געווען — דער יאַנקל. לויפן אָן אויך זיין ווייב און זיינע צוויי טעכטער און מאַכן אַ טומל. נאַרישע ווייבער אַזוינע. דערזע איך אַ האַק ליגן ביים אויוון. כאַפּ איך די האַק און דערלאַנג יאַנקלען איבערן קאַפּ. ווערט אַ געשריי, אַ געליאַרעם — נעם איך און דערלאַנג זיי אַלעמען מיט דער האַק איבער די קעפּ. ווערן זיי אַלע שטיל. זיי ליגן אויף דער ערד און זענען שטיל. אויפן קאַמאַד זע איך שטיין אַ פּולע פּלאַש בראַנפן. טרינק איך עס אויס ביזן דעק. דערנאָך נעם איך אַרויס פון אויוון אַ טאַש אַזאַ מיט אַ קוגל און עס אויף דעם גאַנצן קוגל, וואָרום איך בין געווען הונגעריק. אַ געשמאַקער קוגל געווען. אַ געשמאַקער ביז גאַר, הברל. איך האָב דער־נאָך געזוכט געלט און נישט געפונען. אויך גאַלד געזוכט און נישט געפּו־

פינף יאָר בין איך שוין אָפּגעזעסן. האָב איך נאָך פּופּצן, און דערנאָך —
אייביקע סיביר. איז עס נישט גענוג?

— אָבער איר האָט דאָך אומגעבראַכט פיר מענטשן —

— יא, חברל, פיר מענטשן.

— פיר יידן.

— אַזוי איז עס. פיר יידן.

— האָבן זיי איך שלעכטס געטאָן, די פיר יידן?

— וואָס הייסט שלעכטס? ניין. מען קאָן זאָגן, אַז ניין. טאַקע ניין.

חברל.

— פאַרוואָס זשע האָט איר זיי דערהרגעט?

באַסאַנאָוו גיט אַ דריי זיין פנים צו דער זייט ווו עס הענגט די

יעזוס־איקאָנע און צלמט זיך איבער.

— איר קוקט אויף דער יעזוס־איקאָנע און איר צלמט זיך. מיינט

איר, הייסט עס, אַז יעזוס פאַרגיט אייך?

— אַזוי איז עס, חברל. ער איז אַ פאַרגעבנדיקער.

— אָבער איר האָט דאָך דערהרגעט פיר יידישע לעבנס.

— נו, און זיין לעבן, חברל, האָבן זיי געמעגט דערהרגענען?

— ווער זיי? די פיר יידן פון אייער דאָרף?

— די יידן פון מייַן דאָרף טאַקע נישט. איז — אַנדערע יידן.

— ס'איז נישט אמת. יעזוסן האָבן געקרייצט די רוימער.

— די רוימער? ווער זענען זיי?

— צי ווייסט איר ווען דאָס איז געשען?

— פון וואָנען זאָל איך וויסן, חברל? איך בין נישט קיין געלערנטער.

— אָבער די פיר יידן פון אייער דאָרף האָט איר דאָך נישט דער־

הרגעט צוליב יעזוסן.

— מסתמא נישט צוליב אים, חברל. מסתמא אַזוי זיך.

— וואָס הייסט אַזוי זיך?

— איר ווילט דען איך זאָל דערציילן?

— אוודאי, וויל איך. איז טאַקע אמת. אַז מער ווי אַ קוגל האָט איר

נישט צוגענומען?

מוהל זיין, אויב איך זאָג אַמאָל אַ מיאוס וואָרט. אַ מענטש דאַרף אויס-
מיידן כעס, חברל.

איך נעם זיך אָן מיט ריזיקע און איך גיב אַ זאָג :

— ס'איז אמת, אַז איר האָט דערמאָרדעט פיר מענטשן ?

איך דערוואָרט אָן אויפצאָפּל, אָן ענדערונג אין טאָן, אָבער
באסאנאָוו צאָפּלט נישט אויף, זיצט אַזוי שטיל-עניוּתדיק ווי פריער און
ענטפערט עניוּתדיק :

— יא, אמת.

— פיר יידן ?

— יא, אַזוי איז עס.

— אַ טאָטן, אַ מאַמען און צוויי טעכטער ? — צייל איך מיינע ווערטער.

— יא, אַזוי איז עס.

— שכנים אייערע ?

— יא, כמעט שכנים.

— וואָס מיינט כמעט ?

— אין איין דאַרף געוויינט. אַ דאַרף נישט ווייט פון ווילנע. אַ

קרעמל האָט ער געהאַט. יאַנקל האָט ער געהייסן. אויך שנאַפּס פאַרקויפט.
אַ גאַנץ ווילער ייד געווען.

— איר רעדט אַזוי רויק וועגן דעם ?

— וואָס וועט אַרויסקומען, אַז איך וועל רעדן נישט רויק ?

— איך מיין — פאַר איך אַליין.

— וואָס דאַרף זיין פאַר מיר אַליין ? — שטעלט אָן באסאנאָוו זיינע

אויגן אויף מיר.

— איך מיין — איר האָט נישט קיין חרטה ?

— וואָס שייך חרטה ? וואָס וועט זיי אַרויסקומען פון מייין חרטה.

חברל ?

— וועמען מיינט איר — זיי ?

— איך מיין — זיי, די פיר. וואָס וועלן זיי האָבן פון מייין חרטה ?

— אָבער איר אַליין ?

— וואָס שייך איך אַליין ? איך טראָג דאָך קאטאָרגע, חברל. 20 יאָר.

- יאָ. פון אַ דאַרף. נישט ווייט פון ווילנע.
— איר האָט משפּחה?
— אוודאי האָב איר משפּחה. אַ מענטש דאַרף האָבן משפּחה. איר
האָב אַ ווייב און צוויי זין.
— קומען זיי ווען זען זיך מיט אייך?
— איר בין שוין אויף קאַטאַרגע פינף יאָר. איז איין זון, דער
יינגערער, געקומען איין מאל מיך זען. — זי, מיין ווייב, וויל מיך נישט זען.
— פאַרוואָס?
— אַט אַזוי איז עס, חברל. אַזוי איז עס. גאָט דער האר זאל עס
איר מוחל זיין.
— אַרט עס אייך נישט וואָס אייער ווייב וויל אייך נישט זען?
— וואָס שייך אַרן? אַז זי וויל נישט — איז עס איר זאָך. און וואָס
וועט זיין, אַז ס'וועט מיך אַרן? אויך דער יינגערער קומט נישט מער זען
מיך. שוין איבער צוויי יאָר. — וואָס שייך אַרן? אַזוי איז עס, חברל.
— מסתמא האָט איר געטאַן שלעכטס, מאַך איר זי כלא ידע.
— וואָס שייך — שלעכטס? וועלכער מענטש טיט עס נישט קיין
שלעכטס? גאָט אָבער דאַרף עס אים מוחל זיין. אַזוי זאָגט אונדזער האר
יעזוס קריסטוס.
באסאנאָו צלמט זיך דערביי איבער און בייט נישט זיין רויקן אופן
ווי ער זיצט אַנטקעגן מיר אויף זיין טומבע. איר קוק אויף אים און פון
רגע צו רגע וואַקסט אין מיר אי גרויל, אי גאַפונג. אַלץ וואָס איר הער
לייגט זיך מיר נישט אויפן שכל. אין דער זעלבער צייט קומט אַרויס
יעדעס וואָרט פון זיין מויל מוראדיק פשוט.
— אַ סך מאל, — זאָג איר, — הער איר אייך רעדן מיט קאַלאַדניקן,
רעדט איר דעמאלט שאַרף זידלעריש, נישט אַזוי גוטמוטיק ווי איצט מיט
מיר.
— ווונדערט עס אייך, חברל?
— יאָ, איר זאָג אייך דעם אמת. ווערט נישט אין כעס דערפאַר.
— חלילה. פאַרוואָס זאל איר ווערן אין כעס? מיט קאַלאַדניקן איז
עפעס אַנדערש. און אפשר זענט איר גערעכט. גאָט דער האר זאל מיר

- פאַרוואָס מיינט איר, אַז איך האָב מורא פאַר אייך ?
— איך זע דאָך. נישט נאָר איר, אַלע אייעריקע האָבן מורא פאַר מיר. שרעקן זיך פאַר מיר.
- אַז איר טראָגט זיך אַרום מיט אַ מעסער אין קעשענע, — זאָג איך, מאַכנדיק אַ פאַרווך אַריינצוציען אים אין אַ נישט געוויינלעכן שמועס, כאַטש איך ריזיקיר ער זאָל ווערן אין כעס. ווייזט זיך אָבער אַרויס, אַז ער ווערט אויף אַ האָר נישט אין כעס. ער ענטפערט געלאַסן און מיושבדיק:
- אַן אַרעסטאַנט דאַרף האָבן אַ מעסער ביי זיך.
— אַט האָב איך נישט קיין מעסער. און איך דאַרף עס נישט.
— איר און אַלע אייעריקע זענען דען אַרעסטאַנטן ? — זאָגט ער און גיט אַ שמייכל.
- וואָס דען זענען מיר ?
— איך ווייס אַליין נישט וואָס איר זענט. אָבער קיין אמתע אַרעסטאַנטן זענט איר נישט. — און נישט מיין דאָגה. עס גייט מיר נישט אָן וואָס איר זענט, חברל. און איצט בין איך דאָך אַן אַ מעסער. אייער פריינט אַרקע האָט דאָך אַרויסגעקלאַפט מיין מעסער פון די הענט. יאָ, חברל.
- פאַרוואָס רופט איר יעדן חברל ?
— ווייל אַזוי איז עס. יאָ, אַזוי איז עס. איך האָב צו אייך גאַרנישט. און גאָט דער האָר זאָגט: האָב ליב דיין שכן.
- הייסט גאָט דער האָר האַלטן אין איין קעשענע אי די עוואַנגעליע אי אַ מעסער ?
דאָ מיין איך וועט באַסאָנאָוו ווערן אויפגערעגט און וועט ענטפערן מיט אַ שאַרפן קול. ערשט ניין. ער ענטפערט מיט דער זעלבער רויקייט:
— אַזוי איז עס, חברל. אַזוי איז עס.
— איר לייענט שטענדיק נאָר די עוואַנגעליע. האָט איר ווען געלייענט אַן אַנדער סאַרט בוך ?
— ניין. קיינמאַל נישט, זינט איך לעב. צו וואָס ? איך בין נישט קיין געלערנטער.
— איר קומט פון אַ דאַרף ?

מיר. איך מאך צו דאָס בוך און אויך די אויגן. איך פרוביר איינשלאָפן, אָבער דער שלאָף קומט נישט. פּלוצלינג דערשפּיר איך ווי עמיצער רירט מיך אָן. איך הייב זיך האַלב־אויף. איך דערזע ווי באַסאַנאָוו שטייט מיר צופּוסנס. ער זאָגט ווייך און צערטלעך:

— אפּשר ווילט איר עפּעס, חברל?

איך כאַפּ קוים אויף זיינע ווערטער. איך בין צעטומלט. איך ווייס נישט פּון וואָס: צי פּון דער פיבער־הייז, צי פּון דער אומגעריכטקייט. איך ענטפּער נישט תּיכף. באַסאַנאָוו חזרט איבער:

— איך פרעג, צי ווילט איר עפּעס, חברל? איך זע דאָך, אַז איר זענט נישט געזונט.

— ניין, איך וויל גאַרנישט.

— אפּשר זאָל איך אייך צולייגן אַ קאַלטן קאַמפּרעס צום קאַפּ.

חברל?

— ניין. מען דאַרף נישט.

— אפּשר געבן אייך אביסל וואַסער אָפּצונעצן די ליפּן?

דורשטיק בין איך טאַקע. די ליפּן טריקענען מיר. איך קאָן נישט ביישטיין דעם נסיון אָפּצוזאָגן זיך.

— אביסל וואַסער וועט נישט שאַדן, — זאָג איך. — כּ׳בין זייער

דורשטיק.

באַסאַנאָוו דערלאַנגט מיר אַ קריגעלע וואַסער. איך טרינק עס אויס

און זאָג:

— אַ דאַנק.

— נישטאַ פאַרוואָס, — זאָגט באַסאַנאָוו. איך האָב נאָך פּריער

געוואַלט אָנבאַטן אַ ביסל וואַסער. איך זע דאָך ווי אייערע ליפּן זענען טרוקן. כּ׳האָב אָבער קיין מוט נישט געהאַט אייך צו פרעגן, חברל.

— פאַרוואָס האָט איר נישט געהאַט קיין מוט? — ווער איך נייגע־

ריק און וואַכיק.

באַסאַנאָוו זעצט זיך אויף זיין טומבע. רעדט רויק און מיושבדיק:

— ווייל איך ווייס דאָך, אַז איר מיידט מיך אויס, אַז איר האָט מורא

פאַר מיר.

האָב טיפּוס, קען דאָך זיין, אַז איך זאָל שטאַרבן, און אויב איך וועל שטאַרבן און נישט דערגיין פאַרן שטאַרבן דעם סוד פון אַט דעם מענטשל-רוצח פאַרוואָס ער האָט דערמאָרדעט פיר אומשולדיקע יידן, וועל איך האָבן געשטאַרבן נישט קיין באַפרידיקטער. עפעס וועט מיר פעלן צו מיין בילד וועגן דער וועלט און צו מיין חשבון מיט דער וועלט און מיט מיין אייגענעם זיין אויף דער וועלט. צי איז עס אָבער אזוי וויכטיק פאַר מיר צו וויסן ווער אַזוינס און וואָס אַזוינס איז אַט דאָס מענטשל-רוצחל? און וואָס אַזוינס קאָן אַט דאָס מענטשל מיר צוגעבן צו מיין בילד וועגן דער וועלט? — פּרעג איך ביי זיך און איך ענטפער גלייך זיך אַליין: „יא, ס'איז מיר וויכטיק. ס'איז מיר זייער וויכטיק“.

כדי צו באַפרייען זיך פון די משונהדיקע געדאַנקען, עפן איך אַ באַנד פון גרעצן און נעם אַריינקוקן. ס'איז מיר נישט לייכט צו לייענען. אָבער איך צווינג מיר. אַבי נישט צו טראַכטן וועגן באסאנאָון. מישט זיך מיר אויף אַ בלאַט פון דעם קאַפיטל, ווו עס דערציילט זיך וועגן די יסורים פון די גולישפּאַניע, ווי דער צלם און די מאָרד כלי-זין האָבן זיי נאַכגע-יאַגט אויף דער יבשה און אויפן ים:

„...די האָר פון קאַפּ שטעלן זיך ביים לייענען די באשרייבונגען ווו עס ווערן געשילדערט די ליידין פון די אַרויסגעטריבענע שפּאַנישע יידן. די וואָס האָבן זיך ווי נישט איז געראַטעוועט פון הונגער און מגפה, זענען אומגעקומען דורך די הענט פון די טייוולאַנישע אויסוורפן. עס האָבן זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז די גולים, כדי צו ראַטעווען עטוואָס פון זייערע פאַרמעגנס, האָבן איינגעשלונגען. שטיקלעך גאָלד און זילבער, — האָבן קריסטן קאַניבאַלן אויפגעשניטן זיי די בייכער, כדי אַרויסצוקריגן פון דאָרט דאָס גאָלד. אַ קאַפיטאַן פון אַ שיף, וואָס האָט געפירט אַ מחנה וואַנדערער, האָט געוואַלט שענדן אַ יונג מיידל פון צווישן די וואַנדערער, האָט די מוטער אַריינגעוואָרפן דאָס מיידל מיט אַלע אַנדערע אירע קינדער-די-מיידלעך אין ים אַריין און איז גלייך נאָך זיי אַריינגעשפּרונגען אַליין אין די ים-כוואַליעס. דער איבערגעבליבענער אומגליקלעכער פאַטער האָט דערנאָך אַנגעשריבן וועגן דעם אַ האַרץ-רייסנדיקע עלעגיע...“

די ווערטער דרייען זיך פאַר מינע אויגן. אין די שליפן קלאַפּט

אין די שטריכן פון זיין פנים און אין זיין גאַנצן קערפער־וועזן. איך וויל געפינען אין זיי עפעס אַזוינס, וואָס זאָל אַנטפלעקן פאַר מיר דעם סוד פון זיין מהות, דעם סוד ווי אַזוי און פאַרוואָס האָט אַזאַ מענטשל דערהרגעט פאַר איין מאָל פיר מענטשן. איך וויל געפינען דעם „עפעס אַזוינס“ און געפין נישט. אַ נישטיק פנים, וואָס זאָגט גאַרנישט. אַז ער היבט אויף זיינע קליינע אייגעלעך, באוועגן זיך זייערע שוואַרצע־פּלען אָן איבעריקער רירעוודיקייט. אַ רויקייט אין זיי, וואָס איר קאַנט נישט סובל זיין. זיינע באַקן זענען איינגעפאַלן, אַבער אויך זיי גיבן זעלטן אַ קענטיקן צוק. סידן ווען ער ווערט אין כעס בשעת ער קריגט זיך מיט קאַלאַדניקן. איצט, אַז ער זיצט אַנטקעגן מיר, — זיצט ער אַזוי פרום־הכנעהדיק, אַזוי ווי ער וואַלט געווען די פאַרקערפערונג פון דער גוטסקייט אַליין.

„אין דעם אויפשטייג פון פיבער־היץ אין מיר, קאַן זיין, אַז זאַכן נעמען אויסזען אין מיינע אויגן אַנדערש ווי זיי זענען אין דער אמתן.“ — לויפט דורך אַזאַ געדאַנק אין מיר. — און טאַקע ריכטיק. אַט נעמט דאָס קליינטשיקע מענטשל פונאַנדערגעוואַקסן זיך אין אַ ריזיקער פיגור. אַלץ אין אים ווערט מיטאַמאָל אַנגעשוואַלן, נעמט זיך אויסשפרייטן און הייבן זיך ביז צו דער סטעליע. זיינע ליפן ווערן גראָב און גרויס, ווי ליפן פון אַ משונהדיקער באַשעפעניש. זיי עפענען זיך און פאַרמאַכן זיך און עפענען זיך ווידער, און אַט וועלן זיי איינשלינגען די ווענט מיט די בעטלעך, מיט דעם פאַרגראַטעוועטן פענצטער, דורך וועלכן עס שניידט זיך דורך אַ געלע ליכטיקייט. די געלע ליכטיקייט רירט אָן באַסאַנאָוס אַקסלען און שטרייכט נאָך מער אונטער זיין אומהיימלעכן קאַפּ, וואָס צעוואַקסט זיך ביז דער סטעליע.

איך קער אָפּ מיין קאַפּ אין אַ זייט, קוק נישט מער אויף באַסאַנאָון. איך דרינג אַריין מיט מיינע אויגן אין דער ערב־אָונטיקער ליכטיקייט און איך דערזע זי אַנדערש ווי מיט אַ רגע פריער, ווען איך האָב זי געזען פאַלן אויף באַסאַנאָוס אַקסלען. איצט איז די ליכטיקייט נישט געל, נאָר גאַלדיק. אַן אומגעריכטע פריידיקייט צעגיסט זיך איבער אַלע מיינע אברים. אַ יום־טובדיקייט נעמט מיך אַרום. אַ שלוהדיקייט. מיטאַמאָל לויפט מיר דורך אַ משונהדיקער געדאַנק: „אויב איך

איך דאָך שוין, אַז דער שפּיטאַל איז איבערגעפּולט. דאַרף מען זיך מאַכן
האַרץ און זיין געדולדיק. דער עיקרשט נישט מאַכן קיין פּאַניק אין
זיך אַליין.

איך צי זיך אויס אויף מיין בעטל און קאָן ביי זיך נישט אָפּמאַכן צי
ס'איז מיר וואָרעם, אָדער קאַלט. איך מאַך צו די אויגן. וויל איינדרעמלען.
כ'פּאַרגעס אינגאַנצן, אַז עמיצער איז מיט מיר אין קאַמער. ביז איך עפּן
צוריק די אויגן און זע ווי באַסאַנאָוו שטייט אויף די קני און שיערט די
קעסלעך. דערנאָך, אַז ער ענדיקט, זעצט ער זיך אַוועק אַקוראַט אַנטקעגן
מיר און נעמט תּפּילהווען.

לכתחילה ווער איך אומרויק ווען איך זע, אַז איך בין איינער אַליין
מיט באַסאַנאָוו. טאָן קאָן ער מיר גאַרנישט. פאַר דעם האָב איך קיין מורא
נישט. אָבער איך קאָן אים נישט פאַרטראָגן. איצט, אַז ער איז דער איינ-
ציקער אין קאַמער, וואָס זיצט אַנטקעגן מיר, נעמט עס מיך דורך מיט
אַ דערווידערונג. איך וואַלט וועלן, אַז ער זאָל כאַטש זיצן נישט גלייך
אַנטקעגן מיר, נאָר אין דער זייט. זיין פנים זאָל נישט זיין ווי עפעס אַ פאַר-
גליווערטע געשטאַלט, וואָס עמיצער אַהינטער איר קאָן צו יעדער רגע
געבן זי אַ שטויס און אַרויפּוואַרפן זי גלייך אויף מיר, אויף מיין פנים.
איך קוק מיט פיבערדיקער שטוינונג אויף דער באַוועגונג פון זיינע ליפּן,
ווי זיי פּלאַטערן איינע איבער די אַנדערע, זאַגנדיק, הייסט עס, די
עוואַנגעליע-פּסוקים. קיין סימן פון אַ קול הינטער און איבער די ליפּן.
ער זיצט איינגעבויען. נישטאָ איבער זיין גאַנצן פנים קיין סימן, אַז די
ליפּן טוען עפעס, באַוועגן זיך. אַזוי ווי דער שטערן זיינער, זיינע באַקן,
זיינע אויגן האָבן קיין שום שייכות נישט מיט זיינע ליפּן.
מיין אומרו גייט איבער אין אַ נייגעריקייט. איך קוק זיך גוט אין

אַמאַל דוכט זיך מיר, אַז ער אַטעמט אַריין אין זיך די גאַנצע לופט פון קאַמער און מיר בלייבט איבער נאָר שטיקעניש. עפעס אַזוי ווי אויף צו-להכעיס האַלט ער נאָך שטענדיק אין האַנט די עוואַנגעליע. אַזוי ווי אויף צו-להכעיס.

*

* *

יעדניצקיס ווונטש, צו זיין דער פערטער אין אונדזער קאַמער קראַנק צו ווערן אויף טיפּוס, איז נישט מקוים געוואָרן. דער פערטער צו זיין איז אויסגעפאַלן אויף מיר. און געשען איז עס גלייך אויף מאַרגן? נאָך עליק שטיינס קראַנק ווערן. איך בין געקומען אויף מיטיק אין קאַמער, נאָך אַפאַרבעטן דעם ערשטן האַלבן טאַג, און דערשפּירט קאַפּ-ווייטיק און אַ פיבער איבערן לייב.

איך מאַך זיך האַרץ, וויל זיך בריהן, באַשליס ביי זיך צו גיין צו דער אַרבעט דעם צווייטן האַלבן טאַג. אַבער ווען דער וועכטער קומט אַריין צו נעמען אונדז צו דער אַרבעט, דערפיל איך אַ שווערקיט אין די פיס און איך דערקלער, אַז איך קאָן נישט גיין, אַז איך בלייב אין קאַמער. דער וועכטער שפאַרט זיך נישט. ער פאַרשטייט, אַז איך זאָג דעם אמת און ער לאַזט מיך איבער אין קאַמער צוזאַמען מיט באַסאנאוון, וועלכער איז דעם טאַג אונדזער קאַמער-אויפפאַסער.

אַז עפעס איז נישט גוט מיט מיר, האָב איך שוין געפילט ביים עסן. פאַרוזכט נאָר אַ פאַר לעפל זופ און קיין איין שטיקל ברויט נישט געקאַנט אַראַפּשלינגען.

עס מוז דאָך אַבער נישט זיין דווקא טיפּוס, טראכט איך פאַר זיך אַליין, עס קאָן דאָך זיין אַמאַל גלאַט אַזוי אַ פאַרקילונג, אַדער גלאַט עפעס אַן אַפּשוואַכונג. דער געדאַנק צו גיין גלייך אין שפיטאַל האַט מיך געשראַקן. איך באַשליס נישט צו מאַכן קיין וועזן, צו וואַרטן ביז נאַכט און אפילו ביז מאַרגן. פאַרשפעטיקן האָב איך נישט וואָס. כּוועל זיך לייגן אויף מיין בעטל און לייגן און רוען ביז נאַכט. און ביינאַכט איז דאָך קיין חילוק נישט צי דו ליגסט דאָ אין קאַמער, צי אין אַ קאַמער אין שפיטאַל. אגב, ווייס

— אויך מיר האָט ער דערציילט, — זאָגט רודין, — אָבער נישט אַלץ. און איך בין נישט באַשטאַנען, אַז ער זאָל מיר דערציילן אַלץ. אָבער איך האָב סיי ווי אַלץ פאַרשטאַנען. געוויסט, דערשפּירט. מאַרד פּייניקט אים. איז עס ריכטיק?

— יאָ. מאַרד.

— און ווי איך האָב פאַרשטאַנען פון אייניקע אויסדרוקן זיינע איז דער דערמאָרדעטער געווען גאַר אומשולדיק. איז עס אַזוי?

— יאָ, אַזוי איז עס.

— וויי, וויי, — גיט אַ קרעכץ אויס רודין און פאַרגראַבט זיין פנים אין קישן. — און אַלץ דערפאַר ווייל דאָס האָט געהייסן טעראָר?

— יאָ, טעראָר האָט עס געהייסן.

— זעט איר, ווי שרעקלעך ווערטער קאַנען זיין!

— איך בעט אייך, רעדט נישט. די פּיין איז גענוג גרויס אָן ווערטער.

— איר זענט גערעכט, — זאָגט רודין, — פאַרגיט מיר. מיט אייך האָט ער גערעדט אָפּגענער ווי מיט מיר. האָט איר אים כאַטש געשטאַרקט אין זיין געמיט?

— וויפל איך האָב געקאַנט, האָב איך עס געטאַן. אָבער ס'איז נישט אַזוי לייכט.

— גאַר נישט לייכט, גאַר נישט לייכט, רעדט רודין ווי צו זיך אַליין. — אַ זאך וואָס איז אָפּגעטאַן געוואָרן קאַן נישט צוריקגעקערט ווערן. וואָס־זשע זאָל אַזאַ איינער טאַן? אַ גרויס צער. הלוואי וואַלט אַ באַסאַנאָוו כאַטש אַרויסגעוויזן איין טראָפּן יסורים.

— איר מיינט, אַז נישטאַ אין באַסאַנאָוו אפילו קיין טראָפּן פון חרטה?

— איך האָב מורא אַז נישט.

— איך טראַכט אויך אַזוי. צייטנווייז שרעק איך מיך אפילו צו זיין מיט אים אין איין קאַמער.

— ער קאַן אונדז גאַרנישט טאַן, — זאָגט רודין.

— נישט פאַר עפּעס טאַן האָב איך מורא, נאָר פאַר זיין מיט אים.

גערופן צוויי וועכטער און די וועכטער האָבן עליקן אַוועקגעפירט אונטער די הענט. די קייטן, דערציילט קאַלאַדניק, האָבן זיך אים נאַכגעשלעפט אויף דער ערד. האָט ער, קאַלאַדניק, אַרומגעבונדן עליקן דעם גאַרטל שטייף אַרום בויך. אָבער די פיס האָבן זיך אים סיי ווי געפלאַנטערט און ער האָט קוים געשטעלט טריט. די וועכטער האָבן אים אַוועקגעטראָגן.

רודין זאָגט צו מיר :

— לאַמיר האָפּן, אַז ער וועט עס איבערקומען.

— אוודאי, — זאָג איך. — לאַמיר האָפּן.

— איצט וואָלט געפאַסט, אַז דער פערטער קאַנדידאַט זאָל איך זיין,

— זאָגט יעדניצקי.

— פאַרוואָס איר ?

— כ'מין, אַז אַזוי וואָלט זיך עס געפאַסט.

— עליק האָט אין היץ גערעדט, אַז ער האָט געוואַרט אויף דעם —

זאָג איך — איר אָבער וואַרט דאָך נישט אויף דעם, חבר יעדניצקי.

— איך ווייס נישט ווי צו זאָגן, אפשר וואַרט איך יאָ. אפשר וואָלט

עס טאַקע גוט געווען. אַ קאַרדינאַלע ענדערונג. אַן אויפטרייסלונג דורך

אַלע אברים.

איך זאָג אויף דעם גאַרנישט. מיר לייגן זיך אויס אויף די געלע-

גערס, נאָכן אָפעסן אונדזער קאַרטאָפּל-זופּ דורכגעמישט וווּ נישט וווּ מיט

פלייש-ברעקלעך, און קאַנען נישט שלום מאַכן מיט דעם וואָס עליק שטיין

ליגט נישט מער צווישן אונדז. מיר, איבערהויפט, איז עס שווער צו פאַר-

טראָגן, ווייל איך האָב מיך געפילט שטאַרק צוגעבונדן צו דעם שיינעם יונג

מיטן צעווייטיקטן געוויסן. רודין באַמערקט מיין צעטראַגנקייט. ער זאָגט

צו מיר :

— איך בין זיכער, אַז ער וועט עס גוט דורכטראָגן. ער איז יונג.

האַט אַ שטאַרקן קערפּער.

— הלוואי, — זאָג איך.

— ווי איך פאַרשטיי, האָט ער אייך אַלץ דערציילט וועגן זיך. אַלץ

פאַרטרויט.

— יאָ, טעראַר האָט עס געהייסן.

שטאַרק. מיר קומט עס. אודאי קומט עס מיר. „גוטנ'אָונט, עליק“, „גוטנ'אָונט, ר' ברוך“.

„איצט רעדט ער שוין געוויס פון היץ“, טראכט איך פאַר זיך. איך נעם נאָך שטאַרקער אַרײַן זײַנע הענט אין מײַנע, גלעט אים איבער זײַן געגאַלטן קאַפּ און רעד צו אים:

— טוט איך וויי דער קאַפּ?

— יאָ, זײַער שטאַרק.

— זאָל איך איך צולײַגן אַ קאַלטן האַנטעך צום קאַפּ?

— נײַן, איך וויל קײַן זאַך נישט. מען דאַרף גאַרנישט. אַז איר וועט

זען ר' ברוכץ זאָגט אים, אַז איך קום צו אים און ער זאָל מיר מוחל זײַן.

— גוט, עליק, איך וועל עס אים זאָגן.

— וועט ער מיר מוחל זײַן?

— איך בין זיכער אַז יאָ.

— וועט אַלץ ווערן אויסגעגלייכט?

— אַלץ וועט ווערן אויסגעגלייכט, עליק, זאָג איך און מײַנע ווערן

טער ווערגן מיך אין האַלדז. — קומט נאָר צו זיך. לאַזט זיך נישט אָפּ.

אַלע שטייען מיר אַרום און קוקן ווי זײַנע אויגן לײַכטן שאַרף און

פלאַמיק. אויך קאַלאַדניק און באסאנאָוו שטייען מיט אונדז אַרום אים. מיר

זענען אַלע הילפלאַז. דער פעלדשער, וואָס דאַרף קומען און הײַסן אַוועק

נעמען דעם חולה אין שפּײַטאַל, קומט נאָך נישט. ער אײַלט זיך נישט.

עס עפנט זיך די טיר און דער וועכטער, וואָס פירט אונדז צו די ווערק

שטאַטן, רופט אונדז צו דער אַרבעט. מיר פאַרלאָזן די קאַמער. קאַלאַדניק,

וואָס איז הײַנט דער קאַמער-אויפּפאַסער, זאָגט מיט אַ ציטערדיק קול,

וואָס איז גאַרנישט אין זײַן שטייגער:

— זאָרגט זיך נישט, איך וועל גוט אַכטונג געבן אויף אים ביז דער

פעלדשער וועט קומען.

מיטיק-צײַט, ווען מיר קומען צוריק אין קאַמער עסן און רוען, איז

שוין עליק נישטאַ. זײַן בעטל איז אויפּגעהויבן צו דער וואַנט. קאַלאַדניק

דערצײַלט אונדז, אַז ווען דער פעלדשער איז געקומען נעמען עליקן אין

שפּײַטאַל, האָט עליק אַלײַן נישט געקאַנט גײַן. דער פעלדשער האָט אַרײַבן

לאַזטער, פריינטלעכער. צי האָט ער טאַקע אויפגעגעבן זיין ווילדן סימולאַ-
ציע־פלאַן איז מיר נישט קלאָר געווען. מיר האָבן מער וועגן דעם נישט
גערעדט. האָב איך אָנגענומען זיין געענדערטע שטימונג לטובה.
איך נעם אָן עליקן פאַר זיינע ביידע הענט, דריק זיי און
מונטער אים:

— זייט נישט געפאלן ביי זיך, עליק. איר וועט זיכער געזונט ווערן.
— איך בין נישט געפאלן ביי זיך, — זאָגט עליק און זיינע טרוקענע
ליפן פיבערן.

איך גלעט אים איבער זיין ברענענדיקן שטערן און שפיר ווי זיין
היץ נעמט מיך דורך.

ער קוקט אויף מיר מיט קינדישע אויגן און פליסטערט:
— ס'איז גוט וואָס איך בין קראַנק געוואָרן. איך האָב עס געבעטן
אויף זיך.

— וואָס זענען עס פאַר אַ רייד, עליק?

— יאָ. איך זאָג אייך. כ'האָב עס געבעטן אויף זיך. און אויב איך
וועל שטאַרבן וועט אוודאי זיין גוט.

— איר וועט עס דורכטראַגן, עליק. איר וועט געזונט ווערן. זייט
מוטיק, — האַלט איך זיך ביי מיינע רייד.

— אַ, איך בין מוטיק. זייער מוטיק. כ'בין קיינמאָל אַזוי מוטיק
נישט געווען, — רעדט עליק, — אַ שווערע לאַסט פאַלט אַראָפּ פון מיר.
זעט נאָר, אַז אויך איר זאָלט, חלילה, נישט קראַנק ווערן.

— מיר זענען קיינער נישט באַוואָרנט, — זאָג איך. — יעדער פון
אונדז ריכט זיך. ריכט איך זיך אויך.

— רירט מיך נישט אָן אַזוי נאָענט, איר זאָלט זיך נישט אַנשטעקן.
איך האָב באַדאַרפט קראַנק ווערן. אָבער איר דאַרפט עס נישט. מיינט
נישט, אַז איך רעד פון היץ.

— איך מיינ נישט, עליק, — זאָג איך, און איך זע אַז ער רעדט
יאָ פון היץ.

— איך בין זיכער, אַז ס'איז טיפּוס, — פליסטערט עליק ווייטער.
— יאָ. כ'בין זיכער. מיינ פנים ברענט שטאַרק? ס'איז גוט וואָס עס ברענט

מיך האָט וויי געטאָן וואָס איך האָב אַרקען נישט געזען ביים צוגע-
 נומען ווערן אין שפיטאַל און נישט געזעגנט זיך מיט אים. האָב איך
 געוואָלט דורך קאַלאַדניקן דערגיין פרטים וועגן אַרקעס קראַנק ווערן.
 אָבער קאַלאַדניק האָט זיך נישט געלאָזט רעדן. איך האָב קוים-קוים
 אַרויסגעקראָגן פון אים, אַז אַרקען איז פּלוצלינג ביי דער אַרבעט נישט
 גוט געוואָרן, ער האָט געחלשט און מען האָט אים גלייך געמוזט אַוועק-
 נעמען.

אויפן ערשטן מאָמענט איז אויסגעקומען מאַדנע צו זען ווי פון די
 פיר אַנטקעגנדיקע קרימינעלע בעטלעך זענען צוויי בעטלעך געבליבן
 לידיקע, און מיר, די פיר פּאַליטישע, ליגן נאָך אַלע אויף אונדזערע
 געלעגערס. די מאַדנעקייט אָבער האָט נישט לאַנג אַנגעהאַלטן. אין אַ פּאַר
 טעג אַרום איז קראַנק געוואָרן עליק שטיין. ס'איז שוין נישט געווען קיין
 ספּק מער, אַז אונדזער קליינע קאַמער איז ריכטיק פּאַרכאַפט געוואָרן פון
 דער טיפּוס-עפּידעמיע, און אַז יעדער איינער פון אונדז קאָן זיך ריכטן
 אַ ליאָדע טאַג, אָדער אַ ליאָדע נאַכט, צו ווערן דער פּערטער חולה, צי דער
 פינפטער, צי דער זעקסטער, און ווייטער, און ווייטער.

עליק שטיין האָט זיך דערפּילט קראַנק אין מיטן נאַכט, אָבער ער
 האָט מיך, דעם שכן זיינעם, נישט געוואָלט וועקן. איז ער געלעגן און
 געראַנגלט זיך מיט זיין געהעכערטער טעמפּעראַטור ביז אין טאַג אַריין.
 אַלע האָבן זיך אויפּגעהויבן אין פּרימאַרגן פון די געלעגערס און עליק
 נישט.

— נו, איך בין אין אמתער היץ. — האָט געזאָגט עליק. — איך
 בין ריכטיק אין דער אַרבעט.

איך לייג צו מיין האַנט צו זיין שטערן. זיין שטערן ברענט ווי פייער.
 צו דער פּרימאַרגן-רעוויזיע קאָן ער זיך נישט אויפהויבן. דער
 קאַרידאַר-עלסטטער הייסט אים זיך גרייט מאַכן צו גיין אין שפיטאַל, אויב
 ס'איז פּאַראַן פּלאַץ דאָרט. מיר דאַרפן באַלד אַוועק, יעדער צו זיין אַרבעט,
 — זעגענען מיר זיך מיט עליק שטיינען. רודין נעמט אים אַרום, דריקט
 אים צו זיך, אויך יעדניצקי טוט עס. זינט אונדזער נאַכטיקן געשפרעך
 מיט יעדניצקין איז ער אַביסל געענדערט געוואָרן. ער איז געוואָרן צוגע-

יעדניצקי דרייט זיך צונויף מיט זיין גאנצן קערפער, דעם קאפ
אַריינגעקלאַמערט צווישן די קני.

— מוז איך אייך, מיינט איר, פאָלגן? — זאָגט ער מיט אַ צעבראַך־
כענער שטימע. — מוז איך?

— יאָ, — בין איך באַשטאַנען. — איר מוזט! אויב אייך שטייט
באמת נישט אָן, אַז מיר זאָלן טראַכטן וועגן אייך ווי וועגן איינעם וואָס
האַט שוין פאַרלוירן אי זיין זינען, אי זיין שטאַלץ. איר מוזט! אונדזער
פאַרבאַט איז שאַרפער פון מסורן. איר הערט? — שאַרפער!

— איך וועל איבערטראַכטן, — זאָגט יעדניצקי, און עס ווערט
אונדז גרינגער אויפן האַרצן פון דעם האַלב־הסכמהדיקן אופן ווי ער
זאָגט עס.

— לאַמיר אַלע איצט שלאָפן, זאָג איך.
מיר ציען זיך אַלע אויס אויף אונדזערע געלעגערס.

דער צווייטער פון מיין קאַמער קראַנק צו ווערן איז געווען אַרקע.
נישט געווען קלאַר צי אויף טיפּוס, צי אויף עפעס אַנדערש. און קראַנק
געוואָרן איז ער אין ווערקשטאט, ווו ער האָט געאַרבעט צוזאַמען מיט
קאַלאַדניקן. גלייך פון ווערקשטאט האָט מען אים אַוועקגענומען אין
שפיטאַל. קאַלאַדניק איז אַריינגעקומען אין קאַמער אַ צעטראַגענער,
אַ צעמישטער, האָט זיך אַוועקגעלייגט אויף זיין אַרט און נישט אַרויסגע־
רעדט קיין וואָרט מיט קיינעם. איך האָב געזען, אַז ער בענקט נאָך זיין
חבר, נישט געקוקט וואָס זיי האָבן זיך אָפּט אַרומגעקריגט צווישן זיך. און
געאַרט האָט אים אויך געוויס וואָס איצט וועט ער מוזן זיך דערנעענטערן
צו באַסאַנאָוון. די צוויי „וועלף“ וועלן מוזן שלום מאַכן צווישן זיך, כדי
נישט צו בלייבן יעדער פאַר זיך אין איינזאַמקייט.

ליידיק. אַ פרייד אָבער כאַפט מיך אַרום פון דער ליכטיקייט, וואָס איז ענלעך צו דער ליכטיקייט וואָס איך האָב געזען איבער זיך בשעת איך בין געגאנגען איבער דער שטריק. אַ פרייד און אַ פחד. איך לאָז זיך וואַנדערן איבערן זאַל. מיטאַמאָל דערזע איך — אַ יינגל ליגט אייסגעצויגן איבערן ווייס בלענדנדיקן דיל. און דאָס יינגל זעט אויס אַקוראט ווי איך האָב אויסגעזען בשעת איך בין געווען אַ יינגל. כ'פאַל צו צו אים — ערשט ער באַוועגט זיך נישט. ער ליגט אַ פאַרגליווערטער. איך כאַפּ אים אַרויף אויף מיינע אַקסלען און נעם יאָגן מיט אים, זוך אַן אַרויסגאַנג פונעם זאַל און געפין נישט, ווייל דער זאַל איז אומענדלעך. פלוצלינג דערפיל איך ווי דעם יינגלס הענט נעמען אַרומקלאַמערן מיין האַלדז און איך דערהער זיין קול: פאַרוואָס האַסטו מיך געלאָזט פאַרגליווערט ווערן, פאַרשטיינערט ווערן? ווער אויך דו פאַרשטיינערט. — און ער גיט מיך אַ וואָרף צום בלענדענדיקן דיל און — איך כאַפּ זיך אויף. וואָס־זשע מיינט עס ?

— חבר יעדניצקי, — זאָג איך מיט אַ פּעסטקייט, וואָס איך ווייס אַליין נישט ווי זי האַט זיך גענומען צו מיר אין דער רגע, — איך פאַרווער איך צו טאָן דאָס וואָס איר האַט באַשלאָסן. איך זאָג עס איך אין נאָמען פון די חברים שטיין און רודין.

— יאָ, יאָ, איר מעגט עס זאָגן אויך אין אונדזער נאָמען, — איז מסכים אַן אויפגערודערטער, עליק שטיין.

— וואָס וועט איר טאָן אויב איך וועל זיך נישט צוהערן צו איך ? איר וועט מיך מסורן ?

— רעדט נישט קיין אומזין. — אָבער איך זאָג איך נאָכאַמאָל : מיר פאַרבאַטן עס איך. אונדז גייען נאָך אַ סך קאַשמארן, אָבער פון אַזאַ קאַשמאר ווי אייערער מוזט איר זיך ראַטעווען. איר ווילט פרייהייט ? באַפרייט זיך פון אייער קאַשמאַר, וועט איר האַבן פרייהייט.

— ווו ? דאָ אין קאַמער ?

— יאָ, דאָ. אין קאַמער. איר מוזט אויפהערן צו גיין אויף אַ שטריק, און איר מוזט אויך אַרויסגיין פון אייער פאַרשטיינערטקייט. סיי איך, סיי שטיין, סיי רודין באַשטייען דערויף. איך רעד אויך אין רודינס נאָמען אפילו ווען ער הערט עס נישט.

— ניין, זאג איך. ס'איז אַ סימן פון רעוואָלוציאָנערער, און פון פשוט מענטשלעכער דעגענעראַציע. איך מוז עס אייך אָפּן זאָגן.
יעדניצקי לאַכט זיך פּונאַנדער :

— דעגענעראַציע? — שרעקט מיך נישט מיט ווערטער.
— אויב ווערטער, — פאַרוואָס־זשע פאַרט גייט עס אייך אזוי אין לעבן צו דערציילן אונדז וועגן אייער געפערלעכן באַשלוס. צוליב וואָס דערציילט איר עס אונדז? צוליב וואָס דאַרפן מיר עס וויסן אין פאַראויס נאָך.
— ווייל איך וויל אומבאַדינגט איר זאָלט וויסן, אַז איך בין נישט אַרונטער פון זינען.

— זאָל זיין גענוג! — שרייט אַרויס עליק. פון דעם אַליין קאָן מען אַרונטער פון זינען.

ס'ווערט שטיל. יעדניצקי לייגט זיך אַוועק, ווי זיין שטייגער, מיטן פנים אָפּגעקערט פון אונדז. עליק ווינקט צו מיר מיטן פינגער אין זיין שטערן, אַז עפעס איז נישט אין אַרדענונג מיט יעדניצקיס זינען. אויך מיך נעמט דורך אַזאַ געדאַנק. איך ליג און האָב מורא, אַז צו יעדער מינוט קאָן עפעס אויסברעכן מצד יעדניצקין.

יעדניצקי זעצט זיך ווידער אויף. נעמט רעדן :

— איך בין אָנהייב נאָכט געווען איינגעשלאָפּן און ס'האַט זיך מיר געחלומט אַ מאַדנער חלום : איך גיי אויף אַ שטריק איבער אַ מוראדיק ורויסן תהום. אונטער מיר איז פינצטער און איבער מיר — העל ליכטיק. איך גיי אויף דער שטריק און וויג זיך אַט רעכטס, אַט לינקס. יעדע רגע קאָן איך פאַרלירן מיין גלייכגעוויכט און אַראָפּפאַלן. און אַט בין איך שוין איבערן מיטן פונעם תהום. פלוצלינג גיט אַ זעץ אַ שטיק ליכטיקייט איבער דער שטריק און זי צינדט זיך אָן. זי נעמט פלאַקערן און צינדט אויך מיך אָן. די שטריק ווערט איינס צוויי איבערגעברענט און איך, אַ ברענענדיקער, פאַל אַרונטער און נעם זינקען, זינקען אין דער אומענדלעכער טיפעניש. זינקענדיק קום איך צו זיך פון דער ברענעניש. איך זינג אזוי לאַנג ביז איך קלאַפּ זיך אָפּ אין אַ טויער. דער טויער עפנט זיך און איך קום אַריין אין אַ רחבותדיקן, ליכטיקן, אָבער פּוסטן, זאָל. איך זוך אינעם זאָל אַ סימן פון זאַכן, אַ סימן פון לעבן, און איך געפין נישט. ליידיק און

אָ שלאָנג. איר האָט נישט קיין מוט צו וואַרפן זיך מיטן קאַפּ אַליין אין דער האַרטער וואַנט פון דער וועלט און דורכברעכן זי. צעברעכן זי.

— צעברעכן די וואַנט, אָדער צעברעכן דעם קאַפּ?

— נו, איר ציטערט איבער אייער קאַפּ, און איך — נישט. איך וויל זיין אַ ריזיקאַנט. איך וויל איינשטעלן. איך וועל עס דורכפירן. כּוועל אין עטלעכע חדשים אַרום זיין אויף דער פּריי.

— איר מאַכט אַ טעות, חבר יעדניצקי, אויב איר מיינט, אז איך וועט זיך אַזוי לייכט איינגעבן אַפּצונאַרן די אדמיניסטראַציע און די קאַטאָרגע־דאָקטוירים וואָס וועלן אייך עקזאַמינירן.

— איך ווייס אַז ס'וועט נישט זיין לייכט.

— זיי וועלן אייך אַנטאָן ספּעציעלע יסורים. ביי אמתע משוגעים ווערן געוויסע טיילן פון לייב אַטראַפּירט און זיי שפּירן נישט קיין ווייטיק, — וועלן די דאָקטוירים אייך שטעכן דאָס לייב ווען איר וועט זיך נישט ריכטן אויף דעם. זיי וועלן אייך שטעכן מיט נאָדלען און מיט אַנדערע אינסטרומענטן. איר וועט אַזוי אַרום דורכפאַלן און נאָך מער באַשטראַפט ווערן.

— איך ווייס וועגן דעם, זאָגט יעדניצקי. איך ריכט זיך אויף דעם. אָבער כּוועל אויסהאַלטן. איך וועל אַנוואַרפן אויף שטענדיק מיין גאַנצן כּוח פון ווילן, כּדי — צו געווינען. זיי וועלן מוזן מיך אַנערקענען פאַר אַ באַרעכטיקטן צו זיין אין אַ ספּעציעלן אנשטאַלט, און פון דאָרט בין איך איינס און צוויי אויף דער פּריי.

איך זאָג :

— איר רעדט וועגן דעם מיט אַזאָ זיכערקייט און אַזוי דעטאַלירט ווי איר וואַלט עס שוין האָבן אויף דער האַנט. פונדעסטוועגן איז מיר נאָך אַלץ קשה פאַרוואָס איר דערציילט עס אונדז. איך וועל אייך זאָגן דעם אמת: פאַר מיר וואַלט עס געווען לייכטער צו פאַרטראַגן, ווען איר טוט דאָס, וואָס איר ווילט טאָן, נישט ווי אַ סימולאַנט, נאָר טאַקע — —
— ווי אויף אַן אמת אַ גערירטער פון זינען, ווילט איר זאָגן —
כאַפט אונטער יעדניצקי מיין געדאַנק. נו, ווידעראַמאָל, אייך שטייט עס נישט אָן. אָבער אויב מיר שטייט אָן, דאַרף עס אויך אייך אַנשטיין.

— איך זאג נאכאמאל, אז א פאליטישער, א רעוואלוציאנער, טאָר
אזוינס נישט טאָן.

— א פאליטישער טאָר עס אפשר נישט, אָבער א רעוואלוציאנער
— יא, זאָגט יעדניצקי.

— ביי אייך זענען דאָ צוויי קאטעגאָריעס?

— יא, נישט יעדער פאליטישער איז א רעוואלוציאנער. מאלע וואָס
אינער פאלט אַריין אין טורמע. אָבער א רעוואלוציאנער, און אן אמתער,
מעג און מוז טאָן אַלץ אַרויסצורייסן זיך פון דעם קבר. אויספירן זײַנס —
דאָס איז דער ערשטער געבאָט פון א רעוואלוציאנער.

— אפילו דורך אַ משוגעים־הויז?

— יא. אויספירן און פריי ווערן.

— איר שטעלט צופיל אויף סתם ווילן, זאָג איך.

— נישטאָ קיין אַנדער כוח אויף דער וועלט אויסער ווילן. מען
דאַרף שטאַרק וועלן. אז מען וויל שטאַרק, פירט מען אויס.

— כ׳בין חושד, אז איר האָט זיך געלאָזט צופיל באַווירקט ווערן
פון שאַפענהאוערס פילאָזאָפיע וועגן דער וועלט ווי אַ ווילן און ווי אַ פאַר־
שטעלונג.

— ניין, זאָגט יעדניצקי. איך בין נישט באַווירקט פון אים, כאַטש
איך לייען אים מיט גרויס אינטערעס. אָבער זיין וועלט־ווילן איז אַ בלינד־
דער ווילן.

— איך האָב מורא, אז אייער אידעע פון ווילן איז נאָך בלינדער.
און אייער פאַרשטעלונג איז אַ קאַשמאַרע פאַרשטעלונג. איר ווילט זיך
אָועקלאָזן אויף אַ וועג פון קאַשמאַר. יא, פון קאַשמאַר.

רגעס פון פיינלעכער שטילקייט.

— איר זענט נישט געוויינט צו וואָגן, צו ריזיקירן, זאָגט יעדניצקי
און שטעלט אָן אויף מיר זיינע שאַרפע אויגן. — איר אַלע האָט מאַראַ־
לישן מוט נאָר שטיל צו ליידין, איר האָט מוט נאָר פאַר געדולדיקער
מארטירערשאַפט, אָבער איר האָט נישט קיין מוט פאַר אמתער ריזיקע
אַנכאַפן דעם גורל אַליין פאַרן האַלדו, אזוי ווי מען כאַפט אָן פאַרן האַלדו

זאָג איך. — אַ שרעקלעכע און, פאַר אַ פּאַליטישן, פאַר אַ רעוואָלוציאָנער, נישט קיין אַנשטענדיקע, נישט קיין מאַראַלישע.

יעדניצקי ווערט נישט נתפעל פון מיינע ווערטער. ער רעדט און האַלט אָן זיין רויקייט :

— אַז זי איז אַ שרעקלעכע, דאָס איז אמת. ווייל זי איז פאַרבונדן מיט אַ סך נסיונות און יסורים. אָבער מיט וואָס איז זי נישט קיין אַנשטענדיקע און נישט קיין מאַראַלישע? אויב מיין פּלאַן וועט זיך מיר איינגעבן וועט זיין אַנשטענדיקער און מאַראַלישער ווי וואַלגערן זיך דאָ, און אוודאי אַנשטענדיקער ווי זיין געשמיסן.

— איר זאָלט נישט ווערן אין כּעס אויף מיר, חבר יעדניצקי, ווען איך וועל זאָגן, אַז דער געדאַנק אַליין צו שפּילן די ראַל פון אַ גערירטן פון זינען איז — שפּילן זיך מיט פייער —

— איך ווער נישט אין כּעס. ניין. איך האָב דערוואַרט, אַז איר וועט עס זאָגן. איר מעגט אפילו זאָגן, אַז סימולירן משוגעת איז אַליין שוין אַן אַקט פון אמתער משוגעת. איך האָב אַליין גענוג געטראַכט וועגן דעם. עליק גיט צו :

— פון אָנהייב קאָן עס אפשר זיין נישט מער ווי אַ שפּיל, אָבער דער סוף מוז זיין נישט גוט, עס מוז פירן — יעדניצקי שלאָגט איבער :

— אויך וועגן דעם האָב איך געטראַכט. עס ווענדט זיך אָבער אין דער שטאַרקייט פון איינעמס כאַראַקטער. פאַרלאָז איך מיד אויף מיין שטאַרקייט, אויף דעם באַווסטזיין פון מיין איינשטעל, אויף דעם כוח טון מיין ווילן. די גאַנצע צייט וואָס איך לעב צווישן איך דאָ ווי אַן אָפּגעזונדערטער, און איר מיינט אַז איך האָב נישט קיין אינטערעס צו אייך, צו קיינעם, — די גאַנצע צייט האָט איר אַ טעות וועגן מיר. איך בין די גאַנצע צייט פאַרשלונגען מיט איין געדאַנק נאָר : ווי אַזוי באַקום איך צוריק מיין פרייהייט. איך מוז דורכברעכן אַלע ווענט און אַלע שלעסער. און כּוועל דורכברעכן, אפילו ווען כּוואַל עס דאַרפן דורכברעכן מיטן קאַפּ. איך באַשטיי אויף מיינס און טענה מיט אויפּרעגונג :

— וואס אזוינס?

— איך האב באשלאסן צו סימולירן פאר נאטשאלסטווע אז איך
בין אַרונטער פון זינען.

ביידע, עליק און איך, ציטערן אויף. מיר זאגן ביידע אין איין קול:
— דאס איז אוממעגלעך! איר טאָרט עס נישט טאָן!

יעדניצקי צעשמייכלט זיך:

— פאַרוואָס טאָר איך נישט? איך זאָג דאָך אייך — איך קאָן די
קאָטאָרגע נישט אַריבערטראָגן. איך מוז זיך באַפרייען פון איר אום יעדן
פרייט. איך מוז.

— ווי אזוי? דאָס וואָס איר פלאַנעוועט איז דאָך שרעקלעך.

— ווען איך וועל ביי זיך אָפּמאַכן, אז די רגע איז געקומען, אז איך
קאָן אָנהייבן — וועל איך עס אָנהייבן. מען וועט מוזן מיך אַוועקפירן אין
שפיטאַל און דערנאָך אין אַן אַנשטאַלט. פון דאָרט וועל איך לייכט קאָנען
אַנטלויפן. איך ווייס פון עטלעכע פּאַלן אַזוינע, וואָס האָבן זיך איינגעגעבן.
וויילט איר דאָך וויסן פאַרוואָס איך דערצייל עס אייך?

— יאָ. מיר פאַרשטייען טאַקע נישט צוליב וואָס איר דערציילט
עס אונדז. דער וואָס מאַכט אָפּ ביי זיך צו גיין אויף אַזאַ געפערלעכער
זאַך, טאָר דאָך נישט וועלן, אַז עמיצער זאָל וויסן וועגן דעם.

— אוודאי טאָר קיינער נישט וויסן. דער אדמיניסטראַציע און די
דאָקטוירים וועל איך איבערצייגן אז איך סימוליר נישט. איך האָב שוין
אויסגעפלאַנירט מיינע וועגן. און איר וועט דאָך געוויס האַלטן סוד. איר
וועט דאָך מיך נישט מסורן.

— צוליב וואָס-זשע זאָגט איר עס אונדז אויס? צוליב וואָס דארפן
מיר עס וויסן?

— כדי איר זאָלט וויסן, אז איך בין נישט אַרונטער פון זינען. עס
וואַלט מיר נישט אָנגעשטאַנען ווען, נאָכדעם ווען איך וועל עס שוין האָבן
דורכגעפירט, זאָל בלייבן ביי אייך דער איינדרוק, אז יעדניצקי איז אויף
אַן אמת אַרונטער פון זינען.

— אָבער אייער גאַנצע פאַרטראַכטונג איז דאָך אַ שרעקלעכע, —

פון וועלכן עס האָט שטענדיק געווייט מיט אומהיימלעכקייט. איצט איז די אומהיימלעכקייט פאַרביטן געוואָרן אויף אַ מאַדנער אומבאַהאַלפּנקייט. ער האָט אַראַפּגעלאָזט די פּיס פון געלעגער און זיינע קייטן האָבן אויפּגעריסן די נאַכט־שטילקייט.

— וואָס ווילט איר אונדו פאַרטרויען?

יעדניצקי זאָגט סודותדיק שטיל:

— איך האָב באַשלאָסן אַנטלויפּן.

— פון דאַנען? פון בוטירקי?

— יאָ. פריער פון דאַנען. דערנאָך פון ערגעץ אַנדערש. איר קוקט

מיך אַן דערשטוינט?

— איך ווייס נישט וואָס צו זאָגן. איך פאַרשטיי נישט. — ענטפער

איך, און קוק זיך איבער דערשראַקענערהייט מיט שטיינען.

— איך קאָן נישט איבערטראַגן די קאַטאָרגע, די קייטן, דאָס ליגן

הינטער גראַטעס. איך קאָן נישט און איך וויל נישט.

— און ווער וויל עס יאָ? — פרעג איך.

— אַז איר זיצט און איר פלאַנעוועט קיין זאך נישט, איז אַ סימן,

אַז איר ווילט עס יאָ מסתמא. שוין וואָכן אַז איך ליג אויף מיין געלעגער,

אַדער שטיי ביי מיין אַרבעט, און פלאַנעווע. וועגן מיין פלאַן וויל איך

נאַקע רעדן מיט אייך — איר זאָלט וויסן וועגן אים.

— איר ווילט אונדזער הילף?

— ניין. קיין הילף קאַנט איר מיר נישט געבן.

— וואָס דען?

— איך וויל נאָר איר זאָלט וויסן. מער גאָר נישט.

— מיר פאַרשטייען נאָך אַלץ נישט וואָס איר מיינט, זאָג איך. —

איר ווילט אונדזער הסכמה אויף עפעס?

— ניין. אויך קיין הסכמה פון אייך וויל איך נישט. איך ווייס פאַר-

אויס אַז איר וועט מיר זי נישט געבן.

ווערט אונדזער שטוינונג נאָך גרעסער. איך פרעג:

— וואָס ווילט איר טאָן?

— עפעס אַזוינס וואָס פאַליטישע טוען נישט.

— אייך איז גוט צו רעדן וועגן א העכערער קראפט. אייער געוויסן איז א ריינער. וואס פאר א רעכט אבער האב איך צו האפן אויף א העכערער קראפט?

— אזוי זעלבסטפייניקן זיך מיט רייד קאן מען מעתלעטן און וואכן אן אויפהער. קיין שיעור נישטאָ.

עליק פאלגט מיך ענדלעך, ציט זיך אויס אויף זיין געלעגער און ווערט שטיל. אונדז איז אבער נישט באשערט איינצושלאָפן. איך זע מיט-אמאל ווי יעדניצקי זעצט זיך האַסטיק אויף, זיצט עטלעכע רגעס און טוט אַ זאָג:

— איך וויל זיך צו אייך ביידן מיט עפעס פארטרויען.

סיי איך, סיי עליק זענען פארחידושט פון יעדניצקיס אומגעריכטער ווענדונג. מיר זענען געווען ביידע זיכער, אַז יעדניצקי שלאָפט די גאַנצע צייט; דערצו האָט אונדז געקלונגען מאַדנע יעדניצקיס פאַרטרוילעכער ווייכער טאָן. וואָס עפעס מיטאַמאַל? און פאַרוואָס אין מיטן נאַכט? איך און שטיין קוקן זיך איבער. אונדזער חידוש איז אזוי גרויס, אַז דער גאַנ-צער שמועס, וואָס איז נאָר וואָס פאַרגעקומען צווישן אונדז ביידן, טרעט אַפּ ערגעץ אַהינטער אונדז. איך זאָג צו יעדניצקין:

— מיר האָבן געמיינט, אַז איר שלאָפט —

— ניין, איך בין נישט געשלאָפן. כּהאַב געהערט די גאַנצע צייט ווי איר רעדט צווישן זיך. כּהאַב אייך נישט געוואָלט שטערן. וועגן וואָס איר האָט גערעדט ווייס איך נישט. איך פאַרשטיי נישט אייער שפּראַך. זיצט וואָלט איך וועלן אייך עפעס פאַרטרויען.

— מיר זענען אוודאי גרייט צו הערן וואָס איר ווילט זאָגן. אַבער ס'איז דאָך שוין זייער שפּעט. נאָך האַלבער נאַכט שוין.

— יא, אמת — זאָגט יעדניצקי כּמעט ווי מיט אַ געבעט, וואָס פאַר-חידושט אונדז נאָך מער. — ס'איז טאַקע זייער שפּעט. אַבער איך מוז שוין זיך פאַרטרויען צו אייך. אַן ענין מיט וועלכן איך טראָג זיך אַרום די גאַנצע צייט.

אין טונקלקייט פון קאַמער האָבן זיינע אויגן אַ פינקל געטאָן מיט אַ פייערל, וואָס איך האָב שוין נישט איינמאַל באַמערקט ביי אים, אַ פייערל

— ווי קאָן איך שלאָפן? — פליסטערט ער מיט די לעצטע כוחות.
— אַז געשמיסן געוואָרן איז גאָר רודין, נישט איך. אין דער אמתן וואָלט
מיין לייב גאָר באדאַרפט געקאטעוועט ווערן.
— איר זענט געקאטעוועט, עליק. איר אַליין קאטעוועט זיך. איך
בעט אייך.
— בין איך אייך נישט דערווידערנדיק? — קוקט ער אויף מיר מיט
געבעט־אויגן. זאָגט דעם אמת: בין איך נישט ווי באַסאַנאָוו?
— ניין, איר זענט נישט ווי באַסאַנאָוו.
— אַבער דעם דערמאָרדעטן קאָן איך דאָך נישט לעבעדיק מאַכן.
— אויף דעם ווייס איך נישט וואָס צו זאָגן, עליק. איך בין נישט
עלטער פון אייך און נישט דערפאַרענער פון אייך. אַבער איך וויל אייך
העלפן. איך וויל טראַכטן, אַז דורך גרויסער פיין פון חרטה און תשובה
קומט מען צו אַ געוויסער אויסגלייכונג מיט דעם, קעגן וועמען ס'איז
באַגאַנגען געוואָרן דאָס פאַרברעכן. — דורך יסורים מאַכט מען אפּשר דורך
דאָס זעלבט — — —
— דאָס זעלבע? ווי קאָן עס זיין? ער איז דאָך דערמאָרדעט און
איך — נישט. איך ליג אָט דאָ. ליג און אַטעם.
— אַבער מיט אומברענגען זיך אַליין וועט איר אוודאי דעם אומגע־
בראַכטן נישט לעבעדיק מאַכן. איר וועט נאָר דערגרייכן איין זאָך: פחדנות־
דיק אַנטריגען פון דער אחריות צו צאָלן מיט אייגענע ליידן. און אַ פחדן
זיין פאַסט אייך אוודאי נישט. — איך ווייס נישט צי זאָג איך ריכטיק. איז
בעט איך אייך: לאַמיר פרובירן שלאָפן. לאַמיר גלייבן, אַז ס'איז דאָ
אַ העכערע קראַפט, וואָס הערט אונדז און וואָס וואַכט איבער אונדז.

איך צי זיך אויס אויף מיין געלעגער און בעט זיך ביי שטיינען, אַז
ער זאָל עס אויך טאָן. ער אַבער זיצט און טענהט:

עליק זעצט זיך אויף, ווייזט מיט אַ פינגער אויף באסאנאָון:

— איר זעט? ער שלאָפט. ער איז רויקער פון מיר, כאָטש ער האָט
דערהרגעט פיר יידן, און איך — איינעם.

— הערט אויף!

— איך מוז עס דאָך אָבער זאָגן. איך מוז. מיר האָבן אים אַלע
פיינט. מיר קאָנען אים נישט פאַרטראָגן. ער איז אַן אַפענער, נאַקעטער
מערדער. אָבער מיט וואָס בין איך העכער פון אים? — מיט דעם וואָס זיין
מאַרד רופט זיך מאַרד, אין מיין מאַרד רופט זיך טעראָר? אפשר איז
שטוטער מאַרד אַן פראַזעס, אַן טעאָריעס אַ קלענערער פאַרברעכן ווי דער
מאַרד, וואָס מיר פּוצן עס אַרום מיטן נאָמען: טעראָר? — יאָ, יאָ, טאָג
נאָך טאָג קוק איך אויף באַסאנאָון און פרעג: מיט וואָס פאַר אַ רעכט נעם
איך זיך די פּריווילעגיע צו פיינט האָבן אים, באַסאנאָון, ווי איר האָט אים
פיינט? צי דעריבער וואָס ער האָט דערמאַרדעט פיר אוישוולדיקע יידן און
איך — נאָר איינעם? איז פיר טאַקע מער פון איינעם? איז פאַרוואָס
באַסאנאָון אַ פאַרגאַמטשטיק, און איך — אַ טעראָריסט? איך דאַרף צופאַלן
צו באַסאנאָון און בעטן ביי איהם מחילה פאַר מיין פאַראַכטונג צו אים. ער,
אַז ער האָט דערהרגעט, האָט ער געהאַט כאָטש אַ פּערזענלעכע הנאה. ער
האַט, נאָכן דערמאַרדן די יידישע משפּחה, אַרויסגענומען פון אויוון כאָטש
דעם שבתדיקן קוגל און אויפגעגעסן און אויסגעטרונקען דערביי אַ גאַנצע
פלאַש שבתדיקן בראַנפן. אַזוי דערציילט ער. און איך? איך האָב נאָר
געהערט: גוט נאָונט, עליק...

איך הער דעם אויסגוס פון זיינע רייד און ס'לויפט מיר דורך אין
זכרון, אַז כמעט אויף אַזאַ אופן האָט גערעדט דער אומגעזעענער אַרעס-
טאַנט, מיט וועמען איך בין אַ צייט צוריק געלעגן אין אַ פינצטערן
שטיינערנעם קאַרצער. אַנדערע געמיטער, אַנדערע סיבות, אָבער די זעלבע
רעזולטאַטן, דער זעלבער נשמה־בראַך וואָס קומט פון אומברענגען
מענטשלעך לעבן. ס'איז מיר ווייטיקדיק ביז גאָר וואָס דער פאַרגלייך
קומט־אויף אין מיר און ס'איז מיר אַ באַזונדערער צער אויף עליקן צוליבן
אויפגעקומענעם פאַרגלייך. נעם איך נאָך אַמאָל בעטן זיך ביי עליקן ער
זאָל מער נישט רעדן אין דער שפּעטער שעה און זאָל פּרובירן איינשלאָפן.

פאַר עמיצן מיין אנגסט — איר פאַרשטייט? ר' ברוך האָט ער געהייסן. ווען איד בין צוגעקומען צו אים מיטן שפייער אין קעשענע, האָט ער מיך דערקענט און פריינטלעך געזאָגט: גוט נ'אָוונט, עליק. און ווען איד האָב אויסגעשאָסן און ער איז אַ פאַל געטאָן צו דער ערד, האָט ער נאָך דערווייזן מיך אַנצוכאַפּן פאַר אַ פּוס, אים אַרומגענומען מוראדיק פעסט און זיין קאַפּ האָט זיך אַנגעשלאָגן אין מיין קני. איד בין נישט אַנטלאָפּן גלייך. דער קנאַל פון רעוואָלווער האָט מיך אַליין פאַרהאַלטן אויף עטלעכע רגעס. אין אַט די עטלעכע רגעס נאָכן קנאַל האָב איד אַרויסגעריסן מיין פּוס פון צווישן זיינע הענט און געזען ווי זיין קאַפּ איז צוגעפאַלן צום שטיין. די נאַכט איז געווען אַ גאַנץ ליכטיקע. ווען כ'האָב זיך געלאָזט אַנטלויפּן איז מיר נאָך אַלץ נאַכגעלאָפּן זיין קול: גוט נ'אָוונט עליק. — איר פאַרשטייט? איד האָב דערהרגעט אַן אומשולדיקן מענטשן. איצט חשבון איד איבער דעם גאַנצן ענין טעראָר. דעם גאַנצן ענין. אַבער ס'איז שוין צו שפעט פאַרן חשבון. דעם אומשולדיק-דערמאַרדעטן קאַן איד נישט לעבעדיק מאַכן. אַפילו ווען איר וואַלט געקאַנט מיט עפעס טרייסטן מיך — וואָס וואַלט עס מיר איצט געהאַלפּן? איצט? איצט? איר פאַרשטייט, וואָס מער מיט אַ טאַג, זינט דעמאַלט, אַלץ מער שפיר איד דאָ דעם באַריר פון ר' ברוכס הענט ווי זיי קלאַמערן פעסט אַרום מיין פּוס און ווי זיין קאַפּ שלאָגט זיך אָפּ אין מיין קני. — איר פאַרשטייט, איד שפיר דעם באַריר פון זיינע הענט.

איד הער עליקס ווידוי־רייד און ווייס נישט וואָס צו ענטפערן אים. וואָס איד וועל נישט זאָגן, וועט עס זיין נישט ריכטיק געזאָגט. און טאַקע — וואָס קאַן איד אים זאָגן? איד קוק אויף אים און טראַכט: דער יונג איז פאַרצווייפלט. און ס'קומט מיר אין געדאַנק: איבער דער קאַטאָרגע גייט אַרום טיפּוס. טראַכט איד: נישט נאָר דער גוף קאַן פאַרכאַפט ווערן פון אַ טיפּוס, נאָר עס קאַן זיין אויך נשמה־טיפּוס. הויכע נשמה־היץ. און דער קריזיס מוז קומען. הענגען צווישן לעבן און טויט. קומט מען איבער דעם קריזיס בלייבט מען לעבן. האָט ער, עליק, כוח דורכצומאַכן דעם קריזיס און בלייבן לעבן? איז אַט די פאַרצווייפלונג — דער קריזיס? האָב איד כוח צו העלפּן אים אין דעם? צי וואַרפט עס אויך מיך נישט אַריין אין נישט קיין קלענערער פאַרצווייפלונג?

אויסער צערייצן נאך מער די אייגענע פיין. און מאַנען אליין נאך אַ משפט אויף זיך — ביי וועמען? ביי דער צאַרישער פּאַליציי? — האָט אוודאי נישט קיין זין.

— איר מיינט אַזוי?

— איר מיינט דאָך אויך אַזוי. איר זענט דאָך שוין אויף קאַטאַרגע. און קייטן טראַגט איר דאָך שוין. איז דען טאַקע אַ חילוק צווישן זעקס יאָר קאַטאַרגע און צוואַנציק יאָר, אַדער אייביקע קאַטאַרגע?

— און צווישן קאַטאַרגע און תּליה?

— אפילו צווישן דעם איז נישטאָ קיין אמתער חילוק.

— איר מיינט צו זאָגן, הייסט עס, אַז די שולד פאַר אַ באַגאַנגענעם פאַרברעכן בלייבט די זעלבע אָן אונטערשיד, צי די שטראַף איז קליין, אַדער גרויס?

— בנוגע אייך מיין איך צו זאָגן, אַז דער סכּום פון שטראַף איז דער סכּום פון ליידן. און ליידן, זע איך, ליידט איר אַ סך און שטאַרק.

— איר ווילט מיך טרייסטן מיט אַן אומזיסטער טרייסט.

— צי ווילט איר דען טאַקע נישט קיין טרייסט?

— ניין. איך וויל איר זאָלט רעדן צו מיר האַרט און ביטער און אויפריכטיק און נישט מורא האַבן, אַז ס'וועט מיר וויי-טאָן. אַבער איר, זע איך, ווילט מיר נישט וויי טאָן. איר רעדט פאַרויכטיק —

— דאָס איז אמת — זאָג איך, איך וויל אייך נישט וויי טאָן מער ווי איר אליין טוט זיך וויי. איך בין נישט אייער שטראַפער.

— זייט עס יאָ!

— איך קאָן עס נישט זיין. און אויב יאָ — זאָל זיך אייך דוכטן, אַז די ביטערע רייד, וואָס איר אליין רעדט וועגן זיך, הערט איר פון מיר. זאָל זיך עס אייך דוכטן.

— איר מאַכט שפּאַס פון מיר?

— חלילה, עליק. וואָס רעדט איר? איר ווייסט וואָס איך וועל אייך זאָגן? לאַמיר נישט רעדן איצט מער וועגן דעם. ס'איז שוין שפּעט. די גאַנצע טורמע שלאַפט. פרובירט אויך איינשלאַפּן.

— שוין נעכט, אַז איך שלאַף נישט. כּוּזך אַ כּוח אין זיך צו עפענען

— איך מיין — איך מיין — שוין נאך מיין איצטיקן משפט האבן מיר חברים איבערגעגעבן, אז דער באַלעבאַס איז געווען אומשולדיק, אז דער מסור איז גאָר געווען דער אַרבעטער וואָס האָט עדות געזאָגט.

— הייסט עס, אז איר האָט דערהרגעט אָן אומשולדיקן מענטשן — האָב איך געזאָגט מיט שאַרפער באַטאָנונג, נישט קענענדיק איינהאַלטן אין זיך די שרעק וואָס האָט מיך אַרומגעכאַפט.

איך האָב געזען ווי דער אופן, ווי כ'האַב עס אַרויסגעזאָגט, האָט טיף געטראָפן עליקן. ער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן מיטן פנים אַראָפּ ווי אין אַ קאַנוולסיע.

איך ווייס נישט צי ס'איז געווען גויטיק פון מיין זייט צו זאָגן עס. איך האָב אַבער אַנדערש נישט געקאָנט.

איך קוק זיך אַרום אין אַלע זייטן פון קאַמער צו זען צי עמיצער הערט אונדזער געשפּרעך. קיינער האָט נישט געהערט. אַלע זענען שוין געשלאָפן. איך לאָז עליקן ליגן אַזוי מיטן פנים אַראָפּ עטלעכע מינוט. דערנאָך פרעג איך :

— עמיצער דאָ, אחוץ מיר, ווייס וועגן דעם? רודין ווייס וועגן דעם?
— רודין ווייס נאָר אַביסל, — זאָגט עליק און קערט זיך ווידער צו מיר מיטן פנים. איך זע אויף זיינע באַקן טרערן. ער ווישט זיי אַפילו נישט אָפּ. די טרערן פלייצן איבער זיי. — יאָ, נאָר אַ ביסל ווייס ער. כ'האַב איינמאַל גענומען דערציילן אים און נישט געקאָנט פאַרענדיקן. איר זענט דער ערשטער וועמען כ'דערצייל אַלץ. אגב, איז מיר שוין קיין חילוק נישט. פון מיינעטוועגן מעגן עס אַלע וויסן. אפילו די פּאַליציי.
— וואָס רעדט איר ?

— יאָ, איך מיין עס. זאָל מען מיך אויפסניי משפּטן.
— איך פאַרשטיי אייער געמיט, — זאָג איך, — אַבער — —
עליק לאָזט נישט ענדיקן. רעדט ווי דורך היץ :

— איך זע דאָך אין אייך אַליין שוין אָן ענדערונג צו מיר.
איך נעם אים אָן פאַר אַ האַנט, פרוביר אים באַרויקן :
— צו וואָס זאָלט איר רעדן אַזוינס וואָס קאָן גאָרנישט אויפטאָן.

— מעג איך וויסן ווי אזוי איז עס געשען?

— איך האב געארבעט אין אַ מעכאַנישער שוסטעריי. פינף אַרבע-
טער זענען מיר געווען. דער באַלעבאַס — אַן עלטערער ייד, גראַד נישט
קייַן שלעכטער מענטש, אָבער נאָכגעבן אונדז געוויסע פּאַדערונגען וועגן
העכערע שכירות האָט ער נישט געוואָלט. געטענהט, אַז ער קאָן עס נישט
דערווייזן. זענען מיר אַרויס אין אַ שטרייק. פּאַליטיש האָב איך שוין געהערט
צו אַן עקסטרעמער גרופּע, וואָס האָט אָנערקענט נישט נאָר פּאַליטישן
טעראָר קעגן דער צאַרישער מאַכט, נאָר אויך עקאָנאָמישן. ווייס איך נישט
ווי וואָלט זיך אונדזער שטרייק פּאַרענדיקט, ווען איך און מייַן גרופּע
באַקומען נישט אַ ידיעה פון איינעם פון אונדזערע שטרייקערס, אַז ער האָט
אליין געזען אַונט-צייט אונדזער באַלעבאַס אַרייַנגיין אין פּאַליציי-קאַנצע-
לאַריע, און גלייך נאָכדעם, אין דער זעלבער נאַכט, איז די פּאַליציי באַפּאַלן
די ווייניגגען פון אַלע אונדזערע שטרייקערס. דריי פון זיי זענען אַרעסטירט
געוואָרן און בלוטיק געשלאָגן געוואָרן. מיך און דעם, וואָס האָט אונדז
איבערגעגעבן די ידיעה, האָט די פּאַליציי נישט געפונען אויף די קוואַר-
טירן. אונדזער גרופּע האָט אָנגענומען דאָס עדות-זאָגן פונעם שטרייקער
פאַר ראיעל. מיר האָבן געהאַט צוטרוי צו אים. מיר האָבן באַשלאָסן, אַז
דעם באַלעבאַס פאַר זיין אַ מסור קומט טויט; איך האָב גענומען אויף זיך
דורכצופירן דעם באַשלוס, און גלייך נאָכדעם זאָלן מיר אַרויסלאָזן אַ
פּראַקלאַמאַציע און וואַרענען אַלע באַלעבאַטים פון צו קאָאָפּערירן מיט דער
פּאַליציי. אויף מאַרגן נאַכט האָב איך דעם באַשלוס דורכגעפירט. איך האָב
אָפּגעהיט דעם באַלעבאַס אונדזערן נישט ווייט פון זיין שטוב, אין אַ זייטי-
קער גאַס, און אַרייַנגעשאָסן אין אים עטלעכע קוילן.

— ווי אַלט זענט איר געווען דעמאָלט?

— נאָך נישט קיין אַכצן יאָר.

— ווי אזוי האָט זיך אייך איינגעגעבן נישט אַרעסטירט צו ווערן

פאַר דעם מאַרד?

— הלוואי וואָלט זיך עס מיר נישט איינגעגעבן.

— וואָס מיינט איר?

עליק זאָגט מיט שטאַמלעניש:

— אויב איר וועט נישט ביז ווערן, וועל איך איך נאָכאמאל פרעגן :
וואָס פאַרט איז מיט איך ? איך זע דאָך קלאַר, אַז איר שטיקט עפעס
אין זיך.

עליק מאַכט צו די אויגן, ליגט אַ שווייגנדיקער היפשע רגעס, דער-
נאָך טוט ער אַ זאָג עפעס אַזוינס, וואָס עס דוכט זיך, אַז נישט ער, עליק,
זאָגט עס, נאָר עמיצער אַן אַנדערער רעדט אַרויס פון אים :

— איך האָב דערמאָרדעט אַ מענטשן.

כ׳האַב דערוואָרט, אַז עליק וועט אופדעקן עפעס פון זיין לעבן
און פון זיינע רעוואָלוציאָנערע מעשים, אַבער אויף אַזאָ זאָג האָב איך זיך
נישט געריכט.

אין משך פון מינוטן קאָן איך נישט קומען צו זיך. איך שווייג. עליק
לייגט ווידער אַרויף זיינע ביידע הענט אויף די אויגן, ווי ער וואָלט געוואָלט
מיט דעם שיצן זיך פון עפעס, אַדער פון עמיצן.

איך דערפיל, אַז איך דאַרף אים נישט לאָזן ליגן אין אַ שטומער
פאַרצווייפלונג, אַז איך מוז עפעס זאָגן, איבעררייסן דאָס שווייגן.

— ווי אַזוי איז עס געשען ?

— ווי אַלע טעראָריסטישע אַקטן געשעען, זאָגט עליק.

— טאַקע ווי אַלע ?

— אַ ביסל נישט ווי אַלע.

— וואָס מיינט אַ ביסל ?

עליק נעמט אַרונטער די הענט פון די אויגן און גיט אַ קוק אויף
מיר מיט פחד :

— דער אמת איז, אַז — אינאַנצן נישט ווי אַלע.

— צי פאַר דעם זענט איר פאַרמשפט ? — פרעג איך.

— ניין, נישט פאַר דעם, ווען מען משפט מיך פאַר דעם מאָרד,

וואָלט מען מיר געגעבן טויט־שטראַף. און — — ס׳וואָלט מיר געקומט —

— איר אַליין זאָגט, אַז ס׳וואָלט איך געקומט ?

— יאָ. אַבער אַרעסטירט האָט מען מיך נישט אין שייכות מיט דעם

מאָרד, נאָר אַ סך שפעטער, אין אַן אַנדער שטאַט, פאַר אַנפירן מיט אַן
אומלעגאַלער דרוקעריי.

וועלכן איך געהער. איך האָב גרעצן געלייענט נאָך אויף דער פריי זייענדיק. אָבער איך האָב אים געלייענט צעוואָרפענער הייט. איצט לייען איך אים סיסטעמאַטיש. באַנד נאָך באַנד. און דאָ. אויפן קאַטאַרגע־בעטל, האָט עס גאָר אַ באַזונדערן טעם. אַ באַזונדערן טעם פון ווונדער.

דער איינציקער, וואָס ליגט אין די שעהן נאָך דער אַרבעט און לייענט נישט, איז עליק שטיין. ער ליגט, אין די שעהן, מיט די הענט פאַר־לייגט איבער זיינע אויגן און איך זע בחוש, נישט צום ערשטן מאל שוין אַז עפעס טוט זיך מיט דעם דאָזיקן ווילן און שיינעם יונג. עפעס שטיקט ער אין זיך און זאָגט נישט אַרויס. איך קלייב זיך שוין פון לאַנג אים אָפן און דירעקט אַ פרעג טאָן וועגן דעם. איך באַשליס צו טאָן עס איצט. איצט — שפעט אין דער נאַכט. איך נעם אים אָן פאַר אַ האַנט און איך פרעג:

— וואָס טוט זיך מיט אייך, עליק? זאָגט מיר דעם אמת.

עליק נעמט אַרונטער די הענט פון זיינע אויגן, קוקט מיך אָן ווי כ'וואַלט אים אויפגעוועקט פון אַ שווערן חלום.

— וואָס פאַר אַן אמת ווילט איר איך זאָל אייך זאָגן? — פרעגט

ער און לאָזט די אויגן אַרונטער צוריק.

— איך זע דאָך די גאַנצע צייט, אַז איר זענט אין אַ זייער געדריקטן געמיט. איך זע אויך, אַז איר נעמט נישט קיין בוך אין האַנט, איר לייענט נישט. חידושט עס מיך. איך ווייס דאָך, אַז איר זענט אַ מענטש מיט אינטער־רעס צום בוך.

— לעצטנס לייען איך טאַקע נישט. איך קאָן זיך נישט קאַנצענטרירן.

איך בין זייער געדריקט. דאָס איז אמת. רודין האָט אייך גאַרנישט געזאָגט וועגן מיר?

— ער האָט גערעדט מיט מיר וועגן אייער געדריקטקייט, וואָס איך

אָליין באַמערק עס.

— ער האָט אייך נישט געזאָגט, אַז ער ווייס עפעס וועגן מיר?

— איך שפיר, אַז ער ווייס עפעס, אָבער געזאָגט האָט ער מיר נישט.

איך ווייס אויך, אַז ער איז באַזאָרגט וועגן אייך. ער איז אייך אַ גוטער פריינט.

— יא, ער איז אַ גוטער פריינט, אָבער אַ ווייטלעכער.

זייער געווינס נישט אויפמאָנען פון אים אין איין טאָג, נאָר פאנאנדערטיילן עס אויף עטלעכע טעג. די געווינער ווייזן אַרויס חסד און גייען איין אויף דעם. אַמאָל געלינגט אים צו סילוקן זיין חוב נישט מיט ברויט, נאָר מיט אַ פעקל מאַכאַרקע. מער פון קאַלאָדניקן נעמט פון אים נקמה אַרקע. איך הער אָפט ווי ער טענהטע אַריין אין קאַלאָדניקן: זאָל ער פאַרלירן און באַצאָלן, דער פאַגראַמשטישק. ער טאָר נישט געווינען ביי אונדז.

ווען זיי הערן אויף צו שפילן און באסאָנאָו ציט זיך אויס אויף זיין געלעגער, דוכט זיך מיר, אַז איך שפיר ווי ער ליגט און טראַכט תחבולות: ווי אַזוי טוט מען זיי פאַרט אָפּ עפעס אַזוינס, אַז ער זאָל בלייבן דער געווינער. אַוועקשטעלן זיך אויפן מיטן דיל אויף די קני אַנטקעגן ניינטן שטעלט ער זיך שוין נישט אַזוי אָפט ווי פריער. ער קאָן נישט פאַרטראַגן קאַלאָדניקס און אַרקעס בליקן. ליגט ער אויף זיין בעטל מיט די אויגן געווענדעט צום געקרייציקטן און בעט רחמים — נישט צו פאַרלירן מער ביי די צוויי אָפענע אומגלויביקע. רחמים. רחמים. צי קומט עס אים נישט, פאַטער פון אַלע הימלען?

רודניצקי גייט אָן מיט זיין אָפגעשלאָסנקייט, רעדט זעלטן אויס אַ וואָרט מיט אונדז, איז נאָך אַלץ פאַרטאָן אין שאַפענהאָוערס בוך. עס זעט אויס, אַז דאָס בוך אימפּאַנירט אים שטאַרק. רודין, נאָך דעם אַלעם וואָס ס'איז געשען מיט אים, איז געוואָרן נאָך עניוּתדיקער און שטילער. האָט באַשטעלט און באַקומען גלעב אוספענסקיס ווערק, וואָס דערהויבן דעם פשוטן מוזשיק פון דאַרף צו דער העכסטער הייך. ער לייענט און גיט מיר איבער פון צייט צו צייט מיט התלהבות ווי אוספענסקי טרעפט אים צו אין זיין פאַרליבטקייט אין דער מאַמע ערד, — אין דער ערלעכקייט פון זיין צונויפגעגאַסן מיט דער ערד. און איך ליג און לייען גרעצ'ס געשיכטע פון יידישן פּאָלק. כ'בין געווען איבערראשט צו זען אויף דער קאַטאָלאָג-ליסטע פון דער בוטירקיי-ביבליאָטעק אַלע בענד פון גרעצן. איך האָב זיי באַשטעלט, און דער אַרעסטאַנט-מונה איבער דער ביבליאָטעק האָט זיי מיר געבראַכט. איך לייען זיי ממש ווי אין אַ שכרות. איך לייען און דאָס האַרץ שפּרינגט אין מיר פון דעם איינעם געפיל, אַז די אומגעוויינלעכע פיר-טויזנט-יאָריקע יידישע עפּאָפּיע איז די עפּאָפּיע פון דעם פּאָלק צו

דריי פונטיקלעך שטיקעלעך צוקער וועלן אים קלעקן אויף די גאנצע יארן וואס ער דארף אפזיצן. יעדעס מאָל, ווען ער האָט אויפגעבונדן זיין טאַרבעלע, אַרויסצונעמען אַ שטיקעלע צוקער, האָבן אים געציטערט די הענט פון גרויס זעליקייט, אַזוי ווי ער וואָלט זיך צוגערירט צו אַ הייליקייט, און יעדעס מאָל האָט זיך זיין פנים צעשמייכלט פון ליבשאַפט צו זיין אייניקל, וואָס האָט געהאַט אין זינען דעם זיידן, כאַטש דער זיידע איז אַ פאַרמשפּטער אונטערצינדער.

דער זיידע ציט אַרויף מיט ציטערדיקע הענט אויף זיך דעם גאַרטל מיט די קייטן, דערנאָך — דעם כאַלאַט, און מיט נאָך מער ציטערדיקייט פאַרנעמט ער אונטערן אַרעם דאָס זעקעלע צוקער און לאָזט זיך גיין מיט שוואַכע טריט נאָכן פעלדשער.

אַלע ווינטשן מיר אים ער זאָל גיך קומען צוריק אַ געזונטער. דער אַלטינקער זאָגט עפעס שטיל מיט זיינע פיבערדיקע ליפּן, אַבער מיר הערן נישט וואָס ער זאָגט. ער פאַרשווינדט צוזאַמען מיט דעם פעלדשער. אַלע בלייבן שטיל. יעדן נעמט דורך דער געדאַנה: ווער יועט זיין דער צווייטער געפאַקט צו ווערן פון דער קראַנקהייט? אַנטלויפן קאַנסטו נישט. דער טיפּוס־מחבל דרינגט אַריין דורך דער מינדסטער שפאַרונע ער איז שוין דאָ אין קאַמער. באַהאַלטן זיך קאַנסטו נישט. נישטאָ וווּ.

קיינער שפאַנט נישט אַרום היינט אַוונט איבערן קאַמער. אַלע זענען אויף זייערע בעטלעך. אַרקע, קאַלאַדניק און באסאַנאָוו נעמען אין עטלעכע מינוט אַרום שפילן קאַרטן צוזאַמען. זייער קריג צווישן זיך האַלט אָן, אַבער זיי פאַרבאַרגן אים אין זיך. צום קאַרטן־שפיל, האָט עס נישט. באסאַנאָוו, זינט דעם אַפענעם קריג־אויסברוך צווישן אים און קאַלאַדניק, איז געוואָרן לפנים נאָך שטילער און הכנעהדיקער און נאָך פרומער. אפילו בשעת ער זעצט זיך אַוועק שפילן מיט זיינע קעגנער, הערט ער נישט אויף שטילער־הייט צו תפילהווען מיט די ליפּן, און עס קומט אויס ווי ער בעט, אַז יעזוס אַליין זאָל אים ביישטיין און שיקן אים מול און הצלחה. זיין תפילה אַבער ווערט נישט דערהערט. אין מערסטע פּאַלן פאַרלירט ער. ער פאַרשפילט אפילו אַמאָל זיין מאָרגנדיקן פּאַיאַק ברויט און עס קומט אים אויס אויף מאָרגן צו מאַנעוורירן און אונטערהאַנדלען מיט די געווינער, אַז זיי זאָלן

קאָמער אַ נייע סומאַטאַכע, און עס גייט מיר שוין נישט אין דאָס דער-
צײלן. דער אַלטינקער, דער זיידע, איז קראַנק געוואָרן אויף טיפּוס. די
גאַנצע קאָמער איז דורכגענומען מיט מהומה און מיט שרעק.

גערעדט האָט מען שוין עטלעכע טעג, אַז איבער די קאָמערן גייט
אום אַ טיפּוס-עפּידעמיע. איז עס טאַקע ריכטיק. אַט איז זי דאָ. אַריינגע-
דרונגען שוין צו אונדז אין קאָמער. אַ צינגאַ-איבערגאַנג איז שוין לאַנג דאָ.
איבער אַלע טורמעס. און איך בין שוין אַ היפשע צייט אַ קרבן פון צינגאַ.
אַלע מיינע באַק-צײנער שאַקלען זיך און אייניקע זענען שוין אַרויסגעפאַלן.
די יאסלעס בלוטיקן. פעלט נאָך טאַקע טיפּוס!

דער אַלטינקער, דער זיידע, ליגט צונויפגעקאַרטשעט אויף זיין
בעטל, פאַרכאַפט אין היץ. ער קוקט אויף אונדז אַלעמען ווי מיט אויגן פון
אַ שעפּס. ער רעדט נישט, ער בעט נישט קיין זאָך. אָבער די אויגן אַליין
זענען פול מיט געבעט.

שוין אדורך די אַוונט-רעוויזיע און מיר וואַרטן אויפן קאַרידאָר-
פעלדשער, ער זאָל קומען און באַשטימען צי מען דאַרף דעם אַלטינקן
אַוועקנעמען אין טורמע-שפיטאַל. און אויב מען דאַרף — צי איז דאָ אין
שפיטאַל פּלאַץ. עס נעמט לאַנג ביז דער פעלדשער קומט. ער קומט ענדלעך.
ער באַטראַכט דעם אַלטינקן און זאָגט:

— פאַרנעם „סטאַריטשאַק“ דיינע נויטיקע זאַכן און קום.

דער זיידע האָט גאַרנישט וואָס צו פאַרנעמען אויסער זיין קליינינקע
טאַרבע, וווּ ער האַלט ווי אַן אבן-טוב אַרום דריי פונט שטיקלעך צוקער.
וואָס ער האָט נישט לאַנג צוריק דערהאַלטן פון זיינס אַן אייניקל אין דאַרף.
מיט אַ בריוועלע, אין בריוועלע שרייבט דאָס אייניקל, אַז ער שיקט דעם
זיידן די דריי פונט צוקער צו טרינקען טיי מיט דעם אין זונטיקדיקע און
יום-טובדיקע טעג. האָט דער זיידע אַזוי געטאַן. אויסגעפאַלגט מיט ציטער-
דיקער ליבשאַפט דעם אייניקלס פאַרלאַנג: געטרונקען קיפּיאַטאַק מיט
צוקער נאָר זונטיק. ער האָט יעדעס שטיקעלע צוקער צעהאַקט אויף עטלע-
כע טייל, אויף ברעקלעך ממש, און פון יעדן ברעקעלע צוקער אַפּגעביסן
כמעט ווי שטויבעלעך. עס האָט אויסגעקוקט אַזוי ווי ער וואַלט די שטיקע-
לעך צוקער נישט געביסן, נאָר געקושט זיי. ער האָט אויסגערעכנט, אַז די

— איך האָף, אַז מיר וועלן אויך מאַרגן זיין צוזאַמען אין ווערק־
שטאַט — האָב איך געזאָגט.
— אין דעם קאַז איך נישט זיין זיכער — האָט ער געזאָגט. — איך
ווייס נישט צי איך טויג זיך אויס צו דער דאָזיקער אַרבעט, און ס'קאַן אויך
זיין, אַז מען זאל מיר אַוועקשיקן פון דאַנען. איך ריכט זיך שוין פון לאַנג
אַוועקגעשיקט צו ווערן.
— עס פרייט מיר וואָס איך האָב פאַרכאַפט צו באַקענען זיך מיט אייך.
— אויב מיר וועלן זיך נישט זען מער — נעמט צו מיין ברכה: פון
אַן אַלטן קאַטאַרוזשיק צו אַ יונגן. דאָס האָט מען אַ חבר פון אייער קאַמער
געשמיסן?
— יא, זאָג איך, פון מיין קאַמער. און איך בין שטאַרק צעבראַכן
דערפון.
— מיר זענען אַלע צעבראַכן. ס'איז אַבער אַזאַ צייט דאָ אין בוטיקריי.
אַז מיר קענען היינט גאַרנישט נישט טאָן. מען מוז האָבן געדולד.
— מסתמא קענט איר די לאַגע דאָ בעסער — זאָג איך. — איך בין
נישט לאַנג אַנגעקומען אַהער.
— יא, איך קען זי, די לאַגע, דאָ. אונדז שטייען פאַר נאָך אַ סך
ליידן. נישט נאָר אויף קאַטאַרגע, נאָר בכלל. אַבער פאַרלירט נישט דעם
מוט. איר זענט נאָך יונג. און געדענקט נאַכאַמאַל: געדולד.
— אַ דאַנק פאַר דערמוטיקונג.
— מיין דערמוטיקונג איז מיין האַפנונג, אַז מיר וועלן נאָך דער־
לעבן פרייע און ליכטיקע טעג.
ער איז אויף מאַרגן אין דער איינבינדעריי נישט געקומען. און מער
האָב איך אים קיינמאַל נישט געזען.
געבליבן איז מיר אַ פאַרדרוס אויף זיך אַליין פאַר דער קורצקייט
פון זיין באַקאַנט מיט אים. אַ באַקאַנטשאַפט פון מינוטן. אַ באַקאַנטשאַפט
אויף אַ שוועל. זיין גאַנצע געשטאַלט איז געבליבן שוועבן אין מיין זכרון
ווי אונטער אַ ווייסן שלייער.
קומענדיק פון דער אַרבעט אין קאַמער צו זיך, וויל איך דערציילן
מיינע שכנים וועגן מיין באַגעגעניש מיט מינאַרן. אַבער איך דערוויש אין

איבער שטויסן צונויפגענייטע קאנצעלאַריע־ביכער, אָדער קאַלענדאַרן און גלייכט־אויס זייערע ברעגן. יעדעס מאָל, ווען איך גיב אַ דריי מיטן ראָד, הייבט זיך אויף און לאָזט זיך אַראָפּ דער שאַרף פון מעסער. ווען איך זע ווי דער שאַרף שניידט זיך אַריין אין די אונטערגעלייגטע פאַפירן, לויפט מיר דורך אין געדאנק, — איך ווייס אַליין נישט ווי אַזוי עס קומט די סוגעסטיע — דאָס בילד פון דער גילאַטינע. אַזוי האָט זיך דער גילאַטינע־שאַרף אַראָפּגעלאָזט איבער מענטשלעכע העלדזער לשם רעוואָלוציע. גוט וואָס דער דאָזיקער שאַרפער שטאַל אין דער קאַטאָרגע־איינבינדעריי פאַלט איבער קאַלענדאַרן.

נישט ווייט פון דער שנייד־מאַשין ביי אַ לאַנגן טיש זענען געשטאַנען צוויי עלטערע קאַטאָרושניקעס און זייער אַרבעט איז געווען: אויסשפרייטן גרויסע געדרוקטע בויגנס, אויסלייגן זיי צו מאַכן זיי גרייט פאַר דער שנייד־מאַשין. איינער פון זיי — אַ הדרת פנים, טיפע ליכטיקע אויגן, אַ ווייס צעשפרייטע באָרד, געאַרבעט האָט ער אין דער איינבינדעריי, נאָך מיין אַריינקומען, נאָר עטלעכע טעג. נאָכדעם איז ער פאַרשווינדן. אָדער ער איז אַוועקגענומען געוואָרן אין אַן אַנדער ווערקשטאַט, אָדער ער איז אַוועקגעשיקט געוואָרן אין אַן אַנדער טורמע; אין דעם לעצטן טאַג פון זיין אַרבעטן אין דער איינבינדעריי, האָב איך זיך דערוואוסט ווער ער איז, און געזוכט אַ מאַמענט צו באַקענען זיך מיט אים. איך בין געווען טיף דורכגע־נומען ווען איך האָב אַזאַ מאַמענט דערהיט. דאָס איז געווען דער באַרימטער באַרשטייער פון די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאַנערן — דער אַלטער מינאַר. פון זיין גאַנצער געשטאַלט האָט געווייעט מיט שטאַלץ און מיט חשיבות. אויך די קייטן אויף זיינע פיס האָבן אַפּגעקלונגען מיטן זעלבן שטאַלץ. אין דער זעלבער צייט האָב איך באַמערקט אויף זיין פנים שאַרפע אויסדרוקן פון געקלעמטן צער. איך בין אַליין צוגעגאַנגען צו אים און זיך פאַרגע־שטעלט פאַר אים, עטלעכע מינוט פאַרן אַרויסגיין פון ווערקשטאַט. ער האָט וואַרעם, פאַטערלעך אַריינגענומען מיינע הענט אין זיינע, זיי געדריקט און געזאַגט:

— מיר אַרבעטן דאָך שוין עטלעכע טעג צוזאַמען.

רוטינע-טעג און רוטינע-נעכט פון קאטאָרגע-רעזשים. די טעג פאָרגייען אין אַרבעט. — יעדער פון אונדז אין זיין באַשטימטן טורמע-ווערקשטאט. די טעג זענען ווינטערדיקע. קורצע. די נעכט — לאַנגע. די אַרבעט פאַלט נישט צו שווער. און אַלנפאַלס — אויף מיר. אַפּטמאַל פּילסטו זיך ווי צו דאַנקען, וואָס ס'איז דאָ אויף דער וועלט אַזאַ זאַך ווי אַרבעט און וואָס דער מענטש דערפילט די ברכה פון אַרבעט. גראַד איז דער אַרבעט-צושטאַנד אין די ווערקשטאַטן פון בוטירקי אין יענע יאָרן געווען אַ דערטרעגלעכער. די מייסטערס (פאַרלייט) אין די ווערקשטאַטן האָבן נישט געיאָגט ביי דער אַרבעט, נישט געמאַנט קיין נאַרמע. אין די ווינטערדיקע טעג ווערט די אַרבעט פאַרענדיקט גלייך ווי ס'קומט אָוונט. ווען די רעוויזיע גייט דורך, האָסטו עטלעכע שעה פאַר זיך צו קאַנען לעזן, אַדער שמועסן, אַדער גלאַט אַרומשפּאַנען איבערן קאַמער אהין און צוריק אין ריטם פון דינע קייטן און שפירן דערביי דעם קוים-קוים פּוּזנדיקן, אַדער דעם קוים-קוים זיך שלייכנדיקן, אַדער גאַר דעם שווינדלדיקן, גאַנג פון צייט.

אַמאַל איז צייט — אַ פּליסנדיק וואָסער; אַמאַל — אַ קאַרוסעל; אַמאַל — אַ רייט-וואָגן; אַמאַל — אַ וואָרעם-קריכעניש; אַמאַל — אַ זומ-פעניש; אַמאַל — אַ תּהום; אַמאַל — אַ דורכשפּאַרעניש צווישן איינע צו די אַנדערע צוגערוקטע ווענט. אַבער אַלעמאַל איז צייט — די רעאַלסטע רעאַליטעט וואָס איז דאָ. די ממשותדיקסטע. דו קאַנסט זי אַנטאַפּן מיט די הענט. קאַנסט אַריינטאַן דינע הענט אין דעם מיטן פון רגעס, פון מינוטן, אַזוי ווי אין רינגען, און קאַנסט דערהערן ווי זיי צעקלינגען זיך אַמאַל שאַרפּער און הילכיקער ווי די רינגען פון דינע קייטן. יא, דו זעסט ווי די רגעס זענען איינגעשלאַסן איינע אין די אַנדערע ווי רינגען, און דו הערסט זייער קלינגען. אַן אומענדלעכע קייט. אַמאַל וויקלט זי דיך אַרום. נישט לייכט דעמאַלט צו זען און צו פילן איר אומ-ענדלעכקייט.

איך אַרבעט אין אַן איינבינדעריי. איך בין אַ געהילף צו דעם, וואָס אַפּערירט מיט דער שנייד-מאַשין. איך דריי דאָס ראַד, וואָס באַוועגט אַרויף און אַראָפּ אַ גרויס שטאַלן מעסער. מיר אַרבעטן מיט אַ רעגולערקייט, אַן אַ יאַגעניש. דאָס שנייד-מעסער לאָזט זיך אַראָפּ מיטן גלאַנציקן שאַרף

אַז ווען איך מיש מיך אַרײַן, וואָלט איך נאָך ערגער געמאַכט. פאַר מײַן נאַמען איך דער וועלט האָבן זײ, די געמײנע רשעים, נאָך אפשר אביסל אָפּשײ, אָבער פאַר מיר פּערזענלעך — קײן שום אָפּשײ. זײ ווײסן, אַז זײ זענען מיר דערווידער, זײ און זײער מאַכט און זײער צונישט מאַכן דעם מענטשנס פּרײהײט און זײער באַלעבאַטעווען אײבערן לעבן און אײבער די נשמות פון אונדזער טײערן פּאַלק.

„איך האָב אין מײַן לעבן אָנגעזען זיך מיט אַ סך נידערטרעכטיקע משפּטים, זאָג איך אײך, מײַן לײדנדיקער פּרײנט: יעדער אומגערעכט־פאַרמשפּטער איז סוף־כל־סוף דער מנצח. יעדער, יעדער.

„איר ווײסט געוויס, אַז איך האָב צוגעטראָגן מײַן קלײנעם חלק צו דער אָפּשאַפונג פון דעם תּהום צווישן פּרײך און פּויער. כ״האָב זיך אָפּגע־זאָגט פון די מערסטע פון מײנע גיטער. אָבער דאָס איז נישט גענוג. איך בין נאָך אַלץ פּרײך. איך בין נאָך אַלץ צו דעם פּשוטסטן אמת נישט געקו־מען, אַזוי ווי איר זענט געקומען. איך בעט בײ גאָט, אַז ער זאָל כאַטש אין די לעצטע טעג פון מײַן לעבן מיר געבן כּוח צו קאַנען גײן אַנטקעגן מײַן פּולער דערלײזונג, אַז איך זאָל ווערט זײן אַזאַ מענטשן, ווי איר זענט.“

רודין, ענדיקנדיק, בלייבט ליגן ווי אַן אַרײנגעפּאַלענער אין אַ טראַנס. איך בין אויך דורכגענומען. איך קוק אויף רודינען און טראַכט: ליגט עס טאַקע נעבן מיר אַ געשמײטענער? איז טאַקע פאַראַן ערגעץ אַ טאַלסטאַי? נאָגט נאָך אַלץ אין מיר פאַראיבל אויף דעם קראַנקן זקן פון „יאסנאיא פּאַליאנא“? אַלץ זעט מיר אויס ווי אַ מאַדנער חלום. (מיט אַ צײט שפּעטער איז טאַקע געשען: טאַלסטאַי איז אַנטלאָפּן פון זײן הײם און געשטאַרבן אין וועג).

נאָך די באַזונדערע שווערע טעג פון קאַרצער־צושטאַנד אין אונדזער קאַמער פון דעם „געזינד זאַלבע־אַכט“, מיטן נײנטן אויף דער וואַנט. קומען

רודין פֿאַרמאַכט די אויגן און נעמט מיט קוים־קוים באַוועגנדיקע
ליפֿן איבערזאָגן פֿאַר מיר טאַלסטאַים בריוו צו אים.*
ער זעט אויס ווי אַ פֿאַרשלונגענער אין אַ תּפּילה־דבּקות. ער מיידט
אויס צו דערמאַנען זיין אייגענעם נאַמען יעדעס מאָל ווען זיין נאַמען איז
געווען אין בריוו.

„מיין פּריינט, מיין זון, מיין תּלמיד! איך רוף אייך תּלמיד און
באַדאַרשט וואָלט איך אייך רופן לערער. איך וואָלט וועלן אייך זאָגן דו, ווי
מען זאָג צו אַן אייגענעם טייערן זון. אָבער ווי קאַן איך, ווען איך פּיל מיט
מיין גאַנצער נשמה, אָו איר דאַרפט באמת זיין מיין לערער, כאַטש איר
זענט יונג און איך בין שוין אַ זקן, אַן אַלטער, קראַנקער מאַן, און ווי
אַנגעלאָדן איך בין מיט יאַרן אין מיט יסירים, און נאָך מער, מיט זינד
און מיט נשמה־שוואַכקייטן, און דערצו נאָך מיט נישטיקן רום, אַזוי שטיי
איך פאַר אייך מיט אַ געבויגענעם קאַפּ און מיט אַ צעפּייניקטן געוויסן און
פּיל מיך קליין קעגן אייך. באמת, איך בין נישט ווערט די זכּיה וואָס איר
האַט אייער פּרייהייט און אייער יונג לעבן פֿאַרבונדן מיט מיין נאַמען און
מיט מיינע געדאַנקען און אידעען. וואָרום אַט צו מיין חרפה און צו מיין
אַנגסט, זענט איר פֿאַרמשפּט אויף קאַטאַרגע און איך בין נאָך אַלץ דער
פּריץ און זיץ מיר אין אַ רחבת־דיק הויז אויף מיין אימעניע, און מענטשן
קומען צו מיר, ווי אַלע מאָל, פון גאַרער וועלט, און איר, איר קאַנט נישט
קומען צו מיר. איר זיצט אַ פֿאַרשמידטער אין קייטן. פון מיין געבראַכן
האַרץ שיק איך אייך מיינע ברכות. איך בענטש אייך און איך שטאַלציר
מיט אייך, זון פון טייערן פּויערים־פּאַלק אונדזערן, און איך בעט ביי אייך
מחילה פֿאַר נישט ליגן מיט אייך צוזאַמען אויף דער טורמע־נאַרע.

„איך קען אייך נישט פּערזענלעך. איך האָב אייך קיינמאַל נישט
געזען. איך האָב זיך דערוווסט וועגן אייך און וועגן אייער משפּט, ווען
אייער אַדוואָקאַט איז געקומען צו מיר און מיר דערציילט וועגן אייך. ער
האַט געמיינט, אז איך קאַן זיך אַריינמישן לטובת אייך. אָבער דער אמת איז,

* איך קאַזיר נישט, אָו איך געדענק די גאַרע פּינקטלעכקייט פונעם בריוו,
אָבער דעם פּולן אינהאַלט געדענק איך, אויך טיילחייז די ניואַנסן.

אַז איר האָט אַ בריוו פון טאַלסטאָיען און אַז איר פאַרגעטערט אים, האָט מײַך דורכגענומען אַ שאַרפער פאַרדראָס. נישט אויף אייך, חלילה, נאָר אויף טאַלסטאָיען. איר, דער תלמיד זיינער, ליגט אויף דער קאַטאַרגע-נאַרע; און ער, דער רבי אייערער, זיצט זיך אויף זיין גוט אין „יאַסנאַיאַ פּאַליאַנאַ“.

רודין האָט אויפגעציטערט.

— אַט וועגן דעם טאַקע איז דאָך זיין בריוו צו מיר! וועגן דעם. וועגן דעם. איר ווייסט נישט וואָס פאַר אַ ווונדער-מענטש ער איז און וואָס פאַר אַ יסורים-מענטש ער איז.

— איר האָט זיין בריוו ביי זיך? אפשר וואָלט איר מיר אים געוויזן?

— אוודאי וואָלט איך אייך געוויזן דעם בריוו. אָבער איך האָלט אים נישט דאָ ביי זיך. איך האָלט אים פאַרבאַהאַלטן אין ווערקשטאַט ווי איך אַרבעט. אין שלאָסעריי-ווערקשטאַט. דעם בריוו האָב איך נאָך באַקומען אין דער פּראָוויניץ-טורמע, וווּ איך בין געזעסן איידער מען האָט מײַך געבראַכט אַהער. און איבערגעגעבן דעם בריוו האָט מיר דער אַדוואָקאַט וואָס האָט מײַך פאַרטידיקט. דער אַדוואָקאַט איז ספּעציעל צוליב מיר געפאַרן צו טאַלסטאָיען, אים דערציילט די גאַנצע געשיכטע וועגן מיר.

— איך בין זיך משער, אַז איר געדענקט דעם בריוו אויף אויסנ-ווייניק.

— נאָך ווי געדענק איך אים! זאָגט רודין מיט התפעלות, — כ׳האַב אים שוין אפשר הונדערט מאַל איבערגעלייענט.

— זאָגט אים איבער פאַר מיר, בעט איך.

— איך וואָלט עס גערן טאָן, אָבער כ׳שעם מײַך פּשוט. אַזוינע ווערטער וועגן מיר. מאַלט אייך, אַז ער, דער גרויסער טאַלסטאָי, רופט מײַך אָן לערער, אַט טאַקע ווי איר האָט נאָר-וואָס געזאָגט.

— איך בעט אייך.

— נו, גוט. כ׳וועל פּרובירן. אָבער פאַרגעסט, אַז דאָס איז וועגן מיר. פאַרגעסט מײַן נאָמען.

— רעדט נישט אזוי, איך בעט איך, — זאג איך א דערשראקענער
פון רודינס טרעפן מיין געדאנק.

— עס מאכט נישט, עס מאכט נישט, — זאגט רודין. ער קערט זיך
אביסל איבער אויף א זייט און, פארווארפט ביידע הענט איבער זיין קאפ.
— אויב איר האט חשק וואלט איך אייך געבעטן איבערלייענען פאר מיר
אייער ליד.

— איצט ?

— יא, איצט.

— ס'איז דאך אבער אין יידיש.

— אויב ס'איז אייך נישט שווער זעצט עס פאר מיר איבער.

— איך ווייס נישט צי ס'וועט גוט ארויסקומען אין איבערזעצונג.
ס'איז גענוג שלעכט אין אריגינאל.

— עס מאכט נישט, פרובירט, — בעט רודין.

איך נייג זיך צו נאענט צו זיין אויער און מיט א שטיל קול פרוביר
איך איבערזעצן פאר אים מיין ליד „בלומען־קראנצן“. און ווען איך ענדיק,
זאג איך :

— און איצט מעגט איר אויך זיך גוט פונאנדערלאכן.

— פארוואס לאכן? אדרבה, כ'בין אייך זייער דאנקבאר. די איינע
ווערטער, אז איר נעמט אן אייער גורל צוריק זיך צו קערן אהין ווו איר
דארפט ליגן הינטער טירן פארשפארטע; די איינע ווערטער זענען ווערט
א מעדאל! איר וויסט, כדי אזוינס צו זאגן און אזוינס מקיים צו זיין וואלט
אפילו טאלסטאטי אוועקגעגעבן מי יודע וואס. ער וואלט געווען גליקלעך...

— איך כאפ נישט, וואס איר מיינט, חבר רודין.

— איך האב דאך אייך דערציילט, אז איך האב פון טאלסטאטיען
א בריוו, וואס איך האלט עס זייער טייער, ווייל איך פארגעטער אים,
טאלסטאטיען.

רודינס ווערטער, „איך פארגעטער אים“, האבן איצט געווינקט אויף
מיר נאך מאדנער ווי נעכטן. איצט, ווען ער, רודין, ליגט מיט א געשמיסן
לייב, איך דערפיל, אז איך מוז עס אים איצט זאגן.

— איר וויסט, חבר רודין, ווען איר האט מיר נעכטן דערציילט,

אים, רודינען, אָן אַנדער גורל? דער עכטער רוסישער פּאָלקס-שטריך פון פּאַטאַליזם. לייַדן על-פי מוז, און נישט על-פי פרייען ווילן.

איך וואָלט אין מיינע געדאַנקען געגאַנגען נאָך ווייטער, ווען רודין אַליין שלאָגט מיך נישט איבער און גיט נישט ווידער אַ פּרעג:

— פון וואָס פאַרט האָט איר אַזוי שטאַרק געלאַכט פריער? איך האָב אייך געפרעגט, און איר האָט נישט געענטפערט. נעמט נישט פאַר אומגוט, וואָס איך שטיי אַזוי צו. איך פיל אייער נאַענטקייט, דערפאַר טראַכט איך, אַז איך מעג פּרעגן.

— אוודאי מעגט איר, — זאָג איך, — אדרבה, איך האָב געלאַכט פון זיך אַליין.

— פון זיך אַליין?

— יאָ, חבר רודין, פון זיך אַליין. אינמיטן פון אַלע שווערע איבער-לעבונגען אונדזערע, נעכטן און אייערנעכטן און היינט, ליגט מיר נאָך אינ-זינען צו פאַרנעמען זיך מיט שרייבן אַ ליד. דערצו נאָך אַ נאַאיוו ליד. מאַדנע, גראַד די לעצטע טעג עס אַנגעשריבן.

— אַ, יאָ, איר האָט מיר טאַקע געזאָגט, אַז איר שרייבט לידער. ס'איז גוט. מיר געפעלט עס.

— אָבער אויף וואָס קאָן טויגן אַ נאַאיוו ליד? דערצו נאָך היינט.

— פון וואָנען ווייסט איר, אַז ס'איז נאַאיוו? — פּרעגט רודין.

— איך ווייס. איך שפיר עס. נאַאיוו און סענטימענטאַל.

— און פאַרוואָס זענען שלעכט נאַאיווע לידער? אפשר איז נאַאיוו-קייט דער ריכטיקער טאָן ערשט גראַד דאָ?

— איר מיינט עס?

— יאָ, אוודאי מיין איך עס.

— אָבער איך וואָלט נאָר וועלן געפינען אויסדרוק פאַר... — איך האָק זיך אָפּ און ענדיק נישט.

— פאַר-וואָס? איר ענדיקט נישט וואָס איר ווילט זאָגן, אָבער

איך שטויס מיך אָן. איר וואָלט וועלן געפינען אויסדרוק פאַר געשמיסן-קייט. נישט אמת?

איך לייג אַרויף מיין האַנט אויף רודינס ליפּן.

און אפשר מיינט עס, אַז אַ קעמפער קעגן דער רשעות פון דער וועלט, און קעגן דער רשעות פון איין רשע, דערגרייכט זיין העכסטע מדרגה ערשט דעמאלט, ווען ער גייט דורך די לעצטע פיין פון אלע פייען — די פיין פון מקריב זיין דאָס לייב, די אברים, ווען ער מאַכט דורך דעם פולן ביטול־הגוף, פולן נצחון איבער לייב־יסורים, וואָס דאָס איז דאָס זעלביקע וואָס קדושת־הגוף. דאָס זעלביקע, הייסט עס, וואָס אַ ייד האָט דורכגעמאַכט בשעת ער איז געגאַנגען אויף קידוש־השם..

איז רודינס גיין צו שמיץ אָן אופן פון גיין אויף קידוש־השם? האָב איך געפרעגט ביי זיך אליין, ליגנדיק נעבן רודינען. יאָ — האָב איך געענטפערט זיך אליין.

איז שמיץ איבער אַ נאַקעטן לייב די לעצטע פיין פון אלע פייען? — האָב איך ווייטער געפרעגט זיך אליין. צי קאָן עס זיין געגליכן צו ברע־נען אויף אַ שייטערהויפן? צי קאָן עס זיין געגליכן צו זיין געפיניקט אין אַ מאַרטיר־קעלער פון דער אינקוויזיציע? יאָ, האָב איך געזאָגט צו זיך אליין, עס קאָן זיין געגליכן. דער חילוק איז נאָר אין דעם כמות פון די יסורים, אָבער נישט אין דעם איכות פון די יסורים. די מענטש־לעסטערונג איז אין אלע פיניקונגען די זעלבע. אויך דער שענדער איז דער זעלבער — צי ער צינדט אונטער אַ פלאַקער אונטער אַ גוף, צי ער פאַסעוועט עס מיט אַ קנוט.

אָבער וואָס האָט ער, רודין, פאַרט געמיינט מיט זיין זאָג, אַז איצט איז ער שוין אַ ריכטיקער? אפשר מיינט ער עס גאָר איראָניש? אפשר ליגט אין זיין זאָג גאָר אַ שטאַך אויף מיין חשבון, און אויף אַלעמענס חשבון, אַז מיר, הייסט עס, זענען נאָך נישט די ריכטיקע. אַז כדי צו האָבן די זכיה צו באַטראַכטן זיך ווי ריכטיקע געליטענע פאַר אַ אידעע, איז נישט גענוג דאָס ליגן אויף אַ קאַטאַרגע־נאַרע און זיין פאַרשמידט אין קייטן, נאָר מען מוז אויך דערצו זיין גוף־געפיניקט, געשמיסן?

און אפשר איז גאָר זיין זאָג נישט מער ווי אַ פשוטע הסכמה אויף דער אייגענער פאַרשעמטקייט, אַן אויסדרוק פון אַ שטיל געוויין, וואָס קאָן נישט אויסגעוויינט ווערן, אַ הכנעה־דיקע גזר־אַננעמונג, וואָס שטימט מיט זיינע נעכטיקע רייד, אַז אויב זיין זיידע איז געווען געשמיסן, פאַרוואָס קומט

— איר זענט געשלאָפֿן אַ היפשע צייט. איך האָף, אַז איר פילט זיך בעסער.

— יא, א סך בעסער, — האָט רודין געזאָגט. און אויף זיין פנים האָט זיך צעשפרייט אַ לויטערע מילדקייט. — די ווייטיקן לאָזן נאָך. איך פיל זיי שוין כמעט נישט. איך ווייס נישט ווי צו דאַנקען אייך און שטיינען פאַר וואַכן איבער מיר די גאַנצע נאַכט.

— און אַרקען פאַרגעסט נישט, — זאָג איך.

— אַ, געוויס, געוויס. ערשט ער האָט מיך מיט זיין גוטסקייט גערירט ביז טרערן. איך פאַרגעס עס נישט. אויך ער, זע איך, שלאָפט. כ'האָב אייך אַלעמען, ווייזט אויס, גוט אויסגעמאַטערט דורך דער נאַכט. ער האָט געשוויגן אַ רגע, דערנאָך אַ זאָג געטאָן, איך ווייס נישט צו וועמען: צו מיר, צי צו זיך אַליין:

— נו, איצט בין איך שוין אַ ריכטיקער.

ער האָט עס געזאָגט, פאַרשטייט זיך, אויף רוסיש: „נו, טיעפער יאָ אוזש נאַסטאַישטשי“.

איך ווייס נישט צי „אַ ריכטיקער“ איז דער פינקטלעכער טייטש. אפשר איז דער טייטש: „אַן אמתער“. אָבער ווי דער טייטש זאָל נישט געווען זיין, האָט עס נאָך אַלץ מיר נישט איבערגעגעבן די באַטייטונג פון זיין זאָג, און צוליב וואָס ער האָט עס בכלל אַ זאָג געטאָן. נאָך ווייניקער האָב איך געקאָנט אין יענער רגע פרעגן אים, וואָס ער מיינט דערמיט. איך ווייס נאָר, אַז איך בין געווען צעטומלט פון זיין זאָג.

איך ליג לעבן אים, און פאַר זיך אַליין חשבון איך איבער אַלע אופנים פון פיין און אַלע אופנים פון מקבל-זיין-יסורים. און וויל זיך דער-טראַכטן צום איצטיקן געמיט פון אַט דעם געוויינלעכן פאַלקס-מענטש-דאַרפס-מענטש, וואָס ליגט לעבן מיר אַ געשמיסענער, אַ לייב-געשענדע-טער, און נעמט אויפגיין פאַר מיר אין אַ ליכט פון אַן אומגעוויינלעכן מענטשן. כמעט ווי פון אַ הייליקן. כ'וויל דערטראַכטן זיך צו דעם אמת פון זיין זאָגן וועגן זיך, אַז איצט איז ער שוין אַ ריכטיקער. וואָס מיינט ער דערמיט? וואָס ער איז שוין אַריבערגעקומען די שענדונג, אָדער צי מיינט עס, אַז ער איז גליקלעך, וואָס ער האָט מקבל געווען די שענדונג באהבה?

מיין האנט נעמט, פון זיך אליין, שארן זיך אונטער מיין מאטראץ און ציט ארויס א פאפירל, א פארשריבנס מיט דראבנע אותיות. אן אנווורף פון א ליד. שוין חדשיב לאנג, און איך האב זיך נישט פארנומען מיט שרייבן, האב איך דאס ליד אנגעשריבן די טעג? שוין דא, אין מאסקווער קאטאר-גע? יא, יא. איך לייען דאס פאפירל און איך ווייס אליין נישט, צי איך זאל לאכן פון זיך, צי איך זאל זיך פרייען. דאס ליד הייסט „בלומען-קראנצן“:

געשטאנען בין איך אין א גארטן פון בלומען
און קראנצן געבונדן,
געווארט, אז מיין ווייטע געגארטע זאל קומען
נאך יארן פון אפשייד, וואס זענען פארשוונדן
אין צער און יסורים. געהאלטן די קראנצן —
מיט זיי צו באקרוינען איר ליכטיקן שטערן,
אז אלע ארום זאלן אנהייבן טאנצן
אין הייסע קאדדילן און לוסטיקע שערן;
און ווען אלע טענץ וועלן אפגעטאנצט ווערן,
וועל איך זיך פארנייגן און זאגן: געגארטע,
אדיע. ס'איז מיין גורל צוריק זיך צו קערן
אהין, וווּ כ'דארף זיין הינטער טירן פארשפארטע.
געהאלטן די קראנצן פון ליליעס ווייסע,
ס'איז אלץ נאך געווען אזא קינדישע מעשה,
דערנאך מיטאמאל זיי פאנאנדערגענומען,
ווייל זי, די געגארטע, קאן קיינמאל נישט קומען. — — —

אז איך לייען עס איבער, לאך איך זיך שטארק פונאנדער. איך פאר-
גיי זיך כמעט. מיין לאכן וועקט אויף רודינען. רודין גיט מיך זיין
האנט א טרייסל פארן אקסל:

— וואס איז מיט איך? פון וואס לאכט איר אזוי שטארק?

אין רודינס קול, אין זיין ווענדן זיך צו מיר מיט זיין פראגע, פון
וואס איך לאך, דערשפיר איך א טאן פון מוטיקייט. דערפרייט עס מיך
שטארק. אנשטאט צו ענטפערן אים אויף זיין פראגע, זאג איך:

איבער פיר אומשולדיקע יידן. אַ מאָרד פון אַ פאָגראַמשטיק. איך פרעג
עס ביי דער שנאָרעניש. — זע ווי באַסאַנאָוו פנימל זעט אויס איצט —
אַ שטיל, שלאָפנדיק פנימל, כמעט ווי אַ קליין פנימל פון אַ יינגל. און אַט
דאָס קליין פנימל האָט אין כאַלאַט־קעשענע אַ מעסער און אַן עוואַנגעליע.
„ווי פאָרט קאָן זיין איצט ראַיע? צי איז זי דאָ אין בוטיק, אין
אַ קאַמער ערגעץ, אָדער אויפן וועג צו אַן אַנדער טורמע? אפשר שוין גאָר
אין אַ סיבירער קאַטאָרגע־טורמע ערגעץ?

„און ווי טאַקע קאָן זיין איצט ד...? זי איז מיט עטלעכע יאָר צוריק
אַוועקגעפאָרן אין דער שווייץ שטודירן אויף דאָקטאָר — איז זי שוין אַ
דאָקטאָר? איז זי נאָך דאָרטן אין דער שווייץ, אָדער אפשר גאָר ערגעץ אין
אַ שטאַט נאָענט צו מאַסקווע, צו בוטיק? אפשר וואָלט זי גאָר געקומען
צו מיר אַהער און אויסהערן מיינע לונגען, וואָס כריפען עפעס אונטער
לעצטנס?

„זע, וואָס איז מיט עליק שטיין? — איך וואָלט שווערן, אַז ער
כליפעט לינגנדיק אינגענורעט מיטן פנים אין זיין קישן“.

איך בויג זיך אַריבער איבער שטיינס קאַפּ. איך הער זיך צו צו זיין
אַטעם. זיין אַטעם איז פאַרטאַיעט, אַזוי ווי ער וואָלט דערשפירט, אַז איך
קוק אים נאָך. — אָבער איך האָב דאָך פאַרט נאָר וואָס געהערט אַ כליפ
פון אים — עפעס קומט פאַר אין אים און ער דערציילט נישט. אויך רודין
האַט מיר שוין געגעבן אַנצוהערן, אַז עפעס איז נישט גלאַט מיט שטיינס
געמיט־צושטאַנד. איך אליין האָב שוין באַמערקט, אַז יעדעס מאָל, אין
שמועסן צווישן אונדז, ווען עס קומט צו רייד וועגן דער ווירדע פונעם
מענטשנס לעבן, וועגן טעראָר, צי וועגן מאָרד — אַ שטייגער, אפילו וועגן
די מאָרדן פון באַסאַנאָוו — ווערט שטיין מאַדנע אויפגערעגט. איבער זיין
יונג און שיינ פנים פאַרציט זיך אַ שווערע כמאַרע.

איך בויג זיך נאָכאַמאָל אַריבער איבער זיין צוקאַפּנס, פאַרש זיין
איינגעטוליעט פנים און — שטיל. איך קאָן גאַרנישט אויפכאַפּן. איך נייג צו
מיין פנים צו רודינען. איך וואָלט וועלן, אַז ער זאָל זיך אויפכאַפּן און איך
זאָל רעדן מיט אים, אָבער אויך ער, דער געשמיסענער, שלאָפט געשמאַק.
ער שלאָפט אַפּ פאַר דער פאַרגאַנגענער נאַכט.

האָט ער געפועלט ביי זיך גלייך נאָך דעם אַוועקצולייגן זיך צוריק אויף זיין געלעגער מיטן נאָקן צו אונדז און צום געשמייסענעם? ווי פאַרשטייט מען עס? ווי קאָן איך דורכנעמען זיין פלייצע און אַרײַנקוקן וואָס עס טוט זיך אין איר?

„יא, ווידער — ווו קאָן איצט זיין ראַיע? און וואָס טוט איצט איר מיידעלע ערגעץ?

באמת, וואָס טוט ערגעץ איר מיידעלע?

„אפשר ווייס ער, באסאנאָוו, וואָס עס טוט איצט ראַיעס מיידעלע? ער, באסאנאָוו, ליגט מיטן פנים אַרויף און שלאָפט געשמאק. ער שנאָרכט אַזש אונטער. ער שלאָפט אַזוי געשמאק, ווי עס וואָלט געווען טיפע נאָכט. נישט ערב אַזונט. ער האָט זיינס אויסגעפירט. ער האָט געהאַט קיפּיאַטאַק. פאַגראַמשטיק האָט אים אַנגערופן אַרקע. און ס'איז ריכטיק. און אַט ליגט ער אַנטקעגן מיר און איך נעם אויף זיין שנאָרכן. צי האָב איך נישט אויפֿגענומען זיין שטיין אויף די קני און זיין מאַליען זיך: „פאַטער אונדזערער — דו, וואָס ביסט אויף אַלע הימלען“... הימלען, הימלען. שוין איינמאַל הימלען! — און וואָס זאָגט אויף דעם דער ניינטער?.. יא, יא, וואָס זאָגסטו אויף דעם — דו, גאַטס זון, דו, צו וועמען באסאנאָוו האָט זיך געבוקט און געמאַליעט זיך? פאַרוואָס גייסטו נישט אַרונטער פון דיין קרייץ און לייגסט זיך נישט אַוועק נעבן אים? צי אפשר ווילסטו אויך קיפּיאַטאַק? אך — נישט איצט צו שמועסן מיט דיר. נישט איצט. אַן אַנדערש מאַל. איצט איז מיין אויג אַרײַנגעטאַן אינעם שנאָרכנדיקן באסאנאָוו, וואָס האלט אין איין קעשענע אַן עוואַנגעליע און אַ מעסער. דיין עוואַנגעליע. און וועמענס איז דאָס מעסער? וועמענס?

„עוואַנגעליע און — מעסער!

„ווי אַזוי דערלויבסטו אַ פאַגראַמשטיק צו קניען פאַר דיר, צו תפילה טאָן צו דיר? ווי אַזוי ביסטו אַ פאַגראַמשטיק אַ גאַט? „יא, יא, איך וועל שמועסן מיט דיר אַן אַנדערש מאַל. איצט פרעג איך נאָר — נישט ביי דיר, נאָר ביי באסאנאָווס שנאָרכעניש: צי טורמע־שטראַף קויפט טאַקע אויס אַ פאַרברעכן, אפילו אויב עס קומט נישט די אמתע לייטערונג? בפרט נאָך אַ מאַרד־פאַרברעכן. בפרט נאָך אַ מאַרד

גראַמען? וואָס־זשע איז פֿאַרט די טעמע: די שמיץ? זיין צעבלוטיקט לייב?
 זי אפשר גאַר דער שלאָף זיינער? און ווי זאָל איך עס דערגרייכן? ווי
 זאָל איך וויסן דעם גאַנצן שוידער פון שמיץ? ווי זאָל איך אַרײַן אין אים,
 אין רודינען, און דערגיין דעם שוידער? קלעפּ אויף מיין לייב האָב איך
 שוין געהאַט, ווונדן אויף מיין לייב האָב איך שוין אויך געהאַט. קייטן טראָג
 איך. אָבער שמיץ — נאָך נישט. און אַז איך וואָלט זיי געהאַט, צי וואָלטן
 זיי געווען די זעלבע שמיץ, וואָס רודין האָט געהאַט נעכטן? און אויב נישט
 אַקוראַט די זעלבע — איז ווי קאָן איך וויסן וואָס פֿאַר אַ שמיץ און וואָס
 פֿאַר אַ יסורים ער האָט געהאַט? און אויב דו קאָנסט נישט איבערלעבן
 אַקוראַט דאָס זעלבע אין דער גאַנצער פולער מאָס, ביזן לעצטן קלענסטן
 לייב־צאַפּל, — איז צו וואָס אַט דאָס אַלץ? צו וואָס דאָס ליגן איינער נעבן
 צווייטן דאָ אין טורמע? און אויב אויך דורך וואָרט קאָנסטו נישט איבער־
 געבן אַקוראַט דאָס זעלבע — איז צו וואָס דאָס וואָרט? איז דאָך דאָס וואָרט
 אַ שקר. איז דאָך דיין זיין אין טורמע אויך אַ שקר. איז דאָך דער אמת
 ערשט אין שווייגן — אַט ווי דאָס שווייגן פון רודינס איינגעשלאָפּן לייב. —
 איינס פון די ביידע, אָדער דאָס וואָרט מוז ווערן פול אַנגעגאַסן, און בולט,
 און ברענענדיק, און אברײַמדיק ווי אַ געשמיסן לייב, אָדער עס זאָל אינ־
 גאַנצן בלייבן אין פולער שטומעניש. עס זאָל אינגאַנצן נישט זיין.

„איז אפשר גאַר שרייבן אַ ליד וועגן יעדניצקיס פלייצע? — וואָס
 וויל האָבן פון מיר זיין פלייצע? די גאַנצע צייט איז ער צו אונדז אַלעמען
 מיטן נאַקן. אָדער ער האָלט איינגעטאָן זיינע אויגן אין שאַפענהאָוערס „די
 וועלט ווי אַ ווילן און ווי אַ פֿאַרשטעלונג“ אָדער ער ליגט מיטן פנים צו
 דער וואַנט און פייניקט מיט זיין שווייגן. וואָס קומט פֿאַר אין אים? צוליב
 וואָס איז ער אַ פֿאַליטישער קאָטאָרזשניק? צוליב וואָס האָט ער אַגיטירט
 צווישן מיליטער פֿאַר אַן אויפשטאַנד קעגן צאַר? אויף וואָס דאַרף ער
 אַן אויפשטאַנד? אַז ער האָלט זיך אַזוי איינגעשלאָסן אין זיך, אַזוי אַפּגע־
 זונדערט, אַזוי כמעט פיינטלעך, איז צו וואָס האָט ער געוואָלט אַן אויפ־
 שטאַנד פון מיליטער? יא, ער פירט זיך אויף אַזוי ווי ער וואָלט אונדז פיינט
 געהאַט. אויך אין זיין צופאַלן נעכטן אויף איין רגע צו רודינס געשמיסן
 לייב, איז געווען מער היסטעריע ווי צער. וואָרום אויב נישט — ווי אַזוי

„און דער וואָס ליגט אין איין קאַמער מיט אַ מערדער? — צי ווערט

ער אויך דער זעלבער מערדער?

„צי דאָס זאָל ווערן די טעמע פון לידער, וואָס איך וויל שרייבן?

„און ווי איז, אָז אַט נעמען גאָר אויפקומען אין מיין מוח די שורות,

וואָס איך האָב אָנגעוואָרפן אויף אַ פּאַפּירל, און דאָס פּאַפּירל ליגט אונטער

מיין מאַטראַץ — שורות וועגן איינער, וועגן אַ ווייטער, וועגן אַ מיידל גאָר,

צו וועמען איך וואָלט וועלן גאָר שיקן בלומען — לאַמיר זאָגן רויזן, צי

גאָר ווייסע ליליעס — צי כ'ווייס אליין נישט וואָס איך זאָל איר שיקן.

אפשר זאָל איך גאָר קומען צו איר? אָדער אפשר זאָל זי קומען צו מיר?

„ווער? ווער?

„און פּאַרוואָס עפעס רויזן און ליליעס — די אייביק-אָנגענומענע

בלומען? פּאַרוואָס נישט אַנדערע?

„יא, וווּ אַ שטייגער, קאָן זיין איצט ראַיע? די ראַיע, וועמענס פּאַר-

שמידטע הענט איך האָב צוגעטראָגן צו מיינע ליפן אין וואַגאָן אויפן וועג

קיין בוטירקי, וועמענס הענט איך האָב אַ קוש געטאָן.

„און וווּ, אַ שטייגער, איז איצט מיין שטעטלשע יוגנט-שכנה, די

זעכצן-יאָריקע ד... מיט וועמען איך בין לאַנגע נעכט געזעסן הינטער די

פענצטער פון איר שטוב און מורא געהאַט זי אַנצורירן? — — — וועמען

האַב איך מער ליב — זי, צי ראַיען?

„ליב? — ווער רעדט וועגן ליב? וואָס פאַר אַ שטות? וואָס עפעס

אין מיטן דערינען — ליב?

„אַבער וווּ קענען זיי זיין איצט?

איך זען זיך אויף, כאַפּ אַרום מיטן אויג אַלע אויסגעלייגטע מיט-

קאַמערניקעס מיינע. „וואָס טוט זיך מיט זיי, אַט איצט, ווען זיי ליגן און

כ'בין כמעט ווי זיכער, אָז זיי שלאָפן?

„וואָס טוט זיך מיט רודינען? ווי פאַרשטייט מען אים? ווי קאָן ער

ווערן אַ טעמע פאַר אַ ליד, וואָס איך וואָלט וועלן אַנשרייבן? — ווי קאָן

ער גאָר שלאָפן? נעכטן האָט מען אים געשמיסן. אַ גאַנצע נאַכט האָב איך

אים געלייגט טיכער צום לייב, און איצט שלאָפט ער. יא, ער שלאָפט. איז

דאָס די טעמע? אַ ליד וועגן שמיץ? קאָן איך דערפון שרייבן שורות מיט

שטילט. ס'איז פאַרפּאַלן. קאַרצער־שטראַף איז קאַרצער־שטראַף. אַ טרייסט, וואָס צוליב דער גוטסקייט פונעם מאָרגן־וועכטער זענען די בעטלעך נישט צוגעשלאָסן, קאָן מען זיי אַלע אַרונטערלאָזן. — ליגן מיר אַריינגעטאַענע אין אַ שטילקייט און פרובירן שלאָפן. די נערוון ווילן רו. די מערסטע שלאָפן איין.

— רוט, נערוון, רוט. אדרבה — שלאָפט.

אַזוי מורמל איך צו זיך, קוק ווי אַלע טוליען זיך אין די שטרוי־קישעלעך אַריין. איך חידוש זיך ווי שנעל זיי שלאָפן איין און איך קאָן עס נישט דערווייזן. איך האָב שוין לאַנג אַ חשד, אַז עפעס איז נישט אין אַרדענונג מיט מיינע נערוון. און אפשר בין איך גאָר קראַנק. איך וויל עס אָבער נישט צוגעבן. איך מאַך צו די אויגן און וויל זיך איינשמועסן, אַז אַט נאָך אַ האָר און כוועל נעמען דרעמלען. מיטאַמאָל גיט ווי אַ זעץ מיר אין האַרץ צי אין מוח (גיי, ווייס וווּ!) דער שרײַבער אין מיר. בעסער געזאַגט: דער ווילן צו זיין אַ שרײַבער. דער ווילן צו זיין נישט אַנדערש ווי נאָר אַ פּאַעט.

זינט מיין יוגנט אָן אַריינגענומען זיך אַ „דור“ אין קאַפּ.

יא, אינמיטן איינדרעמלעך, און דערצו — נאָך אַזאַ פאַרגאַנגענער קאַשמאַרנער נאַכט, און נישט ווייניקער קאַשמאַרנעם פרימאַרגן, גיבן זיך אַ ריס־אויף צוריק די אויגן מיינע, און עס נעמען מיר קלאָפן איבער די שלייפן מאַדנע אויסטערלישע ווערטער אַזוינע. זעאונגען אַזוינע. ווערטער און זעאונגען נישט פון דאַנען, נישט פון דער קאַמער, וווּ איך ליג אָן אויסגעצויגענער מיט פאַרשמידטע פיס אויף מיין בעטל.

איך ווער אין כעס אויף זיך אַליין און נעם טענהן צו זיך אַליין:

— „לאַז אַפּ די זעאונגען נישט פון דאַנען. לאַז זיי אַפּ. — די נאַאיווע, די נישט רעאַלע זעאונגען דיינע. די רעוואָלוציאַנערע איינגעשמועסטקייטן דיינע. דאָס נישט וועלן אַנערקענען, אַז די נאַרע פון טורמע איז די אייביקע נאַרע, און אַ געשמיסענער בלייבט אויף אייביק אַ געשמיסענער, און אַז דער וואָס ליגט נעבן אַ געשמיסענעם איז אויך דער זעלבער געשמיסענער. — דער זעלבער? יא, דער זעלבער.

— נו, טוט ווי איר פארשטייט, ברידערלעך, אבער האלט מויל.
דער וועכטער שטעלט אַוועק דעם טשייניק מיט טיי אויף רודינס
בעטל און גייט אַרויס, פאַרשליסט צוריק די טיר.
— נישט פאַר מיר, זאָג איך דאָך — באַשטייט רודין, און זיין קול
פיבערט ווי אין קדחת. ער ווענדעט זיך צו מיר מיט אויסגעשטרעקטע
הענט: איך בעט אייך, גיט עס דעם אַלטינקן, אַדער קאַלאַדניקן, אַדער
אַרקען —
איך פאַלג רודינען. איך שטעל אַוועק דעם טשייניק אויף אַרקעס
טומבע.

אַרקע און קאַלאַדניק קוקן זיך איבער, אַרקע זאָגט:
— איך האָב אין דר'ערד דאָס ביסל טיי מיט אַלץ מיט אַנאַדער.
— איך האָב עס אויך אין דר'ערד. גיב דאָס אים — דעם קניער,
דעם פרומאַק.
— דעם פאַגראַמטשיק? — שרייט אַרקע.
— זאָל ער זיך ווערגן מיט דעם, זאָגט קאַלאַדניק. גיב עס אים.
שטעל עס אַוועק אויף זיין טומבע. זונה די מאַמע זיינע. פרעג אים, צי וויל
ער נישט דאָס מעסערל צוריק — — כע־כע.

אַרקע שטעלט אַוועק דעם טשייניק אויף באַסאַנאָוס טומבע.
באַסאַנאָוו, ווי איינער וואָס איז דורכגעטרוקנט אויף טויט און וואָס
האַט גאַרנישט וואָס צו פאַרלירן, גיט אַ כאַפּ דעם טשייניק, אַ רוק אַריין
דאָס בעזל אין מויל אַריין און נעמט האַסטיק זשליאַקען די וואַרעמע
פליסיקייט.

שפעט נאָך האַלבן טאָג. קיין וואַרעם מיטיק האַט מען אונדז נישט
געגעבן. די רוגזה פון די קרימינעלע אומצופרידענע איז לפנים איינגע-

צווייטן שטערט אים נישט. פאַרקערט, ער מאַנעוורירט אַזוי מיט די פיס און מיט די קייטן, אַז די קורצקייט פון איין פוס העלפט אים גאָר צו אין דער ריטמישקייט פון זיינע טריט און פון די רינגען.

ער הייבט אָן פאַמעלעך. שטיל, מיט קליינע, קליינע טריטעלעך. די טריטעלעך רוקן זיך, שאַרן זיך איבערן שטיינערנעם דיל אין אַ גלייכער ליניע. אַקוראט אַנטקעגן דעם קניענדיקן באַסאַנאָוו. זיינע ביידע הענט זענען אויפגעהויבן אין דער הויך, די פינגער פונאַנדערגעשפרייט, ווי צעפאַכטע פליגל. אויך די אויגן זיינע זענען פאַרריסן אַרויף. פון רגע צו רגע ווערט זיין פנים כל־עקסטאַז. דער ריטם פון זיינע פיס — נאָך עקסטאַטישער. דער קלונג פון זיינע קייטן — די־די־גלעקלדיק. פון זיין מויל רייסן זיך קלאַנגען, האַלב־געזאַנג, האַלב־אויסגעשריי. קרעכץ און אויסרוף. אַרקע, אויך דער אַלטינקער פליעסקען צו מיט זייערע הענט. באַסאַנאָווס תפילה־קול ווערט פאַרשטיקט און פאַרטומלט. באַסאַנאָוו גיט זיך אַליין אַ שאַר אַוועק פון זיין אַרט אויפן דיל. שאַרט זיך צו צו זיין בעטל נעבן אַרקען. קאַלאַדניק גייט אָן מיט זיין טאַנץ. וואָס נעענטער צו דער טיר, אַלץ אימפעטיקער, אַלץ פונאַנדערגעהיצטער. עס איז דאָס געשריי פון די קייטן. דאָס געזאַנג פון די קייטן.

דער קייטן־טאַנץ, ווייזט אויס, צעטראַגט זיך איבערן קאַרידאָר. עס עפנט זיך די טיר און אויף דער שוועל באַווייזט זיך דער גוטער, דער מלאַכדיקער וועכטער. ער האַלט אין האַנט אַ בלעכערנעם שטייניק מיט הייס וואַסער. אַנשטאַט באַפעלן קאַלאַדניקן אויפצוהערן טאַנצן, שטייט ער גאָר אַ היפשע וויילע און קוקט צו מיט גרויס הנאה ווי קאַלאַדניק איז פאַר־שלונגען אין זיין טאַנץ און באַמערקט אפילו נישט דעם וועכטער, ביז דער וועכטער גיט אַ זאַג :

— נו, גענוג, גענוג, ברודערל. צעלאָז זיך נישט צופיל. קאַנסט נאָך אַריינטאַנצן אין אמתן קאַרצער אַריין. — און אַט האַט איר אַביסל הייסע טיי. אַבער נאָר אַ ביסל. מער האָב איך נישט געקאַנט. דאָס ערשטע קריגעלע טיי גיט דעם געליטענעם, דעם געשמיסענעם — —

— ניין, נישט מיר. נישט מיר, — גיט רודין זיך אַ צאַפל מיט זיין גאַנצן גוף. — איך פאַרלאַנג נישט.

באסאנאוו נעמט קוים־קוים זיך אויפהייבן. ער זעט אויס ווי שיכור.
 ער וואקלט זיך און שטעלט זיך אויף. ער בלאַנדזשעט מיט אויסגעלאַשענע
 אויגן אַרום און אַרום. גיט זיך אַ לאַז צו דער טיר און נעמט רעווען :
 — הער וועכטער, איך וויל אין צערקווע! היינט איז זונטיק. וויל
 איך אין צערקווע גיין. קיין קיפּיאַטאַק — נישט, אָבער צערקווע קומט מיר!
 ער שטייט צוגעפּאַלן צו דער טיר און וואַרט. ער ווייס, אָז צוליב
 דעם קארצער־צושטאַנד פון דער קאַמער וועט דער וועכטער אים נישט
 אַרויסלאַזן און נישט פירן אים אין דער טורמע־צערקווע. ער ווייס עס,
 אָבער ער שטייט און וואַרט, ווי זיך אַליין אויף צור־להכעיס. ער וואַרט
 אַ פּאַר רגעס. גיט זיך אַ דריי אויף צוריק. זיינע אַקסלען צוקן. זיין קאַפּ
 אַראַפּגעזונקען. ער מאַכט עטלעכע טריט צום מיטן פון דער קאַמער, לאַזט
 זיך אַראַפּ אויף די קני און די הענט שטרעקט ער אויס צו דעם ניינטן —
 צו דער איקאַנע מיטן געקרייציקטן אויף דער וואַנט. ער וואַרפט זיינע
 הענט אַרויף און אַראַפּ און נאַכדעם פאַלט ער צו מיטן קאַפּ צום דיל, בלייבט
 אַזוי ליגן אַ געקניטער. פון זיין מויל נעמען זיך הערן פּונאַנדערגעריסענע
 ווערטער :

— אַטשע נאַש — פּאַטער אונדזערער, דו וואָס דו ביסט אין דיינע
 הויכע הימלען, שיק אונדז אַראַפּ דיין רחמים. — גאַט, גרויסער גאַט,
 פּאַטער, זון און הייליקער גייסט, האָב רחמנות — פּאַטער אונדזער־
 רער — —

אַלע קוקן מיר צו, נשתוממדיקע, ווי באַסאנאוו, אַ געשלאַגענער,
 ליגט אַ צונויפגעדרייט־קניענדיקער אויפן מיטן דיל פון קאַמער. אויך
 קאַלאַדניק, זע איך, קוקט אויף אים מיט אויפגעריסענע אויגן. אויך אַרקע.
 מיטאַמאַל גיט קאַלאַדניק אַ שפּרינג־אויף, שטרעקט זיך אויס אין זיין גאַנג
 צער לענג און לאַזט זיך אַוועק טאַנצן דעם קאַטאַרזשנעם קייטן־טאַנץ.
 לכתחילה דוכט זיך מיר אויס, אָז קאַלאַדניק איז משוגע געוואָרן.
 אָבער גלייך נאַכדעם דערפיל איך, אָז קאַלאַדניק ווייס אויסגערעכנט וואָס
 ער טוט. ער טאַנצט אי פון נצחון, אי פון צאַרן. ער טאַנצט פּונאַנדער זיין
 אייגענע אויפגעקאַכטייט. עס ווייזט זיך אַרויס, אָז ער איז אַן אויסגע־
 צייכנטער קייטן־טענצער. דאָס וואָס איין פּוס איז ביי אים קירצער פונעם

זשנער „אויסגעוויילטקייט“. איינער אַ דערפאַרענער גנב און רויבער, דער צווייטער — אַ רוצח שברוצח, דער קאטארזשאן-יחסן אליין, ביידע שטייען זיי פנים צו פנים, די אויגן אַריינגעשטאַכן איינע אין די אַנדערע, ווי אויגן פון צוויי אויפגערייצטע וועלף, וואָס האָבן זיך באַגעגנט אויף אַ שמאַלער סטעזשקע אין וואַלד און ווילן נישט אַפטרעטן איינער דעם אַנדערן דעם וועג. זיי שטייען לאַנגע רגעס און שווייגן, ווילן מנצח זיין מיט די שטעכיקע פיילן פון זייערע אויגן. דאָס שווייגן אליין אַבער ברענגט נישט קיין נצחון. טוט באסאנאָוו אַ זאָג מיט דער פולער ריזיקע פון זיין אויפגענומענעם קאַמף צו ברעכן קאַלאַדניקס שליטה, — טוט אַ זאָג דאָס שאַרפסטע, וואָס ער קאָן זאָגן צו טרעפן קאַלאַדניקן :

— טרעט אַפּ מיט דיין — — (דאָ קומט אַן אומדאנקבאַר לעסטער-וואַרט) צוזאַמען מיט דיין קרומען פיסל.

קאַלאַדניקס גאַנצער קאַפּ ווערט איין שטיק פלאַקער, קיין וואַרט אין מויל געפינט ער נישט מער. וואָס פאַר אַ קעגן-וואַרט ער זאָל נישט געפינען, קאָן עס נישט אַפּלעשן די באַליידיקונג וואָס ליגט אין באַסאַנאָווס זידל-אויסרוף, דערצו נאָך אויפן חשבון פון קאַלאַדניקס קרומען פוס. קאַלאַדניק גיט זיך אַ וואַרף צו באַסאַנאָוו מיט זיינע צונויפגעקלאַמערטע פויסטן, וויל אים אַריינפאַרן אין פנים אַריין. באַסאַנאָוו אַבער פאַרלויפט פריער : מיט אַן אומבאַגרייפלעכער פלינקייט כאַפט ער אַרויס פון כאַלאַט-קעשענע אַן אויפגעעפנט מעסערל און שטעלט עס אַן קאַלאַדניקן גלייך אַנטקעגן האַרצן. דאָס שאַרפע קלינגל גיט אַ בליץ קאַלאַדניקן פאַר די אויגן. קאַלאַדניק טוט אינסטינקטיוו אַ טראַט אויף צוריק און באַסאַנאָוו — נאָך אים מיטן מעסערל אין האַנט. דאָ גיט מיטאַמאַל אַרקע אַ שפּרינג-צו, פלינק ווי אַ יעגער, הינטער באַסאַנאָווס פלייצע און זעצט אַריין זיינע ביידע פויסטן באַסאַנאָוו אין נאַקן אַריין. באַסאַנאָוו גיט זיך אַ וואַקל. דאָס מעסערל פון זיינע הענט פאַלט אַרויס, און ער אליין, באַסאַנאָוו, לאַזט זיך אַרונטער צום דיל מיט דעם קאַפּ אַראַפּ. אַרקע כאַפט דאָס מעסערל אַוועק צו זיך.

— איצט וועט ער וויסן, דער פאַגראַמשטשיק, דער כוליגאַן, — זאָגט אַרקע, אַוועקשלעפנדיק קאַלאַדניקן צו זיין געלעגער.

באסאנאוו גיט זיך אַ קער צו קאַלאַדניקן און נעמט ליארמען צו אים :
— דו זאַגסט, אַז דו ביסט נישט מחויב צו ליידן צוליב זיי — איך
זאָג דאָס זעלבע. און אויב דו נעמסט מיטאמאָל שווייגן, וויל איך נישט
שווייגן דאָס מאָל. איך וועל רופן דעם וועכטער, ער זאָל ברענגען דעם
עלטסטן אַהער. איך וועל נישט שווייגן. איך וועל שרייען אין טיר אַריין.
איך וויל מיין קיפּיאַטאַק! איך וויל מיין זונטיקדיקן מאַלצייט. זונטיק איז
היינט. זונטיק!

באסאנאוו גיט זיך אַ לאַז צו דער טיר און וויל נעמען אַרויסשרייען
צום קאַרידאָר צו, איז גרייט צו נעמען קלאַפּן אין טיר, נאָר דאָ געשעט
עפעס, אויף וואָס עס איז נישט געווען צו ריכטן זיך, אַז עס זאָל געשען
אַזוי שאַרף. איך הער ווי אַרקע גיט אַ זאָג צו קאַלאַדניקן : „שטיל אים
איין, דעם פּאַגראַמטשיק!“ — קאַלאַדניק פּאַלגט דאָס מאָל אַרקען. גיט
אַ שפרונג מיט זיינע הינקענדיקע פיס, לויפט צו צו דער טיר און טוט
אַ שטויס באַסאַנאָון אויף צוריק. ביידנס קייטן צעשטורעמען זיך און
ביידנס פיס ברעכן שיער נישט איין אין זייער ווילדער צעקלונגענקייט.
קאַלאַדניק זיפט אַרויס דורך די ציין :

— נעם איין שטומעניש! אויב נישט —

— וואָס וועט זיין, אויב נישט? — זאָגט באַסאַנאָוו מיט אַ קול אַזאַ.
ווי זיין האַלדז וואַלט פול געווען מיט ווערגעניש. זיינע אויגן קוקן מיט
דערשטוינונג אויף קאַלאַדניקן.

— איך זאָג : נעם איין שטומעניש, דו לויזיק פרומאקל דו. אַ שטיליג-
קער די גאַנצע צייט, אַ נעבעכל, — מיט אַמאָל צעלאָזן זיך ווי אַ גאַנצער
יאַטעבע-דאָם, ווי אַ גאַנצער דעה-זאָגער. צויג די מאַמע דיינע!

ביי באַסאַנאָון נעמט אַפּ דער אַטעם. ער האָט זיך אויף אַזוינס נישט
געריכט. זיינע דאַרע איינגעפאַלענע באַקן ווערן ווייס. זיינע אויגן ווערן
אַנגעגאַסן מיט רציחה. זיינע ליפּן נעמען זיך טרייסלען. אויך קאַלאַדניקס
פנים ווערט אינגאַנצן געענדערט. אַט בלאַס און אַט רויט אַנגעגאַסן, אויפ-
געפלאַמט ווי אַ פּייער. זיין קירצערער פוס טענצלט אונטער קאַנוולסיוו
און דער קייטן-רינג אויף אים טרייסלט זיך אין אַ משונהדיקער ריטמיש-
קייט. ביידע תקיפותדיקע קרימינעלע, מיטן באַווסטזיין פון זייער קאַטאָר-

נישט געפונען אין זיך גענוג מוט. איז דער זידע געוואָרן דער קרבן. ער וועט שרייען אויפן אַלטינקן, אָבער מיינען וועט ער רודינען. ער שטרעקט אויס זיינע ביידע הענט קעגן דעם אַלטינקן און נעמט גוואַלדעווען מיט שוים אויף די ליפן:

— מאַכסט זיך נאָך אַ זופעלע פונעם קאַרצער־פּאַיאַק! וויקסט עס נאָך אין וואַסערל! בראַקסט עס נאָך אין שיסעלע און באַזאַלצסט עס נאָך! ווילסט זיך אָפּנאַרן, אַז דו עסט כלומרשט זופעלע! אַ בראַך אין די ביינער! ווילסט עס זיי פאַרשווייגן, דו אַלטער נאַר דו, און איך וויל נישט פאַר־שווייגן דאָס מאַל. יא, באַסאַנאָוו וועט דאָס מאַל נישט פאַרשווייגן. — איך מאַן מיין קיפּיאַטאַק! מיין קיפּיאַטאַק מאַן איך!

דער אַלטינקער קוקט אים אָן מיט קינדיש־תּמעוואַטע אויגן, פאַר־שטייט נישט פאַרוואַס באַסאַנאָוו ליאַרעמט גראַד אויף אים. ער ענטפּערט נישט און טוט זיך ווייטער זינס: טראַגט אַ לעפל נאָך אַ לעפל צום ציטער־דיקן מויל זיינעם, וואָס איז איבערגעהאַנגען מיט צעשוּיבערטע הערעלעך פון זיינע ווייס־גרויע וואַנצעס. באַסאַנאָוו ווערט נאָך מער צעהיצט. ער איז אַריין אין אַ ראַל און האַלט זי אָן. צוליב דעם וואָס ער האָט אויסגעשטרעקט זיינע ביידע הענט, האָט זיך זיין גאַרטל איבערן בויך, וואָס האַלט אויף זיינע קייטן, אַרונטערגערוקט. די קייטן האָבן זיך צעפּלאַנטערט צווישן זיינע פיס און צעקלימפּערט זיך איבערן שטיינערנעם דיל. ער לאַזט אַרונטער זיינע הענט, כאַפט אַרויף צוריק די קייטן, פאַרציט שטייף זיין גאַרטל איבערן בויך און שטרעקט ווידער אויס, דאָס מאַל, איין האַנט, די רעכטע — שוין נישט צום אַלטינקן, נאָר אין דער הייך, אין דער לופט אַריין. מיט דער צווייטער האַנט כאַפט ער אַרויס פון זיין כאַלאַט־קעשענע זיין עוואַנ־געליע מיט די קליינע שוואַרצע טאַוועלעך און נעמט אויך מיט דעם טרייסלען אין דער לופטן. אויף זיינע ליפן שוימען זיינע געשרייען:

— איך וועל עס נישט פאַרשווייגן דאָס מאַל. איך וויל מיין קיפּיאַ־טאַק! איך קאָן נישט עסן דאָס שוואַרצע ברויט מיט קאַלט וואַסער. איך האָב קראַמפּן אין בויך. קראַמפּן האָב איך, קראַמפּן! ביי אונדזער הייליקן יעזוס קריסטוס שווער איך, אַז איך האָב קראַמפּן. ביי דער הייליקער עוואַנ־געליע שווער איך.

אַרונטער רודינס בעטל, און רודיז טוט זיך אַ וואָרף אויפן געלעגער. זיין פנים איז צעקרימט פון ווייטיק. זיינע ליפן בייסן זיך אַריין איינע אין דער צווייטער. ער זאָגט נישט קיין וואָרט.

אַלע נעמען עסן „פרישטיק“. בייסן שטיקער פון די ברויט־פּאַיאָקן און פאַרטרינקען מיט קאַלט וואַסער.

דער אַלטינקער מאַכט זיך דערפון אַ ספעציעלן מאַכל : ער צעבראַקט אַ טייל פון זיין ברויט אין קליינע שטיקלעך, פילט אָן מיט זיי אַ קליין בלעכערן קעסעלע. גיסט אַרויף קאַלט וואַסער אויף זיי, באַזאַלצט און נעמט עס עסן מיט זיין הילצערנעם לעפל. זאָל דוכטן אַ געקעכץ. באַסאַנאָו קוקט אים נאָך ווי ער לעפלט, און אַלץ אין אים ווערט אויפגעקאַכט. זיין פריער־דיק אויפגעשריי, אינאיינעם מיט קאַלאַדניקן, רייסט אויף אין אים אויפסניי. ער זעט אויס משונהדיק־לעכערלעך. ווי קליין־געוויקסיק ער איז, ווערט ער נאָך נידריקער. זיין פלייצע ווערט אויסגעקרימט. זיין פנים ווערט פאַר־לאַפן מיט ווילדן כעס. קאַלאַדניק קוקט אים נאָך מיט אויגן פון אַ קאַרשון. קאַלאַדניק קאָן נישט פאַרטראָגן וואָס באַסאַנאָו וויל אים איבערשטייגן אין זיין צאָרן אויף די פּאַליטישע, אין איצטיקן פּאַל — אויף רודינען. אויב שרייען, אויב שילטן — דאַרף ער, קאַלאַדניק, זיין דער שילטער, און נישט דאָס קליינע פּאַגראַם־גויעלע, מיט דעם שיטערן בערדל און מיט די וואַסער־דיקע אויגן, וואָל האַלט שטענדיק אין איין פרעפלען תפילות.

מען זעט, אַז קאַלאַדניק קאָן נישט פאַרטראָגן באַסאַנאָוס קאַטאַרגע־„יחוס“, באַסאַנאָוס „רעכט“ צו זיין מער דער דעה־זאָגער אין די צווישן־באַציונגען פון אַרעסטאַנט־לעבן. אַבער באַסאַנאָו האָט, ווייזט אויס, שוין פון לאַנג אַפּגעמאַכט ביי זיך, אַז אים, נישט קאַלאַדניקן, קומט די אַנערקע־נונג פון אַרעסטאַנטישער „העכערקייט“ און אַז ער מוז געפינען אַ מאַמענט אויפצובונטעווען זיך קעגן קאַלאַדניקן, וואָס האָט אַליין זיך גענומען די קרוין פון אַן „איוואַן“, פון אַ געוועלטיקער איבער די געמיטער פון זיינע קרימינעלע מיטקאַמערניקעס.

ווייזט אויס, אַז די איצטיקע רגע האָט באַסאַנאָו דערפילט ווי די פּאַסיקסטע צייט פאַר זיין אויסברוך. נעמען וואָרפן זיך מיט צאָרן אויף רודינען דירעקט, אַדער אויף מיר, צי אויף עליקן און יעדניצקין, האָט ער

— וועגן מיטיק־געקעכץ איז נישטאָ וואָס צו רעדן, קינדער. איך קאָן גאַרנישט טאָן דערצו. וועגן קיפּיאַטאַק איצט לאַזט זיך רעדן. אָבער כ'בין נישט זיכער. אפשר. אפשר.

— פאַרוואָס אפשר? — גיט ווידער, אומגעריכט פאַר אונדז אַלעמען, אַ ליאַרם אַרויס באַסאַנאָוו.

— נישט איך, ברידערלעך, האָב געבויט די טורמעס, — זאָג דער גוטער וועכטער אַזוי ווי מיט אַ שולדיק קול, — און נישט אין מיין טורמע זיצט איר, ברידערלעך. ס'איז נישט מיין טורמע. איך שווער אייך. און אויב איר וועט אייער כעס אויסגיסן אויף מיר וועט נישט זיין גוט, קינדערלעך.

איבערן קאַרידאָר צעטראַגט זיך דער רעוויזיע־גלאַק. אַלע הייבן אויף צום וואַנט די בעטלעך און נעמען זיך אויסשטעלן. עליק און איך העלפן רודינען אַראָפּצוגיין פון זיין בעט און אויך אויפהייבן עס. דער וועכטער פאַרלייגט דעם שטאַלענעם פרענט, אָבער ער פאַרשליסט אים נישט. ער איילט אַרויס פון קאַמער.

די פרימאַרגן־רעוויזיע גייט דורך בשלום. רודין שטייט אין דער ריי מיט אַלע זיינע אָנגעשטרענגטע כוחות, האַלט־אויס די צען־פּופּצן מינוט, וואָס די רעוויזיע געדויערט. דער קאַרידאָר־עלטסטער מאַכט נישט קיין שום באַמערקונג וועגן די בעטלעך. הייסט עס: גוט. זיי וועלן נישט צוגע־שלאָסן ווערן. ביים ציילן אונדז זע איך ווי ער קוקט מיט האַלב אַראָפּגע־לאַזטע אויגן אויף רודינען. קוקט כמעט ווי מיט אַ פאַרשעמטקייט. און אפשר דוכט זיך עס מיר, אין מיין בענקשאַפט צו זען אַ שטריך פון גוטס־קייט אויך אויפן פנים פון אַ קאַטאַרגע־עלטסטן. און אפשר האָט די גוטסקייט פונעם פּראַסטן וועכטער צופיל צערייצט מיין בענקשאַפט.

דער עלטסטער פאַרלאָזט שנעל אונדזער קאַמער. מיר לאָזן תיכף

אלע, אחוץ רודינען, איילן ארויס. עליק העלפט מיר אוועקשלעפן די
אנגעפילטע פאראשע. מיר ליידיקן זי אויס און טראגן זי אריין צוריק. דער-
נאך טראגן מיר אריין פריש וואסער אין קאמער. דער גוטער וועכטער
שטייט ביים קארידאר-טויער און גיט אכטונג צי עס קומט נישט ווער פון
דער הויפט-נאטשאלסטווע. און אט זענען מיר צוריק אין קאמער. דער
וועכטער קומט ווידער אריין. ער זאגט :

— בעת דער רעוויזיע מוזן אלע בעטלעך זיין אויפגעהויבן. אזוי
איז עס, קינדער, כ'קאן זיך נישט העלפן. אבער צושליסן וועל איך זיי נישט.
דער עלטסטער וועט עס נישט באמערקן. פארשטאנען? נאך דער רעוויזיע
וועט איר קאנען אַרונטערלאָזן וועלכעס בעטל איר ווילט. אבער בעת דער
רעוויזיע מוז אויך דער קראַנקער, אויף די עטלעכע מינוט, אַרונטער פון
בעטל און שטיין מיט אַלעמען גלייך. אויב נישט וועט דער עלטסטער אַליין
צושליסן אַלע בעטלעך אויפן שלאָס. וועט זיין ערגער, קינדער. וועט דער
קראַנקער עס קאָנען?

— כ'וועל פרובירן צו קאָנען. כ'וועל קאָנען, — זאָגט רודין און
נעמט זיך מיט מאַטערניש אויפהייבן.

בשעת מעשה טראַגט אַריין אַן אַרעסטאַנט, אַ ברויט-פּונאַנדערטיי-
לער, אַכט-פּאַיאַקן ברויט, לייגט זיי אוועק אויפן לענגלעכן טיש און פאַר-
שווינדט. קאַלאַדניק גיט ביטער אַ ברום צום וועכטער :

— נו, און קיין קיפּיאַטאַק און זופּ וועט מען אונדז טאַקע נישט
געבן, הער וועכטער?

— צי מיינסטו, ברודערל, אַז איך בין דער באַלעבאַס איבער דער
קאַטאַרגע?

— אַבער וואָס בין איך שולדיק? פאַרוואָס דאַרף איך ליידן צוליב
עמיצן אַנדערש? — שרייט קאַלאַדניק.

— און וואָס בין איך שולדיק? אויך איך וויל עס נישט ליידן. —
שפּרינגט אויף באַסאַנאָוו.

גראַד באַסאַנאָווס אומגעריכטער אויפשפּרינגען קילט אָפּ קאַלאַדניקן.
— אויך ער איז דאָ, אַ כאַליערע אין די זייטן! — גיט אַ שנייד אָפּ
קאַלאַדניק.

— זאָג איך ווידער, — זייער שולדיק, וואָס איך האָב נעכטן עובר געווען
און איינגעשטעלט נישט נאָר זיך, נאָר אייך אַלעמען. קאָן טאָקע זיין, אַז די
שמיץ האָבן מיר געקומט.

עליק שרייט אַריין רודינען אין פנים :

— געקומט? געקומט? שרעקלעכע רייד רעדט איר, חבר רודין,
שרעקלעכע. איך פיל, אַז איר ווילט מיט אייערע רייד טרעפן ספעציעל
מיך. — — —

אין דעם עפנט זיך די טיר און עס קומט אַריין דער פרימאַרגן-
וועכטער. דאָס מאָל איז עס, צום גליק, איינער פון די זעלטנסטע און גוט-
האַרציקסטע וועכטער. איך האָב שוין געהערט וועגן אים, וועגן זיין וואַרע-
מער מענטשלעכקייט און וועגן דער ריזיקע וואָס ער נעמט אָפּט אויף זיך
ביים אַרויסווייזן גוטסקייט צו די אַרעסטאַנטן, ווען ער איז אויף וואַך. אַלע
ווייסן וועגן דער ריזיקע און אַלע היטן זיך נישט אויסצונוצן אים צופיל,
וואָרום ביי יעדן ערנסטן אָפּנייג זיינעם פון די רעזשים-רעגולאַציעס איז
ער אין דער סכנה אַליין צו ווערן אַן אַרעסטאַנט. — — ער קומט אַריין און
ער זאָגט מיט אַ וואַרעם קול :

— גוט-מאַרגן, קינדער. איך ווייס, אַז איר דאַרפט זיין פאַרשלאָסן
אויף קאַרצער-צושטאַנד. נעמט עס אַזוי לייכט ווי איר קאַנט. באַלד וועט
דער קאַרידאָר-עלטסטער דורכגיין אויף רעוויזיע. גייט דערווייל שנעל
אַרויס אויף אייערע באַדערפענישן און טראָגט אַרויס די פאַראשע און נעמט
אַריין פריש וואַסער אין קאַמער. אַבער טוט עס גיך גיך. ווער איז היינט
פון צווישן אייך דער קאַמער-אויפפאַסער ?

— איך — רוף איך זיך אָפּ.

— אַ נייער ? אַ גאַסט ? גוט. גוט. — זאָגט דער וועכטער און יעדעס
וואָרט זיינס גייט דורך מיט אַ וואַרעמקייט איבערן האַרץ. — מאַכט עס
אַבער שנעל, קינדער. שנעל.

— דער חבר, — ווייז איך אַן אויף רודינען, — קאָן נישט אַראָפּ פון
בעטל. מוז ליגן. זיין בעטל מוז בלייבן אָפּן אויף אַ גאַנצן טאַג.

— איך ווייס, וואָס מיט אים איז געשען, זאָגט דער מלאכדיקער
וועכטער, — מיר וועלן זען שפעטער וועגן דעם.

נישט זיין, דאָס מאַראַלישע רעכט צו שטעלן אין קאָן אַ צווייטנס לייב און לעבן אַפילו לשם ראַטעווען די גאַנצע וועלט.

דאָ האָט זיך עליק שטיין אויפגעקאַכט און געזאָגט :

— דאָס רעדט איר, חבר רודין, אַזוינע רייד גראַד איצט, ווען איר ליגט אַ געפייניקטער, אַ געשמיסענער ? זייט מיר מוחל וואָס איך זאָג עס אַזוי.

— אַדרבה, זאָגט עס. אייער אויפרעגונג איז אַ ריכטיקע. ס'איז אונדז אַלעמען נוגע. אויך אייך איז עס נוגע.

— וואָס מיינט איר מיט דעם ? — איז עליק בלאַס געוואָרן.

— איך מיין נישט אין דעם מאַמענט נאָר אייך, חבר שטיין.

— זאַרפן מיר נאָר אפשר געבן אַ דאַנק אי פאַר דער קאַטאַרגע, אי פאַר די קייטן ? און אפשר זאָלט איר שיקן אַ דאַנק פאַר די שמיץ ?

— וואָס איז מיט אייך ? — כאַפּ איך אַן עליקן פאַר אַ האַנט און שלעפּ אים אַוועק פון רודינען אין אַ זייט, — וואָס רעדט איר אַזוינס, עליק ? וואָס טוט זיך מיט אייך ?

רודין זעצט זיך האַלב אויף, און מיט אַ ווייטיקדיק שמיכל זאָגט ער צו מיר :

— שטערט אים נישט. עס רעדט פון אים אַרויס אַן אייגענער ווייטיק. שטערט אים נישט. איך האָב אים ליב. זאָל ער רעדן צו מיר מיט וויפיל כּעס ער וויל נאָר.

עליק שטיין כאַפּט אַרום זיין קאַפּ מיט ביידע הענט, און טוט אַ זאָג צו רודינען :

— אויב אַזוי, פאַרוואָס האָט איר אַ וואָרף געטאָן די ביקס און נישט געוואָלט דינען ? פאַרוואָס האָט איר זיך נישט אָנגענומען מיט געדולד ? אַלע אַנדערע זעלנער האָבן דאָך עס נישט געטאָן, — מיט וואָס־זשע פאַר אַ רעכט האָט איר עס געטאָן ? און מיט וואָס פאַר אַ רעכט האָט איר גענומען אויף זיך קאַטאַרגע ?

— אויף מייך אייגן לייב און לעבן האָב איך אַ רעכט צו טאָן מיט זיי וואָס איך וויל און וואָס איך רעכן, אַז איך דאַרף טאָן מיט זיי. יאָ, נאָר מיט מייך אייגן לעבן. מיט מייך, אַבער נישט מיטן צווייטנס. פיל איך מיר.

געהאַט קיין רעכט צו עפענען אַ מויל קעגן דעם נאַטשאַלניק און אייך
אַלעמען אַרײַנשלעפּן אין אַ שטראַף. איך ווייס, אַז די גאַנצע קאַמער איז
באַשטראַפּט. איך ווייס. מאַכט זיך נישט נאַריש און באַהאַלט עס נישט
פון מיר.

— מיר באַהאַלטן נישט פון אייך. אַבער מען מוז דאָך עפעס טאָן

קעגן — —

רודין לאַזט אַפילו נישט ענדיקן וואָס מיר וועלן זאָגן.

— וואָס איר וועט נישט טאָן, וועט עס ברענגען נאָר נייע שטראַפּן
קעגן אַלעמען. נייע ענויים. און איך וועל זיין דער שולדיקער. כּוועל עס
נישט אויסהאַלטן. איך זע דאָך, אַז קאַלאַדניק און די אַנדערע זענען אויפֿ-
גערעגט, קאַכן זיך אין זיך. אויב איר וועט מיך נישט פאַלגן וועל איך זיך
אַ מעשה אַנטאָן.

— אַבער עס קאָן דאָך נישט געמאַלט זיין, אַז מיר זאלן אַזוינס

פאַרשווייגן —

— פאַרוואָס קאָן עס נישט געמאַלט זיין? — באַשטייט רודין אויף

דאָס זייניקע, — פאַראַן מאַמענטן ווען מען טאָר מיט גוואַלד נישט אַרויפֿ-
צווינגען קיין פּראָטעסטן. איר ווייסט דאָך עס אַליין שוין גענוג. אפילו די
ישועה קאָן מען מיט גוואַלד נישט ברענגען. פאַראַן צייטן פון שווייגן, פון
געדולד. און איך בין דורכױס שולדיק, וואָס איך האָב נישט איינגעהאַלטן
מיין צונג קעגן דעם נאַטשאַלניק, געלאַזט זיך פאַרפירן פון זיך אַליין און
קעגן אייך אַלעמען.

— יאָ, כּ״בין דורכױס שולדיק.

איך גיב נישט פאַרזיכטיק אַ זאָג :

— אויב אַזוי דאַרפן מיר דאָך פאַרמשפּטן דעם עצם זיין פון רעוואַ-

לוציע, אפילו די גערעכטסטע, אַרויפגעצווונגען קעגן דעם ווילן פון די
מערסטע? צי איז נישט יעדע רעוואַלוציע אַן אַקט פון אומגעדולד —
אַ זינדיקע צעשטערונג פון געדולד? איך טראַכט וועגן דעם לעצטנס
זייער אַפּט.

— יאָ, עס קאָן זיין. עס קאָן זיין, זאָגט רודין, — איך טראַכט אויך

וועגן דעם אַ סך. איך טראַכט אַפילו — צי האָט בכלל איינער, ווער עס זאָל

ווער וויסט? אפשר וועט דאך געפונען ווערן א וועלכער נישט איז אופן ווי אזוי קאלעקטיווערהייט צו רעאגירן אויף דעם, אפילו ווען די קרימינעלע וועלן עס נישט וועלן. עס מוז דאך עפעס געטאן ווערן, אז די מאוימדיקע שטראפירונג זאל נישט איבערגעחזרט ווערן. הייסט דאך עס ווידער: אַרויפצווינגען אויף מענטשן, ווי קאלאָדניק, ליידין און שטראָפן קעגן זייער ווילן. — א פאַרכישופטער קרייז. פאַרכישופט ביז משוגעת.

מיר, עליק און איד, ברעכן זיך די מוחות ווי אזוי פאַרבינדט מען זיך מיט די אַנדערע קאַמערן, און מיר קאַנען קיין עצה נישט געפינען. מיט יעדניצקין רעדן מיר ווייניק, בעסער געזאָגט — ער רעדט ווייניק מיט אונדז. ער זיצט אויף זיין בעטל און שווייגט פינצטער. אז איד פּרעג אים נאַכאַמאַל צי רעכנט ער, אז מיר דאַרפן עפעס טאָן, גיט ער אויף מיר ווייטיקדיק אַ קוק, און נאָך ווייטיקדיקער קרום גיט ער אַ שמייכל.

עליק איז אויך צוגעקומען און גענומען איינטענהן אין אים. האָט ער אויך עליקן לכתחילה נישט געענטפערט, און מיטאַמאַל אַ געשריי געטאָן: — פּרעגט רודינען! וואָס פּרעגט איר מיך? — איר וויסט דאָך, אז רודין וויל עס נישט.

רודין האָט עס דערהערט און כמעט ווי אויסגעקרעכצט:

— וואָס גייט אָן צווישן אייך, חברים?

איד גיי צו רודינען און באַרויק אים.

— אַבער איך הער דאָך, אז איר רעדט וועגן מיר. איך הער דאָך

ווי יעדניצקי זאָגט: „רודין וויל עס נישט.“ וואָס וויל איד נישט? — איד

שטויס מיך אָן וועגן וואָס איר רעדט.

אויך עליק קומט צו און נעמט אים באַרויקן. אַבער רודין באַרויקט

זיך נישט. ער רעדט מיט היץ:

— יא, איד שטויס מיך אָן. איד זע אין אייערע פנימער. איר טראַכט

וועגן איינשטעלן זיך פאַר מיר. וועגן פּראָטעסטירן —

— עס גייט דאָך נישט נאָר וועגן אייך, — טענהן עליק און איד.

— דאָס מאַל גייט עס נאָר וועגן מיר, רעדט רודין, און זיין גאַנצער

גוף צאַפּלט זיך. ער זעצט זיך אַזש אויף און פאַלט צוריק אַנידער. — יא

וועגן מיר. און דאָס מאַל בין איד שולדיק קעגן דער גאַנצער קאַמער. נישט

באָנעמונג. און דערהויפט טאָקע מיטן געליאַרעם, וואָס ער האָט אויפגעהויבן גלייך ווי מען האָט אַרויסגעפירט רודינען צו דער שטראַף־עקזעקוציע, — האָב איך נישט געקענט אָפּטרייבן פון זיך דעם געדאַנק, אַז ער איז טיילווייז דאָך גערעכט אין עפעס. גערעכט אין זיין פּראָטעסט קעגן אונדז, פּאָליטי־שע, וואָס ער ווערט צוליב אונדז אַריינגעצויגן אין שטראַף־ענינים נישט ווילנדיקערהייט — אָן זיין דעה, אָן זיין הסכמה. מען שטעלט אים אַוועק פאַר אַ פּאַקט נישט פּרעגנדיק אים. ער ווערט אַריינגעשלעפט אין אַן ערבנות, וואָס ער וויל זי נישט, און ער האָט אַ רעכט נישט צו וועלן זי. נאָך מער — ער האָט זי פיינט. ער איז אין זיין גאַנצן וועזן אַן אַנטי־כלל מענטש, אַ שונא פון כלל־אחריות און כלל־פליכט, און דאָ נעמט אַ מענטש ווי רודין און צייט אים אַריין אין אַ קאַמף־ און שטראַף־שותפות, וויסנדיק, אַז ער, קאַלאָדניק, וויל נישט די שותפות.

אויף דעם אינערלעכן קאַנפליקט צווישן אַרעסטאַנט און אַרעסטאַנט רעכנט אויס די אדמיניסטראַציע ווען זי פירט איין די סיסטעם פון קאַלעק־טיווער ערבנות, ווען זי שטראַפט אַ רבים אין אַ קאַמער פאַר די זינד פון אַ יחיד. דערהויפט נאָך ווען דער רבים איז אַ געמישטער און באַשטייט פון אַזוינע צוויי הפוכים ווי: פּאָליטישע, וואָס מוזן זיין, און שטרענגען זיך אָן צו זיין, כלל־מענטשן, און קרימינעלע, וואָס זענען אין זייער וועזן אינדי־ווידואליסטן; די מערסטע פון זיי — עקסטרעמע עגאָאיסטן, און אַנדערש ווילן זיי גאַר נישט זיין.

פונדעסטוועגן, כאָטש איך האָב פאַרשטאַנען קאַלאָדניקס כעס, האָב איך, און אויך עליק שטיין, געזוכט אַלע מיטלען ווי אַזוי וואָס שנעלער מודיע צו זיין די פּאָליטישע אין אַלע שכנותדיקע קאַמערן וועגן דער עקזעקוציע איבער רודינען. זאָלן זיי וויסן וועגן דעם.

און וואָס וועט זיין, אַז זיי וועלן וויסן? צי איז דען מעגלעך געווען צו האָפּן אויף אַן אַלגעמיינער פּראָטעסט־האַנדלונג מצד די פּאָליטישע פון דער גאַנצער קאַטאָרגע? שווער געווען צו האָפּן אויף דעם. שווער געווען טאָקע צוליב דער אויסגעמישטקייט פון די פּאָליטישע מיט די קרימינעלע. אָבער נאָך שווערער איז געווען פאַר מיר און פאַר שטיינען צו שטיקן אין זיך די גרויליקע געשעעניש און נישט פאַרשפּרייטן זי איבער אַלע קאַמערן.

אויף מאַרגן אינדערפרי, ווען מיר שטייען אויף אויפן רוף פונעם קאַרידאַר-גלאַק, איז די ערשטע זאָרג אונדזערע: צי וועט דער קאַרידאַר-עלטסטער, נאָכן דורכגיין אונדזער קאַמער אין זיין פרימאַרגן-רעוויזיע, באַפעלן אויפצוהויבן די בעטלעך און פאַרשליסן זיי. אָדער ער וועט זיך מאַכן נישט וויסנדיק און לאָזן זיי נישט צוגעשלאָסענע אויפן גאַנצן זונטיק-דיקן טאַג. קיין טיי און וואַרעם געקעכץ וועט מען אונדז נישט געבן, אויף הויף-שפּאַציר וועט מען אונדז אויך נישט לאָזן אַרויסגיין. וועלן די אָפענע געלעגערס זיין פאַר אונדז די איינציקע דערלייכטערונג אין דער קאַרצער-שטראַף, וואָס איז אַרויפגעלייגט געוואָרן אויף אונדז. אויב ער וועט יאָ באַפעלן צו פאַרשליסן אַלע געלעגערס וועלן מיר מוזן מאַכן אַן אַרט פאַר רודינען אויפן נאַקעטן דיל.

אַז רודין זאָל שוין היינט קאַנען אינגאַנצן אויפשטעלן זיך, אַנטאָן זיך און זיין ווי אַלע, וועגן דעם האָט נאָך קיין רייד נישט געקענט זיין. זיין צושטאַנד איז אין פרימאַרגן טאַקע געווען אַ סך בעסער. די שאַרפּקייט פון די שמיץ-ווייטיקן איינגעשטילט, און ער האָט שוין געקאַנט היפש באַוועגן זיך, אָבער נאָך אַלץ ליגנדיקערהייט מיטן בויך אַרונטער. קלאַר, אַז עס וועט נאָך נעמען אַ מעת לעת געוויס, ביז ער וועט קאַנען אויפ-שטעלן זיך.

די צווייטע זאָרג אונדזערע איז — צי וועט קאַלאַדניק נישט מאַכן קיין נייעם סקאַנדאַל, ווען, נאָכן אַריינברענגען די טעגלעכע ברויט-פּאַיאַקן וועט קיין טיי און וואַרעם געקעכץ פאַר אונדזער קאַמער נישט געגעבן ווערן. אמת, מיר האָבן נישט קיין מורא פאַר אים. ער וועט שרייען, ער וועט זיך קאַכן און וועט אויפהערן. אָבער אַנגענעם וועט עס נישט זיין, אויב יעדעס מאָל, אין דער שעה פון עסן, וועט ער נעמען סקאַנדאַלעווען. עס איז מיר נאָך געלעגן אויפן האַרץ זיין נעכטיקער ערשטער געליאַרעם.

איך מוז זיך מודה זיין, אַז נישט געקוקט אויף דער אַנטיפּאַטיע וואָס דער דאָזיקער מענטש האָט אַרויסגערופן אין מיר מיט זיין גאַנצער

יידישע לעבנס! אויך ער? זע, איך ליג צווישן זיי און טראַכט אויס פאַר זיי גערעכטע פאַרענטפערונגען. איך טראַכט אויס זכותן פאַר זיי. אַפילו פאַר באַסאַנאָון? — אפילו פאַר אַט דעם מענטשל פון דער האַק? — זע, ווען דער געשמיסענער היינט וואַלט געווען נישט רודין, נאָר קאַלאַדניק — וואַלט איך דען נישט געלייגט אָן אויפהער טיכער צו זיין לייב? וואַלט איך דען נישט געווען גליקלעך צו זען ווי די שמיץ־ווייטיקן גייען אָפּ אויף זיין לייב? און ווען דער געשמיסענער וואַלט געווען באַסאַנאָון, וואַלט איך, דער טורמע־שכן זייער, דען נישט געלייגט קיין קאַלטע טיכער צו זיין לייב און וואַלט דען נישט געווען אַנגעשטרענגט, אָז עס זאָלן אים לייכטער ווערן די ווייטיקן פון זיין לייב? ער, וואָס האָט מיט אַ האַק צעהאַקט יידיש לייב אויף שטיקער. — הייסט עס, קאַלאַדניקס לייב און באַסאַנאָווס לייב זענען גלייך צו רודינס לייב — צום לייב פון דעם, וואָס ציטערט אַנצורירן עמיצנס אַ נאָגל. הייסט עס — אָז אַלע געשמיסענע לייבער זענען גלייך. דעם רשעס ווי דעם צדיקס. אַלע, אַבער — די פלייצעס זייערע? זע ווי די פלייצעס זייערע שטעכן מיט אויסגעקרימטקייט. זע ווי זיי האַסן. האַסן. מיטאַמאָל דערהער איך אַרקעס קול איבער זיך. ער ציט מיך פאַר אַ פוס און זאָגט שטיל:

— ער איז אַ ביסל איינגעשלאָפן, דוכט זיך. מען דאַרף נישט דער־ווייל קיין טיכער מער. גייט צוריק אויף אייער פלאַץ — וועט זיך אייך בעסער שלאָפן.
— אַ דאַנק, אַרקע. אַ גרויסן דאַנק — זאָג איך און גיי איבער צו מיין פלאַץ.

יא, רודין דרעמלט. איך גיב זיך אַ וואָרף אויף מיין בעטל. מיינע אויגן פאַרמאַכן זיך. פון אַהינטערן פענצטער הער איך ווי די נאַכט קלעפט זיך צו די גראַטעס, און לאַנגע פליגל קלאַפן זיך אין די שטאַלענע פרענטן. קומען אַריין און וויקלען מיך אַרום.

— דאָס הייסט ביי אײך גראָב? נו, און מיין הינטן איז קיין לייב
נישט, קיין פלייש נישט?
— וואָס מיינט איר?
— וואָס זאָל אײך מיינען? — איר זענט אַ „נאַװיטשאַק“ אויף
קאַטאַרגע. אויך אייער אַרקע איז אַ „נאַװיטשאַק“, אָבער נישט אײך. — אײך
האַב שוין מיינע ציין אויפגעגעסן אין די קאַטאַרגעס. שוין אפילו אין סיביר
געווען.
— דעריבער איז וואָס?
— דעריבער קריכן מלאכים ווי טשערעפאַכעס! אַז מען האָט מיך
געשמיסן איז אײך עפעס אָנגעגאַנגען?
— איר כעסט זיך אומזיסט, — זאָג אײך, אויב איר האָט שוין אַזאַ
פּיין פאַרזוכט, דאַרפט איר דאָך געוויס נישט שליידערן זיך מיט אַזאַ שנאה.
— נישט אײך שליידער זיך, נאָר עס שליידערט מיך. אויף מײן
געשמיסן לייב האָט זיך קיינער נישט אומגעקוקט. און, צוריק גערעדט.
דאַרף אײך נישט אייער אומקוקן זיך. לאַזט מיך צורו.
— אײך לאַז אײך צורו. איר קאַנט זיך איבערקערן צוריק מיט דער
פלייצע צו מיר, ווי איר זענט געלעגן פריער.
— אַז אײך וועל וועלן זיך איבערקערן וועל אײך זיך איבערקערן.
כװעל ביי אײך נישט פרעגן. — איר זענט מיר אַלע צופיל דעה־זאַגער
איבער מיר. צופיל דעה־זאַגער און צו גרויסע פריצימלעך. ווען מען האָט
מיך געשמיסן האָט קיינער קיין וועזן נישט געמאַכט דערפון. אײך אַליין —
אויך נישט. אויפגעהויבן דעם צעקאַטעוועטן אהור, אָפּגעטרייסלט זיך און
אַרויפגעשלעפט די הויזן צוריק. און ווייטער גאַרנישט. און איר — כאַטש
נעם די הינטנס אייערע און לייג זיי אַרויף אויף אַ גאַלדענעם טעלער.
קאַלאַדניק גיט זיך אַ דריי אַוועק און קערט זיך צוריק איבער מיט
דער פלייצע צו מיר. די שטילקייט באַפאַלט מיך מיט אַ קאַשמאַרער שווער-
קייט. אײך קוק צו דער סטעליע און טראַכט: אין עפעס איז קאַלאַדניק
גערעכט. אָבער אין וואָס — כאַפּ אײך נישט אין דער רגע. און זע, מאַדנע,
אַט וועט באַלד אויך באַסאַנאָוו זיך אויפכאַפּן און נעמען אַרויסשרייען פון
זיך אַ פּראַטעסט־געשריי קעגן מיר. — אויך ער, דער מערדער פון פיר

— איר זענט אפשר גאָר נישט אַזאַ שלעכטער, ווי איר מאַכט זיך.
— זאָג איך איבער אַרקעס ווערטער וועגן אים, — און איר זענט דאָך שוין
אַן עלטערער מענטש, פאַרוואָס זאָלט איר זיך אַזוי כעסן?

— פון וואַנען ווייסט איר?

— אייער אייגענער חבר זאָגט עס וועגן אייך.

— אין זיין מאַמע אַריין — אין דער זונה אַריין.

— אייער חבר רעדט גוטס וועגן אייך, און איר שילט אים.

— זאָל ער נישט רעדן קיין גוטס וועגן מיר. דער הינטישער זון.

איך בין נישט קיין גוטער. זאָל ער נישט זאָגן קיין ליגנס וועגן מיר. און

איר — אַז איר וועט מיר קריכן צופיל אין דער לעבער אַריין, וועט איר

שלעכט אַפּשניידן.

— פאַרוואָס זאָל איך אייך קריכן אין דער לעבער אַריין? אויב איר

וויילט נישט רעדן, רעדט נישט. שלאָפט אייך געזונטערהייט.

קאַלאַדניק גיט זיך אַ זעץ-אויף און אַ וואַרף זיך צוריק מיטן קאַפּ

צום קישן:

— און ווי איז, אַז איך קאָן נישט שלאָפן? קומט איר נאָך פראַווען

שכנות מיט מיר. אַ פּרעמדער. נישט פון מייניקע. איך האָב אייך פיינט

אַלעמען. דער טייוול האָט אייך אַריינגעשלעפט אין די טורמעס צו אונדז.

ביז איר אַלע זענט אַריינגעקומען איז טורמע נישט געווען טורמע. אַ

שפילעכל געווען. גאַרנישט געווען. נישט ערגער פון דער פרייהייט געווען.

אַ צווייטע קוואַרטיר געווען. איר, — אייערע אַלע, האָבן פון דער טורמע

אַ גיהנום געמאַכט, אַ קבר געמאַכט. יחסנים. פריצים. קאַנען קיין קייטן

טראָגן. קאַנען נישט זיין געשמיסן, ווילן נישט. ווילן נישט — טפו, צו אַלע

כאַליערעס.

— טשיקאָווע צו הערן אַזוינס.

— וואָס איז דאָ אַזוינס טשיקאָווע? — אויסגעאיידלטע זינדלעך

זענט איר אַלע. קאַנט קיין איין שמיץ נישט פאַרליידן, קאַנט נישט. איר

מיינט דאָך אַלע, אַז איר זענט גרויסע העלדן. איר רעדט קעגן נאַטשאַל-

סטוואַ. אין דער אמתן זענט איר פחדנים מיט איידעלע הינטנס. נישט מער.

— אַז איר רעדט גראַב — טאָ שווייגט בעסער.

אויך אים, היסט עס, קומט וואָרעם געקעכץ. אויך אים. — דעם, וואָס האָט צעהאַקט אויף טויט פיר לעבנס.

„נו יאָ. נו יאָ. אָן וואָרעם געקעכץ איז שווער אויסצוקומען. נו יאָ. אוודאי שווער. זייער שווער. — נאָכדעם אַז מען צעהאַקט פיר מענטשן דאַרף מען אוודאי האָבן וואָרעם געקעכץ. — —“
אויך באַמערק נישט אַליין ווי אויך ווער אַרומגעכאַפּט מיט אַ נערווע-אישקייט און ווי אויך נעם זיך אַרומוואָרפן אויפן געלעגער. אַרומוואָרפנדיק זיך גיב אויך מיט אַ האַנט אַ שטויס, נישט ווילנדיק, קאַלאַדניקן אין פלייצע אַריין. קאַלאַדניק גיט זיך אַ שליידער מיט פנים צו מיר און טוט אַ שיש אַרויס:

— וואָס לאַזט מען מיך נישט איינליגן? אין די געדערים אַריין!
— זייט מיר מוחל, — זאָג אויך, — כּיהאַב נישט געמיינט אויך אויפוועקן.

— אויך שלאָף סיי ווי נישט. זונה די מאַמע זיינע. אַרקען מיין אויך. אַרקען.

אויך כאַפּ אַ קוק אויף דער צווייטער זייט. אַלע. זע אויך, ליגן דאָרט רויק. אויך רודין ליגט רויק און אַרקע נעבן אים — מיטן פנים צו אים. אויך זאָג צו קאַלאַדניקן:

- פאַרוואָס כּעסט איר זיך אויף אים?
- זאָל ער נישט קריכן צו זיין אַ גוטינקער.
- איר כּעסט זיך דאָך אויף מיר, — זאָג אויך.
- יאָ, אויך אויף אייך.

מיך נעמט אָן אַ חשק אַריינצוציען אים אין אַ געשפרעד, נישט געקוקט וואָס ס'איז שוין שפּעט אין דער נאַכט. אויך זאָג:

— פאַרוואָס זאָלט איר זיך כּעסן אויף מיר? אויך בין דאָך נישט לאַנג אין קאַמער מיט אייך דאָ. איר קענט דאָך מיך אפילו נאָך נישט.
— און איר מיך קענט יאָ?

— אוודאי קען אויך אייך נאָך נישט, — זאָג אויך. — אַבער אויך וויל אויך קענען.

— און אויך וויל אויך נישט קענען. אויך וויל נישט.

צונויפגעהאַרבעטער פלייצקע, אויפגעדרייטע פיס, אַראָפּגעפּאַלענע הענט, קליינעם מיזעראַבלען קאַפּ! — אַט דאָס דאָזיקע נישטיקע בערגל גוף, וואָס וואַלגערט זיך אונטערן גרויען צודעק, האָט צעהאַקט מיט אַ האַק פיר לעבעדיקע מענטש. — ווי איז עס מעגלעך? — ווייס ער, אז איך ליג נעבן אים און מאַכט זיך נישט־וויסנדיק?

„צעהאַקט מיט אַ האַק פיר לעבעדיקע מענטשן, פיר יידן. זאָל איך אים אַ טאַרע טאָן אין פלייצע און, אויב ער שלאָפּט, אויפּוועקן אים און פּרעגן אים פאַרוואָס ער האָט עס געטאָן? זאָל איך?

„ביסט משוגע, צי חסר דעה? וואָס הייסט דו וועסט אים וועקן?

„אַבער גאַט מיינער — דאָ ליגט נעבן מיר דער מענטש פון דער האַק, דער מענטש וואָס האָט איינער אַליין דורכגעפירט אַ פּאַגראַם און — גאַרנישט? ער ליגט נעבן מיר און שלאָפּט. מיר וועלן ביידע גלייך שלאָפּן. אַט וועט ער זיך אַ דריי טאָן מיטן פנים צו מיר און מיר וועלן אַטעמען איינער אויפן אַנדערן. מיר וועלן אַטעמען איין אַטעם. ער — האַק. ער — פּאַגראַם. און איך — ווער בין איך? פאַרוואָס בין איך דאָ? — אַ ייד. אַ יידישער רעוואָלוציאָנער. וויל נישט דעם צאַר. וויל רעוואָלוציע. וויל אַן אַנדער וועלט. אַ נייע וועלט. וויל זיין אַ יידישער פּאַעט. שרייבן לידער. ליגן אויף דער נאַרע און שרייבן לידער — באַמבלען מיט די קייטן און שרייבן לידער. שרייבן — לידער. אַן אַנווורף פון אַ ליד ליגט שוין אונטער מיין מאַטראַץ, — און ער — אויסגעהרגעט פיר מענטשן. אַ גאַנצע יידישע משפּחה. אַ טאַטן, אַ מאַמען, צוויי טעכטער. צעהאַקט אויף שטיקער. און זע — איך טראַכט וועגן אים מיט רירעוודיקייט, כמעט ווי מיט רחמנות. אַ בערגל מענטשלעך־גוף ליגט נעבן מיר אונטער אַ גרויען צודעק. פיר מענטשן האָט ער צעהאַקט אויף שטיקער, און זע — ער אַטעמט. די פיר זענען נישטאַ, און ער — איז דאָ. ער איז פאַראַן. ער — דאָס מענטשל, וואָס הערט נישט אויף צו פּרעפלען תּפילות, ער איז — פאַראַן. פאַרוואָס איז ער פאַראַן?

„אויך ער האָט אונטערגעבורטשעט, האָב איך געהערט, וואָס צוליב רודינען וועט ער אַ טאַג צי צוויי נישט האַבן קיין וואַרעם געקעכץ. —

אויס סוף־כל־סוף צופרידנקייט. ער קוקט מיט גוטע אויגן אויף אַרקעס הענט ווי זיי באַוועגן זיך און ווי צערטלעך זיי לייגן צו די טיכער צו רודינס לייב. ווי רודין אַליין נעמט עס אויף, זע איך נישט פון אַנטקעגנאיבער. איך בין זיכער, אַז ער נעמט עס אויף גוט.

איך צי מיך אויס אויפן געלעגער. וועגן איינשלאָפן טראַכט איך גאַרנישט. איך בין צערודערט אויף דורך און דורך. איך פאַררייס מיינע אויגן צום סופיט. איך מאַך מיך איינצושמועסן זיך, אַז דאָס וואָס איך ליג הארט צווישן קאַלאַדניקן און באַסאַנאָוו, גוף צו גוף כמעט, אַרט מיך נישט. אַבער אין דער אמתן אַרט עס מיך יאָ. קאַלאַדניקס אַפענע שנאה צו פאַלי־טישע און, דוכט זיך, צו מיר באַזונדער, צוליב אַרקעס נאַענטקייט צו מיר, פיל איך די גאַנצע צייט, זינט איך בין אַריינגעקומען אין קאַמער. איך פיל זי אויך איצט ליגנדיק האַרט נעבן אים. ער ליגט צו מיר מיט דער פלייצע. פריער איז ער געלעגן מיטן פנים אַרויף, געקוקט מיט זיינע שאַרפע אויגן אויף יעדער באַוועגונג אַרום. איצט, ווען איך האָב זיך געלייגט אויף אַרקעס אַרט, האָט ער זיך אַוועקגעדרייט מיטן פנים צו דער פענצטער־וואַנט און מיר אויסגעשטעלט אַן אויסגעבויענע פלייצע וואָס איין אַקסל אירער איז העכער פון דעם צווייטן אַקסל. איך שפיר ממש ווי די פלייצע זיינע שטעכט מיט רוגזה.

וואָס באַסאַנאָוו טראַכט וועגן מיין אַוועקלייגן זיך נעבן אים, קאָן איך אינגאַנצן נישט טרעפן. איך ווייס אפילו נישט וואָס זיך משער צו זיין. דאָס וואָס איך האָב זיך שוין דערוואַסט וועגן אים, און וואָס איך האָב שוין אַליין געזען: זיין פאַרגראַבענע שטילקייט און זיין נאַכאַנאַנדיק פּרעפּלען פּסוקים פון נייעם טעסטאַמענט — פילט מיך אַן מיט אימה, אי מיט נייגער. ער ליגט אויך מיטן פנים אַוועקגעדרייט פון מיר, אַבער אין זיין אַוועקדרייען זיך שפיר איך נישט קיין באַזונדערע כוונה אַרויסצוווויזן מיר רוגזה. זיין אַוועקדרייען זיך קאָן מיינען פאַרקערט: ער פילט זיך אפשר גאַר נישט באַקוועם וואָס איך ליג נעבן אים. און אפשר גאַר אפילו פאַרשעמט, גיי ווייס! גיי טרעף! און — אדרבה, גיי זאָג וועגן דעם דאָזיקן מענטשל, וועגן דעם דאָזיקן שטענדיק־פּרעפּלענדיקן גוי'עלע, אַז ער טראַגט אויף זיך אַזאַ מאַוימדיקן מאַרד, וואָס ער איז באַגאַנגען! גיי זאָג עס וועגן דער דאָזיקער

אויך אפילו רודין, הייסט עס, שלאָפט ?

ניין, קיינער שלאָפט נישט. רודין אוודאי שלאָפט נישט. זיין לייב טוט נאָך וויי, זיינע ווונדן ברענען נאָך. קאלטע טיכער דאַרף מען נאָך צולייגן צו זיין לייב. טו איך עס. מיט יעדן טוך, וואָס איך לייג צו, קיל איך אָפּ נאַכטיק-ברענענדיקע רגעס און מינוטן. די מינוטן קילן אָפּ גאַנצע שעהן. און די נאַכט — קוים-קוים וואָס זי באַוועגט זיך אין איר שטילקייט. קוים-קוים וואָס זי שווימט אין איר אומסופיקייט.

דאָס לעמפל איבער דער טיר קוקט ווי דאָס אויג פון אַ יענע-וועלטיקן קאַפיטאַן, וואָס שטייט ביים פאַרגליווערטן רודער פון אַ דאָ-וועלטיקער, אין שניי פאַרקראַכענער, שיה.

רודין טוט שטיל-שטיל אַ קרעכץ.

אַרקע גיט מיטאַמאָל זיך אַ זעץ-אויף, גליטשט זיך פלינק אַראָפּ פון

זיין געלעגער, קומט צו צו מיר און גיט אַ זאָג :

— איך וויל איך העלפן, איך וויל איך איבערבייטן. איר זענט דאָך מיד. גייט, לייגט זיך אויף מיין געלעגער און איך וועל זיך לייגן אויף אייערן און אַכטונג געבן מיט די טיכער.

עליק שטיין דערהערט אַרקעס אַנבאַט. גיט ער מיר אַ זאָג שטיל

אויפן אויער :

— מען דאַרף עס נישט.

אַבער איך באַשטיי, אַז מ'דאַרף עס יאָ.

— אויב איר זענט מיד, וועל איך עס איבערנעמען אינגאַנצן. גייט

איבער אויף מיין געלעגער, — האַלט עליק אין רעדן צו מיר אויפן אויער.

— נישט שייך צו רעדן וועגן מידקייט, — ענטפער איך. — מיר

געפעלט אַרקעס אַנבאַט. עס דאַרף איך אויך געפעלן.

איך גיי אַראָפּ פון מיין געלעגער. אַרקע פאַרנעמט אים. איך כאַפּ

זיך אַרויף אויף זיין געלעגער. האַרט נעבן קאַלאַדניקן פון איין זייט און

נעבן באַסאַנאָוון פון דער צווייטער זייט. אַרקע, זע איך, נעמט פליסיק

טונקען די טיכער און לייגן זיי אויף רודינס לייב. ער טוט עס, זע איך, מיט

התמדה און מיט אַן איבערגעגעבנקייט פון איינעם וואָס כאַפט זיך צו צו

טאַן אַ מצווה. מיר פאַרשאַפט עס הנאה. עליקס פנים, זע איך, דריקט אויך

עליק קאן עס נישט פארטראגן און נעמט אזש שלאגן זיך אליין מיט די הענט אין די אייגענע שלייפן.

איך בארויק אים, כאטש אין זיך אליין האמערט די אומרו און די שטוינונג איבער יעדניצקיס אומפארשטענדלעכער פארגליווערונג. מיטאמאל גיט זיך יעדניצקי א הויב אויף, א שפרונג אראפ פון זיין געלעגער, יאגט צו צו רודינען, בייגט זיך איין איבער אים און נעמט פליסטערן :

— פארגיט מיר, פארגיט מיר, חבר רודין.

און אויך צו מיר גיט ער זיך א ווענד מיטן זעלבן טאן :

— אויך איר פארגיט מיר, איך בעט. איך בעט. פארגיט מיר.

און איידער איך האב צייט עפעס צו ענטפערן אים, גיט ער א פאל צו צו רודינען, מיטן קאפ צו רודינס לייב. כאפט עס ארום מיט זיינע ביידע ארעמס, נעמט עס צודריקן צו זיך — אזש רודין לאזט ארויס א ווייגעשריי איבער דער גאנצער שטילקייט פון דער נאכט :

— עס טוט וויי! וויי! — אוי!

אלע הייבן זיך אויף אין גרויל-שרעק, יעדניצקי דערשפירט ערשט וואס ער האט אפגעטאן מיט זיין צופאלן און מיט זיין נישט פארזיכטיקן ארומכאפן רודינס צעווייטיקט לייב ; ער גיט א שפרונג-צו צו זיין געלעגער, א ספאזמאטיש געוויין.

רודינס ווייגעשריי האט, ווייזט אויס, צעטראגן זיך איבער דער שטילקייט פונעם קארידאר. גלייך דערהערן זיך דעם וועכטערס טריט נעבן דער טיר פון אונדזער קאמער, און גלייך נאכדעם א שארף-קראץ איבערן „אויגל“ פון דער טיר. דער וועכטער קוקט אריין דורכן „אויגל“ און מורמלט עפעס צו. גייט אפ.

שטיל. רודינס ווייגעשריי חזרט זיך נישט איבער. אלע, הייסט עס, מיינט דער וועכטער, שלאפן. די גאנצע טורמע שלאפט. אויך אונדזער קאמער, הייסט עס, שלאפט.

אויך יעדניצקי, הייסט עס, שלאפט ?

אויך עליק און איך הייסט עס, שלאפן ?

איבערגע-לעבט ? —

קאלאָדניק ליגט איבערגעדעקט מיטן צודעק ביז די אויגן. זעען זיך אַרויס זיינע אויגן ווי פון אַ גרוב אַרויס. זיי קוקן שניידיק. זיין שטערן קנייטשיק. חושך צווישן די קנייטשן. די פינגער פון זיינע פיס רוקן זיך אַרויס פון אונטערן צודעק. איין פוס לענגער. איין פוס קירצער. אַרקע נעבן אים. אַרקע נעמט די גאַנצע צייט נישט אַראָפּ די אויגן פון מיר, ווי איך גיי אָן מיטן בייטן די טיכער. באַסאַנאָוו ליגט איינגעדרייט מיטן קאַפּ אין זיין קישן. מען זעט אים אינגאַנצן נישט אַרויס. ער שלאָפט ?

דאָס זיידעלע קאָן זיך היינט נישט איינמאַשטשען אויף זיין געלע-גער. וויפיל מאָל ער לייגט נישט אַוועק זיין קאַפּ אויפן קישן, איז עס אַלץ נישט ווי עס באַדאַרף צו זיין פאַר אים. ער קאָן זיך נישט איינרויקן. ער צלמט נאָך אַמאָל איבער זיין קישעלע, פאַלט צו צו דעם און גיט ווידער אַ הייב אויף דעם קאַפּ זיינעם, ווי אין אַ פאַרצווייפלונג, וואָס איז נישט אין זיין טבע. ווען ער הייבט אויף דעם קאַפּ גיבן זיך זיינע נאַכטיקע אויגן אַ שטעל אָן צום געלעגער, וווּ עס ליגט רודין. זיינע ליפן צעשאַקלען זיך. ס'איז קלאָר, אַז דאָס וואָס ס'איז געשען מיט רודינען האָט דעם אַלטן אינ-גאַנצן צערודערט. ער גיט ווידער אַ צלם-איבער זיין געלעגער און פאַלט אַריין אין דער צלמדיקייט ווי אין אַ זינקעניש.

און אין ווינקל, אין דער הויך, אויף דער וואַנט הענגט — דער ניינטער.

איצט, אין דער געשמיסענער נאַכט, קוקט זיך אוודאי קיינער נישט אום אויף אים. דאָס אויג גיט אַמאָל אַ זייטיקן קוק אויף אים און כאַפט זיך אַוועק אויף צוריק. ער הענגט אויף דער וואַנט. ווער איז ער ? וואָס איז ער. אין דער איצטיקער נאַכט, מיט זיין טויטער אויפגעהאַנגענקייט, אַנטקעגן דעם צעשמיסענעם, פאַרצאַפּלטן, מיט נאַסע טיכער צוגעדעקטן, צעפייניקטן לעבעדיקן לייב ?

עליק, צו מיין רעכטער זייט, ליגט אויך אַ פאַרזונקענער. ער איז פאַרצווייפלט. ער האָט פרובירט עפעס רעדן צו יעדניצקין, און פרובירט איצט ווידעראַמאָל, און יעדניצקי קערט זיך נישט אום און ענטפערט נישט.

א מינדסטער קלאנג. אלע האָבן לייכטער אָפּגעאַטעמט, ווען דער קלאַנג, ווי אַ קרעכץ, איז געקומען.

דער קרעכץ איז געקומען.

נאָכדעם ווי עס צעטראַגט זיך דעם וועכטערס אויסרוף: „שלאָפּן! לייגט זיך!“ — מוז יעדער פאַרנעמען זיין אַרט אויף זיין בעטל און אַוועק-לייגן זיך. מוז, ווערט אַזוי געטאַן.

דער איינציקער, וואָס איז עובר פון צייט צו צייט אויף דעם מוז, בין איך, ווען איך דאַרף איבערבייטן פריש די טיכער. איך טו עס געשיקט און שנעל, אַנציענדיק שטייף די קייטן מיינע, זיי זאָלן נישט אַרויסלאָזן קיין מינדסטן קלונג. איך בייט איבער די טיכער און צי זיך פלינק אויס צוריק אויף מיין געלעגער.

יעדעס מאָל, ווען איך טו עס, ווער איך, ווי צום ערשטן מאָל. אויפֿ-סניי אויפּגערודערט פונעם אויפּדעקן דאָס געשמיסענע לייב. יעדעס מאָל גיט מיר אַ זעץ אין די שלייפּן אַזא שטראָם פון אונטן. פון האַרץ, אַרויפּצו. יעדעס מאָל גיט זיך מיר אַ דריי אין מוח אַ קנויל אַזא.

לייב? — איך קאָן עס נישט באַנעמען. — פאַסן רעכטס. פאַסן לינקס. פאַסן פון אויבן אַראָפּ. ווייס און רויט.

וויל איך ליגן מיטן פנים צו רודינען. איך וויל דערהיטן ווען ער וועט זיך געבן אַ ריר מיטן גאַנצן גוף מיט זיינעם. נעמען רעדן צו אים. אַבער איך זע, אַז ס'איז נאָך נישט צייט. איך וואַרט, אַז ער זאָל עס טאָן. ער זאָל אָנהייבן רעדן. אַבער ער טוט עס נישט. ער ליגט מיטן בויך אַראָפּ און שווייגט.

ווי לאַנג וועט ער שווייגן? ווי לאַנג?

און צוריק גערעדט, וואָס זאָל ער זאָגן? וואָס זאָל ער דערציילן? דערציילן? צי קאָן ער דערציילן וועגן די שמיץ? צי קאָן ער דער-ציילן וואָס ער האָט איבערגעלעבט, ליגנדיק אונטער דעם שמייסערס הענט? — יא, יא, — וואָס האָט ער אייבער-געלעבט? — אַבער צו וואָס דאַרף איך עס וויסן, וואָס ער האָט איבערגעלעבט? — אומזין פון ניגערקייט. — אומזין. אומזין.

און צי קאָן מען גאַר וויסן? צי קאָן מען? — —

קייט נעמט פאָרגיין און איבערגיין אין אַן אויפשפראַך פון אַ לעבעדיקן הויט-קאַליר.

— איז אייך בעסער, חבר רודין ?

— יאָ. אַ דאַנק. — זאָגן רודינס ליפּן, וואָס הייבן אַן אויפגיין אין אַזאַ מין אויסקרימונג פון אַ געצווונגענעם שמייכל.

אַ ריר טאָן זיך אָבער מיטן קערפער קאָן ער נאָך נישט. ער פרוי- בירט און הערט אויף. ביי יעדן פרוווי רייסט זיך אַרויס פון זיין האַלדז אַ שטילער קרעכץ. ער פאַרכאַפט גלייך דעם קרעכץ אויף צוריק אין זיין פולער אַנשטרענגונג צו איינהאַלטן די ווייטיקן אין זיך.

ווען עס קלינגט דער נאַכט-גלאַק און עס צעטראַגט זיך דעם קאַרי- דאַר-וועכטערס קול: „שלאָפן! לייגט זיך!“ — איז שוין רודינס קאַפּ אין נאַרמאַלער באַוועגונג, כאַטש זיין פנים האַלט ער נאָך אַלץ צוגעטוליעט צום קישן. ער גיט אָבער פון צייט צו צייט אַ דריי זיין פנים צו מיר און צו עליקן און זיינע אויגן קוקן אויף אונדז מיט דורכנעמענדיקער דאַנקשאַפט.

מיר העלפן אים איינאַרדנען זיך בעסער אויף זיין מאַטראַץ. לייגן אים צו נייע טיכער צום לייב און נעמען זיך אַליין אויסלייגן אויף אונדזערע געלעגערס, צו מאַכן נאַכט. איך בין דער נאַענטסטער צו אים. נעם איך איבער די גאַנצע אַרבעט פון בייטן די טיכער. עליקן, וואָס ליגט צווישן מיר און יעדניצקין, בעט איך פרובירן נאַכאַמאָל מזל צוריקצוקריגן אַ וואָרט פון יעדניצקין. זיין ליגן, זיין שווייגן פאַרפאַלגט אונדז. לאַזט אונדז נישט רוען. אויב נישט קיין וואָרט — איז כאַטש אַ באַוועגונג. ער זאָל אַפּקערן זיין פנים פון דער וואַנט. ער זאָל נישט ליגן ווי אַ שטיק פאַרשטיינערונג. עליק פרובירט, אָבער אַן דערפאַלג.

זינט מען האָט אַריינגעפירט רודינען אַ געשמיסענעם, איז די גאַנצע צייט אין קאַמער געהאַנגען אַ טויטע שטילקייט. קיינער האָט נישט אַרויס- גערעדט קיין וואָרט, אַחוץ די פאַר ווערטער וועגן איבערלייגן די טיכער אויף רודינס לייב, און וועגן אַנבאַטן-זיך צו העלפן אין דעם מיר און עליקן. יעדער איינער איז געזעסן איינגעטאַיעט. אפילו קאַלאַדניק. יעדער האָט געוואָרט אויף דער רגע, ווען פון רודינס מויל וועט זיך דערהערן

די באקן זיינע — בלאַס. די ליפן — האַלב־צוגעמאַכט. איבערן שלייף פון זיין שטערן רינט אַ קליין טראַפּנדל שווייס. די האַלב־צוגעמאַכטע ליפן עפענען זיך מערער און מערער. די אויגן צעשפּרייטן זיך נאָך אַפּע־נער. איך וואָלט שווערן, אַז איך זע טרערן אין זיי.

אַלץ אין מיר ווערט צונויפגעקלעמט. אין האַלדו נעמט ווערגן. אַט וועל איך אויסברעכן אין אַ געוויין. מיט אַלע כוחות זערשטיק איך עס אין זיך. איך מאַך זיך האַרץ. איך לייג אַרויף מיין האַנט איבער רודינס שטערן־שלייף און וויש אַפּ דעם שווייס פון אים. רודין זאָגט מיט אַ שווערער שטימע:

— אַ דאַנק.

זיין דאַנק ווירקט אויף מיר און אויף עליקן ווי אַ בשורה, אַז ער קומט צו זיך. מיר קוקן זיך איבער און מיר זענען גליקלעך. מיר הערן נישט אויף צו בייטן נאַכאַנאַנד די נאַסע טיכער. מיר ווערן מיד, אַבער מיר פילן בפּועל ממש ווי מיט יעדן אַרויפגעלייגטן פּרישן נאַסן האַנטעך געמען מיר צו אַ טייל פון דער היץ, פון דער ווונדיקייט. מיר זעען שוין מיט אונדזערע אויגן קליינע אַפּגעגאַנגענע ערטער אויפן לייב. מיר הייבן אַן צו דערזען צוריק לייב.

לייב. לייב. — —

די גאַנצע צייט האַלט עס אין ברענען מיר אין מוח ווי אַ שגעון:

ל י י ב.

איך ווייס נישט וואָס עס באַדייט דאָס ברענעניש פון דעם שגעון אין מיין מוח.

איך פיל מיד ווי אַלץ אַרום מיר וואָלט זיך געדרייט און געשווינדלט און ווי כּוואָלט זיך נישט געשפּירט פעסט און זיכער אויף מיין בעטל, וואָס איז אין שכנות אַקוראַט בעבן דעם בעטל פונעם געשמיסענעם לייב.

דאָס בייטעניש פון האַנטעכער, אַבער, וואָס איך האַלט אַן, ווערט צוליב מיין שווינדל־געפיל נישט אַפּגעשטעלט אויף קיין איין רגע. דאָס בייטעניש, אגב, ווערט אביסל פאַרלאַנגזאַמט, ווען די ערשטע שאַרפע ווייטיקן ווערן איינגעשטילטער. דאָס זעען מיר אין דער גוטער ענדערונג, וואָס קומט פאַר אין אַ שעה צוויי אַרום אין רודינס פנים. די טויטע בלאַס־

קע ווי מיר בייטן די טיכער. אפילו קאלאָדניק האָט זיך אויפגעהויבן און ווייטיקדיק געפיערט מיט די אויגן. איין איינציקער, וואָס גיט זיך נישט קיין ריר, איז — יעדניצקי: זיין אומבאַוועגלעך ליגן וואָרפט אָן אויף מיר און אויף עליקן ממש אַ שרעק, נאָך מער ווי דאָס ליגן פון רודינען.

— וואָס באַדייט עס? — פרעג איך אַ דערשטוינטער עליקן.

— נישט איצט צו רעדן וועגן דעם. איך האָב מורא, אַז ער גייט

אַרונטער פון זינען.

— זאָל איך אפשר צוגיין צו אים, רעדן מיט אים?

— ניין, טוט עס נישט.

— ס'איז דאָך אַ חרפה פאַר די קרימינעלע. זיין ליגן מיטן פנים

אַפגעקערט פון אַלעמען איז דאָך כמעט אַזוי שרעקלעך ווי רודינס ליגן אַ געשמיסענער.

— יאָ. אָבער לאַזט אים צו־רו, — איז עליק באַשטאַנען. — אונדזער

זאָרג איז איצט רודין, נישט ער.

מיט אונדזער קורצן שמועס אָט דעם וואָרפן מיר זיך דורך, ווען

מיר האַלטן אין בייטן די טיכער אויף רודינס לייב.

רודין ליגט מיטן בויך אַראָפּ, רירט זיך נישט. ווי אַ פאַרזונקענער

אין תהום פון ווייטיק. ער לאַזט נישט אַרויס קיין קלאַנג. אפילו נישט קיין

קרעכץ. קומט דער געדאַנק, צי איז ער נישט אין חלשות. — ניין, ער איז

נישט אין חלשות. דאָס זעען מיר אין דער רעגולערקייט פון זיין אַטעמען.

איך בייג זיך איין, זוך ווי אַריינצוקוקן אים אין פנים. איך זוך זיינע אויגן.

איך דערזע זיי. זיי זענען האַלב אָפן. און אַט עפענען זיי זיך אינגאַנצן. זיי

עפענען זיך. זיי עפענען זיך — — —

דער געשמיסענער רודין שטעלט אָן זיינע שוואַרצאַפּלען אויף מיר.

זיי קוקן אויף מיר. און זע — נישטאָ קיין גרויל אין זיי.

כיטערט עפעס אין אים אריין. אַרקע אַבער ענטפערט אים נישט. ליגט מיטן פנים אָפּגעקערט אין אַ זייט.

עס דערהערט זיך מיטאַמאַל ווי מען שליסט אויף די טיר. די טיר עפנט זיך און צוויי וועכטער פירן אריין אונטער די הענט אַ טויט־בלאַסן רודינען.

די וועכטער פירן צו רודינען צו זיין בעטל, לייגן אים אַוועק. גיבן אַ זאַג צו עליקן און צו מיר :

— לייגט אים קאַלטע טיכער צום לייב.

זאַגן עס אָפּ און גייען אַרויס. די טיר פאַרשליסט זיך. אַלע אויף זייערע בעטלעך זעצן זיך אויף, דורכגענומענע מיט גרויל. אַחוץ יעדניצקי און קאַלאַדניק. זיי ליגן ווי פאַרשטיינערטע, מיט די פנימער צוגעדריקט צו דער פענצטער־וואַנט, און קיינער קאַן נישט זען וואָס אויף זייערע פנימער טוט זיך.

רודין, ווי די וועכטער האָבן אים אַוועקגעלייגט אויפן בעטל, ליגט ווייטער אַזוי. אויסגעצויגן, מיטן פנים און מיטן בויך אַראָפּ. קיין שאַרף נישט פון אים. קיין קלאַנג. דער קאַפּ אַביסל פאַרדרייט אָן אַ זייט.

עליק און איך איילן צו צו אים. מיט טרייסלענדיקע הענט צי איך אַרונטער זיינע קוים פאַרבונדענע הויזן און הויב אויף זיין ליוונט העמד. אין די אויגן גיט פינצטער־פּייערדיק אַ זעץ זיין געשמיסן לייב. רויטע שאַרפע פאַסן אַריינגעשניטענע טיף אין הויט. מערסטנס אין דער ברייט. אויך אייניקע פאַסן אין דער לענג. פון האַלדו אַרונטער ביז אַרונטער די קני. אַלע פאַסן — אויפגעלאָפּן פלאַמיק ווי אַ פייער וואַלט זיי דורכגענומען. דאָ און דאָרט ווייזן זיך רינעלעך בלוט. אייניקע שוין פאַרגליווערט. די רינעלעך בלוט צעפלייצן זיך פאַמעלעך, זיגנאָגיק, פאַרדעקן אויך יענע טיילן לייב, וואָס זענען פון די שמיץ־ריטער נישט אַנגערירט געוואָרן. דאָס גאַנצע לייב זעט אויס ווי איין שטיק אָפּגעבראַטן פלייש.

מיר כאַפּן אונדזערע האַנטעכער, טונקען זיי אין קאַלט וואַסער און נעמען צולייגן זיי צו רודינס לייב. אַ האַנטעך אַרויף, אַ האַנטעך אַראָפּ. נאָכאַנאַנד, נאָכאַנאַנד, כדי וואָס מער צו קילן די צעפאַסעוועטע פלאַמי־קייט. אויך די קרימינעלע גייען אַראָפּ פון זייערע בעטלעך, קוקן שווייגנדי־

שטויס זיך אָן אין דער פינצטערניש אין דעם מענטשן, ערשט — זי, די מאַמע מיינע, וואָס לייקנט, אַז איך בין אירער. דאָס בלוט איז מיר איינגע-פּאַלן. איך האָב אַ געשריי געטאָן, איך געדענק נישט וואָס. אויך זי האָט אַ געשריי געטאָן און גענומען אַנטלויפן, לויפן צו איר שטיבל. איך בין איר נאָכגעלאָפן און געכאַפט זי, אַרומגעקלאַמערט זי מיט מיינע אַרעמס ווי מיט שטייפע רייפן, אַזוי ווי איך וואַלט וועלן זי דערדריקן. זי האָט גענומען וויינען, העשען אויפן קול, גענומען בעטן זיך איך זאל זי אַפּלאָזן. «האָב רחמנות אויף מיר», האָט זי געבעטן, «האָב רחמנות». מיין פנים האָט אַנגע-רירט אירע אַקסלען, איר ברוסט. מיינע אברים האָבן זיך געוואָרפן דער-פילנדיק איר וואַרעמקייט. און איך האָב זיך געבעטן: «האָב רחמנות אויף מיר, איך האָב נישט וווּ צו זיין». אָבער זי האָט גענומען שרייען: «פאַרגעס מיך. לאַז מיך אַפּ». איך האָב אַרויפגעלייגט מיין האַנט אויף איר מויל, פאַרשטיקט איר קול און מיט דער צווייטער האַנט אַרומגעכאַפט איר האַלדז ווי צום דערווערגן זי. מיטאַמאָל האָבן זיך מיינע קני ווי אַ בראַך געטאָן און איך האָב זיך אַראַפּגעלאָזט צו דער ערד. «אַנטלויף», האָב איך געיאָ-מערט, «אַנטלויף». זי איז אַנטלאָפן, געלאָפן צו איר שטיבל. איך האָב זיך אויפגעהויבן דערנאָך, צוגעשלעפט זיך צו איר שטיבל, געשטאַנען אַ וויילע, געקוקט אויף די שייבלעך פונעם פענצטערל, גענומען אַ שטיין און אַריינגעשליידערט אים אין פענצטערל אַריין. אַלע שייבלעך זענען צעבראָגעט געוואָרן. פון דאָרט בין איך אַוועק צום רבס הויז אויפן הויכן מאַרק, אַנגעקלאַפט אין טיר. ס'איז אַרויסגעקומען די רביצין. «איך בין אַרקע דער זאַמד-פירער», האָב איך געזאָגט, «איך וויל זען דעם רב. איך האָב אַ דין-תורה. די רביצין האָט אַפילו קיין וואָרט נישט געענטפערט, פאַרהאַקט די טיר מיר אונטער דער נאָז. האָב איך אויפגעהויבן אַ שטיין און אויסגעהאַקט אויך ביים רב אַ שויב און בין אַוועק.

— און וווּ האָט איר זיך געטראָפן מיט אייער קאַלאַדניקן?

— טאַקע נישט ווייט פון שטעטל... נו, נעמט נישט פאַר אומגוט

וואָס איך האָב אייך אַנגעהאַקט אַ קאַפּ.

אַרקע הייבט זיך אויף און גייט אַוועק צו זיך, ציט זיך אויס אויף

זיין בעטל. קאַלאַדניק, זע איך, באַגעגנט אים מיט אַ בייז געמורמל. ער

— יא, דערפאר. איך האב שוין אייך דאך געזאגט: איך בין נישט זייערס גלייכן. איך האב זיי פיינט געהאט. און כדי איך זאל צוליב זיי אויך אייך נישט אנהויבן פיינט האבן, בין איך אוועק פון דארף. איך בין טאקע א גראבער יונג, א ממזר, אבער אייך פיינט קריגן האב איך נישט געוואלט. נישט איין מאל זינט דעמאלט דערמאן איך זיך אן אייערע ווערטער: „זעסט, אַרקע, ס'איז אונדזער בייננס גוטע זון“, און יעדעס מאל ווען איך דערמאן

זיך, גיט עס מיך א שטאך ביים האַרץ. איר וועט לאַכן פון מיר —

— פאַרוואָס זאל איך לאַכן? פאַרקערט. עס געפעלט מיר ווי איר דערציילט עס. איר דערציילט זייער שיין. איך ווונדער זיך אפילו ווי שיין איר דערציילט. איך קאָן נאָך אַלץ נישט גלויבן, אַז דאָס זענט איר, אַרקע אין טורמע דאָ —

— דערצו נאָך — אַ גנב, אַ פאַרברעכער, שיער נישט אַ מערדער, — כאַפט אַרקע אונטער אַרויסרופעריש. דערנאָך גיט ער ווילינגעריש אַ לאַך: אַ מכה וואָלט איך „איר“ און „זיי“ אַלעמען דאָרט אין שטעטל-שמעטניק פאַרגונען צו פאַרבלייבן אַן ערלעכער ייד און אַן אייביקער זאַמד-פירער. אַ מכה איר, דער מאַמקע מיינער. אויף צעפיקעניש איר האַב איך זיך אַוועקגעלאָזט מיט קאַלאַדניקן איבער די פערד-שטאַלן.

— אַבער ווהיין זענט איר אַוועק דעמאלט פון דעם דאָרף?

— אין שטעטל אַריין. לכתחילה האַב איך טאָקע געוואָלט קומען זעגענען זיך מיט אייך, אַבער איך האַב דאָך געוויסט, אז איר וועט נעמען איינטענהן מיט מיר און מיד וועלן פאַרהאַלטן. האַב איך זיך אויפגעהויבן און אַוועק. ס'איז שוין געווען נאַכט ווען איך בין אַנגעקומען אין שטעטל. אַ פינצטערע נאַכט און אַ קאַלטע. איך האַב זיך אַרומגעדרייט איבערן ליידיקן מאַרק. געזוכט אַן אַרט אויף דער ערד צווישן די קרעמלעך וווּ צו לייגן זיך און איבערשלאָפן. נישט געפונען. בין איך אַוועק אַרומשלעפן זיך איבער די זייטיקע געסלעך און איך בין, איך ווייס אליין נישט ווי אַזוי און צוליב וואָס, פאַרקראַכן צום געסל, וווּ מיין מאַמע מיט איר מאַן דעם שוסטער האַבן געווינט. איך בין פאַרבייגעגאַנגען איר שטיבל עטלעכע מאל היין און צוריק. די פענצטערלעך זענען געווען פינצטער. כ'האַב זיך געלאָזט גיין צוריק צום מאַרק, ערשט אימיצער גייט מיר אַנטקעגן. איך

אַרקע צעלאַכט זיך מיטאַמאַל :

— איר האָט מיך געוואַלט אויסלערנען ליענען און שרייבן. אָבער
איך האָב זיך נישט אויסגעלערנט... ביז היינט קאָן איך עס נישט.

— פאַרוואָס זענט איר מיטאַמאַל אַוועק פון דאָרט און אַפילו נישט
געזעגנט זיך מיט מיר ?

— טאַקע דערפאַר.

— וואָס מיינט איר, דערפאַר ?

— דערפאַר, וואָס איר האָט געוואַלט מיך אויסגלייכן מיט אַלע קינד-
דער, לערנען מיט מיר צוזאַמען מיט זיי. איך בין נישט געווען זייערס
גלייכן, און נישט געוואַלט עס זיין.

— נישט געוואַלט ?

— ניין. אַז איך פלעג אַרומגיין מיט אייך אַליין איז מיר געווען גוט.
איך געדענק ווי איינמאַל האָט איר מיך גענומען צום וואַלד, ווייט אהינטערן
דאָרף. ס'איז געווען פאַרנאַכט. מיר זענען געגאַנגען אויף אַ סטעזשקע
צווישן צוויי פעלדער מיט הויכע זאַנגען, און אַנטקעגן אונדז איז די זון
אַרונטער אין וואַלד צווישן די ביימער. איר האָט געזאָגט, איך געדענק עס
ווי היינט : „זעסט, אַרקע, ס'איז אונדזער ביידנס זון“. דערנאָך האָט איר
גענומען מיינע הענט און געקוקט אויף זיי. זיי זענען געווען שוואַרץ,
צעשפאַלטן. גראַבע, געשוואַלענע פינגער. אַזוי אויך די פינגער פון מיינע
צעשפאַלטענע באַרוועסע פיס. איר האָט מיינע הענט געדריקט מיט אייערע
הענט. אייערע הענט זענען געווען ווייסע, דינע. — האָט עס מיך עפעס ווי
אַ שטאַך געטאָן ביים האַרץ און עס האָט זיך מיר געוואַלט וויינען. איך
האַב געוואַלט אַ ריס טאָן זיך פון אַרט און אַנטלויפן פון אייך, אָבער איר
האַט ווידער אַ זאַג געטאָן דאָס אייגענע ווי פריער : „קוק, אַרקע, ס'איז
אונדזער ביידנס זון“ — יאָ, אַזוי האָט איר געזאָגט : גוטע זון, אונדזער
ביידנס זון. — און איך בין נישט אַנטלאָפן. — יאָ, יאָ, איך געדענק עס.
אַז איך פלעג אַרומגיין מיט אייך אַליין איז מיר געווען גוט. אָבער ווען איך
האַב אַנגעהויבן זען, אַז איר רעדט אין אויך די קינדער אין דאָרף זיי זאָלן
זיך חברן מיט מיר, בין איך געוואָרן ברוגז אויף אייך דערפאַר.

— ברוגז דערפאַר ?

מיטאמאל הער איך אַרקעס קול איבער זיך. שטיל, כמעט ווי סודותדיק. איך זעץ זיך אויף. איך זע אַרקע זיצט אויף מיין בעטל צופוסנס : — זייט נישט ביז אויף מיר. טראַכט נישט אויף מיר, אַז איך בין אַן אויסוורף.

— וואָס פאַלט אייך איין, אַרקע ? איך טראַכט נישט אַזוי וועגן אייך.
— איר ווילט מיך טאַקע נאָר אירצן ?
— זאָגן אייך „דו“ לאַזט זיך עפעס נישט מער. אַבער דאָס איז דאָך נישט וויכטיק.

— נו, פאַרפאַלן.

— וואָס פאַרפאַלן ?

אַרקע — כמעט ווי מיט אַ שטאַמל, וואָס דערמאַנט מיר זיין אַמאַליקן אופן רעדן :

— איך ווייס אַליין נישט, ווי צו זאָגן עס. איך וויל אייך אַבער עפעס זאָגן, איך וויל... און טראַכט נישט אויך, אַז קאַלאַדניק איז אַן אויסוורף.
— ס'איז פיין פון אייך, וואָס איר ווילט אים פאַרענטפערן, אַבער ער פירט זיך דאָך אויף ווילד, גראַב, אַפילו אין אַזאַ רגע.

— ער וויל זיך אַרויסווייזן ערגער ווי ער איז. איך זאָג אייך : ער וויל מען זאָל טראַכטן וועגן אים ערגער. אַזאַ איז ער. איר זעט, אַט ליגט ער און פרעסט זיך אויף. איך וויל אייך עפעס זאָגן : איר וויסט ? אַ גאַנצן טאָג, אַז איך הער נישט אויף צו דערמאנען זיך, ווי איר פלעגט מיך נעמען אין פעלד אַריין ; ווי איר האָט אַרומשפאַצירט מיט מיר ביים ברעג וואַלד און ביי די הויכע קאַרן-זאַנגען. איר זענט געווען דער איינציקער און דער ערשטער אויף דער גאַנצער וועלט, וואָס האָט אַרויסגעוויזן צו מיר אַזאַ וואַרעמקייט.

— עס פרייט מיך צו הערן אייך רעדן אויף אַזאַ אופן. דעמאַלט איז שווער געווען אַרויסצוקריגן אַ וואַרט פון אייך. עס פרייט מיך אויך, וואָס איר געדענקט עס.

— איך בין געווען ווי אַ פאַריאַגטער הונט, אַ פאַרשאַלטענער. אַלע קינדער האָבן מיך גערופן כאַמולע. איך בין עס טאַקע געווען. נישט איינ-מאַל האָט זיך מיר געוואַלט כאַפן איינס פון זיי און דערווערגן.

וועכטער און שליסט אָפּ אונדזערע בעטלעך. מיר נעמען אָן דאָס אָפּשליסן די בעטלעך פאַר אַ גוטן סימן.

עליק גיט אַ פּרעג ביים וועכטער ווהין מען האָט אַוועקגעפירט רודינען — אין קאַרצער, צי ערגעץ אַנדערש ?

דער וועכטער ענטפערט פריינטלעך, אַז ער ווייסט נישט. דער וועכטער גייט אַרויס.

מיר לאָזן אַרונטער די בעטלעך און צעלייגן זיך. יעדער אויף זיין געלעגער. ס'איז דער אָנהייב פון אַ ווינטער-נאַכט. ס'איז נאָך נישט צייט צו שלאָפן. ביז שלאָפן איז נאָך דאָ אַ שעה-צוויי אָן ערך. מען קאָן לייענען, אָבער עס לייענט זיך נישט. שטיל. פאַרקלעמט שטיל. רודינס ליידיק בעטל פייניקט.

דאָס לעמפל איבער דער טיר וואָרפט אַ בלאַס ליכט. אין דער שטיל-קייט צעזשומען זיך ווי אַ בין באַסאַנאָוס פּרעפלען. קאַלאַדניק רעוועט אַרויס :

— נעם איין שטומעניש, אַ כאַלערע !

באסאַנאָו ווערט שטיל. פון דרויסן הערט זיך אַ ווינט-געוואָי. אַ שניי וויכערט, פאַלט אויף די טיף-אַריינגערוקטע שויבן פונעם פאַר-גראַטעוועטן פענצער. גיי ווייס, וואָס עס טוט זיך דאָרט — אויף יענער זייט פענצטער, אויף יענער זייט וואַנט.

17

איך ליג אויף מיין בעטל. מיינע אויגן אָנגעשטעלט צום סופיט. אַלע מיינע חושים זענען אָנגעצויגן שאַרף ביז ווייטיק : וואָס טוען זיי איצט דאָרט מיט רודינען ? וואָס טוען זיי מיט אים ? האָבן זיי אים אַריינגעזעצט נאָר אין קאַרצער, אַדער ?

שמיץ ? שמיץ ? — גאָט מיינער, שמיץ ?

- א שטייגער וואָס ?
- איך וויל הערן פון אייך, — זאָג איך.
- וועל איך אייך זאָגן וואָס מען דאַרף טאָן — זאָגט יעדניצקי.
- וואָס ?
- שלאָגן קאָפּ אָן וואַנט !
- אַ טייערע עצה, — זאָג איך מיט אויפּרעגונג.
- יעדניצקי זייט אַרויס דורך די צייַן:
- לאַזט מיך צורו.
- שטיין גיט מיך אַ צי פאַרן אַרבל און זאָגט שטיל :
- לאַזט אים אָפּ.
- מיר גייען אָפּ אָן אַ זייט און שטיין זאָגט ווייטער צו מיר :
- איר זעט דאָך, אַז עפעס איז נישט אין אַרדענונג מיט אים. ס'איז מיר אַ ווונדער וואָס ער האָט אפילו די עטלעכע ווערטער אַרויסגערעדט צו אונדז. זינט איך ליג נעבן אים מערק איך, אַז ער איז אין אַ שרעקלעכן געמיט. נאָך ערגער ווי מיין געמיט.
- וואָס מיינט איר, חבר שטיין ?
- שטיין כאַפט מיך אָן פאַר אַ האַנט :
- רופט מיך מיט מיין ערשטן נאָמען — עליק. וועט מיר זיין אַנגענעמער. לאַמיר זיין פריינט. איך בעט אייך, לאַמיר.
- אדרבה, — זאָג איך, — אדרבה. איר געפעלט מיר.
- די גאַנצע צייט שטיק איך זיך מיט זיך און האָב נישט מיט וועמען צו רעדן אָפּן. רודין איז זיכער אַ ווילער, אָבער אויך מיט אים פיל איך זיך פּרעמדלעך. מיט אייך האָב איך זיך דערפילט נאָענט.
- עס פרייט מיך. אָבער פאַרוואָס זאָגט איר, אַז אייער געמיט איז נאָך ערגער. וואָס איז מיט אייך ? — און וועמענס געמיט איז עס גוט ?
- איך וועל אייך דערציילן. אָבער נישט איצט. איצט פּיניקט מיך רודין. — וואָס טוט זיך מיט אים איצט ? האָט מען אים גענומען אין קאַר-צער נאָר, צי — — —
- די טיר פון קאַמער עפנט זיך. עס קומט אַריין דער קאַרידאָר-

רען זיך. ער קוקט אויס אויף דער מינוט ווען דער וועכטער וועט אַריינג-
קומען און אַפּשליסן די בעטלעך. ער איז מיד, אים שלעפּערט.
עליק שטיין און איך רוקן זיך צו נאָענט צו יעדניצקין. ער איז
עלטער פון אונדז, ווילן מיר הערן אַ וואָרט פון אים.
— וואָס רעכנט איר דאַרפן מיר טאָן, חבר יעדניצקי?
יעדניצקי זיצט ווידער, ווי פריער, מיטן קאָפּ אַרונטערגעבויגן,
הייבט נישט אויף דעם קאָפּ צו אונדז. ענטפּערט קוים דורך די ציין:
— פּרעגט מיך נישט.
עליק שטיין זאָגט מיט פחד:
— טאַמער חלילה — — ?
— וואָס חלילה?
— טאַמער שמיץ?
— רודין האָט מיט מיר גערעדט, אַז ער ריכט זיך אויף שמיץ, —
זאָג איך. — ער האָט מיך געבעטן איבערגעבן, אַז מיר זאָלן קיין זאך
נישט טאָן.
— איז וואָס זאָגט איר? — יעדניצקי שטעלט אָן אויף מיר זיינע
אויגן. איך דערזע אין זיי אַ שפיציק פייערל.
— איך בין דאָ אַ נייער, — זאָג איך, — און איך ווייס נאָך נישט
ווי אַזוי עס איז דאָ די פאַרבינדונג פון אייער קאַמער מיט דער צווייטער,
צי מען קאָן זיך צונגיפּרעדן —
יעדניצקי האַקט אָפּ:
— קיין שום פאַרבינדונג. און אויב יאָ, איז וואָס?
שטיין גיט צו:
— וועגן אַנדערע קאַמערן איז נישט שייך צו רעדן. אַלע אונדזערע
זענען צעוואָרפן, איזאָלירט.
יעדניצקי האַלט אָן זיין שאַרפקייט וואָס גייט איבער אין אַ בייזקייט
— איר זאָגט דאָך, אַז רודין האָט געבעטן מיר זאָלן קיין זאך נישט
טאָן. וואָס-זשע ווילט איר?
— דאָס וואָס ער האָט געבעטן איז איין זאך. און אפשר האָט ער גאָר
געמיינט מיט דעם, אַז מיר זאָלן יאָ עפּעס טאָן, — זאָג איך.

אונדז בידן. ווילסט זיך מיטאַמאַל אויספיינען? מיטאַמאַל! וואָס הייסט?
איינעם פון זייערע פאַרגלוסט זיך אויסטאַן די קייטן, דאַרף איך דערפאַר
אַפּקומען! דאַרף איך דערפאַר ווערן זיך מיט הינטיש ברויט און וואָסער!
— אין די ליי אַרײַן!

ער שפּרינגט צו צו יעדניצקין, שטרעקט זיך אויס אַנטקעגן אים
און קוקט אויף אים ווי ער וואַלט פון אים געמאַנט אַן ענטפּער. יעדניצקין
זיצט אויף זיין טומבע, דער קאַפּ צוגעבויגן צו די קני און שוויגט.
קאַלאַדניק ליאַרעמט:

— איך בין נישט מחויב צו לידן צוליב אייערע, זאַג איך!

יעדניצקין הייבט אויף דעם קאַפּ, נעמט דורך קאַלאַדניקן מיט זיינע
שאַרפע אויגן און זאַגט נישט קיין וואָרט. קאַלאַדניק טרעט נישט אָפּ. ער
שטייט אַנטקעגן יעדניצקין און טופּעט מיט די פיס און מיט די קייטן און
יאַמערט אַזש:

— נישט מחויב! איך טראָג מיינע קייטן, טאָ טראָגט אויך! שלעפּט
זיי נישט אַראָפּ פון די פיס. טראָגט! טראָגט! אַ בראַך אין די זייטן!
יעדניצקין פנים ווערט ווייס ווי קאַלד. ער שטעלט זיך אויף. אלע
אברים אין אים וואַרפן זיך. ער זאַגט שאַרף און שניידנדיק:

— גייט צו אייער פּלאַץ! איך זאַג: גייט!

קאַלאַדניק נעמט אַפּטרעטן, איז זיך מיט און שפּאַנט צו צוריק.
אַרקע גיט אים אַ נעם און ציט אים אַוועק. דאָס מאַל לאַזט ער זיך. אַרקע
זעצט אים אַוועק. קאַלאַדניק לאַזט זיך אַוועקגעזעצט ווערן. פון זיין נאַקעטן
קאַפּ קייקלען זיך טראָפּנס שווייס, רינען איבער זיין שטערן, איבער זיינע
באַקן. דורך זיין האַלדז רייסט זיך אַ שווערער קראַנקער אַטעם. ער זיצט
אַן אויסגעשעפּטער. אַרקע טרעט נישט אָפּ פון אים, מיידט אויס פון צו
קוקן אויף מיר, און ווען ער טוט אַ קוק איז זיין קוק כמעט ווי אַ שעוועמ-
דיקער.

באסאנאָו גייט אַרום די גאַנצע צייט איבערן קאַמער און טוט זיינס:
ער קוקט אַרײַן אין זיין עוואַנגעליע און שאַקלט מיט די ליפּן. דער אַלטינ-
קער, דער זיידע, זיצט נעבן זיין בעטל. די דעקלעך פון זיינע אויגן זשמו-

רודין, נישט רעכענענדיק זיך מער מיט קיין זאך, טוט אַ געשריי
אויף צוריק עקשנותדיק און נאך שאַרפּער :
— זאָג איך דאָס זעלבע : שווייגן !
דער נאַטשאַלניק ווי אַן אַפּגעברייטער גיט זיך אַ דריי צום אַרויס-
גאַנג און טוט אַ זאָג צו זיינע באַגלייטער :
— נעמט אים. און זיי — ער גיט אַ ווייז מיטן פינגער אויף אונדז :
מאַרגן איז זונטיק, נישט געבן זיי קיין זונטיק-מאַלצייטן. האַלטן זיי צוויי
טעג אויף ברויט און וואַסער. האַלטן זיי פאַרשלאָסן, אַן שפּאַציר.
די וועכטער נעמען רודינען אונטער די אַרעמס און פירן אים אַרויס.
די טיר פאַרשליסט זיך.

אַלע זעצן מיר זיך אַרונטער אויף די טומבעס אַרומגעכאַפט מיט
אַ פאַרשטיקט שווייגן. ביז דאָס שווייגן רייסט אויף מיטאַמאַל פון זיך אַליין.
דער ערשטער, וואָס רייסט אויף די אַנגסטיקע שטילקייט, איז
קאַלאַדניק. ער גיט אַ שפרונג-אויף, נעמט טופּען מיט זיין קרומען פּוס,
בראָזגען מיט זיינע קייטן, זיין מויל נעמט אַזש שווימען :
— אין דר'ערד אַריין. זונה די מאַמע. אַלע פאַר איינעם ? — איך
בין נישט מחויב צו ליידן צוליב יעדן יאַלד. נישט מחויב. ער האָט מיך
נישט געפרעגט צי ער זאָל אויסטאָן די קייטן. — אין די געדערים אַריין,
אין מאַמען אַריין.

אַרקע טוט אַ קוק אויף מיר. ער ווייס נישט וואָס צו טאָן מיט זיך.
איך כאַפּ אויף זיין קוק און ענטפער אים צוריק אַפּ מיט אַ שאַרפּן און
מאַנענדיקן בליק. עס טוט מיר הנאה וואָס אַרקע פילט זיך צוליב מיר אין
פאַרלעגנהייט, אין צעטומלונג. אַ סימן הייסט עס, אַז ער איז נאָך נישט
פאַרקרימינאליזירט געוואָרן אינגאַנצן, נאָך נישט פאַרדאַרבן געוואָרן אינ-
גאַנצן. ער כאַפּט אַרום קאַלאַדניקן און נעמט אים איינצאַמען.

קאַלאַדניק אַבער ווערט נאָך ווילדער. ער רייסט זיך אַרויס פון
אַרקעס הענט, גיט אים אַ שטויס אַפּ פון זיך, אַז יענער פאַלט נישט שיער
צו דער ערד.

— דו קריך מיר נישט אין לעבער אַריין מיט גוטינקע ריידעלעך.
פון וואָנען קומען צו דיר מיטאַמאַל די גוטינקע ווערטעלעך ? אַ בראַך צו

ארויסגעשטעקט, געפאנצערט. פון ביידע זייטן באגלייטן אים וועכטער מיט
אנגעשטעלטע רעוואלווערן אין די הענט. ער מעסט אלעמען אפ מיט
א געניט אויג און גיט א זאג כמעט איידל:

— זייט געגריסט, קינדער.

איבער דער קאמער צעטראגט זיך דער ענטפער ווי א כאר:

— געזונט ווינטשן מיר אייער ווילגעבורט!

ער שטייט א רגע, מעסט אלעמען נאכאמאל אפ מיט זיין אויג, עס
דוכט זיך, אז ער וויל שוין א קער טאן זיך און ארויסגיין. מיר אלע שטייען
און עס קלאפט אונדז דאס הארץ איבערן גורל פון רודינען. דאס הארץ
סאלט אונדז איין, ווען מיר זעען ווי ער גיט פלוצלינג א שפאן צו און שטעלט
זיך אנטקעגן רודינען פנים-אל-פנים. ער קוקט אים אן א רגע און גיט
א זאג נישט בלשון „דו“, נישט בלשון „איר“, נאר בלשון סתם:

— נו, וואס? מען נעמט און מען טוט זיך אויס אליין די קייטן פון

די פיס? הפקר, הייסט עס?

א פארטאיעטע שטילקייט.

— נו, וואס? מען נעמט אליין און מיט גיט א ווארף אראפ די קייטן

פון די פיס, ווי מען גיט הפקרדיק א ווארף אראפ צו דער ערד די ביקס

פון אונדזער גלאררייכער ארמיי?

אונדז ווערט שוין אלעמען קלאר ווהין ער צילט.

ער זאגט ווייטער:

— וואס ענטפערט מען אויף דעם? וואס ענטפערט מען? צי מען

האט נישט וואס צו ענטפערן?

זיינע אויגן שטעכן זיך אריין ווי שפיזן אין רודינס אויגן. רודין

האלט נישט אויס זיין באשלוס צו שווייגן און גיט א זאג מיט א שארף

קול, אין זעלבן טאן בלשון סתם:

— מען האט ריכטיק פארגליכן די ביקס צו די קייטן. ריכטיק פאר-

גליכן. דארף איך נישט די קייטן אזוי ווי איך דארף נישט די ביקס.

דער נאטשאַלניק ווערט בלייך. ער טוט א געשריי:

— שווייגן!

צוריקצוגעבן מיר. אָבער איך בין דאָך דער איינציקער, וואָס האָט אים אין זינען און רעכנט אים צו פאַר אַ ניינטן אַרעסטאַנט צו די אַכט. די אַנדערע טוען אפילו דאָס נישט. ער איז נישט אין זייער חשבון, אפילו ווען ער איז פאַר זיי גאַט, אַדער גאַטס זון.

16

איצט שטעלט זיך פאַר אַ שטייג, און אין שטייג שפּאַנען אַרום, אַדער זיצן, אַדער ליגן : אַכט לייבן, אַדער אַכט לעמפּערטן, אַדער אַכט בערן, אַדער אַכט וועלף, אַדער אַכט שעפּסן, אַדער אַכט שימפּאַנזעס, און צוזאַמען מיט זיי, אין אַ ווינקל, צווישן צוויי ווענט, — אַן אויפּגעהאַנגע-נער גאַט.

שטעלט זיך פאַר אַזאַ שטייג.

אַדער שטעלט זיך פאַר אַ ביסל אַנדערש : אין דער שטייג שפּאַנען אַרום, אַדער זיצן, אַדער ליגן זאַלבעאַכט : אַ לייב און אַ לעמפּערט און אַ בער און אַ וואָלף און אַ שעפּס און אַ שלאַנג און אַ קו און אַ שימפּאַנזע, און צוזאַמען מיט זיי, אין אַ ווינקל, צווישן צוויי ווענט, — אַן אויפּגעהאַנגענער גאַט.

שטעלט זיך עס פאַר.

און שטעלט זיך פאַר : מיט אַמאַל צעקלינגט זיך אַ גלאַק איבער אַלע קאַרידאָרן, און נאָכן גלאַק אַן אויסרוף :
— אויסשטעלן זיך אויף רעוויזיע !

אַלע אין קאַמער שטעלן זיך אויס אין איין הרף-עין. אַ גלייכע שורה. די כאַלאַטן פאַרקנעפּלט. די הענט אויסגעצויגן אַרונטער. די פּנימער געווענדט צו דער טיר. די טיר עפּנט זיך און עס שפּאַנט אַריין מיט האַפּערדיקע טריט דער הויפּט-נאַטשאַלניק פּון בוטירקי. אַ שלאַנקער, אַ יום-טובּדיקער. ער איז אויסגעפּוצט אין זיין שטייפּן מונדיר. זיין ברוסט

האָבן דרך ארץ פאַר באַסאַנאַוו, האָט ער אויסגעלאָזט צום הילפלאָזן, מידן און הוסטנדיקן אַלטינקן.

דער אַלטינקער אונטערצינדער אַבער, וואָס האָט שוין לאַנג, ריין און אויפריכטיק, אויסגעקערענט זיין באַגאַנגענעם פאַרברעכן, אויסגעוויינט אין דער שטיל זיינע טרערן אין חרטה און אין אמתער תשובה, נעמט אָן קאַלאַדניקס איזידעקעווען זיך באהבה, ווי אַ צוגאַב-שטראַף, און מיט זיך אויס פון צו זאָגן אַ וואָרט אַנטקעגן.

יעדעס מאָל ווען ער לייגט זיך אויף זיין געלעגער, איידער ער לייגט אַוועק זיין קאַפּ אויף דעם שטרוי-קישעלע, צלמט ער איבער דאָס קישעלע עטלעכע מאָל און נאָך דעם ערשט לייגט ער אַוועק זיין קאַפּ ווי אין ווייכע גוטע אַרעמס אַרײַן, — אַזוי דערציילט מיר וועגן אים רודין.

איז — דאָס זענען די אַכט (מיד אַרײַנגערעכנט) פאַרשווינען פון דער קאַמער אין דעם סדר ווי זיי ליגן איינער נעבן דעם אַנדערן.

אַכט פאַרשווינען, און צו זיי — ווי איך האָב שוין אונטערגעצייכנט, און איך צייכן עס אונטער נאָכאַמאָל — צו זיי, צו די אַכט — אַ ניינטער, דער ניינטער הענגט אַנטקעגן מיינע אויגן אַקוראַט אין ווינקל איבער קאַלאַדניס קאַפּ. ער הענגט אויפן צלם כמעט אינגאַנצן אַ נאַקעטער, די לענדן נאָר קוים קוים פאַרדעקט. ער הענגט אין פולער בולטקייט, דער קאַפּ אין אַ זייט, די ליפן צעווייטיקט-פאַרקרימט. די הענט פונאַנדערגע-שפרייט און צוגענעגלט. די פיס פאַרקנעכלט און אויך צוגענעגלט.

ער הענגט, און קיינער קוקט זיך נישט אום אויף אים, ווי מען קוקט זיך נישט אום אויף אונדז. ער הענגט, און עס קוקן זיך נישט אום אויף אים אפילו די אין קאַמער, וואָס דערמאנען זיין נאַמען און זאָגן תפילות צו אים. אפילו דער אַלטינקער, אפילו באַסאַנאַוו, וואָס לאָזט נישט אַרויס די עוואַנגעליע פון זיינע הענט.

דער איינציקער וואָס באַמערקט אים אויף דער וואַנט ווי ער הענגט — בין איך, דער, אין וועמען ער וועקט שטענדיק אויף פיין-גערודער אין דער נשמה, פיין און חשבון, חשבון, וואָס איך מאַן פון אים. איך מאַן און — ער האָט נישט וואָס צו זאָגן אויף דער מאַנונג מיינער. ער האָט נישט וואָס

פרעפלען. איר וועט נישט הערן פון אים קיין גראַב וואַרט. אַז ער ווענדט זיך צו אייך, וועט ער קיינמאָל נישט פאַרפעלן צו זאָגן „חברל“. פאַרמשפּט איז ער אויף 20 יאָר קאטאָרגע פאַר אַנפאַלן אין אַ דאָרף אויף אַ יידישער פאַמיליע פון פיר — אַ טאַטע, אַ מאַמע און צוויי טעכטער — און צעהאַקן זיי אַלעמען מיט אַ האַק אויף טויט.

וואַסילי קוזמין — דער זיידע, אַדער זיידעלע. ביים נאָמען האָבן אים די מיט־קאָמערניקעס קיינמאָל נישט גערופּן. — אַן אַלט פּויערל פון אַ יאָר 65, אַ גוטמוטיקער, אַ שטילער ווי אַ פּליג. אַ גרייטער צו דינען אַלעמען אין קאַמער. צו וואַשן פאַר אַלעמען די דילן. קאַלאָדניק און אויך, טיילווייז, אַרקע האָבן זיך פון אָנהויב צוגעכאַפט צו אים, צו מאַכן אים פאַר זייער משרת און אויך אַפּצוגעווינען פון אים דורך קאַרטן אפילו זיין אַרעמען פאַיאַק. ווען נישט דאָס אַריינמישן זיך פון די פּאָליטישע, וואַלטן זיי אים פשוט פאַרפּייניקט. — די קייטן אויפן זיידנס פּיס האַלטן זיך נישט גוט. זיי שלעפּן זיך שטענדיק נאָך. זיי פּלאַנטערן זיך צווישן זיינע קני און קלאַפּן איבער זיי. דער גאַרטל איבערן בויך, צו וועלכן די קייטן זענען צוגעבונדן, רוקט זיך ביים זיידעלע אַלעמאָל אַרונטער פון איבער זיינע לענדן. ליגט דער זיידע שטענדיק, ווען נאָר ער קען, אויף זיין געלעגער, מיינט אויס אַרומצושפּאַנען איבערן קאַמער. ער איז שטענדיק צונופּגע־קאַרטשעט, זעט אויס ווי אַ קינד אויף אַ גרויסן מאַטראַץ.

פאַרמשפּט איז ער אויף 5 יאָר פאַר אונטערצינדן אַ שכנס אַ שיער.

אויך ער איז קריסטלעך פרום, אַבער אויפריכטיק און רירנדיק.

אויף באַסאַנאָוו, וואָס איז געשלאָפּן אַקוראַט נעבן אים, האָט ער געקוקט מיט אַ געפּיל פון מורא, כאַטש צוזאַמען מיט אים, באַסאַנאָוו, האָט ער געליטן צרות פון קאַלאָדניקס ווילדע אכזריות. אויב צו באַסאַנאָוו האָט קאַלאָדניק סוף־כל־סוף אָנגעהויבן אַרויסווייזן איינזעעניש און אפילו דרך־אַרץ, ווייל אויב קרימינעלער סטאַזש און יחוס איז דער סטאַזש פון 20 יאָר קאַטאָרגע גרעסער ווי דער סטאַזש פון 12 יאָר, — האָט ער צום אַלטינקן תּמימותדיקן אונטערצינדער אַלץ מער און מער אַרויסגעוויזן ביטול און שנאה. ער האָט אים געברענט די טריט. די גאַנצע אָנגעלאָדנקייט פון זיין שנאה צו די פּאָליטישע און זיין גאַנצן כּעס אויף זיין געצווונגענקייט צו

פערט ער גארנישט. ער מיידט אינגאנצן אויס אריינצולאזן זיך אין א שמועס וועגן וואָס נישט איז. רודיק, אינפארמירנדיק מיך וועגן אים, האָט געזאָגט: „מיר שלאָפן בעטל צו בעטל שוין איבער דריי חדשים און נישט איך און נישט שטיין וויסן עפעס פרטימדיק וועגן אים. מיר וויסן נאָר, אַז ער איז פאַרמשפט אויף זעקס יאָר קאַטאַרגע פאַר אַגיטירן צווישן מילי-טער צו אַן אויפשטאַנד קעגן צאַר“. צוקאַפנס פון זיין שטרוי-קישן האָב איך באַמערקט ליגן שאַפענהאוערס בוך: „די וועלט ווי אַ ווילן און ווי אַ פאַרשטעלונג“.

אַנטאָן קאַלאַדניק און מיין בן-עיר אַרקע. פון זיין אַרעסט אָן איז אַרקען צוגעקומען אַ צווייטער נאַמען: בעזאיימאַני, וואָס עס מיינט — נאַמענלאָזער. ביים אַרעסטירן אים און ביים משפט האָט ער נישט געקאַנט אַנגעבן קיין פאַמיליע-נאַמען, ווייל ער האָט עס נישט געהאַט, נישט געווען צוגעשריבן צו קיין משפּחה. איז אים געגעבן געוואָרן אַ בראַדיאגע-נאַמען. קאַלאַדניק און אַרקע זענען אַרעסטירט געוואָרן צוזאַמען אַלס פערד-גנבים אין אַ בלוטיקן געשלעג מיט פויערים אין אַ דאָרף נישט ווייט פון מיין היים-שטעטל. די פויערים האָבן זיי געכאַפט אין מיטן נאַכט ווען זיי קאַלאַדניק און אַרקע, האָבן געהאַלטן ביים אַרויספירן עטלעכע פערד פון די דאָרף-שטאַלן. אין געשלעג, וואָס איז אויסגעבראַכן צווישן די פויערים און די צוויי גנבים, איז איין פויער, דורך קאַלאַדניקן, שיער נישט דער-הרגעט געוואָרן. קאַלאַדניק איז פאַרמשפט געוואָרן אויף צוועלף יאָר קאַטאַרגע און אַרקע, נעמענדיק אין אַכט זיין יונגשאַפט, אויף אַכט יאָר. כאַלימאַן באַסאַנאָו — אַ געפאַקט קיילעכדיק רוסיש מענטשל, אין עלטער פון אַ יאָר 40. אַ שטיל פאַרוואסערט פנים. האַלב אַרונטערגעלאָזטע, פרום-קוקנדקע אויגן. פון ערשטן בליק מיינט איר, אַז איר זעט פאַר זיך אַ נעבעכל, וואָס קאָן קיין צוויי נישט ציילן. ער שפאַנט אַרום איבערן קאַמער מיט רויקע קליינע ווייכע טריטעלעך. די קייטן אויף זיינע פיס באַמבלען זיך אונטער, קוים מען הערט זייער קלאַנג, אַזוי ווי אויך זיי וואַלטן געמאַכט געווען פון עפעס אַ ווייכן שטאַף און נישט פון אייזן. אין האַנט האַלט באַסאַנאָו אַ קליינע עוואַנגעליע. ער לאָזט זי קיינמאַל נישט אַרויס פון זיינע הענט. זיינע ליפן האַלטן שטענדיק אין איין שטילן

און דאָס זענען די אַכט פאַרשוּינען פון דער קאַמער אין דעם סדר ווי זיי זענען געלעגן אויף זייערע בעטלעך איינער נעבן דעם אַנדערן: ניקאַלאַי רודין, עליק שטיין און מיכאַיל יעדניצקי. די פיר פאַליטישע. אַנטאָן קאַלאַדניק, מייַן בן־עיר אַרקע, כאַלימאַן באַסאַנאָוו, וואַסילי קוזמין. די פיר קרימינעלע.

עליק שטיין — 21 יאָר אַלט, פאַרמשפּט אויף פיר יאָר פאַר געהערן צו אַ טערראָר־גרופּע. לויט דעם גאָר יונגן און שיינעם אויסזען פון זיין פנים וואַלט מען געקאַנט מיינען, אַז ער איז אַלט נישט מער ווי אַ יאָר זיבעצן. אַ ליבער שמיכל מינעט זיך אויף זיינע דינע ליפּן. ער איז אויסגעמאַגערט. באַוועגלעך. די קייטן אויף זיינע פיס, דוכט זיך, זענען שווערער פון אים אַליין, פון זיין גאַנצן אויסגעצויגענעם גוף. דער אָפּגעשוירענער קאַפּ פאַסט אים גראָד.

פון דעם ביסל אינפאַרמאַציע, וואָס ניקאַליי רודין האָט מיר וועגן אים איבערגעגעבן, ווייס איך שוין, אַז די קינדישע שמיכלדיקייט אויף זיינע דינע ליפּן שטימט נישט אינגאַנצן מיט זיין אמתן געמיט, וואָס האַלט זיך אין ברעכן אונטער שווערע, אָפּטמאַל אפילו אונטער פינצטער־פאַר־צווייפּלטע, איבערלעבונגען. רודין האָט מיר געזאָגט: ער איז אייער שכן צו דער רעכטער האַנט. קוקט אים נאָך. גיט אַכטונג אייף אים. ער נייטיקט זיך מען זאָל אַכטונג געבן אויף אים. ער איז נאָך כמעט אַ יינגל און גענומען אויף זיך אַ שרעקלעכע אחריות. „אין וואָס באַשטייט די שרעקלעכקייט?“ — האָב איך געפרעגט, און רודין האָט געענטפּערט: „ער וועט אייך אַליין מסתמא דערציילן“.

מיכאַיל יעדניצקי — אַ סטודענט, אַ פּאַליאַק, אַ יאָר 24. אַ הויכער, אַ קרעפטיקער, מיט ברייטע מאַסיווע אַקסלען. זיין לענגלעכער קאַפּ פילט זיך גערנים און זיכער אויף זיינע ביידע אַקסלען. זיינע אויגן קוקן אויף אייך שטרענג און כּמורנע, און מערער מאל דוכט זיך, אַז זיי קוקן אינגאַנצן נישט אויף אייך און נישט אויף קיינעם. זיי ווילן נישט קוקן אויף אייך. זיי קוקן אין זיך ערגעץ, און דאָס וואָס זיי זעען, קוקנדיק אין זיך, פילט זיי אַן מיט אומהיימלעכקייט און די אומהיימלעכקייט דערשרעקט אייך. אַז איר רעדט צו אים, ענטפּערט ער אייך קורץ, נישט גערן, און אַמאָל ענט־

קיין גוטער סימן. בין איך, וואָס אָן אמת, אומרויק. איך בין זיך מודה: דער געדאַנק פון שמיץ גרוילט מיך אויף. מיין זידע איז געווען אַ לייב־קנעכט און איז געוואָרן געשמיסן. געדענק איך נאָך די גרוילן אין שטוב ביי אונדז ווען מען האָט דערציילט וועגן דעם. און אַז איר ווילט קאַנט איר פּרעגן: פאַרוואָס קומט מיר אַ בעסערע דאָליע פון מיין זידן? פאַרוואָס קומט מיר? — וואָס רעדט איר? וואָס רעדט איר? — האָב איך אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט. געוואָלט זי דריקן. אָבער ער האָט זיך אַ ריס געטאָן, געכאַפט די שוואַברע און אַוועקגעלאָזט זיך מיט אַ גוואַלדיקן אימפעט וואָשן דעם דיל פון דער קאַמער.

אין מיטן וואָשן שטעלט ער זיך פּלוצלינג אָפּ און גיט אַ זאַג צו מיר: — אויב דאָס זאָל טאַקע טרעפן, בעט איך אייך איבערגעבן אַלעמען אין קאַמער מיין פאַרלאַנג: קיין זאַך און קיינעם נישט איינשטעלן צוליב מיר. נישט מאַכן קיין וועזן. איך בעט אייך עס איבערגעבן אין מיין נאַמען. איך בעט אייך. קיינער זאָל נישט ליידן צוליב מיר.

15

ביז אַוונט, ביז דער נאַכט־רעוויזיע, געשעט נישט קיין זאַך. אַלע מיט־קאַמערניקעס קומען פון דער אַרבעט. עסן אָפּ דעם אַוונט־מאַלצייט: הירזשענע קאַשע און טיי, שפּאַנען הין און צוריק איבערן קליינעם שטח פון דער קאַמער, גלעקלען מיט די קייטן און וואַרטן אויף דער רעוויזיע און אויף דער אָפּשליסונג פון די בעטלעך.

אין דער קורצער צייט באַקענט מיך רודין מיט די אַנדערע צוויי פּאַליטישע, און אַרקע באַקענט מיך מיט די אַנדערע צוויי קרימינעלע. זיין זיסער חבר, וואָס האָט זיך געלאָזט „דערקענען“ גלייך ביי מיין אַריינקומען, טוט זיינס: מורמלט ביין, וואַרפט זיך מיט זידל־ווערטער און אַלע וויילע גיט ער זיך אַ שליידער צו זיין אַרט ביי זיין בעטל.

זיי אָנגעזיפט און אַראָפּגעצויגן זיי פון די פּיס. קומט גראָד אַריין דער
וועכטער און כאַפט מיך...

— אַקוראַט דאָס זעלבע האָב איך אויך דורכגעמאַכט. — זאָג איך, און
דערצייל אים ווי איך בין געזעסן אין קאַרצער צוליב דעם. איך וויל אים
די איצטיקע ענגע רינגען אויף מיינע פּיס.

— ווען איך קום אָפּ נאָר ניט קאַרצער און מיט ענגערע רינגען,
וואָלט איך שוין געווען צופרידן, זאָגט מײן שכן.

— וואָס אַנדערש קאָן זײן? — פּרעג איך.

— שמיץ, — זאָגט רודין מיט אַ קול וואָס איך דערהער קוים.

— שמיץ?

מײן שכן קוקט אויף מיר לאַנג. זײנע אויגן זענען פול מיט טרויער.

ער זאָגט:

— יא, עס קאָן געמאַלט זײן. געווען שוין אַ פאַר פאַלן לעצטנס. איר
וויסט דאָך מסתמא, אַז מיר האָבן דאָ געהאַט מיט עטלעכע חדשים צוריק
אַ פּאָליטישן בונט קעגן דער אדמיניסטראַציע. געווען קרבנות פון ביידע
זײטן. דער רעזשים איז עטוואָס לייכטער געוואָרן. דער נאַטשאַלניק, אַז
ער קומט היינט אויף רעוויזיע רעדט ער שוין נישט צו אונדז, פּאָליטישע,
בלשון „דו“. ער דוקעט שוין נישט מער. אָבער ער וועט אויך נישט זאָגן
„איר“. רעדט ער בלשון סתם צו אונדז. דערפאַר אָבער, ווען ער פאַקט
עמיצן מיט אַ זינד און קאָן זיך קילן מיט אַ ביסל נקמה, טוט ער עס. איר
האַט דאָך שוין געזען ווי ער קומט אַריין. געפאַנצערט און מיט באַוואָפנטע
וועכטער. ער וויסט, אַז די מערסטע אונדזערע האָבן זיך אַריינגעגראָבן אין
זיך. פונדעסטוועגן איז ער געפאַנצערט. וואָס שייך מיר, וויסט ער פאַרוואָס
איך בין אַרעסטירט און ער דערלויבט זיך נישט איין מאָל צו געבן מיר
פּערזענלעך אַ שטאָך. ער איז געווען אַליין אַן אָפיצער אין דער אַרמיי, —
האַב איך דאָך, הייסט עס, באַליידיקט זײן אַרמיי.

— פאַרוואָס זשע אָבער זאָלט איר מײנען אַז ער וועט איך געבן

אַ גרעסערע שטראַף ווי קאַרצער?

— ווען קאַרצער, וואָלט מען מיך שוין אינדערפרי גענומען. דאָס

וואָס מען האָט מיך נאָך בײז איצט נישט גענומען אין קאַרצער איז נישט

— יא, ער וויסט.

רודינס אויגן האבן אויפגעלויכטן יעדעס מאל ווען ער האט נאָר דערמאָנט טאַלסטאַיען. אין מיר, אַבער, מוז איך מודה זיין, האָט דער אופן ווי אַזוי ער רעדט אַרויס טאַלסטאַיס נאָמען אַרויסגערוּפן אַ פאַרדרוס. געוויס נישט אויף אים, אויף דעם פאַרמשפטן, ערלעכן, ריינעם דאַרפֿס־מענטשן, נאָר אויף טאַלסטאַיען, אויף דעם גראַף, וואָס, נישט געקוקט אויף אַלע זיינע גרויסע און טראַגישע וואַנדלונגען און זוכענישן, זיצט ער דאָך אין זיין „יאַסנאַיאַ פּאַליאַנאַ“, און דאָ — זיין וואַנדערלעכער נאָכפּאַלגער וואַלגערט זיך אויף קאַטאַרגע. איך האָב עס, פאַרשטייט זיך, נישט אַרויס־געזאָגט פאַר מיין שכן. אין דער מינוט וואָלט עס נישט געווען טאַקטיש פון מיר. איך האָב נאָר געזאָגט :

— איר האָט אים שטאַרק ליב — טאַלסטאַיען, בין איך זיך משער.

— נישט נאָר ליב, איך פאַרגעטער אים.

— פאַרשטייט זיך, אַז איר האָט געלייענט אַלע זיינע ווערק.

— געוויס. אַלע. אַלע. איר האָט דאָך אים אויך געלייענט מסתמא.

— יא, ווי אַ קינסטלער איז ער גרויס און וואַנדערלעך.

— צי נאָר ווי אַ קינסטלער ? — איז מיין שכן נישט געווען

באַגנוגנט. — צי איז ער נישט דער פולער אויסדרוק פונעם געוויסן פון אונדזער גאַנצער רוסישער ערד ?

— פון וואַנען נעמט איר, אַז טאַלסטאַי וויסט פון אייער אַרעסטירט

זיין און פאַרמשפט ווערן ?

— איך האָב געהאַט אַ בריוו פון אים. די גרעסטע מתנה וואָס דאָס

לעבן האָט מיר ווען געקאָנט ברענגען. — איך האָלט דעם בריוו זיינעם ווי אַן אוצר.

— ווי איך זע, זענט איר שוין היפש אַריינגעזעסן אין אייער זעקס־

יאַריקן טערמין, ווייל איך זע שוין נישט קיין קייטן אויף אייערע פיס.

— גראַד דאָס נישט. איך בין ערשט אין קייטן־טערמין.

— ווו־זשע זענען אייערע קייטן ?

— צוליב דעם טאַקע בין איך היינט אַביסל צעטומלט. פאַריקע

נאָכט האָט זיך מיר פאַרוואַלט שלאָפן אַ פאַר שעה אָן די קייטן, האָב איך

מקיים צו זיין די אמתע קריסטלעכקייט, נישט אנטקעגנצושטעלן זיך דער רשעות. איך באַטאָן, חבר: די אמתע.

איך האָב, נישט ווילנדיקערהייט, אליין נישט וויסנדיק פאַרוואָס, אַנגעשטעלט מיינע אויגן אויף דער יעזוס־איקאָנע וואָס איז געהאַנגען אַנטקעגן, אין ווינקל פון דער וואַנט. שאַרף געקוקט אויף דעם געקרייציקטן. עפעס אין מיר האָט גרויליק אַ ציטער געטאָן. אפשר צוליב מיין שכנס באַטאָנען דאָס וואַרט אמתע. מיין שכן האָט עס באַמערקט.

— איר האָט נישט ליב קריסטוסן?

— נישט שייך צו רעדן וועגן ליב האָבן אים. — נישט שייך. ווי אַ ייד האָב איך אַ באַזונדערן חשבון מיט אים. איר ווייסט דאָך עס מסתמא. אז ער הענגט ווי אַ גאָט שרעקט ער מיך. כ'האָב מורא פאַר אים. איז נישט שייך צו רעדן וועגן ליב האָבן אים. אַנדערש, ווען איך קוק אויף אים ווי אויף אַן אַרעסטאַנט. ווען ער הענגט ווי אַן אַרעסטאַנט.

— אַרעסטאַנט? דאָס איז מיר גאַרנישט אינגעפאַלן. אזוי מאַדנע

און אזוי פשוט. אַרעסטאַנט? אַבער אַ געטלעכער אַרעסטאַנט!

— אין וואָס איז באַשטאַנען די באַשולדיקונג קעגן איך? — ווענד

איך אָפּ דעם געשפרעך אין אַן אַנדער ריכטונג.

— מען האָט מיך צוגענומען אין מיליטער־דינסט. איך האָב געמוזט

פאַרלאָזן מיין דאָרף וואָס איך האָב ליב, די משפחה מיינע, די ערד, מיט וועלכער איך בין צונויפגעוואקסן, און אריינקריכן אין אַ מיליטער־קאָזאַר־מע. מען האָט מיך, צוזאַמען מיט אַ גאַנצער ראַטע נייע זעלנער, אַרויסגע־פירט לערנען די תורה פון שיסן, געגעבן מיר אַ ביקס אין דער האַנט. האָב איך אַ וואַרף געטאָן די ביקס צו דער ערד און געזאָגט: איך בין אַ טאָלסטאַיאַנער. איך אַנערקען נישט קיין מיליטער־דינסט. איך בין קעגן מלוכה, קעגן מלחמה, קעגן אַרמייען. מען האָט מיך גלייך אַרעסטירט און געמשפט דורך אַ קריג־געריכט. — מען וואַלט מיך פאַרמשפט אויף גאָר אַ לאַנגן טערמין, אפשר אויף פופצן יאָר. אַבער איך בין אַפגעקומען נאָר מיט זעקס יאָר. איך האָב אַ חשד אַז זיי, די ריכטער, האָבן זיך געשראַקן אַביסל פאַר טאָלסטאַיס נאָמען.

— און טאָלסטאַי אליין ווייסט וועגן אייער פאַל?

רודין זאָגט ווייטער :

— איך האָב זיך מיט גרויס אינטערעס צוגעקוקט ווי אייער בן-עיר
האָט אייך באַגעגנט מיט אַ שמחה און ווי זיין מיט-חבר אין זיין קרימינאַל-
פּראָצעס האָט זיך אַרױפגעוואָרפן אויף אים, און אויך אויף אייך כמעט,
מיט זיין רציחהדיקער גראַבֿקייט. אָט האָט איר גלייך אַ מוסטער ווי אַזוי
אַ טיפישער קרימינאַלניק, אַ קרימינאַלניק אין כאַראַקטער, וויל הערשן,
וויל טעראָריזירן. אָבער ער מוז זיך צאמען. מיר לאָזן אים נישט. אייער
בן-עיר איז אונטער זיין השפּעה. ווייזט אויס, אַז ער איז פון אים פאַרפירט
געוואָרן אויך אין דעם פאַרברעכן וואָס זיי זענען בשותפות באַגאַנגען. —
קאַלאַדניק הייסט ער. ער וויל פּראַווען איוואַנסטוואָ. איר האָט געזען דעם
אַלטינקן אויפן בעטל ביי דער טיר — זיידע, רופן מיר אים — אַ נעבעך-
פּויערל, וואָס איז פאַרמשפּט געוואָרן אויף פינף יאָר פאַר אונטערצינדן
אַ שכנס שטוב אין אַ קריגעריי צווישן זיך, — דערגייען זיי אים ביידע די
יאָרן — דעם אַלטינקן. אָבער ער, דער אַלטינקער — דער שוואַכניקער —
איר דאַרפט זען ווי גבורהדיק ער האַלט זיך קעגן זיי מיט זיין שטילקייט.
מיט זיין שווייגעוודיקייט. — אַנטקעגן וואָס דערצייל איך עס אייך? —
אַנטקעגן דעם, וואָס דער געמיינער שטאַרקער איז נישט אַלעמאַל דער
שטאַרקער, — און זאָל עס זיין אויך פאַר אייך אַ טרייסט — —

— וואָס מיינט איר — אויך פאַר מיר?

— איך מיין — פאַר אייך, ווי פאַר אַ ייד. אַ ייד איז דאָך דער
סימבאָל פון דעם שוואַכן אין דער וועלט.

ער האָט אַריבערגעבויגן זיין קאָפּ איבער זיינע קני און ער האָט
אויסגעזען ווי אַן אַריינגעזונקענער אין עפעס אַ טיפעניש —

— וואָס איז מיט אייך? — שטיי איך צו צו אים. — איר זעט אויס
צעטראָגן און אומרויק. —

— יאָ, ס'איז אמת. איך בין אומרויק היינט.

— מעג מען אייך פּרעגן פאַרוואָס איר זענט געוואָרן אַרעסטירט?

— זיכער מעגט איר, זיכער. — רודין האָט אויפגעהויבן זיין קאָפּ.

— איך בין אַ טאַלסטאַיאַנער. אַן אַנהענגער פון טאַלסטאַיס לערע ווי אַזוי

איך דערצייל אים בקיצור וועגן זיך.

ער רעאגירט מיט התפעלות :

— איר זענט פון „בונד“? איך האָב גערן דעם „בונד“. זייער גערן.

דערהויפּט, ווייל ער איז קלאָר און אויסגעשפּראַכן קעגן טעראָר.

איך כאַפּ נישט אויף לכתחילה זיין התפעלות.

— דאָס איז נישט די איינציקע מעלה פון „בונד“ — זאָג איך.

— איך ווייס, איך ווייס. אָבער ביי מיר איז טעראָר און בכלל דער

גאַנצער ענין ווי אַזוי צו באַקעמפּן די רשעות אויף דער וועלט — ביי מיר

איז דאָס די הויפּט־זאַך, דער סאַמע עיקר פון מיין איבערצייגונג. יאָ, דער

ווי אַזוי. — איר וועט זיך באַקענען מיטן חבר צו אייער רעכטער זייט, מיטן

חבר עליק שטיין, וועט איר ערשט דערפילן דעם גייסטיקן אומגליק וואָס

טעראָר ברענגט. — איר קוקט מיך אָן, זע איך. איר קוקט מיך אָן משונה.

אַנטשולדיקט וואָס איך פאַררעד זיך. נישט געזאָגט אייך נאָך אפילו ווי

איך הייס. ניקאַלאַי רודין איז מיין נאָמען. פאַרמשפּט אויף זעקס יאָר

קאַטאָרגע.

— מעג איך אייך פרעגן צו וואָס פאַר אַ פאַרטיי איר געהערט ?

— אוודאי מעגט איר פרעגן. מען קאָן זאָגן, אַז צו קיין פאַרטיי.

מיט מיינע סימפּאַטיעס געהער איך צו די סאַציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן.

איך קום פון דאַרף. נישט ווייט פון מאַסקווע. בין אַ פּויער. שטאַם פון

פּויערים. געפּעלן מיר די עס־ער פאַר זייער פּאַלקישקייט, פאַר זייער פאַר־

שטיין דעם רוסישן דאַרפ־מענטש. איך בין אָבער מיט מיין גאַנצער

נשמה קעגן זייער וועג פון טעראָר. — איר האָט, זאָגט איר, געלייענט

שוין דאַרווינען. איך ווייס נישט ווי איר, אָבער איך בין לחלוטין נישט

מסכים מיט דעם געדאַנק, אַז דער שטאַרקער אין דער נאַטור איז געווען

דער אייביקער זיגער איבערן שוואַכן. — אַט באַטראַכט איך זיך פאַר

אַ שוואַכן, פאַר גאַר, גאַר אַ שוואַכן, און דאָך בין איך איבערצייגט אין מיין

נצחון איבער אַלע שטאַרקע.

איך הער זיך צו דעם אופן ווי מיין שכן ניקאַלאַי רודין רעדט

מיט אַזאַ אימפעט און פּיל, אַז עפעס אַ נישט־געוויינלעכער אומרו רעדט

פון אים אַרויס.

דורכגענומען געוואָרן מיט אַ ווידערווילן צום געדאנק, אַז איך בין אַן אַפּשטאַמלינג פון אַראַנגוטאַנג. איך האָב נישט געקאַנט אַנגעמען, אַז עס איז דאָ אַ קרובהשאַפט צווישן מיר און דעם אַף. איצט, אין דער רגע, האָט מיך דאָס בילד כמעט ווי אמוזירט. ס'האַט אַ בלענד געטאַן פאַר מיר אַ זוניקער בוים מיט גרויסע צווייגן און ס'האַט אַ ווייע געטאַן אויף מיר אַ וואַרעמ־קייט פון אַ האַריקן גוטמוטיקן גוף, וואָס טאַנצט אַרום פריי, פריי, פריי. — — — דאָרף נישט שייַערן קיין קופּערנע קעסעלעך. — — — דער שכן מיינער ענדיקט זיין אַרבעט און זעצט זיך נעבן מיר. איך טו אַ זאַג, אין אַנגעשטרענגטער גערנקייט מיינער צו פאַרפירן אַ שמועס מיט אים :

— אַנטשולדיקט, כ'האַב פאַרנומען אייער בוך —
— אַ, עס מאַכט נישט, איר קאַנט האַלטן דאָס בוך, חבר. איך בין שוין פאַרטיק מיט דעם.

— איך האָב עס שוין אויך געלייענט, — זאַג איך, — אַבער עס שאַדט נישט אַפּצופרישן עס אין זכרון.
דער שכן, אומגעריכט פאַר מיר, לייגט אַרויף אַ האַנט אויף מיין אַקסל און זאַגט ווייך, פריינטלעך :

— ווי אַ נייער אין קאַמער ביי אונדז זייט איר, זע איך, אַביסל צעטראַגן. אַבער איר זענט צווישן אייגענע. פון דעם טשיקאָון שמועס מיט אייערן נישט־דערוואַרטן בן־עיר האָב איך גלייך פאַרשטאַנען, אַז איר זענט אַן אונדזעריקער, אַ פאַליטישער. אַלע ביי דער זייט וואָנט זענען אונדזעריקע. זענען מיר איצט זאַלבעפּערט.

— איך דאַנק אייך פאַר דער חברשאַפט, — זאַג איך. — גוט צו האָבן פאַר אַ שכן אַ וואַרעמען מענטשן. איר זאַגט : איך בין אַביסל צעטראַגן. יאַ. ס'איז אמת. אַבער אויף אייך באַמערק איך שיער נישט ווי אַ שווערע אומרויקייט. איך קוק אייך נאָך. עפּעס אַ סיבה ? —

— יאַ. אַבער נישט איצט וועגן דעם. אגב, מיר רעדן ווי מיר וואַלטן שוין פון לאַנג געווען באַקאַנט און מיר ווייסן דאָך אפילו נאָך נישט איינער דעם אַנדערנס נאָמען. מעג איך וויסן ווי איר הייסט און פאַרוואָס און אויף ווי לאַנג פאַרמשפט ?

דער מיטן בלאַנדן בערדל און פענסנע אויף די אויגן שטייט אויף די קני אין אַ ווינקל ביי דער טיר און שייערט מיט געלן זאָמד די צוויי קיפערנע קעסעלעך, פון וועלכע די קאמערניקעס עסן, צו פיר פון איין קעסעלע, מיטיק און אַוונט-זופ. ער שייערט מיט אייפער, מיט ענערגיע, ביז די קעסעלעך בלאַנקען. אַזוי איז דער פאַרלאַנג פונעם הויפט-וועכטער; די קעסעלעך מוזן בלאַנקען.

אַז ער ווערט פאַרטיק מיט די קעסעלעך, נעמט ער וואַשן דעם שטיינערנעם דיל פון דער קאַמער. אַזוי איז דער פאַרלאַנג פונעם הויפט-וועכטער: דער דיל מוז בלאַנקען. דער דיל מוז געוואַשן ווערן אַמווינציקסטן דריי מאָל אַ טאַג, און אַמאָל מער ווי דריי מאָל. שפירט זיך דעריבער אַ שטענדיקע פייכטיקייט אין קאַמער און איז גורם נישט איין פאַרקילונג. אָבער אַזאַ איז די רייניקייט-טעאָריע פונעם הויפט-וועכטער: דער דיל מוז אויסקוקן שטענדיק ווי געוואַשן. דער דיל מוז בלאַנקען.

איך זיך אויף דער טומבע און קוק ווי דער שכן מיינער שייערט און וואַשט און עס גיסט זיך אים שווייס איבער די באַקן. פון די פריערדיקע צוויי וואַכן קאראַנטין ווייס איך שוין דעם טעם פון אַזאַ מין שייערן און וואַשן. איך באַט אַן מיין הילף, אָבער דער שכן מיינער זאָגט איידל: אַ דאַנק. דעם ערשטן טאַג אין קאַמער מעגט איר רוען. איר וועט נאָך שייערן, חבר. מאַרגן טאַקע וועט זיין אייער ריי.

די גאַנצע צייט וואָס איך קוק אים נאָך, זע איך אַ שווערע אומרויקייט אויף זיין פנים. ער בלייבט אַלע וויילע, אין מיטן דער אַרבעט, שטיין ווי פאַרגליווערט אויף אַ רגע, גיט אַ צוק מיטן גאַנצן קערפער און נעמט זיך ווידער צו דער אַרבעט. איך וויל אים וואָס פרעגן, אָבער איך האַלט זיך אָפּ. אויף זיין טומבע, זע איך, ליגט אַ בוך: „דער אָפשטאַם פון די מינים“ פון דאַרווין. איך האָב עס שוין געהאַט געלייענט מיט אַ יאָר צוריק. איך נעם בלעטערן און טו זיך אַריין אינעם בילד-אויסזען פון דעם אַראַנגו-טאַנג. ווען איך האָב עס געזען און געלייענט צום ערשטן מאָל בין איך

דער קאמער, הויכע ווענט, פול מיט אפגעשיילטן קאלן. איין פענצטער. היפש לאנג. דורך די גראטעס פונעם פענצטער האט אריינגעשיינט די זון אין קורצע איבערגעהאקטע שטראלן. איך האב מיט פרייד געקוקט אויף די שטראלן. איך האב זיי נישט דערווארט. זענען זיי געווען ווי אן אנטפלע- קונג. איך האב נאכאמאל, — צום וויפלען מאל ? — געווארפן מיינע אויגן איבער די אויסגעצויגענע קאמערניקעס און נאכאמאל געזען זייער צאל. אינאיינעם מיט מיר — אַכט.

פיר אויף איין זייט, און פיר אויף דער צווייטער זייט — ביי דער אנטקעגנדיקער וואנט. און איינער אַ ניינטער — אין דער הויך אין טונקעלן ווינקל: אין דער הויך איבער אלעמענס קעפ — צוגעקלאפט צו אַ פירי קאנטיקער ראם-איינפאסונג — אַ געשניצטער יעזוס. — בולט אין זיין גאנצער געקרייציקטקייט. די הענט אויסגעשפרייט אין דער ברייט. דער קאפ פארווארפן אַן אַ זייט. די פיס אויפגעקנעכלט-פאָרדרייט.

הייסט עס — ניין. אַכט אַרעסטאָנטן און נאָך איין אַרעסטאָנט איז ניין. אַכט אויף בעטלעך און איינער אויף דער וואַנט.

אין אַ סך קאמערן שוין געטראָפן זיך מיט אים, מיטן געקרייציקטן. כ'קוק זיך צו צו אייניקע פון די אַכט ווי זיי ליגן צונויפגעדרייט. די קעפ פארווארפן אַן אַ זייט. אַקוראט ווי דער קאפ פונעם ניינטן.

נעבן מיר, צו מיין לינקער האַנט, ליגט אַ יונגערמאַן מיט אַ קורץ בלאַנד בערדל און מיט ברילן אויף די אויגן. ער האָט דעם אַנבליק פון טשעכאַוון. איך וויל נעמען פאַרפירן אַ שמועס מיט אים אויסצוגעפינען פרטים וועגן אַלע מיט-קאמערניקעס. עפנט זיך די טיר. עס קומט אַריין דער וועכטער און רופט צו דער אַרבעט. ער שליסט צו די בעטן צו די ווענט. אַלע גייען אַרויס. איך בלייב, וויל כ'בין נאָך נישט צוגעשריבן צו קיין ווערקשטאַט, און אויך דער שכן מיינער מיטן אַנבליק פון טשעכאַוון בלייבט. ער, דער שכן מיינער, איז היינט דער קאמער-אויפפאַסער. טוט מיר שטאַרק הנאה וואָס איך בלייב מיט עמיצן אין קאמער.

— נו, האָט ער דיך אַ סך אויסגעלערנט? קריך נישט צו זיי, צו די יחסנים. צויג די מאַמע דיינע.

— וויפיל מאָל האָב איך דיר געזאָגט, קרומער הונט דו איינער, אַז דו זאָלסט מיין מאַמען נישט שילטן.

ער גיט אַ שפּאַן צום געשטופלטן פאַרשוין און זיינע אייגענע קייטן צעליאַרעמען זיך. דער פאַרשוין אָבער שיפעט:

— נישט נאָר דיין נאַמע שילט איך — איך שילט אַלע מאַמעס. אַלע, און זינט ווען ציטערסטו עס איבער דיין מאַמען? איך קען דאָך דיך. איך ווייס דאָך וויפיל שטיינער דו האָסט געוואָרפן אין דיין מאַמעס פענצטער. ביסט דאָך געגאַנגען מיט מיר אויף דער „אַרבעט“, כדי אָפּצוטאָן דער צויג דיינער.

קאלאדניק האָט אַזש אַ שפרונג געטאָן מיט זיינע צעקלונגענע הינ-קענדיקע פיס, אַ וואָרף געטאָן זיך אויף זיין בעטל און געבליבן ליגן מיטן הינטן אַרויף.

— אַט אַזוי איז ער מיין חבר, מיין שותף, האָט אַרקע געשטאַמלט.

— נו, מיר וועלן נאָך צייט האָבן צו רעדן, האָב איך געזאָגט. און קריגן זיך מיט אייער חבר צוליב מיר דארפט איר נישט. איך זע דאָך, אַז ער איז שטאַרקער פון איך.

אַרקע טוט פּלוצים אַ פּרעג:

— פאַרוואָס אירצט איר מיר? איר האָט דאָך מיר אַמאָל נישט געאירצט, און מיר איז עס געווען צום האַרצן.

— מאלע וואָס אַמאָל, זאָג איך. איצט זענט איר דאָך שוין אַ מאָן. העכער פון מיר. אַן אויסגעוואקסענער.

— איך געפעל איך נישט?

— לאָמיר עס דערווייל לאָזן, אַרקע. וווּ איז אייער פּלאַץ?

— אַט דאָ נעבן מיין חבר אַנטאָן.

אַלע קאמערניקעס האָבן זיך צוערשט איבערגעקוקט מיט חידוש אויף דער גאַנצער סצענע, דערנאָך אויפגעגעבן דאָס חידושן זיך. יעדער האָט זיך אויסגעצויגן אויף זיין בעטל און געלעגן און געשוויגן. איך האָב זיך נישט געלייגט. געזעסן אויף מיין טומבע. באַטראַכט דעם אויסזען פון

קיין סימן מער אויף אים פון דער אמאליקער אָנגעברוינטקייט, צעגיסט זיך אַ מטושטשער שמייכל. די בלויקייט פון זיינע אויגן אָבער איז, דוכט זיך מיר, נאָך שטאַרקער ווי אמאָל. ער זאָגט ווי מיט אַ פאַרשעמט קול :

— דאָס זעלבע וואָס איר, לערער.

— אַ פּאַליטישער ?

— ניין, דאָס גראָד נישט.

— פאַרוואָס-זשע זאָגט איר, אַז דאָס זעלבע וואָס איך ? איך בין דאָ

פּאַליטיש.

אַרקע לאַזט אַרונטער די אויגן און זאָגט :

— אוודאי ווייס איך, אַז איר זענט אַ פּאַליטישער. אָבער איך מײן

— מיר זענען אין דער זעלבער טורמע, לערער.

— דאָס איז טאַקע ריכטיק, זאָג איך, מיר זענען טאַקע אין דער

זעלבער טורמע. אָבער פאַרוואָס רופט איר מיך אויך איצט לערער ? איר

האַט דאָך מיך נישט געפּאָלגט. איך האָב געוואָלט לערנען מיט איך —

זענט איר פאַרשווינדן.

— איר זענט גערעכט. איך וועל נישט רופן מער.

— נו, נו, דאָס איז נישט וויכטיק. — אויף לאַנג פאַרמשפט ?

— אויף אַכט יאָר.

אַרקע גיט דערביי אַ ווייז מיט אַ האַנט צום בעטל נעבן פענצטער

אויף אַ פאַרשוין מיט אַ געשטופלט מיאוס פנים, מיט אַרויסגעפּאַלענע,

אַדער אַרויסגעהאַקטע, פּאָדערשטע ציין, און זאָגט :

— צוזאַמען מיט אים אין איין „דיעלע“, צוזאַמען געמשפט געוואָרן.

אַנטאָן קאלאָדניק הייסט ער.

אַנטאָן קאלאָדניק, מיט איין פּוס קירצער פּונעם צווייטן, הינקט צו

מיט אַ געבראַזג פון זיינע קייטן און שיפעט אַרויס מיט ווילדן כעס :

— דו דערמאַנסט מיין נאָמען, הער איך, פאַר אַ פרעמדן יאָלד. וואָס ?

אַ פּאַליטישער ?

— אוודאי אַ פּאַליטישער, זאָגט אַרקע טראַציק. מיינער אַ לערער

געווען.

געשטאַלט, צו וועמען איך האָב געקאָנט אָנווענדן בפועל ממש מיין יונגע בענקשאַפט אַרויסצוווייזן מענטש-ברודערשאַפט. אַרקע איז געווען פאַר-ווילדעוועט און פאַרגרעכט. נישט געקענט קיין צורת אות. האָט קיינמאָל קיין חדר נישט פאַרזוכט. פונדעסטוועגן איז אויף זיין פול און אָנגעברוינט פנים געווען אויסגעגאַסן שיער נישט אַ שיינע איידלקייט. דערהויפּט האָבן מיך דורכגענומען זיינע אויגן. גרויסע און בלויע. געווען אין זיי אַ וועלט מיט טרויער. געווען אין אים אַליין עפעס פון אַ פאַריאַגטער חיה אינאיינעם מיט אַ מילדקייט פון אַ קינד וואָס זוכט צערטלעכקייט. ער האָט זיך בלב ונפש צוגעבונדן צו מיר, דערפילנדיק מיין אינטערעס צו אים. מיין וואַרעמע התקרבות. ער איז געווען אין איין עלטער מיט מיר, אפשר מיט אַ יאָר יינגער. ווען נאָר ער איז פריי געווען פון זיין זאַמד-פירעריי, פלעגט ער מיך אויסזוכן און בעטן מיך איך זאָל גיין מיט אים איבער די דאַרפישע פעלדער און וועלדער. איך האָב עס גערן געטאַן. איך האָב אָנגע-ווענדט אַלע מיטלען צוצוציען אים צו די קינדער, מיט וועמען איך האָב געלערנט, און די קינדער צו אים, איינגערעדט אים צו מסכים-זיין איך זאָל אים לערנען עברי, ליינען און שרייבן. ער האָט מסכים געווען און מיך שטענדיק גערופן נישט אַנדערש ווי נאָר לערער. — און מיטאַמאָל, אין איין שיינעם טאָג, איז ער פאַרשוונדן פון דאַרף, נישט געזאַגט מיר פריער קיין וואַרט וועגן דעם. נישט געזעגנט זיך מיט מיר. פאַרשוונדן און נישט געוואָרן. און מער האָב איך אים נישט געזען. און אַט, נאָך אַן אַפגאַנג פון אַ יאָר זעקס, — אַט איז ער דאָ אין בוטיק-קאַמער! אַן אויסגעוואקסע-נער, אַ דאַרער, מיט קייטן אויף די פיס, אַ קאַטאַרוזשנער תושב, און ער איז מיך מקבל פנים מיט התפעלות, כאַפט מיך אַרום און דריקט מיך צו זיך. איך קאָן קוים קומען צו זיך פון איבערראַשונג. איך דערפריי מיך מיט דער מאַדנער אומגעריכטער באַגעגעניש. עס לויפט מיר אַבער גלייך דורך אין מוח אַ פראַגע: איז אַרקע אַ פאַליטישער? און גלייך ווערט מיין פראַגע פאַרטונקלט מיט אַ ספק. מיין האַרץ זאַגט מיר, אַז נישט. איך פּרעג אַ מבולבלער:

— אַרקע, וואָס טוט איר דאָ?

אויף אַרקעס פנים, וואָס איז איצט אויסגעצויגן און בלייך, — נישטאַ

אָבער איך פאַרלויף פאַראויס, איידער איך האָב נאָך רעכט נישט
 כאַרנומען מיין פּלאַץ, מיין בעטל און מיין טאַבורעט, צווישן די בעטלעך
 פון די צוויי צוגעלאָזטע חברים־שכנים, איידער איך האָב נאָך רעכט אפילו
 נישט אַרומגעקוקט זיך. יא, איך פאַרלויף צו פרי, איידער נאָך איך דערצייל
 וועגן מיין סאַמע אַריינטריט אין דער נייער בוטירק־קאַמער.
 און גראַד ביים סאַמע ערשטן אַריבערטערטן די שוועל פון דער
 נייער קאַמער לעב איך איבער אַן איבעראַשונג. איך שטיי נאָך כמעט מיט
 מיין טאַרבע־זעקל אין האַנט און, ווי דער שטייגער ביים אַריינקומען אין
 אַ נייער סביבה, אין אַ געמיט פון פאַרלירנקייט — ס'איז געווען נאָך
 מיטיק, ווען אַלע קאַמערניקעס האָבן זייער אַפּרו־שעה און די בעטלעך
 זענען אַראָפּגעלאָזט — ערשט איינער פון די קאַמערניקעס לויפט צו צו
 מיר, כאַפט מיך אַרום און, אויסער זיך פון שמחה, רופט ער אויס מיין
 נאָמען. איך שטיי אַ געפּלעפטער און גלייב נישט מינע אויגן. איך זע פאַר
 זיך גלייך: ס'איז דאָך אַ פאַרשוין פון מיין היים־שטעטל — אַרקע דער
 ממזר! אַ פאַרלאָזן, פאַרוואַגלט בחורל, וואָס האָט זיך, בשעתו מיט אַ יאָר
 זעקס צוריק, אַרומגעוואַלגערט איבער די גאַסן פון שטעטל. אַן אַפּגערי־
 סענער, אַן אַפּגעשליסענער, און איז געווען צו שפּאַט אין די אויגן פון אַלע
 יינגלעך און צו הפקר אין די אויגן פון אַלע דערוואַקסענע. אַלע האָבן
 געוואַסט, אַז זיין מאַמע, אַ פרוי פון אַן אַרעמען בעל מלאכה, וויל זיך נישט
 לאָזן דערקענען צו אים, לייקנט, אַז ער איז אירער, וויל אים נישט צולאָזן
 צו זיך, אַרויפלאָזן אים אויף איר שוועל. — דורך אַ צופאַל האָט זיך
 געמאַכט, אַז איך זאָל זיך, איינמאַל אין אַ זומער, טרעפן מיט אים אין
 אַ דאָרף, נישט ווייט פון שטעטל וווּ איך בין געווען אויף אַ לערער־קאַנדי־
 ציע, און ער — אַ באַרוועסער, האַלב־נאַקעטער און האַלב־הונגעריקער
 זאַמד־פירער, אַ פאַרדונגענער צו איינעם פון די דאָרפסלייט. איך האָב
 געקראָגן אַ שוואַכקייט צו אים, אי פון רחמנות־וועגן צו אים, אי צוליב
 דעם וואָס זיין גאַנצע געשטאַלט האָט מיך פאַראינטריגירט. איך בין שוין
 געווען אַנגעלייענט מיט ווערק וועגן ליידיקע, וועגן אַרויסגעשטויסענע
 פון לעבן, בין שוין געווען דורכגענומען מיט ראַמאַנטישע הומאַניסטישע
 אידעען. איז אַרקע דער זאַמד־פירער געווען פאַר מיר ווי אַן אַנטפּלעקטע

דעם אופן צוזאמענלעבן פון די אַרעסטאַנטן אין די קאַמערן צווישן זיך, זייער אויפפירן זיך צווישן זיך און זייער אָנפירן מיט דער אינעווייניקסטער קאַמער-באַלעבאַטישקייט, האָט די קאַטאָרגע-אַדמיניסטראַציע איבערגעלאָזט פאַר די אַרעסטאַנטן אַליין. די גרויסע צאַל פּאָליטישע, האָב איך שוין איינמאַל פאַרנאַטירט, האָט געוויקט, אַז דער לעבן-טדר אין קאַמער זאַל אָנגעהאַלטן ווערן אין גלייכער דעמאָקראַטישקייט, עס זאַל נישט דערלאָזט ווערן קיין אויסנוצונג פון איין אַרעסטאַנט איבערן צווייטן. כ'האַב שוין אויך פאַרנאַטירט אַז נישט אַלעמאַל האָט זיך עס איינגעגעבן. איבער-הויפט, ווען ווער פון די קרימינעלע איז געווען פון יענע איינגעזעסענע „טורמע“-פייגל מיט דעגענערירטע נטיות פון אַ שטאַרק „איוואַן“ צו וועלן הערשן איבער אַ צווייטן קרימינעלן — אַ שוואַכערן פון זיך.

צו דערפילן זיך מער-ווייניקער היימיש מיט תושבים פון אַ נייער קאַמער, דערהויפט פאַר איינעם וואָס איז שוין אין טורמע עטלעכע יאָר און איז אויסגעווען שוין אין אַ סך קאַמערן, נעמט נישט צו לאַנג; בפרט ווען די קאַמער איז אַ קליינע, עס נעמט נישט צו לאַנג אפילו פאַר איינעם וואָס איז אין זיין טבע, ווי דער שרייבער פון די שורות, אַ צוריקגעהאַל-טענער. דאָס שטענדיקע זיין פאַרמאַכט צווישן פיר ווענט טרייבט יעדן איינעם, אפילו דעם גרעסטן שוויגער און אין זיך פאַרשלאָסענעם, אַרויס-צוקריכן פון זיין שווייגעוודיקייט, עפעס צו דערציילן דעם שכן זיינעם וועגן זיך און אורדאי צו וועלן הערן דעם שכן רעדן און דערציילן.

דאָס מאָל איז מיר דאָס צוזאַמענלעבן זיך מיט די תושבים פון דער נייער קאַמער אָנגעקומען לייכטער ווי ווען נישט איז. צוויי פון די דריי פּאָליטישע זענען געווען מענטשן אין מיין עלטער, און אין זייער כאַראַק-טער — פריינטלעכע און פשוט צוגעלאָזטע. דאָס האָב איך דערפילט גלייך אין ערשטן טאָג ביים באַקענען זיך מיט זיי. דערצו זענען זיי געווען אין זייער געמיט אויסגעבענקטע נאָך אַ נייעם מענטשן פאַר וועמען אויסצו-לאָדן זייערע אויסטערלישע נשמה-געראַנגלענישן. די אויסטערלישקייט פון זייער נשמה-געראַנגל האָט זיך אַנטפלעקט פאַר גאָר גיך. דער דריטער, פאַרקערט, איז געווען אַן אָנגעכמורעטער, אַ פאַרשלאָסענער אויף זיבן שלעסער, אַ שווייגער ווי די וואַנט.

געווען בעטן נאָר צוויי. אין קאַמער, וווּהין מען האָט מיך אַריינגעפירט. זענען געווען אַכט בעטן. אייזערנע, צוגעשמידטע צו די ווענט. ווען מען דאַרף זיך לייגן אויף זיי, — בייטאַג, אין דער שעה אָפרו פון דער אַרבעט, און ביינאַכט, נאָך דער רעוויזיע, צום שלאָפן, — ווערן זיי דורכן קאַרידאַר-וועכטער אָפגעשלאָסן און אַרונטערגעלאָזט. פיר בעטלעך ביי איין וואַנט און פיר ביי דער אַנטקעגנדיקער וואַנט. צווישן די בעטלעך — אַ לאַנגער טיש מיט די כלים מכשירים צום עסן. ביי יעדן בעטל — אַ טאַבורעט-קעסטל אַזאַ, אַ טומבע האָט עס געהייסן, צו האַלטן דאָרט, אין אַ טאַרבע, דאָס ביסל פאַרמעגן: צוקער, טיי, טאבאק, זייף און דעם ברויט-פאַיאַק. אַז איד האָב פאַרנומען מיין אַרט אין קאַמער און ביסלעכווייז באַקענט זיך מיט מיינע נייע מיטקאַמעריניקעס, האָט זיך אַרויסגעוויזן, צו מיין צופרידנקייט, אַז פיר בעטלעך ביי איין וואַנט, אַריינגערעכנט אויך מיין בעטל, געהערן צו פאַליטישע, און פיר, ביי דער אַנטקעגנדיקער וואַנט צו קרימינעלע.

ווי אַזוי האָט זיך געמאַכט אַזאַ פונאַדערטיילונג, די פאַליטישע איינער נעבן צווייטן און די קרימינעלע איינער נעבן צווייטן? מסתמא פון זיך אַליין, דורך אַ מין אָפקלייב אַזאַ. יעדער, וואָס קומט אַריין אין אַ קאַמער אויף אַ לענגערער צייט, זוכט זיין אידעאיש-גלייכן; פון זיך אַליין שטעלט זיך איין אַ נאַטירלעכע אויסגרויפירונג, אַז מענטשן, אידעאיש-נאַענטע, זאָלן שלאָפן איינע נעבן די אַנדערע און קאַנען שמועסן צווישן זיך, טיילן זיך מיט מיינונגען וועגן ביכער, וואָס יעדער איינער האָט געקאַנט באַקומען פון דער גרויסער בוטירקיי-ביבליאָטעק, און בכלל אינטים באַקענען זיך איינער מיטן אַנדערנס לעבן, רעוואָלוציאַנערן עבר און טורמע-סטאַזש. די באַקאַנטשאַפטן און דער אינטערעס צו זיי, צוזאַמען מיט יעדן איינעמס אופן ווי ער טראַגט דורך זיין גורל, — דאָס איז געווען די הויפט-גייסטיקע לופט צו אַטעמען מיט איר.

דערמוטיקונג און עלנדקייט; דערווידערונג און דערנענטערונג; זיין איינע דעם אַנדערן אויף די נערוון און גרייטקייט אויף מסירת נפש. — די גרענעץ איז נישט אַלעמאַל געווען קלאַר און זייער אַפט האָט זיך אַלץ צונויפגעאַסן אינאיינעם.

שמיץ, האָט זי, סיי צו די געהאַנגענע און סיי צו די געשמיסענע, (אויף אַן אַקט פון שמיץ האָב איך זיך אָנגעשטויסן גלייך ווי כ'בין אַריבערגעפירט געוואָרן אין דער באַשטענדיקער קאַמער) נישט אַרויסגעוויזן קיין פאַראַכט־ לעכע שנאה. זי האָט דורכגעפירט די שטראָפן מעכאַניש. עס זענען געווען אויסנאַמען ווי, למשל, דער אָפּיצער, וואָס האָט אונדז געפירט מיטן קאַנוואַי קיין מאַסקווע, און ווי דער נאַטשאַליק פון בוטירקי אַליין, וואָס האָבן געהאַט אַ פּערזענלעך־סאַדיסטישע הנאה פון זייער מאַכט־באַווסטזיין. דאָס פּאַלק אָבער און ס'רוב פון באַאַמטנטום און פון מיליטער האָבן אַרויסגע־וויזן סימפּאַטיע צו די שווערע נסיונות פון דער רעוואָלוציע אין לאַנד. — און אפילו די צאַרישע מאַכטהאַבער, וואָס האָבן אַרויסגעוויזן סאַדיזם, האָבן מיט זייער סאַדיזם נישט שטאַלצירט. זיי האָבן אים געהאַלטן פאַרבאָ־האַלטן אין זיך. פאַר לייטן אים נישט אַרויסגעטראָגן. ערגעץ טיף אין זיך אפילו געשעמט זיך מיט אים. זיי האָבן אים אוודאי און אוודאי נישט דער־הויבן צו אַ געהייליקטער מצווה. דאָס שרעקלעכסטע באשעפעניש, נישט נאָר פאַר די אַרעסטאַנטן, נאָר אפילו פאַר די קאַטאָרגע־נאַטשאַליקעס און פאַר די וועכטער, איז געווען דער תליון און דער ספּעציעלער שמיץ־געבער. דער טורמע־פּאַלקלאַר און אויך דער אלגעמיינער פּאַלקלאַר האָבן פון זיי אויסגעוועבט, איבערהויפט פונעם תליון, גרויל־מיסטעריעס. נישט ווייני־קער ווי די גרויל־מיסטעריעס וועגן שדים און מכשפות. די דערהויבונג פון תליונישקייט און פון פייניקונג צו אַ דבר של מצוה, צו אַ פּערזענלעכער געכשרטער הנאה, און דעם תליון און דעם שמיסער־פייניקער — צו אַ גלאַריע־העלד, איז געקומען, מיט יאָרן שפּעטער, דורך סטאַלינען און דורך היטלערן.

— — — הייסט עס, אַ קאַמערגעזינד זאַלבעאַכט. שיעור נישט ווי אין אברהם רייזענס ליד „אַ געזינד זאַלבעאַכט“. אין רייזענס ליד זענען

דער קאמער ווערסטו אריינגעצויגן אינטיים אינעם לעבן און אין דעם גורל פון יעדן שכן דיינעם. צי ער איז א פאליטישער, צי א קרימינעלער — קיין חילוק נישט. און די אינטימקייט לאדט אן דיין געמיט מיט אלעמענס גורלות אזוי, און נישט איינמאל דוכט זיך דיר, אז דו ווערסט דערדריקט אונטער זייער משא.

גליק צי נישט גליק — אבער אויסטערליש און אומגעוויינלעך איז עס סיי ווי. ווערסט אפטמאל דערדריקט אונטער דער משא פון אזויפיל יסורים! יא, ווערסט אפטמאל דערדריקט, און דו ווייסט נישט וועמעס יסורים דערדריקן דיך מער — דיינע אייגענע צי דעם שכנס — דעם מיט-קאמערניקס. דערפאר אבער ווערסטו דורך א מענטשנס יסורים אויך באצאלט אמאל מיט גליקזעלקייט, אויב איך האב א רעכט אזוינס צו זאגן. דו דערזעסט אפטמאל דורך דיין שכנס יסורים, מער ווי דורך דיינע אייגענע, דעם אויפבליץ פון גאט אינעם מענטש.

די הויפט-זארג דיינע איז — ווי אזוי צו דערגרייכן א פולן שלום צווישן דעם וואס דו ביסט אויבן-אויף, לפנימדיק, א נפש אין א כאלאט, און צווישן דעם וואס דו ביסט אינעווייניק, בסתרדיק. און נישט נאר שלום זאל זיין צווישן זיי, נאר אויך באווסטזיין פון גאנצקייט מיט אן אפשיין פון א מין זכיהדיקייט. אט די זכיהדיקייט זאל נישט אויסגעלאשן ווערן.

די צארישע קאטארגע האט זיך פארלייגט איבער דעם פאליטישן קאטארושניק צו צעשטערן, איבערהויפט, זיין פרייהייט מער ווי צעשטערן זיין פערזענלעכקייט. זי האט אנגעווענדט רעפרעסיעס קעגן-אים און אפילו אומזיניקע רעפרעסיעס, אבער זיין פערזענלעכקייט האט זי איבערגעלאזט פאר אים אליין; טו מיט איר וואס דו אליין ווילסט. פארהיט זי, אדער צעברעך זי. די צארישע קאטארגע האט איבערגעלאזט פאר דעם ארעסטאנט אן א פרייען ווילן, אויב מען קאן אזוי זאגן. זי האט געוואוסט, אז דער פאליטישער ארעסטאנט מאכט חוזק פון די רעפרעסיעס, ער פאסט זיך צו צו זיי מיט א ביטל, בלית ברירה, מיט א האפענונג אויף אן אייגענעם נצחון. און ס'האט איר אין תוך נישט געארט דעם ארעסטאנטס ביטול, און אויך נישט דער מארגן, אבי די פארם פון דעם רעזשים היינט זאל אפגעהיט ווערן. אפילו ווען זי האט דורכגעפירט תליות און קערפער-שטראף דורך

אַזוי אויך, ווען אייך וועט דערלויבט זיין אַרויסצוגיין אַ האַלבע שעה אויף שפּאַציר אויף איינעם פון די הויפּן. דאָס וועט זיין, ווען איר וועט אַריבער-געפירט ווערן אין שטענדיקע קאַמערן, און אייך וועט געגעבן ווערן די פּריווילעגיע צו אַרבעטן אין אונדזערע ווערקשטאַטן. — איז אויך אויף שפּאַציר מוזט איר היטן די ליניע. איר וועט גיין אין אַ קרייז, איינער הינטער אַ צווייטן, זאַלט איר נישט וואָגן צו רעדן איינער צום צווייטן. קיין וואָרט, קיין פיפּס. נאָר שפּרייזן און היטן די ליניע. נישט אַפּווייכן — נישט אויף רעכטס און נישט אויף לינקס. קוקן אין נאָקן אַריין פונעם פאַראויס-שפּרייזער, נאָכשפּאַנען אים און היטן די פינקטלעכע ליניע. — יא, ברידער, הינטישע זין, — די פינקטלעכע ליניע היטן“.

ער לאָזט זיך גיין צו דער טיר, גיט זיך מיטאַמאַל אַ דרייאַויס צוריק צו אונדז מיטן פנים און גיט אַ רעווע:

— שטעלט אייך פאַר, אַז איך בין אַ מיניסטער, און איך קום אַריין און איך באַגריס אייך: זדאַראַוואַ, רעביאַטאַ! — —

אַזוי זענען געגאַנגען די לעקציעס אין משך פון די ערשטע צוויי וואָכן. און אין משך פון די צוויי וואָכן זענען מיר אפשר פינף נעכט געשלאָפּן אויף די בעטלעך און אפשר דורך פינף טעג געקראָגן וואָרעם געקעכץ. די איבריגע טעג און נעכט זענען אַדורך אין שטראַף, אין וואַל-גערן זיך אויפן דיל, אַ סך מאַל נעבן דער פאַראשע, און אין אויסקומען נאָר מיט ברויט און קאַלט וואַסער.

אויף דער דריטער וואָך, ווען דער מדריך האָט געהאַלטן, אַז מיר האָבן שוין גוט אַריינגענומען זיך זיין נוסח פון קאַטאַרגע-תורה, און זענען שוין ראוי צו זיין אַ קאַטאַרושאַן על פי שיטה בוטירקי, האָט מען אונדז צעשפּרייט איבער פאַרשידענע קאַמערן צו ווערן תושבים אין זיי, און יעדן איינעם באַשטימט ביי וואָס פאַר אַן אַרבעט ער זאַל אַרבעטן. איך האָב זיך אָנגעגעבן פאַר אַן איינבינדער. מען האָט מיך אַריבערגעפירט אין אַ קאַמער פון אַכט בעטלעך. אַ קליינע קאַמער. די מערסטע קאַמערן זענען געווען גרויסע. אַ צוואַנציק און מער בעטלעך. פון דעם בין איך אין אַנהייב גראַד געווען צופרידן. האָב עס באַטראַכט ממש ווי אַ גליק. שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ס'איז גאַרנישט אַזאַ גליק, ווייל דורך דער קליינקייט פון

ערגער פון דעם זענען געווען די לעקציעס וואָס דער געהילף האָט געגעבן, ווי אַזוי מיר דאַרפן ענטפערן אויף דעם נאַטשאַלניקס באַגריסונג ווען ער קומט אַריין אויף רעוויזיע. אונדזער ענטפער מוז אַרויסקומען ווי אַ האַרמאָנישער כאַר. ווי ביטער דער ענין איז נישט געווען, האָט יעדער איינער געמוזט זיין אַ גבור צו דערשטיקן אין זיך דעם שמייכל אויף די ליפן. די לעקציעס זענען געווען אַ מוסטער פון גראַטעסק.

אַלע וויילע עפנט זיך די געקאוועטע טיר פון אינדזער קאַראַנטיין־קאַמער, דער מדריך אונדזערער שפּאַנט אַריין מיט אַ וואַזשנער מינע און גיט אַ קאַמאַנדעווע: „אויפשטיין! אויסשטעלן זיך! שטעלט אייך פאַר, מערזאוועס, אַז איד בין דער נאַטשאַלניק און איד באַגריס אייך: זדאַראַוואַ בראַטצי! (זייט געגריסט, ברידער!) וואָס דאַרפט איר ענטפערן?“ מיר אַלע שטעלן זיך אויס, שטרעקן זיך אויס, שאַפנדיק די פינקט־לעכע געווננטשטע ליניע, און הילכן אַרויס אין כאַר דעם ענטפער. — דער מדריך פאַרלאַזט אונדז. אין אַ האַלבער שעה אַרום גיט זיך די טיר ווידער אַן עפן. דער מדריך איז ווידער דאָ מיט אַ נייער קאַמאַנדע: „שטעלט אייך פאַר, מערזאוועס, אַז איד בין דער פּראַקוראַר פון מאַסקווע, ווי דאַרפט איר מיך באַגריסן?“

מיר הילכן אַרויס דעם ענטפער.

נאָך אין אַ האַלבער שעה אַרום ווידער. ער שפּאַנט אַריין, ווי ער וואַלט עס געטאָן גאַר צום ערשטן מאַל, און טוט אַ רעווע: „שטעלט אייך פאַר, הינטישע זין, אַז איד בין דער גובערנאַטאָר פון מאַסקווע! ווי דאַרפט איר מיך באַגריסן?“ — דוכט זיך, אַז מיר הילכן עס אַרויס גוט, לויט דעם טאָן וואָס ער פאַרלאַנגט, פונדעסטוועגן לאַזט ער קיינמאַל נישט דורך, נאָך יעדן אַרויסהילך אונדזערן, אַ פאַך צו טאָן מיט זיין האַנט, פאַרקנוילט אין אַ פויסט, און אַרויסצוקריצן דורך די ציין: „דאָ איז אייך נישט מינסק, נישט ווילנע, נישט וואַרשע, דאָ איז מאַסקווע, מערזאוועס. און געדענקט, מערזאוועס. — די ליניע פון די קעפּ זאָל מיר זיין גלייך. קיינער זאָל נישט מאַכן קיין מינדסטע באַוועגונג, נישט מיט אַ האַנט, נישט מיט אַ פוס, אַרויסצוטערען פון דער ריי; קיינער זאָל נישט וואַגן אַ קער צו טאָן מיטן קאַפּ און צעשטערן די ליניע. געדענקט, מערזאוועס. — די ליניע!

אויב מיר זענען אים דורכגעקומען, איז עס דערפאר ווייל אונדזערע קער-
פערס, ווי געזאָגט, האָבן זיך געהאַט שוין איינגעבראַכן און צוגעוויינט זיך
אי צו הונגער, אי צו שלאָפן אויף נאַקעטע דילן ווען די בעטלעך ווערן
— ווי אַ שטראָף — צוגעשלאָסן צו די ווענט, און דער עיקרשט דערפאַר,
ווייל מיר האָבן, יעדער אויף זיין שטייגער, געמוזט געבן זיך אַליין אַ הסכמה
צו פאַרשטעקן די אמתע אייגענע געשטאַלט אין טיפע פאַרבאַרגענישן,
ערגעץ אויפן דעק פון דער נשמה, און האַלטן זי פאַרשטעקט מיט וואָס
מער עקשנות. נישט לאָזן זי דורכרייסן זיך.

די עקשנות, וואָס יעדער איינער פון אונדז האָט אין דער ערשטער
צייט פון זיין זיין אין טורמע אָנגעווענדט אַנטקעגן די אַדמיניסטראַציעס
און די רעזשימען, האָט ער איצט, נאָכן אַפּוּזיצן אַ סך יאָרן אין טורמע און
נאָכן מוזן אונטערגעבן זיך די רעזשימען, אָנגעווענדט לגבי זיך אַליין
לגבי דער אייגענער געשטאַלט. האַלטן די אייגענע געשטאַלט פאַרשלאָסן
אין זיך, כדי וואָס מער אויסצוהיטן זי פון פונאַנדערפאַל. אַ פּראָצעס, וואָס
האַט געפאַדערט פון אייך צו האַלטן אַן אָפן און שטרענג אויג אויף יעדער
מינדסטער באַוועגונג אייערער.

(וועגן די נצחונות פון דעם דאָזיקן פּראָצעס און זיינע דורכברוכן,

וועגן זיי — מיינע עפיזאָדישע פאַרצייכענונגען).

אין משך פון די צוויי וואָכן האָט איינער פונעם הויפט־נאַטשאַלניקס
געהילפן געהאַלטן גאַנצע טעג, פון דער פרימאַרגנדיקער רעזיזיע ביז דער
אָונטיקער, אין איין איינשטודירן מיט אונדז ווי אַזוי מיר זאָלן אין די
מאַמענטן פון רעזיזיעס זיך האַלטן. ווי אַזוי מיר זאָלן, דערהויפּט בשעת
עס קומט אַריין דער הויפט־נאַטשאַלניק, שטיין אויסגעשטרעקט גלייך ווי
אַ סטרונע; ווי אַזוי מיר זאָלן האַלטן די קעפּ; ווי אַזוי יעדער זאָל שטענ-
דיק וויסן און געדענקען זיין אָרט אין דער ריי, אַז די ליניע פון די קעפּ
זאָל אויסזען פינקטלעך אויסגעמאַסטן, ווי אַפּגעצייכנט מיט אַ ווירע.
דער מינדסטער אַפקער פון אַ קאַפּ האָט איבערגעבראַכן די ליניע און
געבראַכט פאַר אַלעמען אַ באַשטראַפונג צו זיין אַ מעת־לעת און צוויי אויף
ברויט און קאַלט וואַסער נאָר, און צו שלאָפן אויפן נאַקעטן דיל. די בעטלעך
זאָלן בלייבן צוגעשלאָסן צו דער וואַנט.

דער וויזיט איז געווען נישט הינטער דראָטן. אַ באַזונדערע פּריווילעגיע צוליבן קינד. פאַרביי איז דורכגעפירט געוואָרן אַ מאַן אין קייטן, האָט דאָס קינד אַ זאַג געטאַן: „איך וויל אויך האָבן גלעקלעך אויף די פיס“. אפשר איז זי גערעכט, מיין מיידעלע. אפשר זענען אונדזערע קייטלעך אויף די הענט נאָר גלעקלעך אַזוינע... וואָס טוט איצט מיין מיידעלע?... די באַן יאַגט, יאַגט. וווּהין יאַגט זי? זי דאַרף ערגעץ אַנקומען? וווּהין דאַרף זי אַנקומען?

— — — איידער די אַדמיניסטראַציע פון מאַסקווער טורמע בוטירקי האָט מיך אַריינגעזעצט אין אַ שטענדיקער קאַמער, האָט זי מיך און אַלע ניי-אַנגעקומענע געהאַלטן צוויי וואָכן אין אַזוי-גערופענער קאַראַנטין-קאַמער. דער קאַראַנטין איז נישט באַשטאַנען אין צוגרייטן אונדז פּיזיש צום קאַטאַרגע-רעזשים, וואָרום פּיזיש זענען מיר שוין אַלע, דורך די פּריערדיקע טורמעס, געווען צוגעגרייט און צוגעפאַסט צו אַלע רעזשימען. און אוודאי איז ער נישט באַשטאַנען אין דעם צו זאָרגן טאַמער, חלילה, האָט ווער פון אונדז פאַרשלעפט אַ קראַנקהייט פון ערגעץ אַן אַנדער טורמע. וועגן דעם האָבן קאַטאַרגע-נאַטשאַלניקעס נישט שטאַרק זיך געזאָרגט. און עטוואָס אַנגעגריפן קראַנק זענען מערסטע שוין סיי ווי געווען. איז מיר טאַקע עד היום נישט קלאַר פאַרוואָס האָבן מיר עס צווישן זיך גערופן קאַראַנטין. סיידן אין איראַנישן זין: אויך דער גיהנום, איידער מען קומט אַהין, האָט מסתמא אַ לערן-אַפטיילונג, אַ פּרוזדור אַזא, ווי אַן אונטער-ממונה, אויף די אינסטרוקציעס פון דעם הויפט-שר, גיט לעקציעס ווי אַזוי אַ גיהנומניק דאַרף זיך אויפפירן. ער גיט אייך גלייך אויפן אַרט מוסטערן פונעם גיהנום-רעזשים, איר זאָלט תיכף טועם זיין דעם אמתן טעם. יא, אַזוי איז עס געווען: אַ צוויי-וואַכיקער פול-גיהנום-קורס, וואָס

- איר, נידערטרעכטיק? — ראיע לאַכט זיך הילכיק פונאַנדער.
— איר? —
— יא, איך.
— צו וואָס זאָלט איר רעדן שלעכטס אויף זיך אַליין? נו, אדרבה,
דערציילט אין וואָס איז באַשטאַנען אייער שלעכטע האַנדלונג? דערציילט.
— ווען איך וואָלט וויסן, אַז ס'איז נישט דאָס איינציקע מאָל, וואָס
מיר זעען זיך, וואָלט איך דערציילט.
— איך פאַרזיכער איך, אַז איך וועל מיין גוטע מיינונג וועגן איך
נישט בייטן.
— מסתמא, אַבער איך האָב מורא צו ריזיקירן.
— איר ציט מיך אָן. איר מאַכט מיך נייגעריק. איך וויל טאַקע וויסן
וואָס פאַר אַ האַנדלונג אייערע איר האַלט פאַר נידערטרעכטיק. דערציילט,
איר זענט מיר טייער...
איך ישוב זיך, און דערנאָך זאָג איך אַנטשלאָסן:
— ניין, נישט איצט,
די באַן יאָגט. די צוויי לאַמטערנעס שפּרייטן לאַנגע, בלינדע שאַטנס
איבער אונדז. די וועכטער שטייען אויף זייערע וואַך-פלעצער און האַלטן
זייערע ביקסן צוגעטוליעט צו זיך. די מערסטע אַרעסטאַנטן וויגן זיך
זיצנדיקערהייט. קאַפּ אַראַפּ, קאַפּ אַרויף. דער שלאָף ברעכט איין אַלעמען.
פון דעם אַפּיצערס צימערל הערן זיך שוין אויך כמעט נישט קיין קולות
מער. אויך ראיעס קאַפּ הייבט אָן אַרונטערצופאַלן אונטער דער שליטה פון
שלאָף. אויך מיין קאַפּ.
מיטאַמאַל כאַפּן אָן ראיעס געקייטלטע הענט מיינע און ראיע זאָגט.
אַט ווייך-שלעפּעריק, און אַט וואַך-אופגעציטערט:
— וואָס, אַ שטייגער, טוט איצט מיין מיידעלע? אוודאי געוויס
שלאַפּט זי איצט, און אוודאי געוויס חלומט זיך איר עפעס. וואָס, אַ שטייגער,
חלומט זיך מיין קליין מיידעלע? איר ווייסט, מיט אַ וואַך צוריק האָט די
מאַמע מיינע געבראַכט דאָס קינד אין טורמע צו מיר — אין טורמע-
קאַנטאַר, וווּ די זעונגען קומען פאַר. דאָס קינד איז געווען פּריילעך און
שטיפּעריש. אַלץ וואָס עס איז געווען אַרום אונדז איז איר געפעלן געווען.

באווארנט? זאגט! אז ער איז איצט אַ מנובל, ווי אזוי וועט ער מאַרגן, אָדער איבעראַיאָר, ווערן אַנדערש? פאַרוואָס זאָל ער אויך דעמאָלט נישט וועלן שלעפּן מיך, צי איך צו באַלידיקונג, צו פייניקונג און נישט וועלן שלאָגן אונדז מיט זיין שווערד? ער וועט נאָר געבן אַן אַנדער נאָמען זיין שווערד. וואָרום גיט נאָר אַ טראַכט: צוליב וואָס דאָרף ער איצט, אין דער מינוט, זיין אַ פייניקער? צוליב וואָס דאָרף ער איצט האַלטן אונדזערע אַלמענס הענט פאַרשלאָסן אין קייטן? צוליב וואָס? צוליב געזעץ דאָרף ער עס נישט. איז צוליב וואָס?

אירע רייד נעמען מיך דורך ווי אַ פייער. זיי טרייסלען מיך אויף. זיי זענען פאַר מיר אומגעריכט.

— אויב אזוי, וועל איך פירן אייער געדאנק נאָך ווייטער — האָב איך געזאָגט. — פאַרוואָס נאָר מורא האָבן פאַרן אַכזרדיקן אַפּיצערל? פאַרוואָס נישט מורא האָבן אויך פאַר זיך אַליין, אז מיר אַליין זאָלן צומאָל נישט טאָן דאָס זעלבע וואָס דאָס אַפּיצערל?

ראַיע האָט אַנגעשטעלט אירע אויגן אויף מיר:

— וואָס מיינט איר צו זאָגן?

— אייערע אייגענע ווערטער, נאָר איך וויל זיי ציען אַביסל ווייטער, כאַטש איך בין זיך מודה, אז דאָס האַרץ פאַלט אין מיר איין. אַט לאַמיר זאָגן: איר. ראַיע, קריגט אַריין די מאַכט און איך וועל אין עפעס נישט מסכים זיין מיט אייך, וועט איר מיר אַנטאָן די זעלבע קייטן אויף די הענט. און דאָס זעלבע פאַרקערט — זאָל איך אַריינקריגן די מאַכט און איר וועט אין עפעס נישט מסכים זיין מיט מיר, וועל איך זיין דאָס אַפּיצערל.

— מיר גייען ביידע אַרונטער פון זינען, — האָט ראַיע ווי אַ קרעכץ געטאָן. — מיר זינדיקן מיט אַזוינע געדאַנקען. מיר רעדן שלעכטס אויף אונדזערע אייגענע חלומות און האַפענונגען.

— ניין, — האָב איך געזאָגט, — נישט פון זינען. און נישט דער חלום איז שלעכט, נאָר דער מענטש איז קלענער פון זיין חלום. אַט דערמאן איך זיך אַן געוויסע מאַמענטן אין מיין צוזאַמענלעבן מיט חברים אין טורמע ווען איך אַליין האָב געהאַנדלט נידערטרעכטיק.

— אַ זאָגט עס נישט אַזוי אָפֿן, אַזוי שאַרף! — כאַפֿט ראַיע אָן מיינע געקייטלטע הענט מיט אירע געקייטלטע הענט. — זאָגט מיר בעסער: איר זענט פֿאַר דער טורמע געווען שוין פֿאַרבונדן מיט אַ פֿרוי? — ניין.

מיר ווערן שטיל. מיר שווייגן. ראַיע רייסט איבער די שטילקייט: — איר וויסט, אייער אַרויסגעזאָגטער געדאַנק, אַז ס'קאָן זיך מיט־אַמאָל נעמען דוכטן, אַז „ס'איז נישטאָ קיין חילוק“, האָט מיך אויפֿגערוֹ־דערט. איר האָט עס אַרויסגעזאָגט אַזוי אָפֿן. אָבער מיך אַליין איז דער דאָזיקער געדאַנק שוין עטלעכע מאָל באַפֿאַלן לעצטנס. איך בין נאָך אַלץ אַ גלויביקע רעוואָלוציאָנערקע און אַ גלויביקע אין דעם באַרוף פֿון דעם סאָציאַליסט צו זיין דער נייער מאַראַלישער מענטש, דער עטיש־דערהויבע־נער, געלייטערטער מענטש. אָבער איך מוז זיך מודה זיין, אַז געוויסע דערפֿאַרונגען און מענטש־דערקענטענישן אין משך פֿון מיינ זיין אין טורמע האָבן מיך היפש צעטרייסלט און היפש צעוונדיקט. איר וויסט, אַט נעמט אונדזער קאַנוואַיאָפֿיצער. ער וויל אונדז נישט אָפֿקייטלעך די הענט. ער וויל אַרויסווייזן זיין מאַכט איבער אונדז. געוואָלט מיך שלעפֿן צו זיך אין זיין צימערל. איך זאָג אייך, אַז מערער וויפיל ער האָט געוואָלט מיך, האָט ער געוואָלט אַרויסווייזן זיין מאַכט איבער אונדז. און ער האָט טאַקע אַרויס־געוויזן. און ער איז געוויס צופֿרידן. ער איז גליקלעך וואָס ער האָלט אונדזערע הענט פֿאַרקייטלט. איינער אין מאַכט איבער אַ גאַנצן וואַגאָן מענטשן. און אַט, הערט, גיט אַ טראַכט און שטעלט אייך פֿאַר: אונדזער אנגעפֿילטער וואַגאָן מיט אַרעסטאַנטן איז נישט קיין צאָרישער וואַגאָן, נאָר אַ וואַגאָן פֿון אַ רעגירונג נאָכן צאָר; אַ רעוואָלוציאָנערע רעגירונג פֿירט אונדז קיין סיביר — — —

— וואָס רעדט איר? — שריי איך כמעט אויס.

— איך אַליין האָב מורא פֿאַר דעם געדאַנק. אָבער דעם אָפֿיצערלס פנים האָט צעגרױלט מײן מוח און מײן האַרץ. מיטאַמאָל קאָן אַט דאָס פנים אויפֿשווימען אויך אין דער נייער געהאַפֿטער אַרדנונג. אַט דאָס אָפֿיצערל קאָן אויך אין דער נייער אַרדנונג מיטאַמאָל אַרויפֿשווימען, קריגן מאַכט אין די הענט, ווערן אַ דעה־זאָגער און טאָן־געבער. מיט וואָס זענען מיר

— פונדעסטוועגן פארגעסט נישט נאכאמאל, אז מען האט מיך

אנגערונן פארזעעניש —

— איך זע, אז איר פארגעסט עס טאקע נישט.

— וויזט אויס אזוי.

— אפילו ווען עס קומט פונעם מויל פון דעם קאנוואי-אפיצער ?

— טאקע מאדנע. — זאגט זי צו זיך אליין, — אבער עס זעט אויס, אז

א פרוי ארט עס...

נאך א לאנגן שווייגן זאגט ראיע ווייטער :

— איר וויסט וואס איך וועל אייך דערציילן ? איידער איך און מיי

מאן זענען געווארן מאן און ווייב זענען מיר געווען צוזאמען ארום צוויי

יאָר צייט אָנפירער פון אַן אומלעגאַלער בונדישער דרוקעריי. ביז דעמאלט

האַבן מיר זיך קוים געקענט. מיר האָבן זיך אויפגעהאַלטן אין אַ קעלער

און געדרוקט אַלץ וואָס ס'איז נייטיק געווען פאַר דער רעוואָלוציאָנערער

באַוועגונג. מיר האָבן צוליב קאָנספּיראַציע פיגורירט פאַר די אַרומיקע

שכנים ווי מאן און ווייב. אָבער מיר זענען עס נישט געווען. אין משך פון

די צוויי יאָר האָבן מיר זיך איינער צום אַנדערן נישט צוגערירט. מיר

זענען געשלאָפן אין איין בעט, ווייל ס'איז נישט געווען גענוג פּלאַץ אינעם

קעלער פאַר צוויי באַזונדערע געלעגערס. האָבן מיר אויך אין די נעכט זיך

אויסגעהיט פון צורירן זיך איינער צום אַנדערן. נישט געוואָלט אויסנוצן

די שליחות אונדזערע, וואָס מיר האָבן זי באַטראַכט ווי אַ הייליקע שליחות.

פאַר פּערזענלעכע קערפּערלעכע צוועקן. איז עס אונדז אָנגעקומען לייכט

צו צאמען, דערהויפּט, אונדזערע הענט ? — זייער נישט לייכט. אָבער מיר

האַבן זיך גובר געווען. ערשט נאָך די צוויי יאָר, אז עס האָט זיך געענדיקט

אונדזער שליחות, זענען מיר געוואָרן מאן און ווייב. אַנטקעגן וואָס דערצייל

איך עס אייך ? אַנטקעגן דעם וואָס מיר האָבן גערעדט וועגן קייטלעך אויף

די הענט...

— איך פאַרשטיי ווהין איר ווינקט אָן, איך פאַרשטיי. עס קאן

אונדז, הייסט עס, אַמאל אַרומכאַפן אַ געדאַנק, אז עס איז נישטאָ קיין חילוק

צווישן אייגענע קייטלעך אויף די הענט און צווישן די קייטלעך, וואָס עס

כוט אונדז אָן אַן אַכורדיקער קאָנוואַי-אָפיצער ?

האַט גוט געזאָגט וואָגאַן פון צייט. די אומבאַגרייפלעכע, די אייביקע קאַן אונדז אַזוי פירן אייביק אין איר וואָגאַן.

— אייביק מיט די קייטן אויף די הענט.

— אייביק מיט די קייטן? — ראַיעס אַקסלען האָבן אַ ציטער געטאַן.

— איר האָט אַ ציטער געטאַן, זע איר. טאָ לאַמיר נישט רעדן

וועגן דעם.

— און איר האָט אַ נייגונג, זע איר, — זאָגט ראַיע — צו פאַרסימ־

באַליזירן דאָס פשוטסטע, דאָס קאַנקרעטסטע. און איר זענט דאָך נאָך גאָר

יונג, גאָר יונג. איר האָב עס באַמערקט אפילו אין אייערע לידער און אין

אייער פּאָעמע, וואָס איר האָט מיר איבערגעשיקט מיט אַ צייט צוריק צום

לייענען.

— זיי זענען אייך נישט געפעלן?

— זיי זענען מיר יאָ געווען געפעלן. איר האָב דאָך אייך געשריבן

וועגן דעם אין אַ פאַר צעטעלעך. פונדעסטוועגן, אין דער מינוט טראַכט

איר, אַז אונדזער זיצן ווי מיר זיצן איצט, מידע און צונויפגעדריקטע, מיט

קייטן אויף די הענט, איז נישט אַזוי לייכט צו פאַרסימבאַליזירן.

איר זוך ווערטער ווי אַזוי אויפצוקלערן.

— אויב מיר זאָלן עס נישט טאַן, — זאָג איר, — וועט אונדז טויזנט

מאַל מער ערגער זיין. פרובירט אדרבא צו זען אונדז אַלעמען ווי מיר זיצן

דאָ, פרובירט אונדז זען אין דער פולער רעאַלקייט, אין אַט דער פולער

געמיינער קאַנקרעטישקייט; קוקט נאָר אַן ווי מיר אַלע זעען אויס, קוקט

נאָר אַן —

ראַיע האָט צוגעטראָגן אירע פאַרקייטלטע הענט צו מיינע ליפן און

זיי פאַרמאַכט. — רעדט נישט אַזוי, האָט זי געזאָגט מיט אַ וואַרעמען קול.

איר האָב צוגעטראָגן מיינע פאַרקייטלטע הענט צו אירע און צוגע-

זריקט אירע הענט צו מיינע ליפן, זיי אַ קוש געטאַן.

— נאָך אַ נס וואָס מען קען אויף ליפן נישט אַנטאַן קיין קייטן און

זיי צונויפשמידן, — זאָג איר.

איבער אַלע מיינע אברים גיסט זיך פונאַנדער אַ זיסע פרייד.

ראַיעס ליפן צעשמייכלען זיך אומעטיק:

— אויב יא, וועט עס נישט טויגן.

— פארוואס וועט עס נישט טויגן?

ראיע קוקט פאראויס פון זיך און רעדט אזוי ווי צו זיך אליין:

— ס'איז גלאט מאדנע, זאג איך אייך. זייער, זייער מאדנע. קייטן

זאלן זיך פארליבן אין קייטן. און זאל איך אייך וועלן ארומנעמען, וועלן

אייך ארומנעמען קייטן, קלינגענדיקע רינגען. און דאס זעלבע איר, ווען

איר זאלט עס וועלן טאן.

— אוודאי וואלט איך עס וועלן טאן.

— נו, גוט, זאל דוכטן, אז איר האט עס געטאן.

— און איר?

— יא, אוודאי. זאל דוכטן, אז אויך איך האב עס געטאן. איר זעט?

אלע אונדזערע פרובירן איינדרעמלען. די קעפ בייגן זיך ארונטער... איר

וויסט וואס איך וועל אייך דערציילן? איר וויסט דאך געוויס, אז איך

האב שוין א מאן און א קינד, א פיריאריק מיידעלע.

— יא, איך ווייס.

— איר וויסט דאך געוויס, אז אויך מיין מאן איז אויף קאטארגע.

איך האב אים ליב. שטארק ליב. אבער ווו ער איז ווייס איך נישט. נישטא

קיין ידיעות פון אים לעצטנס. איז עס נישט מאדנע?

— וואס מיינט איר: מאדנע?

— דאס וואס איך ווייס נישט ווו ער איז. דוכט זיך, אז מען איז

אויף קאטארגע איז דאך נאטירלעך, אז איך זאל נישט וויסן ווו ער איז,

און דאך באפאלט מיד א פחדגעדאנק: צי איז ער בכלל פאראן ערגעץ?

ער איז פארמשפט אויף אכט יאר. איר וויסט דאך שוין אויך אזוי גוט ווי

נישט צו באגרייפן עס איז צייט.

— יא, — זאג איך, — מיך פייניקט זייער אפט דער ענין צייט.

— אויך מיך — זאגט ראיע.

— אט פארן מיר — זאג איך — אינעם וואגאן פון צייט. שטעלט

אייך פאר, אז ס'איז איר וואגאן. נישט דעם צארס און נישט דעם קאנוואיס,

נאר דער צייטס. איז ווהיין פירט זי אונדז אין איר וואגאן, די אייביקע?

— ריכטיק, ריכטיק — האט ראיע ווי אויסגעשריען כמעט. — איר

אלעמען מער שאַטנס ווי ליכטיקייט. מיר זיצן מיט די פאַרשמידטע הענט
פאַרלייגט אויף דער ברוסט, אָדער אויף די קני. מיר קאַנען זיך קוים
אַ באַוועג געבן אין אונדזערע לאַנגע כאַלאַטן. די לופט ווערט שווערער,
פאַרשטיקטער. שונעם אַפּיצערס צימערל לאָזן זיך ביז שפעט אין דער נאַכט
הערן, אַלץ אויפרייסנדיקער און הילכיקער, פּריילעך־שיכורע אויסגעשרייען
און געלעכטערס.

ראַיע גיט ענדלעך אַ זאַג צו מיר :

— ס'פאַרדריסט מיך וואָס צוליב מיר דאַרפט איר די גאַנצע נאַכט
זיצן מיט פאַרשמידטע הענט.

— צוליב אייך, ראַיע, איז כדאי, זאַג איך.

— כדאי? איר מיינט טאַקע?

— אוודאי מיין איך עס. איך האָב אַפּילו אַ געפּיל פון פּרייד

צוליב דעם.

זי שטעלט אָן אויף מיר ברייט־צעעפנטע אויגן.

— פון פּרייד, זאַגט איר?

— יאָ, פון פּרייד. פאַרוואָס פּרעגט איר עס איבער?

— שוין איינמאַל אַ פּרייד איינצושטעלן דאָס לעבן צוליב אַ

פאַרזעעניש.

— איר שפּאַסט, ראַיע?

— כ'וואַלט טאַקע באַדאַרפט שפּאַסן, אָבער עס שפּאַסט זיך נישט.

— וואָס פאַר אַ זין האָט עס צו איבערחזרן אַ מנובלס אַ וואָרט?

ווייניק זידל־ווערטער האָבן מיר זיך אָנגעהערט אין משך פון די טורמע־
יאָרן? מ'באדאַרף שוין זיין צוגעוויינט.

— יאָ, איר זענט גערעכט, — זאַגט ראַיע, איר זענט גערעכט,

אוודאי טוט מיר הנאה וואָס איר האָט געזאַגט, אַז צוליב מיר איז כדאי
געווען. הגם ס'איז נישט שייך צו רעדן וועגן כדאי. כדאי איז צופּיל געזאַגט,

צופּיל. זעט, פאַרליבט זיך נאָר נישט אין מיר. איך בעט אייך.

— זע איך אויס ווי אַ פאַרליבטער?

— כמעט.

— און אויב יאָ, איז וואָס?

אונדז אַלעמען דורך, אַנשטעלנדיק זיינע אויגן אויף יעדן איינעם פון אונדז באַזונדער, און אויך אויף זיינע זעלנער, און גיט צום סוף אַ זאַג :
— זאַל זי זיצן, די פאַרזעעניש! און איר אַלע, הינטישע זין, איר וועט ביי מיר אַלע זיצן די גאַנצע צייט ביז מאַסקווע מיט פאַרשמידטע הענט. כ׳וועל אייך די קייטלעך נישט אַראָפּנעמען פון די הענט. און צו די וועכטער ביי דער זייט זאַגט ער ווי מיט אַן אויסגעשריי. — די קרימינעלע באַפרייט פון די האַנט־קייטלעך. אויב זיי דאַרפן עפעס, קויפט זיי אויף די וואַקזאַלן; און זיי (ער טייטלט מיט די פינגער אויף אונדז) — זיי לאַזט פּרגן. אַפילו „קיפּיאַטאַק“ נישט געבן זיי! ער גיט אַ שפרונג אָפּ ווי אַן אַפּגעברייטער און יאַגט אַריין אין זיין צימערל.

אַלע טוליען מיר זיך אַריין אין אונדזערע האַרטע און ענגע פּלעצער מיט אַ געפיל פון נצחון, געמישט אין דער זעלבער צייט מיט אַ מין איבלדיקער פאַרשעמונג. עפעס אַזאַ מין געשמאַקלאַזער נצחון. מיר זיצן און שווייגן אַ היפשע צייט. די זעלנער, וואָס שטייען ביי די פּארהאַקטע פענצטערלעך און ביי די טירן, קוקן אויף אונדז מיט שטום־פריינטלעכע אויגן, און אויך זיי שווייגן. זיי האַלטן די ביקסן אין זייערע הענט און גיבן זיך נישט קיין ריר.

ראַיע, זע איך, קוקט אַנגעשטרענגט אויף מיר. זי וויל עפעס זאַגן. איך זיך ווי פאַרזונקען אין זיך, אינגאַנצן צערודערט. איך שפיר אַבער איר קוקן אויף מיר און כ׳בין גערן זי זאַל איבעררייסן די שטילקייט, זי זאַל טאַקע עפעס זאַגן.

די באַן יאַגט וואָס טיפּער, וואָס ווייטער אין דער נאַכט אַריין. די קליינע לאַמטערנס איבער די צוויי טירן פון וואַגאַן שפּרייטן איבער אונדז

אין עטלעכע מינוט אַרום דערהערן מיר פון דאָרטן הילכיקע קולות, פאַר־
שייטע אויסרופן, צופרידענע פרויען-געלעכטערס.

אַלע מיר, פּאַליטישע, ווערן אויפגערודערט, וואַכיק אַנגעשפיצט
איבער דעם גורל פון ראַיען: צי זאָל אים, דעם אַפּיצער נישט איינפאַלן
אויך זי צו רופן צו זיך אין זיין אַפּטיילונג.

מיר רוקן זיך צו נאָך ענגער איינע צו די אַנדערע, רינגלען אַרום
ראַיען ווי מיט אַ שוץ-רינג, מאַכנדיק פּלאַץ פאַר איר וואָס ווייטער פונעם
דורכגאַנג. ראַיע גיט אַ זאָג צו מיר (איך האַלט זיך איצט נאָך נעענטער אויף
מיין פּלאַץ נעבן איר) און צו אַלע אונדזעריקע:

— זייט נישט צעשראַקן, חברים, אַז איך בין נישט צעשראַקן.

— אַבער זיין אויף דער וואַך דאַרפן מיר.

אין דעם קומט אַרויס איינער פון דעם אַפּיצערס מקורבים און רופט
אויס ראַיעס נאָמען.

—אַלע גיבן מיר אַ זאָג, ווי מיט איין קול:

— די חברטע ראַיע זיצט דאָ, און וועט זיצן דאָ!

יאָגט אַרויס דער אַפּיצער אַליין פון זיין צימערל, גיט זיך אַ טראָג
צו אונדז, בלייבט שטיין אַנטקעגן אונדז אין אַן אַרויסרופנדיקער פּאַזע:

— אַ בונט? — קריצן אַרויס זיינע ציין.

— ניין, נישט קיין בונט, — זאָגן מיר, — אַבער אונדזער חברטע

וועט זיצן דאָ, מיט אונדז.

— איך קאָן אייך אַלעמען אויסשיסן דאָ ווי די הינט.

מיר אַלע שטעלן זיך אויף און זאָגן:

— שיסט!

ראַיעס קול שניידט דורך, ווי אַ שאַרפער שטאַל:

— שיסט מיד אַליין, מיד אַליין, איך וועל זיך פון מיין אַרט

נישט רירן.

אַלע סאָלדאַטן קוקן מיט פאַרווונדערטע אויגן. מיר פילן זייער

שטומע סאָלדאַרישקייט.

דער אַפּיצער שוויגט אַ וויילע. ער איז אין פאַרלעגנהייט. ער נעמט

שווערד און אפילו אריינשיסן א קויל אין איך, און נאכדעם צושטעלן
א באריכט, אז איר האט געמאכט א פארווך צו אנטלויפן.
איך דארף זאגן, אז אין יענע יארן האבן די מערסטע קאנוואַי-
פירער, שוין אפגערעדט פון די געוויינלעכע זעלנער אונטער זייער קאמאנ-
דע, אויפגעפירט זיך מער-ווייניקער לייטיש. אייניקע — אפילו גוטהארציק.
געווען אבער אויסנאמען, סאדיסטן, וועלכע האבן אין משך פונעם מעת-
לעת, צי לענגער, וואס איר זענט אונטער זייער מאכט, פארוואנדלט די
רייזע אייערע אין ארעסטאנטן-וואגאן אין א גיהנום ממש.

גראד איז אזא אכזר געווען אונדזער דאסמאליקער קאנוואַי-אפיצער.
אט קומט ער ארויס פון זיין צימערל-אפטיילונג אין וואגאן אין באגלייטונג
פון עטלעכע מקורבים-סאלדאטן, לאזט זיך גיין פון באנק צו באנק, רופט
אויס יעדנס נאמען און פארציכנט. ער איז א נידריקער, א דארינקער.
שפיזיקע, שטאלענע אויגן. א לענגלעך מויל מיט דינע, פארשפיצטע וואג-
צעסעלעך איבער זיין ליפ. ער איז אנגעטאן אין אן עלעגאנטן מונדיר,
שטייף פארגארטלט. די שווערד אויף איין זייט, אויף דער צווייטער —
א רעוואלווער אין א ניי גלאנציק לעדערן-טאש. ווען ער פארענדיקט די
רעוויזיע, גיט עמיצער פון אונדז א פרעג פארוואס ער הייסט נישט אראפ-
נעמען די קייטן פון אונדזערע הענט.

— נישט וואגן ביי מיר עפעס צו פרעגן, פון מיר עפעס צו פאר-

לאנגען, — טוט ער א ברום מיט א גרימצארן, — נישט וואגן!

— מיר קאנען דאך אבער נישט זיצן מיט פארשמידטע הענט

א גאנצע נאכט!

— פארוואס עפעס נאר א נאכט? — גיט ער זיך א קריים, — אויך

מארגן דעם גאנצן טאג. איר קאנט נישט? וועט איר קאנען! ביי מיר וועט
איר קאנען!

ער לאזט זיך צו זיין וואגאן-אפטיילונג, און מיר זעען, ווי ער גיט
א ווונק צו זיינע באגלייטער, אנווייזנדיק מיט זיין פינגער אויף די פרויען.
איינער פון די באגלייטער רופט אויס די געמען פון די צוויי קרימי-
נעלע פרויען. ער רופט זיי גיין מיט אים אין אפיצערס אפטיילונג. די צוויי
פרויען הויבן זיך תיכף אויף און גייען. פארשווינדן אין דער אפטיילונג.

פון דער אונטערשטער, איר מויל — אַן אויסדרוק פון פאַרשלאַסנקייט, אין דער זעלבער צייט ליגט אין ביידע ווינקלען פון אירע ליפן אַ פאַרבאַרגענער שמייכל, וואָס בעט זיך: רופט מיך אַרויס. זי איז אַ הויכע, איר קאָפּ — עטוואָס אַראָפּגעבויגן.

די באַן יאָגט. מיר אַלע זיצן ענג צוגערוקט איינע צו די אַנדערע מיט די קייטלעך אויף יעדנס הענט. ביי די פענצטערלעך און ביי ביידע אַריינגאַנגען פונעם וואַגאַן שטייען אויסגעשטעלט קאַנוואַיִזעלנער, באַוואָפּנטע מיט די ביקסן. זיי שטייען שטומע — אין אַנהייב מיט פאַרגליווערטע פנימער, און שפעטער ווערן זייערע פנימער מילדער, פשוטער, און ביי אייניקע ווייזט זיך שפעטער אפילו אַ פריינטלעך פינטל מיט אַן אויג, אפילו אַ ווונק אויף אַ שמייכל.

מיר אַלע וואַרטן, אַז דער קאַנוואַיִזעלטסטער זאַל שוין דורכגיין פאַרביי אַלע אונדזערע אויסגעזעצטע רייען, דורכפירן די רעוויזיע, איבער־ציילן אונדז, און נאָכדעם, ווי ס'איז דער דרך פון די מערסטע הויפט־קאַנוואַיִער, הייסן אַראָפּנעמען די קייטלעך פון אונדזערע הענט. וואָרום די הענט ווערן צוגעקייטלט נאָר בשעת מאַרשירן דורך גאַסן — פון די טורמעס צו די וואַקזאַלן, — כדי קיינער פון די מאַרשירנדיקע זאַל נישט קאַנען מאַכן קיין פרוו צו אַנטלויפן. ווען מען איז שוין אַבער אין וואַגאַן, אַרומ־גערינגלט מיט דער פעסטער באַוואָפּנטער וואַך, איז שוין קיין שום מעגלעכ־קייט צו אַנטלויפן נישטאַ.

עס טרעפט אַבער אַ קאַנוואַיִז־אַפּיצער אַן אכזר, און ער האָט הנאה אַרויסצוווייזן זיין מאַכט איבער אייך, זיין רשעות, און ער טוט אייך נישט דעם חסד צו באַפרייען אייערע הענט פון די קייטלעך. מוזט איר זיצן מיט אייערע ביידע צונויפגעקייטלטע הענט נישט צו קענען אַראָפּנעמען פון זיך אפילו אייער אויבער־כאַלאַט.

איר דאַרפט זיצן אַזוי די גאַנצע צייט, ביז דער קאַנוואַיִ שטעלט אייך צו אהין ווהיין ער דאַרף אייך צושטעלן. כל־זמן איר זענט אין די הענט פונעם קאַנוואַיִז־אַפּיציר קאַן ער טאָן מיט אייך אַלץ וואָס זיין האַרץ גלוסט. ער קאַן אייך שלאָגן, ער קאַן אפילו דערלאַנגען אייך מיט זיין

אויפריכטיק. אָפּט גאַנץ שאַרפע און דרייסטע. מערסטנס זענען מיינע זאַכן איר געווען געפעלן. דאָס איז געווען גענוג אַנצוצינדן מיך מיט פּאַנטאַסטישע פּאַרשטעלונגען וועגן איר, הגם איך האָב גוט געוויסט, אַז ס'איז נישט מער ווי פּאַנטאַטישקייט.

פאַר דער טורמע האָבן מיר זיך נישט געקענט. אין מאַסקווער בוטיריקי, אַז מיר וועלן אַנקומען, וועלן מיר זיך געוויס פּונאַנדערשיידן. קיינער פון אונדז ווייס נישט זיין ווייטערדיקן גורל. קיינער פון אונדז ווייס נישט אין וועלכער טורמע ער וועט לענגער אָדער קירצער זיצן, און אין וואָס פאַר אַן אָרט אין סיביר ער וועט מגולגל ווערן. עס קאָן געוויס זיין, אַז מיר וועלן זיך שוין מער קיינמאַל אין ערגעץ נישט באַגעגענען.

איז דער איצטיקער מעת־לעת אין יאַגנדיקן אַרעסטאַנטן-וואַגאַן דער איינציקער מעת־לעת, וואָס מיר וועלן זיצן איינע נעבן די אַנדערע און רעדן פּה אל פּה.

איך האָב געוויסט, אַז ראַיע האָט שוין אַ מאַן, אויך אַ פאַרמשפּטער אויף קאַטאַרגע און שוין לאַנג אַן אַוועקגעשיקטער קיין סיביר. איך האָב אויך געוויסט, אַז זי האָט שוין אַ קינד פון אַ יאָר פיר, וואָס האַדעוועט זיך ביי איר אַלטער מאַמען.

אויפן פּרויען־קאַרידאָר אין טורמע האָט ראַיע געשמט ווי איינע פון די סאַמע בראַווסטע קאַטאַרושאַנקעס. זי האָט אפילו איינמאַל, צוליב אַ צוזאַמענשמויס מיט דער הויפט־פּרויען־אויפזעערין, דורכגעפירט אַן אינדי־ווידועלן הונגער־שטריק אין משך פון פיר מעת־לעת, אויפגערודערט מיט דעם די גאַנצע שטאַט, ביז די טורמע־אַדמיניסטראַציע האָט געמוזט נאַכ־געבן ראַיען אַלע אירע פּאָדערונגען.

ערשט איצט האָב איך געהאַט אַ געלעגנהייט צו זען איר פנים. זי איז נישט קיין איבריק שיינע, אָבער איר פנים פאַרמאַגט אין זיך אַ סך חן געמישט מיט אַן אויסטערלישער שאַרפקייט, וואָס גיט צו דעם חן אירן אַ באַזונדערע רייצונג. אירע אויגן, גרויסע, קוקן אויף אייך וואַרעם און טרויעריק. זי האָט ליב פון רגע צו רגע אַראַפּצולאַזן די וויעס, צומאַכן די אויגן, ווי אין אַ דרעמל אַזאַ און זיי צוריק עפענען, דורכגענו־מענע ווי מיט נייער דערוואַכונג. די אויבערשטע ליפּ אירע עטוואָס פולער

באַקענט האָב איך זיך מיט ראַיען שוין לאַנג, דורך די טורמע-
פענצטער, אַרויסקוקנדיק אין די שעהן פון הויף-שפּאַציר.

דורך די פענצטער גיט זיך איין אַמאָל, ווען די הויף-וועכטער קערן
זיך ערגעץ אַוועק, דורכצוואַרפן זיך מיט קורצע ווערטער מיט די, וואָס
שפּאַצירן פאַרביי דאָס פענצטער פון דיין קאַמער. עס גיט זיך איין אַמאָל
אפילו אַראַפּצוואַרפן אַ צעטעלע, און אַזוי אַרום פאַרפירן באַקאַנטשאַפט,
אַמאָל נאָענטע באַקאַנטשאַפט, און אַמאָל אַפילו אַ פּלירט ביז אַ פאַר-
ליבטקייט.

עס נעמט נישט לאַנג, אין די פיזישע טורמע-בענקשאַפטן, צו פאַר-
קניפן אַזוינע פאַרליבטקייטן. מערסטנס ווערן זיי אויפגעלייזט בשעת ער,
אַדער זי, ווערן אַוועקגעשיקט מיטן עטאַפּ אין אַנדערע טורמעס. די באַקאַנט-
שאַפטן און די צוגעבונדנקייטן ווערן איבערגעריסן און מיט דער צייט
פאַרגאַנגען.

איך בין געווען פּריידיק איבערראשט ווען כ'האָב דערזען ראַיען
אין דער מחנה אונדזערער, וואָס ווערט געפירט קיין מאַסקווע.

מיר האָבן זיך גלייך געשטעלט איינע נעבן די אַנדערע ביים גיין
מיטן קאַנוואַי צו דער באַן. קייטלעך אויף די הענט און זעקלעך אויף די
פלייצעס. מיר האָבן געזען צו האַלטן זיך איינע נעבן די אַנדערע אויך ביים
אַריינקומען אין וואַגאָן און ביי פאַרנעמען פּלעצער אויף די הילצערנע,
האַרטע בענק.

די רייזע קיין מאַסקווע דאַרף נעמען אַרום אַ מעת-לעת און אַמאָל
מער. עס ווענדט זיך אין דעם קאַנוואַי-אַפיציר. אַמאָל קאָן ער פאַרהאַלטן
דעם וואַגאָן און צוטשעפען אים צו אַ צווייטן צוג. איז עס דער איינציקער
מעת-לעת, וואָס מיר וועלן זיצן איינע נעבן די אַנדערע און פריי שמועסן
צווישן זיך.

אונדזער באַקאַנטשאַפט איז שוין געווען אַן איינגעשטעלטע, געטראָגן
שוין אפילו דעם כאַראַקטער פון פריינטשאַפט. איך האָב עטלעכע מאָל
אפילו געהאַט איבערגעשיקט איר, דורך פאַרשידענע וועגן, אייניקע פון
מיינע לידער און אויך מיינע פאַעמעס, און זי האָט מיר צוריקגעשיקט
צעטעלעך מיט אירע מיינונגען. אירע מיינונגען זענען געווען אַפענע און

דעם וועכטערס פלייצע איז שוין נישט אָפּגעטראָטן. טאַטע־מאַמעס
פּנימער זענען פאַרשוונדן. איך האָב נאָך געכאַפט זייער קול :
— זיי געזונט, שרייב...

ביים טויער, צוריקגייענדיק צו מיין קאַמער, גיט מיר אַ וועכטער
איבער דאָס זעקל מיט סיכאַרעס, צוקער און פאַפּיראַסן. איך טראָג עס אין
איין האַנט און מיט דער צווייטער צי איך אָן די קייטן, זיי זאָלן מיר צופּיל
נישט קלאַפּן אין די קני. ס'איז שוין געווען צו אַוונט־צו. די אַוונט־זון האַט
זיך אָפּגעשלאָגן אין די פאַרגראַטעוועטע שוויבן פון די טורמע־פענצטער.
די שוויבן האָבן געשטראַלט מיט לויטערן גאָלד. ס'איז מאַדנע געווען צו
זען אַזא ווונדערלעכע גאָלד־לויטערקייט אויף שוויבן פון אַ טורמע.
ווי לאַנג שוין, אַז איך האָב אַזא זונגאַלד נישט געזען? אַזוי לאַנג,
אַזוי לאַנג.

ס'איז מיר אויסגעקומען, אַז איך גיי נישט אין אַ טורמע אַריין, נאָר
אין אַ פאַרכישופּטן אַוונט־פּאַלאַץ אַזא.

— — — די באַן קיין מאַסקווע יאַגט, יאַגט. שפּעט אין דער נאַכט.
זי יאַגט צו ברענגען אונדז אין דער קאַטאַרגע־טורמע בוטיריקי.
דער אַרעסטאַנטן־וואַגאָן מיט די קליינע אייזן־פאַרגראַטעוועטע
פענצטערלעך איז פול אַנגעפאַקט מיט אַ זעכציק קאַטאַרושאַנעס און אַ
פּופּצן באַוואַפּנטע קאַנוואַי־זעלנער מיט אַן אַפיצער בראש, — אונדזערע
שומרים.
די מחנה — כמעט אויף העלפט פּאָליטישע און קרימינעלע. אַלע —
מענער, אַחוץ דריי פּרויען. צוויי קרימינעלע קאַטאַרושאַנקעס און איינע
אַ פּאָליטישע, ראַיע.

די וואַנט, און אַ זאָג געטאָן: „ער איז אַ גזלן איבער זיך אַליין. מיר דאַרפן אים טייער האַלטן.“ און די גאַנצע צייט הערט ער נישט אויף צו רעדן וועגן דיר. און איבער דינע בלעטלעך ציטערט ער ווי איבער אַן אויג אין קאַפּ. ער האַלט זיי פאַרשלאָסן אין קאַמאַד און לאַזט קיינעם נישט צו צו זיי.

— איך בין צופרידן, וואָס איר האָט באַקומען מיינע בלעטלעך.
— באַקומען, מיין זון, באַקומען.

און דאָ האָב איך אַ זאָג געטאָן עפעס, וואָס איך האָב נישט באַדאַרפט זאָגן:

— איך בין צופרידן, וואָס דער טאַטע האָט זיי נישט אַריינגעוואָרפן אין פּייער...

דער טאַטע האט אַזש אַנגעכאַפט זיך אין די דראַטן און זיי אַ טרייסל געטאָן, און די מאַמע האָט געפליסטערט:

— וואָס רעדסטו? וואָס רעדסטו? מאלע וואָס מיט פינף יאָר צוריק איז געווען. דער טאַטע האַלט טייער דינע פאַפּירן. ער שטייט אָפט איבערן קאַמאַד און לייענט זיי, און סיגניען אים טרערן פון די אויגן.

— פאַרוואָס זשע שטייט ער די גאַנצע צייט און שווייגט?
— דו קענסט דאָך דעם טאַטן, ער איז פון אַלעמאַל דאָך אַ שווייגער...
— יאָ, איך ווייס. אָבער דאָך, ווער ווייס?
דער טאַטע גיט אומגעריכטערהייט אַ זאָג:
— איך בין זייער צופרידן, וואָס דו קומסט צוריק אַהין פון וואַנען דו ביסט אַוועק...

— וואָס מיינסטו טאַטע?
— איך מיין דינע בלעטלעך. „די קייטן פון משיח.“ דו קומסט צוריק...

— דו מיינסט אַזוי?
— דו מיינסט דאָך אויך נישט אַנדערש. פרייט עס מיך, מיין זון.
דאָ איז מיטאַמאַל אויסגעוואַקסן דער וועכטער, זיך אַוועקגעשטעלט צווישן אונדז און אויסגעהילכט:
— סווידאַניע קאַנטשענאַ (וויזיט געענדיקט).

— ניין, מאמע, זיי זענען נישט שווער.
— זיי וועגן א סך ?
זיי וועגן אין דער אמתן אַרום אַכט פונט, אַבער איך זאָג :
— אַרום אַ צוויי־דריי פונט. זיי זענען לייכט.
— און ווען דו שלאָפסט זענען זיי אויף דיניע פיס ?
— איך זאָג דאָך דיר : זיי זענען נישט שווער. ווען מען שלאָפט
פילט מען זיי אפילו נישט. ס'לוינט נישט צו מאַכן קיין וועזן דערפון.
— זאָסט מיר דעם אמת ? — פרעגט די מאַמע.
דער טאַטע גיט זי ווידער אַ צי פאַרן אַקסל, אַבער אליין רעדט
נישט קיין וואָרט — שווייגט.
איך שטעל־אָן מיינע אויגן אויף אים דורך די דראַטן. אונדזערע
כליבן באַגעגענען זיך. איך טו אַ זאָג :
— דו שווייגסט די גאַנצע צייט, טאַטע.
דעם טאַטנס ליפן גיבן אַ צוק און איך דערהער זיין קול :
— וואָס איז דאָ צו זאָגן, לייזויק ?
אין דעם אופן ווי ער זאָגט אַרויס מיין נאָמען דערפיל איך אַ טיפע
פאַרטאיעטע צערטלעכקייט און אויך אַ מין פאַרלירנקייט, אַ פאַרלעגנהייט.
די מאַמע דערפילט זיין פאַרלעגנהייט. זי נעמט צוריק איבער דעם
טשיקאַוון שמועס און זי זאָגט :
— מיר האָבן דיר געבראַכט אַ פעקל סוכאַרעס, פינף פונט צוקער
און צוויי מאות פאַפיראַסן.
— אַ גרויסן דאַנק, מאַמע. דאָס וועט מיר טאַקע צונוץ קומען
אויפן וועג.
— דאַרפסט אפשר עפעס נאָך ?
— ניין, מאַמע, כ'דאַרף מער גאַרנישט. דער טאַטע, זע איך, האַלט
נאָך אַלץ אַן זיין רוגז.
דעם טאַטנס קאַפּ גיט זיך אַ הייב־אויף. די מאַמע פאַרבאַפט און
זאָגט מיט אַ סך האַרץ :
— וואָס פאַלט דיר איין, רוגז ? וואָס פאַלט דיר איין ? ווען ער איז
געקומען פון דיין משפּט איז ער אַריינגעפאַלן אין שטוב, אַ בלאַסער ווי

— וואָס מאַכן אַלע ?
— אַ דאַנק השם יתברך, — אַלע שיקן דיר זייערע ברכות.
— ווי גייט עס אייך אין פרנסה אויפן מארק מיט די געבעקס ?
— ווי אַלעמאַל, מיין זון, — זאָגט די מאַמע, — די קינדער העלפן
אַרויס. און ווי גייט עס דיר ? — פרעגט די מאַמע מיט אַ קענטיקער אומ-
זיכערקייט.

איך ענטפער איר מיט אַ געמאַכטער לייכטער שפּאַסיקייט :
— דאָס זעלבע, מאַמע, ווי דו זאָגסט : ווי אַלעמאַל...
— האַסטו כאַטש אַ ניש-קשהדיק געלעגער, אַ קישן, אַ קאַלדרע ?
— ווי דען, מאַמע ? איך שלאָף אויף אַ גוטן מאַטראַץ.
— פון שטרוי ? — פרעגט די מאַמע.
— פון היי, — זאָג איך, — היי איז דאָך ווייכער.
— זאָגסט מיר דעם אמת ? מען זאָגט, אַז מען שלאָגט אייך לעצטנס,
אַז מען זעצט אייך אַריין אין פינצטערע קעלערס אין דער ערד. קאַרצערס,
רופט מען עס. דיך האַט מען נישט אַריינגעזעצט אַהין ?
— וואָס פאַלט דיר איין, מאַמע ?
די מאַמע ווערט שטיל אויף אַ וויל.
דער טאַטע שטייט די גאַנצע צייט און — שווייגט.

איך דערמאן מיך אין דער אויסגעדוכטער באַגעגעניש מיט אים אין
דער פינצטערניש פון קאַרצער. אין דער אויסגעדוכטקייט האַט ער
געשוויגן. אויך דאָ. אויף דער וואַר, טוט ער דאָס זעלבע. ער קוקט דורך
די דראַטן און — שווייגט.

אין מיין צענומענקייט פאַרגעס איך מיטאַמאַל צו אַנהאַלטן מיט די
הענט די שטייפּע אַנגעצויגנקייט פון די קייטן אויף די פיס. זיי גיבן זיך
אַ טרייסל און צעקלינגען זיך. ביידע געשטאַלטן אויף יענער זייט דראַט
ציטערן אויף. דער מאַמעס ליפן צוקן-אויף אין אַ געוויין. דער טאַטע גיט
זי ווידער, זע איך, אַ צי פאַרן אַקסל און איר געוויין האַקט זיך שנעל
איבער. זי פרעגט מיט אַ קול, וואָס איך דערהער אים קוים :

— זיי זענען שווער אויף דיינע פיס ?

דאָס זענען זיי. איך בין געוואָרן היפש צערודערט, אָבער איך האָב באַשלאָסן ביי זיך צו מאַכן זיי פילן, אַז דער רעזשים פאַלט אויף מיר נישט שווער. בכלל באַרויקן, וויפיל ס'איז מעגלעך, זייער געמיט. איך האָב אָנגעצויגן שטייף די רינגען פון מיינע קייטן אויף די פיס, וואָס שטייפער אַרויפגע- צויגן זיי צום גאַרטל אַרום מיינע לענדן, כדי זיי זאָלן נישט קלינגען ווען איך וועל צוקומען צו דער דראַטענער פאַרצאמונג, אהינטער וועלכער עס וועלן שטיין טאַטע-מאַמע. דער קייטן-קלונג וועט זיי דאָך געוויס דער- שרעקן.

אַזוי איז געווען. כּיבין צוגעקומען צו דער פאַרצאמונג, וואָס איז געווען געדאַפלט אין דער פאַרם פון צוויי ווענטלעך. צווישן די ווענטלעך האָט אַרומגעשפּאַנט אַ וועכטער אַכטונג צו געבן, אַז די באַזוכער זאָלן אומלעגאַל, אויף אַ וועלכן-נישט-איז אופן, נישט איבערגעבן עפעס דורך די דראַטן דעם אַרעסטאַנט אין האַנט אַריין. אויף יענער זייט פון צווייטן ווענטל זענען געשטאַנען טאַטע-מאַמע צוגעפאַלענע מיט די פנימער צו די דראַטן. ס'איז נישט געווען איבריך ליכטיק אין דער דאָזיקער אַפטיילונג אונטערן לענגלעכן געוועלב פונעם טויער. איך האָב ריכטיק נישט געקענט זען זייערע פולע פנימער, סיי צוליב די דראַטן, סיי צוליב דער טונקלקייט. זייערע אויגן אָבער האָב איך קלאַר געזען דורך די דראַטן. אויך די צוקונ- גען פון זייערע ליפן. די ערשטע רעאַגירונג פון דער מאַמען איז געווען: גלייך נעמען וויינען, אָבער דער טאַטע, האָב איך באַמערקט, האָט תיכף זי אַ צי געטאַן פאַר אַן אַקסל, ווי ער וואָלט געזאָגט: «מיר האָבן דאָך עפעס אַפגעמאַכט». די מאַמע איז גלייך געוואָרן פעסטער און קאַנטראַלירטער. גענומען רעדן, נאָכפרעגן און איבערפרעגן מיט אַן איינגעהאַלטן קול. דער טאַטע אָבער איז געשטאַנען נעבן איר און נישט געעפנט די ליפן. געשוויגן. ענדלעך שטיי איך אַנטקעגן דעם טאַטן און דער מאַמען ביי דער „סוידאַניע“ אין טורמע.

— איך בין זייער צופרידן וואָס איר זענט געקומען, — האָב איך געזאָגט, — איך וואָלט אוודאי געוואָלט זען אויך די קינדער פאַר מיין אוועקגיין פון דאַנען, אָבער איך פאַרשטיי, אַז ס'איז געווען שווער פאַר זיי. — זיי האָבן טאַקע געוואָלט מיטפאַרן מיט אונדז, — זאָגט די מאַמע.

איך האָב מיין נאָקעט־אָפּגעשוירענעם קאָפּ — דעם ביז צום הויט־נאָקעטן — נישט ליב געהאַט.

איך האָב געאַרבעט — אין מינסקער טורמע — ביי איינבינדעריי; אין מאַסקווער בוטירקי — ביי אַ שנייד־מאַשין, וואָס האָט צוגעשניטן קאלענדאַרן. די אַרבעט האָב איך יאָ ליב געהאַט.

(אגב, איך דערמאן בוטירקי נאָך איידער כ'בין אָנגעקומען אַהין. איך דערמאן דעם איין פּרט פון מיין אַרבעטן דאָרט אין פּאַראַויס, טאַקע אגב־אורחהדיק. דערצו וויל איך דאָ באַמערקן, אַז איך האַלט זיך נישט אין מיינע פּאַרצייכענונגען ביים מוקדם ומאוחר. איך וויל אויך באַטאָנען, אַז איך דערצייל דאָ פון מיין קאַטאָרגע־לעבן נאָר אייניקע עפּיזאָדן. צו דער־ציילן אַלץ, אַלץ — נישט איך רעכן, אַז ס'איז מעגלעך, און נישט איך רעכן, אַז ס'איז גאָר נויטיק. וועגן טורמע־לעבן אין די צאָרישע צייטן אין רוסלאַנד איז שוין אַזויפיל דערציילט געוואָרן און געשריבן געוואָרן. די סאָויעטישע מושלים האָבן איבערגענומען די רעזשימען און זיי נאָך גרויליקער געמאַכט. איך פרוביר אַרויסצוהויבן פון אונטערן שיכט פון יאָרן נאָר יענע איינציקע מאַמענטן, וואָס האָבן זיך אַריינגעגראָבן אין מיין נשמה מיט אַ שאַרפּער איינגראַבעניש, און ס'איז אפשר נייטיק פאַר מיר סוף־כל־סוף זיי אַרויסצו־ציען פון דער איינגראַבעניש. פאַרוואָס איז דאָס נייטיק — ווייס איך אַליין נישט. אָבער מסתמא איז עס יאָ נייטיק.)

— — — מיט אַ וואָך, צי אַביסל פּריער, פאַר מיין אַוועקגיין מיטן עטאַפּ קיין מאַסקווער בוטירקי, זענען געקומען צו מיר אין טורמע טאַטע־מאַמע צו זעגענען זיך מיט מיר. איך האָב זיי מודיע געווען וועגן מיין גרייטן זיך אין וועג אַרײַן. איך האָב נישט פאַרלאַנגט, אַז זיי זאָלן קומען, ווייל ס'איז געווען פאַרבונדן פאַר זיי מיט אַן אָנגעשטרענגטער ריזע. דערצו בין איך בכלל נישט געווען זיכער, צי דער טאַטע וויל קומען, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס עס האָט געקאַנט מעגלעך זיין, אַז מיר זאָלן זיך שוין מער קיינמאָל נישט זען. זענען זיי יאָ געקומען..

ווען דער וועכטער האָט אויסגערופן מיין נאָמען, אַז מען רופט מיך אין דער וויזיט־אָפּטיילונג הינטערן טויער, האָב איך פאַראויסגעפילט, אַז

מען דעם וועג פון זעלבסטמאָרד, אָדער לאָזן זיך אויסגעשאַכטן צו ווערן, האָט אוודאי נישט געהאַט קיין זין. זעלבסטמאָרד איז טאַקע פון קיינעם, אין די טורמעס, נישט אָנגענומען געוואָרן. איך געדענק נישט קיין איין זעלבסטמאָרד־אַקט. איז געבליבן דער איינציקער וועג: אונטערוואַרפן זיך דעם גורל, מאַכן שלום, וויפיל עס לאָזט זיך, מיט די צוגעשפטע טערמינען און מיט די ברוטאָליטעטן פון די איינגעפירטע רעזשימען, ביז — ביז די אומפאַרמיידלעכע ענדערונג אין לאַנד וועט קומען. אַז אַן ענדערונג וועט קומען, וועט מוזן קומען, אין דעם האַבן כמעט אַלע געגלויבט. דורך אַלע יאָש־מאַמענטן האָט זיך דער דאָזיקער גלויבן דורכגעריסן און געהאַלפן שטאַרקן דאָס געבראַכענע געמייט. די אנגסט־מאַמענטן אַליין אָבער זענען געוואָרן לענגער און פיינלעכער און — טיפער, מיטגעשלעפט מיט זיך אין דער טיפעניש אַריין אויך די אויפבליצן פונעם גלויבן.

איבערן געמייט פונעם פּאָליטישן קאַטאַרושניק האָט זיך אַראָפּגע־לאָזט אַ כמאַרעדיקער טרויער. אויך די באַציונגען פון איינעם צום צווייטן האַבן זיך גענומען איינברעכן. אַ דענערווירונג איז אָנגעשטאַנען, אַן אויפ־גערייצטע נערוועזיטעט. ווערטער־אויסברוכן און — פאַרביסענע שטומקייט. קאַמונאַלע איינפירונגען אין די טורמעס זענען פונאַנדערגעפאַלן.

און — דאָס מענטשלעכע אין דעם מענטש, סיי דאָס גוטע, סיי דאָס שלעכטע, איז ערשט אין אַזאַ אויסטערלישן צוזאַמענלעבן ניכר געוואָרן ביז צו דער שאַרפסטער נאַקעטקייט. און די נאַקעטקייט — אי זי גרוילט דיך אויף, אי זי נעמט דיך אַמאָל דורך ווי אַ העלזעערישקייט. קוקסט אין דעם מענטשן ווי אין אַ פינצטערער גרוב אַריין, און אַמאָל — ווי אין אַ געשליפענעם שפיגל. אין ביידע פאַלן זעסטו אָפט זיך אַליין. און דו קלאַגסט איבער זיך אַליין און דו שפּרייטסט פליגל איבער זיך אַליין.

סוף 1909 בין איך שוין אַלט געווען איבער איין־און־צוואַנציק יאָר מיינע ליפן זענען שוין געווען באַדעקט מיט וואַנצעס און מיינע באַקן און מייך קיין — מיט אַן אַנוווקס פון אַ באַרד. מייך קאַפּ אָבער איז געווען אַפּגעשוירן ביז צום הויט, נאַקעט־ווייס. אַזוי איז געווען די קאַטאַרגע־רעגולאַציע. ס'איז שוין געווען דאָס פּערטע יאָר פון מייך זיין אין טורמע.

מיר אויף געווען אין די קאָמערן, ליגנדיק אויף די געלעגערס אין אַ מין קאָשמאַרער עקזאַלטאַציע, ווען דאָרט, אונטערן געוועלב פונעם פעסטונג-טויער, איז דורכגעפירט געוואָרן דער תליה-אַקט.

ביים ערשטן מאָל, ביי דער ערשטער איבערלעבונג פון אַ תליה-דורכפירונג, האָט די גאַנצע באַפעלקערונג פון טורמע, דערהויפּט דער פּאָליטישער קאָלעקטיוו, דורכגעפירט אַ פּראָטעסט-אַקציע, וואָס האָט אָנגע-נומען דעם כאַראַקטער פון אַ נאַכט-בונט, פון אַן אויפשטאַנד, דורך שטור-רעמען די טירן אין די קאָמערן און אויסברעכן די שוויבן פון די פענצטער. די טורמע איז גלייך אַרומגערינגלט געוואָרן מיט באַוואַפנטע סאַלדאַטן, וואָס האָבן מיט אַ זאַלפּ פון קוילן אין דער לופטן געצווונגען אַלעמען אַפצוטערען פון די פענצטער און פון די טירן און אַוועקלייגן זיך אויסגע-צויגענערהייט אויף די געלעגערס, אויף די נאַרעס.

ביי די שפּעטערדיקע תליות זענען שוין קיין אויסברוך-שטורעמס נישט פּאַרגעקומען. די פּאָליטישע זענען דורך דער אַדמיניסטראַציע אויס-געמישט געוואָרן מיט די קרימינעלע, דערהויפּט די, וואָס זענען געווען פּאַרמשפּט אויף קאָטאָרגע-טערמינען. דער צאָרישער טעראָר, וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזט איבערן לאַנד, האָט אין די קאָטאָרגע-צענטראַלעס אָנגע-נומען שרעקלעכע פּאַרמען. שטראָפן איבער שטראָפן, קאַרצער-צושטאַנדן איבער אַלע קאָמערן, פיזישע ברוטאַלקייטן מצד די וועכטער און עלטסטע; קלעפּ און אפילו שמיץ; שלעפּן אין די אונטערשטע קעלערן פון טורמע און דאָרט שמיסן איבערן נאַקעטן לייב ביז צעקאַטעווען דאָס לייב אויף בלוט-וונדן.

דער ווידערשטאַנד פון אַלע פּאָליטישע איבער די מערסטע טורמעס — אַ ווידערשטאַנד, וואָס האָט אָנגעהאַלטן זייער לאַנג, איז איינגעבראַכן געוואָרן. ער, דער ווידערשטאַנד, איז געקומען צו זיין לעצטן פונקט: אויב נישט אויפגעבן אים, איז נישטאָ קיין אַנדער אויסוועג, סיידן אַלע זאָלן אין די קאָמערן באַגיין זעלבסטמאָרד. קיין הילף פון דרויסן פון דער געזעל-שאַפטלעכער ווירקונג און מיינונג, מיט וועלכע די צאָרישע מאַכט האָט יאָרן-לאַנג זיך גערעכנט, איז מער נישט געווען. פשוט דערפאַר, ווייל די גאַנצע געזעלשאַפט אַליין איז געלעגן אונטערן פחד פון טעראָר. נו, אָנגע-

איך לייג ארויף מיינע פיס, איינעם נאָכן צווייטן, אויף דער קאָואַדלע. דער שמיד נעמט זיי אַרום מיט די אייזערנע רינגען, הייבט דעם האַמער איבער זיי, קלאַפט ריטמיש איבער זיי, העפט זיי צוזאַמען. — קלונג נאָך קלונג. קלונג. קלונג נאָך קלונג.

— — — סוף 1909 האָט מען מיר פון טורמע־קאַנצעלאַריע מודיע געווען, אַז אין אַ וואָך אַרום וועל איך אַוועקגעשיקט ווערן מיטן עטאַפּ קיין מאַסקווע אין טורמע „בוטירקי“, וואָס איז דעמאָלט געווען פאַררעכנט פאַר איינער פון די הויפט־קאַטאָרגע צענטראַלעס אין רוסלאַנד. אין בוטירקי וועל איך דאַרפן זיין, ביז עס וועט קומען מיין ריי אַוועקגעשיקט צו ווערן אין אַ סיבירער צענטראַל, און פון דאָרט, ווען מיין טורמע־טערמין וועט זיין פאַרענדיקט, צו אַ פונקט ערגעץ אין די ווייטע געגנטן פון צפון, אויף אייביקער פאַרשיקונג.

סוף 1909 איז שוין איבער גאַנץ רוסלאַנד געווען איינגעפעסטקט די אַזוי־גערופענע סטאַליפּינישע רעאַקציע: צאַרישער טעראָר, שטראַף־עקספעדיציעס, אכזריות־משפטים און תליות. הגם לויטן רוסישן קאָדעקס איז אין רוסלאַנד נישט געווען קיין טויט־שטראַף, אָבער אין פּאָליטישע פּראָצעסן, נאָך פון די „דעקאַבריסטן“ אָן, האָבן די ריכטער יאָ אַנגעווענדט טויט־שטראַף דורך תליה. די רעוואָלוציע פון 1905 איז געווען שוין אינ־גאַנצן דערשטיקט. די טורמעס, קאַטאָרגעס און אַלע סיבירער דערפער זענען געווען אַנגעפילט מיט הונדערטער טויזנטער רעוואָלוציאַנערן, סיי פּראָצעסירטע, סיי אַדמיניסטראַטיוו פאַרשיקטע אָן דער פּראָצעדור פון משפט.

אין מינסקער טורמע אַליין זענען פאַר מיין צייט דורכגעפירט געוואָרן אַרום צוואַנציק טויט־אורטיילן דורך תליה. נישט איין נאָכט זענען

— וואָס געשעט מיטן צאָרן? — וואָס געשעט מיט מיין שווערן שלאָף?
ענטפער, זאָג אַ וואָרט.

דער טאַטע שטייט אַנטקעגן מיר אין דער קאַרצערנער פינצטערניש

און — שווייגט. — — —

איך פאַל צו מיט מיין פנים צום קאַלטן שטיינערנעם דיל און ליג
אַזוי. איך שפּרינג אויף, כ'וויל אַריינשפּרינגען אין דער געשטאַלט פון מיין
טאַטן און שפּרינג אַריין אין וואַנט. איך שלאָג זיך אָפּ אין איר, בלייב שטיין
אין פאַרגליווערונג. כ'דערהער מיטאַמאַל, וואַלט איך שווערן, אַ שליסל-
געקרעכץ אין קאַרצער-טיר. יאָ, יאָ. די טיר עפנט זיך און איך הער דעם
וועכטערס קול ווי ער רופט אויס מיין נאַמען און זאָגט אויף דו-לשון:

— העי, קום אַרויס. דו דאַרפסט דאָ זיצן זיבן טעג, אַבער דער

נאַטשאַלניק האָט געזאָגט: פיר טעג איז גענוג. קום אַרויס. וועסט גיין
צוריק אין דיין קאַמער, אַבער איידער דו גייסט אין קאַמער וועט מען דיר
אַנטאָן נייע קייטן, שטייפערע, — זאַלסט זיי נישט קענען אויסטאַן. קום
אַרויס.

איך האָב אַריבערגעטראָטן די שוועל פון קאַרצער, אַנגעשלאָגן זיך
אין דער ליכטיקייט פון אַ זוניקן סוף-טאַג ווי מען שלאָגט זיך אָן אין
שטעכיקע פלאַמען. מיינע אויגן האָבן אַזש אַ געשריי געטאַן פון ווייטיק,
ווי זיי וואַלטן דורכגעשטאַכן געוואָרן מיט פייערדיקע נאָדלען. איך האָב
זיך וואַקל געטאַן און אַראַפּגעלאָזט זיך צו דער ערד. דער וועכטער כאַפט
מיך אונטער.

— איך קאָן נישט גיין. מיינע אויגן שטעכן מיר — האָב איך געזאָגט.

— וועסט זיך צוגעווינען. נישקשה. קום. איך וועל דיר אונטער-

האַלטן. קום צום קאַנטאָר, אונטערן טויער. דאָרט וואָרט דער שמיד.

איך גיי און וואַקל זיך ווי אַ שיכור, פלאַנטער מיט די פיס, און

מיינע וויעס ציטערן פיבערדיק און בריען. מיינע לונגען שלינגען פרישע

לופט ביז פאַרקייכן זיך. אַבער ס'איז גוט: לופט! זון!

הינטערן טויער וואָרט שוין אויף מיר דער שטענדיקער טורעמנער

שמיד. אַן איינגעהויקערט מענטשל מיט אַ קליין שפיציק בערדל. ער האַלט

אַ פעסטן האַמער אין איין האַנט און אַ פאַר קייטן אין דער צווייטער.

דער טאטע שטייט אנטקעגן מיר אין דער קארצערנער פינצטערניש
און — שווייגט.

— הייסט עס, אז איך וועל פון דיר קיין ווארט שוין נישט ארויס-
קריגן. איז — צו וואס ביסטו אריינגעקומען אהער צו מיר אין קארצער
אריין? אריינגעשלייכט זיך און אוועקגעשטעלט זיך אנטקעגן מיר — צו
וואס? און וואס זאל באדייטן דאס וואס איך האב גערעדט, און גערעדט,
און גערעדט? צו וועמען האב איך גערעדט? צו דיר? צו א שאטן פון דיר,
צי אפשר צו א שאטן פון מיר אליין? — זע, ווי ס'איז אויפגעקומען אין
מיר די פיין וואס דו האסט גענומען מיין העפט מיט מיינע ערשטע נאאיווע
ווארט-חלומות און עס אריינגעווארפן אין פייער. שוין א פינף יאר זינט
דעמאלט, און אט מאטער איך זיך אויפצושטעלן אין זכרון יענע לידער
און כ'קאן נישט. — די פייער-דערשטוינונג האט דערשיטערט מיין זכרון.
באמת, קיין גרעסערע שטראף האסטו נישט געקענט צוטראכטן. — אט
גייען-אויף פאר מיר עטלעכע שורות, און גלייך באפאלט מיך א ספק: צי
די שורות זענען מיינע, אדער זיי זענען אנגעהויכט געווארן אויף מיר דורך
עמיצן אנדערש.

בלילה, בעזרת השנה,
תשמע בחדרי לרגעים
רוח בארובה הומיה,
תיליל ותהגה נכאים.
פעם ברעש ורעם
תריע בקולות, תצריח,
ופתאום — על כנפי הזעם — — —

וואס ווייטער? וואס ווייטער? — די ווייטערדיקע שורות קאן איך
נישט אויפשטעלן דורכן זכרון. צי די שורות זענען מיינע, אדער נישט
מיינע — אבער אומגעשלידערט זיך אין שווערן שלאף אויפן געלעגער
האב איך, און געהערט דורכן שלאף ווי דער ווינט ברומט אין קוימען האב
איך. דער ווינט קלאגט, פארגייט זיך אין געוואי, רייסט זיך און שטורעמט.
מיטאמאל — אויף די פליגל פון זיין צארן — — — וואס געשעט ווייטער?

באדארפט האַנדלען אַזוי, באדארפט זיך רעכענען מיט דיין געמיט. און באדארפט פאַראויסזען, אַז דאָס וועט דיר פאַרשאַפן נישט נאָר גרויס עגמת נפש, נאָר אויך חרפה אין די אויגן פון אַלע יידן אין שול וואָס וועלן זאָגן: שאול דעם כהנ'ס בכור וויל נישט דוכנען, זאָגט זיך אָפּ פון כהונה. איך האָב נישט געטאַרט איינעקשנען זיך גראַד אין אַזאַ טאַג. איך בין זיך איצט מודה פאַר דיר אַז איך האָב ביטער־שלעכט געהאנדלט דעמאָלט. — אָבער איין זאַך האַסטו נישט פאַרשטאַנען, נישט דו און נישט די מאַמע און נישט די יידן אַרום, אַז ס'איז נישט געווען פון מיין זייט גלאַט אָן עקשנות און אַ צו להכעיס, און אוודאי נישט קיין גרינגשעצונג פון כהונה, נאָר ס'איז געווען אַ פּועל יוצא פון אַ חשבון הנפש וואָס איך האָב געמאַכט אויף מיין נעם אָן אופן דעמאָלט. וויבאַלד איך בין אַריינגעפאַלן אין אמונה־ספקות, וויבאַלד איך בין מער נישט קיין פולער גלויביקער — איז ווי אַזוי קאָן מיך מיין געוויסן דערלאָזן, אַז איך זאָל אַרויפגיין צום ארון קודש אַפריכטן ברכת־כּוהנים, בענטשן דעם עולם אין דער צייט ווען מיין האַרץ איז מער נישט דערביי? וואָס פאַר אַ רעכט האָב איך אַפצונאַרן דעם עולם מיט אַ ברכה וואָס איז מער נישט גאַנץ אין מיר? גראַד דערפאַר וויל בענטשן אָן עולם אין נאָמען פון גאָט איז אַ גרויסער דערהויבענער ענין — גראַד דערפאַר טאָר נישט זיין קיין ספק אין מיר, און כ'טאָר זיך נישט שפּילן מיט אַפּנאַרעריי צוליב וועמען דאָס זאָל נישט זיין. — נו, דו האַסט עס נישט געקאַנט באַנעמען אַזוי. האַסטו אַ גאַנצע וואָך נישט גערעדט מיט מיר. אויסגעמיטן מיך. און דעמאָלט, אין יענער וואָך, האַט זיך דיר אונטער־ גערוקט אונטער דער האַנט — איך ווייס נישט ווי אַזוי — מיין העפט מיט מינע ערשטע העברעאישע לידער־פרוון, וואָס איך האָב זיי געהאַלטן פאַרבאַרגן פון אַלעמען. האַסטו אַ כאַפּ געטאַן דעם העפט, אַ בלעטער געטאַן און אויסגעשטרעקט עס מיר אין פנים אַריין און מיט בלאַסע ליפּן אַ זאַג געטאַן: אַט אויף דעם האַסטו אויסגעביטן דעם יברכך? — און גלייך דערביי האַסטו אַ ריס געטאַן אַלע בלעטער און אַריינגעוואָרפן זיי אין ברענענדיקן אויוון אַריין. די מאַמע האַט פאַרבאַכּן מיט די הענט און אויסגעשריען: גוואַלד, שואל, וואָס האַסטו געטאַן? — דו ווילסט נאָך אַלץ נישט עפענען דיין מויל צו זאָגן אַ וואָרט?

מלחמה מיט מיר צוליב דעם. ביסט צוליב דעם אָנגעשטויסן אויף מיר נישט ווייניקער ווי צוליב מיין איבערגעבן זיך דעם רעוואָלוציאָנערן דרך. ביסט דאָך נישט נאָר קעגן מיין וועלן־זיין אַ שרייבער אויף יידיש, ביסט דאָך געווען אין כעס אויף מיר אויך פאַר מיין שרייבן לידער אויף העברע־איש. — האָסט דאָך מיין העפט מיט העברעאישע שירים, וואָס איך האָב אָנגעשריבן, ווען איך בין שוין אַלט געווען איבער פופצן יאָר, צעריסן און אַריינגעוואָרפן אין אויוון. געדענקסט? פאַרוואָס האָסטו עס געטאָן? דער טאַטע שטייט אַנטקעגן מיר אין דער קאַרצערנער פינצטערניש און — שווייגט.

— אמת איז, אַז דו האָסט עס געטאָן אין אַ צושטאַנד פון גרויסן צאָרן אויף מיר, אין אַ צושטאַנד כמעט פון אַ פאַרצווייפלונג. אין יענע טעג איז דיין דעמאָלטדיקער צאָרן, גיב איך צו, געווען אַ גערעכטער. און אפשר — נישט אַזוי אַ גערעכטער ווי אַ פאַרשטענדלעכער. מיין דעמאָלטדיקע האַנדלונג האָט געקענט דיך אַריינברענגען אין יענעם צאָרן דינעם, אַז איך דערמאן זיך איצט אין דעם, טוט מיר אויך איצט ווי דאָס האַרץ צוליב יענער האַנדלונג מיינער. איך בין נישט געווען טאַקטיש גענוג, נישט אויס־גערעכנט. פאַר דיר איז עס געווען נאָך אַ גרעסערער אומגליק ווי זיצן אין געריכט און צווען ווי מען פארמשפט מיך. אָבער, ווידעראַמאָל, — וואָס האָב איך אַנדערש געזאָלט טאָן דעמאָלט, און ווי האָב איך געקאַנט טאָן אַנדערש דעמאָלט? פון אַ זייער פרומען, ווי איך בין געווען, בין איך, נאָך טעג און נעכט קעמפן מיט זיך, אַ באַפאַלענער פון שווערע און פיינלעכע ספקות און גרויסער אומצופרידנקייט מיט אַרומיקער יידישער אַרעמקייט און נויט און רעכטלאָזיקייט, געוואָרן אויס פרום, האָב אויפגעהערט צו גיין אין בית המדרש אַריין אפילו שבת און יום־טוב, און אין ראש־השנה פון יענעם יאָר האָב איך אויסגעמיטן אויפצוטרעטן צו ברכת־כהנים און דוכנען צוזאַמען מיט דיר און מיט די אַנדערע כהנים. האָסט מיך אַרומגע־זוכט אין שול און נישט געפונען. האָסט געדוכנט אַן מיר. ביסט געקומען פון שול אַהיים אַ צוזאַמענגעבראַכענער, און אין שטוב איז געוואָרן אַ תשעה־באב. ביסט געזעסן ביים טיש אַ בלייכער און אַ פאַרקלעמטער, און די מאַמע איז געזעסן און געוויינט. איצטער טראַכט איך, אַז איך האָב נישט

און צו דער מאַמען נישט געשריבן וועגן דעם. אָבער געוואָסט דערפֿון האָסטו יאָ. איך ווייס, אַז דו האָסט געוואָסט. טאַקע דער זעלבער ר' העשל כעל עגלה האָט עס דיר איבערגעגעבן. צי דו האָסט דערציילט דער מאַמען וועגן דעם ווייס איך נישט. אָבער דו האָסט געוואָסט — — — דער טאַטע שטייט אַנטקעגן מיר און — שוויגט.

— איך וואָרף עס דיר איצט נישט אויף, נישט דיר און נישט דער מאַמען, — כ'מין: וואָס איר זענט נישט געקומען מיך אַהיימנעמען און פירן מיך צו אַ דאָקטאָר. כ'האָב מיך אַליין געראַנגלט און דורכגעטראָגן אַלע יסורים דערביי. איך האָב שפּעטער כמעט ווי פאַרגעסן אין דעם. יאָ, אָבער נאָר כמעט. ווייל אינגאַנצן פאַרגעסן פאַרגעסט זיך עס נישט. — איך דערמאן זיך אין דעם איצטער מיט דער גאַנצער שאַרפּקייט, ווייל דו שטייט דאָ אַנטקעגן מיר און שוויגסט. שאַרפּקייט, אָבער נישט פאַרוואָרף. שאַרפּקייט — און דערביי וויל איך דיך פרעגן: צי ביסטו דען געראַטן אין דיין טאַטן — אין זיידן, הייסט עס? צי ביסטו דער פינקטלעכער המשך פון דיין טאַטן? — איך האָב אים נישט געקענט. ער איז געשטאַרבן איידער איך בין געבוירן געוואָרן. ער איז געשטאַרבן נאָך אַ יונגער מענטש; פון שווינדזוכט. אַזוי האָב איך דיך געהערט דערציילן וועגן אים אַ סך מאַל. ער איז געווען, האָסטו דערציילט, אַ גרויסער למדן, געהאַט סמיכה און ער האָט געקאַנט פאַרנעמען אַ כסא הרבנות, אויב ער וואָלט געוואָלט. אָבער ער האָט נישט געוואָלט. געליטן דחקות און נישט געוואָלט נהנה זיין פון רבנות. — נו, ביסטו דען געראַטן אין אים? ער האָט נישט געוואָלט ווערן רב, פאַרוואָס האָסטו געוואָלט דווקא אז איך זאָל עס יאָ ווערן? — און אַט ביסטו אַליין, נישט נאָר נישט קיין רב, נאָר ביסט גאָר אַ לערער פון „זשאַרגאַן“. אַזוי זאָגסטו שטענדיק: „זשאַרגאַן“, און דו זאָגסט נישט, ווי איך דער היינטיקער, זאָג: יידיש. דו לערנסט מיידלעך שרייבן און לייענען. דו פילסט זיך געקריוועט צוליב דעם. דו פילסט זיך געפאַלן ביי זיך. פאַרוואָס אָבער שטייט עס דיר נישט אָן? דעם זיידן וואָלט עס גאָר יאָ אַנגעשטאַנען; ער וואָלט גאָר געווען צופרידן וואָס דו לערנסט אויס יידישע טעכטער יידישע אותיות. — דעם זיידן טראַכט איך, וואָלט מסתמא יאָ געווען געפעלן מיין באַגער צו זיין אַ שרייבער ביי יידן, און דו פירסט

א סך מאָל שווייגסטו, ווייל ווען דו רעדסט, נעמען אַפטמאָל דיינע ווערטער, איבערהויפט אין מאַמענטן פון אויפּרעגונג, אַריינפאַלן אין אַ מיין שטאַמל און דיינע ליפּן ווערן כמעט ווייס דעמאָלט. אַבער דאָס דאַרף דאָך נישט זיין קיין מניעה איצט. דאָס איז דאָך אויך פריער נישט געווען קיין מניעה צווישן דיר און מיר. הייסט עס, אַז דער רוגז דיינער איז נאָך אַלץ שטום-שטאַרק. אַ רוגז טיף — שיער נישט ווי אַ טיפּער תהום. אַפילו אַ קאַטאַר-זשנער קאַרצער קאָן אים נישט שוואַכער מאַכן. — מאַדנע. זיער מאַדנע. ביי דיר קומט מסתמא אויס, אַז איך האָב אינגאַנצן איבערגעבראַכן דעם יידישן גאַנג פון דיין לעבן. איבערגעבראַכן די דורותדיקע יידישקייט, ווי דו טראַגסט זי אין זיך און ווי דו האַסט זי געירשנט פון דיין טאַטן. איך בין דיר, הייסט עס, — ווי איך האָב געהערט פון דיר אַפטמאָל אַזאַ אויס-דרוק, — נישט ממשיך. דו זעסט נישט אין מיר דעם יורש דיינעם ווי דו שטעלסט זיך פאַר, אַז דיין יורש דאַרף זיין. זאָג איך דיר, אַז דו מאַכסט אַ טעות. אגב, ווי שטעלסטו זיך עס פאַר? ווי מיינסטו, דאַרף דיין יורש זיין? — ער דאַרף זיין געראַטן אין דיר? אינגאַנצן, פינקטלעך, אין אַלע פרטים געראַטן אין דיר? — צי וויסטו וואָס דאָס מיינט? צי דער פאַקט נאָר אַליין, וואָס דו האַסט מיך געבוירן איז גענוג דו זאָלסט קאָנען פאַר-לאַנגען אַז איך זאָל זיין פינקטלעך ווי דו? וואָס האַסטו געטאָן בנוגע מיר אויסער דעם פאַקט וואָס איך בין געבוירן געוואָרן דורך דיר? — אויפן צענטן יאָר בין איך שוין געווען אַוועק פון דער היים, געשלאָפן אויף אַ האַרטן טיש אין שול פון דער ישיבה און געגעסן „טעג“ אויף פרעמדע טישן. אמת, איך האָב גוט געלערנט, און געוואָלט לערנען. איך בין נישט געווען פארביטערט צוליב דער פרעמד-קייט, איך האָב עס אַנגענומען פאַר ליב. איך האָב פון יינגלווייז אַן געטראַגן מיין געחלומטע וועלט, געזען פאַר זיך אויסטערלישע זאַכן און יינגלווייז געהאַלטן זיך פאַר אַ גרויסן שוין — פאַר אַ דערוואַקסענעם. איין מאָל, אין דער ישיבה זייענדיק, — איך בין אַלט געווען דעמאָלט אַ יאָר עלף, האָבן זיך מיר אויף די פיס, פון די פיאַטעס ביז אַריבער די קני, אויסגעשאַטן ווונדן. אַ גאַנץ יאָר האָבן זיי מיך געפייניקט, דערהויפט אין די נעכט. דאָך האָב איך די ישיבה נישט אויפגעגעבן; קיין קלאַג-בריוו אַהיים צו דיר

האַסט נישט גענוג איינזעעניש מיט איר. איך פיל עס שוין פון לאַנג-לאַנג,
נאָך פון די קינדער-יאָרן אַן —

דער טאַטע שטייט אַנטקעגן מיר און — שווייגט.

— און אַז איך רעד שוין יאָ וועגן דעם, מעג איך דיר איצט דער-
ציילן — האָב געדולד און ווער נישט אין כעס — אַז, זינט איך בין געקומען
אביסל צו שכל, בין איך שטאַרק נישט צופרידן געווען וואָס דו האָסט זיך
פאַרגונען, אין אונדזער אַרעמען שטאַנד, צו האָבן אַ סך קינדער. אַלע צוויי
יאָר, און אַמאָל אפילו ווייניקער ווי אין צוויי יאָר, זאָל די מאַמע פאַרגיין
אין טראַגן. איך דאַרף דיר איצט אויסזאָגן, אַז ווען די מאַמע האָט געהאַט
דאָס זעקסטע קינד, און איך בין דעמאָלט געווען שוין בר-מצווה, געלערנט
אין דער ישיבה אין בערעזין, — האָסטו דורך ר' העשל דעם בעל עגלה
געשיקט מיר אַ בריוול, אַז „די מאַמע האָט מיט מוזל געהאַט אַ יינגל, און
זאָלסט למה קומען צום ברית“, — האָב איך געזאָגט העשעלען, אַז ער
זאָל דיר איבערגעבן, אַז איך וועל נישט פאַרן צום ברית, ווייל פינף קינדער
איז איבער גענוג. מען דאַרף נישט מער. — איך ווייס נישט צי ער האָט
עס דיר איבערגעגעבן, ווייל ווען איך האָב עס אים געזאָגט, האָט ער זיך
שטאַרק פונאַנדערגעלאַכט און געשפּאַסט: אַט אַן איינפאַל פון א ישיבה-
בחור צו זאָגן דעות דעם טאַטן וויפיל קינדער ער זאָל האָבן. איך בין אָבער
באַשטאַנען, אַז ער זאָל עס דיר איבערגעבן. איך ווייס נישט ביז היינט צו
האַט ער עס געטאַן. דו האָסט עס מיר קיינמאָל נישט דערמאנט, אפילו
נישט אין צייטן פון שטאַרקע רוגזן אויף מיר. אפשר האָסטו עס בכוונה
נישט געוואָלט געדענקען, נישט געוואָלט עס אפילו אַרויפברענגען אויף
דיינע ליפּן. — נעם נישט פאַר אומגוט וואָס איך דערמאן עס דיר איצט,
אַט דאָ, ווען דו שטייסט אַנטקעגן מיר אין דער פינצטערניש פון קארצער
און איך זיך צונויפגעדרייט אויפן קאַלטן דיל. איך דערמאן עס דיר איצט,
ווייל איך וויל פאַרט מיט עפעס אויפרייצן דיין שוויגעוודיקייט, דו זאָלסט
עפעס זאָגן.

דער טאַטע שטייט אַנטקעגן מיר און — שווייגט.

— קאָן איך נאָך אַלץ, הייסט עס, נישט ווירקן אויף דיר דו זאָלסט
עפענען דיינע ליפּן. אמת, איך ווייס, ביסטו בטבע נישט קיין רעדעוודיקער.

וואָס די מאַמע און די קינדער מאַכן. אין דיינע פּאַר קורצע בריוולעך, וואָס איך האָב דערהאַלטן פון דיר זינט דעם טאָג פון מיין משפּט, שוין אַט אַ יאָר, האָסטו אויסגעמיטן עפעס־וואָס פרטימדיק צו שרייבן. ביסט אַנגע־לאָדן אויף מיר. האָסט אַפילו קיינמאָל נישט אַנגעפרעגט זיך אין אַ בריוו ווי מיין לעבן אין קאַטאַרגע־רעזשים גייט אָן. ביסט אויסגעהאַלטן אין דיין כּעס, טאַטע. דורך דיינע נישט צו־אַפטע, מאַגערע גריס־בריוולעך ווילסטו מיר באַווייזן, אַז מיט מיין טורמע־לעבן האָסטו גאַרנישט וואָס צו טאָן. אין דער אמתן אַבער ווייס איך דאָך, אַז מיין לעבן און מיין גורל גייען דיר שטאַרק אָן. מער נישט — ווילסט עס פאַר מיר נישט אַרויסווייזן. ווילסט פון דיינע תּרעומותן אויף מיר נישט אַפטרעטן. פאַרוואָס־זשע אַבער רעכנסטו זיך נישט מיט דער מאַמען, וואָס וויל געוויס, אַז דו זאָלסט מיר יאָ שרייבן וועגן איר וואַרעמער זאַרג? די מאַמע אַליין קען נישט שרייבן מאַדנע. ביסט אַ יידישער לערער, לערנסט מיידלעך ווי אַזוי צו שרייבן יידיש און ווי אַזוי אויסצולייגן, און דער מאַמען האָסטו נישט אויסגעלערנט ריכטיק שרייבן. ליענען טייטש־חומש קען זי, ליענען תּחינות קען זי, אַבער שרייבן ריכטיק האָסטו זי נישט אויסגעלערנט.

דער טאַטע שטייט אַנטקעגן מיר און — שווייגט.

— קאַנסט פּרעגן פאַרוואָס האָב איך אַליין נישט געפונען פאַר נויטיק אויסצולערנען דער מאַמען שרייבן? איז דער ענטפּער אַ פשוטער — ס'וואָלט נישט געווען אין דרך. די מאַמע איז אַ שעמעוודיקע און אַ צוריקגעהאלטענע, וואָלט איך איר פאַרשאַפט נאָך מער פאַרשעמעוודי־קייט. דערצו איז זי, זינט איך געדענק זי, אַ פאַרהאַרעוועטע. זי שטייט אויף פאַרטאָג און נעמט זיך גלייך צו דער שווערער בעקעריי־אַרבעט: קנעטן דייזשעס און מולטערס טייג, הייצן דעם אויוון און זעצן די לאַבנס אין אויוון אַריין, דערנאָך אַ גאַנצן טאָג, סיי זומער, סיי ווינטער, שטיין אויפן מאַרק ביים ביי־ל־קרעמל דאָס ברויט צו פאַרקויפן, און ביינאַכט פאַלט זי קוים אַוועק אַ מידע אויף איר בעט. דערצו — צו דעם אַלעמען — האָט זי שוין אויסגעטראָגן ניין קינדער. און דו, — אמת דו האַרעוועסט אויך, אַבער נישט ווי די מאַמע. שטייסט נישט אויף פאַרטאָג ווי זי. און האָב קיין פאַראיבל נישט וואָס איך זאָג — דו שאַנעוועסט זי נישט גענוג.

איז נאָך אַלץ נישט געקומען מיך זען. נישט ער, נישט די מאַמע. די מאַמע, די בעקערין, איז געווען פאַרנומען. זי אליין קאָן געוויס נישט אונטערנעמען זיך אויף אַ נסיעה צו מיין טורמע־שטאַט. און דער טאַטע? — פאַר דער צייט, זינט נאָכן משפּט, האָב איך דערהאַלטן פון אים אַ פאַר קורצע בריוולעך. נישט מער ווי גריס־בריוולעך. גרוסן פון דער מאַמען און פון די קינדער אונדזערע. קורצע שורות געשריבן מיט זיין כאַראַקטעריסטישן שייך־קאַליגראַפישן כתב. קיין וואָרט נישט וועגן דעם, וואָס אין דער היים טוט זיך און ווי דאָס לעבן אין שטוב גייט אָן. און אויך קיין וואָרט נישט אַנצופרעגן זיך ווי עס גייט מיר אין טורמע. אַפּיציעל און קאַלט־טיטולירט: „צום געערטן און געשעצטן זון — — —“ און אונטערגעשריבן: „פון מיר דיין פאַטער שאול הכהן“.

און אַט מיטאַמאָל זע איך אים, דעם טאַטן, שטיין אַנטקעגן מיר אין דער קאַרצערנער פינצטערניש. ווי אַזוי איז ער אַריינגעקומען אַהער דורך די שווער פאַרהאַקטע קאַרצער־טירן? ווער האָט אים אַריינגעלאָזט אַהער ער זאָל נאָכקוקן ווי איך ליג אַ צונויפגעדרייטער אויפן קאַרצערנעם שטיי־נערנעם דיל? איך ווייס נישט. — צי בין איך אין אַ דעליריום? איך דאָס ווייס איך נישט. איך זע נאָר קלאַר דורך דער פעכיקער פינצטערניש אַז ער שטייט אַנטקעגן מיר. איך בין נישט פאַרחידושט און נישט דערשראָקן. איך נעם עס אָן ווי נאַטירלעך, ווי איך וואָלט עס דערוואָרט.

איך הייב אויף מיין קאָפּ פונעם דיל און איך זאָג: — וואָס מאַכסטו, טאַטע?

דער טאַטע שטייט אויסגעשטרעקט אַנטקעגן מיר אין דער פינצטער־ניש און — שווייגט.

איך פרעג אים ווידער: וואָס מאַכסטו, טאַטע?

דער טאַטע שטייט אויסגעשטרעקט אין דער קאַרצער־פינצטערניש אַנטקעגן מיר און — שווייגט.

איך רעד ווייטער:

— דו ענטפערסט נישט. אויף אַזאַ פשוטער פראַגע ענטפערסט דו נישט. און איך וויל דאָך וויסן נישט נאָר וואָס דו אליין מאַכסט, נאָר אויך

מיין פלייצע, מיין קאָפּ, מיין אַקסלען, מיין גאַנצן וועזן. זיי ברענען מיך דורך. נישט אַנדערש, אַז אַזוי האָט געברענגט די צוויי־שאַרפיקע שווערד ביים טויער פון עדן.

אין אַ צוואנציק מינוט אַרום זענען אַרויסגעקומען די ריכטער און אויסגעלייענט זייער אורטייל: זעקס יאָר קאַטאַרגע און אייביקע פאַרשי־קונג אין סיביר, און אַזוי ווי דער געמשפּטער איז נאָך פאַר איין־און־צוואנציק ציק יאָר פאַלט אַרונטער פון די זעקס יאָר אַ דריטל, און ער ווערט, אַזוי אַרום, פאַרמשפּט אויף פיר יאָר קאַטאַרגע און אייביקע פאַרשיקונג אין סיביר.

גלייך נאָכן אויסהערן דעם אורטייל האָבן די וועכטער מיך אַ נעם געטאַן מיך אַרויסצופירן פון זאַל כּדי אַוועקצופירן מיך צוריק אין טורמע, און דעמאָלט האָבן איך בליציק־שנעל אַ ווענד געטאַן מייןע אויגן צום אַרט וווּ מיין טאַטע איז געזעסן. ער איז געזעסן אַ צוזאַמענגעפאַלענער, אַ דער־שיטערטער. מייןע אויגן האָבן זיך צונויפבאַגענגט מיט זיינע. ער האָט זיך אַ הייב געטאַן פון אַרט. זיינע הענט האָבן זיך אַ שטרעק געטאַן צו מיר און זיך גלייך אַראָפּגעלאָזט צוריק. זיין קוק איז איצט געווען נישט שאַרף, נישט תרעומותדיק, נאָר קינדיש־אויפגעריסן און מבולבלדיק־רחמימדיק, גרויס און ברייט פאַנאָדערגענומען ווי פאַנאָדערגעשפּרייט און ווי אַרויס־געשטאַרט. — אַט־אַט וועלן זיי אַרויסרייסן זיך פון זייערע ערטער אונטערן שטערן און וועלן זיך פאַנאָדערטראַגן אין טויזנטער בליצן איבערן גאַנצן חלל פונעם ליידיקן געריכט־זאַל. איך האָבן געקוקט אין אַט די ווונדער־אויגן אין זיינע. איין רגע נאָר. ווייל מער ווי אַ רגע האָט עס נישט גענומען. ווייל די וועכטער האָבן מיך מיט זייער פולער קראַפּט אַ שלעפּ געטאַן מיט זיך און איבערגעריסן די רגע. און — איך ווייס נישט וואָס עס וואָלט געשען ווען עס נעמט לענגער פון אַ רגע. — — —

דער טאַטע איז גלייך פון געריכט־זאַל אַוועקגעפאַרן אַהיים, קיין איהומען. נישט געקומען זען מיך אין טורמע. אים וואָלט עס געווען דער־לויבט. אָבער ער איז נישט געקומען. ער איז גלייך אַוועקגעפאַרן, ריכטי־קער געזאַגט, אַוועקגעלאָפּן, פון דער גרויסער גובערניע־שטאַט צו זיך אַהיים אין שטעטל. זינט דעמאָלט איז שוין געוועזט אַ יאָר אַוועק, און ער

גאַט מיינער, וואָס האָבן זיי געבעטן? וואָס האָבן זיי פאַרלאָנגט

פון מיר?

גאַט מיינער, וואָס האָבן איך געזאָלט טאָן אַנדערש ווי איך האָב

געטאָן? וואָס האָבן איך געקאָנט טאָן אַנדערש? — — —

איך האָב מער נישט געקוקט — נישט צום עולם און נישט אהין, פון וואָנען עס האָבן געפיערט מיין טאַטנס צוויי אויגן. איך האָב מער נישט אַ דריי געטאָן מיטן קאַפּ אַהין. די גאַנצע צייט פון פּראָצעס. די גאַנצע צייט. און מער ווי אַרום אַ שעה האָט עס נישט געדויערט. דער פּראָקוראַר האָט איבערגעלייענט דעם באַשולדיקונגס-אַקט און געפאָדערט די מאַקסימום-שטראַף וואָס עס קומט מיר לויטן קאָדעקס-אַרטיקל — זעקס יאָר קאַטאַרגע און אייביקע סיביר. זיין ליענען האָט געדויערט אַ מינוט צוואַנציק.

נאָכן פּראָקוראַרס רעדע האָט דער פּאַרזיצער זיך געווענדעט צו מיר צי האָבן איך עפעס צו זאָגן אין מיין פּאַרטידיקונג. איך האָבן זיך אויפגע- שטעלט און אַנגעהויבן רעדן, אַז איך האָב נישט וואָס צו זאָגן אין פּאַר- טידיקונג, ווייל איך אַנערקען נישט די באַשולדיקונג און די באַשולדי- קער, וואָרום נישט איך דאַרף זיצן אויף דער באַשולדיקונגס-באַנק, נאָר איר — אַלע די וואָס משפטן מיך, — איר און די גאַנצע צאָרישע בלוטיקע מאַכט אייערע, — איך בין אַ יידישער רעוואָלוציאָנער...

דער פּאַרזיצער האָט אַ געשריי געטאָן צו די וועכטער, אַז זיי זאָלן מיך אַוועקזעצן און נישט לאָזן ווייטער רעדן, און דעם גאַנצן עולם האָט ער באַפוילן, אַז זיי זאָלן די רגע פאַרלאָזן דעם געריכט-זאַל. דער באַפעל איז גלייך אויסגעפירט געוואָרן. דער זאַל איז אַפגעליידיקט געוואָרן. דער איינציקער איז פאַרבליבן אין זאַל — דער טאַטע. אים, ווייזט אויס, איז דערלויבט געוואָרן צו בלייבן זיצן.

די דריי ריכטער האָבן זיך אויפגעהויבן און זענען אַרויס אויף זייער באַראַטונג מכוח דעם אורטייל. איך בין געזעסן אויף מיין אָרט באַוואַכט פון די וועכטער און אויסגעמיטן פון צו קוקן אויפן טאַטן. זיינע בליקן אַבער האָבן איך נאָכאַנאַנד געפילט אויף זיך. ער האָט אויף קיין איין רגע נישט אַפגעטאָן זיינע אויגן פון מיר. איך האָב געשפירט ווי זיי נעמען דורך

אנדערש. דערצו נאך וויל איך איך זאגן, אז אייער פאטער האט מיך געבעטן —

— מיין פאטער? ער איז דען דא? — האב איך געפרעגט מיט דערשטוינונג.

— יא, ער איז דא. איך האב גערעדט מיט אים. ער וועט זיין אין געריכט-זאל.

אלץ אין מיר האט זיך פאנאנדערגעשריען אין א גרויסער מהומה. מיין קאפ איז אראפגעזונקען ווי פאר אן אינבראך.

— נו, וואס איז אייער באשלוס? — האט שטיל און איינגעהאלטן געזאגט דער ליבער אדוואקאט, — פארצווייפלען דארפט איר נישט.

— ניין, איך בין נישט פארצווייפלט, — האב איך געזאגט מיט א צוריק-דערפילטער זיכערקייט. — איך בלייב ביי מיין ערשטן באשלוס.

— איז ווינטש איך איך מוט און גליק, אויב דאס ווארט גליק פאסט זיך אהער.

— איך דאנק איך.

דער אדוואקאט האט מיר געדריקט די האנט און איז אוועק.

ווען מען האט מיך אריינגעפירט אין געריכט-זאל און אוועקגעזעצט אויף דער באשולדיקונגס-באנק, איז דער זאל פול געווען מיט אן עולם. וואס איז גערן געקומען צו פאליטישע פראצעסן און מיט דעם אליין ארויס-געוויזן זיינע סימפאטיעס צו די געמשפטע. אויבן אן זענען געזעסן די ריכטער, דריי אין צאל: ביי דער זייט פון זיי איז געשטאנען דער פראקוראר.

איך האב א ווארף געטאן מיינע אויגן אין געדיכטן פובליקום אריין און גלייך אנגעשלאגן זיך אין מיין טאטנס געשטאלט. ער איז געזעסן צווישן פובליקום אויף א הינטערשטער באנק א צוזאמענגעבויענער, מיט ארונ-טערגעלאזטע אקסלען. זיין בארד האט געפייערט און מער פון זיין בארד האבן געפייערט זיינע אויגן. זיי האבן זיך פון אונטער זיין איינגעבויענעם קאפ געצויגן צו מיר הייסע און גליענדיקע, פול מיט אנגסט און מיט פחד'דיקן געבעט.

איך האָב וואָרעם באַדאַנקט מיין אַדוואָקאַט (פעטרוסעוויטש איי געווען זיין נאָמען). און כ'האָב געזאָגט :
— אָבער איך האָב נישט בדעה דורכצומאַכן די נישט אויפריכטיקע פּראָצעדורע פון פּאַרטיידיקן זיך.

— פאַרוואָס זאָגט איר : די נישט אויפריכטיקע ?
— וויל איך האָב אויף אַלע אויספאַרשונגען און פאַרהערן נישט באַהאַלטן ווער איך בין און וואָס איך בין. וויל איך אויך אויפן געריכט זיין אָפן און אויפריכטיק.

— דאָס איז טאַקע שיין פון אייער זייט, — האָט געזאָגט דער ליבער מענטש, — אָבער שכלדיק איז דאָס נישט. איר מעגט זיין זיכער, אַז איך וועל נישט פאַרמינערן אייער ווירדע.

— דאָס ווייס איך, — האָב איך געזאָגט און מיין האַרץ איז אומגע- שפרונגען אין מיר אַזוי ווי אַ שטיק פיבער, — אָבער איך האָב באַשלאָסן נישט אַנצוווענדן קיין צוגעטראַכטע פּאַרטיידיקונג, און איך בעט אייך : דערמוטיקט מיך, ווי אַ פּריינט, ווי אַן עלטערער מענטש, אויסצופירן מיין באַשלוס.

— דעם פּאַקט אַליין וואָס איר וועט זיך אַפּזאָגן פון פּאַרטיידיקונג קאַנען די ריכטער אויפנעמען ווי אַן אַקט פון ווידערשפעניקונג, דאָס קאַן זיי נאָך מער אויפרייצן קעגן אייך, און ס'איז אַ צייט איצט פון סטאַליפיני- שער רעאַקציע.

— איך בין גרייט אויף דעם. אויב איך זאָל זיך פאַר וואָס נישט איז דערשרעקן און צוליב וואָס נישט איז איינגיין אויף אַ פּשרה קעגן זיך אַליין, עפעס עפנטלעך פאַרלייקענען כדי מיט דעם איינקויפן זיך אַ לייכטערן גורל — וועל איך עס דערנאָך אַ גאַנץ לעבן נישט קאַנען זיך מוחל זיין.
— איך פאַרשטיי אייך. אַזוי איז היינט דער דרך פון אַלע פּאַליטיש- געמשפטע. איר זענט יונג און איר ווילט מקיים זיין די דרייסטקייט פון אַ יונגן רעוואָלוציאָנער.

— און פון אַ יונגן ייד, — האָב איך אונטערגעכאַפט מיטן אַן אימפעט.

— יאָ. יאָ. איך פאַרשטיי עס. אָבער איך קוק אויף דעם אַביסל

זיך, אַז איך וועל זיין געשמידט אין קייטן און זיך שלעפן איבער די אומ-
ענדלעכע סיבירישע טראַקטן. אַט באַשליס איך, אַז איך וועל זיך האַלטן
רעזיגנירט אויפן געריכט, צוריקגעצויגן, כּוועל גאַרנישט זאַגן, און אַט
שרייט אויף אין מיר אַ קול : ווילסט זיך באַהאַלטן אונטער אַ באַשיידנקייט ?
ווילסט אַפּקומען מיט אַ קליינעם אורטייל ? אויב דו וועסט נישט זאַגן אַפּן
דיין פּולן אמת — איז וואָס טוסטו דאָ אינגאַנצן ? —

איין זאַך איז פאַר מיר געווען קלאַר, אַז טאַטע-מאַמע וועלן נישט
זיין אין געריכט-זאַל בשעת מיין משפט, וואָרום דער משפט וועט פאַרקו-
מען ווייט פּון מיין היים-שטעטל איהומען, און איך וועל זיי נישט לאַזן וויסן
וועגן דעם ; צו וואָס זאַלן זיי קומען און איבערלעבן נייע פיינלעכע שעהן ?
און אַט איז אַנגעשטאַנען דער טאַג פּון מיין משפט. פיר קאַנוואַי-
ועלנער האָבן מיך געפירט פּון טורמע צום געריכט-הויז, וווּ די „ווילנער
סודעבנע פּאלאטע“ האָט אַפּגעהאַלטן אירע סעסיעס דורכצופירן פּאַליטישע
פּראָצעסן. דער טאַג איז געווען אַ האַרבסטיקער, אַבער אַ ליכטיקער. איך
בין געגאַנגען איבער אַ לאַנגער, פּול-באַלעבטער גאַס, אין פּוסטראַט פּון
מיינע באַוואָפּנטע באַגלייטער, און מיין געמיט איז געווען געהויבן און,
כּוואַלט אפילו געזאַגט, פּריידיק. דורך דער לעצטער נאַכט, דורך קווענקלע-
נישן און אַלערלייאיקע ספקדיקע חשבונות, בין איך געקומען צו אַ קלאַרן
הסכּם מיט זיך אַליין : נישט לאַזן זיך באַהערשט זיין פּון די קווענקלענישן
און האַלטן זיך זיכער אין זיך אַזוי ווי מיין אינערלעכער געבאַט פּון געוויסן
דיקטירט מיר. און דער געבאַט איז : קוקן רויק אין די אויגן פונעם
שאַרפּסטן אורטייל. און אַז איך בין געקומען צום הסכּם, איז מיר געוואָרן
לייכט און גרינג אויפן האַרצן. —

אין וואַרט-צימערל פונעם געריכט איז אַריינגעקומען צו מיר אַ מאַן,
וועמעס נאַמען איז געווען גוט באַקאַנט ווי איינער, וואָס נעמט אויף זיך
שטענדיק צו זיין דער פאַרטיידיקער ביי פּאַליטישע פּראָצעסן. ער איז
געווען באַליבט ווי אַן איבערגעגעבענער און באַרימטער אדוואַקאַט. ער
האַט זיך פאַר מיר פאַרגעשטעלט און געזאַגט : — איך וועל זיין אייער
פאַרטיידיקער, לויט דער געזעצלעכער רעגולאַציע פונעם געריכט אַליין.

ווי דורך טורמע? און אין טורמע — ווו קאָן איך עס מער מקיים זיין ווי אין דעם רעזשים פון קאַטאַרגע? — און אַז אַזויפיל יונגע לייט ווערן פאַרמשפּט, ווערן אַוועקגעשיקט קיין סיביר, שלעפּן זיך מיט די עטאַפּן לאַנגע, לאַנגע חדשים אַנגעטוענע אין אַרעסטאַנטן-קליידער און געשמיד-טע אין קייטן, — פאַרוואָס זאָלסטו זיין אַן אויסנאַם און וועלן אַרויסדרייען זיך דערפון? פאַרוואָס זאָלסטו נישט צוזאַמען מיט זיי פאַרוזוכן דעם גאַנצן טעם פון שווערער טורמע-אַרבעט, פון קייטן, פון קלעפּ, פון שטראָפּן און אויך פון ווידערשטאַנדן? פאַרוואָס זאָלסטו נישט נעמען אויף זיך די פולע מאָס? אויב זיין אַ שותף אינעם גאַנצן פּראָצעס פון דער רעוואָלוציע, וואָס ביז די ישועה וועט קומען, ברענגט זי דערווייל נאָר שטראָף-עקספּעדיציעס און פאַגראַמען און צעשטערונג און יסורים, — פאַרוואָס זאָלסטו נישט זיין קיין פולער שותף אין די יסורים אויב דו דאַרפסט גיין צום געריכט און עס שטייט דיר פאַר אַ מינימום-אורטייל און אַ מאַקסימום-אורטייל, און עס דאַרף אָפהענגען אַן דעם ווי אַזוי דו וועסט זיך האַלטן אויפן געריכט — פאַרוואָס זאָלסטו זיך האַלטן אַזוי, אַז דו זאָלסט זיך אַרויסדרייען פון דעם מאַקסימום-אורטייל? וועט עס זיין ערלעך ווען דו וועסט עפעס פאַרלייקע-נען, ווען דו וועסט שטאַמלען וועגן זיך און נישט האַלטן זיך אָפּן און שטאַלץ קעגן די צאָרישע שופטים? — אמת טאַקע, דו ביסט נישט מער ווי אַ שטויבל אינעם גאַנצן אַל-רוסלענדישן גרויסן שטורעם, אָבער אויך אַ שטויבל דאַרף טראָגן אין זיך דאָס אחריות פאַרן גאַנצן שטורעם. און דערהויפּט האָב אין זיגען, אַז דו ביסט אַ יידישער רעוואָלוציאַנער. פאַרשעם נישט דעם ייד אין זיך.

אַזוי, אַן ערך, איז געשטאַנען פאַר מיר די פּראָבלעם ווי איך זאָל זיך אויפפירן און ווי איך זאָל זיך האַלטן בשעת איך וועל שטיין פאַר די צאָרישע ריכטער אינעם טאַג פון מיין משפּט. נישט איין שלאַפּלאַזע נאַכט האָב איך דורכגעמאַכט, אומוואָרפנדיק זיך אויף מיין מאַטראַץ-געלעגער אין טורמע און איבערטראַכטנדיק אַלע פּרטים ווי אַזוי איך וועל מיך אויפ-פירן אין דער שעה פון משפּט. איך האָב געזען פאַר זיך די וואַגשאַלן פון אַלע מעגלעכקייטן, אַט בין איך שטרענג צו זיך און אַט בין איך נאָכלאָזיק. אַט בין איך מוטיק, און אַט פאַלט מיר איין דאָס האַרץ ווען איך דערזע

נאך זיין בכור, זיצט אין אסטראג. ער האט טאקע געוויסט, אז זיין אין רוסלאנד פאליטיש ארעסטירט איז אין די אויגן פון לאנד און פון דער גאנצער וועלט נישט נאר נישט קיין אומכבוד, נאר בפירוש אַ בכבודיקע געשעעניש. אָבער ער האָט פֿאַרט נישט געקאָנט שלום מאַכן מיט דעם. דערצו נאָך — קאַטאַרגע און אייביקע סיביר! דאָס האָט ער בשום אופן נישט געקענט אויפֿנעמען. ער האָט זיך פֿערזענלעך געפֿילט באַליידיקט פֿון מיר, מער ווי פֿון די וואָס האָבן מיך פֿאַרמשפּט. ס'איז אויסגעקומען אזוי ווי מיט דעם, וואָס מען האָט מיך פֿאַרמשפּט אויף קאַטאַרגע, האָב איך עפעס אָפּגעטאָן אים פֿערזענלעך.

דער טאַטע האָט געוויס געוויסט, אז ס'איז נישטאָ קיין גרונט און קיין זין צו טראַכטן אזוי. אָבער אין דעם מצב, אין וועלכן אונדזערע טאַטעס אין די אַמאָליקע קליינע רוסישע שטעטלעך האָבן זיך געפֿונען אין אָנהייב פֿון היינטיקן יאַרהונדערט, אין די יאָרן פֿון דער ערשטער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, האָט מיין טאַטע, ווי די מערסטע טאַטעס פֿון די דעמאָלט אַרעס-טירטע און פֿאַרמשפּטע זין און טעכטער, נישט געקאָנט פשוט באַנעמען די רעוואָלוציאַנערע הנהגה פֿון זייערע קינדער. (אויך די קינדער, אגב, האָבן נישט געוויסט ווי אזוי טאַקטיש צו באַגיין זיך מיט די טראַדיציעס און מיט די יסורים פֿון די עלטערן).

איך בין נישט געווען קיין אויסנאַם און אוודאי נישט געהאַלטן זיך פֿאַר קיין העלד. אַנשטעל פֿון העלדישקייט איז מיר, אויף וויפֿיל איך האָב שוין דעמאָלט, אין מיין ניינצן-יאָריקן עלטער, געקאָנט האָבן אַ שטיקל באַגריף וועגן מיין אייגענער טבע, געווען לחלוטין פרעמד. איך האָב אָבער יאָ געהאַט אַ קלאַרן באַווסטזיין וועגן זיך, אז איך דאַרף זיין אויסגעהאַלטן און געוויסנהאַפטיק, אז איך דאַרף נישט זיין שרעקעוודיק, און אז דאָס וואָס איך פֿאַרלאַנג פֿון אַנדערע דאַרף איך, קודם כל, אַליין מקיים זיין. איך דאַרף מקיים זיין דורך מעשים דאָס, וואָס איך פֿרעדיק דורך וואָרט. און גאַר טיף באַהאַלטן אין זיך האָב איך געטראָגן — נישט קלאַר-באַווסטזי-ניק פֿאַר זיך אַליין, אַ באַגער מקיים צו זיין דורך מיין אייגן לייב און לעבן דאָס ליידן, וואָס מענטשן בכלל ליידן אויף דער וועלט, און בפרט דאָס ליידן וואָס דער ייד ליידט. און דורך וואָס קאָן איך עס מער מקיים זיין

מיין טאָטן שטיין אַנטקעגן מיר אין דער פינצטערניש, און איך זע קלאָר זיין רויטע ברייטע באַרד, זיינע צונויפגעפרעסטע שווייגנדיקע ליפן און זיינע שאַרפע אויגן ווי זיי נעמען מיך דורך, פייערדיק אָנגעצונדן מיטן זעלבן פייער, ווי זיי האָבן מיך דורכגענומען מיט אַ יאָר צוריק אינעם זאַל פונעם צאָרישן געריכט, בשעת איך בין געשטאַנען צום משפט.

ס'איז נישט געווען קיין חידוש פאַר מיר דאָס אויפגיין אַנטקעגן מיר פון צייט צו צייט דעם טאָטנס פנים מיט זיין אויסטערלישער שווייגעוו-דיקייט. ס'איז אויך נישט געווען קיין חידוש פאַר מיר אין די טורמע-נעכט דאָס אויפגיין פון מיין מאַמעס אויסגעהאַרעוועט פנים מיט דער שטענדי-קער בלאַסער ווייכקייט וואָס איז געווען אויסגעגאַסן אויף אירע באַקן, אויף וועלכע עס זענען נאָך גאַנץ קענטיק געווען די שטריכן פון איר פאַרגייענ-דיקער שיינקייט. אויך אירע ליפן פלעגן אויפגיין פאַר מיר אין שווייגעוודי-קייט. אָבער איר שווייגעוודיקייט איז שטענדיק געווען פול מיט אויסגע-שפראַכענער גוטסקייט, ליבהאַרציקייט און מיט קוים, קוים איינגעהאַלטע-נעם געוויין. נאָר איין ווונק — און אירע ליפן עפענען זיך און עס גיט אַ שטראַם דורך זיי דער אָנגעקליבענער צער אירער, דער רחמימדיק-מאַמעשער, דער אָפן-בענקשאַפטלעכער. זי האָט נישט געהאַט קיין טענות צו מיר פאַר מיינע ניי-אַנגענומענע דרכים אין לעבן, וואָס האָבן מיך געמוזט פירן צו טורמע. נישט קיין טענות און נישט קיין תרעומות. זי האָט געהאַט צוטרוי צו מיר. פאַרשטייט זיך, אַז מיין פאַרמשפט ווערן אויף קאַטאָרגע און אויף אייביקער פאַרשיקונג אין סיביר האָט זי זייער שווער געקאַנט פאַרטראַגן. שווערער נאָך פונעם טאָטן. זי האָט עס אָבער געטראַגן אין שטילער געדולדיקייט, אין געבראַכנקייט, און אין וויינען הכנעהדיק פאַר זיך אַליין (אַזוי האָב איך זיך שפּעטער דערוואָוסט). מיין טאַטע אָבער האָט דעם גאַנצן ענין: מיין אַריינזאָרפן זיך אין דער רעוואָלוציע און, דערהויפּט, מיין אַרעסטירט ווערן, אויפגענומען אינגאַנצן אַנדערש ווי די מאַמע. ער האָט עס גענומען צו-פּערזענלעך, מיט אַן אינעווייניקסטער קעגנערשאַפט. אוודאי, געוויס — מיט אַ טיפּער זאָרג וועגן מיר און וועגן מיין גורל. אָבער זיין זאָרג וועגן מיר איז געווען געמישט מיט אַ געפיל פון אַן אייגענער קריוודע: אים איז נישט אָנגעשטאַנען וואָס זיין זון, דערצו

ה. לייוויק

צו דיר אָהער דורך וועג און שטעג,
און קינדער וועלן ווי אויף פליגז פליען
צו דיר אין חלום דורך נעכט און טעג.
און איך וועל וואַגלען איבער אַלע וועגן
און הערן ווי אַלע ליפן פרעגן:
דורך דורות פּיג, געוויין און קלאַג,
אַ ווען וועט שוין קומען פון גאולה דער טאַג?
פון גאולה דער טאַג וועט זיך מוזן פאַרזאַמען,
ווייל מענטשנס האַרץ איז נאָך פול מיט שלעכטס,
וועלן אַלע ליידן מיט דיר צוזאַמען
ביז וואַנען ס'זעט אָפּהילכן דער לעצטער קרעכץ.
און איך אַליין מיינע הענט וועל שפּרייטן
צו דיר, משיח, צו דיר — מיין טרייסט,
און טראַגן אין זיך דעם קלונג פון זיינע קייטן
און וואַרטן אויף דיר צו זיין דערלייזט. — — —

וואַרטן, וואַרטן, וואַרטן. באַרויק זיך אויך דו, האָב איך ווייטער
גערעדט צו זיך אַליין. וואַרט. ליג ווי דו ליגסט אויסגעצויגן איבערן קאַלטן
דיל. ליג איינגעדרייט אין נסימדיקן כאַלאַט און וואַרט.
יא, אין נסימדיקן כאַלאַט. ליג און — וואַרט.

8

אַזוי ווי איך ליג אויפן קאַלטן דיל אין ווינקל פון קאַרצער, איינגע-
דרייט אינעם כאַלאַט, וואָס מיין געוועזענער מיטקאַרצערניק האָט מיר
איבערגעלאָזט, און זאָג איבער אין זיך און פאַר זיך די ווייכע טרויעריקע
פערזן, ווי איך האָב זיך פאַרגעשטעלט, אַז דער גוטער אליהו הנביא האָט
זיי אויסגעטרייערט, — נעמט זיך מיר מיטאַמאַל אויסדזוכטן. אַז איך זע

פון זיינע ראַנגלענישן מיט זיך אַליין. און זע איין, אַז דער מענטש דאַרף זיין דער האַר איבער זיינע מעשים און נישט פאַרקערט. און מער פון אַלץ זע איין, אַז נישט אין בראַזאָדע, פאַליטישע, צי קרימינעלע, ליגט דער אמת; נישט אין פאַרריסנקייט און נישט אינעם אופן פון גיין דורכן לעבן מיט חיהשן דורכבראַך, מיט רויער רציחה. מען טאַר נישט דוחה זיין דעם קץ. מיט גואַלד קאַן מען די גאולה נישט ברענגען. דער טיפער יידישער אמת. — —

„קאַנסטו דורכברעכן די ווענט פונעם קאַרצער, קלאַפנדיק די ווענט מיט דיין קאַפּ? קאַנסטו מיט פאַרצווייפלונג דורכרייסן אַט די פינצטערניש וואָס שטעכט דורך אַלע אברים? פאַרצווייפלונג קאַן אויפטאָן פאַר דיר נאָר איין זאַך: זי קאַן נעמען קלאַפּן מיט דיין קאַפּ אין דעם האַרטן דיל און צעברעכן — נישט דעם דיל, נאָר דעם קאַפּ דיינעם.“

אַזוי רעדנדיק צו זיך איז מיר געוואָרן לייכטער. איך האָב נאָכאַמאָל גענומען איבערחזון די ווערטער פונעם אַלטן אליהו הנביא, אין מיין פאַע־מע, ווי מיר האָט זיך פאַרגעשטעלט, אַז ער זאָגט זיי, זיצנדיק נעבן די פאַרשמידטע פיס פונעם רויק־דרימלענדיקן משיח. ער זאָגט זיי און ער וויינט שטיל מיט אַ פאַרטרוילעכן, ליבשאַפטלעכן געוויין:

„דיינע פיס זענען שוין אינגאַנצן פאַרשמידט,
איצט קאַנסטו שוין עפענען דיינע ביידע ברעמען,
וועסט זיין אויף שטענדיק באַשיצט און באַהיט,
און פון היינט אָן וועסטו אַליין שוין פאַרנעמען
די פּיין פון דער וועלט, און אַליין זי טראַגן
מיט גרויס געדולדיקייט, שטיל און באַשיידן.
כ׳האַלט איין מיין אייגן האַרץ פון קלאַגן,
וואָס באַלד וועל איך דאַרפן מיט דיר זיך צעשיידן.
כ׳וועל גיין איבער דער וועלט צו אַלע מענטשן
און אַנזאָגן זיי אַז דו ביסט דאָ,
און אַלע וועלן זיך מיט דיין נאָמען בענטשן
און מיט דיין איצטיקער אויפגאַנג־שעה.
און אַלע וועלן זיך מיט בענקשאַפט ציען

צעלאך זיך הויך אויפן קול. בשעת ער האָט עס אַ זאָג געטאָן האָט מיך אויך אַרומגעכאַפּט אַ געלעכטער. איצט — נאָך מערער.
 „טאַקע נאָר אַ קרימינאַליק און אַ גוי, אַ מענטש, וועמען דאָס ייִדיִשע איז לחלוטין פרעמד און נישט פאַרשטענדלעך, קאָן איינפאַלן אַזאַ ווילד־גראַטעסקישע סצענע: משיח, דער ייִדישער גואל, דער ריינער, דער זויבערער, די לעצטע לויטערע האַפענוג פונעם ייִד אין דער וועלט, שטייט און פראַסקעט איבער מלאכימשע באַקן און פנימער און שוימט מיט זיך־ל־ווערטער“.

אַ געפיל פון באַפרידיקונג נעמט מיך אַרום וואָס די סצענע איז אַנגעשריבן אַזוי ווי זי איז אַנגעשריבן. איך האָב נישט געהאַט קיין זיכער־קייט וועגן דעם פאַרנעם פון איר קינסטלערישן ווערט. איך האָב זי פאַר קיינעם פון מיינע עטלעכע ייִדישע קאַמע־חברים נישט געלייענט. איך בין נישט געווען זיכער ביי זיך צי וועט זיי בכלל געפעלן זיין אַ פאַעמע אויף דעם טראַדיציאָנעל־ייִדישן משיח־מאַטיוו. נישט דער בונדיסט, און נישט דער אַנאַרכיסט, און אפילו נישט דער פּוּעלי־ציון זענען נוטח געווען (מיט פּופציק יאָר צוריק, אין די טעג פון דער ערשטער רעוואָלוציע אין רוס־לאַנד) אויפצוגעבן פאַרטייאישע אַנטי־טראַדיציאָנעלע צוגאַנגען צו דער ייִדישער געשיכטע און צו דער פרישער ייִדישער ליטעראַטור, אַז זיי זאָלן אויפנעמען אַן פאַראורטייל אַ פאַעמע אויף אַ משיח־טעמע מיט דעם הינ־טער־גרונט ווי ער האָט זיך מיר פאַרגעשטעלט דעמאָלט. איך בין זיך מודה, אַז איך אַליין בין נישט געווען זיכער אין זיך צי איך טו גוט, צי בלאַנדזשע איך נישט. אַן עצה האַלטן זיך איז נישט געווען מיט וועמען, און ווער קאָן בכלל עצהן אין אַזוינע פאַלן. דער איינציקער וועג איז: טו ווי דיין האַרץ און מוח עצהן דיר. זיי געטריי צו זיין אַליין, כאַטש דו האַסט נאָך נישט קיין פולן מוט אויף דעם. און גיב צו, אַז דו האַסט נאָך נישט דעם פולן מוט.

„און גיב צו, אַז די באַגעגעניש אַט דאָ אין קאַרצער מיטן אויסטער־לישן קרימינאַליק האָט דיר עפּעס געגעבן. זי האָט דיר נאָענט געמאַכט צו זיך אַליין. אַנגעפילט דיך מיט אַ באַזונדערן טרויער איבערן גאַנג פונעם מענטשנס לעבן, איבערן גאַנג פון זיינע האַנדלונגען, פון זיינע זינד, און

זוי קאָן עס געמאָלט זיין? — אין יענער רגע, אפשר, האָט גאָט אַ זאָג געטאָן: זאָל ווערן ליכט פאַר אַלעמען! אַ פרייד האָט אַרויסגעשאַלט פון גאָטס האַרץ. גאָט אַליין איז אויפגעריכט געוואָרן. גאָט אַליין האָט זיך דערזען אין זיין געשטאַלט — אין זיין געשטאַלט פון בורא. וואָרט איז געוואָרן ליכט. ליכט — דער ערשטער זאָג פון גאָט. די ערשטע פרייהייט. דער ערשטער זאָג וואָס ער האָט געזאָגט נישט נאָר פאַר זיך אַליין און נישט נאָר צו זיך אַליין. פאַר אַלעמען.

„אַבער דאָס וואָס עס איז געשען אין קאָסמישן קאַרצער, קאָן נישט געשען אין צאָרישן קאַרצער, אין קאַרצער פון מינסקער קאַטאָרוזשנער טורמע. דאָס קאָן נישט געשען מיט דיר, אַרעמער בן-אדם וואָס דו ביסט! סיידן דיין זאָג זאָל ווערן נאָר אַ סימבאָל, און עס זאָל אויפגיין אין דיר נאָר אַ סימבאָלישע ליכטיקייט. — נעם, לייג צו דיין פנים צום קאַלטן דיל און קיל אַפּ דיינע באַקן וואָס זענען מיטאַמאָל געוואָרן הייס. פאַרוואָס זענען זיי געוואָרן הייס? — ביסט קראַנק? האָסט פיבער? — — — לאַז זיך נישט אָפּ. פאַרגעס נישט, אַז אין מאַטראַץ, אויבן אין דיין קאַמער, ליגן דיינע אַרעמע כתבים. פאַרגעס עס נישט. און אויב דעם מאַטראַץ האָט דער וועכטער צוגענומען — פאַרגעס נישט צו געדענקען אויפן קאַפּ דיינע בלעטלעך פון „די קייטן פון משיח“. — לאַז זיך נישט אָפּ, פאַרגעס נישט. נעם זאָג זיי איבער פאַר זיך נאָכאַמאָל. חזר זיי אויס, זאָלסט זיי געדענקען אויף אויסנווייניק.“

איך פאַלג אויס דעם באַפעל פון דער רגע. איך נעם איבערזאָגן אויפן קול מיינע בלעטלעך. ווען איך קום צו דער סצענע, ווען די מלאכים פאַרשמידן משחיס פיס מיט אַ לאַנגער קייט און זינגען דערביי זייערע וויי-געזאַנגען, און משיח, באַוואַכט פון דעם אַלטן, גוטן אליהו הנביא, ליגט אויפן מדבר-פעלז און דרעמלט קינדיש-רויק מיט אַ געטלעכן שמייכל פון גליקזעליקייט אויף זיינע דינע פאַרחלומטע ליפן, — ווען איך קום צו דעם, דערמאן איך זיך ווי מייך געוועזענער קרימינעלער מיט-קאַרצערניק האָט דערביי אויסגעשריען, אַז משיח וואָלט דאָ באַדאַרפט אויפשפּרינגען און דערלאַנגען די מלאכים אין מאַרדע אַריין. — איך דערמאן זיך און איך

„און ווי וועט זיין אויב דער וועכטער און דער טורמע-נאָטשאַלניק
האַבן פאַרגעסן אין מיר און וועלן מיך פון דאַנען מער אינגאַנצן נישט
אַרויסלאָזן? — ווי וועט זיין אויב איך וועל דאָ בלייבן אין דער פינצטער-
נישט אויף אייביק? —

„אויף אייביק? —

„הייסט עס, אָז די וועלט, איידער גאָט האָט זי באַשאַפן, און איידער
ער האָט געזאָגט „זאָל ווערן ליכט“, איז אַרום און אַרום געווען אַזאָ
פינצטערנישט ווי אָט דער קאַרצער. געדיכטער פון אָט דער פינצטערנישט
קאָן נישט געמאַלט זיין. — הייסט עס, אָז דער תהו ובהו, וואָס איז
געווען איידער ס'איז געוואָרן ליכט, האָט אויסגעזען ווי אָט דער קאַרצער.
אַ קאַסמישער קאַרצער. ווער איז געווען אין דעם קאַסמישן קאַרצער?
קיינער. קיינער. אַחוץ גאָט. וואָס איז געווען אינעם קאַסמישן קאַרצער? —
גאַרנישט. גאַרנישט, אַחוץ גאָט. — וואָס־זשע האָט גאָט געטאָן אינעם
קאַסמישן קאַרצער? און ווי גרויס איז געווען דער קאַסמישער קאַרצער?
גרעסער און לענגער פון אַכט איילן? ווער האָט עס געקאַנט מעסטן? און
צוליב וואָס מעסטן? און וואָס האָט געטאָן גאָט פאַר בראַשית ברא? און
אויב ער האָט עפעס געטאָן איידער ער האָט באַשאַפן די וועלט — איז וואָס
האָט ער געטאָן? — פאַר וועמען האָט ער געטאָן? פאַר זיך אַליין? איז
וואָס האָט ער געטאָן פאַר זיך אַליין? און וואָס האָט ער באַדאַרפט טאָן
פאַר זיך אַליין? וואָס האָט ער געקאַנט באַדאַרפן אין אַ כל־פינצטערנישט?
ער איז נישט געלעגן, ער איז נישט געזעסן, ער איז נישט געשטאַנען.
וואָרום צו וואָס זאָל ער ליגן, אַדער זיצן אַדער שטיין? צו וואָס? — קאַלט
איז אים מסתמא אויך נישט געווען. און אפשר יאָ. ווער ווייס? און קיין
כאַלאָט אַרומצווויקלען זיך האָט ער אויך נישט געהאַט. געוויס נישט. —
נישט באַדאַרפט. — האָט ער כאַטש געזען זיך אַליין? מסתמא יאָ. און אויב
יאָ, — איז וואָס פאַר אַ מין זען איז עס געווען: אַ מין זען דורך אַ מין
ליכט? — וואָס פאַר אַ ליכט איז עס געווען? אַ ליכט אָן אַרויסגעשלאָנגס
פון דער אַרומיקער פינצטערנישט, צי פון זיך אַליין אַרויסגעשלאָנגן? —
אַ מין ליכט וואָס לייכט נישט, נאָר וואָס ווערט גלייך פאַרברענט אין זיך
אַליין; אַ ליכט וואָס איז נישט צום לייכטן, נאָר צום לעשן זיך. — אַבער

עס זאל ווערן ליכט, — איך פייף אויף דעם גאנצן זאג און אויף דעם גאנצן געטלעכן אַנשטעל". — — — יא, אַזוי האָט ער געשפּאַטיקט. איך אָבער שפּאַט נישט. גראַד איצט ווער איך אויפגעציטערט פונעם זאָג: זאָל ווערן ליכט, און ס'איז געוואָרן ליכט. — אוי, ווי איך דערפיל עס מיט אַלע מיינע חושים. און ווי זיי ווערן אָנגעשפּאַנט, די חושים מיינע!

„פאַרוואָס קאָן נישט געמאַלט זיין, אַז די פינצטערניש, וואָס דריקט אַרונטער מיין קאַפּ ביז צום סאַמע קאַלטן שטיין, זאָל זיך מיטאַמאַל נישט אַ שפּאַלט טאָן? זיך אויפרייסן און אַ ליכטיקייט זאָל אַ בליץ טאָן. פאַרוואָס קאָן עס נישט געשען? פאַרוואָס זאָל איך עס אַליין נישט קאָנען דערווייזן?“

אָבער איך קאָן עס נישט דערווייזן.

„אַ שטיק באַשעפעניש, וואָס זעט נישט זיך אַליין, וואָס ליגט האַלב צונויפגעדרייט אין אַ קרימינעלנס אַרעסטאַנטן-כאַלאַט, קאָן עס נישט דער-ווייזן. ווער-זשע קאָן עס יא? ער — גאַט, וואָס האָט געזאָגט עס זאָל ווערן ליכט און ס'איז געוואָרן, ער קאָן עס דערווייזן. — ווי אַזוי האָט ער עס דערווייזן? דורך אַ זאָג. דורך אַ וואָרט.“

„דורך אַ וואָרט? — אפשר וואָלסטו אויך אַ זאָג געטאָן דאָס וואָרט? ביסט טאַקע אַ שטיק באַשעפעניש, וואָס זעט נישט זיך אַליין, אָבער דאָס וואָרט אין מויל האָסטו דאָך. מאַכסט דאָך אפילו פרווון צו דערגרייכן עפעס דורכן וואָרט. דיינע ליפּן שעפטשען דאָך אַ סך ווערטער. אַמאַל קומט אפילו אַרויס געזאַנג דורך זיי. לידער רופסטו זיי. געשטאַלטן, דוכט זיך דיר, אַנטפלעקן זיך צו דיר דורך זיי. וואָס מיינסטו מיט דעם? ווהיין צילסטו מיט דעם? עמיצער בעט דיך? — דו אַליין בעטסט זיך ביי זיך אַליין. — ביסט נישט פרום? אָבער דו ביסט דאָך יא פרום. דו גלייבסט נישט אין גאַט? — אָבער דו גלייבסט דאָך יא. זיך אַליין קאַנסטו דאָך נישט נאַרן. דו גלייבסט דאָך יא. — טאָ פרוביר און גיב אַ זאָג: זאָל ווערן ליכט. גלייב, אַז עס וועט ווערן — וועט ווערן.“

מיין קאַפּ זינקט אַלץ מער אין מיר אַרונטער.

אַ שרעק-געדאַנק נעמט מיך דורך:

— — — איך זעץ זיך אַראָפּ אויפן דיל, אין ווינקל, דריי זיך איין אין כאלאט און קאָן קוים אָפּגעבן זיך אַ חשבון וואָס אַזוינס איז דאָ פאַר־געקומען.

„איז טאַקע פריער געווען דאָ אַ מענטש מיט מיר? איז עס טאַקע אַלץ געווען אויף דער וואָר, צי אפשר גאָר אין חלום? — אַבער, וואָס הייסט אין חלום, אַז אַט בין איך דאָך איינגעוויקלט אינעם כאלאט פון דעם מענטשן, וואָס איז געווען דאָ מיט מיר — ווי לאַנג? צוויי מעת לעת זיכער, און אפשר מער.

„איז לאַמיר זיך דערמאנען: וואָס אַזוינס האָבן מיר גערעדט צווישן זיך? לאַמיר זיך דערמאנען זיין פחד־אויסגעשריי איבער דער אויסדוכטע־ניש, אַז זיין דערמאָרדעטע פרוי באַווייזט זיך פאַר אים אין אַט דער פינצ־טערניש. — אַזאָ אויסגעשריי... אַזאָ פאַרשטיקעניש אין זיין האַלדז. — הייסט עס, אַז איך האָב פאַרט עפעס אויסגעפירט. געבראַכן זיין אַנשטעל, אַז ער ליידט נישט פון „צעקראַכענעם געוויסן.“

„איצט שפּאַנט ער שוין געוויס מיטן עטאַפּ ערגעץ. ער שפּאַנט. ער שפּאַנט.

„צי גייט ער מיך טאַקע אָן? — יאָ. יאָ. ער גייט מיך אָן. איך טראָג דאָך זיין כאלאט. איך בין דאָך איינגעוויקלט אין זיין כאלאט. אַזוי ווי איך וואָלט געווען איינגעוויקלט אין אים גופא.

„אין אים גופא? — אַבסורד. אומזין. איך קאָן דאָך אַפילו נישט זיין פנים, זיין אויסזען. איך געדענק נאָר זיין קול. אַ קול אין דער פינצטערניש. און אַט איז נישטאָ מער ס'קול. צוריק שטיל. צוריק געדיכטע שטיקעניש. נישטאָ מער קיין קול.

„אַבער עפעס אַ פאַראַנענקייט פון עמיצן, פון אַ צווייטן איז דאָך געבליבן הויערן איבער דיר. אַ פאַראַנענקייט — פון וועמען? —“

איך שפּאַר אָן מיין פנים צו מיינע ביידע אויפגעשטאַרטע קני און איך דערמאן זיך אָן דעם פאַרשוונדענעם שפּאַט: „און גאַט האָט געזאָגט

אין דער זעלבער רגע דערהערט זיך מיטאַמאַל אַ געשאַרף אויף יענער זייט טיר. און אַט, דוכט זיך, הער איך אַ שליסל-געקרקעך. יא, יא. איך קאָן שווערן, אַז די אינעווייניקסטע קאַרצער-טיר איז שוין אָפּן. נאָר זען זע איך נאָך אַלץ גאַרנישט און קיינעם נישט. איך הער אָבער דעם וועכטערס קול: —

ניקאָלאַי אַסטראָוו, אַרויס פֿון קאַרצער. צום עטאַפּ. מאַך זיך גרייט צו עטאַפּ.

מיין מיט-קאַרצערניק איז אויפגעשפרונגען. ער לאָזט זיך צו דער פינצטערער טיר און אין איילעניש זוכט ער אויס מיין האַנט און דריקט זי: — זייט געזונט.

— פאַרגעסט נישט אייער כאַלאַט, — זאָג איך אַ צעטומלטער, כאַפּ דעם כאַלאַט און שפּאַר עס אין די הענט צו אים. אָבער ער פליסטערט: — האַלט אים, טוט אים אַן אויף זיך. עס וועט אייך זיין קאַלט אַן אים.

— אָבער מען וועט דאָך מאַנען ביי אייך דעם כאַלאַט. איר וועט האָבן שטראַף...

— איך האָב זיי אין דר'ערד!

— העי, וואָס קריכסטו נישט אַרויס? — בייזערט זיך דער וועכטער

אויף יענער זייט טיר.

— איך קום, איך קום. — אין די געדערים אַריין, אין די קישקעס

אַריין. אין הינטישן לעבער אַריין...

דער שלאַס אין טיר האַט ווידער אַ קרעכץ געטאַן. עפעס אַזוי ווי אַ פּאָך פֿון אַ קליין ווינטל וואַלט פאַרבייגעשוועבט מיין פנים. אַ רגע, נישט מער ווי אַ רגע. מיין מיט-קאַרצערניק אַוועק. ווידער שטיל. ווידער די פולע פינצטערניש. צי האָב איך געקאַנט דורך דער אויסגעדוכטער צעעפנטקייט פֿון דער טיר כאַפֿן דעם אַנבליק פֿונעם מענטשן, וואָס האַט פאַרבראַכט מיט מיר אין אַט דער פינצטערניש — ווי לאַנג? אַ טאַג? צוויי? דריי? צי האָב איך געכאַפט זיין אַנבליק? ניין. איך האָב נישט געכאַפט. און איך בין צוריק אַליין. ווען וועט מען מיך אַרויסלאָזן פֿון דאַנען? און זע, ער האַט מיר טאַקע איבערגעלאָזט זיין כאַלאַט...

— פארוואס ענטפערט איר מיר נישט? — בין איך צוגעשטאנען

צו אים.

— אפשר זענט איר גערעכט. אייך איז גוט, וואס איר זענט צוזאמען מיט אייער דערלייזער אין דערווארטונג אויף דעם טאג, וואס דארף קומען. אבער וואס זאל איך טאן, ווען מיין דערלייזער איז שוין געקומען, און אויך מיין דערלייזערס טאג איז שוין געקומען? אויב שוין געקומען, איז דאך אלץ פארפאלן. הענגט דער געקומענער מיט פארדרייטע פיס, מיט צעלע-כערטע הענט, הענגט אויפן צלם. גייט קיינמאל נישט אַרונטער. ווער האָט אים אַרױפגעשלעפט אויפן צלם? ווער? אפשר איך אליין. יא, איך אליין. און אלע אנדערע ווי איך. אבער אז איך קום אַרױן אין אַ פרעמדער צערקווע און כ'פאל אויף די קני פאר אים, קני איך נישט פאר אים. איך לייג צו מיין פנים צום דיל און איך זע נישט אים, נאָר זי זע איך. זי! און פאר איר קני איך. זי איז מער גאָט פון אים. זי, וועמען איך האָב מיט מיינע אייגענע הענט —

ער האָט נישט פאַרענדיקט די לעצטע ווערטער. ער האָט זיך אָפגע-האַקט. זיין אַטעם, האָב איך געהערט, האָט גענומען ווי אויפרייסן זיך. אַ פאַרשטיקטיקייט כאַפט אַרום זיין האַלדז, אַ דערווערגעניש. און אין אַט דער דערווערגעניש פאַלט ער צו צו מיר אין גרויס פחד, כאַפט מיך אָן ביי די הענט, קלאַמערט מיך אַרום און כריפעט:

— לאַזט זי נישט אַרױן אַהער! אַט שלייכט זי זיך אַרױן דורך דער טיר. אַט גייט זי אַהער. אַט איז זי, אין איר גאַנצער שלאַנקייט. אַ ווייסע. אין איר לאַנגן נאַכט-העמד. און אין איר ברוסט — דאָס מעסער. לאַזט זי נישט-צו צו מיר! דאָס מעסער איז אין איר האַנט שוין. לאַזט זי נישט צו! זיין קול איז אַזוי ווי אינגאַנצן דערוואַרגן געוואָרן מיטאַמאָל. ער האָט מיך אָפגעלאַזט און אַ פאַל געטאָן צום דיל. איך האָב געהערט דאָס פאַלן זיינס. איך בין געשטאַנען אין טויט-שרעק און נישט געוואוסט וואָס צו טאָן. איך האָב גענומען רופן:

— שטעלט זיך אויף, ליגט נישט. געבן אייך וואסער?

— ניין, ניין, — האָט ער געמורמלט, — גיט מיר גאַרנישט. גאַר-

נישט. לאַזט מיך ליגן. רעדט נישט צו מיר.

מיין מיט־קאַרצערניק איז דאָ ווידער אויפגעשפרונגען מיט אַ כעס :
 — דאָס אייביקע שפּיל פונעם הער גאַט! די שפּיל פון קאַץ און
 מויו! פון אייביק־אָן אַז ער טוט אַזוי. ער זעצט אַריין אדמ'ען אין גן־עדן
 נאָר צוליב דעם, כדי ער זאָל אים דערנאָך קאַנען אַרויסטרייבן פון דאָרטן.
 ער זוכט שוין אויס אַ תירוץ : אַ שלאַנג, צי עפעס אַנדערש. ער לאָזט דעם
 אויסלייזער זיך האַדעווען, וואַקסן, גיין ביז צום העכסטן שפּיץ פון זיין
 אַנטפלעקונג, און ווי ער דערגרייכט דעם העכסטן פונקט, גיט ער אים
 אַ שמיץ אַרונטער, פאַקט אים פאַרן האַלדז און זעצט אַריין טשוועקעס
 אין זיין לייב! און ער וויל נאָך, אַז איך זאָל שאַנעווען לייב! שאַנע־
 ווען! און אַזוי טוט ער אויך מיט אייער משיח; ער ברענגט אים
 אויף דער וועלט, זאָגט אים צו אייביקן לעבן, און גלייך דערביי
 פאַרשילט ער אים מיט זיין אייביקייט. בענקען, זאָגט איר? בענקען?
 וואָגען און בענקען? אדרבה, ליגט אָט דאָ, אין דעם פינצטערן שטינקעכץ
 און בענקט, בענקט! נו, און וואָס טוט אייער משיח אַליין בשעת די מלאכים
 אייערע שמידן אים אין קייטן? וואָס טוט ער אַליין?

— ער טוט גאַרנישט. ער איז אין אַ צושטאַנד פון דרעמל, פון
 שטילן חלומען. ער ליגט האַלב־אויסגעצויגן און זיין פנים איז מילד, קינ־
 דיש מילד. אַ מנוחה איז אויסגעגאַסן אויף זיין פנים. ער איז דורכאויס רו
 און אייגנוויליקייט. ער איז די טיפסטע זעלישע שטילקייט און ריינקייט.
 דער ליכטיקער בטחון.

— און ער שפּרינגט נישט אויף ביי אייך און פּראַסקעט נישט אויס
 די באַקן פון די מלאכים אייערע, דערלאַנגט זיי נישט אין די ציין?
 — און וואָס וואָלט געווען, שטעלט אייך פאַר, ווען ער וואָלט געטאַן,
 ווי איר מיינט? נו, גוט. ער איז אויפגעשפרונגען און דערלאַנגט אין די
 ציין. וואָס וואָלט געווען דערנאָך? וואָס וואָלט ער דערנאָך געטאַן מיט די
 פּראַסקעדיקע הענט? וואָס וואָלט פון אים געוואָרן דערנאָך, ווען ער וואָלט
 געוואָרן אַ פּראַסקער? איך פרעג אייך, וואָס וואָלט פון אים געוואָרן?
 מיין מיט־קאַרצערניק איז מיטאַמאָל אַנטשוויגן געוואָרן אויף אַ
 היפשער צייט. אַבער דאָ האָב איך אים שוין נישט אַפּגעלאָזט, געמאַנט
 פון אים :

— דער טאָג איז טאָקע געווען אַ זעלטענער, האָב איך אים אויפגע-
קלערט, — אַ שרעקלעך-זעלטענער אינעם לעבן פון יידן. אינעם זעלבן טאָג
ווען ס'איז חרוב געוואָרן דאָס בית-המקדש אין ירושלים, איז געבוירן
געוואָרן משיח, כדי שטענדיק צו זיין, כדי אייביק צו זיין דעם יידנס
האַפּענונג.

— דאָס גראָד געפעלט מיר. נישט ווי אונדזערער, וואָס הענגט מיט
פאַרדרייטע פיס, הענגט שטענדיק מיר פאַר די אויגן. ווער האָט אים
געקרייציקט? ס'איז צום לאַכן, ווען איך הער אַ וועלט מיט פראים זאָגן,
אַז יידן האָבן אים געקרייציקט, אָדער די רוימער האָבן אים געקרייציקט.
יא, צום לאַכן. געקרייציקט האָט אים נישט קיין אַנדערער ווי דער הער
גאָט אַליין. יא, גאָט אַליין. איך ווייס וואָס איך רעד. איך ווייס, וואָס עס
הייסט מאַרד, און מאַרד איבערן טייערסטן... נו, דערציילט ווייטער, וווּ איז
ער, אייער משיח? וואָס דערציילט איר וועגן אים?

— אַז איר שלאָגט מיר איבער מיט אַזוינע אויסגעשרייען.

— פאַרגיט מיר. דערציילט.

— מלאכים האָבן אַראָפּגעבראַכט משיחן, געבראַכט אים אין דער
מדבר, ער זאָל זיין אין דער מדבר און וואַרטן ביז די וועלט וועט ווערן
ראוי צו גאולה, זוכה זיין, אַז ער זאָל קומען, און רופן אים אַז ער זאָל
קומען. די וועלט מוז פריער ווערן גערעכטיק-ווערט, אַז ער זאָל קומען. די
מלאכים פאַרשמידן אים אויף אַ קייט, און די קייט איז די צייט.

— מערזאָוועס! — שרייט אויס מיין מיט-קאַרצערישער קרימי-
נאַליק — און קיין איינער פון די מלאכים איז נישט אויפגעשטאַנען און נישט
געמאַכט קיין ליאַרעם?

— אייער זידל-געשריי איז נישט אין פלאַץ. יא, איינער פון די
מלאכים האָט טאָקע אויפגעהויבן אַ מרידה: ער וויל נישט שמידן די קייט.
האָט זיך דערהערט אַ קול פון הימל, וואָס האָט גוזר געווען, אַז דער מורד זאָל
ווערן אויס מלאך, עס זאָלן אַראָפּפאַלן פון אים זיינע פליגל און ער זאָל פאַר-
בלייבן אין מדבר צו וואַגלען און צו זוכן משיחן, וואָס ווערט פאַרבאַרגן
פאַר זיינע אויגן, צו זוכן אים און צו בענקען נאָך אים, צוזאַמען מיט דער
גאַנצער וועלט, צוזאַמען מיט אַלע יידן.

ווערטער וואָס אויף אַנדערע ליפּן. ער וואָרט נישט אויף מיין ענטפּער און
גיט נאַכאַמאָל אַ זאַג ווי מיט ציין־געקרייך :

— איך פרעג דאָך אייך, איז אייער משיח אויך אַזאַ אומזין? אויך
אַזאַ צעקרייציקטער? אויך אַזאַ שוין געקומענער?

— וואָס מיינט איר : אַזאַ שוין געקומענער?

— איך מיין : איז אייער יידישער משיח שוין אויך אַזוי פאַרפאַלן־
געקומען ווי אונדזערער קריסטוס איז שוין פאַרפאַלן־געקומען? איך וויל
וויסן : איז ער שוין אויך אַ געקומענער?

— ווי איך זע, האָט איר אינגאַנצן נישט קיין באַגריף וועגן אונדזער
יידישער משיח־פאַרשטעלונג. דער יידישער משיח דאַרף ערשט קומען.
איז ער נישט קיין געקרייציקטער. ער איז נאָר אַ פאַרשמידטער אויף דער
קייט פון צייט, אויף אַ קייט פון דערוואַרטונג. ער איז אַ לעבעדיקער,
אַ וואַרטנדיקער.

— און ער האָט נישט דורכגעמאַכט קיין דערמאָדונג? איך מיין,
ער איז נישט קיין טויטער גוף? און איר האָט זיך נישט איינגעגעסן אין
זיין דערמאָרדעטן לייב, ווי מיר האָבן זיך איינגעגעסן מיט הנאה און מיט
תאוה אינעם דערמאָרדעטן לייב פון אונדזער דערלייזער?
— וואָס רעדט איר אַזוינס?

— יא, איינגעגעסן זיך! — זיין קול איז געוואָרן ביטער : — מיר
קאַמפּענסירן זיך מיט דער פאַרשטעלונג, אַז ער איז גלייך נאָך זיין קרייצי־
קונג צוריק לעבעדיק געוואָרן. אָבער דאָס איז נישט מער ווי אַן איינרעדן
זיך. אַ קינדיש איינרעדן זיך. אַז מען ווערט דערמאָרדעט שטייט מען שוין
נישט אויף מער. מען שטייט שוין נישט אויף מער. איך זאָג אייך. איך
ווייס. מען שטייט נישט אויף! און אַז מען לאָזט זיך דערמאָרדעט ווערן,
איז מען נישט קיין גאָט. נישט קיין גאָט, איך זאָג אייך. אפילו ווען דער
מערדער איז גאָט אַליין, און זיין הרוג, זיין זון, נישט קיין גאָט. און גאָט
אַליין איז נישט גאָט, איך זאָג אייך. ס'איז מיר אַ חידוש, וואָס דער הער
גאָט האָט געלאָזט אייער משיח געבוירן ווערן און זיין, ווי איר זאָגט,
אַ לעבעדיקער, און פאַרבלייבן אויף שטענדיק אַ לעבעדיקער. ס'האָט
געמוזט זיין אַ זעלטענע טובה אַזאַ פונעם הער גאָט. אַ זעלטענער טאָג אַזאַ...

נישט איבערגעריסן, נאָר זי איז נאָך שאַרפער געוואָרן. אָבער דאָס וואָס
עס איז פאַרגעקומען שפּעטער אַביסל, וואָלט סיי-ווי מסתּמא פאַרגעקומען.
— וואָס לאַזט איר זיך אַזוי לאַנג בעטן? — איז מיין מיט-קאַצערניק
אַרויס פון געדולד, — און וואָס ווערט איר אַזוי קאַרג מיטאַמאַל אויף
אַ וואָרט?

— וואָס גייט אייך אַזוי אין לעבן צו וויסן דעם אינהאַלט פון מיין
פאַעמע?

— דער נאָמען פון אייער פאַעמע אינטריגירט מיך, כאַטש איך בין
ווייט פון שרייבעריי. „קייטן פון משיח“, איין קליניקייט! און צווייטנס,
ווייל איך איר זאָלט מיך מיט עפעס פאַרטומלען, מיך און מיין מוח...
— פאַרטומלען?

— יאָ, אויב איר קאַנט מיין מוח נישט נאָר פאַרטומלען, נאָר אַפילו
פונאַנדערייסן מיט עפעס, טוט עס. נו, דערציילט. איר זאָגט: קייטן, און
איר זאָגט: משיח. איז אייער יידישער משיח אויך אַזאַ צעהרגעטער, אַזאַ
צע'דמ'טער ווי אונדזער דערלייזער? איז ער אויך אַזאַ צעקרייזיקטער?
דאָ איז מיך ווידער באַפאַלן אַן אומזיכערקייט: צי רעדט ער ערנסט
אָדער ער פראַוועט שפּאַס. און ווידעראַמאַל איז אויפגעקומען אין מיר אַזאַ
מין ווידערווילן: זיצט נעבן מיר אַן אויסגעשפראַכענער מערדער און וויל
נישט אַנדערש, ווי נאָר פירן שמועסן מיט מיר וועגן ליטעראַטור, דערצו
נאָך וועגן אַזוינע ענינים, ווי דערלייזונג, גואל, גאולה, משיח, קריסטוס.
וואָס קומט דאָ פאַר? וואָס באַטייט עס, אַט דאָ, אין דער פאַרשטיקטער
פינצטערניש? דערצו, זע, ווי די ווערטער וועגן די העכסטע חלומות פון
מענטש, פון ייד, פון וועלט, קומען אַראָפּ פון די ליפן פון אַן אויסגעשפראַ-
כענעם מערדער מיט דער זעלבער קלאַנגיקייט, מיט דער זעלבער דיקציע
און באַטאָנונג ווי פון ליפן פון אַ נישט-קרימינעלן מענטשן. אַט טאַקע, ווי
פון מיינע אייגענע ליפן. צי די ווערטער אויף מיינע ליפן זענען אַנדערש פון
זיינע? און אַט, זע איך, אַרט אים עפעס באַזונדערס אין דעם ענין געקריי-
ציקטקייט, און עפעס באַזונדערס קעגן דעם געקרייזיקטן אַליין, ווייל ער
רעדט עס אַרויס מיט אַזאַ שניידיקער שאַרפקייט, שיער נישט ווי מיט
אַ געקרייז פון זיינע ציין. אָבער די ווערטער זיינע — פאַרט די זעלביקע

— ס'איז יאָ וויכטיק, יאָ וויכטיק. איך שטייט נישט אָן צו דער-
ציילן מיר? ווי הייסט אייער פּאָעמע?
איך ענטפער נישט גערן:
— „די קייטן פון משיח“.
מיין שכנס קול ווערט טומלדיקער:
— אַזוי גאָר? אינטערעסאַנט. דאָס מיינט דאָך דער יידישער משיח.
נישט יעזוס קריסטוס.
— יאָ, דער יידישער.
— און איר זענט, הייסט עס, אַ יידישער פּאָעט. כ'וואָלט גערן
געוואָלט וויסן דעם אינהאַלט פון אייער פּאָעמע. איך בין אַ קריסט, אָבער
אונדזער יעזוס איז מיר נישט צום האַרצן, כאַטש איך קני פאַר אים אין
אַלע טורעמע צערקוועס. וועגן וואָס איז אייער פּאָעמע?

6

לכתחילה האָב איך נישט קיין חשק אַריינצולאָזן זיך מיט מיין
אויסטערלישן מיט־קאַרצערניק אין אַ שמועס וועגן מיין שרייבן און וועגן
יידן, דערצו נאָך דערציילן אים דעם סוזשעט פון מיין פּאָעמע „די קייטן
פון משיח“, וואָס איז געבויט אויף אויסגעשפּראַכענער יידישער טעמאַטיק.
אָבער ער איז צוגעשטאַנען, געשפּילט אויף דער שוואַכקייט פון אַ יונגן
מחבר צו וועלן האָבן אַ צוהערער. ער האָט אויסגעפירט. אגב, פירן אַ
שמועס האָבן מיר געמוזט. וואָרום זיצן אָדער שטיין איינע קעגן די אַנדערע
אין דער פינצטערניש, צי ליגן איינע נעבן די אַנדערע און שווייגן לאַנג,
איז געוואָרן פון רגע צו רגע נישט צו פאַרטראַגן ממש. דאָס שווייגן האָט
געדריקט נישט ווייניקער ווי די פינצטערניש.

איז אפשר געווען אַ שכל איבערצורייסן די שאַרפּקייט פון אונדזער
שמועס. כאַטש אויסגעלאָזט האָט זיך, אַז די שאַרפּקייט האָט זיך נישט נאָר

אייער אומרויק צאָפלען זיך די גאַנצע צייט איז מיר אַנגעגאַנגען. אויך מיך
נישט געלאָזט רוען.

— איר זענט דאָך געשמאק געשלאָפן.

— נין, איך בין נישט געשלאָפן.

— איר זענט דאָך געלעגן אַזוי אומבאַוועגלעך, נישט גערירט מיט
קיין אבר.

— איך קאָן ליגן אָן באַוועגונג שעהן. אַזוי ווי מיין טבע. אָבער
געשלאָפן בין איך נישט. איין רגע נישט. איך האָב געשפירט ווי איר האָט
זיך געדרייט.

— איך האָב אייך געשטערט ?

— און אַז געשטערט, איז וואָס ? וואָס האָט איר אין אייערע כתבים ?

— לידער און צוויי פּאַעמעס. איין פּאַעמע, אַ דראַמאַטישע, שוין
אַ פאַרענדיקטע.

— איר זענט אַ פּאַעט, הייסט עס ?

— מסתמא אַזוי.

— איז אַז אַ פּאַעט פאַרלירט אַ פאַר פאַפירלעך איז ער, הייסט עס,
אומגליקלעך ?

— לאַמיר נישט רעדן וועגן דעם.

— פאַרוואָס נישט ? — איז מיין מיטקאַרצערניק געוואָרן צודרינג-
לעך, — פאַרלירן יאַרן, פאַרלירן יוגנט, פאַרלירן לעבן און — פאַרלירן
פאַפירלעך. וואָס איז אַ גרעסערער פאַרלוסט ? קומט לייגט זיך צוריק נעבן
מיר אונטערן קאַלאַט.

— איך וויל אַרומשפּאַנען אַביסל.

איך נעם פאַרזיכטיק שטעלן טריט, שאַרנדיק זיך ביי דער וואַנט.
איך בין באַוועלטיקט פון טרויער איבערן גורל פון מיינע כתבים.
— וועגן וואָס איז אייער פאַרענדיקטע פּאַעמע ? — פּרעגט מיין
מיט־קאַרצערניק.

איך וויל זיך אַרויסדרייען פון אַן ענטפער. איך זאָג :

— נישט וויכטיק.

צעשרייט ער זיך אויף אַלע כוחות :

פון מיין אָרט און אויפגעשפרונגען. מיין מיט־קאַרצערניק האָט זיך אויפ־געכאַפט און מיט געפלעפטקייט געפרעגט :

— וואָס איז געשען, יונגער פריינט ?

איך בין געשטאַנען צוגעשפּאַרט צו דער אַנטקעגנדיקער וואַנט און אַלץ אין מיר האָט ווי געוויינט. איך האָב נישט געענטפּערט.

— וואָס איז געשען מיט אייך ? פאַרוואָס זענט איר אַזוי האַסטיק אויפגעשפרונגען ?

איך האָב ווייטער געשוויגן. וואָרום וואָס קאָן איך אים דערציילן ? איך וועל געוויס אויסזען נאַריש אין זיינע אויגן.

— פאַרוואָס ענטפּערט איר נישט ?

— אַז איך וועל אייך דערציילן וועט איר נישט באַנעמען ווי מען דאַרף.

— וואָס, אַ שטייגער ?

— איך האָב איבערגעלאָזט אין מיין מאַטראַץ אַלע מיינע כתבים.

— אייערע כתבים ? אייגענע כתבים ?

— יאָ. דער וועכטער קאָן זיי נאָך פאַרגעסן. ווי אַזוי איז עס מיר אַרויס פון זינען ?

— אפשר וועט דער וועכטער גאַרנישט טשעפען אייער מאַטראַץ. איר דאַרפט דאָך פון דאַנען צוריקקומען אין אייער קאַמער.

— ער קאָן אַריינזעצן אין מיין קאַמער אַ צווייטן אויף מיין אָרט.

און מיד פון דאַנען אַריינפירן אין אַן אַנדער קאַמער.

— פאַרוואָס זאָלט איר אַזוי טראַכטן ? איך בין זיכער, אַז איר וועט

צוריקגעפירט ווערן צו אייער זעלביקן מאַטראַץ.

— הלואי זאָל עס זיין אַזוי.

— הייסט עס, אַז איר זענט טאַקע אַ שרייבער, ווי איך האָב חושד

געווען. אייער אויפשפּרינגען איז געווען אַזוי, ווי עס וואַלטן אייך אונטער־געגאַנגען צען שיפן.

— איר קאַנט שפּאַסן וויפל איר ווילט.

— צי איך שפּאַס, צי נישט, דאָס לאָזט איבער צו מיר. אַבער

איז א ווארעמע. און זיינע לונגען אטעמען רויק. רויק. און דו? צי וואלסטו געקאנט זיין א מערדער? — — —

איך האב איבערגעדרייט מיין פנים צו דער היך, פארקוועטשט די אויגן, אפגעלאזט אלע אברים צו זייער אייגענעם באראט. געלעגן א לאנגע צייט. מיטאמאל האט מיד דורכגענומען שיער נישט ווי א קאנוולס:

— זע, האב איך ווי א געשריי געטאן צו זיך אליין, האסט דאך איבערגעלאזט דינע כתבים, דינע פאפירן, איינגעגראבן אינעם היי פון דיין מאטראץ דארטן אויבן אין דיין קאמער, און דער וועכטער קאן, פאר דער צייט וואס דו ביסט דא אין קארצער, אוועקשלעפן דעם מאטראץ, אפגעבן אים עמיצן אנדערש אין א צווייטער קאמער, אדער גאר אויפרייסן אים און געפינען דארט דינע כתבים און פארניכטן זיי. — זע, ווי אזוי האסטו די גאנצע צייט זינט דו ביסט דא אין קארצער, גאר פארגעסן אין דעם? ווי אזוי האסטו פארגעסן אין דעם? — — —

אין משך פון מיין טורמע־לעבן האב איך איבער קיין זאך נישט געציטערט אזוי ווי איבער מייע נאאיווע בלעטלעך געדיכט־פארשריבע־נע מיט לידער, נאטיצן און צוויי לענגערע פאעמעס. א סך בלעטלעך מייע האבן די וועכטער, אין זייערע קאמער־זוכונגען, צוגענומען ביי מיר און, אדער זיי אליין צעריסן, אדער איבערגעגעבן זיי דעם טורמע־נאטשאַלניק און יענער האט זיי צעריסן, צי איבערגעשיקט זיי צו העכערע אינסטאנצן. פון וואנען זיי זענען קיינמאל מיר נישט צוריקגעקערט געווארן. מייע צוויי פאעמעס, „די נשמה פון גהנום“ און „די קייטן פון משיח“ האב איך שוין עטלעכע מאל אפגעראטעוועט פון פארניכטונג דורך פארשידענע איינפאלן. דאס מאל האב איך זיי אריינגערוקט אינעם היי פון מיין מאטראץ אויף דער נארע. אריינגערוקט זיי טיף און פארנייט. אויסגעפינען קאן זיי דער וועכ־טער סיידן ער זאל אויפרייסן דעם מאטראץ און ארויסשיטן דאס גאנצע אינגעווייד. ער טוט עס אמאל, אבער נישט אפט. ווארום דעמאלט דארף ער אויפרייסן אלע מאטראצן אין קאמער. אבער איצט, אז איך בין אין קאמער נישטאָ, איז ווער ווייס וואס עס קאן געשען דארט מיט מיין מאטראץ. פון גרויס אויפרעגונג האב איך זיך אויפגעזעצט. א ריס געטאן זיך

אויפגעבן די ישיבה און פרומקייט; צוליב מיין צעשטערן זיין חלום, אַז כוועל ווערן אַ רב; צוליב מיין נטיה צו זיין, אַנשטאַט אַ רב, אַ שרייבער ביי יידן, און מער ווי אַלץ צוליב מיין פאַרבינדן זיך מיטן „בונד“ און אַריינזאָרפן זיך מיט אַלע מיינע יונגע כוחות אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. כ'האַב יעדעס מאָל די איבערלעבונגען מיינע, אין שייכות מיט די צוזאַמענשטויסן צווישן מיר און דעם טאַטן, אויפגענומען הינטער די טורמע־גראַטעס מיט אימפעטיקער ליידנשאַפטלעכער גערנקהייט. אָבער איצט, אין דעם מאַמענט אין קאַרצער, האָב איך זיי געטריבן פון זיך. ס'האַט מיך אַזוי ווי באַליידיקט, וואָס זיי זענען אויפגעקומען דורך אַזאַ פריקער אנגסטיקער סיבה: דורך דערפילן דעם אַטעם־הויך פון אַ קרימי־נאַלניק, דורך אַנרירן די וויכע וואַרעמקייט פון זיין באַרד.

„באַליידיקט — אָבער ווער איז דער באַליידיקטער? — האָב איך געפליסטערט מיט טרוקענע פאַרביסענע ליפן. — ער איז דער באַליידי־קער? ער — אַט דער נישט־געזעענער מיט־גופניק מיינער, אָדער אפשר ביסטו גאַר אַליין דער באַליידיקער? דו אַליין? יאָ. ליג דעריבער מיטן פנים אַראָפּ, צוגעדריקט צום קאַלטן דיל.

„און ער — דער מיט־גופניק מיינער, דער דאַפּלניק מיינער — ער איז גאַט די נשמה שולדיק. ער ליגט זיך אויף איין זייט, גיט זיך נישט די גאַנצע צייט קיין ריר און שלאָפט זיך, זעט אויס, רויק, רויק, רויק —

„אָבער פאַרוואָס קומט אים אַזאַ רויקייט? אים — דעם האַרטן קרימינאַלניק, דעם מערדער? און פאַרוואָס קומט מיר אַזויפיל אומרו? נישט איינשלאָפן? — עס שטיקט דער שרעקלעכער ריח פון דער פאַראַשע. פאַרוואָס שטיקט עס מיך מער ווי אים? צי זענען מיינע לונגען אַנדערע, יחוסדיקערע? וואָס פאַר אַ זין האָט עס? צוויי מענטשן טוליען זיך איינער צום אַנדערן, זענען כמעט איינס, און דאָך זענען זיי אַנטאַגאַניסטיש איינער צום אַנדערן. און וואָס הייסט עס — ער איז אַ מערדער? וואָס הייסט עס — ער האָט אַמאָל עמיצן דערהרגעט? וואָס הייסט עס — דערהרגעט? וווּ איז יענער אָדער יענע, וועמען ער האָט דערהרגעט? נישטאָ זיי! און דער ליגט אַ צוגעשליידערטער צום דיל, אַן אויסגעצויגענער. ליגט, און זיין פלייצע

מיין טאטע איז נישט געווען פון די זייער צוגעלאזטע טאטעס, און דערוואקסן קינד זאל אליין אריינקריכן צו אים אין בעט. מיין טאטע איז געווען שטרענג צו אלע אונדזערע קינדער, און צו מיר — נאך מערער. מיין טאטע האט נישט אפט א קוש געטאן א קינד. טאקע זייער זעלטן. מחמת שלעכטקייט? ניין. מחמת פארנומענקייט. פארזארגטקייט, פערזענלעכער אומצופרידנקייט, און מחמת, בכלל, דעם איינגעשטעלטן, איינגע-ווארצלטן שטייגער פון אומסענטימענטאלקייט, פון איינגעהאלטנקייט, ווארום — וואס הייסט עס: אין מיטן דערינען גאר קושן א קינד? — סיידן דאס קינד איז קראנק, אדער דאס קינד איז נאך זייער קליין און מען דארף זיך פארן קינד נישט שעמען ארויסצוווייזן אפענע ליבשאפט.

הייסט עס, אז ס'האט אויפגעטויכט אין מיר א דערמאנונג פון גאר, גאר ווייטער קינדהייט — שיער נישט פון מיין ערב-לעבן... אט דא אין קארצער, ליגנדיק נעבן מיין קרימינעלן מיט-קארצערניק.

„וואס איז עס פאר א ווילדער איינפאל גראד איצט צו דערמאנען זיך אין מיין טאטן און אין מיינע יענע ווייטע רגעס, ווען כ'בין אריינגע-קראכן צום טאטן אין בעט און אריינגעטונקט זיך אין זיין ווארעמער בארד? איז דער שלאפנדיקער פינצטערער קרימינאלניק, וועמעס פנים איך זע נישט, געגליכן צו מיין טאטן? — אומזין, אומזין, גאט מיינער.“

איך האב צוגעשליידערט מיין פנים צום קאלטן צעמענט פון דיל מיט דער כוונה צו באפרייען זיך פון אזוינע זכרונות. ווארום ווי נאר דאס געשטאלט פון מיין טאטן גייט אויף פאר מיר אין דער דאזיקער פינצטער-ניש, אזוי גיבן זיך א שאט איבער מיר, ווי בלעטער אין א שטורעם-ווינט, אלע פארקומענישן צווישן מיר און מיין טאטן אין משך פון מיין לעבן ביז דער טורמע, און אויך די באגעגענישן מיט מיין טאטן אין געריכט-געביידע ביי מיין פראצעס און, נאכדעם, די עטלעכע מאל, ווען ער און די מאמע זענען געקומען זיך זען מיט מיר אין טורמע דורך א דראטענער אפצאמונג. כ'האב א סך מאל, ליגנדיק אויף דער נארע, איבערגעלעבט מיין לעבן אין טאטע-מאמעס שטוב. נישט איינמאל איבערגעהשבוט אלע מיינע וויכחים און צוזאמענשטויסן מיטן טאטן. — צוזאמענשטויסן צוליב מיין

פון מיינע פיס און הענט. אין אים האָב איך קיין צוקעניש נישט געשפירט. איך האָב זיך געפרעגט: שלאָפט ער? איז ער אַזוי שנעל אַריינגעפאלן אין אַ פאַרזונקענעם שלאָף. אָדער ער ווייזט אַרויס קעגן מיר אַזאַ פאַרעקשנט־קייט פון ווילן, אַ פאַרגליווערטקייט פון צאָרן, און אפשר איז עס גאָר אַן אַנשמעל?

איך הער זיך איין אין זיין אַטעם.

זיין אַטעם איז אַ שאַרפלעכער, אָבער אַ רעגלמעסיקער. ביסלעכווייז גייט אויך די שאַרפלעכקייט פאַרביי. ער אַטעמט ווי אַ מענטש אין רויקן שלאָף.

ער שלאָפט רויק, — טראַכט איך פאַר זיך אין גרויס פאַרדרוס, — אַט האָט ער נישט לאַנג אַזוי געליאַרעמט, און אַט איז ער אַזוי שנעל איינ־געשלאָפן. אַזוי איינס־צוויי. ווי איז עס מעגלעך? פאַרוואָס קאָן איך עס נישט דערווייזן? פאַרוואָס קריכט אַרום איבער מיין קאַפּ אַזאַ בלייענע שווערקייט? די דעקלעך איבער מיינע אויגן פאַלן אַרונטער און שפּרינגען אויף צוריק מיט אַ שטעכיקער ברענעניש אין די ווינקלען.. פאַרוואָס זאָל איך זיין אַזוי נערוועז?

איך האַלט מײן רעכטע האַנט אַרויפגעלייגט אויף זיין פלייצע. מײן האַנט נעמט כמעט אַרום זיין פלייצע און אַ טייל פון זיין ברוסט. מיינע פינגער טויכן גאַכאַמאַל אַריין אין זיין באַרד. איך כאַפּ אַוועק מײן האַנט. אַ וואַרעמער ציטער נעמט דורך מײן מאַרד: עס גייט ווידער אויף אין מיר מיטאַמאַל אַ ווייטע דערמאַנונג, פון די גאָר ווייטע־ווייטע קינדער־טעג, ווי אַזוי איך בין געלעגן נעבן מײן טאַטן אין בעט מיט מיינע ביידע קינדערשע הענט אַריינגעטאַן אין זיין רויטער וואַרעמער באַרד. דעם טאַטן האָט עס הנאה געטאַן. ער איז געלעגן, געדרעמלט, און מיט אַ קוים־אַרויסגעזעענעם שמייכל געגעבן צו פילן, אַז עס טוט אים הנאה וואָס קליינע קינדערשע הענט טונקען זיך אין זיין באַרד און רירן ווייך אַן זיין האַלדז, זיין מויל, זיינע באַקן.

אַלץ אין מיר צאַפלט אויף:

„ווען איז דאָס געווען? ווען בין איך געלעגן מיט מײן טאַטן אין

בעט? — ווי אַלט בין איך דעמאַלט געווען? צוויי יאָר? דריי יאָר?

ער האָט אַוועקגעדרייט זיין באַרד צו דער וואַנט, און איך האָב אויך אַוועקגעקערט מיין פנים צו דער צווייטער זייט.
די שטילקייט, די שטומקייט האָט ווי אַ שטיק בליי אַרומגעקאוועט מיין קאַפּ.

5

ווי לאַנג מיר זענען געלעגן אין שטומעניש, אין פאַרשטיקטן ווידער-ווילן איינער צום אַנדערן און אין אַ קאַשמאַרן שלאָף, ווייס איך נישט. ער האָט געהאַלטן זיין קאַפּ אַוועקגעדרייט, געלעגן שטייף, נישט אַרויסגעוויזן אין משך פון שעהן (אפשר האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז דאָס זענען שעהן) קיין מינדסטע באַוועגונג, נישט מיטן קערפּער און נישט מיטן קאַפּ. אַזוי ווי עס וואַלט געוואָרן פון אים איין שטיק פאַרגליווערניש. צוליב אים האָב איך שוין אויך געמוזט ליגן און נישט רירן זיך, הגם מיר איז עס אַנגעקומען זייער שווער ווייל איך בין בכלל נישט קיין רויקער שלאַפּער. די נאַענטקייט פון זיין קערפּער און די וואַרעמקייט, וואָס האָט אַריינגע-שטראַמט פון אים צו מיר, האָט מיך געהאַלטן צוגעקלאַמערט צום אַרט אויפן דיל נעבן אים. כ'האָב מיינע אַלע אברים, דערהויפּט די פיס און די הענט, איינגעשמידט אין אומבאַוועגלעכקייט, כדי נישט צו מאַכן וועלכע נישט איז ענדערונג אין דעם אופן ווי דער כאַלאַט האָט אַרומגעוויקלט מיט איין אַרומנעם אונדזערע ביידנס קערפּערס. איך בין געלעגן מיטן פנים צו אים.

נישט איין מאָל האָט זיך מיר געוואַלט אַ דריי געבן, איבערקערן זיך מיט דער פלייצע צו אים. אָבער יעדעס מאָל, ווען כ'האָב פּרוּבירט עס טאָן, האָב איך ריזיקירט אַרויסצופאַלן אינגאַנצן פון אונטער דער פּאַלע פונעם כאַלאַט. — און ער — מיין שכן? ער איז זיך יאָ געלעגן מיט דער פלייצע צו מיר און ס'האָבן אים, ווייזט אויס, נישט געארט די שטייפּע צוקונגען

— ניין. איך האָב נישט קיין חרטה אויף דעם וואָס איך האָב אָפּגעטאָן.

— אָבער אויף דעם, וואָס איר האָט דערהרגעט אייער פרוי, אייער שיינע, קלוגע, ווונדערלעכע פרוי, — אויך אויף דעם האָט איר נישט קיין חרטה?

— צי די פראַגע אייערע איז אַנדערש פון דער פריערדיקער? כ'האָב דאָך אייך געענטפערט —

— די פראַגע איז יאָ אַנדערש, ווייל זי איז דירעקט: צי האָט איר נישט חרטה, וואָס איר האָט דערהרגעט אייער שיינע, קלוגע, יונגע, ווונדערלעכע פרוי? צי גייט נישט אויף פאַר אייך איר פנים, איר שיינקייט, איר יונגקייט, איר קלוגשאַפט?

— שווייגט! — גיט ער מיטאַמאָל אַ געשריי.

— ענטפערט.

— און אויב איך וויל נישט?

— זייט איר נישט מחויב, איך בין נישט אייער ריכטער.

— אַזוי? — זיין קול ווערט מיטאַמאָל קרום און גאליק, — איר

זענט נישט מיין ריכטער? נו, אדרבה, פרובירט עס יאָ זיין! פרובירט עס!

— איך וויל עס גאַר נישט פרובירן. — אָבער איר גייט ווידער

אָוועק אין אַ זייט. איר דרייט זיך אַרויס פון אַן ענטפער.

— וואָס זייט? ווען — זייט? — זיין קול ווערט ווילד, זודיק, —

לאַזט מיר צורו. צו אַלדי רוחות! צו אַלדי שוואַרציאַרן! אין דר'ערד

אַריין — מיטן קאַפּ, מיטן האַרץ, מיט די געדערים, מיט דער לעבער, מיט

די נירן. מיט אַלץ מיטאַנאַנדער. אין דער הייליקער מאַמען אַריין. אין

ארכימאַנדריט אַריין!

איך טו זיך אַ ריס-אַפּ פון אונטערן כאַלאַט, כווייל שנעל אָוועקרוקן

זיך פון מיין ווילד-געוואָרענעם מיט-קאַרצערניק. אָבער ער כאַפט מיר אַן

נאָך שנעלער און פעסטער מיט ביידע הענט און האַלט מיר ווי מיט קלאַמערן.

— רוקט זיך נישט אַפּ. ליגט אונטערן כאַלאַט. נעמט נישט פאַר

אומגוט מיין ווילד ווערן. פאַרגיט מיר. לאַמיר שווייגן. לאַמיר אפשר

שלאַפּן. ס'מוז שוין זיין געוויס דער צווייטער מעת-לעת זינט איך בין דאָ.

— אוודאי, אוודאי, — האָט ער אויסגעשריען כמעט ווי מיט אַ האָפּערדיקייט, — נישט נאָר אַ שיינע, נאָר אַ שיינקייט פון אַ פרוי איז זי געווען! אַ קלוגע און אַ שטאַלצע און אַ יונגע. איינע אין דער וועלט. און אויך די אַנדערע צוויי, וואָס איך האָב צוליב איר דערשאָסן, זענען געווען שיינע און בראַווע יונגען. — ווען זי וואָלט נישט געווען קיין אויסערגע-וויינלעך־שיינע און שטאַלצע, וואָלט מיר דען אָנגעשטאַנען צו הייבן אַ האַנט אויף אַן אַלטער, אויף אַ מיאוסער? — פוי!

— און איר האָב קיין חרטה נישט אויף דעם וואָס איר האָט אָפּגע-טאָן? — צי איר דערציילט גלאַט אַ מעשה, וואָס בעט זיך מממש: באַשרייב מיך.

— וואָס? איר ווילט שפּילן מיט מיר אַ שפּיל פון שרייבעניש? איר ווילט מיך כאַפּן ביי עפעס? — זיינע ווערטער האָבן געזאָדן אין זיין מויל מיט כעס. — איך בין חושד, אַז איר האָט אַליין צו טאָן מיט שרייבן — דאָס איז אמת, כ'האָב טאַקע צו טאָן מיט שרייבן — — זעט איר — איך טרעף.

— נישטאָ וואָס צו טרעפן. איך זע אָבער נישט וואָס פאַר אַ שייכות עס האָט צו אייער מעשה —

— אַט פון דעם וואָרט „מעשה“ האָב איך פאַרשטאַנען, אַז איר עסקט זיך מיט שרייבן, מיט ליטעראַרישקייט. וואָרום ווען נישט — איז עס כמעט ווי געמיין צו זאָגן, אַז דאָס וואָס איך האָב אייך דערציילט וועגן זיך איז נישט מער ווי אַ מעשה. געמיין, יונגעראַמן, געמיין!

— זייט מיר מוחל, — האָב איך געזאָגט און אָנגעכאַפט אים ביי אַ האַנט, וואָס איך האָב אָנגעטראָפּן דורך דער פינצטערניש. — כ'האָב נישט געמיינט אייך צו באַליידיקן. איך מיין אָבער יאָ, אַז עפעס דערזאָגט איר נישט, וואָרום עס זעט מיר אויס מאַדנע, וואָס איר ענטפּערט מיר נישט אויף מיין פּריערדיקער פּראַגע: צי איר האָט נישט קיין חרטה אויף דעם, וואָס איר האָט אָפּגעטאָן?

— איר ווילט מיך כאַפּן אויף דער ווענדקע פון צעקראַכענעם געוויסן?

— איר דרייט זיך ווידער אַרויס פון אַן ענטפּער.

דורך די הענט פונעם גרויס־קרימינעלן, — וועלן זיי זיין גליקלעך פון דער זכיה דערמאָרדעט צו ווערן, און וועלן אין גרויס גליק קושן די האַנט פונעם גרויס־קרימינעלן וואָס וועט אַריינשיסן די קויל אין זיי. און אויב, יונגער פריינט מיינער, צופעליקער שכן מיינער, אויב ביי אייך קומט אויס, אַז אַ פאַרמעסט קעגן גאַט אַליין מיינט חרוב מאַכן די וועלט — איז אויך נישט געפערלעך. וואָס איז דאָ אַזוינס צו שרעקן זיך פאַר אַ וועלט־חורבן? זאָל זי חרוב ווערן, די וועלט. זאָל זי. איך ווייס נישט צי זי איז ווערט עפעס בעסערס אויסער חורבן. און פאַרמעסטן זיך קעגן גאַט אַליין איז אפשר דאָס וויכטיקסטע פאַרן גרויס־קרימינעלן מענטשן. ווייל גאַט אַליין איז אַ גרויס־קרימינעלער.

— אויב איר רעדט אַזוי, פאַרוואָס־זשע האָט איר פריער געזאָגט, אַז אייך געפעלט נישט נישטעס זאראטוסטרא. איר רעדט דאָך כמעט די רייד פון נישטעס אויבערמענטש. און איר האָט מסתמא אויך געלייענט דאָסאַטאָיעווסקיס לעגענדע וועגן גרויסן אינקוויזיטאָר.

— פוי, פוי, — נישטע זאָגט דאָך, אַז דער מענטש בכלל איז נאָר אַ טרעפ פאַר דעם אויבערמענטש. דאָס איז דאָך נאָך נישטיקער ווי ראס־קאַלניקאָוס האַלטן אַ זקנה פאַר אַ לויז. אַ קונץ צו זיין אַן אויבערמענטש איבער אַ טרעפ; צו טרעטן איבער אַ טרעפ, וואָס איז געמאַכט פון ברעט אָדער פון שטיין! צו טראַכטן וועגן דעם מענטשן ווי וועגן נישט קיין לעבעדיקער זאָך, ווי וועגן אַ שטיק האַלץ וואָס מען קאָן טאָן מיט דעם וואָס נאָר איינעם פאַרגלוסט זיך! — אַזוי טראַכטן קאָן נאָר אַ טעמפער־דייטש־פילאָזאָף. זאָלן מיר מוחל זיין אַלע אייערע פילאָזאָפן. און דאָס, וואָס איר גיט מיר אַ שטאָך, אַז איך רעד נאָך די רייד פון דאָסאַטאָיעווסקיס אינקוויזיטאָר, — פון דעם ווער איך אויך נישט נתפעל, אבי מיינע ווערטער וועגן דעם קומענדיקן גרויס־קרימינעלער אויף דער ערד פון אונדזער מאַמעלע רוסלאַנד, זענען ריכטיק. וועגן אַזאַ גרויס־קרימינאַלניק און גרויס־מערדער חלומט אונדזער מאַמעלע רוסלאַנד.

— איך וועל אייך איבערשלאָגן, — האָב איך געזאָגט, — און אייך פּרעגן: איז אייער פרוי, וועמען איר האָט אומגעבראַכט, געווען טאַקע אַ שיינע און קלוגע — שענער און קליגער פון אייך?

איז א גרויסער מענטש און אז ער קאן עובר זיין אפילו אויפן פארבאט פון מאַרד. — איז וואָס טוט ער? ער גייט דערהרגענען אַ שוואַכניקע, נישטיקע אַלטע פרוי. שוין איינמאָל אַ העלדישקייט! דערנאָך, אז ער טוט עס אָפּ, דרייט ער זיך אין יסורים, ברעכט זיך און פאַרקלאַגט דעם קאַפּ אַ הילפלאַ-זער סאַניע מאַרמעלאַדאַווא. וואָס האָט ער מיט דעם דערווייזן, דער ראַסקאַל-ניקאָוו? — אז ער אַליין איז נישט מער ווי אַ לויז. וואָרום אויב ער וואַלט באַמת געווען אַ גרויסער מענטש, וואָס קאָן עובר זיין, וואַלט ער אויסגע-קליבן צו הרגענען אַ שיינע פרוי, אַ יונגע פרוי, אַ יחוסדיקע פרוי, וואָס וווינט אין אַ פאַלאַץ צו וועלכן ס'איז שווער צוצוקומען, — אַ פרוי וואָס איז העכער פון אים און גרעסער פון אים. דעמאָלט וואַלט ער נישט געליטן פון אַ צעקראַכן געוויסן, אויב אונדזער מאַמעלע רוסלאַנד איז באַשערט צו ווערן אַנדערש — וועט זי עס נישט דערגרייכן דורך דאָסאַיעווסקישע צעפאַרענע געוויסנס, און אויך נישט דורך טאַלסטאַישע פרומע געוויסנס, און אוודאי נישט דורך אַזוינע איידעלע, יינגלשדיקע נישט-קרימינעלע הענט ווי אייערע און אייעריקע, נאָר דורך הענט פון גרויס-קרימינעלע מענטשן, וואָס אַז זיי וועלן דאַרפן באַגיין מאַרדן, וועלן זיי באַגיין, אַן איבערטראַכטונגען און קווענקלענישן. און אומברענגען וועלן זיי אומברענג-גען, אויב זיי וועלן זען, אַז זיי דאַרפן עס, נישט קיין קלענערע פון זיך, נישט עפעס אַלטע זקנות, נאָר די גרעסערע פון זיך, די שענסטע, די פעיקסטע, די נאַענטסטע און די טייערסטע. דאָס וועט זיין דער אמתער פאַרמעסט פונעם גרויס-פאַרברעכער, פונעם גרויס-איבערטערטער איבערן מאַרד-פאַרבאָט. וויפיל טויזנטער און טויזנטער גרעסערע פון זיך ער זאָל נישט אויסשעכטן, וועט ער נישט ליידן פון אַ צעווייכטן געוויסן. ער וועט שלאָפן רויק און עסן רויק, און ער וועט זיין זיכער אין זיך און שטאַרק אין זיך ווי שטאַל. דאָס וועט זיין אַ פאַרמעסט נישט קעגן אַ לויז, נאָר קעגן גאַט אַליין.

— און חרוב מאַכן די וועלט, הייסט עס?

— די וועלט וועט נישט חרוב ווערן. ס'זענען דאָ גענוג מענטשן אויף איר, וואָס, אויב זיי, די מענטשן, וועלן זיין ראוי צו זיין אויף דער מדרגה פון גרויס-קרבן און וועלן זיך דערדינען צו דער זכיה אומצוקומען

וואָלד־גולן, און געמיינער פון אַלץ: אייערע אייגענע הענט האַלט איר כלומרשט ריין. זאָג איר איך, אַז מיינע הענט זענען ריינער. מיינע מאָרדן בין איר באַגאַנגען מיט מיינע אייגענע, נישט מיט פרעמדע הענט. און מיינע מאָרדן בין איר באַגאַנגען קעגן העכערע פון מיר, קעגן שטונערע און גרעסערע פון מיר, און נישט, ווי איר אַלע, וואָס אין אַלע אייערע קאַמפן און רעוואָלוציעס טרעט איר אַרויס קעגן נידריקערע פון זיך, קעגן מיאוסע־רע פון זיך און איר ווערט, אַזוי אַרום, סוף כל סוף, נישט מער ווי נישטיקע מערדערלעך.

— טשיקאווע, פון וואַנען האָט איר עס אַרויסגעלייענט?

— כ'האַב עס נישט אַרויסגעלייענט פון ביכער, יונגערמאַן, — האָט ער גערעדט מיט היץ, — נאָר פון מיין אייגן לעבן ליען איר עס אַרויס. פאַרקערט, פון ביכער ליען איר אַרויס נידערטרעכטיקע געוויסן־קוואַטשע־ריי. און איר טוט אַלץ לויט ביכער. די מענטשלעכע נשמה, לויט אייערע ביכער, פאַרטראַגט נישט קיין דירעקטן פאַרברעכן. דער אמת איז אַבער נישט אַזוי. אַ דירעקטן פאַרברעכן פאַרטראַגט זי בעסער און ערלעכער ווי אַן אומדירעקטן. וואָס העכער און שענער עס זענען געווען די, וועמען איר האָב דערמאָרעט, אַלץ ערלעכער איז דער מאָרד. און איר אַלע באַגייט אומדירעקטע פאַרברעכנס און מאָרדן. איר זיצט אין קאַבינעטן און איר שיקט אַנדערע אויף טעראַר־אַקטן און באַריקאַדעס: דעריבער זענט איר אין תוך נידריקער פונעם קרימינעלן, און איר קאַנט זיך, אין תוך, נאָך ווייניקער פאַרטראַגן ווי דער קרימינעלער, כאַטש איר מאַכט אַן אַנשטעל, אַז איר זענט מי יודע ווי צופרידן מיט זיך. — אַט מיט דעם אַנשטעל אייערן זענט איר נאָך ווייניקער אפילו פון אַ ראַסקאַלניקאַוו. —

— איר זע, אז ראַסקאַלניקאַוו ארט איך זייער שטאַרק. איר דער־מאַנט אים צו אַפט. צי זיצט נישט אין איך אַליין אַ שטיקל ראַסקאַלניקאַוו?

— ניין. איר האָב פיינט ראַסקאַלניקאַוו און אויך זיין מחבר, דאָסטאַ־יעווסקי, האָב איר פיינט. ער הרגעט אַ נוטה־למוותדיקע אַלטיטשקע, רעדט וועגן איר ווי וועגן אַ לויז און — מאַכט דערנאָך אַ גאַנצע מהומה מיט זיין צעקוואַטשיקטן געוויסן, ער האָט געוואַלט באַווייזן פאַר זיך אַליין, אַז ער

— און מיר איז אָנגענעם צו פֿאַרנעמען זיך גראַד מיט דעם, יונגער
שכן מיינער. איך זאָג, אַז איך קען אייך יאָ, ווייל איך קען אַלע אייעריקע.
און אַלע זענט איר גלייך איינע צו די אַנדערע. בשום אופן נישט ווי מייני-
קע, וואָס קיינער פון אונדו, קרימינעלע, רויבער און מערדער, איז נישט
גלייך איינער צום אַנדערן. מיר זענען אַלע אַריגינעל, און איר זענט אַלע
— שאַבלאַן, יאָ, יאָ, שאַבלאַן. איר זאָגט, אַז איר וויחט נישט אַרויס קיין
באַרימערישע שטאַלצקייט אַנטקעגן מיר; אפשר מיינט איר טאַקע וואָס
איר זאָגט, אָבער פילן — פילט איר אַנדערש. און גראַד דאָ אין דער געדיכ-
טער פינצטערניש און אין דער געדיכטער נאַענטקייט שפיר איך באַזונדער
אייער באַרימערישע גדלות און עס שטערט מיר, ס'איז מיר ענג, נאָך ענגער
פון דער ענגשאַפט פונעם קאַרצער.

— ס'פֿאַרריסט מיר וואָס איר פילט זיך אַזוי, — זאָג איך — ס'פֿאַר-
דריסט מיר זייער. איך האָב נישט אין זיך די טבע פון גדלות.

— נו, נו, — נעמט נאָר נישט פראַווען קיין וויכענישן. שענקט
מיר נישט קיין נדבות. איר האָט פריער מיר אויפגעוואָרפן וואָס איך האַלט
אין באַטאַנען, אַז איך שטאַלציר מיט מיינע באַגאַנגענע קרימינעלע מאַרדן.
מאַכט איר אַ טעות ווען איר זאָגט שטענדיק אין איין פאַרבינדונג: קרימי-
נעלע מאַרדן, און איר קוועטשט אויפן וואָרט קרימינעלע. איך גייט אין
לעבן צו זאָגן מיר, אַז איך בין אַ קרימינעלער. זאָג איך אייך, אַז איך
באַטראַכט נישט מיינע מאַרדן פאַר קרימינעלע אין דעם זין ווי איר אַלע,
אין אייער פּאָליטישער ראַסקאַלניקאַווישקייט, פּאַסט אויף קרימינעלקייט.
איך בין באַגאַנגען מיינע מאַרדן צוליב זיך, צוליב מיינע פּערזענלעכע צילן
און צוזאַמענשטויסן, צוליב מייין פּערזענלעכן פּלאַץ אויף דער ערד. און איר
באַגייט מאַרדן, פּאָליטישע מאַרדן, הייסט עס, צוליב אויסגעטראַכטע צילן;
נישט צוליב זיך, נאָר צוליב פּרעמדע; נישט צוליב זיך, נאָר צוליב דעם
צווייטן. בין איך מאַראַלישער פון אייך. צוליב דעם אויסגעטראַכטן צווייטן
הרגעט איר אויס הונדערטער, מאַכט איר רעוואָלוציעס, וווּ איר ברענגט
אום טויזנטער, ווער הרגעט זיי אויס? נישט איר אַליין נאָר אַנדערע, וועמען
איר רייצט אויף, אַדער, ווי עס הייסט אויף אייער לשון, איר אַגיטירט. מיט
פּרעמדע הענט באַגייט יעדער פון אייך מער מאַרדן ווי דער גרעסטער

האַלט אין איין באַטאַנען, אַז איר זענט באַגאַנגען קרימינעלע מאַרדן און אַז איר שטאַלצירט שיער נישט מיט דעם. ערגעץ צילט איר דאָך מיט אייער באַטאַנען; איז ווהיין צילט איר? איך בין זיך מודה, אַז מיט אַזאַ מענטש ווי איר טרעף איך זיך אָן צום ערשטן מאל —

ער איז געוואָרן גאָר אויפגעהייטערט.

— איך בין צופרידן פון אייער פראַגע. איך וועל עס אייך גערן אויפקלערן. איך דערצייל עס אַלץ צוליב אייך און פאַר אייך. אין משך פון די יאָרן וואָס איך „זיץ“, האָב איך זיך געטראָפן מיט אַ סך פון אייעריקע, און איך האָב זיי שטענדיק אויסגעמיטן. איך האָב זיי נישט ליב — די אַלע אייעריקע, איך האָב עס אייך שוין געזאָגט. אויך אייך וואָלט איך נישט ליב געהאַט, ווען עס מאַכט זיך נישט אַזאַ צופאַל און איך זאָל זיך נישט געפינען מיט אייך אין אַזאַ קברל. איך וואָלט אייך פאַרבייגעגאַנגען מיט דער פולער שטאַלצקייט וואָס איז דאָ אין מיר, מיט דער שטאַלצקייט פון אַ מערדער, וואָס לגבי מיר זענען אַלע אייעריקע, און אויך איר, נישט ווייניקער מערדער פון מיר, נאָר נישטיקערע פון מיר.

— דאָס איז שוין גאָר אינטערעסאַנט, האָב איך אים איבערגעריסן.

— רייסט מיר נישט איבער, און מיינט נישט, אַז איר זענט קלוגער

פון מיר, יונגערמאַן. גלייך ווי כ'בין אַריינגעוואָרפן געוואָרן אַהער און דער-פילט אייער אַטעם און אייער יונגן קול — אייער באַרימערישע שטאַלצקייט אַנטקעגן מיר ווייל איר זענט אַ פאַליטישער און, דעריבער, אַ גרעסערער יחסן פון מיר, — גלייך ווי איך האָב עס דערפילט האָב איך געזאָגט צו זיך: דערלאַנג אים איבער זיינע באַרימערישע פליגל, האַק זיי אים אַרונ-טער. — וואָרט, וואָרט, שלאָגט מיך נישט איבער.

— איך שלאָג אייך נישט איבער. אייך דוכט זיך עס. אגב, מאַכט

איר אַ טעות ווען איר מיינט אַז איך ווייז אַרויס באַרימערישע שטאַלצקייט קעגן אייך. איר קענט מיך נישט און — איר רעדט אַזוינע רייד!

— איך קען אייך יא, כאַטש איך זע אייך נישט אין פנים.

— מיינע פליגל וועט איר נישט אַרונטערהאַקן. אומזיסט אייער

טרחא. פאַרנעמט זיך בעסער מיט עפעס אַנדערש פאַר דער צייט וואָס מיר דאַרפן ליגן דאָ אין קאַרצער.

ווי וועגן עפעס א לאפאצאן א מערדערל, וואס שפרינגט ארויס פון הינטער א באהעלטעניש מיט א מעסערל און הרגעט א מענטשן פאר עטלעכע רובל. אדער ווי וועגן איינעם, וואס באגייט א מארד אין א צושטאנד פון משוגעת אדער שיכורעהייט. איך וויל אפילו נישט איר זאלט טראכטן וועגן מיר ווי וועגן עפעס א ראסקאלניקאוו, וואס הרגעט אן אלטע פרוי כדי צו באווייזן זיך אליין, אז ער איז א גאנצער אויבערמענטש און ער קען דעריי בער צעקוועטשן א מענטשן ווי מען צעקוועטשט א וואנץ אדער א פלוי. דאס טאיעווסקי, זאל ער מיר מוחל זיין, איז געווען אליין א פחדן און א נישט. ווען נישט, וואלט ער זיין ראסקאלניקאוו דערהויבן צום העכסטן אידעאל פון א ווונדער־מערדער.

זיינע רייד האבן גענומען וואס מער און מער ארויסרופן אין מיר דערשטוינונג, געפלעפטקייט און שרעק.

וואס וויל ער פון מיר און ווהיין צילט ער? — האב איך געפרעגט אין זיך אליין. הייסט דאך עס טאקע, אז ער איז נישט גאר קיין פראסטער מענטש, אן אינטעליגענטישער נאך דערצו.

— איך זע, אז איר זענט באקאנט מיט דאס טאיעווסקי. מסתמא מיט נאך שרייבער.

— יא, מיט נאך שרייבער, נישט נאר מיט אונדזערע רוסישע. לעצטנס האב איך מיט גרויס אינטערעס געלייענט ניטשען. דערהויפט זיין „זאראטרוסטרא“. אבער אויך זאראטרוסטרא איז נישט מער ווי א ראסקאלניקאוו, און אפשר נאך ווייניקער. אויך א העלד נאר אנטקעגן וואנצן און מענטשן־ליין. דערצו נאך מיט א גרויס מויל. נו, וואס, איר שווייגט ווידער? איך שאקיר אייך, יונגערמאן? איר שטעלט־אן אויף מיר אייערע אויגן אין דער פינצטערניש?

באמת, ער האט גערטאפן, מיין מיט־קארצערניק. איך האב טאקע געוואלט אז ער זאל עס דערפילן אין דער פינצטערניש. איך האב געזאגט: — ס'איז ריכטיק. מיינע אויגן זענען אָנגעשטעלט אויף אייך. איך טראכט ביי זיך די גאנצע צייט, און אט פרעגט איך עס אייך אָפן: וואס מיינט איר מיט די אלע רייד אייערע, מיט דעם אלעם וואס איר דערציילט מיר, נישט קענענדיק מיר און נישט זעענדיק מיר אין דער פינצטערניש? איר

ווי איך האָב איך שוין געזאָגט, אַן „איביקער“. כ'בין שוין היפשע יאָרן אָפּגעווען אין אַ סיבירער קאטאָרגע. געשלעפט געוואָרן צוריק אַהער צוליב אַ נייעם פּראָצעס איבער נאָך אַ מאַרד מיינעם, וואָס אונדזערע גרויסע בריה'ס אויספאַרשער האָבן ערשט איצט אויפגעדעקט. אַ מעשה פון מיט פּופּצן יאָר צוריק נאָך. נו, האָט מען מיר געגעבן נאָכאַמאָל איביקע קאטאָר-גע. האָב איך שוין צוויי איביקע קאטאָרגעס. די ריכטער זענען געבליבן מיט אַ נאָז, וואָס זיי קאָנען נישט פון איין איביקייט מאַכן צוויי...

— איר רעדט וועגן מאַרדן אַזוי ווי וועגן אויפעסן אַ בייגל.

— איר מיינט אַזוי? האָט דוכט זיך נאָר. ס'איז אַביסל אַנדערש ווי אויפעסן אַ בייגל. ס'איז נישט קיין געוויינלעכער ענין... דערווייל דערמאָן איך עס נאָר, כדי איך צו דערקלערן, פאַרוואָס איך בין דאָ נאָר אַ דורכ-גייער מיטן עטאַפּ, און פאַרוואָס עס קאָן זיכער זיין, אַז איר וועט נישט האָבן קיין מעגלעכקייט אפילו איינמאָל אַנצוקוקן מיך אין פנים. און דאָס זעלבע — איך אייך. כ'וועל עס באַדויערן. איך פאַרזיכער אייך. איר מסתמא, וועט נישט באַדויערן.

איך האָב געשוויגן.

— איר שווייגט. איר זענט צו-יונג צו זיין אַ בעל-גאוהניק קעגן אַן

עלטערן ווי אייך.

— איך בין נישט קיין בעל-גאוהניק, איר מאַכט אַ טעות, נאָר איך

ווייס פשוט נישט וואָס צו זאָגן אייך וועגן אַזוינע זאַכן וואָס איר דערציילט מיר. איך ווייס אויך נישט צי איר דאַרפט זיי מיר דערציילן.

— מאַרד מאַכט אויף אייך אַ שווערן איינדרוק?

אין דעם מאַמענט האָט זיך מיר ווידער אויסגעדוכט, אַז זיין פנים

מאַכט קרומע גרימאַסן פון חזק קעגן מיר. איך האָב נאָך פאַרעקשנטער אַנגעהאַלטן אַ לאַנג שווייגן.

— איר שווייגט ווידער.

— איך ווייס נישט פאַרוואָס עס אַרט אייך מיין שווייגן, — האָב

איך געזאָגט מיט פאַרדרוס.

— מיך אַרט עס יאָ. איך וויל נישט איר זאָלט טראַכטן וועגן מיר

אָט ריר איך אָן מיט מיין פנים זיין באַרד און דורך דעם דערפיל
איך די פאַראַנענקייט פון אַ צווייט פנים. זיין באַרד איז אַ לאַנגע און
אַ ברייטע און זי לייגט זיך צו דיק אויס איבער מיינע באַקן. איך הער אויך
צו שאַרף זיין אַטעם איבער מיר.

איך קער אָפּ מיין פנים אין אַ זייט.

מיר ליגן און מיר שווייגן אַ היפשע צייט.

— פאַרוואָס שווייגט איר, יונגער פריינט? — פרעגט ער.

זיין טיטולירן מיך „פריינט“ קלינגט איצט עכט אין זיין מויל.

— מיר ווילט זיך שווייגן. פשוט. און איך בין בכלל מערסטנס אַ

שווייגער.

— און איך גראַד האָב ליב צו רעדן. און אויב מען וויל מיך נישט
הערן, ווער איך אויפגערעגט און נעם זיך זידלען, נעם זיך קאַכן. אָבער
איך וועל איך נישט זידלען. שרעקט זיך נישט. כ'וועל איינהאַלטן אין זיך
די פאַרשווער ווערטער. כ'וועל ברויכן איידעלע. ערשטנס, ליגן מיר איינע נעבן
די אַנדערע און ס'איז אונדז וואַרעמער צוליב דעם, צווייטנס, זע איך איך
נישט, און כ'האָב דאָך איך שוין פריער געזאָגט, אַז כ'וואַלט געווען אַן
אידיאַט צו זידלען זיך אין דער פינצטערניש אַרײַן. דריטנס, זענען מיר
דאָך ווילד־פרעמדע, קיינמאַל נישט באַגעגנט זיך און מיר וועלן געוויס מער
קיינמאַל נישט באַגעגענען זיך.

— פאַרוואָס קיינמאַל נישט? מיר זענען דאָך תושבים אין איין

תפיסה.

— ניין, איך געהער נישט צו אייער תפיסה. איך בין נאָר אַ דורכ־
גייער מיטן עטאַפּ. כ'בין נאָר עטלעכע טעג הי, אין אייער תפיסה. וועל
מסתמא אין עטלעכע טעג אַרום אַוועקגיין ווייטער צו אַ קאַטאַרגע־צענטראַל
אין סיביר. אין קאַרצער האָט מיך דער וועכטער אַריינגעוואַרפן פאַר אויס־
זידלען אים.

— איך וועל אויך מסתמא אינגיכן אַוועקגעשיקט ווערן קיין סיביר.

— נו, וואָס? איר דארפט אַפּשטופן פיר יאַרלעך נאָר, וועט איר

שוין זיי ווי־נישט־איז צעדריבלען צווישן דער גרוסער צאַל תפוסות, וואָס
אונדזער מאַמעלע רוסלאַנד האָט זיי אין די הונדערטער. איך אָבער בין,

וואָלט זיי גוט קלאָר מאַכן פֿאַר זיך אַליין וואָלט איך נישט געפונען מסתמא קיין ריכטיקע ווערטער פֿאַר זיי. איך האָב זיך צוגערוקט צו אים און געזאָגט :

— נאַט, טוט ווי איר פֿאַרשטייט און ווי איר קאַנט.

— איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז איך וויל אים נישט צוריק פֿאַר זיך אַליין נאָר, דער כאַלאַט איז אַ ברייטער און אַ לאַנגער. אַט וועט איר זען ווי מען קען עס מאַכן. איר לייגט זיך קודם־כל אויף אַן אויסשפּרייט פון איין פּאַלע, אַט אַזוי. לייגט זיך. און דאָס איבריִקע וועט זיין גענוג אַרומ־צונעמען אונדז ביידן. אַט אַזוי. רוקט זיך צו שטייף צו מיר.

איך האָב אַזוי געטאַן. און אַט ליגן מיר ביידע, אויסגעשטרעקטע אויפן שטיינערנעם דיל, צוגערוקטע שטייף איינע צו די אַנדערע, איינגע־וויקלטע אין די פּאַלעס פונעם כאַלאַט, און הייבן אַן פילן אַזאַ באַזונדערע וואַרעמקייט, וואָס נעמט אַרויסשטראַמען פון אונדזערע קערפּערס און אַרײַ־בערגיסן זיך פון איינעם אין דעם אַנדערן. וואָס נעענטער מיר ליגן, אַלץ ווירקנדיקער ווערט די וואַרעמקייט.

„מיר ליגן ווי אַ צווילינג אין אַ מוראדיק פינצטערן בויד“, לויפט

מיר דורך אין מוח אַ פֿאַרגלייך.

און באמת, אַזוי האָט עס אויסגעזען. די פינצטערניש אַליין ווערט וואַרעמער. און טאַקע אַזוי ווי אַ גרויסער, גרויסער בויד. דער בויד האַלט אונדז צונויפגעדריקט. און וואָס דאַרף ער טאַן מיט אונדז — דער דאָזיקער משונהדיקער בויד? ער דאַרף אונדז האַלטן אין זיך, כדי וואָס? — כדי צו געבוירן אונדז, ווי עס טוט אַ בויד? כדי ביים געבוירן אונדז אַרויס־וואַרפן פון זיך? אַרויסוואַרפן — ווהיין?

און וואָס איז עס פֿאַר אַ מין מאַדנע פֿאַר? וואָס איז עס פֿאַר אַ מין צווילינג? — איינער אַ ניינצן־יאַריקער, דער צווייטער — אן איבער־זעכציקער. אַ יונגער רעוואָלוציאַנער און — אַן אַלטער מערדער. אַ יידי־שער בחור און — אַ נישט־יידישער זקן מיט אַ לאַנגער, געדיכטער באַרד ליגן ביידע ווי אַ טיפעניש פון אַן אומענדלעך־פינצטער איי. און אַרום און אַרום אַזאַ דיקע, שיער נישט אייביקע שאַלעכץ, וואָס נישט דורכצוברעכן, נישט דורכצושפּאַלטן.

אין מיין מוח איז, נאך מיין פריערדיקער מידקייט און קראנקער פארשעפערטקייט, מיטאמאל אלץ געווארן אומגעוויינלעך וואך. אלע מינע חושים זענען אנגעשפיצט געווארן. די פינצטערניש איז אויף דעם מאמענט געווארן אויס שטערונג פאר מיר.

איך האב געזאגט צו זיך אליין: גיב אים אפ דעם כאלאט צוריק, און פארטיק. זאל ער טאן מיט אים וואס ער וויל. ס'איז דאך זיין כאלאט. איך וועל שוין וויינישט-איז אויסקומען אן אים.
אבער דא האט ער א זאג געטאן:

— פארוואס זענט איר אנטשוויגן געווארן? איך זאג דאך אייך, אז מיר איז געווארן קאלט, אבער איך וויל נישט צונעמען צוריק מיין כאלאט ביי אייך נאך פאר זיך אליין. וואס טוט איר? שארט זיך צו צו מיר, אז נישט וועל איך זיך צושארן צו אייך. מיר איז קאלט.

זיין געענדערטער פשוטער טאן האט געווינקט צום גוטן אויף מיר. אויב מיין ערשטע רעאגירונג איז געווען א געגאטיווע, איז עס געווען דערפאר, ווייל זיין קול, די גאנצע צייט פון זיין רעדן, האט זיך אלע וויילע געביטן און, דורך אייניקע פריקע אויסדרוקן זיינע, מיך אפט אריינגע-בראכט אין א צעמישעניש. ס'איז מיר נישט קלאר געווען צי רעדט ער ערנסט, אדער ער מאכט שפאס פון מיר. ס'האט זיך מיר אייניקע מאל אפילו אויסגעדוכט, אז ער נוצט אויס די פינצטערניש און מאכט גרימאסן מיט זיין פנים אנטקעגן מיר, שטעלט מיר אויס א צונג און קרימט מיטן מויל.

זיין איצטיקער טאן אבער האט מיך אריינגעבראכט אין א פארשע-מונג פאר זיך אליין. סטייטש, האב איך געטראכט, א מענטש ווייזט דיר ארויס אזא גוטסקייט. גיט דיר אליין אוועק זיין איינציקן כאלאט איז דאך עס א פינקייט, א נאבעלקייט, און דו ווילסט אים אפענטפערן שיער נישט מיט פאראכטונג. אז ער בעט דיך צורוקן זיך צו אים, כדי צוזאמען ווארע-מען זיך אונטער זיין כאלאט, ווילסטו אים באליידיקן און אים צוריקגעבן דעם גאנצן כאלאט צוריק, בלייבן ווידער לידן קעלט, אבי נישט צורירן זיך צו אים. פארוואס קומט אים באליידיקונג אנטשטאט א דאנק?
איך האב לסוף גובר געווען אלע שטערונגען אין זיך, וואס, אז איך

און די תפיסה־אדמיניסטראַציע, — נישט ווי די היינטיקע דיקטאַטאָרישע סאַטראָפּן מכל המינים, — האָבן געקוקט אויפן פּאָליטישן אַרעסטאַנט מיט דרד־ארץ און אַנערקענונג. אַפילו ווען זיי האָבן אַנגעווענדעט קעגן אים גוואלד־מיטלען. וועגן פּאָלק איז אַפּגערעדט, אַז עס האָט געפיבערט און מיטגעלעבט מיט אַלע פּראָצעסן און מיט אַלע גורלות פון די אַרעסטירטע און אַפּן אַרויסגעוויזן סימפּאטיע און ליבשאַפט צו זיי.

וואָס שייך מיינע פּערזענלעכע באַציונגען צו די קרימינעלע, מיט וועלכע מיר איז אויסגעקומען צו לעבן צוזאַמען אין קאַמער, דאַרף איך זאָגן, אַז איך האָב בכלל נישט געהאַט אין זיך יענעם געפיל פון פאַראכטונג און דעם קוק פון אויבן־אַראָפּ אויף זיי, וואָס עס האָבן געהאַט אין זיך אַ סך פּאָליטישע און וואָס צוליב דעם זענען געשאַפן געוואָרן צווישן פּאָליטישע און קרימינעלע פאַראיבלס און אַפט טיפּע פיינטשאַפטן. צווישן מיר און מיינע קרימינעלע שכנים זענען קיינמאַל נישט פאַרגעקומען קיין מחלוקות. איך האָב מיט אַלע מיינע כוחות געזוכט אַרויסצוווייזן צו זיי פאַרשטענדע־ניש און אַריינצולעבן זיך אין זייערע צעבראַכענע און דורך זיי אַליין פאַר־גוואלדיקטע גורלות. איך האָב געזען פאַר זיך אַ וועלט פון אַזוינע אומבאַ־קאַנטע מאומדיקע טראַגזימען, פאַר וועלכע מייך יונגע לעבנס־דערפאַרונג איז געשטאַנען מיט געפּלעפט־אויפּגעריסענע אויגן. אמת, איך האָב נישט פאַרטראַגן די נאַקעטיקייט פון די בראַכן פון דער דאָזיקער וועלט, אָבער ס'איז קלאַר געווען פאַר מיר, אַז זיי זענען בראַכן, און די בראַכן גרייכן זייער טיף, ביז יסורים־משוגעת.

איך דערצייל דאָס אַלץ, כדי קלאַר צו מאַכן פאַרוואָס איך האָב, אין יענעם מאַמענט אין קאַרצער, אי זיך נישט דערשראַקן פאַר מייך מערדער־שכן, נישט מורא געהאַט צו זיין מיט אים אונטער איין שטיינערנער סטעליע און צו אַטעמען איין פאַרשטיקטע לופט, אי זיך יאָ דערשראַקן פאַר זיין אַנבאַט, אַז מיר זאָלן זיך לייגן איינער נעבן דעם אַנדערן און צוזאַמענ־וויקלען זיך אין זיין כאַלאַט, וואָס איך האָב געטראַגן איצט, דערווייל, אַליין, — מיר זאָלן איינע די אַנדערע וואַרעמען מיט אונדזערע גופים.

אַזא בלינדער צוזאַמענטרעף — דאָס ערשטע מאָל אין מייך לעבן —

גיי טוליע זיך צו אַ מערדער !

לישער מערדער, אפשר אפילו אַ געפערלעכער. אָבער פֿאַרן לעצטן יאָר, זינט איך בין, צוליבן קאַטאַרגע-אורטייל, אַריבערגעפירט געוואָרן אין אַ קאַמער, וווּ פֿאַליטישע זענען אויסגעמישט מיט קרימינעלע, האָב איך זיך אָנגעזען מצד די קרימינעלע מיט גענוג אומנאַרמאַלע קערפערלעכע פֿאַרדרייענישן, פיזישע איינבראַכן, אַז זיי האָבן מיך שוין מער נישט איבערראַשט און אפילו נישט געשראַקן.

וויפל דער אַלגעמיינער אַרעסטאַנטישער גורל האָט נישט אָפּגע-ווישט די מחיצות צווישן איין מין אַרעסטאַנט און אַ צווייטן, איז אָבער צווישן דעם קרימינעלן און פֿאַליטישן פֿאַרמשפּטן, אין די ערגסטע צו-שטאַנדן, געבליבן אַ דיסטאַנץ. אַ נישט געשריבענער אָפּמאַך: דער פֿאַלי-טישער האָט זיך נישט געמישט מיט גוואַלד אין די צווישן-באַציינגען פון די קרימינעלע, און די קרימינעלע זענען געצוונגען געוואָרן, דורך דער פּילצאַלקייט פון די פֿאַליטישע און דורך דער אוממיטלבאַרער השפּעה פון זייער אַנדערשדיקער אידעאָלעריע הנהגה, צו האָבן דרך-אַרץ פֿאַרן פֿאַלי-טישן און צו אויסהיטן זיך פון אַנצורירן און באַליידיקן זיין פּערזענלעכקייט. אַ סך קרימינעל-אַרעסטאַנטישע ברוטאַלקייטן און אויסנוצענישן זענען דורך דער השפּעה פון די פֿאַליטישע אָפּגעשאַפט געוואָרן אין די קאַמערן. נישט אַלע קרימינעלע, דערהויפּט די שטאַרקע פון צווישן זיי, די אַזוי-גערופּענע „איוואַנעס“, האָבן שלום געמאַכט אין האַרצן מיט דעם, וואָס צוליב די פֿאַליטישע אַרעסטאַנטן האָבן זיי נישט געקאַנט אַזוי שאַלטעווען איבער נייע, נישט-דערפֿאַרענע קרימינעלע מיט-קאַמערניקעס, אויסנוצן זייער אַרבעט און טעראַריזירן זיי. אָבער לפנים זענען זיי געצוונגען געווען, דערהויפּט וואָס שייך די קאַלעקטיווע פליכטן אינעם קאַמער-לעבן, אויפצו-פירן זיך לייטישער און קאַלעגיאַלער. דאָס איז נישט אָנגעקומען לייכט. עס זענען פֿאַרגקומען אַ סך קאַמפּן אין די קאַמערן, און אַמאָל אַפילו שאַר-פע געשלעגן צווישן קרימינעלע און פֿאַליטישע. אָבער די פֿאַליטישע האָבן לסוף, דורך זייער פּילצאַלקייט און נישט אָפּגעשראַקנקייט, און דערהויפּט דורך זייער רעוואָלוציאַנערער חשיבות, אויסגעפירט.

מען דאַרף נישט פֿאַרגעסן, אַז דאָס איז פֿאַרגעקומען אין די טעג פון דער ערשטער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, ווען אפילו די צאַרישע מאַכט

זיך נעבן מיר, וועלן מיר איינע די אַנדערע וואַרעמען. מיר איז שוין אויך אַ ביסל קאַלט. אַז מען ליגט גוף צו גוף איז וואַרעמער. און אויך מיין כאַלאַט וועט אונדז ביידן מער וואַרעמען.

4

דער זאָג פון מיין נישט געזעענעם שכן אין דער מבולבלער פינצטערניש, אַז מיר זאָלן זיך לייגן אויפן דיל איינער נעבן דעם אַנדערן, גוף צו גוף, און איינוויקלען זיך צוזאַמען מיט דעם איינציקן כאַלאַט, כדי עס זאָל אונדז ביידן זיין וואַרעמער, האָט געקלונגען אין מינע אויערן גאַנץ לאַגיש, אָבער אין דער זעלבער צייט האָט עפעס אין מיר אַ ציטער געטאַן מיט אַ מאַדנעם אומהיימלעכן ציטער.

גיי, נעם און לייג זיך, און נאָך גוף-צו-גוף, נעבן אַ ווילד-פרעמדן מענטשן! דערצו נאָך — נעבן אַ מערדער!

כּהאַב דערשפּירט, אגב, נישט צום ערשטן מאָל אין תּפּיסה, אָבער איצט שאַרף, די פּולע מיסטעריע פון מענטשלעכן גוף. מיסטעריע און פּחד. פּחד פאַרן גאַנצן ענין גוף, — אבריים, אָדערן, ווייטיק, הונגער, תּאוּה, מוח, מאַרד, אויפרייסעניש און אינשטעלעניש, שמיץ איבערן לייב, שענדונג פון גוף, נצחון איבער יסורים און נצחון איבער לייב, און וויפּיל מאָל האָב איך שוין צוגעזען אין תּפּיסה הריגות און מעסערס אין לייב! און וואָס זענען קייטן אויף נאַקעטן לייב?

כּיבין נישט זיכער צי כּהאַב געהאַט אַ פּולן גרונט און אַ באַרעכטיגט קונג גראַד אין יענעם מאַמענט אַ ציטער צו טאַן מער ווי אַלעמאַל. אמת, דער מענטש, וואָס איז אַריינגעוואַרפן געוואָרן צו מיר אין קאַרצער צו טיילן מיט מיר די צייטלאַזיקייט און די פינצטערניש, — דער מענטש ווייס איך שוין דורך זיינע אייגענע רייד, איז אַ מערדער. און צו דערצו נאָך, ווי איך פּיל אַרויס פון זיינע טשיקאווע באַמערקונגען, אַן אויסטער-

אים. ער האָט זיך אָנגערופן מערדער, גולן, און — ער האָט מיר אָפגעגעבן זיין כאַלאַט. דאָס איז דאָך שוין גאָר טשיקאָווע. אפשר איז עס נאָר אַזאַ באַרימערײ, אַז ער איז אַ מערדער.

ס'איז אַריבער אַ היפשע צייט אין שווייגן.

— פאַרוואָס שווייגט איר? — הער איך ווידער זיין קול. — פאַרוואָס

אינטערעסירט אייך נישט צו וויסן, אויף וויפל יאָר קאָטאָרגע איך בין פאַרשפּט און פאַר וועלכן פאַרברעכן?

— איך ווייס, אַז נישט יעדער האָט ליב, אַז מען פרעגט אים אַזוינס.

— איר מיינט דאָך, קרימינעלע, וואָרום אייערע, פּאָליטישע, האָבן

גראַד ליב, אַז מען פרעגט זיי אויף ווי-לאַנג זיי זענען פאַרשפּט. זיי האָבן

ליב אַ באַרים צו טאָן זיך, די יאָלדן אייערע. און איך, נישט איך האָב עס

ליב, נישט איך האָב עס פיינט. מיר שטייט אַבער נישט אָן, אויב אַזאַ

איינער ווי איר, אַזאַ יונגער מענטש נאָך ווי איר, איגנאַרירט מיך.

— חלילה מיר צו איגנאַרירן אייך, חלילה. איך וויל גראַד יאָ וויסן

אויף ווי לאַנג איר זענט פאַרשפּט.

— אויף אייביקער קאָטאָרגע.

— אויף אייביקער?

— יאָ.

— מעג איך פרעגן, פאַרוואָס?

— אוודאי מעגט איר פרעגן. פאַר מאַרד.

— מעג איך פרעגן: וועמען האָט איר דערמאַרדעט?

— יאָ, אויך דאָס מעגט איר פרעגן. אַבער ס'איז שוין קיין חילוק

נישט וועמען. מיין ווייב, צי נישט מיין ווייב, צי אויך אַנדערע מענטשן.

אויב דו דערהרגעסט איינעם, קאַנסטו דערהרגענען נאָך. אַזוי ווי איך האָב

געטאָן. קיין חילוק נישט וויפיל. יאָ, מיין ווייב. — דערהויפט איז דער

ערשטער פרוווי. ס'איז גוט, אַז ער גיט זיך איין און דו לייסט נישט דער-

נאָך פון צעקראַכענער חרטה, ווי עס טרעפט מיט נישטיקע מערדערלעך.

— איר, הייסט עס, ליידיט נישט?

— קיין האָר נישט. זאָגט ער שאַרף באַרימעריש. — פאַרקערט...

אייך איז נאָך אַלץ קאַלט, פיל איך אין אייער רעדן, קומט-צו צו מיר, לייגט

ברויט. אין וואָנט, איבער דער פאראשע, ליגן געוויס אונדזערע פּאַיאָקן.
אַט ליגן זיי טאַקע. אַט טאַפּ איך זיי אָן. נאַט, גיט אייער האַנט אַהער.
ער זוכט אויס מיינע הענט און שטופט מיר אין זיי אַריין אַ חתיכה
ברויט. איך הער ווי ער אַליין נעמט אַריינבייסן זיך אין זיין פּאַיאָק, און
זיינע קינבאַקן נעמען קנאַקן פון גרויס אימפעטיקן אַפעטיט. שאַרף מאַלנדיק
מיט די ציין אין אַ פול אַנגעפאַקטן מויל, פרעגט ער :

— אויף לאַנג פאַרמשפט ?

— אויף פיר יאָר, — ענטפער איך, שטייענדיק אין אַ ווינקל און
קייענדיק מין ברויט.

— פאַר נישט וועלן טאַקע קיין צאַר ?

— אייער איראַניע איז איצט נישט אין פּלאַץ, — זאָג איך מיט
אַ טאָן, וואָס זאָל אים געבן צו פילן, אַז איך האָב נישט קיין איבריגן חשק
אַנצוגיין מיט אַזאַ שמועס.

— פאַרוואָס איראַניע, מין יונגער הער פּאַליטישער קאַרצערניק ?
— איז זיין קול מיטאַמאַל געוואָרן וואַזשנע. — איך מין נישט קיין שום
איראַניע, איך מין נאָר צו זאָגן, אַז דער גאַנצער צאַר מיט דער גאַנצער
רוסישער אימפעריע זענען נישט ווערט, אַז איינער זאָל צוליב זיי מקריב
זיין פיר יונגע יאָרן. און ביז די פיר יאָר זענט איר דאָך מסתמא היפש
געזעסן און געוואָרט אויפן פּראַצעס ?

— יא, צוויי יאָר.

— הייסט דאָך עס שוין זעקס יאָר. כּלעבן, אַ סך, צופיל.

איך האָב געשוויגן, געקוקט מיט די בלינדע אויגן צום אַנטקעגן, פון
וואַנען ס'איז געקומען מין שכנס קול. און מיר האָט זיך געדוכט, אַז איך
זע ווי זיין קול שלענגלט זיך און ברעכט זיך — אַט אין זיג-זאָגן און אַט
אין צעוואָרפנקייט, און אַט טרעפט עס מיט אַ דינער שאַרפקייט גלייך מיר
אין פנים אַריין.

איך האָב געטראַכט פאַר זיך אַליין : זע, אַט האָב איך זיך געפרייט
וואָס מ'האַט אַריינגעוואָרפן צו מיר אַ צווייטן מענטשן, און אַט ווערט מיר
שוין גאַר מאַדנע ענג מיט אים. אַ מענטש פון גאַר-גאַר אַן אַנדער וועלט,
און דערצו נאָך — אַ קוריאָזער אַזאַ. איך האָב אפילו אַ ביסל מורא פאַר

— ניין, אדרבה, ס'איז מיר זייער אינטערעסאנט.

— אינטערעסאנט? אַ גוואַלדיקע מעשה! איר ציטערט דאָך נאָך אַלץ מיט די ליפן. נאָט אייך מיין כאַלאַט, טומ אים אָן און דערוואַרעמט זיך.

— און איר?

— מיר איז וואַרעם. נאָט, נעמט. וווּ זענט איר? שטרעקט אויס אייערע הענט.

ער האָט מיך אָנגעכאַפט פאַר די הענט, אַרויפגעוויקלט אויף מיר זיין כאַלאַט און פאַרגאַרטלט מיט אַ גאַרטל. ס'איז מיר תיכף געוואָרן וואַרעמער אַביסל און כ'האַב זיך דערפילט שטאַרקער. זיין זשעסט האָט מיך ממש געפּלעפט. כ'האַב זיך נישט געריכט אויף דעם. דער טאָן פון זיין רעדן האָט לחלוטין נישט געשטימט מיט דער דאָזיקער האַנדלונג זיינער. נאָך מער האָט מיך געפּלעפט זיין ווייטערדיקער זאָג:

— מיין גוטסקייט צו אייך איז דערפאַר ווייל מיר זענען אין דער פינצטערניש, ווייל איך זע אייך נישט. אין דער ליכטיק וואַלט איך אייך, קאָן זיין, גאַר אַפּגעוואַרפן פון זיך, אפשר נאָך אפילו דערלאַנגט אין די ציין...

— אין די ציין? פאַרוואָס?

— אָט, נאַרישקייטן. יערונדאָ. נעמט נישט פאַר אומגוט. באַרימעריי פון מיין זייט. ס'ווילט זיך מיר אייך זאָגן אַ שאַרף וואַרט, אַ גראַב וואַרט. אַבער איר זענט ניינצן יאָר אַלט, און איך, איבער זעכציק. שטימט עס נישט. און עס זעט מיר אויס ווילד, וואָס גראַד מיט אַזוינעם ווי איר האָט דער אידאָט, דוֹר וועכטער, מיך צוזאַמענגעפאַרט. איר, אַ יינגל נאָך, וואָס וויל נישט קיין קיסר, כאַ-כאַ-כאַ. איר ווילט נישט קיין קיסר, און איך, אַן אַלטער מערדער, אַ פּרעסטופניק. וואָס? דערשראָקן זיך? שרעקט זיך נישט, כ'זעל אייך גאַרנישט טאָן. געגעסן האָט איר היינט?

— ניין, כ'האַב נאָך היינט אין מויל נישט געהאַט, און כ'ווייס נישט צי ס'איז דאָ ערגעץ ברויט פאַר מיר.

— אוודאי איז דאָ ברויט. אייער פּאַיאַק מוז ערגעץ זיין דאָ. דער וועכטער, וואָס האָט מיך אַריינגעהאַקט אַהער, האָט מיטגעטראָגן פּאַיאַקן

מיין אייניקלס מאַמע איז, מיין טאָכטער. שוין צוועלף יאָר, אָז זיי לאָזן זיך נישט הערן צו מיר.

— דאָס מיינט, אָז איר זיצט שוין צוועלף יאָר ?

— יאָ, אָבער איך בענק נישט נאָך זיי, נאָך די אַזוי-גערופענע אייגענע מיינע. איך דאַרף זיי נישט. קיינעם נישט. ווי לאַנג זענט איר שוין דאָ אין קאַרצער ?

— איך ווייס אַליין נישט, — האָב איך קוים גערירט מיט מיינע ליפן, וואָס האָבן נאָך אַלץ נישט געקאָנט איינשטילן זייער צוקעניש, — כ'האָב פאַרלוירן דעם חשבון פון דער צייט. דוכט זיך, אָז איך בין דאָ ערשט דעם ערשטן טאָג. וואָס איז איצט אין דרויסן : טאָג ? נאַכט ?

— איצט איז אַזויגער צען אינדערפרי. זייער ליכטיק אין דרויסן. זוניק, גאַנץ וואַרעם. אָבער איך איז קאַלט, ווייזט אויס. אייערע ציין, הער איך, קלאַפן.

יאָ, — האָב איך געזאָגט, — מיר איז קאַלט. דער וועכטער האָט אפילו מיין כאַלאַט צוגענומען פון מיר.

— אַזאָ סטערווע, ביי מיר וואַלט ער עס נישט געוואָגט. איר זענט, ווייזט אויס, דאָס ערשטע מאָל אין קאַרצער ?

— יאָ, דאָס ערשטע מאָל.

— און איך בין שוין אַ סך מאָל געווען אין קאַרצער. און איך ווייס אין פאַראויס ווען מען וועט מיך נעמען. טו איך זיך אָן וואַרעם, כ'טו אָן עטלעך-כע פאַר וועש איינע אויף די אַנדערע, און פאַר דער פינצטערניש ווער איך אויך קנאַפּ נתפעל. אדרבה, איך האָב ליב אַמאָל צו ליגן אינעם קברל. די גאַנצע ליכטיקייט מיט איר גאַנצן יחוס ווערט מיר נמאס. „און גאָט האָט געזאָגט זאָל ווערן ליכט.“ — איך פייף אויף דעם גאַנצן זאָג און אויף דעם גאַנצן געטלעכען אַנשטעל. ער איז מיר אויף מיינע גערוון, אָט דער באַשע-פער פון דער וועלט. זע, איך רעד דאָך שוין ווי אַ גאַנצער פילאָזאָף. נישט אַנדערש, אָז איך וויל זיך אויספיינען פאַר אייך, אָז איך קאָן זאָגן דאָס וואָרט „פילאָזאָף“. דאָס הייסט, אָז איך בין אַ שמעלקע מיט פילאָזאָפיע. יאָ, איך בין טאַקע. נו, איז וואָס? כ'האָב עס סיי-זוי אין דר'ערד! איר מוזט דאַרט מיט אייער פינצטערער צורה לאַכן פון מיר ?

— יא, — האָט ער ווייטער געזאָגט, — זי שטייט אויף הומאַר, די וועלט. די נידערטרעכטיקע, די זונהדיקע, וואָס איז נישט ווערט, אָז זי זאָל שטיין. אָבער איר זעט, איך האָב געטראָפּן, אָז איר זענט אַ פּאַליטישער.

— איז עס אַ חילוק פאַר אייך? — האָב איך געפרעגט.

— מסתמא יא. איך האָב דרײַ-אַרץ פאַר פּאַליטישע, ווייל זיי זענען דאָס רוב אינטעליגענטע מענטשן. איך בין אַליין שיער נישט געוואָרן אַמאָל אָן אינטעליגענטער מענטש. אַמאָל, אַמאָל. אויך היינט קוק איך אַריין אין אַ בוך. און נישט גלאַט אין אַ מעשהלע. האָב איך נאָך מסתמא אַביסל דרײַ-אַרץ פאַר דער געמיינער (און דאָ איז געקומען אָן אומדרוקבאַר וואָרט) אינטעליגענטישקייט. אָבער ליב האָבן זי? טפּו!

— דאָס מיינט, אָז איר ווילט מיר גלייך געבן אַנצוהערן, אָז איר האָט מיך נישט ליב, כאַטש איר קענט מיך נישט און איר זעט מיך נישט. מיר טרעפּן זיך דאָך צום ערשטן מאָל, און אַזוי צופעליק.

— ניין, קיינע אַנצוהערענישן. מיט איך האָט עס נישט צו טאָן. און איר זעט דאָך, אָז איך האַלט זיך איין, צוליב אייך, פון צו געברויכן צו-אַפּט גראַבע, לעסטערנדיקע (לויט אייערע באַגריפּן) ווערטער. און וואָס איז דאָ שייך צו רעדן וועגן ליב האָבן? אָז מיר זעען דאָך נישט איינער דעם אַנדערנס פנים. מיר זענען אין פינצטערניש. מיר זענען נישט מער ווי קול. איז וואָס איז דאָ שייך ליב האָבן, צי פיינט האָבן? איר זענט אַ הויכער?

— ניין, — זאָג איר, — אַ מיטל-וויקסיקער.

— און איך בין אַ הויכער, אַ שטאַרק הויכער. און וואָס פאַר אַ קאַליר האָר האָט איר?
— בלאַנדע.

— און מיינע האָר זענען געווען פּעך-שוואַרצע. איצט זענען זיי שוין גרוי. איך בין שוין אָן אַלטער מאַן. איבער זעכציק. כ'טראָג אַ לאַנגע, ווייסע באַרד. און איר?

— כ'בין ערשט ניינצן יאָר. גיי אַריבער אויפן ציואנציקסטן.

— בין איך, הייסט, מער ווי דריי מאָל עלטער פון אייך. קאָנט איר דאָך שוין זיין אפילו מיין אייניקל. ערגעץ איז פאַראַן מיינס אָן אמתער אייניקל. ערגעץ וווּ, אָבער וווּ, ווייס איך נישט. איך ווייס אויך נישט וווּ

יואָס אַ צווייטער לעבעדיקער מענטש איז דאָ נעבן מיר. אַזוי אומגעריכט. אַזוי אומדערוואָרט. — אומדערוואָרט דערפאַר, וויל געוויינלעך ווערט קאַרצער־שטראַף דורכגעפירט אין אַבסאָלוטער איזאָלירטקייט.

— אַזוינע מערזאָוצעס, — האָט מיין מיט־קאַרצערניק געהאַלטן אין ליאַרמען. אַלע קאַרצערס זענען אָנגעפאַקט פול און פול, שטופן זיי שוין אַריין צו עטלעכע אין איין קאַרצער. אין די קישקעס אַריין, אין די נירן אַריין, אין טאַטן אַריין, אין די הינטישע עקן אַריין! כ'בין, דאכט זיך, אַרויפגעטראָטן אויף אייך. אַנטשולדיקט. איך בעט איך זייער.

דאָס וואָרט: אַנטשולדיקט, דערצו נאָך מיט אַ באַגלייטונג „איך בעט איך זייער“, איז נישט געווען צו הערן אָפט אין קרימינעלן דיבור. בין איך גלייך אָנגעפילט געוואָרן מיט אַ מאַדנעם נייגער און אויך מיט אַ חשד: צי איז עס נישט צומאָל אַ תפיסה־ליך, וואָס האָט ליב צו פראַווען חוזק.

— פאַרוואָס בעט איר אַנטשולדיקונג? האָב איך געפרעגט.
— כ'בין דאָך אַרויפגעטראָטן אויך אייך, האָט ער געענטפערט און זיך פאַרהוסט.

— אין אַזאַ פינצטערניש איז עס דאָך אומפאַרמיידלעך, — האָב איך געזאָגט מיט שטאַמלעניש אין די ליפן.

— איר זענט אַ פאַליטישער, יאָ? און נאָך גאָר אַ יונגער, יאָ? נישט אמת? האָב איך געטראָפן?

— יאָ. פון וואָנען האָט איר געטראָפן?
— אַן אונדזעריקער, ווען עמיצער פאַלט אויף אים אַרויף מיט די פיס, ווי איך אויף אייך, וואָלט נישט אָפגעקומען מיט אַזאַ איידל פראַגעלע: „פאַרוואָס בעט איר אַנטשולדיקונג?“ און מיט אַ ווערטעלע, אַז אין אַזאַ פינצטערניש איז עס אומפאַרמיידלעך. אייער „אומפאַרמיידלעך“ האָט אייך גלייך אַרויסגעגעבן.

— איך גלייב נישט, אַז ס'איז איצט אַ מאַמענט פאַר שפּאַס.
— שפּאַס איז אַ טייל פון הומאָר, און אויף הומאָר שטייט די וועלט.
— האָט געזאָגט מיין נישט־געזעענער שכן און מיר צעטומלט. איך האָב דערפילט אין זיינע רייד, אַז ער איז נישט קיין געוויינלעכער פראַסטער קרימינאַלניק.

מוטער. ער לעסטערט דעם מענטשנס קערפער, אַלע זיינע אברים, אַלע זיינע אָדערן ביז דער קלענסטער האָר אויף דעם מענטשנס הויט. ער לעסטערט די סעזאָנען פון יאָר און דאָס געבוירן ווערן און דאָס חתונה האָבן און דאָס שטאַרבן. ער לעסטערט זיי מיט אַלע אויסגערעכנטע פרטים דערביי.

אַז איר געוויינט זיך צו צום דאָזיקן קרימינאָליסטישן נוסח פון רעדן, ווערט ער פאַר אייך כמעט נאָטירלעך, הגם איר אַליין גיט אַכטונג אויף זיך, אַז איר זאָלט זיך נישט אַנשטעקן מיט געוויסע אויסדרוקן פונעם נוסח. אגב, נישט שטענדיק גיט זיך עס אייך איין. מיטאַמאָל כאַפט איר זיך, אַז אַ געוויסער אויסדרוק האָט זיך אַריינגעשמוגלט אין אייער מויל און איר דאַרפט נעמען אַכטונג געבן אויף אייער צונג, אָבער טאַקע נאָר אויף דער צונג. אינעווייניק אין אייך — צום תוך פון אייער דענקען און פילן — איז די שליטה נישט דערגאַנגען. אַכטונג געבן אָבער דאַרף מען.

די שטימע, וואָס אייך האָב אומגעריכטערהייט דערהערט איבער זיך, האָט, הייסט עס, געהערט צו א קרימינעלן מיט־קאַרצערניק, וואָס איז אַריינגעוואָרפן געוואָרן צו מיר צו טיילן די זעלביקע שטראַף וואָס איך און צו זיין מיין נישט־געזעענער שכן אין דער דאָזיקער שווער־אַטעמענדיִק קער פינצטערניש.

ער האָט זיך אָנגעשטויסן אין מיר ווי כ׳בין געלעגן אויפן דיק און איז שיער נישט אַרויף אויף מיר מיט זיינע ביידע פיס. דער וועכטער האָט אים געוויס נישט געוואָרנט, אַז דאָ ליגט שוין עמיצער. ער האָט אפשר גאָר הנאה געהאַט פונעם שפיצל, וואָס ער גייט דאָ אַפּטאַן: אַרויפּוואָרפן איין קאַרצערניק אויפן צווייטן. זאָלן זיי זיך אָנשלאָגן מיט די שטערנס, אָדער מיט די נאַקנס איינע אין די אַנדערע. און אפשר איז עס אים גאָר אינגאַנצן נישט געלעגן אין זינען?

דורכן קול און דורך די ערשטע פאַר ווערטער פון מיין אומגעריכטן שכן האָב איך גלייך דערפילט, אַז ער איז נישט פון מיין פאַליטישער סביבה. איך האָב אויך דערפילט אין זיין קול, אַז ער איז נישט קיין יונגעראַמן און אוודאי נישט פון מיין ניינצן־יאָריקן עלטער. אָבער ביידע זאָכן האָבן מיך נישט געאַרט. פאַרקערט, איך האָב זיך דערפרייט מיט אַ גרויסער פרייד

די שטימע, וואָס האָט מיך געבראַכט צו זיך, האָט מיך אַ הייב געטאָן פון צו ליגן אויפן דיל און מיך האַלב אויפגעזעצט. איך האָב זיך צוגעשאַרט צו אַ ווינקל און געבליבן זיצן אָנגעלענט אין ביידע זייטן ווענט. די שטימע האָט מיך אויפגעמונטערט. הגם דער טאָן וואָלט מיך באַדאַרפט שאַקירן. איך האָב גלייך דערפילט, אַז אַזאָ טאָן געהערט צו אַ קרימינעלן אַרעסטאַנט, נישט צו קיין פּאָליטישן.

מיר איז שוין געווען גוט באַקאַנט דער אַפענער, נאַקעטער, אַפט ווילגאַרער אופן פונעם קרימינעלן אַרעסטאַנטס רעדן. איך בין שוין געווען צוגעוויינט צו אים און זיך צוגעפאַסט צו אים.

אמת, איך פאַרטראַג נישט קיין גראַבקיט און קיין ווילגאַרקייט אין רעדן און אויך נישט אין שרייבן. דערהויפּט — צוויידייטיקייטן און אויס־געלאַסענע אַנצוהערענישן. אין מויל אַבער פון אַ קרימינעלן קאַטאַרוזשניק, צווישן די ווענט פון תּפּיסה, קריגן זיינע גראַבע רייד, און דערהויפּט זיינע זידלערייען אויפן חשבון פון אַלע אָנגענומענע טיטולירטע, משפּחהדיקע, מלוכהשע און רעליגיעזע הייליקייטן, אַ באַזונדערן טאָן פון כּמעט־באַרעכ־טיקטער לעסטערונג. עס בלייבט דעם דאָזיקן אַרעסטאַנט נישט קיין אַנדער געווער קעגן דער וועלט און קעגן איר סדר, אויסער זיין צונג. מיט קיין בוך פאַרנעמט ער זיך כּמעט נישט. צו די אָנגענומענע געזעלשאַפטלעכע, סאַציאַלע און קולטורעלע פּראַצעסן פון דער „דורכשניט־וועלט פילט ער אַ ווידערווילן, אַ שאַרפע שנאה. איז די צונג פאַר אים די גרעסטע מתנה, וואָס איז אים געגעבן געוואָרן און וואָס קאַן ביי אים נישט צוגענומען ווערן, סיידן עס זאָל זיין אַזאָ שטראַף ווי אַרויסשניידן די צונג פון מויל. אַבער כל־זמן די צונג איז אים פריי אין מויל — איז זי פאַר אים די העכסטע גאַב פון זיין פּרייהייט, און ער קאַן טאָן מיט איר אַלץ וואָס זיין האַרץ גלוסט. און ער טוט עס. ער מאַכט חרוב פּופציק וועלטן אין איין שעה. אַמאָל אפילו אין איין מינוט. ער לעסטערט טאַטע־מאַמע, ער לעסטערט די זיידעס. ער לעסטערט יעזוסן, דעם צלם און די הייליקע

ווי קומען אין קאַרצערנער פינצטערניש קאַלירן?

איך האָלט זיך אָן שטאַרק אין די ווענט. בלייב שטיין צווישן טראָט
און טראָט, כדי צו איבערצייגן זיך, אַז איך יאָג זיך נישט מיט קיין
געשווינדקייט, אַז קוים, קוים וואָס איך ריר מיט די פיס. אָבער עס העלפט
מיר נישט. די קלאַרע דערמאָנונג פון יענער קינדישער געשווינדקייט
באַהערשט מיך אַלץ מער און מער. און מאַדנע, עס פאַרטרייבט מיין דער-
שראַקנקייט און נעמט מיך גאַר אָנפילן מיט אַ נחת-רוחדיקער רויקייט און
מיט אַ געוואַגטקייט נישט אָפצושטעלן זיך אָפילו פאַר דער האַרטקייט פון
די ווענט. פליען גלייך אין דער וואַנט אַרײַן. איך פועל ביי זיך אפילו נישט
אויסצושפרייטן מער מיינע הענט אין ביידע זייטן און נישט אָנהאַלטן זיך
מער אין די ווענט. די ווענט זענען מער נישטאַ. ס'איז דאָ אַ טיפע ווייטקייט,
צו וועלכער איך טראָג זיך, נישט אַנרירנדיק מיט די פיס דעם האַרטן
צעמענט פון דיל. — — —

מיטאַמאָל, איך ווייס נישט ווי לאַנג שפּעטער, דערהער איך, ווי
דורך אַ שלאָף, אַזוי ווי אַ קרייץ פון אַ שליסל ערגעץ פון דער זייט פון דער
טיר, און איידער איך האָב צייט צו רעאַגירן אויף דעם און צו ווערן זיכער,
אַז דאָס איז טאַקע אַ קרייץ פונעם טיר-שליסל, איז שוין דער קרייץ פאַרביי.
איך הער, דוכט זיך, אַ שאַרפן אַטעם איבער זיך און פיס שלאָגן זיך אָפ אָן
מיר. איך איבערצייג זיך אַז איך זיץ אויפן דיל האַלב אָנגעשפאַרט מיט
דער פלייצע אין איינער פון די ווינקלען.

— עמיצער איז דאָ? רוף איך אויס מיט דערשטוינונג.

— אוודאי, ווי דען! דערהער איך אָן אַלטע כריפלע שטימע.

— ווער?

— ווער זאָל זיין? נישט גראַף פאַטאַצקי, מעגסטו זיכער זיין, אַזאָ

סטערווע — וואַרפט מיך אַרײַן אַהער און זאָגט נישט, אַז עמיצער ליגט
שוין דאָ. אַזאָ הינטישער זון.

אין שטוב, פאַר טאַטע־מאַמע, האָב איך עס קיינמאָל נישט דער־
צײלט. געהאַלטן עס בסוד. ווייזט אויס, אַז קיין מורא האָב איך נישט
געהאַט דערפאַר. געפילט, אַז קיין סכנה שטעקט נישט אין דעם. מסתמא
אויך געשפירט, אַז מען וועט פון מיר לאַכן ווען איך וועל דערצײלן וועמען,
אַז אין דער זעלבער צײט בשעת איך גיי זײער פאַמעלעך לויף אײך.

די דאָזיקע מאַדנע איבערלעבונג פון פאַרוואַנדלטער געשווינדקײט
האַט אָנגעהאַלטן בײ מיר אַ יאָר צוויי. דערנאָך איז עס אינגאַנצן פאַר־
שווונדן פון מיר. אויך אַרויס פון זכרון. און מיט אַמאָל — ס'איז דאָ!
אַ טויך־אויף געטאָן אין מיר גראַד דאָ אין קאַרצער. נאָך אַן איבעררייס פון
פולע צוועלף יאָר. איך ווייס נישט ווי אַזוי און איך ווייס נישט פאַרוואַס
פלוצלינג, אַזוי ווי איך האַלט אין אַרומגיין הין און צוריק איבערן אַכט־
פּוטיקן שטח פונעם פינצטערן קאַרצער, ווערט דאָס גאַנצע בילד פון יענעם
פרימאַרגן, ווי איך טרייב די קו אין פעלד, אויפגעגאַנגען פאַר מיר אין
פולער קלאַרקײט. און צוזאַמען מיטן בילד כאַפט מײך אַרום יענער מאַדנער
צושטאַנד פון געשווינדקײט.

איצט האָב איך זיך פאַר דעם טאַקע דערשראַקן. אַ קאַרצער איז
נישט קיין ליכטיקע פרימאַרגנדיקע גאַס פון אַ שטעטל, און די וויסקײט
פון טוי טראַגט זיך נישט איצט איבער מיין קאַפּ, — טאָ ווי אַזוי מיט
אַמאָל דאָס דערמאנען זיך אַן דעם? און ווי אַזוי מיט אַמאָל נעמט די דער־
מאנונג און ווערט אַ רעאַליטעט, אַ ממשותדיקע איבערחזרונג? דער פריי־
מאַרגן איז נישטאַ, די שוואַרץ־ווייסע קו איז נישטאַ, די גאַס און דער מאַרק
וענען נישטאַ. אַבער די געשווינדקײט פון מײנע טריט און ס'געפיל פון
פליען — זאָל נישט פעלן אַ האַר — אַקוראַט ווי דעמאָלט. איך גיי נישט
איבערן קאַלטן, האַרטן קאַרצערנעם צעמענט, נאָך איך טראַג זיך אַזוי ווי
אין דער לופטן, כ'ריר כמעט נישט אַן דעם צעמענט. און די פינצטערניש
יווערט מיט אַמאָל אויך אַן אַנדערע ווי פריער. זי איז נישט קיין שוואַרצע
מער, קיין פעכיקע, פון איין שטיק געגאַסענע, נאָר אַ צעפינטלטע, אַ
צעברעקלטע אין מאַדנע משונהדיקע, איינע אין די אַנדערע אַריינגעשטאַ־
כענע, קאַלירן וואָס דרייען זיך אַרום מײנע אויגן אַזוי ווי צעשווינדלטע
רעדלעך.

ערשט ביים אָנהייב פון איר צעשטראַלטקייט. אַ קילבלעכער פרישער טוי ליגט אויסגעשפּרייט איבער די שטיבלעך. דורכן טוי, וואָס נעמט זיך ביסלעכווייז פונאַנדערשוועבן, אַנטפלעקן זיך די ביימער־שפיצן פון די נישט ווייטע וועלדער, וואָס נעמען אַרום דאָס שטעטל פון אַלע זייטן.

די קו שפּאַנט און איך נאָך איר. — יאָ, ווי אַ פּאַסטעך. אַט, ווי אין חומש שטייט. מיין האַרץ איז אָנגעפילט מיט פּרייד.

געשעט מיט מיר איין מאָל : איך גיי נאָך דער קו טראָט נאָך טראָט. אַזוי רויק און מיושבדיק ווי זי, מיטאַמאַל נעמט זיך מיר דוכטן, אַז מיינע פיס גייען נישט. נאָר זיי לויפן, און מיין גאַנצער גוף טראָגט זיך נישט־נאַטירלעך געשווינד, מיט אַ לייכטקייט ווי פון אַ פעדער, אַזוי ווי איך וואָלט פּלוצלינג אויפגעהערט אַנצורירן מיט די פיס דעם ברוק פון דער גאַס.

איך דערשרעק זיך פאַר דעם מאַדנעם געפיל פון געשווינדקייט, וואָס נעמט דורך מיינע אברים. איך שטעל זיך אויף אַ רגע אָפּ. איך נעם נאָכ־קוקן — אפשר לויף איך טאַקע אויף אַן אמת. ערשט ניין. די קו גייט זיך געלאָסן ווי שטענדיק, און איך אַהינטער איר, צווישן איר און מיר — דער זעלביקער שטענדיקער שטח. דער שפּרייז פון מיינע טריט דער זעלביקער וואָס שטענדיק. אָבער וואָס איז די פעולה פון מייין אָפשטעלן זיך? קיין שום פעולה נישט. דאָס געפיל פון געשווינדקייט באַהערשט מיך אַלץ מער און מער. איך גיי, אָבער אין דער אמתן לויף איך, טראָג מיך. איך ווייס, דוכט זיך, אַז איך גיי פּאַמעלעך, אָבער אין דער זעלבער צייט בין איך דורכגענומען מיט אַ לייכט־פליגלידיק שוועבעניש. אַזאַ מאַדנע געפיל פון צעשפּאַלטנקייט. איך ווער פול מיט פחד און אין דער זעלבער צייט — מיט אַן אויסטערלישער שמחה, מיט אַ גליקלעכקייט. ווי לאַנג געדויערט עס? אַ פאַר מינוט. נישט מער. וואָרום אַט בין איך שוין אויפן מאַרק, דורכגע־פירט מיין פּאַסטעך־שליחות און — כ'גיי שוין צוריק אַהיים. גייענדיק צוריק טרעפט עס מיט מיר קיינמאַל נישט. שטענדיק — נאָר ביים גיין מיט דער קו צום מאַרק צו. נישט יעדן פּרימאַרגן האָט עס געטראָפן מיט מיר, אָבער אין לויף פון זומער — אַ גרויסע צאַל מאַל.

אויך זכרון יענע טיילן פון מיינע ערשטע פאָעמעס, איבער וועלכע איך האָב „זיצנדיק“ אין קאָמער, געאַרבעט און געהאַלטן זיי פאַרשטעקט אין דער טיפעניש פון מיין היי-מאַטראַץ אויף דער נאַרע פון מיין קאָמער, וואָס איז איצט געווען פאַר מיר שיער נישט ווי אַ פאַרלוירענער גן עדן. איך נעם זיי זאַגן אויסנווייניק, כדי אַנצושלאָגן זיך אין יענע שורות וואָס איך האָב נאָך נישט געהאַט אָנגעשריבן און וואָס האָבן באַדאַרפט ערשט קומען.

אַט דאָ אין דער פינצטערניש, — גייט מיר דורך אַ געדאַנק, — קען גראַד זיין דאָס בעסטע אָרט פאַר אַנטפלעקונגען פון נייע שורות, פון נייע ווייטערדיקע טיילן. — שטרענג אָן אַלע דייע כוחות! באַפריי זיך אַרויס פון פיזישן קלעם און פון איבל! דאָס איז די מדרגה, צו וועלכער אַ פאָעט דאַרף שטרעבן צו דערגרייכן. דאָס איז די מדרגה...

האַלט זיך אויף די פיס. זעץ זיך נישט אַרונטער צום צווייטן מאָל!

און דאָ געשעט מיט מיר אַן אומגעריכטע זאַך. מיט אַמאָל דערמאן איך זיך אין אַ פאַרקומעניש, וואָס עס האָט געטראָפן מיט מיר אין דער קינדהייט, ווען איך בין אַלט געווען אַ יאָר זיבן: איך בין שוין געווען צוויי יאָר אַ חדר-יינגל. איידער איך פלעג אַוועקגיין אין חדר, אַזויגער האַלב נאָך אַכט, איז געווען מיין עובדה יעדן פרימאָרגן, זומער-צייט, צו טרייבן אונ-דזער קו צום מאַרק, ווו עס פלעגן זיך צונויפזאַמלען אַלע שטעטלשע קי-און דער שטעטלשער פאַסטעך פלעגט זיי פון דאָרט פאַרנעמען און אַוועק-פירן אין פעלד אַריין הינטערן שטעטל אויף פאַשע.

איך האָב ליב געהאַט אַט די שליחות מיינע. אויפצושטיין זייער פרי, העלפן דער מאַמען געבן עסן און אַנטרינקען אונדזער קו (אַ ווייס-שוואַרץ געפלעקטע), און נאָכדעם — אַ לייכטער ווונק, און די קו ווייס שוין אַליין. אַז זי דאַרף זיך אַ קער טאַן, אַראַפגיין פון הויף און לאָזן זיך, שווערלייביק, שפרייזן דורך דער לאַנגער גאַס צום ווייטן מאַרק צו. די קו גייט און איך אַהינטער איר, מיט אַ דינער רוט אין האַנט. איך האָב די רוט כמעט קיינמאָל נישט באַדאַרפט נוצן. איך האָב געהאַט גרויס הנאה פון מיין נאָכגיין נאָך דער קו מעשה פאַסטעך. דערהויפּט נאָך — אין ליכטיקע פרי-מאַרגנס, ווען די גאַסן און געסלעך זענען נאָך האַלב ליידיק, די זון האַלט

בונגען אין דער רעוואלוציאנערער באוועגונג און אין די שעהן פון מיין פראצעס בשעת די ווילנער צארישע פאלאטע האט מיך געמשפט פאר געהערן צום „בונד“. די זכרונות האבן גענומען אויפגיין אין מיר, אבער נישט אין פולער קלארקייט און ריכטיקער נארמאלער המשכדיקייט.

איך האב געזאגט צו זיך מיט חידוש: צי דערפאר וואס איך געפיין מיך אין דיקער פינצטערניש און איך האב פארלוירן דעם באגריף פון צייט, זאל איך נישט קאנען צונויפשטעלן צוריק אין ריכטיקן סדר דאס בילד פון מיין לעבן? פארוואס זאל זיין פינצטערניש א שטערונג? און וואס דארף מיך ארן, אז דאס פינצטערניש איז נישט אין דער ריכטיקער צייט? פארוואס קאנען בלינדע איינשטעלן דעם סדר פון זייער לעבן און פון זייער דענקען נישט צו זיין געשטערט פון זייער בלינדקייט? זאל דוכטן, אז איך בין בלינד געווארן.

מיינע קשיות האבן מיר נישט געהאלפן. און וואס מער זיי האבן נישט געהאלפן אלץ מער איז געוואקסן אין מיר אן עקשנות, דווקא איינצורשטעלן אין זיך צוריק דעם ריכטיקן סדר פון מיין לעבן. און גראד די עקשנות מאכט נאך ערגער. דער סדר קומט נישט.

כאפ איך זיך אן אין די פאעמעס, וואס איך האב געהאלטן אין שרייבן אין יענער צייט. „די נשמה פון גיהנום“ און „די קייטן פון משיח“. איך בין אין אנהייב פון מיינע דיכטערישע פרווון אנושרייבן א לענגערע זאך, ווו איך זאל קאנען געבן אויסדרוק מיינע איבערלעבונגען — סיי די, וואס זענען געווען פארבונדן מיט מיינע קינדערייאָרן, סיי די, וואס האבן שוין געהאט דירעקט א שייכות מיט מיינע יאָרן אין תפיסה. קיין אמתע שרייבערישע דערפארונגען האב איך נאך נישט. אויך קיין געדרוקטער בין איך נאך נישט. וועגן פארבינדונגען מיט שרייבער און מיט דער יידישער ליטעראטור אויף יענער זייט תפיסה קאן דעמאלט גאר קיין רייד נישט זיין ביי מיר. די שרייבער-וועלט איז געווען ווייט פון מיר. נאך ווייטער ווי די פרייהייט. אין זיך אליין אבער, בין איך געווען טיף איבערצייגט, אז די פארבינדונג וועט קומען. און איך נעם אן אין תוך באהבה אלע מיינע שווערע נסיונות.

כדי איינצושטעלן מיין סדרדיקן געמיט נעם איך ארויפברענגען

וואָס הייסט עס — אויס־צייט? אין אַ צושטאַנד פון אויס־צייט קאָן אַ מענטש אַראָפּגיין פון זינען, זאָג איך צו זיך. איך נעם פרובירן אַרויפברענגען אויפן זינען די געשעענישן פון מיין לעבן. וואָס דאַרף איך גיין ווייט? — איך וויל נייטן מיין מוח צו טראַכטן וועגן מיין איבערשטער תּפּיסה־קאַמער, פון וועלכער איך בין אַט נישט לאַנג, פאַרטאָג, אַרויסגעפירט געוואָרן; וועגן מיינע חברים־קאַטאַרזשניקעס, מיט וועמען איך זיך שוין ס'דריטע יאָר צוזאַמען, — אָבער מיין מוח פּאָלגט מיך נישט. ער קאָן נישט און וויל נישט טראַכטן וועגן קיין זאַך און וועגן קיינעם, — אויסער וועגן איין־איינציקער זאַרג; וויפל איז איצט דער זייגער? איך וואָלט אַוועקגעגעבן מי יודע וואָס, אָבי נאָר צו דער־וויסן זיך ווי לאַנג בין איך שוין דאָ אין קאַרצער? ווי לאַנג האָט גענומען די הפּסקה, דער איבעררייס אין מיין באַוווּסטזיין, צווישן מיין אַריינגעוואָרפן ווערן אינעם קברל און צווישן מיין איצטיקן אַרורמשפּאַנען הין און צוריק, אַנהאַלטנדיק זיך מיט די אויסגעשפּרייטע הענט אין ביידע ווענט?

דאָס איז די פּראַגע וואָס מאַטערט מיין געדאַנק.

2

איך האָב אַרומגעשפּאַנט איבער דעם אַכט פּוס־לענג־קאַרצערל היין און צוריק ווער ווייסט ווי לאַנג. מען קאָן אין דער אמתן נישט זאָגן דאָס וואָרט „אַרומגעשפּאַנט“, ווייל ס'איז נישט געווען קיין שפּאַנען. מיינע טריט זענען געווען קליינע, פּאַרויכטיקע. איך האָב מיך געוואָלט אויסהיטן פון צו טראַכטן, אַז איך דריי זיך ווי אַ חיה אין אַ שטייג, האָב איך וואָס אַ רגע נאָך מער פּאַרפּאַמעלעכט מיינע טריט, געצווונגען זיך אַריינצוגיין אין אַ צושטאַנד פון מיושבדיקייט, פון באַרויקונג, צונויפּבינדן צוריק מיין געדאַנק מיט דעם איבערגעריסענעם פּאַדעם פון מיין לעבן — מיט די זכּרונות פון מיין קינדהייט, פון מיינע ישיבה־טעג, פון מיינע איבערלע־

אויך דאָס, האָב איך געטראַכט. איך טאַפּ ווייטער מיט די הענט אין דער הויך פון דער וואַנט איבערן צעבערל, און דערטאַפּ אַ צווייטע כלי — אַ שמאַל הילצערן שעפל אַריינגערוקט אין דער וואַנט ווי אין אַ נישע. — כ'האָב עס אויפגעהויבן. ס'איז שווערלעך. כ'האָב עס אַ טרייסל געטאַן. — וואַסער. כ'האָב צוגעטראָגן דאָס שעפל צום מויל און פאַרזיכטיק אָנגערירט מיט די ליפן די פליסיקייט. יאָ, וואַסער. מיין פאַרציע וואַסער. הייסט עס. כ'האָב טיף אַ זופּ געטאַן. דערפילט זיך אָפּגעפרישט. אַביסל באַפרייט פון דער איבלעניש. כ'טאַפּ מיט די הענט צי ס'ליגט נעבן דעם וואַסער אויך אַ פאַרציע ברויט. אַבער קיין ברויט איז נישט געווען דאָרט. ווייס איך שוין, הייסט עס, ווי גרויס ס'איז מיין קארצער־צעל און וואָס אין איר געפינט זיך.

איך הייב אָן אַרומשפּאַנען הין און צוריק איבער דער אַכט־פּוס־לענג פון דער שטיינערנער פינצטערניש. הין און צוריק. הין און צוריק, כדי דורכן אַרומשפּאַנען דערוואַרעמען זיך אַביסל. און ס'גיט זיך מיר איין. ס'ווערט מיר וואַרעמער.

קיין פּחד, אַז עפעס סכּנהדיקס וועט געשען מיט מיר, באַהערשט מיך נישט. אויב נאָר כ'וועל זיך נישט צוקילן — וועל איך עס געוויס דורכטראָגן, טראַכט איך אין זיך; און אַז אפילו קראַנק ווערן, איז וואָס? און אפילו אַז מען קריגט היץ — איז וואָס?

די הויפטזאַך איז: וואָס טוט מען מיט דער צייט? וווּ טוט מען זי אַהיין? ווי לאַנג איז אין דער פינצטערניש אַ מינוט, אַ שעה? אַז קיין מעת לעת איז נישט פאַראַן מער, און דער באַגריף פון אַ זייגער איז אינ־גאַנצן צעשטערט. איז עס לידיקייט? — ניין, ס'איז נישט קיין לידיקייט. וואָס זשע דען איז עס?

אַט וויל איך וויסן — וואָס איז איצט? פרימאַרגן, אַדער בייטאַג, אַדער ביינאַכט? כ'בין, דוכט זיך, אַט ערשט נישט לאַנג אַריינגעוואַרפן געוואָרן אַהער אין קאַרצער. ס'איז געווען פאַרטאַג. דאָרף איצט זיין אַן ערך פרימאַרגן. אַבער ווער ווייסט ווי לאַנג ס'האַט גענומען מיין ערשטע אַריענטירונג, מיין חלשות־ליגן אויפן דיל און מיין אויפהייבן זיך? עטלעכע מינוט? צי עטלעכע שעה? צי אפשר שוין גאָר אַ מעת לעת? —

דאָס האָט מיך געשטאַרקט. עמיצער, הייסט עס, איז דאָ — דו אַליין. דו ביסט, הייסט עס, דאָ מיט זיך. דו ביסט דער וואָס זיצט אויף אַ קאַלטער שטייניקייט און — זעסט נישט דיינע פיס. דו זעסט גאַרנישט. אָבער דו ווייסט, אַז דו זיצסט, אַז דו ביסט זיך גובר נישט אַ פאַל צו טאָן צוריק צום דיל, נישט אויסצוציען זיך ווידער.

איך האָב שאַרף דערשפירט, אַז מיר איז קאַלט, און די שאַרפקייט פון דער קעלט האָט מיך אַ ריס געטאָן אַרויפצו, איך זאָל זיך אויפשטעלן. איך האָב זיך אויפגעשטעלט, אָנהאַלטנדיק זיך אין אַ וואַנט, וואָס איך האָב דערטאַפט מיט ביידע הענט. איך האָב לאַנג נישט באַדאַרפט זוכן די וואַנט. זי איז געווען האַרט נעבן מיר, אָבער ערשט איצט האָב איך זי דערטאַפט. איך האָב געמאַכט אַ טראַט און דערטאַפט גלייך די צווייטע אַנטקעגנדיקע וואַנט. איך האָב פונאַנדערגענומען ביידע הענט אין דער ברייט און מיט די שפיץ פינגער אָנגערירט ביידע ווענט. הייסט עס, אַז דאָס קאַרצערל איז אַזוי שמאַל, אַז איך קאָן פרובירן שפאַנען אָנהאַלטנדיק זיך מיט די אויסגעשפרייטע הענט פון ביידע זייטן.

דאָס איז גראַד אַ טובה, האָב איך געזאָגט.

איך מאַך צוויי טריט פאַראויס כדי אויסצוגעפינען וויפיל טריט האַלט דאָס קאַרצערל אין דער לענג. איך טו מיטאַמאָל אַ ציטער. מיר נעמט זיך אויסדוכטן, אַז איך הער אַ שאַרף. — „מיין!“ גייט מיר דורך אַ גרויל. אויב עס זענען דאָ מיין — וועלן זיי מיך געוויס גלייך באַפאַלן. איך בלייב שטיין, פאַרטאָיע דעם אַטעם. וואַרט. וואַרט. ניין, באַשליס איך. נישטאַ דאָ קיין מיין. ס'האַט זיך מיר אויסגעדוכט. נאָך אַ גליק! אין אַ סך קאַרצערס זענען דאָ מיין. „האַט מיר אַפגעגאַלטן, הייסט עס. אוודאי אַפגע-גאַלטן. אוודאי. אַ גרויס גליק. באמת, אַ גרויס גליק.“

איך האָב אַ דרייטערער גענומען מאַכן מיינע ערשטע טריט אין דער לענג האַלטנדיק זיך פון ביידע זייטן אין די ווענט. איך האָב אַפגע-ציילט אַרום אַכט שפאַן און מיט די הענט אָנגעטאַפט דעם שטאַל פון דער טיר, פאַרקערט זיך אין דער זייט לינקס און אָנגעשלאָגן זיך אין עפעס אויפן דיל אין ווינקל — די פאַראַשע, דאָס צעבערל פאַר מענטשלעכע באַדער-פענישן. איך האָב זי אַ הייב געטאָן. זי איז געווען לייכט. ליידיק. נאָך גוט

איך ווייס נישט ווי לאנג איך בין געלעגן אינעם האלב-חלשות, ביז וואגען מיינע לונגען האבן אנגעהויבן ביסלעכווייז צוגעוויינען זיך צו דער טוכלער קאלטער אווירדיקייט, און מיינע אויגן — צו דער אומגלויבלעכער פינצטערניש.

די ערשטע נשתוממדיקייט איז ווי נישט איז אריבער. איך האב זיך אויפגעזעצט, און ערשט ביים אויפזעצן זיך געכאפט זיך, אז איך בין אנגע-טאן זייער לייכט, כמעט נאָר אין די לייזונטענע אַרעסטאַנטן-וועש. אפילו מיין אויבער-כאַלאַט האָט דער וועכטער מיר נישט איבערגעלאָזט. שוין אַפּגערעדט פון אַ שטיקל דיל-אויסשפּרייט, אָדער צודעק.

דאָס איז, הייסט עס, קאַרצער, שטיינערנער קאַזעמאַט. נישט טאָג נישט נאַכט. נישט צייט. נישט קלאַנג.

איך בין אַלט געווען צוואַנציק יאָר. איך האָב שוין געהאַט דורכגע-מאַכט אַ סך שווערע צייטן זינט איך בין אַריין אין תּפּיסה-קאַמער אַהינ-טער פענצטער מיט גראַטעס. אָבער ווי שווער זיי זענען נישט געווען, זענען זיי געווען צו דערטראַגן. געווען ווענט. געווען מיט-קאַמערניקעס. געווען אַ הילצערנע נאַרע. געווען אַ טיר מיט אַ שלאָס. אָבער די טיר האָט מען געזען, אַז ס'איז אַ טיר. און דערהויפּט — ס'איז געווען אַ פענצטער פּונואַ-נען עס קומט אַריין ליכט.

ביז וואַגען איינער פאַרזוכט נישט פינצטערקייט בייטאָג, ווייסט ער נישט, האָט ער קיין באַגריף נישט, וואָס עס מיינט אַנטאַפּן חושך.

אויפשטעלן זיך בין איך נאָך אַלץ נישט געווען ביכולת. ס'האַט מיר געאיבלט און דער קאַפּ האָט זיך געדרייט. איך האָב אָבער געפילט, אַז אַוועקלייגן זיך איצט צוריק טאָר איך נישט. וואָרום אַז איך וועל זיך ווידער אַוועקלייגן וועל איך שוין אינגאַנצן נישט קאַנען מער אויפשטיין. איך זאָג צו זיך, ווי אויפן קול: דו מוזט זיך אויפשטעלן. טאַרסט נישט בלייבן ליגן. דו מוזט גובר זיין דאָס איבלעניש. און ווען איך האָב עס געזאָגט, איז מיר געווען טשיקאָווע צי מיין קול הערט זיך אין דער דאָזיקער קברדיקער פאַרשטיקטקייט. מיין קול איז, ווי פאַרשטאַפטערהייט, קוים צוריק דערגאַנץ גען צו מיינע אויערן. אָבער איך האָב פאַרט געהערט מיין אייגן קול, און

סך הכל נעמט עס עטלעכע מינוט: פון דעם וועכטערס אריינקומען אין קאָמער צו מיר ביז זיין ברענגען מיך אין קאָרצער אַרײַן. דער קאָרצער איז אונטער דער תפיסה-געביידע, טיף אין דער ערד, עטלעכע שטאָק אַרונטער. טרעפ אַרונטער צו די קעלערן. פינצטערניש אונטער פינצטערניש. ביז מען קומט צו דער סאַמע סקלעפישער פינצטערניש ניש פאַר וועלכער ס'איז נישטאָ קיין נאָמען. צוזאַמען מיטן פירן מיך אין דער פאַרטאַגיקייט און אין האַלב־נאַקעטקייט, ביז עפענען פאַר מיר די שווערע געקאוועטע טיר פונעם קאָרצער, נעמט עס טאַקע נישט מער ווי אַ צען מינוט. מיט זיין גרויסן שליסל עפנט ער די קאָרצער־טיר און שטויסט מיך אַרײַן אין איר. איך שלאָג מיך אָן אין חושך ווי אין אַ וואַנט. אָבער דאָס איז נאָך נישט די ריכטיקע חושך־טיר. נאָך דער טיר איז דאָ אַ צווייטע, נאָך אַ טיפערע. ער טוט מיך ווידער אַ שטויס און וואַרפט מיך איבער אַ צווייטער שוועל דורך נאָך אַ שטאַלענער טיר, וואָס לאָזט נישט דורך קיין שפור פון אַ ווונק פון אַ מינדסטער אויסדוכטעניש פון ליכט. ער האָט מיך אַרײַנגעוואַרפן. ער פאַרהאַקט די טיר און הינטער איר פאַרהאַקט ער די צווייטע, קאַרידאָר־טיר, פאַרשליסט אויף די שלעסער, און — ס'ווערט שטיל, טויט, פינצטער. — דאָס איז דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבן צו געפינען זיך אין אַזאַ געדיכטער שוואַרצקייט — אייביק־נאַכטיקייט — חושך־ניש, וואָס רופט זיך פינצטערניש. איך האָב נישט געגלייבט, אַז ס'איז דאָ אויף דער וועלט אַזאַ געדיכטקייט פון אַ פינצטערניש. איך האָב לכתחילה געמיינט, אַז מיינע אויגן שטעכן זי דורך. אָבער דאָס איז נישט געווען ריכטיק. זי, די פינצטער־ניש, האָט מיך דורכגעשטאַכן. וואָרום זי איז געווען שפיזיק, קלעפיק, בלייאיק. זי האָט מיך אַ זעץ געטאַן איבער ביידע אַקסלען און איבערן קאַפּ. זי האָט מיך אַ שליידער געטאַן צו עפעס אַ געפרוירענער שטייניקייט. איך בין צוגעפאַלן מיטן פנים צו איר און גלייך איבערגעקערט זיך מיטן פנים אַרויף, געבליבן ליגן אין אַ מין האַלב־חלשות. נישט אַזוי פון דעם קלאַפּ און פון דער קעלט ווי פון דעם פאַרשטיקטן, האַלדז־ווערגנדיקן אוויר, וואָס האָט אַנגעפילט דעם דאָזיקן משונהדיקן קברל.

זייער באשייד איז נאך נישט קלאַר, כאַפּ איך זיך אָן אין דער דערמאָנונג פון מיט פּופּציק יאָר צוריק.

איך וויל דורך דער דערמאָנונג וואַרפן כאַטש אָן אַפּשיין פון גורל-דיקייט אויף די נסיונות פאַר וועלכע עס שטייט דער היינטיקער מענטש. אין תּוך — די אייביקע מענטשלעכע נסיונות.

יאָ, ס'איז מיט מיר דעמאָלט כמעט קיין זאך נישט פאַרגעקומען. וואָרום וואָס קאָן פאַרקומען מיט אַ יונגן בחור, אַ פּאַליטיש-אַרעסטירטן, וואָס ליגט שוין דאָס דריטע יאָר אויף דער נאַרע פון דער צאַרישער תּפיסה צוגעדעקט מיטן תּפיסה-כאַלאַט און פּרובירט איינשלאָפן?

ס'איז שוין נאָך מיין פּראָצעס. כ'בין שוין פאַרשפּט אויף פיר יאָר קאַטאַרגע, און בין שוין פאַרשמידט אין קייטן.

און ס'איז אַ תּפיסה-נאַכט ווי אַלע תּפיסה-נעכט.

איך ליג אויף דער נאַרע, פּרוביר איינשלאָפן און קאָן נישט.

גיב איך אַ טראַכט: אפשר זאָל איך ווידער אויספּרובירן דעם קונץ אַראַפּצושלעפּן מיט אַ געוויסן מעטאָד אַזא די קייטן פון די פּיס, לאָזן זיי ליגן נעבן די פּיס אונטערן צודעק, און אַזוי אַרום אַפּשלאָפן די נאַכט מיט נישט געשמידטע פּיס און אינדערפרי אַנטאָן זיי צוריק.

קאָן מען אַזא מחשבה אַנרופן געשעעניש?

איין נאַכט האָט זיך עס מיר איינגעגעבן. לאַמיר עס ווידער טאָן. און איך האָב געטאָן.

אַבער צום צווייטן מאל האָט זיך עס מיר נישט איינגעגעבן. די טיר פון מיין קאַמער האָט זיך פּלוצלינג געעפּנט. ס'איז אומגעריכט אַריין דער וועכטער, ער טוט אַ הייב דעם צודעק פון איבער מינע פּיס און דערזעט מיין אויפטו.

ער נעמט מיך גלייך אַוועק אין קאַרצער.

אַז כּוועל אַפּזיצן מיין שטראַף אין פינצטערן קאַרצער, אַרום אַ וואָך צייט, וועט מען מיך דערנאָך צוריק פאַרשמידן און ברענגען מיך צוריק אין מיין קאַמער.

קאָן דאָס אַנגערופן ווערן געשעעניש? — געוויס נישט.

אין מיטן פון אלע היינטיקע אומגעוויינלעכע געשעענישן אין דער יידישער און אין דער גארער וועלט, — געשעענישן באמת גורלדיקע, און וואס זייער אויסגאנג איז נאך נישט קלאר, — אין מיטן פון דעם אלעם גייען אויף אין מיין זכרון פאסירונגען, וואס זענען פארגעקומען מיט מיר מיט פופציק יאר צוריק.

איך זאג צו זיך: זע, געווארן די טעג פופציק יאר זינט דעמאלט. פופציק יאר איז דאך א דאטע פאר באצייכענען געשעענישן, — אונטערצורשטרייכן זיי. אמת, די געשעענישן, וואס איך דערמאן זיך איצט אן זיי, קאן מען, אין פלוג, נישט אַנרופן גאר מיטן נאָמען געשעעניש, ווייל ס'איז דעמאלט, מיט פופציק יאר צוריק, כמעט גארנישט נישט געשען מיט מיר אויסערגעוויינלעכס. סידן מען זאל זאגן, אַז ווען אַ מענטש ליגט אין אַ פינצטערער שטיינערנער תפיסה-צעל אויפן נאָקעטן שטיינערנעם דיל, איז עס אַ געשעעניש וואָס איז ווערט אַז מען זאל זיך אָן איר דערמאנען מיט פופציק יאר שפעטער, אַז מען זאל זי אויסטיילן און נאָכאַמאל איבער-לעבן.

יא, איך דערמאן זיך אן דעם היינט מיט אַ שאַרפער דערמאנונג.

פופציק יאר זינט דעמאלט! און טאָקע דערפאַר ווייל די געשעענישן היינט אין דער וועלט זענען נאָך אין זייער זודיקן טראַגישן קאַכן זיך, און

— אַזעלכע, וואָס פאַרנעמען אויך היינט אַרט אין מיין זכרון מיט זייער
בולטקייט, ליגן מיר ממש אויף דער נשמה און באַשטייען: באַפריי זיך
פון אונדז.

פאַלג איך זיי און כיטו עס.

אַלץ איז אמתדיק פאַרגעקומען. נאָר די נעמען פון די מענטשן זענען
געענדערט. אויך דער סדר פון די פאַרקומענישן איז געביטן, — כדי נישט
צו האַלטן זיך ביי מוקדס און מאחר און נישט צו זיין געשטערט אין דער
פרייהייט פון אַפקלייב, און, אַוודאי, נישט צו זיין געשטערט אין דער
פרייהייט דורכצונעמען די פאַרקומענישן און די דיאַלאָגן מיט אן אייגן
אינערלעך ליכט.

ה. לייוויק

ניו־יאָרק, 1958.

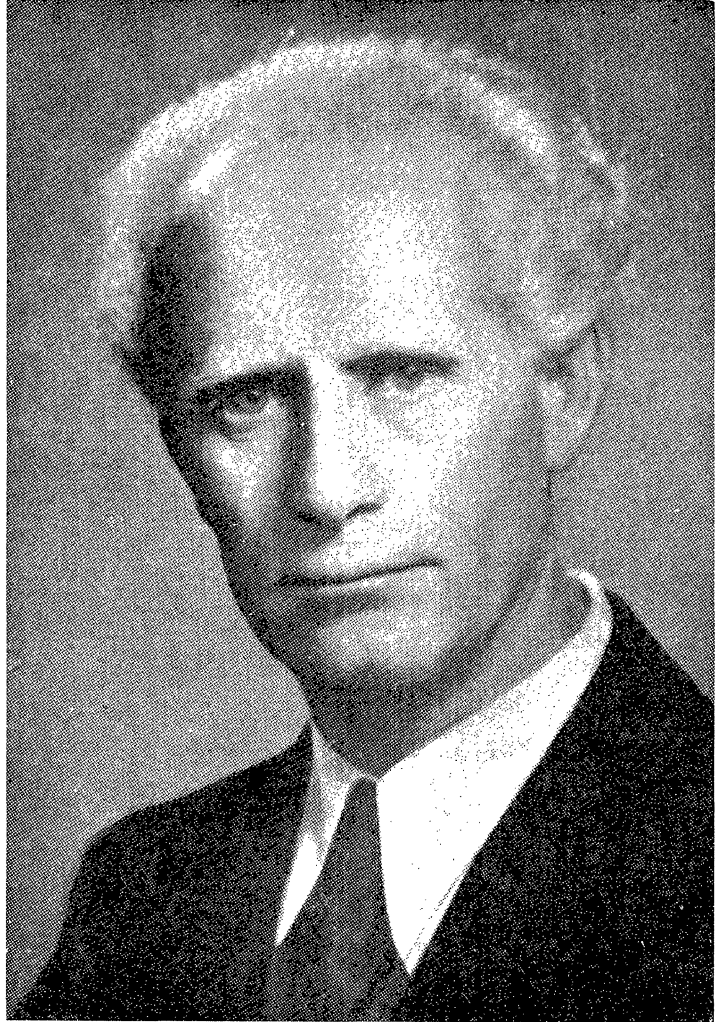
אַרײנפיר-װאָרט

איך האָב נישט איין מאָל, אין משך פון יאָרן, געהאַט בדעה צו דערציילן געוויסע עפּיזאָדן פון מיין לעבן אין צאַרישע טורמעס און קאַטאַָר-גע (פון אָנהײב 1906 ביז 1912) און, דערנאָך, אין סיבירער פאַרשיקונג (1912-1913), פאַר מיין אַנטיילנעמען אין דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע אין 1905, — און יעדעס מאָל האָב איך זיך אָפּגעהאַלטן דערפון, אין האָב געשריבן לידער וועגן טורמע און סיביר, אַ סך מאַטיוון אין מײנע דראַמעס און פּאָעמעס זענען קאַנטיקע אָפּקלאַנגען פון יענע איבערלעבונגען; אָבער דערציילן וועגן זיי דירעקט־זכרונותדיק, אויף אַ ביאָגראַפֿישן הינטערגרונד, האָב איך אויסגעמיטן. מיר האָט זיך שטענדיק געדוכט, אַז אַ ליד, אָדער אַן אַרײנגעוועבטע סצענע אין אַ דראַמע, אָדער פּאָעמע גיבן איבער דעם תּמצית פון די איבערלעבונגען מער ווי אַ פּאַקטישער דעטאַל. אויך איצט דוכט זיך מיר אַז ס'איז אַזוי. פּאַרוואָס זשע נעם איך זאָס מאָל און לאַז זיך יאָ אַרײן אין פּאַקטישע זכרונות און סיקומט פון זיי אַרויס דאָס איצטיקע בוך? — קײן אמתע דערקלערונג דערויף קאָן איך אויך איצט נישט געבן, אויסער, סײַדן, דעם מאַטיוו וואָס זינט דעמאָלט זענען שוין אַריבער פולע פופציק יאָר און וואָס איך שטיי היינט אויף דער סאַמע שוועל פון זיבעציק. — ווייזט אויס, אַזאַ קײלעכדיקער ציפּער, ווי פופציק, אָדער זיבעציק, קאָן יאָ זײן אַ גורם דערצו.

לייג איך אַרײן, אַזוי צו זאָגן, די האנט אין דער סאַמע געדיכטעניש פון מיין אַמאָליקן קאַטאַרגע־טערמין, זאָל זײן אין יאָר 1908, אַקוראַט מיט פופציק יאָר צוריק, און צי אַרויס אַן עפּיזאָד, אַן אויסטערלישן, הייב אַן מיט אים און פאַרקײטל דערנאָך עטלעכע אַנדערע אָפּגעקליבענע עפּיזאָדן

אויף צארישער קאטאָרגע

ערשטער טייל

פ. מייזליך

ה. לייחיק / אויף צארישער קאטאָרגע
פּאַרלאַג י. ל. פּרעזיביליאַטעק, תּל־אביב

H. LEIVICK / OF CZARISHER KATORGE

נדפס בישראל
Printed in Israel 1959

דפוס „אורלי“, יסוד המעלה 27, תל־אביב. טלפון 32062

ד. לייזויק

פאון
פארשער
פאפארטע

פארלאג
י.ל.פראץ
ביבליאטעק
תל-אביב, ישראל

1959

ה. לייזויק * אויף צאדישער קאטארגע

